

35

~~C 7815~~

~~Uc 6400~~

Uc 6400

fol.

In

SARMATIAE
EUROPEÆ DESCRI-
PTIO, QUAE REGNUM PO-
LONIAE, LITVANIAM, SAMOGITIAM,
RVSSIAM, MASSOVIAM, PRVSSIAM, POMERA-
NIAM, LIVONIAM, ET MOSCHOVIAE, TARTARIAEQVE
partem complectitur.

ALEXANDRI GVAGNINI Veronensis, Equitis Aurati, peditumque praefecti.

*Cui supplementi loco, ea quae gesta sunt superiori anno, inter Serenissimum Regem Polonia, &
Magnum Ducem Moschouiae breuiter adiecta sunt. Item Genealogia
Regum Polonorum.*

SPIRÆ.

CVM PRIVILEGIO IMPER. ET REGIS GALL.

APVD BERNARDVM ALBINVM.

M. D. LXXXI.

Vnguibus arripens hostem rostroq; minaci,
 Ista Ionis volucris pectore sternit humi.
 At rursus innocuas pascit sine caede volucres,
 Quae sese observant, officijq; colunt.
 Regibus est, animum Rex, nobile Stemma Polonis,
 Illius ut mores, ingeniumq; ferunt.
 Nam belli atq; roge simili ratione gubernant
 Tempora, & his rebus conueniente modo.
 Hostis enim Regnum quoties inuadit eorum,
 Hunc toties armis conficiuntq; nece.
 Agmina cum Geticis turmis, tot fusa Scytarum,
 Hoc Valachi, Mosci, Prussia victa, docent.
 At sibi subiectos in libertate tuentur,
 Quisq; Pater Patria dicitur inde sua.

vH 6 1130347

SERENISSIMO AC
 POTENTISSIMO PRINCIPI
 STEPHANO, DEI GRATIA POLONIAE
 REGI, MAGNO DVCI LITVANIAE, RVSSIAE,
 Prussia, Masouiae, Samogitia, Kiouia, Volhinia, Pomerania, Liuania,
 ac vniuersa Sarmatia Europea Monarcha Dominoq; &c.
 nec non Transsylvania Domino.

V M jam annos complures in istis regionibus versarer, operamq; meam
 qualemcunq; in re militari huic Reipub. praestarem, STEPHANE Rex SE-
 RENISSIME, cum saepe alias, tum maxime Lithvania armis belloq; a ma-
 gno Moschorum Duce infesta & oppressa, vbi ego arci Vitebsko praefe-
 tus eram, quod munus iniunctum, qua potui industria, peregi, sicut & da-
 ta mea fides, & Reipub. dignitas, & loci ipsius necessitas (est enim arx Moschis conter-
 mina) postulare videbatur, longa tandem consuetudine linguam, mores, leges Polo-
 norum edoctus sum, situmq; regionu totius Sarmatiae Europae cum magna ex parte
 propria experientia exploratum habui, & saepissime subieci oculis meis. Quare nactus
 ego occasionem temporis, dum a duro Marte respirarem, quaedam scitu non indigna
 demoribus, legibus, in initio, incremento, rebus gestis imperij Polonici, populorumq;
 Sarmatiam incolentium, deniq; de situ, dispositioneq; regionum earum omnium,
 quas in se Sarmatiae orbis complexus est, militari stilo conscribere non dubitavi. Hoc
 enim pacto, maiorem animi mei affectum Reipub. huic nobilissimae testari non pos-
 sem: quam si pro eius gloria ne dicam salute, non modo si res & usus postulauerit, vi-
 tam, qua nihil est, nec esse potest post animae salutem, homini charius, profunderem,
 sed etiam eandem, si modo per ingenij vires liceat, etsi hinc quidpiam ad eius dignita-
 tem accedere queat, ornarem, laudesq; eius celebrarem. Nam si patrio solo, quod me
 genuit & conspectu huius splendidissimae lucis ornauit, plurimum natura debeo, pro-
 fecto & huic Reipub. quae supra naturae dona, plurimum mihi adiecit, vtilitatis, digni-
 tatis, & ornamenti, quae me aduenam in suum recepit gremium, receptum complexa
 est, complexumq; ciuem suum agnoscit, tantum vt debeam necesse est, quantum ne-
 mo alius suae patriae se debere profiteri potest, & profecto licet multi sint singularis &
 immentae in eam pietatis ac fidei, concedam tamen nemini, in aduendis pro eius glo-
 ria, forti & constanti animo, omnibus periculis, si non tanta cum gloria & vtilitate,
 quantam ceteros posse ei suis periculis praestare facile patior, tamen animi affectu, &
 propensissima voluntate, vinci me a quoquam nunquam concedam. Idq; cum semper
 praestare volo, tum & nuc his meis commentarijs, quibus Sarmatiae Europae nomen
 indidi, huiusce animi erga eam mei minime obscuram significationem declarare vo-
 lui. Verum quo patrono lucem cognoscere deberet cum non satis mihi costaret, pra-
 fertim cum in ea nuncupanda id spectandum esse existimarem, quod spectari a sapien-
 tissimis quibusque solet, labores non sine summo iudicio ita nuncupantibus, vt &
 his quibus offerantur, conuenientissimi sint, eosque delectent, & ipsi apud eos amo-
 rem mereantur, gratiamq; referant: male enim collati labores & munera, tam pereunt
 quam quod maxime: ecce tandem sese offert SERENISSIMA Maestas tua, cui iure hic
 meus qualiscunq; debetur labor: nam & ab homine militari profectus, tibi potissi-
 mus, qui ab ineunte aetate, arti militari operam dedisti: & gradatim ob tuam virtutem
 bellicam in magnum honorum fastigium conscendisti, iure optimo consecrari debuit,
 & de rebus Sarmatiae conscriptus, tibi non inutilis & non iniucundus fore visus est, tu
 quod diuina prouidentia Sarmatiae constitutus es Monarcha, tum quod hoc guber-
 naculum tibi oblatum non leuem difficultatem cum molestia coniunctam facessere
 viderur, maxime cum in eo sit tanta perturbatio, tanta varietas nationum, linguarum,
 legum, morum, & aliarum rerum, vt ad ea omnia recte componenda, sapientia virtu-

EPISTOLA

teq; summa, quae ad Dno Opt. Maxi. abundè ornatus & instructus, opus sit.

At nostra hæc Sarmatia, quam meis sumptibus sub prælum mittere curavi, tuosq; nomini Augustissimo consecratam esse volui, magna ex parte te ea difficultate leuare, & ab hac molestia vindicare potest. Cognosces enim ex ea subditorum tuorum mores, ac studia diuersa, quæ non nisi longo tempore diuturnaque conuersatione cognosci possent. Inferes tandem oculos in Regiones tuas amplissimas, atque quibus hæc abundent, quibus egeant animaduertes: municipiorum, arciumq; , situm, dispositionem, & si aliqua munitione, & propugnaculis, ad propulsandos hostium veloces ac feroces incurfus desiderent, considerabis. Insuper exploratas habebis vicinas regiones, ac vicinarum tam Christiani, quam barbari nominis gentium, mores, religionem, & in rebus gerendis deniq; consuetudines, cognosces. Ex quibus aliarum tu studia in se tuo candore & beneuolentia conuertere debes, aliarum verò, superbas ferocitètesq; vires, ad effrenatam insolentiam, si modò saluam & integram tuam gloriam, simul ac imperium hoc conseruare vis, vt armis retundas necesse est, talemq; te eis præbeas, qualem te esse eorum animi & mores exposcent. Ne autem parum emolumentum, adferre tibi posse, hæc tuarum regionum cognitionem putes, ô Rex, scias sanè optimè, minus apte illum monarcham dici, cui mores, consuetudo ac facies tota suæ monarchiæ cognita non fuerit, & qui eam mente non intueatur, nec in oculis circumferat suis. Neq; feliciter illum posse bellum in illis locis exercere vnquam, quorum situm cognitum non habeat. Hinc illud est, qd à sapientibus quibusq; præcipitur, principibus viris longinq; necessariam esse peregrinationem, illosq; demum foelices rerumq; gerendarum non ignaros esse, qui mores multorum hominum ac vrbes considerarunt: sin minus verò tutè longius euagari, & à patria diutius aberrare propter varia pericula possunt, tamen ne tanto bono fraudentur, tabulis Geographicis, & Cosmographicis à prudentissimis hominibus prouisum est, vt ea quæ oculis subijcere nequeunt, saltem animo & cogitatione complectantur, & cum hoste in ignotis regionibus decertaturi, ex tabulis ea cognoscant, quæ nulla alia ratione tam facilè cognosci possent. Quare & Alexander Macedo, qui virtute & rebus gestis Magni nomen meruit, conferturus manum cum hoste in loco ignoto, prius eum sibi in tabula depingi voluit, vt ita ex eius cõsideratione cognosceret, quid sibi cauendum, quid adoriendum esset. Et Romani Imperatores totius domitores orbis, pugnatu in aliqua regione, antequam bellum decerneretur, prius pictam intuiti sunt, qd & ingruente Gallico tumultu fecisse eos, Italiamq; pictam præbuisse, testis est Varro. Idem alij multi clarissimi Imperatores non sine summo nominis sui splendore, & in rebus gerendis foelici ac prospero successu fecere, quos ego miles, apud te Imperatorem strenuum recensendos minimè puto. Id vnū dico, te post hoc hic regionum situm, legeq; , & mores gentium, animo perlustrare, tam tuo Imperio subiectarum, qd externarum, illarū præcipuè cum quibus tibi res aliquando futura sit, vtpote Moschouitarū mores, expeditionesq; domesticas ac bellicas, ac ditiones amplissimas, tum Tartarorum hordas siue nationes campestrium potentissimas. In primis verò originem, incrementum Imperij Polonorum, vitas Principum, prælia, disciplinas, studiosè & explicatè descripta cõsiderabis, & quomodo illi Herculei Sarmatiæ, quorum tu successor es, has sedes non sine sudore & sanguine occupauerint, quid ille, quid item alij ab alijs prognati, alius post alium, tam in toga quàm in armis gesserint. Videbis illos non vt barbaros, sed clarissimos & regia dignitate ornatos Imperatores, suis rebus præclare gestis Heroum, qui admirationi toti orbi fuere, nomen, & gloriam adæquasse. Nam sapius non modo pro salute patriæ, sed etiam totius Europæ, alijs regnis interim (proh dolor) domesticis & ciuilibus armis sese mutuo infestatibus, immani ferocitati hostis communis sese opposuerunt, eiusq; impetum effrenatissimum armis retulerunt, non dico quoties illi Tartarorum influentes in Europam copias represserunt, semper enim & assiduè in excubijs aduersus eos fuere: non commemoro sapius victas, & profligatas ab eis Turcicas legiones, non Moschorum exercitus caesos, nō alios tam patriæ, qd toti Europæ infestatos hostes, victos, subiugum missos, & aut ad colendam perpetuam pacem, & amicitiam, aut ad tributa persoluenda cõpul-

DEDICATORIA.

fos, quæ illorum fama cū per totum orbem incretceret, vicinas gentes permouit, vte pleraq; earum à tyrannis oppressæ, hos solos putarent dignissimos, quorum fidei ac patrocinio fortunas, libertatem, ac deniq; salutem tutò cõmittere possent. Testatur id Bohemia, quæ periculosissimis temporibus regibus Polonis toties se se vltro submitit: fatetur & Vngariæ nobilissimum, & verè olim aureum regnum, qd sua sceptrâ & fasces ad reges Polonos detulit, & à sua ceruice sapius eorum armis reiectam fuisse ferocem Turcicam securim agnoscit. Prædicat id ipsum Silesia, Morauia, Vvalachia cum sua Moldauia, & aliæ Christianæ gentes, quibus iura indixerunt foelicitissimè Poloni, non cõmemoro qd multoties rem Christianam: contra Turcas acie & milite iuuerit Polonus. Silentio prætereo, sapius à vicinis contra seditiosorum ciuium cõspirationem, à Polono impetratum patrocinium: ne plura dicam, tâta illis Heroibus inerat moderatio, virtus, & tantus tamq; excellens animus, vt & parcere subiectis, & debellare superbos optimè nossent, & sapius ad se delata imperia repudianda, sapius eadem sibi infesta, armis moderanda & cõprimenda esse putarent, vt ita non imperâdilibidine, sed gloriæ & immortalitatis studio, quicquid agerent, agere viderentur. Cognosces hic Lechos & Lituanos fortissimos, qui sanguine suo Sarmatiâ hanc posteris amplissimam reddiderunt patriam: superiorū enim eius gentis principum fama fortuna inuidit, ita vt nullæ res eorum ad nostram memoriâ deuenerint. Videbis demum Cracos industrios armis & pace, Piastos strenuos, Leschones bellicosos ac sobrios, Baleslaos fortes & in rebus gerendis promptissimos, è quorum longo ordine Boleslau retorti oris alterum Herculem: cuius virtus in latissima Sarmatia contineri, nec altissimis montibus ac præuasto mari concludi potuit, ille enim strenuè gestis in Sarmatia rebus, & domita Morauia, Bohemia, Roxolania, Pomerania, Henrico Romanorum Imperatore, fines Poloniæ infestante, pulso ac profligato, & plusquàm quadragies foelicitissimè cū hoste collatis signis, eadem signa in Daniâ vsq; forti & prompta manu intulit, ibiq; impressis Polonæ virtutis vestigijs, regibus illius regni tributo imposto, domū foelix redijt. Cognosces Casimiros reges pios & iustos, religionisq; amantissimos, tandem Vvladislaos Turcarū horrendas pestes & acerbilissima fata. Suetiæ, Daniæ, Noruegiæ, Gothlandiæ repudiantes, infesta autè reprimentes, vim vi, arma armis, à capite, à fortunis, saluteq; suorū propulantes. Hi legibus, religione, pulcherrimarum artium cognitione, domesticâ disciplinam cū militari cumularunt, Lituaniâ Ducatum nobilissimum cum regno cõiunxerunt, Samogitiâ & alias gentes immanissimas, ab illa barbara feritate & impietate gētili, ad humanitatem, & veram cognitionem Dei reuocarunt. His colla sua dedit vincienda Moldauus, præbuit ex se triumphos Germanus, miseris Prutenus porrexit manus, procubuit ad pedes Lituano, Moschus se victū sæpe professus est, sapiusq; succubuerunt in acie Scyta. Et hic est ordo ac series præcipuorum in hæc Republica Principum, quorum nomine & gloria perpetua in terris recolitur, cum summa quadam venerationis memoria: animæ aut eorum exantlatis plurimis pro patria & Christi nomine laboribus, gratissima in illis supremis domibus fruuntur mercede & gaudent. Hos tu vnus omnes & victoriarum multitudine, & gloriæ splendore, iustitia, fortitudine, omnibusq; virtutibus, quæ olim in eis erant conspicuæ, facilè superabis, si eos tibi ad intuendum, & imitandum propotis Hungariæ regum clarissima exempla, quæ tuum in dies animum exagitant, ad cõsequendum illum orbem virtutū, quem illi omnes sustinuerunt, & ad cõparandam gloriam cum immortalitate coniunctam, qua illi vniuersum orbem impleuerunt, & verè impleuerūt. Atq; ne ex multis regibus Pannoniæ aliquot cõmemorem & profegaros vno contentus ero, Mathia scilicet Huniade, cuius semper memoria apud Hungaros est iucundissima, gratissima & celeberrima: sic vt illi talem regem hodiè à Deo Opt. Max. sibi dari & excitari cuperent, cum quo si te conferam, velim vt æquo animo accipias, & ab eo proficisci putes, qui dotes illius celeberrimi Mathiæ in te elucere videt: ac optet nomen tuum sic longè lateq; patere. Quis mediocriter versatus in

EPISTOLA DEDICATORIA.

historijs ignorat Mathiam mirabili fato ad gubernacula regni Hungarici euectum cuius tam præclara indoles fuit, vt à teneris adhibitus ad optima studia, literarum artiumq; multarum didicerit semina, mirabili celeritate atq; auaritate. Ideoq; acerrimi iudicij viri palàm dicebant, se in hoc puero regiam fortunã & virtutem deprehendere. Merito sanè idem prædicari potest, Rex STEPHANE, de te. Nam vt miro quodam modo & incredibili, primùm post obitum Iohannis Sigismundi electi regis Hungariæ & Principis Transyluaniæ, electus es in Principem: sic non minori cū admiratione propter tuas virtutes, ab ordinibus regni Poloniæ, maximè pacis amantibus, creatus es in Regem. In adolescentia tua studia doctrinæ ita amasti, vt inter Reges Europæ, liceat mihi hoc liberè dicere, fremant quicunq; voluerint, vnus sis, qui de rebus grauissimis differere possis doctè ac benè Latinè: ac etiã in primis illis tuis annis ita in duris militiæ laboribus tyrocinium fecisti, vt optimi militis famam inter tuos sis cõsequutus: & gradatim ad maximos honores perueneris, dignusq; sis iudicatus nõ modo Transyluaniæ Principatu, sed etiam hoc Sarmatiæ amplissimo & potentissimo regno. Ex quo videre licet, non tam pulchrum esse nasci ex Regibus Regem, ni sis Regijs virtutibus ornatus, quàm virtute sua iudicari dignum fastigio regio. Deniq; ineptam esse hanc vocem iudicandum est: Literas principem effœminatam reddere: Quo fit vt hodie multos principes inuenias, literis & doctrina nulla exultos: at doctrina non solum optimum principem: sed & ad res gerendas ac bellicas aptissimũ efficit Est enim vtroq; tempore, tam pacis. quã belli doctrina principi perneccessaria. Quid amplius? Mathias detestatus est auaritiam, luxum & alia scelera suorum, veluri, iniustitiam, & libidines vagas, omnifq; religionis & summi magistratus contemptũ, quæ mala Panonici fatale attraxerunt excidium. At tu, Rex prudentissime, an non sapius tam priuatim, quàm publicè, factum gentis Sarmaticæ reprehendisti, laxamq; disciplinam, & auream planè suam libertatem, in licentiam perniciosam transformantem iurè dictitas esse materiam certissimam ruinæ Reipub. ni maturè pareant benè consulentibus? Apud Claudianum singularis laus est Theodosij, q̄ non fuerit suspicax. Mathias Rex ille Hungariæ immortalitate dignus, non facilè admittebat calumnias eorum, qui familiares suos in odium ipsi adducere conabantur: Sic etiã audimus calumniatores, & falsos delatores apud te nullum locum habere, penitus arceri: adituq; tuo excludi. Deniq; vt Mathiam literati amârunt, & post funera multis laudibus extulerũt: ita non dubitamus, quin docti tuas virtutes admirabuntur, & literarum monumentis mādabunt. Nam reuera ea quæ habere solet grauissimus Princeps, ab omni leuitate abhorrens, in te etiam Deus contulit. Verùm hîc me continebo, ne in os te laudare videar, & adulatoris crimen mihi impingatur à multis, quibus hoc responsum volo: Regem dotibus regalibus condecoratum & insignem, satis laudari nõ posse, nec clam, nec palàm: cum huiusmodi Princeps sit imago Dei graphicè suis coloribus depicta.

Itaq; hanc nostram Sarmatiam tuo nomini dicatã & consecratam offero, supplexq; cum summa reuerentia oro, vt hîc in ea cudenda meum laborem & animi promptitudinem Maiestas tua non aspernetur: sed eam clementer ac placidè suscipiat, meq; simul ac meos conatus in iuuanda & ornanda hac Republica, sua excellenti auctoritate iuuare, prouehere atque tueri velit. Seruet te tandem, Rex potentissime, Deus Regum author & cõseruator, diutissimè incolumem, quò augeas rem Christianam, confirmes tuum regnum, hostesq; istius regni immanissimos compescas ac coërceas: imò verò de illis triumphes: & sic fato tuo fungens omnes optimi ciues te prædicent, ac ipsa posteritas, tuam sapientiam, atq; fidem, quæ est dictorum factorumq; constantia & veritas, & deniq; magnanimitatem tuam cum iusticia coniunctam, admiretur, colat atque amet. Cracouia 20. die Iunij.

Tuæ Sacræ Regiæ Maiestatis obseruantissimus

Alexander Edwagninus Eques
auratus, Militumq; Prefectus.
Typographus

1578.

TYPOGRAPHVS CANDIDO
LECTORI S.

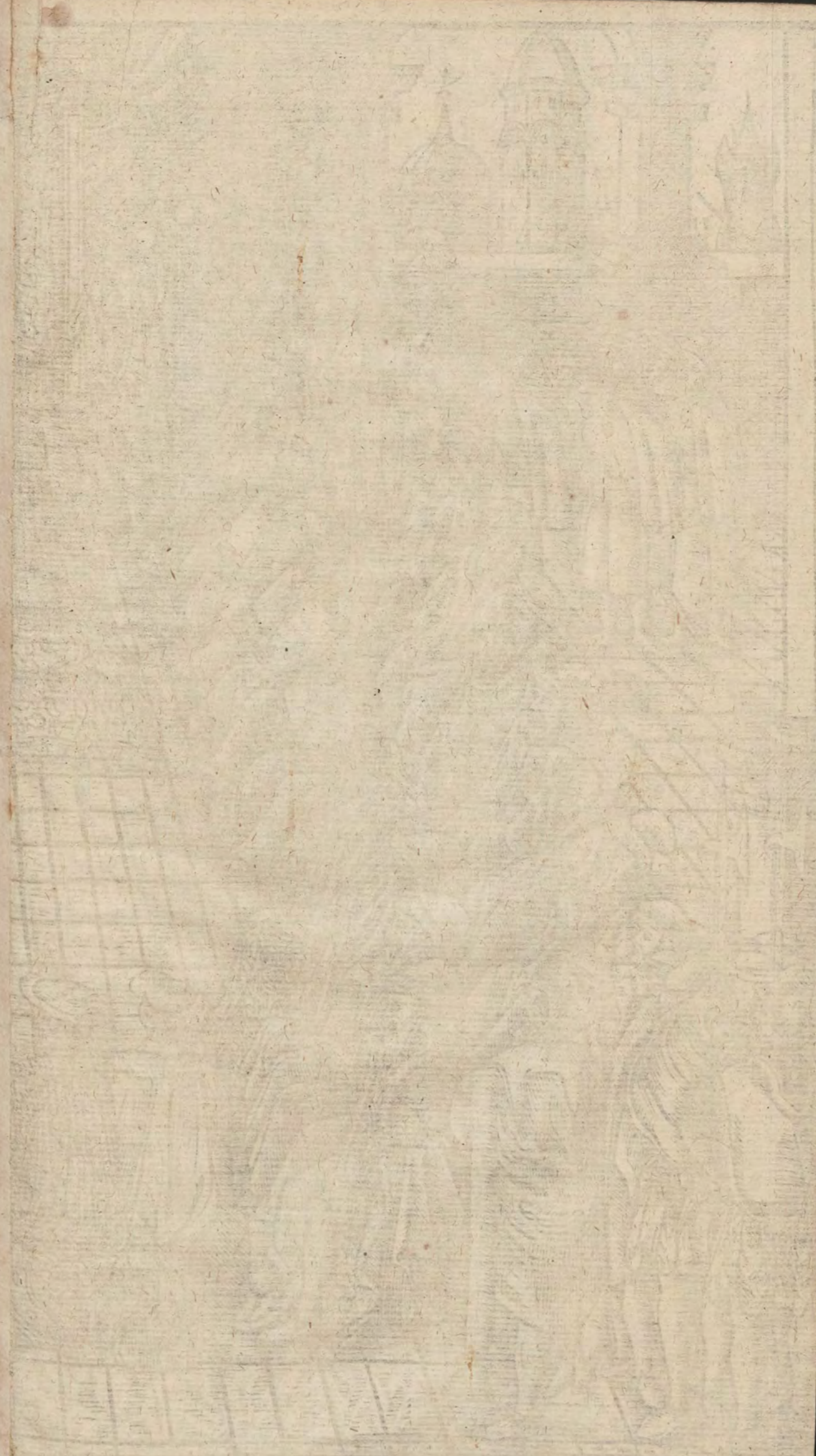
MTER Europæ Regiones, SARMATIA non minor est censenda: (Candide Lector) nescio an cum maiori parte meriti conferri non debeat. Est autem plena optimis provincijs & amplissimis, ac magis dotibus præditis. Vt imprimis est POLONIA, quæ suo iure primum & præcipuum sibi vendicat locum: tum vel maximè quia est Regnum amplissimum potentissimũq;. Quare cum istis temporibus natus esset librum à Typographo excusum in vrbe primaria illius Regni: quæ Cracouia est, totius Sarmatiæ typum præferentem quicq; singulas illius provincias ad vnguem descriptas habebat: existimauit operæ precium fore, si ego id quod illis populis in incern erat editum, etiam alijs Europæ nostræ hominibus communicarem. Ex quo intelligerent Sarmatiam esse extremam quidem Septentrionalem regionem Europæ non contemnendam. Hæc autem (vt diximus) complectitur primum Polonia Regnum fortissimum, & Christiana Religionis amantissimum, quod est tanquam commune quoddam propugnaculum in Consinio Europæ ad sustinendam & propulsandam Barbarorum immanitatem, & ad agendas pro Christianis omnibus excubias: vt illius regni potentia reliqua Europa tecta sit: illius laboribus quieta illius denique periculis tuta. Deinde & Lithuaniam sibi adiunctam habet optimam sane regionem & vastis solitudinibus refertam. Tertia est Prussia, quam alij Borussia vocant: & ea suas habet dotes maximèq; est posita circa Venedicum sinum & mare Balticum: Hanc sequitur Liuania, suis latifundijs valde celebris, nihil Prussia cedens. Quarto loco est addita Moscouia, vastissima regio, & indomita, hætenus barbaris suis moribus exultans, quæ licet parte sua præcipua Asiam spectat, tamen & pars illius Europam attingit: Idcirco de ea quod obseruatu dignum est hic videbis: deq; tyrannico dominatu Principis Moschorum multa leges. Quinto loco est Tartaria, quam Latini Scythiam Europæam appellamus incultissima & fera: nec quicquam ab auitis moribus discedens: ubi viuunt ex rapto. Nihil hic de Russia & Podolia regionibus fertilissimis dicam: quia & sub nomine Regni Poloniæ comprehenduntur. Itaque cum accurate & breuiter quæcunq; scitu digna sunt de tota SARMATIA hic Liber complectatur: illum in lucem dare volumus. Quamobrem (Candide Lector) nostrum hunc laborem boni consule, & Deum Opt. Max. ora & obsecra: vt Sarmatiæ provincias quæ vere amplexæ sunt fidem Christi Domini nostri Seruatoris factas tectas conseruet, aduersus furores cum Scythicos: tum etiam Moscouiticos: Nec enim minor est habenda ratio Moscouitarum in orbe Christiano, quam ipsorum Turcorum: si quis propius furorem vtriusq; gentis consideret. Est quidem Turcus Machometanus: At Moscus non solum pro libidine sua, sine lege & iuris præscriptis ibi dominatur & imperat: Verum etiam vna cum sua gente alios populos, qui eius Religionem non sequuntur, quæ nec purè Græca, sed varijs commentis & nugis est referta, atq; contaminata, detestatur, persequitur, estq; illi anathema, Maran-at-ha. Deus pater & fons omnis misericordie adducat omnes ad agnitionem veritatis. Deniq; Supplementi loco addidimus quedam de bello Moscouitico, quod est gestum inter Serenissimum Stephanum Regem Poloniæ & Moscum superioris anno in Augusto, dum recuperauit Arcem Polosko, & totam illam ditionem eripuit ex manibus ipsius Moschi: itaq; habebis aliquid noui ex Arctois populis.

Bene vale Lector, & nostris laboribus faue. Datum Spira,

Cal. Sept. An. MD. LXXXI.

TYROGRAPHVS CANDIDO
LECTORI

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs and is significantly faded.

Fol. i

SAVROMATIAE EUROPEAE SITVS.

SAVROMATIAE Europæ gentes, Regionumq; quas complectitur situm
 descripturus: opere pretium me facturum, & rem non iniucundam Lecto-
 ri existimaui: Si imprimis Europæ, ipsius fines quibus ab Asia & Africa di-
 sternatur præponerem. Europa itaq; pars mundi tertia, ab Europa Ag-
 genoris regis Libiæ & Syriæ filia denominationē traxit, cuius insigni pul-
 chritudine Iupiter (vt Poëtæ fabulantur) captus, nullā aliam occasionem ad effectum
 infani amoris habens, in bouem niucum sese transfigurauit, in litoreq; maris viridise-
 ro vbi virgines cæteræ cum Europa Reginula ludebant, armentis bouum sese interiun-
 xit. Europa vitulum præ omnibus pulcherrimum videns tergo eius infedit, qui con-
 festim in mare cum ea insiliens, in Cretam insulam siue Cadiam, dicitur eam transtu-
 lisse. Porrò Europam ab Oriente Tanais fluuius celeberrimus disternat, à meridie
 mare Mediterraneū, à Septentrione Anglicus siue Britanicus Oceanus, ab Occidente
 verò Oceano Atlantico finitur. Hæc pars mundi cæteris duabus vtpotè Asiæ & Afri-
 cæ, minima est, sed ad habitandū habilior, conuenientiorq; & moderatior, nam neq;
 calida torrida uè, nec etiam frigida nimis, ideò habitatoribus copiosior, frequentior,
 pleniorq; est, exceptis regionibus Septentrionalibus Oceano glaciali contiguis: quæ
 aliqua ex parte ob intensa frigora inhabitabiles sunt. Religione quoq; Christiana, mo-
 ribus, & viuendi consuetudine, incolarum, vrbiūq; frequētia, & rerū commesti-
 bilium fertilitate, cœliq; & aëris temperie, Asiæ & Africæ, quamuis longe ampliori-
 bus, facillè antepositur. Ducētis quadragintaquinq; miliaribus Germanicis in lati-
 tudinem patet, à mari Aegeo siue Ionio ad Oceanum vsq; Hybernicum. In longitudi-
 nem verò septingentis sexaginta miliaribus extenditur, à Portugalia videlicet regno
 Hispaniæ, ad Tanaim vsque fluuium, qui Sarmatiam ab Asia disternat. Inchoatur
 autem Europa ab Oriente à fluuio Tanai, à Meridia verò ab Aegeo mari Graciæ.

In hac parte orbis tertia, Sauromatia regio amplissima, multas nationes regnāq;
 eiusdem generis complectens (de qua nobis res agitur) sita est. Est autem duplex Sau-
 romatia, vna Scytica siue Asiatica, in vltiori orientali uè ripa Tanais & Vvolgæ flu-
 uiorum, quā incolunt Tartari siue Scytæ Zauuolhenses & plures alij in Hordas, id est,
 tribus certas diuisi. Altera Europæa Sauromatia dicitur: cuius coloni sunt Poloni,
 Russi siue Ruteni, Lituani, Masouite, Prutenni, Pomerani, Liuones, Moschouite, Go-
 ti, Alani, Valachi, & Tartari qui in hac ripa Tanais fluuij occidentali, iuxta Pontum
 Euxinum degunt. Hanc ab oriente Tanais fluuius, palusq; Meotis ab Asia disternat,
 ab occidente verò Vistula, vel secundum quosdam Odera fluuius, à meridie monti-
 bus Hungaricis Beskid gentiliter dictis terminatur, ab æquinoctio mari Germanico
 siue Sarmatico fines suos à Germania dirimit.

Ptolomeus verò Lib. 3. cap. 5. Sarmatiam Europæam, à septētrione Oceano Sarmā-
 tico terminari scribit, iuxta sinum Venedicum, ad fines vsq; Engroneland terræ inco-
 gnitæ vltra Nortuegiæ regnum longè patentis, Ab occasu Vistula fluuio & parte Ger-
 manicæ quæ est inter caput ipsius & mōtes Sarmatarum. A meridie Iazigis Metanastis
 quæ est gens Hungarica ab oriente Istmo eam ambiri refert, à Carcinio fluuio per Bi-
 cen paludem & latere paludis Meotidis vsque ad Tanais fluuiū in prouincia Resanensi
 Moschouicæ fontes habenti, hic autem fluuius Asiam Scyticam ab Europa disternat.
 Ab australi deinde plaga Sarmaticorum montium iugis ad Carpatum vsque mōtem
 Tatri siue Beskid vulgo appellatum, Sarmatia Europæa finitur, deniq; per Valachiam,
 Moldauiamq; ad Boristenis vsque ostia, vbi in pontum ingenti aquarum colluue in-
 fluit, & per littora ponti ad Carcinium vsq; fluuium ex montibus Circassorū Quin-
 quemontarum defluentem extenditur Sarmatia Europæa secundum Ptolomei Cos-
 mographorum principis opinionem. Qui etiā hos fluuios ætate sua celebriores Sar-
 matiam præterfluere asserit. Vistulam qui & Vandalus, Istula siue Iustula varijs nomi-
 nibus apud veteres enunciat, hic ex montibus Sarmaticis emergit, Silesiaq; & Polo-

*Europa de
nomina-
tio ab Eu-
ropa Agge-
noris Regis
filia.*

*Europa
termini.*

*Quot mila-
ribus pate-
at Europa.
Intellige
hic milia-
ria Poloni-
ca siue Ger-
manica q;
Italia 5.
& Moscho-
uica totide
complectun-
tur.*

*Sauromā-
tia duplex*

*Sauroma-
tia Euro-
pæa sitū
finesq;.*

nia, Masouia, Prussia præterlapsis multis fluuijs exhaustis apud Gedanum Prussiae emporium celeberrimum in mare Sarmaticum siue Balticum exoneratur. Cronon quoque fluuius insignis in Russia non longè à Turouu oppido ortus, Russiae regiones & Lituaniae ac Prussiae percurrens post Vistulae ostia ad Septentrionem reflectendo, in Germanicum quoque mare (quod Cronium inde forte dicitur) influit, vulgo Niemen appellatur. Rubon quoque fluuius, qui nunc *Dzwinia* vulgo Latinis & Germanis *Duna* dicitur, in Russia Moschouiae fontes suos habet, & magna parte Russiae, Lituaniae, & Liuaniae præterlapsis in prædictum mare, à Riga Liuaniae Metropoli duobus miliaribus, amplissimis ostijs postquam ceterum triginta miliaria Polonici à fontibus suis emensus fuerit ingreditur. Ternutis quoque & Chersinus fluuij secundum Ptolemæum ex Riphæis montibus nascentes, in prædictum mare exonerari dicuntur, qui mihi *Narvæ* & *Bug* vulgo dici videntur. Præterea Sarmatia Europæa multos alios fluuios celeberrimos habet, vt pote Borysthenem *Dnepr* vulgo dictum, in Pontum Euxinum in fluentem, Hypanin, qui hodie Bog (non Bug, qui Vistulae commiscetur) dicitur, Tyrann qui Dneister propriè à tirando Italico verbo quasi sagittando dictus. Horrida enim violentia aquas impellit. Insuper Viliam, Disnam, Peripetum, Sluczam, Naruam in Liuania, & alios complures nauigabiles fluuios, quos recensere longum esset. Hoc itaque in imperio Sarmatico cuius modo limites ex Ptolemæo & nostra propria experientia descripsimus, Rex Poloniae à maioribus suis belli vel pacis iure acquisito rerum potitur, & modernis temporibus Sarmatia Poloniae Regis potentissimi & inuictissimi Monarchæ his finibus includitur.

A montibus Sarmaticis & Transsylvaniam palatinatu, ad Vistulae fontes, vbi incipit Ducatus Tesinensis, indè per Silesiam ad Oderam fluuium & vsque ad Marchiam Brandenburgensem, ac Francfordiam, per Pomeraniam quoque longo tractu ad litus Oceani Germanici sinumque; Codanum siue Balticum, per latus demum septentrionale per Samogitiam, Curlandiam, Liouoniæque; amplissimum Dominium, ad Phinlandiam vsque vltimam ferè orbis regionem Suecorum Regi subiectam, orientem versus per multas regiones Russiae ad Moschorum Principis imperium vsque extenditur. A Germanico verbo Oceano ad Alexandri Macedonis aras per Campestra deferta ad paludes Mæotidis longissimo tractu vltra Borysthenem procedendo, deinde à Ponto Euxino per campos Podolienses, & per Moldauos ac Valachos redeundo lazigis Metanastis vel Transylvanis & Hungaris, montibusque; qui hodie Scepusienses dicuntur, à meridie imperium Monarchæ Poloniae disiungitur.

Dicta est autem Sauromatia Græcis, similitudine sumpta ab hominibus Viperinos oculos habentibus, terribilibus scilicet & crudelibus: nam *σαυροματία* Græcis Viperam, quæ dicitur *οφθαλμοειδής* verò oculum sonat, Atque nunc in primis de Polonis præcipua gente Sauromatica dicendum nobis occurrit.

DEDUCTIO ET ORIGO ANTIQVAE BELLICOSAE QVAE gentis Sauromaticæ, ex qua Poloni ortum genus suum ducunt.

Eductionem originemque; Polonorum ac regum, eorumdem gesta secundum ordinem descripturus: paucis obiter Lectorem admonendum volo, ne quid me in principio rei de Polonis dicturum sigillatim existimet. consequens enim est vt antiquissimæ gentis Sauromaticæ siue Slauiæ originem, & mores priscos, altius imprimis inuestigaremus, quod pro rei ipsius faciliore intellectu fortasse vtilius erit. Liqueat apertè ex scripturis sacris veteris legis, ad quod etiam omnium historicorum cõsentiens opinio est: Iaphet filium natu maximum Nohæ, post illud totius mundi diluuium, orientem & septentrionem versus in Europa & in Asia minori primum confedisse, illicque cooperante Diuina voluntate in maximam gentem excreuisse, quod ei cum Erymon nominis dilationem significantis, tum fausta Nohæ parentis imprecatio portendebat. Sie etiam Nohæ ille Patriarcha præfigurans necessariè futuram esse trinam cõditionem vitæ hu-

Iaphet Nohæ Patriarchæ filius vbi cõsideris post diluuium. Erymon Iaphetii.

manæ, filijs suis dixisse, singulisque singula officia administranda iniunxisse & demandasse fertur, vt vnusquisque suæ vocationi prædefinitæ corresponderet in hæc verba: Tu Sem ora velut sacerdos, munus diuinum obiens: tu Cham labora agros colens, & artes mechanicas exercens: tu Iaphet rege & protege velut Rex & miles arma exerce, ceterosque certis propositis legibus in officio retine. Quod mandatum & testamentum Nohæ hæc vsque; in tempora durare videmus: vna quæque; etenim natio ex illis filijs eius propagata, suam vocationem ex quadam prædestinatione, & paterna imprecatione exercet. Posteritas igitur Iapheti, cum maiorem orbis terrarum partem in Europa Asiaque; minore occupauerat, testamento patris sui & faustæ imprecationi Nohæ patriarchæ correspondentes, statim ad arma exercenda animum adiecerunt, & in numerosam gentem temporis successu sub Duce Gomero Iapheti filio in orientali, vbi Armenia, & septentrionali plaga excreuerunt, ad Bosphorumque; Mæotidi paludi proximam qui nunc Cimmerius dicitur, & ad fontes ostiaque; Tanais longo tractu sedes suas habuerunt. Postea potestatem & prælaturam, sub qua ceteri regantur, necessariam esse cõsiderantes ad Tuiskonem siue Ascenam Gomeri filium imperium detulerunt, qui Beroso teste latissimè à fontibus Tanais ad Rhenum vsque; fluuium Germaniæ imperauit. Hunc Tuiskonem prædictus Berosus Historiographus, Germanorum omnium, Sauromatarumque; pariter conditorem esse asserit, quo testimonio satis rectè probaretur Sarmatas siue Slauos cum Germanis vnum esse, cum ab eodè autore & propagatore processerint. Crantius quoque; rationatur Polonos Bohamosque; Germanis cõgenos esse, eo quod frequens Germanicæ linguæ apud hos populos vsus fuerit, & vestibus Germanicis multi eorum vtantur. Qua ratione quoque; probaretur eos Latinos, vel Italos, Hungarosque; esse: nam hæc quoque linguæ idemque habitus apud Polonos nunc ex magna parte in vsu esse ceperunt, & Latina lingua omnes ferè nationes vincunt. Nõ rectè igitur Crantius hinc rationari videtur, si enim Slaui vel Sauromatæ ex Germanis oriundi essent, eademque; cum eis antiquitus lingua vterentur, vnde igitur Sarmaticæ siue Slauiæ linguæ apud Sarmatas vsus ortus esset? qua hæc gentes passim & vulgariter vt potè innata vtuntur, habitu quoque moribus, & vitæ consuetudine Sarmatæ à Germanis penitus diuersi sunt, quod etiam Plinius approbat dicens: Sarmatæ quidem certè Germani non sunt, sed ab ijs Vandalo siue Vistula fluuiio ad ortum solis vergentes dirimuntur, cui sententiæ probati antiquitatis indagatores Cornelius Tacitus, Strabo, & Ptolemæus astipulantur. Sed ad rem vnde digressus sum redeo. Illa posteritas Iapheti impigra, strenua, manuque; præopta, & bellicosa extitit, quæ res ipsa ab illis strenuè audacissimeque gesta abundè testantur, toto enim orbi terrarum tunc temporis terrori dicuntur esse, vnde à Græcis Sauromatæ imprimis appellati sunt, deducte nomine à *σαυροματία*. quæ est Viperæ, & *οφθαλμοειδής* oculus, quasi dicas gens terribilis cum Viperinis oculis. Ab hoc itaque tempore hæc gens regionisque; eorum, quas incolunt, Sauromaticæ nomen retinent. Hi postea tempore succedente, & in dies magis ac magis numero populi accrescente, videntes illas sedes patrias propter se progeniemque paulò arctiores esse, à Tanais fluuij ostijs & paludibus Mæotidis meridiem versus vltius processerunt, per regionesque; propinquas, Daciam, Russiam, Lituaniam, Borussiae, quæ nunc Prussia dicitur, Liouaniamque; longè & latè diffusi sunt. Quorum maior pars in has Provincias campestres, quæ hodie à Polonis coluntur, commigrauit, fluuijque; Vistulae (quæ antiquis Vandalus dicebatur) vtraque; ripas occupauerunt, & statim cum antiqua gente reuertonum quæ etiam ad Vistulam fluuium in tuguriolis antiquitus degebat, societatem atque amicitiam velut aduenæ contraxerunt, propter communem prædæ & rapinas, cum adhuc minimè assueti essent sudore proprio vel agricultura artificijsque; victum acquirere. Manu itaque coniuncta frequentes irruptiones in Prussiam, Saxoniam, & Pomeraniam exercebant, provinciasque; maritimas assiduis excursionibus diuexabant, & mare Balticum siue Germanicum propter res sibi necessarias acquirendas Pyratatum more remigijs tentabant. Quædo verò & qua occasione hæc migratio Sauromatarum à fontibus ostijque; Tanais fluuij & paludibus Mæotidis in has regiones

Nohæ filijs singulis singula munera obiens: tu Sem ora, labora, protege.

Iapheti posteritas.

Gomer Iapheti filius.

Tuiskonem Gomeri filium.

Crantij opinio.

Plinij Sarmaticæ assertio.

Sauromatia vnde dicitur.

Sarmatarum prima commigratio.

Sarmatæ ad Vistulam fluuium venerunt cum Teutonibus amicitiam contraxerunt.

contigerit, quoniam nulla gentis ab eo tempore monumēta extant, ex quibus id cō-
 itare possit, ignotum est. Si enim litterarum cultura æquè ac res militaris apud Sauro-
 matas tunc temporis floruisse, certiora de suo in hæc loca aduentu alijsq; rebus præ-
 clarè gestis monumenta reliquissent, sed ipsi animosè viriliterq; agere, & bella ex-
 ercere, quam eleganter & ornate scribere maluerunt. Sabellicus tamen & Herodotus
 feribūt Sauromatas & Cymbros à Lydorum rege Aliate ex Asia eiectos esse. Quidam
 etiam opinantur eos vi à Gotis expulsos sedibus patrijs emigrasse, q̄ verisimile nō vi-
 detur, sed potius suapte, spontè ac voluntate, siue fato quodam impulsos, siue opum
 alienarum cupiditate accēfos, cultiora loca appetisse eos existimauerim. Neque verò
 soli Sauromatæ, sed & aliæ quædam gentes ipsis cōterminæ sedibus patrijs relictis, in
 alias terras cultiores migrates transierūt, inter hos Cimmerici siue Cymbri, Gotæ, Da-
 ci, Sueui siue Tuiscones, & Sacæ qui nunc Saxones dicuntur. Hi etiā in hæc vsque tem-
 pora sarmatis sunt contermini. Neque verò vniuersam gentem illinc sese simul effu-
 disse constat, sed remansisse nonnullos, qui relictæ ab alijs loca colerent, q̄ moderni in-
 colæ istius oræ, iuxta Tanaim fluuium degētes apertè testantur, vt potè Tartari Cam-
 pestres, qui longo tractu iuxta Tanaim fluuium & paludes Mæotidis, Pontumq; Euxi-
 num viuunt. Hi enim à veteribus Sarmatis moribus & institutis haud dissimiles sunt:
 sed ad rem redeo. Illi Sauromatæ qui ad Vistulam fluuium confederant, cum Teuto-
 nibus cōmilitonibus suis omnes prouincias circumiacentes & colonias suas frequen-
 tibus diuexationibus depopulatas ad nihilum redegerunt, & victum amplius acqui-
 rere non potuerunt, agros enim non colebant, sed paratis & raptis viuebant. Ideo ste-
 rilitate soli per ignauiam suam causata, adiunctis sibi in societatem vicinis Teutoni-
 bus vltius (inquirentes fertiliores prouincias) processerunt, quorum multitudo tre-
 centa milia virorum excessisse fertur, & à fluuio Vandalo, nūc Vistula dicto, quem ac-
 colebant Vandalia (Sarmatorum nomine abolito) appellati sunt. Primò itaque hi van-
 dalitæ populabundi in Pannoniam excurrerunt Constantini magni tēporibus, eamq;
 40. annis (expulsis primis eius incolis) occupatā tenuerunt. Deinde Hungaricis Histo-
 riographis testantibus à Gotis illinc eiecti expulsiq; sunt. Polonorum verò annales
 testantur Vandalitas ex Pannoniæ finibus eductos per Stillicum Ducem suum in
 Italiam quam armis vndiquaque crudeliter peruastarunt. Postea in Hispaniam cum
 eodem Duce suo Stillico cōmigrarunt, ex Hispanijs verò per mare Herculeum nauig-
 antes in Africam deueniunt, vbi annos ducentos in pace & abundantia omnium
 rerum peregerunt, Romanumq; imperium nauali & terrestri bello varijs excursio-
 nibus debilitarūt, ac ipsam Romam sub Sixto Papa, vt quidam volunt, Anno Christi
 429. crudeliter vastauerunt. Tandem Anno Domini 538. Iustinianus Imperator per
 Ducem celeberrimum exercitus sui Belisarium, virum insignem & rebus gestis clarū,
 eos cruento prælio profligauit, ex Africaq; funditus exterminauit, Rexq; eorum
 Gilimerus captiuus Constantinopolim abductus est. Aiuntq; nonnulli hoc præ-
 lio Belisarij, Vandalitas ad interuentionem vsq; gentis cæfos deletosq; fuisse, sed id
 à vero esse alienum non vno argumento liquet. Etsi enim vires eorum adeò fracte at-
 triteq; essent, vt robur vetus & potentiam pristinam recuperare post nunq̄ potue-
 rint, reliquæ tamen eorum ita fuga dispersæ sunt, vt quidam in Poloniam ad Vistulā
 fluuium natale videlicet solum vnde ortum duxerant regressi, nonnulli in Græciam
 & Pannoniam, Germaniamq; nouis quærendis sedibus dilapsi sint. Horum reliquæ
 vltra Albin fluuium in septentrionem sparsim habitantes Slauonico Idiome ma-
 iori ex parte vtuntur, & Ducatus quem incolunt confinis Prussiæ Vandalia nuncupa-
 tur, cuius Dux, Prussiæ Polonorum feudalis titulū sibi vsurpat. Porro omnes Germa-
 ni denominatione à Vandalis sumpta omnes Sarmatas Slauonica lingua vtētes, Vuē-
 den, siue Vuinden, & vindis promiscuè appellant, mareq; q̄ Sarmatiā alluit venedicū
 vocant. Cætera horum Vandalitorum gesta breuitati consulens omitto, nihil etenim
 de eis scribitur, solum modo barbara atrocitas & immanitas, qua crudeliter in omnes
 sæuebant, adhucq; hodie in Litanis Catholice Ecclesie Romanæ canitur, à Vādalis
 libera

Sauro-
 matas
 tunc
 tempore
 floruisse,
 certiora
 de suo
 in hæc
 loca
 aduentu
 alijsq;
 rebus
 præclarè
 gestis
 monumenta
 reliquissent,
 sed ipsi
 animosè
 viriliterq;
 agere,
 &
 bella
 exercere,
 quam
 eleganter
 &
 ornate
 scribere
 maluerunt.

Sabellicus
 &
 Herodotus
 feribūt
 Sauro-
 matas
 &
 Cymbros
 à Lydorum
 rege
 Aliate
 ex Asia
 eiectos
 esse.
 Quidam
 etiam
 opinantur
 eos vi
 à Gotis
 expulsos
 sedibus
 patrijs
 emigrasse,
 q̄
 verisimile
 nō
 videtur,
 sed
 potius
 suapte,
 spontè
 ac
 voluntate,
 siue
 fato
 quodam
 impulsos,
 siue
 opum
 alienarum
 cupiditate
 accēfos,
 cultiora
 loca
 appetisse
 eos
 existimauerim.

Sarmata-
 rum
 cum
 Teutoni-
 bus
 à
 Vistula
 fluuio
 à
 quo
 Vandalitas
 dicta
 dicitur
 sunt
 in
 Pannoniam
 non
 vno
 cō-
 migratio.

Vandalitas
 ex
 Pannoniæ
 finibus
 eductos
 per
 Stillicum
 Ducem
 suum
 in
 Italiam
 quam
 armis
 vndiquaque
 crudeliter
 peruastarunt.

Vandalitas
 in
 Hispaniam
 cum
 eodem
 Duce
 suo
 Stillico
 cōmigrarunt,
 ex
 Hispanijs
 verò
 per
 mare
 Herculeum
 nauigantes
 in
 Africam
 deueniunt,
 vbi
 annos
 ducentos
 in
 pace
 &
 abundantia
 omnium
 rerum
 peregerunt,
 Romanumq;
 imperium
 nauali
 &
 terrestri
 bello
 varijs
 excursio-
 nibus
 debilitarūt,
 ac
 ipsam
 Romam
 sub
 Sixto
 Papa,
 vt
 quidam
 volunt,
 Anno
 Christi
 429.
 crudeliter
 vastauerunt.

Vandalitas
 ex
 Africa
 funditus
 exterminauit,
 Rexq;
 eorum
 Gilimerus
 captiuus
 Constantinopolim
 abductus
 est.

Vandalia
 nuncupa-
 tur,
 cuius
 Dux,
 Prussiæ
 Polonorum
 feudalis
 titulū
 sibi
 vsurpat.

Venedicū
 vocant.

libera nos Domine, &c. Post hos Vandalitas ex iisdem Sauromatiæ sedibus, alia à
 fluuio Tanai & paludibus Mæotidis gens crudelis priori non dissimilis ortum duxit,
 qui Roxolani siue Rosiani, & Rutheni Russiq; cognominati sunt, Procopio Historio-
 grapho id attestante. Volgari quoq; siue Volhinij populi ex iisdem sedibus à Volga
 fluuio amplissimo cognominati, moribus & Idiome Slauonico cum Roxolanis cō-
 cordantes ortum duxerunt. Volga autem fluuius celeberrimus (quem plurimi Tana-
 im esse falsa opinione ducti existimabant) Ptolemæo Rha, Tartaris Edel dicitur, Mo-
 schouitæq; certis limitibus cum Tartaris Campestribus determinat. Illi itaq; Ro-
 xolani siue Russi cum Volgaris ob similitudinem & vnitatem consuetudinis vitæ a-
 micitiam, & societatem contraxerunt, coniunctisq; viribus in Tauricæ Regionem
 (quæ nunc à Tartaris Præcopensibus occupata est) penetrarunt, inibiq; locum domi-
 cilio sibi delegerunt: quamdiu illic degerint, vel quo tempore aduenerint, incertum
 est, nullus enim inter eos inuentus erat, qui temporum rerumq; à se gestarum vices
 litteris mandando posterorum memoriae factorumq; æternitati cōsuleret. Audien-
 tes tandem discordiam pullulare inter principes Christianorum in Græcia, quidā co-
 rum cum Duce suo Chrunno Danubio traiecto, rectā in Thraciā populabundi perre-
 xerunt, vbi Imperatorem Constantinopolitanum cum exercitu cruento prælio fude-
 runt, Nicephorum quoq; & Michaëlem Curoplatum Imperatores ad Adrianopolim
 occiderunt. Tandem missa vtraque occupata eam Volgariā à sui denominatione que
 nunc Bulgaria dicitur vocauerunt. Alij eorum Russiæ Regionem occupauerunt, quā
 Voliniam (quæ hucusque hoc cognomē retinet) appellauerunt. Cæteri quoque Po-
 doliam, Lithuaniam, Podlasiā, Masouiamq; regiones occupauerunt. Hij omnes
 loca semel occupata hæc vsque in tempora non mutarunt, exceptis illis qui in Missia
 confederant. Varijs autem nominibus ab Historiographis appellabatur. Græci enim
 eos Sporios, id est, dispersos, Sauromatasq; id est, crudelēs, sumpta à Viperis similitu-
 dine appellabāt, cæteri eos Roxolanos, Besos, Guados, Bodinos, à fluuio Borysthene,
 Bolgaros à Volga, Morauos à moraua flumine, vel à Morato Rege, Antos, Bafnos, Car-
 nios, Serbos, Rascios, à Russiā, Dalmatas, Slauos, Illyricos, Istrios ab Istro siue Danu-
 bio, Bohemos à regione Boëmia, Polonos, à Cæpestri plana; regione, vel à venatio-
 ne. Pole enim, venationem & planiciem Slauis significat, hæc q; gens planā terè aper-
 tamque regionem incolit, & apprimè venandi studio tenetur. Hæc gentes Sarmatiæ vt
 in plures diuersasq; prouincias diuiduntur, varijsq; nominibus appellantur, sic e-
 tiam diuersa variaque idiomata præ se ferunt, secundum terrarum & regionū distan-
 tias, quamuis omnes vnius gentis & idiomatis Slauonicæ fuerint: nam Moschouitæ à
 Ruthenis aliquantulum, Rutheni quoq; à Polonis & Masouitis, sic etiam Bohemi,
 Croatæ, ab inuicem idiomatis expressione, accentibus & prolatione, verborumque
 immutatione differunt, ita vt sese intelligere difficile possint, nisi mutuo familiarita-
 tis vsu alter alterius linguæ assuetus fuerit. Nam quia Sarmatæ siue Slauones, bellicosi
 pugnacesq; extiterunt, pacem odio prosequentes, varias mundi partes peragrabāt,
 & pro suo arbitrio occupabant, peregrinorum quoque vocabulorum vsu idioma Sla-
 uonicum immutarunt. Apparet autem ex antiquorum Historiographorum scriptis,
 gentem Slauinorū vel Slauorum in Paphlagonia regione Asiæ minoris, tēpore belli
 Troianorum floruisse. Procopius etiam Cæsariensis ante mille & quinquaginta annos
 de bello gotico, Iustiniani Imperatoris temporibus scribens, mentionem quoque Sla-
 uinorum facit. Blondus verò, qui ante centum decemq; annos Historiam ab inclina-
 tione Romani Imperij cōscripsit antiquiora Arcadij, & Honorij tempora persequens
 Slauorum meminit. Iornandes autem Alanus in suis Chronicis dicit, id nomen Sla-
 uorum suo tempore nouum extitisse, idioma autem hoc, quo nūc Slauones vtuntur,
 antiquum fuisse. Scribitq; hic Iornandes & Diuus Gregorius primus huius nomi-
 nis Romanus Pontifex, Slauos ad Istrum seu Danubiū septentrionem versus habitā-
 se, traiectoq; Danubio Myssiam vtramq; Pannoniam, Macedoniam, Thraciā, Istriam,
 diuexasse, inter Drauumq; & Sauum flumina, in Illyrico & Dalmatia confedisse, eis

Roxolani
 siue Rute-
 ni gens Sar-
 matica se-
 cunda.

Volgariæ
 Volga flum-
 inis.

Roxolani
 in Taura-
 ca.

Volgari
 Sauroma-
 ta cū Roxo-
 lanis tres
 Constanti-
 nopolita-
 nos Impe-
 ratores oc-
 ciderunt.

Bulgaria.
 Volinia.
 Gentes
 Russiæ.

Sarmata-
 rum Roxo-
 lanorumq;
 varijs ap-
 pellationes.

Poloni Græ-
 de dicti.

Varietas
 sermonis
 Slauorum

Causa im-
 mutatio-
 nis Slauo-
 rum Idio-
 matis.

Antiqui-
 tas Slauo-
 rum.

Historio-
 graphorū
 opiniones
 de Slauis.

Diuus Gre-
 gorij de Sla-
 uis assertio

SARMATARVM

Regionibus Slauonia nomen indidisse, Romanumq; Imperium penitus debilitasse. Iidem Slauine Germaniæ quidem pepercerunt, ac ad eam amplitudinem peruenerunt, vt propè dimidiam Europæ & Asiæ partem teneant, etenim in ea natione cõnumerantur non solum ij qui Dalmatiam, Illyricum, Carpatum, & Hungariæ môtana tenent, sed aliæ omnes orientales & septentrionales maximæ & fortissimæ gentes, quæcunq; Slauonico idiomate vtuntur, vt potè Bulgari, Bosnæ, Serbij, Croata, Carnij, Rascianij, Dalmatæ, Istrij, (Burgundi iam Slauorum linguam amiserunt) Stirij, Poloni, Masouitæ, Pomerani, Lusatij, Podolij, Volinij, Rutheni, Moldaui, Moschouitæ latissimè imperantes, Cassubij, Vandalij, Silesij, Morauj, Bohæmi, &c. In omnibusque his Prouincijs ab Oceano glaciali, qui vltra Moschorum Principis ditiones longissimo tractu septentrionem versus extenditur, ad mare vsque Mediterraneum, & Adriaticum populi Idiomatis Slauonici reperiuntur. Sic quoque à Ponto Euxino Moldaui, Valachijque & cæteræ Ruthenorum gentes ad mare vsq; Germanicum colonias suas habent. Quamuis plurimi eorum patrium viuendi modum in peregrinis moribus commutârint. Bulgari enim, Bosnæ, Rascij, Dalmatæ, cum Turcis & Hungaris: Burgundij, Myssij, Pomerani, & Silesij cum Germanis: Lituani, Ruteni, Masouitæ cû Polonis: Istrij, Carniolani, Carinthij cum Italis sentiunt. Attamè omnes hi quamuis inter peregrinas gentes diffusi dispersique sunt, patrio idiomate Slauonico (diuerso modo licet) vtuntur. Plurima & præclara gesta hi Sauromatæ exercebant, præcipuè verò cum Roxolani (quorum posterij nunc Rutheni siue Russi dicuntur) strenuè cum Mithridate Rege Partorum & Ponti belligerârèt, qui has regiones, quas hodie Turca possidebat. Cum Romanis quoq; & cæteris finitimis Regibus longas acies vario Marte tenuerunt, sed quia gentiliter viuebant literasq; ignorabant, idè etiam præterita recordare, & antiqua gesta ad posteritatem transmittere flocci pendebant. Porro qui diligentius rem ipsam considerare velit, nullam gètem olim Sarmatis bellicosiorè extitisse videt: hi enim omnes misèrias bellicas, frigora, intempestates, & id genus alios casus facillè sustinebant, & propter nomen æternum nulla vetustate aboliturum vitam flocci pendentes, mortis impauidi varijs periculis opponebant, de quorum insigni fortitudine audaciq; animo Ouidius ille Naso, è Roma ad Pontum in Regnum Tauricæ relegatus, pro singulari miraculo, Romanis proceribus scripsit in hac verba: Lib. 1. de Ponto Elegia 2 ad Maximum.

*Hostibus in medijs interq; pericula versor,
Tanquam cum patria pax sit adempta mihi,
Qui mortis seuo geminent, vt vulnere causas,
Omnia vixereo spicula felle linunt.
Hic eques instructus per territa mania lustrat,
More lupi clausas circumeunt is oues.
Tectâ rigent fixis veluti vallatâ sagittis,
Portaq; vix firma summonet arma sera.*

Ad eundem Elegia tertia.

*Aut quid Sauromatæ faciant, quid Iasiges acres,
Cultaq; Orestæ Taurica terra Deæ.
Quæq; alia gentes vbi frigore constitit Ister,
Dura meant celeri terga per amnis equo.
Maxima pars hominû nec te pulcherrima curat,
Roma, nec Ausonij militis arma timet.*

Ex hoc igitur testimonio Ouidij Sarmatas bellicosos, Imperioq; Romano minime subactos esse apparet, cum dicit: *Nec te pulcherrima curat Roma, &c.* Porro quæ de antiquissimis eius gentis moribus, & institutis proferri possint, hæc ferè sunt. Vtebantur primis temporibus vetustissimi illi Sarmatæ siue Slauones, & qui

Gentes Slauonica quantæ quot.

Slauorum termini.

Slauorum communitio, metamorphosique.

Roxolani cû Mithridate Põti Rege ballabât.

Sarmatis nulla olim gens bellicosior.

DEDUCTIO.

in Polonia Russiæque Regionibus postea sedes habuerunt, eorum posterij, prisca illa Slauonica lingua que Sarmatis Ruthenisq; genuina est. Regè aut Principem secundū genus agnoscebant neminem, sed exortis subinde bellis ex suis fortissimum quemq; & factis illustribus spectatum Ducem, sibi eligebant, nec diuturnius cuiusquam erat Imperium, quàm ipsum bellum, cuius gerendi Dux esset declaratus. Vnde & nūc Polonis Rex non nascitur, sed cõsensu Senatorum, qui dignus videretur, per sortem eligitur. Ad bella singuli viritim proficiscebantur, arcubusque, frameis, & læcis oblongioribus utebantur. Vxores secum ducebant, quæ incantationum magicarumque artium gnaræ, augurijs & vaticinijs operam nauabant, de præliorumq; euentibus scienter præfagiebant. Fugere in bello res insolens illis erat, quiq; id fecisset, ei nullus ad suos reditus patebat, neque grauiorem vllam turpitudinem aut ignominiam nouerant. Summa apud eos dignitas erat post electos belli Duces equitum, quos ab ornamenti auratos vocamus, ad quam nemini aditus patebat, nisi qui virtute bellica factisq; in hostem patris id assequeretur. Martem, Lunam, Solem, aliosque vanæ religionis Deos adorabant, eosq; diuersis & certis locis colere, & sacra ipsis facere solebant: de animarum tamen immortalitate rectè sentiebant. Sepultura eorum erant in syluis & agris, tumulosque aggestis lapidibus vestientes eminenter muniebant, quod genus in Russiæ regionibus passim adhuc vifuntur. Nonnulli quoque more Romano cadauera cremare, cineresq; collectos in urnas recondere comparabant. Nihil proprium tenti erant. Permutatione rerum necessaria vtrinque comparabant. Nihil proprium absque arcu, framea, & lancea possidebant. Vestibus vilibus, ex corijs ferarum, pellibusque utebantur, ad talos demissis, thesauros, possessiones, prædia, vestesque pretiosas non comparabant. Causas omnes & controuersias publico in loco Marte iudice armis dirimebant. Hæc planè sunt, quæ de antiquissimis Sarmaticæ Slauonicæq; lingua, institutis & moribus extant, quorū potissima pars in hunc vsque diem apud posteros eorum quibusdam in locis viget. Nunc de Polonis, vnde venerint & quando his in regionibus Sarmatiæ confederint, dicendum nobis occurrit.

Antiquorum Slauorum siue Sauromatarum mores.

Rex in Polonia non nascitur.

Expedicio in bellum antiquorū Sarmatarum.

Fuga in bello Sauromatarum turpissima.

Equitū militumq; apud Sarmatas antiquos dignitas.

Idola Sarmatarum.

Sepultura Sarmatarum.

Vitius Comercia.

Possessiones Sarmatarum armis.

Vestitus Iudicia.

Subiunximus hic, Lector candidè, vitas ac successiones singulorum Principum, Regumq; Poloniæ, Carmine Elegiaco olim à Clemente Ianitio descriptas, ad prose orationis amplificationem, decorem, & elegantiam plurimum conducentes, quas à mendis Typographorum summa cum diligentia expurgari curauimus.

B iiij

*Dant illis animos arcus plenæq; pharetra,
Quamq; libet longis curibus aptus equus.
Quodq; sitim didicere diu tolerare famemq;
Quodq; sequens nullas hostis habebit aquas.*

Idem ad Vestalem Ele. 7. lib. 4.

*Ipsè vides onerata ferox vt ducat Iasis
Per medias Istri planstra bubulcus aquas.
Aspicis & mitti sub adunco toxica ferro,
Ac telum causas mortis habere duas.*

Ad Seuerum Elegia decimanona.

*Nulla Getis toto gens est truculentior orbè
Tinctaq; mortifera tella sagittâ madet.*

Ciuitates à Polonis fundatae.

idiomate indita retinent, vt pote Vuifimer, à Vuifimiro, Lubeca vrbs opulentissima & populosa, Danczik siue Gedanum ciuitas celeberrima ad mare Germanicum à Polonis contra Danorum excursions arcendas imprimis condita. Prædictum itaque Danorum Regem filio eius in obsidem sumpto, Visimirus vectigalem sibi efficiens, & rebus in Dania rectè dispositis, multimodis spolijs onustus classem in Poloniam reduxit. Hocque primo nauali prælio Poloni quasi quodam tyrocinio instructi cum inimicis nauali prælio bella gerere animosiores effecti sunt. Tandem aliquot annis exactis, Syuardus Polonorum iugum agrè ferens, conspiratione cum Holsatis, Svvetijs, Danisq; aduersus Polonos facta, exercitum numerosum contra eos eduxit, sed secundo maiori clade cum tota suorum manu in Scania à Polonis prostratus est. Ipse verò pernici fuga elapsus mærore & dolore ob amissum exercitum deploratumque rerum suarum casum consumptus, spiritum exhalauit. Visimirus verò magnam Daniae partem imperio suo subegit. Postea multis præclaris gestis editis, finibusque Imperij Polonici prolatis absque posteritate decessit.

Dani iterum à Polonis prostrati sunt.

Syuardus moritur.

DVODECIM PALATINI.

M itaque tota domus Eechij decessit, Poloni libertatè strenuè asserentes, neminemq; extraneorum Principum sibi imperare patientes, duodecim Palatinos (vt dicitur) viros præcipuos ex sua gente solenni conuentu Gnefnæ celebrato, ad Rempublicam gubernandam subornant, quam viginti annis administrabant. Sed multis & diuersis imperatibus discordia & ambitionis impulsu, bellis ciuilibus cladibusq; mutuis & intestinis sese afficiebant. Finitimæ verò gentes præcipuè Germani discordia Polonorum considerata rebellare ceperunt, iugoque excusso suas prouincias ab eis occupatas recuperauerunt. Hoc detrimentum & diminutionem imperij sui Poloni ex pluralitate gubernatorum aduertentes Comitij generalibus celebratis, ad Cracum quendam siue Crocum virum tunc temporis insignem de genere Cechij oriundum, scepra deferunt.

Mutuum imperium dānosum.

CRACVS PRINCEPS POLONORVM.

Eluctata

Eluctata iugo multorum patria, CRACVM Præfecit rebus læta lubensq; suis Finibus hic pepulit Gallos, qui nostraruebant In rura, exusta post mala Pannonia. Inuitus regni tenuit quoque Scepra Bohemi, Et rexit geminum, carus vtrig; solum.

Tunc habitasse Draco fertur sub rupe Vaneli, Dirus vicini depopulator agri. Sulphure farcit ouē CRACVS, monstro obijcit: illo Interijt ingens bellua victa cibo. Conditur à CRACO CRACOVIA: fabula Grachi Friuola Romani iam mihi, quæso, tace.

Racus nepos Cechij Boëmorum Principis, ad Imperij Polonici fasces communi omnium suffragijs euectus, finitimas gentes iam Polonis rebellantes, iugumque excutientes coercuit, finisque Regni ab omni insultu hostium tutauit. Gallorum copias prostrauit, quæ Hungaria deuastata in Poloniam excurrerant. Tandem pacato armis imperio, deserta loca solitudinesq; agricolis adornauit, ciuitatem celebrem cum arce in scopulo Vanel dicto ad Vistulam fluiuium condidit, quam à suo nomine Cracouiam appellauit. In hoc autem scopulo Draco ingens tunc temporis delitescerebat, qui sordido suo anhelitu cum eluriret, de antro prorepens multos velut peste quadam inficiebat, per ciuitatemque & loca circumiacentia grassando, omnia obuia deuorabat. Quam ob causam incolæ ciuitatis ordine tria iumenta per diem ei ad antrum offerre cogebantur. Cracus igitur Princeps suorum deploratum statum videns, cum iam omnibus iumentis expilarentur, pellem vituli excoriati, sulphure, nitro, pice infarcire iussit. Quod vbi hora consue-ta ad antrum Draconis opponeretur, bestia prorepens, famelica, iumentum putans, venaculum illud deglutijt. Cumq; in eo illa materia igne sulphureo accedente accensa esset, de antro sese proripiens in Vistula aquam tamdiu sorbebat, quousque medio creparetur. Cracus tandem Princeps rebus imperij rectè dispositis, Cracoque & Lecho filijs, filiaque Vanda relictis à vita sublatus est.

Cracouia Poloniae metropolis à Craco fuit datur.

Draco in Cracouia.

Draco apud sificiosè peremptus.

Vstis Craco gentili ritu per solutis Poloni conuentu celebrato, Cracum secundum, natu maiorem Craci filium, in solium paternum substituunt, sed Lechus frater iunior ambitione tumens, inuidensque illi imperium, inter venandum eum occidit, dixitque falso lachrymas addens, eum equi lapsu, dum remerè persequitur feram, dilaniatum, strangulatūque esse atq; hac arte callidus imperium assecutus est: sed paulò post dolo in lucem prodeunte Regno pulsus, fugatusque est.

Lechus fratrem Cracum cruciat.

Connubij obtrebram Virgo formosa repulsam
Teutonici bello VANDA petita Ducis.
Hosti conceditur: vincit. Magno ille pudore
Incumbit gladio, se peremittit, suo.
At victrix: mea virginitas sit victima vobis
O superi, per quos est mihi sospes, ait.
Rotogari effugi thalamos: sic fata, sub altis
Se fluuij rapidas precipitavit aquas:
Bactra Semiramidem, Tomyrin Scytaq; ornet, utriq;
Quam meus anteferat laude POLONVS habet.
Aquentur Regnis, aquentur Marte, licebit,
Aequari VANDAE qua, rogo, morte potest?

Anno à nato Christo 730. Vanda
filia Craci in ordine Ducum Poloniae
quarta, vnica legitimâq; haeres Regni,
omnium acclamatione ad Imperij fa-
sces euehitur. Hæc summa prudentia,
& rara fortitudine Rempublicam (virginalem cœ-
libemque vitam ducens) strenuè gubernabat, non aliter atque illa Pentefilea, Ortigia-
que. Erat autem formosa & pulcherrima nimis, vt pulchritudine sua plurimos Prin-
cipes ad se alliceret, & veluti hamo pisces caperet, vnde Vanda vel Venda quæ dictio
Slauis Hamum quo pisces capiuntur sonat, appellata est. Ritagoras igitur Princeps
Germanorum virtute illius, prudentia, atque pulchritudine commotus, Procos ad il-
lam destinauit, sollicitans vt sibi nuberet, illa verò obstinatè connubium repugnando
Procos vacuos sapius dimisit. Quapropter Ritagoras putans se ab ea contemptum,
Poloniae bellū indixit, terrorèq; & vi ad coniugiū eā cogi sperabat. Illa è contra impa-
uida celeriter vndeunque auxilijs coactis, cum in conflictu bis capitali & cruenta cla-
ude fudit: ipse autem pernici fuga elapsus, præ pudore quod virginis manu fusus fu-
eratūque fuerit, nolens testem sui dedecoris Solem amplius esse, gladio proprio sese
interemitt. Vanda verò memorabili victoria Polonis relicta, prout Dijs virginitatem
deuouerat, volens voti compos esse de Ponte in Vistulam sese precipitavit, sicque a-
quis obruta interiit. Cadaver illius repertum est in ostijs Dlubnæ vbi Vistulâ influit,
atque in scopulo vno miliari à Cracouia in Mogilâ gentili ritu sepulta est.
Demum post Vandam nullo successore legitimo existente, iterum duodecim Pala-
tinos, vt vnusquisque Prouinciæ suæ præfset, Poloni elegerunt, vnde magnum detri-
mentum diminutiōq; Regni, velut & prius subsecuta sunt. Quæ enim in inimicos ar-
ma essent conuertenda, in se conuertebant: ambitionèque flagrantès, mutuis cladi-
bus inter se dissidebant, qua de causa Marcomanni, Hunni, & Germani, Poloniam vn-
dique angustabant.

Vanda Ri-
tagoram
Germano-
rum Prin-
cipē fudit.

Vanda in
Vistulâ de
Ponte tri-
phans de-
fuit.

Duodecim
Palatini
iterum.

PREMISLAVS SIVE LESKO PRIMVS.

Resistit patriæ magna virtute ruinam
LESKO suæ, miris vsus in hoste dolis.
Sub nemore hostis erat: Lesko sub nocte silenti
Appendi galeas per nemus omne iubet.
Sol oritur, galeas accendit: id obuius hostis
In nemus, instructi Militis arma putans.

Nil reperit: species quia Lesko remouerat illas,
Sic nostros Morauis terga dedisse putat,
Castramero celebrat, belli securus: in antris.
Lesko venit tenebris: Castra sopita capit.
Aeternumq; hosti dat somnum: longa Polonis
Otia: finit in is fœdera, iura, metum.

Anno

Anno virginici partus 750.
ex his bifenis Palatinis
intestina bella mutuo
mouētibus, vnus Pre-
misslaus Lesko, non sua, sed pa-
triae cōmoda quærebat. Cumq;
Morau Poloniam vastarent, il-
le pro tempore coacto instru-
ctoque exercitu, hostes iam spo-
lij & exuijs onustos ad sua re-
uertētes, insecutus est: in quos
ad motem, vt dicitur caluū, vbi
nunc templum sanctæ Crucis
conditum est, sub altis nemori-
bus castrametatos impetum fe-
cit: statimque se in abdita Syl-
uarum cum suis subduxit. Ho-
stes verò armis arreptis, in ea lo-
ca vbi Lescois se apparuerat
venientes neminē inuenerunt,
perterritūque exercitum Po-
lonorū fugere credentes ad sua
castra reuersi sunt. Cūq; iam
tutissimè omnia agerent Bacho indulgentes, Premisslaus naçta occasione ex abditis
Syluarum cum suo exercitu, intempestiua nocte inopinatos, somnōq; oppressos Mo-
rauios, magna vi, à fronte, & à tergo inuasit: omnēq; ad vnum cruento prælio fundi-
tus trucidauit: & spolia captiuosq; recuperauit. Qua insigni victoria clarus, omnium
suffragijs. spreta pluralitate gubernatorum, Regni habenis præficitur, multiq; e-
gregiè gestis editis, ruinisq; patriæ magna virtute restauratis, absque posteris è viujs
decessit.

Premisla-
us Mora-
uios pro-
strauit.

LESKO SECYNDVS.

Attulit huic Regnū variorū cursus equorum,
Et præter morem, Sors oculata suum,
Dignus erat Regno, quamuis patre natus agrestis
Rusticus, & modici iustus arator agri.
Non bello quàm pace minor: mireris in illo
Hoc, qui nulla vnquam nouerat arma, viro.
Ante oculos voluit monumentum vile prioris
Fortune, sagulum, semper habere suos,
Et tamen illius non legerat ille Poëta,
Sarmatico dignum carmen in Orbe legi.
Fortunam reuerenter habe, quicunq; repente
Diues ab exili progrediēre loco.

Modus ele-
cti cer-
sare equis

Anno à Christo nobis cœlitus mis-
so 780. Premislao Lescone absq;
posteris decedente, de electione
Monarchæ voces communes, &
sententiæ Senatorū discrepabant: commu-
niq; omnium consensu, post multas liti-
gationes, hunc modum eligendi Principis
constituerunt: columnam ante Cracouiam
statuerunt, desuperque Diadema & Sce-

ptrum Regale posuerunt, ac palam omnibus & singulis praconis proclamatione notum fecerunt, ut quicumque a flumine Pradnik dicto, equi sui celeriori cursu ad columnam subordinatam caeteros anteuerteret, Monarcha designaretur. Quidam igitur iuuenis infimae familiae, sed astutus & callidus, re diligenter considerata, clauos ferreos in via qua currendum erat occulte infixit, terraque occulte, praesignata sibi ad currendum via. Inter currendum autem equi omnium ferro subordinato faucij substituerunt, nemoque ad columnam ex illa multitudine, solummodo ille peruenit: & sic Principatum dolo acquisito, potitus est. Sed occulta fraus illico innotuit. Paulo enim post duo iuuenes ex plebe ludentes Simbolo iacto, per illa loca cursu pedestri a fluuio Pradnik ad columnam praedictam decertabant, ambabusque, faujijs effectis vnus leuius claudicans primus columnam attigit, socius vero suus clauos in terra considerans brauium ei denegabat: causamque ad Senatum detulit: vbi patefacta est: peruersa astutia Lescij: qui dolo supradicto, ad Regni fauces euectus erat. Omnes igitur nobiles & magnates de iniuria coram senatu expostulantes. Lesconem folio deiectum tractu equorum membratim dilaniari, dilacerarique fecerunt. Ille vero qui ludendo pedester ad columnam venerat, Lesco secundus appellatus, communi omnium acclamatione Regno praepositus. Hic quamuis plebeius esset, attamen talem se praebuit, ac si Regali ortus esset prosapia: idque totis diebus vitae suae diligenter obseruabat, quod ornamentis Regijs solenniter induturus, vestes quas olim ex vili lana gerebat, desuper indueret: pro monumento prioris vitae id habens: vtque fortunam instabilem, quae sursum cleuatos ad ima deijcit, eluderet. Quam consuetudinem multi Principes Polonorum solenniter obseruabant. Tandem Lesco plurimis Heroicis gestis exactis, filioque huius nominis tertio relicto, vitam cum morte commutauit.

Equorum cursu de Imperio decertatur.

Dolus Lescij.

Dolus aperiatur.

Premium fraudis.

Lesco plebeius ad Regnum euectus.

Mors Lescij.

LESCO TERTIVS.

Quam fuerit belli cupidus, quam Martis amicus Iste, vel hoc signo discere quisque potest: Cum sub eo Patria pax arma quietae teneret, Bellandi fieret nullaque causa domi: Impatiens otij, Graecos contra, atque Latinos, Pannonibus toties auxiliarius erat. Viginti genitor varia de matre nothorum: Infamat quantum tanta libido virum? Sapere licet magna, post multa trophaea legantur: Et Cypriae studij incubuisse Diuos Quod si defendi exemplo non possit Achillis Lesco, & Alexandri, Mars quoque, machus erat.

Vnebribus exequijs Lesconi gentiliter perfolutis, Lesco filius eius, huius nominis tertius in ordine Principum Poloniae septimus, Monarcha salutatur. Hic a moribus paternis minime degenerauit, omnes finitimos hostes sedauit. Imperique sui fines in pace & securitate cicurauit. Postea otij impatiens, Hungaris, Saxonicisque, aduersus Carolum Magnum Romanorum Imperatorem auxilia suppeditabat. Tandem Anno Domini 801. cum Boemis, Pomeranis, Prutenisque a Carolo in Silesia cruento praelio ad Oderam fluuium prostratus est. Cui filius Popilius ex legitimo thoro natus (viginti enim illegitimos natos ex concubinis, Pomcraniae Duces generat) successit.

POPELVS

POPELVS PRIMVS.

An tibi lectum tantum, lasciuie, reliquit, Non etiam clypeos, armaque, dura pater? Et Veneri tantum iussit seruire? Gradino Non etiam, o noster Sardanapale, suo? Quandoquidem in fratrum tam multa gente tuorum, Legitima solus coniuge natus eras. Successisse etiam patrijs te laudibus aquum Non tantum vitijs, imperioque, fuit. At genitore tuo felicitior, ipse fuisti Hac in tam rari parte POPELE boni: Quod tibi tu similem genuisti: quiq; putares A cuculo cuculum degenerare nefas.

Deus in se laus.

Arx Goplo. Mos execranda seculi Popeli.

Popelus huius nominis primus Lescij tertij filius, qui a Germanis Offerich dicebatur: patre decedente, Regni habenas regendas suscepit, Anno Domini 815. Hic a virtute paterna degenerauit: in vrbe Cracouienfi sede sprete, eam in Gnesnam, demum in Crusphiciam transtulit: ibique arcem in lacu Goplo condidit. Nil amplius de eo scribendum restat: cum nulla egregia gesta memoriae digna edidit. Semper enim libidinibus deliciisque indulgebat. Hac vero execrandi particula sapissimè utebatur, dicens: O vtinam a muribus corroderer, quod quamuis non ipsi sed filio eius prout inferius dicitur, contigit.

POPELVS SECVNDVS.

Quem timet hic Regno pelli, vir inutilis, & cum Coniuge consultat, quid male tutus agat. Vim morbi simulat: patruos accersit, & illis (Viginti fuerant) toxica mista dedit. Orta cadaueribus vis murum erupit: & illum, Vxorem, natos, vndique, dente petit: Dilaxiat frustra medios fugiebat in ignes, Frustra in Goplas perfidus hospes aquas. Discite iustitiam, qui propter lucra paratas Fertis, & exertas ad scelus omne manus. Est Deus, est scelerum vindicta, est poena malorum, Vnde patres minime posse venire, venit.

Anno salutiferi virginis partus 830. Popelus secundus, patri in regno succedens, a moribus eius libidinosis minime degenerauit: postpositisque negotijs Reipub. vanis otijs, choreis que, & delictijs domesticis indulgit. Insuper non ille sed vxor eius, quam infano amore prosequeretur, pro sui peruerso arbitrio imperabat. Quapropter Magnates & Equites regni, eum vt hominem nihili Sardanapalum Poloniae appellantes spreuerunt. Popelus vero re considerata, veritus ne Poloni aliquem ex Patruis suis in locum suum substituerent: vxoris astuto consilio infirmitatem simulauit: Patruosque omnes qui viginti

VITAE REGVM

Astuta simulatio in firmatū.

Grande surpeque factus.

Miraculosa que dicitur.

Ex cadaveribus muribus.

Populus a muribus in vobis & liberis corrodatur.

numero erant, Principes Pomeraniæ accersuit, & decumbens in lecto, obnixè ab eis rogauit, vt vnum filiū suum ex duobus, Regno se decedente præficerent, quod libenter Patruī se facturos sponderunt, si magnates regni consenserint. Regina verò interea poculum cum veneno mixto adornauit, & vnicuique bibendum pro sanitate Regis obtulit. Egressi illi à Rege, maxima corrosione ex veneno hausto excruciatī, omnes pariter expirauerunt. Regina autem cum lætitia dixit: Deos in eos quod malum Regi Domino suo machinati fuerint, iuste animaduertisse. Ideò cadauera eorum inhumata quasi perfidorum, in lacum Goplo reginæ iussu, proiecta sunt. Statimq; Deus iustus vindex & vltor nefandi homicidij, murum vim numerosam, dictūque horrendam, ex illis cadaveribus mira quadam metamorphosi, excitauit, quæ Regem in arce lautè conuiuantem, vxorēq; & filios eius cum terribili strepitu vndique inuasē: & neq; armis, neque igne, se arceri passæ sunt. Rex metu inauditi inusitatiq; periculi perturbatus, in arcem quæ est hucusque in lacu Goplo, iuxta Crusphiciam oppidū, cum vxore & filijs profugit: mures verò adhuc plures terram & aquas coperientes, cum horridis sibilis cum persequēbantur: Nautæ præsens præ oculis exitium videntes, timentes ne in medio lacus nauem corroderent, ad ripam otius appropinquantes, aufugerunt. Popilius quoque in turrim natura loci munitam, & aquis oportune circumfluam cū suis se recepit: vbi cum vxore & liberis à muribus corrosus, consumtusque est, vt ne monumentum quidem eorum relictum fuerit.

PIASTVS CRUSPHICENSIS.

O Priscos hominum mores, ò nescia fastus
Simplicitas, ingens ò probitas, & amor.
Nò puduit proceres homini dare Sceptra Polonos
Qui modò cultor agri Crusphiciensis erat.
Ob solas virtutis opes, virtutis honorem,
Qua vir in exigua storuī ille casa.
Hoc orti de fonte Duces, Regesq; Poloni
Durauere dies, ad Ludonice tuos.
Compita Crusphicie veterum, nostro estis in orbe
Euentu gemini nobilitata Ducis.
Regnum ruricole deferri, à mure vorari
Regem: res aequè prodigiosa fuit.

Anno incarnationis Diuinæ 842. Popilio secundo à muribus portento se absumpto, multæ contouersie in Crusphicensi conuentu de electione Principis exorta sunt. Erat autem tunc temporis in Crusphicia Pijastus quidam vir simplex, virtute tamē & pietate præstans. Huic eodem conuentus tempore filius natus est, cui ad nomen solenniter gentili ritu imponendum, melis mulsati duo vasa præparauit, propter conuiuas tractandos, porcumque mactauit. Interdum aiunt ad eum duos viros ignotos venisse peregrino habitu (quos Paulum & Ioannem Martyres Romanos ferunt esse:) Hi in palatium vbi electio celebrabatur non sunt admissi, à Pijasto verò humaniter hospitio excepti fuere, intantēque natum gentili more subraferunt, nomēque ei Semouiti imposuerunt, & tandem discesserunt. Tunc temporis autem in Crusphicia ob magnum confluxum populū ad Comitā Electionis plurimi comeatus, pabulique penuria laborantes, ad Pijastum vt sibi aliquid pro victu venderet, veniebant, qui singulis gratis necessaria suppeditabat, quantum cuique opus fuerat, carnis autem Suillæ & mellis, panisque copia, apud eum non deficiebat: nam incrementa omnium à Deo

POLONORVM.

à Deo copiosissimo largitore & remuneratore illi procedebāt. Omnes igitur manum Diuinam cum Pijasto esse videntes, communibus suffragijs & vocibus, Monarcham cum salutant, Regnumque oblatum quamuis agresti familia natus, strenuè cum summa fortitudine, & dexteritate viginti annis gubernauit. Postea 120. annis ætatis suæ exactis, relicto filio Semouito extremum diem clausit. Ex huius sanguine Duces Regesque Polonorum ad Ludouicum Hungarum vsque, genus duxerunt.

Prospicitur largus remuneratur.

Piastus Ruricola regni fasces obtinet.

SEMOVITVS.

Sic & Alexander iuuenis vix illa suarum
Ingressus rerum limina magna perijt:
SEMOMITE peris patriq; relinquis acerbos
Moxores, iustam mortuus ante diem.
Ensetuo eieci de nostro turpiter agro
Vltra Carpathium, Pannones vsq; iugum.
Tota tibi soluit Pomerania victa tributum.
Fluctibus & nostris accola quisquis erat.
Quatuor annorum sunt, hec omnia quid si
Non abrupta tibi tam citò vita foret?
Quamuis, quantumuis modica sub tēpore vita
Maxima qui gessit, vixit abandè diu.

Virum Semouitum.

Anno humanæ redemptionis 895. Semouitus patri gentili ritu iustis persolutis ad regni fasces euehitur. Hic insigni prudentia, fortitudineque, & prouidentia, populum sibi commissum regebat, omnesque hostes à finibus Imperij sui sepissimè fugabat, Hungaros, Boemos, Cassubios, Pomeranosque ad tributum sibi pendendum compulit, multisque præclaris gestis editis, quatuor in regno duntaxat annis exactis. Patria in pace relicta, immatura morte peremptus est, relicto filio Lescone quarto.

LESCO QVARTVS.

Quam Pater inuictis Semouitus fecerat armis
Pacem, Sauromat is attuleratq; suis:
Filius est illam miro complexus amore,
Et vitæ summam fouit ad vsq; diem:
Vir cuius mores nemo reprehendere possit,
Aut nisi quem pugna classica bella inuuant.

*Sed cur bella geras, frueris qui pace? quid optes,
Contentus proprio qui potes esse, meum?
Gloria ad arma vocat multos, laudumq; cupido,
Spes præde multos diues ad arma vocat.
Vtraq; bellandi causa iniustissima: solam
Que pacem querunt, prælia, iusta voca.*

Anno virginei partus 902. Lesco quartus patri Semouito iuuenili ætate, in principatu successit, sub tutoribusque ad annos competentes erat. Postea Imperium à patre pacificatum relictum, in pace à nemine lacessitus regebat, patrijs & auitis virtutibus correspondens, relictoque filio Semomislao immatura ætate è viuīs decessit.

SEMOMISLAVS.

Vltimus iste fuit nostrorum ex ordine Regum,
Ignari falsos qui coluere Deos.
Hinc peperit Coniunx oculorum luce carentem
Hæredem: serilis cum foret ante diu.

*Mos erat infanti, vitæ vt compleuerat annum,
Ludere, quod vellet nomen habere pater.
Ergo dies venit simul illa, recepit ocellos,
Ostentum dubia plebe stupente, puer.*

Res ca signabat, discussa nocte POLONOS
 Visuros lucis lumina vera noua:
 Visuros illo CHRISTVM sub rege negemus,
 Quod bona praestituat quaeq; futura DEVS.

ANno à Christo nato 921. Semomislus patre è viuis decedente regni habentis praeficitur, Hic etiam exauitis moribus minimè degenerauit, filium vix in senectute & ipsum caecum obtinuit, cumque in Gnesnam Primates & Equites regni ad subradendū nomēque imponendam filio gentili ritu conuocaret, Miesconem eum appellarunt. Postea cōuiuio indulgentibus in primo mense accubitu, nunciatum est patri, filium caecum visum recepisse, omnibusq; conuiujs attonitis, cum claris apertisque oculis infans affertur. Cūque Rex ab ariolis sciscitaretur quid hoc sibi velire responderunt, sicut hic infans gratia Deorum est illuminatus, sic per eum Polonia in breui illuminabitur, quod & factū est. Tandem Semomislus finibus Imperij in pace relicta vitam cum morte transmutauit.

14

Semomislus filius caecus natus, qui postea illius naturam figuram illum nanda Polonia per Euangelium praesigens.

MIESCO PRIMVS.

Christe sub hoc ad nos venisti Principe, ab hoste Possessis Stygio commiseratus oues. Cesserunt idola tibi: Mars, Lada, Gemelli, Cynthia, Pluto, Ceres, Iupiter, Aura, Venus. Femina te nobis ostendit prima, Bohemo Sanguine: prima crucem nos docuitq; tuam.

Sic tu prima quidem nobis es causa salutis, Ipse DEVS, mulier, causa secunda fuit. Illa tuo tingi Miesconem fonte maritum Fecit: terra suum est tota secuta Ducem. Plurima tūc data sunt tibi tēpla, nouēq; Cathedra, Et, quas sacrifici dilapidamus, opes.

ANno Domini 962. Miesco qui erat caecus natus, patri ex more funebribus exequijs peractis. communi omnium acclamatione in Monarcham Poloniae eligitur. Hic concubinas septem habuit, nullam tamen ex illis foecundauit, quam obrem maximo mœrore discruciabatur. Quapropter frequenter à quibusdam Christianis sollicitabatur, vt Christo cum sua gente nomina daret, si velit charam sobolem à Deo obtinere. Christianorum itaq; persuasionibus adductus, Procos ad Regem Bohemiae Boleslaum, qui fratrem germanū diuum Venceslaum nephariè occiderat destinauit, matrimonium filiae eius expetens, cui rei Boleslaus libenter annuit, hac conditione si sacrum Baptisma cum suis susciperet. Miesco itaq; cum vniuersa gente sua alacriter Baptisatus est Anno Domini 965. Miesconisque priori nomine immutato, Mieczslaus appellatus est, quasi gladio nomen acquirens clarum. Mandauitque cōfestim omnibus & singulis suo imperio subiacentibus, die septima Martij, idola omnia vanorum Deorum cōminuere, demolire, igneque consumere. Nam antea quassibet vanas creaturas Solem, Lunam, Auram, quam *Pogodis* appellabant, cultu diuino prosequiebantur. Præterea Iouem quem illi *Iessam*, Plutonium quem *Lacton*, siue *Lactonem*, Cererem quam *Niam*, cuius templum *Gnesna* celeberrimum erat, Venerē quam *Marzanam*, & Dianā quam *Zieunionis* gentili lingua appellabant, *Lelum* quoque & *Poletū* Romanis *Castorem* & *Polucem* appellatos, pro dijs colebant. Et adhuc in computationibus illa gens nomine eorum vitur. *Lelum* *Poletum* vociferantes. Solebāt autem viri, mulieres iuuenes, & senes horum Deorum suorum, diebus festis ad

Poloni fides Christi amplectuntur. Idola demoluntur.

Ritus Religionis gentis Polonorum.

ad lusum & choreas pariter conuenire, maximè verò 25. die Maij, & 25. Iunij. Quam cōgregationem populi *Stado*, id est, agmen appellabant, quod adhuc apud Ruthenos & Lituanos passim in villis obseruari videtur. Post dominicam enim conductus Pasche ad Diui vsq; Ioannis Baptistae festum mulieres & virgines diebus festis ad choreas turmatim conuenire solent. Lado nēque canentes, & Lado Lado frequentius ingeminantis, manibus complaudentes in gyrum choreas ducunt. In Silesia quoque confini Poloniae 17. die Martij quo videlicet tempore hæc idola demolita sunt, pueri in villis & opidis ex more recepto simulachrum quoddam, ad similitudinem mulieris conficiunt, opidoque turmatim egressi quandam cantionem ingeminantes simulachrum illud de Ponte in flumen præcipitant. Expurgata itaque ab idolis Polonia *Mieczslaus* Princeps, ad euidentius signum Christianitatis instituit vt infra officium Missae dum Euangelium prælegeretur, singuli virorum ad medium gladij è vaginis depromerēt, quo se testarentur propter Euangelium Christi ad mortem vsque decertare paratos esse. Multas Ecclesias, parcias & Episcopatus fundauit, copiosisq; prouētib; ditauit. Ex vxore Bohæma *Dambroſzka* dicta, filium *Boleslaum* Chabri suscepit, quæ post partū paulò post decessit, Gnesne sepulta est, alteram verò *Mieczslaus* in matrimonium accepit, Iuditam filiam Iessae Principis Hungarorum, quæ ei filium *Mieczslauum* genuit. Tandem multis Christianitatis monumentis in Polonia relicta è viuis foeliciter migravit. Destinauerat quoq; legatos ad summum Pontificem *Benedictum*, *Diadema* Regium ab eo postulans, quod illi denegatum est, suspicabantur enim nondum eum perfectum Christianum esse.

Mos Polonorum ante quos infra lectionem Euangelij

BOLESLAUS CHABRI, PRIMVS REX POLONIAE.

Vici, denictos cepi cum Rege Bohemos, Subieci Morauos, Saxonijsq; mihi. Cassubios, populosq; freti cis littora nostri, Et Prussos, dubia teq; Ruthene, fide. Imperij fines positus ex ære columnis Signaui, Herculeum sic imitatus opus.

Nec mihi tēpla minus cura, quam castra, fuerunt: Hac quoq; laude patri cedere nolo meo. Regia ab egregio fortitus Stemmat a Othone Sum Gnezna (Gnezna tunc meus hospes erat) Quæ quicunq; fac sis hoc dignus honore, Quo tunc, magno indice, dignus eram.

Anno à Christo nato 999. Boleslaus huius nominis primus ab Heroicis gestis Chabri appellatus, Mecslai filius natu primus, cōmuni omnium acclamatione in fasces Regni euehitur. Corpus diui Alberti Episcopi Pragense, ex Prutha in Gnesnam magno cum labore honorificè transtulit, quem gentiles Pruthani, iuxta Sautum fluium propè oppidum maritimum Foschaus, salutifera pabula animæ ferentem, crudeliter occiderūt, ad cuius busta Gnesnæ plurima miracula, virtute diuina edita sunt. Eodem tempore Otto tertius, Romanorum Imperator, acerba infirmitate præssus, iamque aniniam agens, audiens tanta miracula ad sepulchrum diui Alberti in Polonia fieri, voto vouit se busta illius, si de infirmitate leuaretur, accessurum, atque statim post votum promissum, sanitatem integram diuina benignitate recepit. Cumq; vota persoluitur religiosus Imperator ad Posnaniam urbem maioris Poloniae appropinquaret, Boleslaus splendido equitatu nobilium & magnatum Poloniae cinctus, obuiam ei processit, honorèq; vt Cæsari hospiti exhibēs, varij coloris pannos preciosos, sericeos quoque, & id genus alios in via per septem miliaria Polonica, à Posnania in Gnesnam vsque sternere fecit, & vltro citroq; data salute, illa insigniter strata via vterque manibus iunctis, multa inter se cōferentes, pedestri itinere ad Gnesnam vsque peruenerunt. Ingressus itaque deuotus Imperator limina templi, pronus prouoluit ad sepulchrum diui Alberti, ardētī corde Deo omnipotenti, quod mirabilis sit in sanctis suis, gratias agit, votoq; persoluit. Tandem honorificentissimè sumptuosissimèque per aliquot dies, à Boleslao tractatus, multisq; & splendidis muneribus ab eo donatus est, quibus hospitalitatis officijs Otto in se exhibitis consideratis, Boleslaum eodē in templo Gnesnæ Imperiali diademate solenniter coronauit, eumq; Regem Poloniae declarauit, & in æternum auctoritate Imperiali confirmauit, ab omnibusque tributis & obsequijs Romanis Imperatoribus pendendis, posteros eius omnes in Regno sibi succedentes immunes fecit. Deinde in digressu quo euentius vinculum societatis inter se conciperent, Otto Imperator Boleslao nouo Regi lanceam Sancti Mauricij, clauūque de cruce Christi donauit. Boleslaus verò vicissim illi brachium Sancti Adalberti pro munere hospitalitatis dedit, quod Romæ in templo diui Bartholomei Imperator posuit. Insuper vinculo consanguinitatis sibi iuncti sunt. Orto enim neptam suam, filiā Palatini Rheni nomine Rischam, in matrimonium locauit. Tandem Imperatorem ad sua reuertentem Boleslaus cum insigni pompa, splendidè equitum & magnatum Poloniae agmine, ad terminos vsque Regni sui, honorificè deduxit.

Diui Alberti corpus e Prutha in Gnesnam transtulit.

Otto Imperator ex hoc voto diui Alberti facti sanatur.

Otto Imperator in Poloniam venit.

Boleslaus Cæsari splendide & laute honorè exhibet.

Otto Boleslao Poloniae Regem creat, suoque diademate coronat.

Boleslaus Bohemos, Russos, Prutenos & Pomeranos stravit.

Boleslaus sine Imperij sui dilatato decessit.

Hic primus Rex Poloniae omnia, summa cum prouidentia & fortitudine administravit, supra modumq; bellicosus extitit. Marte enim felici omnes finitimos hostes frequenter stravit. Regnāq; eorum sapius, nullo repugnante, peruastauit, Bohemiae Regem Boleslaum cum innumeroso exercitu fudit, Regnumq; eius, nullo repugnante infestis armis vastauit, & ipsum captum execrare fecit. Iaroslauum quoq; Ducem principuum Russiæ validissimo exercitu fretum insidiosè, contra se procedentem memorabili, cruentāq; clade, prostravit, Kiouiam urbem Russiæ Metropolim cepit, indeq; thesauros ingentes asportauit, & omnes principes Russiæ tributarios sibi effecit. Prutenos, Saxones, Cassubiōsque, & Pomeranos debellauit, cum Ruthenis ad fluium vsque Tyram, & Boristhenem fines suos posuit, cum Prutenis, Cassubijsque, & Saxonibus ad fluium Albim, vsque ad mare Germanicum siue Balticum Imperij sui terminos constituit, Herculemq; immitatus, ad perpetuā rei memoriam columnas arcas illie collocauit. Sicque Imperio suo amplissimè dilatato delicto Miescone filio è viuus decessit.

MIESCO SECVNDVS.

Degener, imbellis, gula, crapula, sordibus vxor | Hic erat: vxor erat, Rex, Princeps, omnia, nostram Vxoris cultus famina, lurco nihil. | Asperius quouis angue perosa genus, Tentonibus

Tentonibus tantum aqua suis: quam credis ab illa Tractata est miseris terra Polona modis? Tunc Boleslao nobis perire labores, Ruperunt nostrum Regna subacta iugum. Virapuit tantum mors fausta phrenitide Regem, Pellitur è Regno, Rixa fugitq; suo. Dant penas scelerū furor huc, dolor abstulit illā At longo fato dignus vterq; fuit.

Miesco dicitur generatur

Anno virginei partus 1025. Miesco secundus, patre defuncto, ad Regni habenas moderandas euehitur. Hic ex moribus patrijs degenerat: postpositisque negotijs reipublicæ coniugis consilio utebatur, & Imperium à patre amplissimum relictum, suis libidinibus diminuit, debilitauit, laboresque patrios perdidit. Tandem ab omnibus spreus infirmitate correptus, relicto Casimiro filio, è viuus decessit.

Mortuo igitur Miescone, multæ contumeliæ circa electionem principis exortæ sunt. Quidam enim ad Casimirum filium eius scepra deferenda volebant: ceteri vero timentes ne mores paternos peruersos sequeretur, huic sententiæ acerrimè repugnabant. Tandem Regina Miesconis Regis relicta, videns se à Polonis spretam, ad fratrem Cæsarem in Saxoniam accepto Casimiro filio Coronāque Regni & ingentibus thesauris Regalibus sublatis: profecta est. Interim filium Casimirum studendi gratia Parisios misit: vbi tandem in Monasterium Cluniacense ingressus, Sacris iniciatus est. Poloni verò multis annis hæredè legitimo orbatī, cum sui & Reipublicæ ingenti detrimeto, in Gallia eum quærere coacti sunt: qui eis multis de causis denegabatur ab Abbate Monasterij. Tandem vix magno cum labore impensiq; Polonorum, per Benedictum nonum Pontificem à professione absolutus est, poenitentiā Polonis indicta, pro eo quod Dominum suum hæredemque legitimum expulerint, vt ab vna quaque persona quorannis obulum vnum Romano Pontifici penderent, quod vocatur debitum Sancti Petri. Item vt singuli viri crines supra aures tōderent. Deinde vt præcipuis festis diebus linteo albo pro cingulo vterentur.

Regina est filio Casimiro exiit.

Debitum Petr. Seda recipitur.

CAZIMIRVS PRIMVS.

Innocentius cum matre puer CASIMIRVS eodem Exilio, matris crimine, pulsus erat. Cluniaci placuit sibi vita monastica seruus Quam cuiusquam hominis, maluit esse Dei: Nos sumus interea sine Principe, subdit a cunctis Terra, dolor fuerit, que numerare malis.

Reddimus ciecto Regnum, multa ille reuersus Restituit melior vix patre, dignus auo. Maslaum domuit civili Marte furentem, In reliquos mansit pax sibi grata dies. Quod Deus innocuis adsit, quod corruat insons, Maiori vt surgat laude, videre potes.

Anno Domini 1041. CAZIMIRVS huius nominis primus, è Monasterio acceptus, Miesconis secundi filius, tertius Rex Poloniæ, Gnesnæ cōmuni omnium applausu sacro Diademate coronatur. Hic primus in latrones deprædatorēsq; qui tunc temporis in Regno passim latrocinantur animaduertit. Demum Regiones tributarias à Regno deficientes ad iugum pristinum redegit. Maslaum Ducem Masloniæ bello furentem intestino, cum Prutenis & Piecingis cōspirantem, ad Vistularum fluium cruento prælio prostravit, iuxta Ploczko ciuitatem. Tandem Maslaus

Casimirus Maslaum cum Prutenis bello vicit.

Masouia
denomi-
natio.

exercitum coegit: sed iterum à Casimiro funditus fufus, desperatis fuis rebus ad Prutenos profugit, vbi varijs tormentis examinatus laqueo vitam finiuit. Ab hoc Maslao Masouia appellata est. Postea Cafimirus pacato vndiq; Regno, relictisque tribus filijs, Boleslao, Vladislao, Miefcone, & filia Suatochna, extremū diem foeliciter claufit. Monasterium in Tynec eius Regulæ quam ipfa olim profitebatur, regalibus, fumptuofiffimisq; immunitatibus & bonis opimis fundatum dotauit.

BOLESLAVS AVDAX.

Quam bello magnus, quã magnis strenuus ausis Boleslaus erat, tam truculentus erat. Vastauit Morauos, Hunnos, te Ruffe, Bohemos, Vastauit Patria nec minus arua sua. Cuncta libidinibus complebat, cuncta rapinis, Cuncta ignominijs sanguine, cuncta metu. Pontificem secuit frustratim recta monentem: Vrbis Pontificem, maxime Crace, tuae.

O scelus, o portentum, o nostræ infamia Regni, Non tibi sacrilege tunc cecidere manus? Vnde, & vbi perijt, ne iam dubitate Poloni, Raptum sub Strygjs abruit orcus aquis.

Boleslaus Bohemiã vastat.

Anno salutiferi virginæ partus 1068. Casimiro Boleslaus filius ab hæroico animo Audax appellatus, communibus omnium suffragijs, Rex declaratur. Huic statim Vratislaus Bohemiæ Rex bellum indixit: infestisque armis in Silesiam vastaturus excurrit. Boleslaus re comperta, armato milite cinctus, celeriter contra eum contendit: cuius aduentu Vratislaus perterritus, relictis castris terga pudenda dedit. Boleslaus verò eum in meditulum Bohemiæ persequens, eam vndique peruastauit: spolijsq; multimodis onustus, ad sua nullo repugnante reuersus est.

Iterum Bohemiam infestat.

Pruteni cū Pomeraniã vici vici- gales Boleslao sunt.

Boleslaus in Hungaria triumphat.

Ruffiã vastat Kioviãque capit.

Præmissiam adit.

Postea Anno sequenti, Boleslaus validioribus copijs coactis, Morauia, Bohemiãq; iterum infestis armis peruastauit: donec eum Vratislaus Bohemiæ Rex, maius periculū timens reconciliauit. Perdomitis igitur ab vna parte Bohemis, & Morauis, à Prutenis tandem & Pomeranis infestatur: quos Boleslaus ad fluuium Ossa vndique circumuentos, ad internecionem prostrauit, & deleuit: Pomeraniãq; & plurimas munitiones Prussia: ditioni suæ subegit: & ipsos Prutenos sub iugum cõpulit, Anno Domini 1059. Interea Bela hæres Regni Hungariæ, ad Boleslaum exulans profugit: auxilium contra fratrem Andreã (à quo Regno pulsus erat) implorans. Boleslaus itaq; infestis armis in Hungariam cum Bela contendit: Henriciq; Imperatoris copias, Bohemõsque & Teutones, partes Andreæ defendentes profligauit: vbi & ipse Andreas Rex interemptus est. Sicque Bela auxilio Boleslai: ad Regnum peruenit. Boleslaus verò Rex in Poloniam reuersus, vnicam heredem Ducum Russia, Vifeslauam nomine, in matrimonium accepit: iuræque dotis Ducatus quosdã Russia acquisiuit. Kioniam quoque Metropolim Russia vi cepit, vbi hybernium templum transegit, vniuersamque Russia terrore suo compleuit, & concussit, ad eò vt complures duces (parum se rutos in Russia putantes) fugam in Græciam adornauerint. ciuitates omnes oppidãque & munitiones plurimæ, vltro se ei dederunt. Postea Præmissiam ciuitatem celebrem, vnam ex Ducatibus Russia expugnauit, & exussit, sed arcem propter exundationem fluuioꝝ, capere non potuit: quæ ei postea certis sub cõditionibus dedita est. Tandem

in Hungariam cum exercitu profectus, inimicitias inter Belæ hæredes, & Salomonem Hungariæ Regem composuit: exinde recta in Russia reuersus, Volodimiriã & Chelmiam ciuitates cum suis prouincijs occupauit: postea totum Ducatum Volhinia cepit. Inde recta in Kiouiam exercitum duxit, vbi Suatoslaum Principem Russia cum ingentibus copijs sibi insidiantem cruento prælio: profligauit, fugauitque, ac omnes vires Russia profus debilitauit, multumque temporis in Kiouia transegit vbi in delicijs libidinẽsque venereos, & cætera vitia prolapsus est. Postea septennio in castris exacto in Poloniam reuersus, Diuum Stanislauum Episcopum Cracouiensem occidit membratimque dissecare fecit: cuius postea corpus Diuina prouidentia in simul compactum coactumque, & honorificè sepultum, multis miraculis claret, prout latius in Polonorum Chronicis patet. Conscijs itaque Boleslaus perpetrati facinoris poenitentia adactus, cū filio Mieczslao Regno relicto in ignotas regiones profectus est: vbi in habitu peregrino vitam claufit. Filius verò Mieczslaus postea in patriam reuersus est.

Hungariã petit.

Poloniam expugnat. Suatoslaum fugat, fuditque.

Episcopum Cracouia Diuã Stanislauum occidit.

Boleslaus exulat voluntariõ.

VLADISLAUS HERMANVS.

Plurima restidit fratris decreta Tyranni Hermanus Latio par pietate Numæ. Hunc spurius vetitis vexauit filius armis, Sed pius arma tulit pro pietate Deus. Vincitur impietas Goplae ad stagna paludis, Induit inq; feras debita vincla manus. Dic, qui multa legis, quot dignos laude, piosq; Legeris, historia per genus omne not hos? Telamonius, qui p: se patrem obruncauit Vlysses, De turpi Circes natus amore fuit. Proditor Acneas patria est: ne crede Maroni: Romulus occisor fratris: uterq; not hos.

Prussos Hermanus & Pomeranos domat.

Bohemiã & Poloniã vastat.

Miedziczec intercepta.

Anno à Christo nato 1082. Vladislaus Hermanus fratri Boleslao in Regno successit. Hic ex Iudita Vratislai Regis Bohemorum filia, filium Boleslaum tertium suscepit, Krziuuousti ab ore recuruo appellatū. Ex secūda verò vxore, Henrici 4. Romanorum Imperatoris filia, tres filias produxit: multas Ecclesias Monasteriaque construxit & ditauit. Prussos, Pomeranosque rebelles cruento prælio penes fluuium Druuancza profligauit, ad deditiõemque coegit. Interea Bratislaus, Bohemorum Princeps videns Regem bello in Prussia occupatū, magna damna Poloniæ intulit. Rex itaque Sicziechum Palatinum Cracouiensem cum filio suo Boleslao nouem annos habente, contra hostes destinauit, quos vna cum principe Bratislao strenuè fuderunt: & Morauiam vndique ferro & igne vastates peragrarunt: spolijsque multis onusti, in pace ad Regem reuersi sunt. Tandem nunciatum est Hermano regi, Pomeranos foedifragos Miedziczec arcem munitissimam in finibus Saxoniæ interceptisse. Boleslaus igitur duodecim annorum iuuenis patrem obnixè cum lachrymis sollicitat, vt sibi copias propter recuperandam arcem committeret, cuius audaciæ, prouidentia, animositateque Rex admirans, legionem vnam cum certis rectoribus illi commisit. cætero exercitui Sicziechum Palatinum Cracouiensem præfecit. Arcem itaque obsessam fortiter oppugnarunt: sed quia in loco natura munitissimo straterat: id eò incassum laborabant. Qua de causa Dux exercitus obsidionem soluere suadebat: sed Boleslaus Regius filius à proposito eum retraxit, & militibus confirma-

Astuta op
pugnatio.
no.
Miedzyrzecze a Polonia recuperatur proutia Boleslai.
Vide figuram fol. II

tis domos & tuguriola circa arcem, hycemis tempore imminente, erigere iussit, vt videretur arcem se per hycem oppugnare velle. Quare conspecta, Pomerani obsessi ad Boleslaum cum muneribus supplices veniunt, se & sua ei offeretes. Quos ille liberos dimittens, arcem recuperat: prudentiaque sua omnia damna a Pomeranis illata refarciit: ad patremque ingenti cum prada, ouans reuertitur. Postea Hermanus senio confectus, multis fortibus, praclarisque gestis exactis, vitam cum morte foeliciter commutauit.

BOLESLAUS KRZIVOVSTI.

Hic quinquaginta pugnavit praelia, signis
Collatis, casu non variante fidem.
Pugnauit quoties, toties & vicit: eorum
Nomina quos vicit, quod breue claudat opus?
Caesaris Henrici magnas fuisse cohortes,
Sat sibi, si deessent caetera, laudis erat.

*Merore interijt: quod prorsus incermis ab hoste
Fedisfrago victus fraude, doloq, semel.
Imodò Pompeij numeramibi Roma, triumphos,
Nos Boleslai praelia: maior vter?
Pompeium Caesar bello prostrauit aperto:
Fraus potuit nostrum vincere sola Ducem.*

Zbigneuus Monachus.

Zelislauus Bohemos Morauosq, profligauit.
Boleslaus Morauum Bohemiamque vastat.
Bohemi profligantur.

Pomerania vastatur a Boleslao.

Boleslaus strenue dimicat.

Bohemus auxilium impetrat.

Expediit Boleslaus in Pomeraniam.

Henricus 4. Caes. in Boleslaum arma extulit.

Boleslaus repugnat.

Anno Domini 1103. Boleslaus Krziouusti ab ore recuruo siue retorto (quod ex morbo contraxerat) appellatus, patre è viuis sublato, communi omnium applausu: Regni habenis praeficitur. Hunc Zbigneuus Monachus, frater illegitimus scepra sibi inuidens, in primis lacepsit: Boriuouumque Bohemiae Regem, & Suatopolkum Ducem Morauiae, contra eum commouit: quos Boleslaus egregie per Zelislauum Ducem exercitus sui profligauit. Anno deinde sequenti validioribus copijs coactis, in Morauiam excurrit: quam nullo repugnante, ferro, & igne, peruastauit. Tertio Boleslaus exercitum in Bohemiam & Morauiam duxit: dumque agrum hostilem vndique armis & flamma peragraret, Bohemi ex insidijs in loco arctissimo in eum impressionem fecerunt. Rex verò strenui militis & Imperatoris officium agens, vnum ex hostibus primus gladio interemit. Derstniak quoque Eques Polonus, secundum haesta transiit. caeteri Poloni animosiores effecti, Bohemos fugientes insigni clade profligauerunt. Tandem Boleslaus Pomeraniam armato milite aggressus, eam vndiq; peruastauit: pluraque oppidis & munitioibus occupatis, spolijs onustus, ad suos reuertus est. Accidit autem dum, post hanc insignem victoriam, in festo dedicationis templi apud quendam nobilem conuiuium celebraret, recreationis gratia, centum duntaxat equitibus cinctus, venatù processit: vbi in tria milia Pomeranorù insidiantium incidit, in quos ipse Rex veluti Leo rugiens, primam impressionem fecit: tribusque interfectis, suos animosiores reddidit. Quidam verò Pomeranus in ipsum regem collimans, equum sub eo transfixit: attamen à persequendis hostibus equo altero nacto, haud destitit: donec multo cum labore à tanta obstinata audacia vix retractus fuerit: victorque ad suos conuiantes, profligatis hostibus redijt. Interea Boriuogius Rex Bohemiae exulans ad eum venit, auxilium contra Siuatopolgum nepotem suum implorens, quem Boleslaus in Regnum reduxit, Boemiamque peruastauit. Tandem in Pomeraniam expeditionem adornauit, qua vndique peruastata, Bielgradum arcem munitissimam cum ciuitate, & multitudine Pomeranorù, expugnauit: caetera autem ciuitates & munitiones, vt potè Camenecia, Golimberg, Vielim, Czarnkouia, libenter sese ei dediderunt. Postea Boleslaus irritatus Bohemiam deuastauit: Zbigneuumque & Gueonirum Pomeraniae Duces rebelles, & fedisfragos, fudit cepitque.

Henricus 4. Romanorum Imperator, Boleslao ob damna Bohemis saepissime illata infensus, coniunctis viribus cum Suatopolgo Rege Boemiae, validissimas copias contra eum in Silesiam duxit, Lubusq; ciuitate expugnata, Glogouiam urbem Glogouienfis Ducatus sedem, acerrimè frustra tamen oppugnauit: magna & crudeli strage in militibus accepta. Boleslaus quoque valida Polonorum manu stipatus, contra Imperatorem & Bohemos processit: & in exercitu suo proclamari fecit, vt quicumque se talem

se talem virum praebuerit, qui Suuatopolgum Bohemiae Regem occiderit, ille dono insigni in sempiternum cum posteris suis remuneraretur. Vnus igitur Bohemus in Castris Polonicis militans conditionem datam accepit, explorataque habens Castra Bohemorum ad tentorium vsque Regium peruenit, & horribiliter in vocem prorupit dicens, Fuge, fuge o Rex. Multitudo enim Polonorum nos vndiq; inuasit, Regem itaque ex tentorio proficientem lancea transfixit, & ad Polonos frustra insecutus aufugit, ac munera promissa Stemmáque Oxa dictum Securim videlicet accepit, & in magnam familiam Poloniae exereuit. Henricus tamen Imperator magna damna Polonis in Silesia exereuit, quem cum Boleslaus ad amicitiam iustis conditionibus perducere non posset, armato Polonorum milite accintus, in aurora impetum in Caesarianos fecit, distantia vnus miliaris à Vuratslauia vrbe Silesiae, sicque ad vesperam vsque acriter decertabant. Boleslaus autem cum fortiori agmine Polonorum & Silesianorum in acies Caesarianas à latere irruit, totumque exercitum disperfit, fugauit & ad interitionem prostrauit, vt ipse Imperator fuga sibi consulens vno duntaxat seruo committatus vix euaserit. Poloni verò spolijs exuuiisque occisorum ditati victoriae palmam obtinuerunt, adhuc locus in quo confictus erat Polonicè, Pstie pole, id est, caninus campus appellatur: nam illic multitudo canum ad cadauera humana confluxerat, vt multo tempore vix praereuntes tuti transire possint. Tandem anno sequenti Henricus Imperator expeditionem Romam versus obuiam summo Pontifici adornabat, timensq; ne Boleslaus se absente prouincias suas vastaret, legatos ad eum destinauit, rogans eum sub certis conditionibus habita dignitate Imperatoria, vt ad se Bambergum veniret, promittens illum huius conditionis nequaquam poenituisse. Vbi Boleslaus veniens Imperatori omnia obsequia ad qua praestanda attrahebatur, in perpetuum renunciauit, abdixitq; & consanguinitatis vinculo (vt fit inter pacificantes Principes) sibi iuncti sunt. Boleslaus enim sororem Imperatoris Adchleydam nomine, Vladislauus verò filius eius Cristinam filiam eiusdem Imperatoris in matrimonium accepit, sicque pace composita captiuos vtrinque restituerunt.

Anno deinde Christi 1113. Pomerani & Pruteni postposito iuramento inopinatè in Masouia Ducatum excurrerunt, Regionemque totam infestis armis pertastauerunt, sed eius ora praefectus hostes cum spolijs reuertentes inopinatè aggressus, omnes trucidauit & spolia abegit. Hac perfidia Pomeranorum Boleslaus exacerbat, instructis copijs contra eos processit, Nakloque arcem in qua erant 10000. Pomeranorum graui obsidione cinxit, sed obsessi ad quindecim dies inducias impetrarunt, hac conditione vt si intra concessum tempus nullum auxilium à suis haberent. Interea verò nunciatur Boleslao, Pomeranorum & Prutenorum quinquaginta milia in subsidium obsessis clanculum per syluas aduentare. Quorum Castra Boleslaus explorata habens, à fronte & à tergo in eos impetum fecit, omnesque inopinatos funditus prostrauit, quorum 4000. caesa sunt, caeteri capti & fugati. Naklocenses verò se & arcem cum caeteris ciuitatibus Regni vltro dediderunt. Postea Pomerani cum Prutenis vires magnas insimul coniunxerunt, omnes tamè à Boleslao velut à Leone fortissimo iugulati, Princepsque eorum perpetuis carceribus mancipatus est. Rex itaq; rebus in Pomerania & Prussia rectè constitutis, expeditionem in Daniam Regionem transmarinam nauali classe adornauit, Anno Domini 1124. vnde thesauros ingentes abstulit, regnum verò vltro oblatum respuit, & thesaurarium Regni Danici cum rota familia in Poloniam transtulit, cuius posterihucusque in Polonia & Prussia celebres restant. Danique à Dania vocantur. Boleslaus itaque è Dania in Poloniam reuertentem principes Russiae seditiosi bello appetierunt, & quo magis eum irritarent, Principem Haliciensem consanguineum Regis expulerunt. Quos Boleslaus egregie vltus est, Præmisliensemque Ducem cum ingenti exercitu prostrauit, vbi tres Duces Russiae in conflictu occubuerunt. Postea Iaropolhi Ducis Kioviae consilio astuto omnes Principes Russiae aduersus Boleslaum Regem conspirauerunt, vtque eum facilius sub praetextu amicitiae obruere possent, Legatos ad eum destinauerunt, obstringentes se

Conditiones dantur a Boleslao, si quis Bohemia Regem occiderit.

Arma Oxa

Acres & memorabile certamen Boleslai cum Henrico Caesare.

Henricus Caesar situr & fugatur.

Pstie pole.

Poloni triumphans

Henricus cum Boleslao amicitiam inire optat

Pruteni & Pomerani fedisfrago trucidantur

Naklo obsidetur.

Pomerani vincuntur.

Itinerum Pomerani sternuntur.

Boleslaus in Dania nauat.

Ruteni in Boleslaum conciliantur

Insidia Boleslao pascuntur. omnes tributarios, ac subditos Poloniae Regno fore, utque Ducem Haliciensem in locum pristinum reduceret optabant. Rexigitur nihil mali suspicans expeditionem in Russiam paruis copijs cinctus adornauit, cunctis ad Haliciam ciuitatem appropinquaret, ecce Principes Russiae cum auxiliarijs copijs Hungarorum quasi congratulantes ei ex insidijs erruperunt, Regemque vndiquaque circumdederunt. Rex autem astutiam Ruthenorum considerans, milites suos qui pauci erant, ad resistendum hosti foedifrago foecunda oratione confirmauit. Sed Palatinus Cracouiensis admonitione regia minime motus cum praecipua ala equitum, cui praefectus erat, inter primum tumultum aufugit. Rex vero rem aliter non posse fieri videns, strenui militis & Imperatoris officium agens, primo cum suae aulae equitatu Hungaros aggressus est, quos strenue repressit & prostrauit. Viribusque re sumptis cum validis Ruthenorum copijs manus acriter conferuit, iamque Ruthenorum acies inclinabantur, dum recentes legiones auxiliares validiores, Polonos vndique circumdederunt, virisque eorum profregerunt, equus sub Rege ipso confossus ut intestina ex eo profluxerint, alium tamen Eques ei supereditauit, sicque vix ad fugiendum compulsus illesus euasit. Quapropter necustus animo angebatur, non tam Ruthenorum foedifragorum insidias, sed Palatini Cracouiensis perfidiam turpissimam execrans, cui pelliceam Leporinum, & colu instrumentum quo mulieres fuso fila ducunt, lincum fasciculum, & cordam misit, indicans eum Leporini fugiendo similem esse, & quod indignus sit vir, sed mulier haberi: relinquitque muliebres & non viriles potius tractare, suspendique dignum. Palatinus itaque ille, in desperatione adactus, in campanili oratorij sui fune campanae sese suspendit, cuius nomen propter posterorum dedecorem in Chronicis reticetur, ab hocque tempore Castellanus Cracouiensis, Palatinus autoritate dignitateque antecellit. Boleslaus autem quotidie aduersam fortunam execrando tristitia consumptus, sumptis Sacrosantis Sacramentis extremum diem clausit, annos aetatis suae 54. Regno 36. annos praefuit, in Ecclesia Cathedrali Plocensi sepultus. Porro nullus Rex Poloniae ad haec usque tempora illo foelicior bellicosiorque extitit. Omnes enim Reges & Monarchae finitimi vndique in eum irruebant: ille vero eos strenue casu non variante fidem propugnabat, & Regna eorum secundum arbitrium suum militis strenui & Imperatoris mentis obiens peragrabat. Conflictus cum hostibus principales & memorabiles ac publicos 47. commisit, exceptis congressibus excursionibusque paruis, qui saepissime eueniebant, excepto quoque hoc ultimo certamine, quod cum eo Rutheni astute commiserant, ex quo ille non secus atque ille Hector Troianus, Hannibalque Carthaginensis suo Marte sese strenue defendens, aciesque hostium instructas fortitudine, dispergens euasit. Adhuc vitae superstes filijs suis Imperij disposuit, Vladislao natu maiori Cracouiensem, Siradiensem. Silesiaeque & Pomeraniae Ducatus legauit. Boleslaus Crispo Masouiam, Dobriniam Cuiuuiamque; Mieslao Gnesnensem, Posnaniensem, Calisnensemque. Henrico vero Lublinsensem, Casimirensemque tractum testamento ordinauit. Casimiro autem omnium iuniori quicquam reliquit. Admonentibusque se de eius sorte Senatoribus, respondit: An ignoratis, inquit, quod in curru quatuor rotarum currentes necesse habent, ut aliquis eis insideret, quod & factum est, ut inferius dicitur.

Boleslaus circumuenitur.

Palatinus fugit confidit.

Boleslaus strenue se defendit.

Donum Palatino pro fuga a Boleslao dignum misit.

Castellanus Palatinus Cracouiensis dignitateque antecellit.

47. conflictus eius Boleslaus vicior habuit.

VLADISLAVS SECVNDVS.

Quatuor in natos Regnum diuiserat equis Partibus, egregia cum ratione, Pater. Vladislao tibi cessit Cracouia natu Maxime: auaritia maxime, Marte nihil. Fratribus eiectis, solus dum queris habere Omnia, possessis pelleris ipse bonus,

Coniuge cumq; tua, quae rem tibi sua sit iniquam, Victus in externam profugis exul humum. Ignorata tibi fuit alea: discere in illa, Contentus proprio viuere, quisq; potest. Namq; aliena petens perdit sua lusor, & aurum Dum cupit, amissis abis are domum.

Anno

Anno Domini 1140: Vladislauus secundus, Boleslao patri in Regno successit. Hic ex moribus patrijs degenerauit: vxorisque impulsu sorte sua non contentus, fratres suos Ducatibus exuendos proposuit, eoque bello appetijt, auxiliarijs copijs a principe Russiae acceptis. Henricus itaque, Boleslaus & Crispus, cum Mieczlao in arcem Posnaniensem fratris metu sese receperunt: quos Vladislauus oblitus fraternae charitatis, grauius obsedit. Iamque obsessi penuria victus coacti, deditionem moliebantur: sed veteranorum militum persuasione confirmati, aleam belli tentare proposuerunt: noctaque occasione, cum hostes choreis remolenti indulgeret, in tempesta nocte ex arce cum ingenti vociferatione vnusquisque facem accensam manibus gestando eruperunt: castraque hostium incenderunt: & ipsos hostes ferro protrierunt. Vladislauus vix turpi fuga elapsus est: quem fratres victores Cracouiam usque insequuti sunt. Sed postea in Germaniam ad cognatos vxoris suae aufugit: quem postea vxor cum filijs secuta est. sicque proprio viuere non contentus, alienis inhians, sua amisit.

Vladislauus degener.

Vladislauus fratres oppugnans ipse fugatur regemque exiit.

BOLESLAUS QVARTVS CRISPV S.

Qui cogit Prussos ad Christi dogma Polonos, Amisso evertit milite Crispus opes. Transfuga ducebat nostros malefidus, iniquum Transgressus Ossam pertrahit inq; locum, In conuulsum viridanti cespite caenum, (A tergo in Syluis abditus hostis erat)

Insilit: inclusos caeno suffocat in illo. Vix pauci incolumes se eripere fuga. Mens generosa dolis, quia nil agit, ipsa malignis Oportuna dolis, insidijsq; capi est. Et quia metitur proprijs virtutibus omnes, Est in perniciem crudela sepe suam.

Anno Domini 1146. Boleslaus Crispus, a capillis contortis dictus, fratre Vladislao seditione expulso, habenas regni suscepit. A Corado Imperatore frequenter sollicitabatur, ut aliquam regionem exulanti fratri concederet, quod ille strenue repugnabat. qua de causa Imperator in Silesiam exercitum duxit: sed pluribus damnis a Polonis affectus, re infecta discessit. Eadem de causa cum Friderico Barbarossa Imperatore Boleslaus bella gessit. Inimicitijsque vtrinque compositis, Vladislauum fratrem ex Germania reuocatum, in gratiam accepit: qui postquam aduenit, in Ploczko ciuitate non sine veneni suspitione spiritum exhalauit. Tandem anno Domini 1164. Rex cum fratribus triplici exercitu instructus, in Prussiam descendit, quam ferro & igne late peruastauit, ad Christianismum Prutenos sollicitans,

Cum Corado Imperatore & Friderico Barbarossa bellegeratur.

Vladislauus in Poloniae reuertitur.

D ij

Pruteni a B. lesao op pugnauer. Prufugi e Prufia fr. nudiuerti Profugis non crede- dam. Poloni fau duntur.

donec se baptifari fpoponderent: fed demum baptifmo fpreto, contra Polonos in Ma-
 fouiam excurrerunt: contra quos denuò Boleslaus cum fratribus exercitum duxit. In-
 terea verò, ad Polonos duo Pruteni, fub prætextu exulum aſtute defecerunt, qui fe to-
 tius Pruffiæ litum exploratiſſimè noſſe affirmabant: idèd eos Poloni, Duces belli ſibi
 delegerunt: qui exercitum perfidè inter denſiſſimas paluſtroſaſque ſyluas induxerunt,
 vbi in palude quadam: ceſpite viridanti contecta, tanquam muſca in pice hæſerunt: vt
 nec ulterius progredi, nec retrogredi poterint. Pruteni autem ex inſidijs prorepen-
 tes: Polonos ingenti clade affecerunt, vbi Henricus Lublinenſis, & Sendomiriſis Dux,
 frater Boleslai strenuè dimicando occubuit. Princeps verò Boleslaus in Poloniam re-
 uerſus eſt. Qui poſtea multis geſtis extrenuè peractis, extremum diem clauſit. Anno
 Domini 1171. ætatis ſuæ 29. in arcis Eccleſiæ templo Cracouiæ ſepultus.

MIECZSLAVS SIVE MIESCO TERTIVS.

*S*æpe dies oritur nitida face, nec tamen illi
 Credideris ſubito nubilus eſſe poteſt:
 Grandine meſſores lapidare: tonitribus Orbem
 Concutere: & rapidis frangere fulminibus.
 Ecce ſenex noſter, Regni cū cepit habenas,
 Vir bonus, & placidi fratris imago fuit.
 Mox ſobole ingenti generis affinitibus, auro
 Inſtatus: ceptam deſtitit ire viam.
 Nil illo peius, nil & crudelius illo,
 (Audace excepto) Patria noſtra tulit.
 Sed tamen eſt pulſus: Nunq̄ impunita Tyrānis
 Sarmaticis ferit aſ, ſcilicet vlla fuit.

Mieczy- la- no Tyrā- nis Regno exiit.

Anno Domini 1174. Mieczſlaus ſe-
 nex, fratri Boleslao Criſpo in Mo-
 narchia ſucceſſit. Hic rapax, crude-
 lis, ſeueruſque in ſubditos extitit, & ty-
 rannidem ingentem exercuit: quapro-
 ter ab omnibus diris execrationibus ma-
 ledicebatur. Epifcopus itaque Cracouienſis Gedeon nomine, cum cæteris Senatori-
 bus conſilium occultè inijt, de Caſimiro in locum eius ſubſtituendo: & naſta occaſio-
 ne temporis, cum Mieczſlaus Rex in maiorem Poloniam diſceſſiſſet, ad Caſimirum
 fratrem eius iuniorem, quamuis inuitum, ſceptra detulerunt.

CASIMIRVS SECVNDVS IVSTVS
COGNOMINATVS.

*T*rahitus ad imperiū precibus, lacrymiſq; ſuorū,
 Imperij fractas ſurgere fecit opes.
 Percuſit ſcelerum fratris inſto enſe miniſtros,
 Sacriſciis pacem, ruricolisq; dedit.
 Qui modo calcati ſub direptore iacebant,
 Inq; ſuis rebus nil habuere ſui.

*I*ntulit in patriam corpus, Roma vſq; petiitum,
 Dux qui ſloris nobile nomen habet.
 Miſta dedit Domino ſclerati aconita miniſtri,
 Inter ſolennes perfida dextra dapes.
 Truſit & in ſubitum, Patria plangente ſepulchrū,
 Delicias hominum, deliciaſq; Deum.

Anno ſalatiſeri virginici partus 1104. Caſimirus Ingens fratris aboleuit: in co-
 mitiſq; generalibus Lancitiæ celebratis, omnes qui erant cauſa inſtitiæ diſ-
 ſentionis dignis ſupliciſq; affecit. Fratrem poſtea Mieczſlaum in gratiā accepit,
 Gneſaenſemque tractum & Poſnaniemſem ei conceſſit. Tandem Pruteni & Pomer-
 ani Caſi

rani Caſimiri regis clementia conſiderata, vltro ſe ei obtulerunt. Interea verò Litua-
 niæ ciuitas Breſtia, à Polonis defecit. Eò itaque Rex cum exercitu profectus, ciuitatem
 cum arce cepit: eoſq; qui erant cauſa defectionis, dignis ſupliciſq; affecit. Inde rectà in
 Ruſſiam profectus, Seuoldum & Volodimirum Duces rebelles, cruento prælio fudit.
 Rege autem in Ruſſia militante, Mieczſlaus ſenex priorem dignitatem affectans, Cra-
 couia potitus eſt, arcem tamen capere non potuit ciuitate verò ſuis præſidijs firmata,
 ad comparandum maiorem exercitum, profectus eſt. Caſimirus autem ex Ruſſia exer-
 citum reducens Cracouiam libenter intromiſſus, de ſeditionis ſeminatoribus, di-
 gnas accepit pœnas. Poſteà non oblitus eadis Henrici fratris cladiſq; Polonorum, in
 Pruffiam exercitum duxit: quam vndiq; armis peragrauit, Prutenosq; & Pomeranos
 tributarios ſibi effecit, Cracouiamq; reuerſus: anno Domini. 1194. extremum diem
 clauſit: nō ſine veneni ſuſpicionem. Eius cura & impenſis corpus ſancti Floriani Roma
 Cracouiam allatum eſt: anno Domini 1184.

LESCO QVARTVS.

*C*um ſene beuau patruo, ſed an impius iſto
 Sit factō, iuſti diſcutitote viri.
 Eſſet vter rerum Dominus, certauimus, at me
 Id velle in patriam, nudus adegit amor.
 Ne paterer regnare lupum, maiore petentem,
 A quo pulſus erat, cum feritate gregem.

*D*um labor: inuadit Pomeranus balnea, inermem,
 Dat non ſperata, meq; meoſq; neci.
 Quanto igitur rerum Dominis ſecurius auum
 (Quod quidam ſcripſit) cernite pauper agit?
 Tempora ſunt, loca ſunt quæuis metuenda potenti,
 Quod vixit, totum eſt cura, pericla, metuo.

Lesco cum Mieslao patruo de Monarchia certat.

Vitis Casimiro persolutis, Lesco filius eius à crinibus albus cognominatus, ab omnibus Rex salutatur: Anno Domini 1194. Miecslaus tamē senex, patruus eius Monarchiam regēbat: pro qua postea, vario Marte cum eo Lesco bella gessit. Tandem comitia Generalia in Zueyman ciuitate celebravit, ad quā plurimi Magnates, & Principes Poloniae conuenerunt, ubi citatus est mādato Regio Suātopolus, Capitaneus Pomeraniae, qui tributum 10000. marcarum argenti per aliquot annos iuxta pacta Regi nō pēdebat. qui occasione per exploratores nacta, armata manu ad ciuitatem prādictam inopinatē accelerauit, diuersoriaque obruens, qui se defendere volebant, interfecit. Regi statim tumultus causa qui in balneo tunc temporis erat, significatur. Ex balneo itaq; exiliēs, cum paucis famulis equis cōscens, aufugit. Suantopolus verō eum insequutus, vt fœdis fragus, & nequissimus, sine vlla dignitatis ratione trucidauit. Henricum quoque Vratislaviae principem, laterali vulnere affecit, & plures alios trucidauit: Anno Domini 1227. Cadauer Lesconis per suos relatum, in Basilica Cracouiensi cum maximo luctu terrā mandatum est.

Lesco ne fari occidit à Polono crano fadisfrago.

26

BOLESLAVS QVINTVS PVDICVS.

Tartaricus furor, in cineres regnante Pudico, Sarmatia totas penē redegit opes: In flammis abiit Craconia: quicquid & agris, Porrigitur ripas, Odera, ad vsq; tuas. Fuerat ad Ingros Princeps, quia viribus impar Ad consiſtendum cum subito hoste fuit:

Stanislac tuos cineres tellure leuauit: Et sacrum in fastis fecit habere locum. Coniuge consenuit cum virgine, Virgo Maritus: Addictus studijs, casta Diana, tuis. Bochnenses reperit thesauros primus: & inde Sarcij à diris damna recepta Getis.

Tartari in Polonia crudeliter gessantur

Poloni cū Tartariis dimicant.

Incantationis vis.

Poloni à Tartariis funduntur.

Auriculari nouem sacci impletiur.

Anno Domini 1243. Boleslaus Pudicus, patri crudeliter occiso, in regimine succedit. Eo regnante multa mala Poloniam prāmebāt: id verō ob principū pluralitatem, qui tūc temporis 24. erant. Quod malum tandem peius redintegratū est. Tartarorū enim 100000. in Poloniam Russiamq; populabūdi venientes, vtramq; regionem crudeliter vastabāt: ciuitatibus, villisq; succensis captiuos educebant. Rex igitur Boleslaus cum Henrico Duce maioris Poloniae, cæterisque principibus cōtrā Tartaros vnanimiter progressi, prālium cum eis acre commiserunt. lamque Tartari inclinabantur: sed quidam Vexillifer Tartarorū, cū vexillo, in quo erat scripta litera Graeca tali modo, X, processit superius verō in cuspide hastæ, erat caput quoddam terribile infixum, arte magica confectum, ore fumum vaporemq; sordidum in Polonos euomens: quo velut peste quadam infecti, & incantationum vi fascinati, vires amiserunt. Sicq; funditus à Tartaris non secus, atque à grandinibus frumenta, prostrati sunt. Cupientesq; Barbari numerum occisorum peruestigare, auriculam vniciq; dextram amputantes, nouē saccos magnos eis impleuerunt. ubi diminuta est multitudo principum Poloniae, Silesiae, atque Russiae. Tunc temporis Tartari totam ferē Russiam, & Poloniam, Hungariaeque & Germaniae partem, flamma ferroque peruastrauerunt, terroreque inaudito omnia compleuerunt. Anno Do. 1269. visus est in cœlo exercitus equestris, inter se acerrimē consiſtens. Eodem

Miracula, Monstraq; in Polonia

Eodem anno mulier quādam Nobilis, in terra Cracouiensi triginta sex pueros vno partu edidit. Eodem anno in Calissia ciuitate vitulus duo capita, septēque pedes habens enixus est, cuius cadauer nec à canibus, nec auiibus commestum, permanfit. Boleslaus postea Rex exactis in regno 37. annis, è viuis decessit absq; prole: calibē enim vitam (vnde Pudicus appellatus est) duxisse fertur.

LESCO SEXTVS NIGER.

Quanta locustarū, quo nos haec scripsimus anno, Appulit in nostros agmina, ventus, agros: Agmina tanta ferunt in nos venisse Getarum Sub Nigro, & primum congeninasse malum. In cessit solis, alioqui semper in hoste Cum quocunq; inyt pralia, victor erat.

Arma Ruthenorum, ductore superba Leone Et magna, exigua contudit ille manu. Obtriuuit quoties Lituaniū & Lazigas? (hoc iam Interyt nostro funditus ense genus.) Multa in Christicolas nil laudum habitura fuerūt Bella: lacebitus. sed quia vicit, habent.

Anno Domini 1279. Lesco niger Dux Siradiensis, mortuo fratre Boleslao Pudico, habens Regni prāficitur. Quem statim pericula infecuta sunt. Tartari enim validis copijs Russiam, & Poloniam iterum crudeliter peruastrauerunt.

Tartari Poloniam vastant.

Tandē Anno Domini 1280. Lesco Rex meliori fortuna vsus, Leonem principem Russiae superbū, cum ingenti exercitu Tartarorum & Russorum cruenta clade prostrauit, Russiaeque prouincias fugato hoste: infestis armis peruastrauit, ex quibus multis trucidatis, sex millia captiuorum abduxit.

Lesco Niger Leonem Russiam ducentem prostrauit.

Postea anno à Christo nato 1282. Lithuani in terram Lublinsensem valida manu excurrerunt: ingentēque captiuitatem hominum eduxerunt: quos Lesco collectis vnde cunq; pro tempore copijs persequutus, ad Nemen & Nareuu fluiuos infectos, clade cruenta prostrauit, captiuosque liberauit. Casa sunt tunc temporis 14000. Lithuanorum infidelium.

Lithuanorū 14000. caduntur.

Demum anno Domini 1285. Lithuani collectis maioribus copijs, per abdita syluarum in Lucouiensem tractum excurrerunt: quos Lesco similimodo assecutos fudit, & fugauit, spoliāque & captiuos ademūt. Tandem multis gestis strenuē editis è viuis decessit: Cracouiae terrā mandatus est.

Iturum Lithuani funduntur.

HENRICVS PROBUS.

Tentonibus solis claues permisit vrbi, Quae regni ritulum possidet vna, Niger: Illi Silesium furtim sub nocte silenti Manibus accipiunt, cui studuere, Ducem: Nobilium contra, contra decreta Senatus, Nam cui legitime Sceptra darentur, erat. Perfidia pars vicit: regnat Probus, exulat haeres, Sed res parta dolo non diuturna fuit. Silesij Henricum dubio rapuere veneno: Quid factis alter, nemine & alter erat. Qui fraudem in vita coluit, rem fraude parauit, Quae perijt dignus fraude perire fuit.

Anno à Christo nato 1290. Henricus Probus Dux Vratislaviae, Lesconi Nigro in regimine successit. Episcopus quoque Cracouiensis cum cæteris proceribus, Boleslaū, Masouie

VITAE REGVM

Discordia principum Poloniae de Monarchia.

Ducem ad regnum vocauerant: sed ab Heurico eiectus est. Tandem Vladislaus Cubitalis (ad quem etiam Monarchia iure naturali competebat) Dux Siradiensis, adiunctis sibi in auxilium maioris Poloniae equitibus, cum Henrico de regno acriter contendebat, exercitumque eius cruenta clade in Silesia ad Sieuieram ciuitatem, prostravit: vbi Ducis Glogouiensis filium, & Sprotauiae principem occidit. Vnusquisque eodem tempore ex Silesijs insignem victoriam reportauit: & victor Cracouiam vltro deditam occupauit. Sed Henricus denuo ad expugnandam Cracouiam, exercitum duxit: quem Teutones ciues clandestino noctu in ciuitatem immiserunt: adeo vt Vladislaus vix cucula monastica indutus, effugerit. Et sic Henricus regno potitus est. Sed paulo post, anno in regimine non exacto, è viuis decessit: non sine veneni suspitione: Vratislaviae terra mandatus.

Cracouia hic capitur

PREMISLAUS SECVNDVS.

Ob scelus Audacis, raptum Diadema Polonis,
Retulit istius gloria, luxq; Viri.
Magnus erat, tantum peperit qui primus honore
Nobis: Munus & hic qui reuocauit, erat.
Splendidus, antiquis certans Heroibus omni
Virtute, in summo quam decet esse viro.

Caditur insidijs, celebrans solenne Lycti,
Inuidiam virtus dat sibi, & illa necem.
Et caute, & timide, Genio seruit potentis:
Exitio multis lux Genialis erat.
Hac Cyrus interijt: Macedo: interijtq; Philippus,
Hac est Argolicis, Troia cremata a rogis.

Premislaus Rex occiditur.

Anno Domini 1295. Premislaus princeps maioris Poloniae & Pomeraniae, regni habentis praeficitur. Hic omnibus principibus finitimis terrorem incusserat: ideò Marchiones Brandenburgenses, impulsu regis Bohemiae Venceslai, noctua occasione, cum Rex ipse die S. Doroteae cum suis conuiuaret, ex improviso in eum iruerunt: multisq; vulneribus affectum (quamuis sese strenuè cum suis aulicis defenderet) occiderunt. Septem tantum menses regno praefuit.

VENCESLAUS BOHEMIAE REX.

Ad Venceslai usque dies, Anguste, Bohemi,
Scortea Sauromatis tota Moneta fuit.
Nunus erat pellis, detracta animantibus illis,
Quas Aspergillos patria nostra vocat.
Hoc ego dum cuidam narro, qui sty angulat amplo
Arcas argento, semper egenus ait:

Ergo putrescebant tunc nummi? O dura priorum
Tempora: tunc nasci res misera fuit.
Gratia magna Deo, quod homo sum natus in isto
Seculo: cum pelles non nisi furor habet.
Quod si quando Deus mala vult saecula illa reuertit:
Tunc ego tunc superi, minius esse precor.

Peregrinatio Vladislai oculis.

Anno virginis partus 1300. Vladislaus Rex Bohemiae ad regnum Poloniae vocatur. Cum Vladislao Cubitali de regno acriter contendebat, omnesq; possessiones & arcus ei ademit, quibus non Polonos sed Bohemos praefecit. Vladislaus verò omnibus spoliatus (ad quem Monarchia iuste competebat) in Hungariam exulans perrexit, inde Romam petijt. Demum Roma in Hungariam reuersus, sumptis ab Hungaris auxiliariis copijs, varijs excursionibus Bohemos in Polonia infestabat. Postea Pelcen, Visliciam, & Lelouiam arces occupauit. Tandem post nebulam (vt dicitur) Phoebo illucescente, Venceslao Bohemo è viuis sublato, Vladislaus Cubitalis regno multis ab annis expectato potitur. Hic Venceslaus Bohemus, primus monetam argenteam, grossos videlicet Bohemicos, in Poloniam intulit: qui adhuc in vsu Cracouiae passim habentur. Primò verò frustulis quibusdam argenti, pellibusq; Aspreolorum, & ceterarum rerum transmutatione, necessaria comparabant. Eo quoque regnante, Cracouia muro cincta est.

Vladislaus regis promotus.

Argentea moneta in Polonia.

VLADIS.

POLONORVM.
VLADISLAUS CVBITALIS VVLGO
LOKIBTEK.

Corpore paruus eram, cubito vix altior vno:
Sed tamen in paruo corpore magnus eram.
Non ego Prussorumq; Bohemorumq; cruorem
Iactabo, cladem nec Gedimine tuam:
Fortunam vici, cum qua mihi bella fuerunt,
Vt niger è terris triste volarat iter.
Ter cecidi Regno: per te Rannusia semper,
Post lapsum erexi maius ad arma caput.
Corde viris opus est magno, non corpore: magnum
Qui stravit Goliath, nonne pusillus erat?
Ingentem paruus Poliphæmum vicit Vlysses.
Sed tamen ille hominem: tam graue numen ego?

Vladislaus Silesiam vici.

Cracouia pro Corona natione regu delecta.

In Marchia Silesia bundu cunctat.

Cum Crucigeris certamen.

Crucigeri prostrati.

Anno Domini 1306. Vladislaus Cubitalis, post multa pericula perpeffa, frequentibusq; repulsis exantlatis, Monarchiam Poloniae se gerere coepit. Hic eodem anno, collecto exercitu, contra Henricum Ducem Glogouiae, in Silesiam processit: quam flamma, ferroque nullo repugnate peruastauit. Postea anno Domini 1320. Vladislaus praefatus Dux, in verum Regem & Monarcham Poloniae coronatur cum Hedwig conforate sua: ab eoque tempore Ecclesia Cracouiensis iure coronandi Poloniae Reges primum dotata, & priuilegiata est. Primò enim in loco minime tuto Gneznae coronabantur. Demum anno Domini 1326. validioribus copijs ex Lituanis, Ruthenis, & Polonis co-scriptis, Rex Vladislaus, caedem fratris Premislai vlturus, in prouincias Marchionum Brandenburgensium infestis armis excurrit: omniaque ab Odera fluuio & à Brandeburga, Francfordiam vsque in latitudinem & longitudinem igne, & gladio peruastauit: multisque spolijs onustus, cum sex millibus captiuorum, ad sua in pace reuersus est. Cùm Crucigeris Prussiensibus, plurima bella gessit. Postea cum praefati Crucigeri iniuste in Polonia grassarentur: eorum iniuria Rex prouocatus, exercitum in Prussiam duxit. Cum validissimisq; Teutonicis copijs, anno Domini 1331. Mense Septembri, ingenti armorum fragore acerrime confligit, ac primas acies Polono milite protriuit, fugauit & dispersit. Postea viribus recentes phalanges Teutonicorum (quibus praerant. Comendatores Russi de Plauno Comes, & Otto magnus de Brunsdorf) contra Polonos processerunt, bellumque redintegrauerunt: omnes tamen à Polonis prostrati sunt. Causa sunt in eo conflictu 40000. Crucigerorum Prussiensium, cum plurimis. Comendatoribus. Postea Vladislaus. Cubitalis infirmitate corretus: extremum diem vitae Cracouiae clausit, anno Domini 1333.

CASIMIRVS MAGNVS.

Nil hoc splendidius, nil magnificentiùs vno est,
Quodcunque illius respiciatur opus.
Legibus armanit patriam, placidumq; sub illo
Libertas ad nos protulit alma caput.
Oppida tot cinxit muris, quot panem per omne
Hoc Regnum muris oppida cincta videt.

Tres simul hospitio excepit cum Casare Reges,
Cum tibi dat neptem, Carole quartæ suam.
Rex ingens opibus, bello, pietate: quid illum,
Quid premis infami Cypria sola nota?
Hunc dici Magnum, est iniuria magna Poloni,
Iure suum nomen, Maximus, esse potest.

Anno Domini 1333. Casimirus Magnus, patri iustis perfolutis, Rex communi omnium acclamatione salutatur. Regnū oblatum ex omni parte in primis pacificatur: in seditione solusque, & passim latrocinantes animaduertit. Postea anno Domini 1339. Ludouicum nepotem ex sorore, Caroli regis Hungariae filium, successorem post se in regno Poloniae assignauit, & declarauit, constituitque. Tandem 1340. Casimirus armata manu in Russiam progressus Leopolim regionis Metropolitim cepit: vnde thesauros ingentes asportauit. Deinde ad Volodimiriam cōtendit: qua expugnata, Cracouiam triumphans exercitum reduxit. Denuō in Russiam validioribus copijs cinctus descendit: hasque prouincias, cum ciuitatibus ad dedicationem compulit, Premisliam, Hali- ciam, Leopolim, Sanociam, Lucouiam,, Volodimiriam, Lubaczouia, Treblouiam, Tustaniam, & complures alias, quae hucusque à regno Poloniae nō separantur. Tertio Casimirus anno Domini 1349. exercitum in Russiam duxit. arcēsque quas nondū possederat, suae ditioni subegit.

Casimirus Leopolim cepit. Volodimiriam expugnauit. Casimirus Russiam prouincias tribuit, quibus reddidit, quibusque.

Postea anno Domini 1363 Casimirus Rex Carolo 4. Romanorum Imperatori, Neptim suam Elisabetam, Ducis Stolpēsis filiam in matrimonium dedit: ad nuptiarumque solennia ipse Carolus Imperator, Ludouicus quoque Hungariae, Petrus Cypriae, Sigismundus Daniae Reges, Otto Bauariae, Semouitus Masouiae, Boleslaus Suidniciae, Vladislaus Opoliae Duces, satis splendido apparatu Cracouiam conuenerunt, absolutoque nuptiarum conuiuio, quidam ciuis Cracouiensis, Vierinok nomine, à Rheno oriundus, Thesaurarius regius, hos omnes reges, & principes cum Imperatore, lautissimo conuiuio aliquot diebus excepit: muneraque insignia singulis obrulit.

Ad nuptias solennia tres reges Imperator, simul et principes à Casimiro conuenerunt.

Casimirus à pedis fractura moratus.

Casimirus bonus paterfamilias.

Anno tandem Domini 1370. Casimirus Rex, iuxta Przedboriam ciuitatem, interuenandum, ceruum insequens, equo succumbente pedem fregit: à quo vulnere spiritum exalauit Cracouiae: ibidemque sepultus. Hic omnes ferè ciuitates & arces, in Polonia muro cinxit: plurimasque arces & Basilicas condidit. Legibus quoque tam Equestribus, quam ciuilibus patriam locupletauit: quae hucusque vigent: & omnes Reges antecessores suos, summa dexteritate in promouendis thesauris & prouentibus regni superauit: ideò Magnus iure appellatus est.

LVDOVICVS HVNGARVS.

Non quia vir fuerit, nequaquam Ludouicus, & vlt. Cruelis nostras non bene rexit opes. (tor Sed quia Pannonia, dum plus amat arua paterna: Linquebat sauis istud ouile lupis. Qui nouit quid agant famuli, si longius absit Praesertim fuerit qui minus asper herus.

Hic uidet arumnas, quas multa absentia vere Pastoris nostrum tum cumulat auis. Illo Rege quidem Leges creuere: sed illo Rege tamen, robur non habuere suum. Lex nisi tutores habeat, contra arma potentum: Est quod ara neolus sub trabe necesse opus.

Anno

Decedente Casimiro Magno absque haerede masculino legitimo, Ludouicus Rex Hungariae nepos eius, anno Domini 1370. Sacrum diadema Polonicum suscepit. Eo in Polonia regnante nihil memoria dignum gerebatur: sed homicidia, latrociniaque passim exercebantur, propter absentiam illius. Qui verò de iniuria sibi illata in Hungariam ad Regem proficitebantur. hi à regere reginam: à regina verò ad factores regios, & à factoribus ad gubernatores in Poloniam cū literis relegabantur, plurimisque iniurijs, & angustijs Polonia tunc temporipremebatur.

Hungariae Poloniae Rex cr. 1370.

Postea anno Domini 1381 Ludouicus filiam suam Mariam, Sigismundo Marchioni Caroli quarti Romanorum Imperatoris regis Bohemiae filio, desponsauit, regemque Poloniae post se futurum declarauit. Qui in Poloniam armata manu ueniens: quasdam rebelles puniuit: restaque contra Masouiae Ducem exercitum duxit, qui etiam scepra iure prophanitatis affectabat. Masouia itaque flamma & ferro peruastata Posnaniam Maioris Polonae Metropolitim profectus, ab omnibus honorifice pro Monarcha agnoscitur. Interea verò Ludouicus Hungariae & Poloniae rex è uinis decedens: Albae regiae sepelitur, anno à Christo nato 1382. Regno Poloniae 12. annis praefuit. Poloni itaque Ludouici regis morte audita: consilium clandestinū inierunt, ut Sigismundo relicto pro herede regni, Ludouici regis filiam ad se reciperent: eamque in matrimonium tali Principi, qui Rempub. rectè gubernaret: ab hostibusque vindicaret locarent. Regina itaque Hungariae Ludouici coniunx, filiam Hedwigim in Poloniam misit, quae honorificentissime à Polonis proceribus accepta, Sacro diademate solenniter Cracouiae ex more coronata est.

Sigismundus Caroli filius regnae Poloniae obtinere tentat.

Poloni Sigismundo spreto pro herede regni filiam Ludouici accipiunt.

Anno igitur Domini 1385. Iagielo magnus Dux Lithuaniae certior factus de Hedwigis reginae ex Hungaria in Poloniam aduentu: pulchritudine, moribusque eius honestis commotus: oratores ad eam fratres suos, Skiergielone, & Borissum cum per amplis muneribus destinauit: coniugium regnumque dotale expetens, promittens se cum vniuersa gente sua baptisaturum: omnesque ciuitates & arces cum suis prouincijs, quas Lituani à regno abstraxerunt: & etiam captiuos liberaturum: in super etiam Magnum ducatum Lithuaniae cum regno Poloniae vniturū, & incorporaturum, Silesiam, Prussiam, Pomeraniam, armis recuperaturum, thesaurosque omnes in usum regni Poloniae conuersurum, omnia denique quae ad amplitudinem Reipub. Poloniae, & ad incrementum totius Christianitatis spectarent, acturum curaturumque. Haec legatio Lithuanorum, grata pericundaque Polonis erat: sed regina eam detrahebat: à barbari enim matrimonio abhorrebat. Nam adhuc patre uiuente, Vilhelmo Austriae Duci desponsata erat: ideò illum priorem sponsum ardenti animo complectebatur. Quae de causa oratores Polonorum legationem Iageloni Lithuani, ad reginam Helisabetam in Hungariam detulerunt: quae in omnibus se contentam esse respondit: quideumque boni proceres regni constituerint. Legati igitur Polonorum in Lituaniam profecti, ut Iagielone in Poloniam cū promissis muneribus, Hedwigi reginae maritum,

Iagielo Lithuaniae, Hedwigim Poloniae heredem in Regno sub conditionibus petiit.

Oratores in Lituaniam pro Iagelone.

Vilhelmus
Austriacus
Cracouia
Genit.

adduxerunt. In reera verò Vilhelmus Austriae Dux, certior reru Polonicarum factus, Cracouiam splendido aulicorum equitatu stipatus cum ingentibus muneribus, ad precipiendum matrimonium venit, a reginaque alacriter acceptus, multa conuiuia quotidie alterutrum celebrabant, choreisque honeste tamen & modeste indulgebant: qua de causa proceres Poloni Vilhelmum Austriacum apud reginam videntes acceptum, gratumque hospitem, & propensam vtriusque erga se voluntatem animaduertentes, in arcem eum deducunt: cum regina desiderato matrimonio copulant. Sed Iagielonem aduenisse audientes Vilhelmum ex arce propellunt: portaque post cum obserant. Cuius expulsionem Regina animo egreferens, suis manibus seras portae frangere, & contundere cepit: optatis cum eo nuptiis in ciuitate fruitura. Sed per Consiliarios longa disuasiōe a proposito retracta est. Vilhelmus verò videns sibi proceres Poloniae aperte & obstinate aduersari: de aduentuque Iagielonis audiens, e Cracouia cum suis (relictis thesauris) clandestine discessit.

Vilhelmus
Austriacus
Dux, Cracouia
Genit.

IAGIELO SIVE VLADISLAVS LITVANVS.

Hic gentilis erat Lituanus de stirpe Iagello, Vir bonus, & tantis inter honestus opes. Mox est caelesti Princeps Baptismate tinctus, Quem subito est Dominum gens imitata suum. Hinc dotale caput pulchra cum coniuge Regnum, Et tribuit Lituanis signa Polona suis.

Rege sub hoc memorem suscepit Prussia cladem, Sepius & rigidus concidit ense Gethes. Quam multa in Regno struxit delubra Polono, Monstrat Gymnasium sat puto Crocaturum. Et linquens gnatos ex iusta coniuge natos, Lucida fulgentis scandit astra proli.

Anno à Christo nato 1386. Iagielo Magnus Dux Lituaniae (cuius geneologia in Lituaniae descriptione latius patet,) cum fratribus suis Borisso, Suidrigelone, & Vitoldo, Cracouiam satis splendide 12. Februarij venit: vbi ab omnibus ingenti cum letitia acceptus & in arcem honorifice deductus est. Itaque 14. die Februarij, cum fratribus in fide Christiana instructus, sacro Baptismi fonte abluitur, & Vladislaus appellatur. Eadem die Baptismo absoluto matrimonium cum Regina Heduigi contraxit, Magnumque Ducatum Lituaniae, Samogitiae, Rursiq, sicut promiserat regno Poloniae incorporauit, vniuit, diplomatibusque, & iureiurando confirmauit. Tandem hebdomada elapsa in Regem Poloniae solenniter constituitur, & sacro Diademate coronatur. Postea nuptiarum solennis peractis, Iagielo cum Regina in maiorem Poloniam sub Quadragesimae tempore profectus est, propter pacificandas feditiones, quae per Domaratum Capitaneum Generalem maioris Poloniae, & Vincentium Palatinum, excitabantur. Rebus itaque in Polonia maiori compositis, in Lituania expeditionem adornauit: nolens eam amplius cultui idolorum & daemonum vacari: in Commitatu suo magnam Procerum, & Equitum Poloniae caeteruam habens. Archiepiscopus quoque Gnesnensis, plurimisque Ecclesiasticorum, & Semouitus Masouiae, Cnradusque Olesniciae Duces eum secuti sunt. Vilnaeque solenniter

Lituania
in regnum
Poloniae ac
cepit.

Lituania
Polonia ad
iunxit.

Expediō
in Lituania
maior
Iagieloni.

Lituania
& Samogitia
ad fidem
Christi
conuer
titur.

solenniter conuentu indicto, sub initium Quadragesimae, de vano idolorum cultu abolendo tractare coeperunt, sicque illa gens barbara Lituaniae, & Samogitiae sacro Baptismi fonte lauata est. Porro turmatim stantes aqua lustrali (nomine vnicuique, turmae, Stanislai vel Petri, &c. imposito) aspergebantur, prout latius in descriptione Lituaniae patet.

Rebus in Lituania pius Rex recte dispositis, Vitoldum patrualem summam rerum praefecit, in Poloniamque reuersus recta in Silesiam exercitum duxit, arcisque & ciuitates sub Vladislao Duce Opoliensi rebelles cepit: Krzepice, Bobolicze, Olstin, Brzez-nice, Ostreseuo, & Grabouo dictas, Boleslauiecz arx septem annis obsidebatur, quam postea Ofka Ducissa vidua, penuria comeatus coacta Regi subdidit. Dux igitur Opolensis reliquas arcas quadraginta millibus florenorum, videns se eas non posse defendere: Crucigeris Prussiensibus vendidit, quas illi suis praesidijs munierunt: sed Rex destinato exercitu caeteras arcas ditioni suae subegit.

Iagielo arces
in Silesia
recuperauit.

Opolensis
Dux arces
vendit.

Hedwig
morsit.

Moritur anno Domini 1399. Hedwigis Regina, de cuius vitae sanctimonia testantur annales Polonorum. Postea anno 1400. Regi, Ciliciensis Comitis de Hungaria filia Anna Cracouiam allata est.

Tandem anno Domini 1410. Rex armatis copijs cinctus contra Prussiensis Crucigeros profectus, superato Vistula fluuio ad Cierniesko oppidum castra metatus est, vbi etiam Vitoldus patruelis Regius cum suis Lituanijs & Tartaris venit. Semouitus quoque & Ianasius Masouiae Duces, suas cohortes adduxerunt, viribus itaque coniunctis castra ad Tanebrigum & Grimoaldum oppida mouerunt. Interea verò Rege officium militiae manens in tentorio audiente, duo nuncij alterutrum sese anteuertentes venerunt, nunciantes iam iam imminere sibi Prutenos. Attamen Rex pius a diuino officio quin prius absolueretur discedere noluit: quo absoluto militem in acies celeriter instruxit, quinquagintaque vexilla Polonorum ordine suo distribuit. Vitoldus similiter copias suas contra hostem recte direxit, quadragintaque vexilla Lituano iusto ordine disposuit: quibus Tartarorum manum ingentem adiunxit. Interea vero Magister Crucigerorum Prussiensium, Vlricus Iungingen illudens Regi duos gladios euaginato, totidemque clipeos ei dono misit, dicens: Quid remoraris praellium o Rex, si tibi desunt gladij: en tibi vnum, fratrique tuo Vitoldo alterum mitto: si vero campum ad ordinandum exercitum arctum habes, ego tibi suo cedam. Rex igitur pius gladios oblatos humiliter accipiens ingemuit dicens: Quamuis armis omnigenis abundo: attamen hoc munus per quod mihi signum victoriae (Deo fauente) datur, libenti animo accipiam, his dictis, signa vtrinque canuntur, inde maximo clamore infectis signis concurrunt, Tartari & Lituani arcibus & sagittis affluenti, creberrimorum iactu aera obumbrant, a Teutonibus tamen in primo conflictu fugati sunt, in quorum locum Poloni armis & viribus recentes, cum ingenti sonitu, armorumque fragore successerunt. Pruthenasque, acies perfregerunt, & vndique circumdatas, ad internisionem funditus prostrauerunt. In hoc conflictu Magister Crucigerorum Prussensium, Vlricus cum suis Comendatoribus (quos Siluius, 300. recenset) occubuit: Duces quoque Stetinensis & Olesnicensis capti, cum multis alijs praecipuis Germanis Equitibus. Caesa sunt tunc temporis 30000. Prutenorum, Teutonicorum. Siluius vero 40000. testatur. Ingentes exuuias ex castris Prutenorum Poloni tulerunt: victoriamque insignem obtinuerunt, & Vexilla hostium praecipua 30. ad perpetuam rei memoriam Cracouiae in Basilica arcis posuerunt.

Expediō
contra Prussios
Crucigeros.

Iagieloni
deuotio.

Superbia
Crucigerorum.

Humilitas
Iagieloni.

Certamen
accidentis.

Magister
Crucigerorum
casus
omnisque
exercitus
suis profectus.

Ordinis
Comendatores
erant
quasi
Palatini
prouinciarum
comendataria
praesidentes.

Poloni
triumphat.

Alius
consequitur
Polonorum
Crucigeris
Poloni
mam
victoriae
est
Crucigeris
obstant.

Denuo Crucigeri auxiliares copias ex Saxonia, & a Sigismundo Romanorum Rege corraserunt, quibus Poloni pro temporis necessitate exercitu conscripto occurrunt: manumque cum eis conferuerunt. Interea quidam Eques Polonus Ioannes Misai exercitum crucigerorum strenue dimicando, ad vexillum usque principale pertransiuit. Vexilli feroque trucidato Vexillum arripuit, & post tergum sibi infixit, ad suosque acies disuerberans incolumis redijt. Crucigeri itaque Vexillo orbat, ordinibus solutis, terga verterunt, quos Poloni insequentes per agros & sylvas pallantes

Poloni
triumphat.

Alius
consequitur
Polonorum
Crucigeris
Poloni
mam
victoriae
est
Crucigeris
obstant.

passim trucidabant, in quo conflictu 10000. Teutonicorum caesa sunt.

Eodem anno Hungarorum copias duodecim vexilla habentes, in Poloniam excurrentes, Poloni fuderunt. Postea anno Domini 1414. Rex cum Vitoldo ingentem in Prussiam exercitum Polonorum & Lituorum: (quod Crucigeri promissis non starent) duxit, plurimasque ciuitates & munitiones expugnauit. Militibus autem & Equitibus Lituorum in bello bene meritis insignia Stemmataque nobilitatis Poloniae prodonarijs distribuit.

Tandem anno Domini 1432. Rex Iagielo senio confectus multis gestis strenue editis, Vladislao & Casimiro haeredibus relictis vitam cum morte feliciter commutauit. Cracouia in Basilica arcis sub matmoreo sacrophugo ubi sua imago expressa est, terrae mandatur.

VLADISLAUS QVINTVS.

Ladislac tibi Regale Polonia Sceptum Contulit, ob proprij splendida facta Patris. Hinc quoque Vngaricus deservit Diadema Senatus, Et quae sunt lati iugera multa soli. Egregia vero tu praeditus indole regnas. Ac regis imperio subdita regnat tuo.

Nec piguit Macedum fines vastare remotos, Nominis ut feret gloria nota tui. Donec inire petit tecum trux foedera Turca, Quod facis: at latius frangere Papa iubet. Cui tu dum pares: te ad Varnam Marte paludem Fudit Amurates: & tua castra capit.

Agielone Vladislao e viuis decedente, Vladislaus filius eius, anno Domini 1434. habenas Regni moderandas suscepit. Tandem anno 1437. Sigismundo Imperatore Romanorum, Rege Hungariae & Bohemiae factis concordante, Vladislaus, Hungariae procerum assiduis precibus, ad Regnum Hungariae suscipiendum vocatus est. Itaque anno 1440. in eo profectus Budae coronatur.

Anno Domini 1443. Vladislaus expeditionem bellicam contra Turcas suscepit. arcesque in Rascia ab eis occupatis recuperauit. Audiens tandem Turcas contra se processisse: Ioannem Huniadem Palatinum Transilvaniae, cum armatis copijs Polonorum & Hungarorum aduersus eos destinauit, qui absque rumore in Turcas irruens omnes funditus prostravit & dispersit. 4000. captiuorum & nouem vexilla abduxit, omnesque Slauonicas prouincias Macedoniae usque, Hungari cum Polonis peragrarunt. Turcarum vero Imperator exercitum propter Romaniam & Macedoniae defendendam in montibus collocauit. Bassa itaque Turcus numeroso exercitu fretus, victoriam sperans cum Polonis & Hungaris confligit, sed spe frustratus cum Turcarum viribus ingenti clade a Christianis prostratus est: adeo ut Turcarum Imperator Amurates ad Regem Vladislaum legatos pro pace impetranda mittere cogere, omnes possessiones, arces & ciuitates in Rascia occupatas restituendo, quibus restitutis ad decem annos foedus vtrique iecerunt, & iureiurando confirmarunt. Interea vero Iulianus Cardinalis, Legatus Apostolicus ad Regem venit: multisque & varijs persuasionibus hoc foedus irritum fecit, Regemque summi pontificis potestate a iuramento, quo se Turcis obstrinxerat, absoluit: utque expeditionem aduersus Turcam Christiani nominis hostem cum vniuersitate Christianorum susciperet, persuasit.

Anno igitur 1444. armatis copijs Rex contra Turcarum Imperatorem Amuratem processit. Amurates vero re comperta inconstantia, leuitatiue Christianorum admirabatur: quod Dei sui nomen flocci penderent, exercitu itaque validissimo ex Asia conscripto, ad Varnam paludem iuxta littus ponti Euxini, praelium acre cum Christianis commisit, quos vndique circumdatos cruenta clade prostravit, ubi & Rex inclitatus strenui militis, & Imperatoris officium adimplens occubuit, cum multitudo Polonorum, quae clades ingentis moeroris plantusque toto orbi Christiano causa extitit. Praefuit Vladislaus Poloniae Regno decem, Hungariae vero quatuor annis. Anno vero

Poloni Hungaros trucidant. Poloni cu Lituanis Prussiam diripiunt. Lituani in signa nobilitatis Polonorum accipiunt. Iagielo moritur.

Polonus Hungariae Rex coronatur.

Vladislaus arces Rasciae recuperat a Turcis.

Vladislaus Turcas prostrat.

Turcae prostrantur. Turcae pace petunt.

Papa foedus irritum facit.

Vladislaus contra Turcas.

Hungari & Poloni cum Rege suo a Turcis ob foedus fractum prostrati.

vero aetatis suae vigesimo primo, ad Varnam a Turcis occisus est, consilio summi Pontificis parens, qui eum ad frangendum foedus barbaro hosti inpulerat.

CASIMIRVS QVARTVS.

Post fratrem Casimirus adest, quae Turca peremiss, Sarmaticas iustus qui regit vltor opes. Eripit & captas Marianis fratribus Vrbes, Aeterea terribili discutiente modo. Hoc Duce Sacrificij magnas sensere repulsas, Hic ubi Castaliam Vistula voluit aquam.

Hinc repetit Maria non vi, sed munere Castrum, Prussiaci quod tunc incolere Duces. Hunc quoque, Choynitiu multis licet inde peremiss Sensit, & illius quae ditioris erant. Ducentem reliqua felicia tempora vitae, Fata grauem nobis eripere Duce.

Anno humanae redemptionis 1447. Casimirus Magnus Dux Lituaniae, fratri Vladislao Poloniae & Hungariae Regi, a Turcis preempto in regimine succedit.

Anno Domini 1448. Petrus Valachiae Palatinus in verba Regis iurauit: tributumque debitum & obedientiam se praestitutum obstrinxit, quem Bochdamus frater ex illegitimo toro natus dominatu propulsare nitebatur: sed ipse a Polonis cum exercitu pulsus, fugatusque & trucidatus est. Tandem anno Domini 1454. legati a Nobilibus, ciuibusque Prutenorum venientes, Regi sese in clientelam & patrocinium subijcientes venerant. Crucigeri enim intollerabili onore adiuuenticijsque eos exactioibus premebant, vxores a viris, virginisque teneras vi tollebant, possessiones, iumenta colonis abstraherant, vulgum in seruitutem redigentes, eorum operantibus iumentorum in arcibus, manibusque erigendis utebantur, quos Rex certotributo indicto in clientelam suscepit, & sicut pro temporis breuitate potuit, exercitum conscripto, in Prussiam contra Ludouicum Crucigerorum Magistrum in festis armis contendit. Ludouicus quoque ingentem exercitum Teutonicum opposuit, praelium itaque ad ciuitatem Choynicze atrox oboritur. Primam alam Crucigerorum Poloni perfrugerunt: funditusque profligauerunt, & Baltazarem Ducem Zeganensem occiderunt, Bernardumque Stumburg Ducem exercitus ceperunt: ubi vero ad vniam cohortem Polonorum male ordinatam peruentum est. Poloni Prutenorum vim sustinere non valentes, solutis ordinibus terga verterunt, quos Rex frustra tamen vt conuerterentur admonerat: parumque abfuit quin ipse hostium manus effugerit, multi Poloni caesi, 300. vero captiuorum abducti sunt.

Rex tandem nouis copijs conscriptis Prussiae in festis armis aggreditur, plurimasque munitiones & ciuitates expugnauit, & occupauit. Prussiae autem Magister non habens vnde stipendium suis militibus persolueret, Marienburgam arcem praestantissimam eis in potestatem dedit, quousque illis stipendium persolueretur. Qui arcem Casimiro Regi pro summa 476000. florenorum: anno Domini 1457. vendiderunt, eamque cum omnibus tormentis, instrumentisque bellicis dederunt. Postea Magister Prussiae iniuriam a rege sibi illatam vlturus, quasdam munitiones Regis in Prussia expugnauit: qua de causa Rex armata manu egressus, Crucigeros cum validis copijs cruenta clade ad internitionem prostravit: ipse vero Ludouicus Magister vix elapsus est: sicque Poloni (quamuis magna cum difficultate) omnibus arcibus Crucigeros exuerunt.

Tandem anno Domini 1466. Casimirus Rex ciuitate arceque Choynici vi expugnata, concordiam foedusque perpetuum, suffragijs multorum Principum adductus, cum Magistro Prussiae & ordine Teutonico inijt. Ab hocque tempore Pomeraniae Ducatus, Michlouiensis quoque & Culmensis terra, Regno Poloniae adiuncta est, pro quibus Poloni 180. annis, armis cum Crucigeris decertabant.

Tandem anno Domini 1490. Casimirus Rex multis egregijs gestis exactis, vitam cum morte feliciter Grodne in Lituania commutauit, filios sex Vladislaum, Casimirum, Albertum, Sigismundum, Fridericum, Alexandrum: filias vero septem, Hedwigim, E ij

Homagium Palatini Valachiae. Valachis dantur.

Prusti a Crucigeris ad Regem Poloniae deficiunt. Tyrannis Crucigerorum.

Expeditio in Prussia.

Dux Zeganensem occidit. Clades Polonorum a Crucigeris.

Rex Prussiae Castal. Marienburga Poloniae venditur.

Crucigeri funditus prostrati.

Pax cum Crucigeris.

Pomerania recuperata.

Casimirus moritur. Casimirus proles.

Zophiam, Annam, Barbaram, Helisabetam, &c. genuit. Vladislaus post mortem Mat-
thia communibus Hungarorum suffragijs, in Regnum Hungariae euehitur, qui etiam
postea Regnum Bohemiae in tutelam suscepit. Albertus vero patri in solio successit,
Alexander Magnus Ducatum Lituaniae, Sigismundus Glogouiae, sorte acceperunt.
fridericus Episcopatum Cracouensem & Posnaniensem accepit, postea inter Roma-
nos patres Cardinales scilicet connumeratus.

IOANNES ALBERTVS.

Divus Ioannes Alberte binominis agmen
Sarmaticum, matre id perfidenc tua.
Instauras, nouo, sed frustra Marte tumultum,
Virtus Patru funera maesta sui.
Nam dicit variat primo quod dixerat ore,
Te contra Turcam velle iuuare ferum.

Instruit horrendos te contra perfidus hostes,
Et sudat populos Marte iuuante tuos.
Vnde nemus vobis paruli memorabile fagi,
Dum sol syderico tramite currit, erit.
Sic igitur multis non faustis obrutus actus,
Terapuit iuuenem Parca scvera Ducem.

Legati Ve-
natorum.
Oratores
Turcarum
indutias
petunt.

Anno à Christo nato 1492. Casimiro Rege è viuis ad superos commi-
grante, Ioannes Albertus filius in locum eius substituitur: sacroque Diade-
mate solenniter insignitur. Ad quem oratores Venetorum venerunt: cun-
cta prospera, fortunamque contra hostem Christianum propitiam illi exo-
ptantes. Postea Turcarum legati indutias petentes venerunt: cum quibus Rex foedus
ad certum tempus pepigit.

Conuentus
Alberti re-
gis cu Vla-
dislao Rege
Hungariae
fratre con-
tra Turca

Tandem anno 1494. Albertus Rex cum fratre Vladislao Bohemiae & Hunga-
riae Rege, in Liuoza conuentum habuit: consultantes quomodo coniunctis viribus,
caedem crudelissimam Vladislai patru sui, vlciscere possint: propositumque constitu-
tum nemini reuelabant. Sed Turcarum Imperator omnium exploratissimus erat:
qua de causa legatum magnum ad Regem Albertum propter confirmandum foedus
destinavit. Interea vero Stephanus Palatinus Valachiae, vt feudalis, à Rege auxilium
contra Turcas imploravit: qua de causa Rex apertam occasionem vlciscendi barbari
hostis nactus, ingentem validissimumque exercitum ex Polonis, Lituanis, Masouitis,
Ruthenis, Prutenisque & Silesijs conscripsit: expeditionemque in Moldauiam contra

Expedicio
Alberti co-
tra Turca
non impe-
ratorum
pulsat.

Leopolim Russiae sub Rege succu-
bit: pauculoque aquae obrutus est. Leopoliae etiam Eques quidam Polonus Sropski
dictus: insane mentis clamabat dicens: Nostri in suum malum proficiscuntur. Fulminis
quoque quendam Equitem in tentorio cum duodecim equis interemit. Palatinus
autem Moldauiae Regi comestum pabulique necessaria & vniuerso exercitui, se sup-
peditaturum promisit. Rex itaque falsis eius promissis fidem adhibens, vbi in Vala-
chiam exercitum induxit, ad Palatinum, vt promissis stare: contra Turcasque expedi-
tionem secum adornaret, misit. Ille vero perfidus respondit: Caueat sibi Rex à Turcis
vel ab alijs, quod ausus sit in ditiones meas, me inscio venire. Rex vero secundo & ter-
tio cum admonuit, vt promissa persolueret: sed Palatinus haec flocci pendebat: qua de
causa Poloni iniuste exacerbati arma qua in Turcas parauerant in suos conuerterunt.

Signa ad-
uersa.

Soczaumque Valachiae Metropolim obsederunt: quam grandioribus machinis bel-
licis admotis oppugnarunt. Sed Vladislaus Rex Hungariae inter Regem fratrem suum,
& Palatinum inimicitias per legatos composuit. Foedere itaque alterutrum firmato:
Rex infirmitate, partim ex aduersa fortuna: partim ex inimicis curis correptus, in Polo-
niam cum vniuerso exercitu reuertitur. Cumque in meditulliu syluae amplissimae (qua
Bukouia, à faginis arboribus dicitur,) penetrarent: vbi arbores succifae erant, Step-
hanus Palatinus Valachiae foedifragus: contra ius diuinum & humanum, à fronte & à ter-
go armata manu in Regis copias irruit, ingentique & cruenta clade Polonos inopina-
tos oppressit, captiuorumque multitudinem abduxit. Inter quos Insigniores erant,
Nicolaus

Perfida
Palatine
Valachiae.

Arma in
Turcas pa-
rata in Va-
lachos con-
uertuntur.

Valachus
Polonos fa-
dere frustra
seruit.

60

Nicolatus Palatinus Russiae, Gabriel Comes à Tenczin, Ioannes Zbigneuius Capita-
nei Marienburgensis filius, & alij complures qui sanguine suo vitam Regis redimerunt.
Vbi adhuc signa huius cladis infelicis ossa videlicet albètia in hac sylua ipsemet vidi,
cum Magnificus Dominus à Lalko: Palatinus Siradiae, Despotam Heraclidem in oc-
cupanda Valachia iuuaret, in cuius castris ego peditum praefectus fui: anno Domini
1562. Sed ad rem redeo.

Anno Domini 1493. Mense Ianuario, & Februario tantus calor, quod in illis regio-
nibus mirum est, in Polonia extiterat, vt pomeria florere, aues nidificare: grami-
nae pulcherrime virescerent. Postea mense Marcio tanta frigora subsequuta sunt,
vt haec omnia gelu arrefacta marcescerent.

Calor im-
factus.

Anno sequenti iuxta Cracouiam in villa Czarna dicta, mulier quaedam puerum cum
Leoporino collo, & auribus peperit: qui ore aperto hiabat. Non multum post, altera mu-
lier serpentem cum puero edidit: qui serpens puerum ad intestina vsque corrosit.

Monstra
nata in Po-
lonia.

Anno Domini 1499. Cracouiae Iudea mulier vitulum bicipitem peperit, qui vnu
caput in cauda, aliud vero in principio habebat: cauda vero in tergo sita erat, pedes se-
ptem in dextro latere: in sinistro vero nullum habebat: multo tempore extra Craco-
uiam hoc monstrum, vt ab hominibus videretur expositum erat.

Aliud mon-
strum.

Tertium
monstrum
inter lu-
das natum.

Anno Domini 1501. Albertus Rex Cracouia in Prussia profectus, Torunia ap-
plexia correptus extremum diem clausit. Aetatis suae 41. anno, Regnauit octo annis to-
tidemque Mensibus.

Ioannis
Alberti re-
gis mors.

ALEXANDER.

Multa laborati hoc recinunt de Rege libelli,
Quam duri proptus Martis ad arma fuit.
Nil illi morbi, nil frigora saua mouebant,
Vt non inceptum perficeretur opus.
Saepe in samo compressit lazgas arcu,
Et dedit horrendae millia multa neci.

Indigna vlciscens seui perinria Mosci,
Illius constans abstulit vltor opes.
Nec tantum bello studuit, sed legibus aequis,
Subiecta patiens est moderatus humis.
Illa ducis laus est certo verissima magni,
Qui sacra, qui Iustum cum pietate colit.

Anno à Christo nato 1501. Alexander Magnus Dux Lituaniae, fratri Alberto
in regiminae successit. Postea anno Domini 1506. expeditionem in Valachiam
adornauit, multasque arcas ad Tyram fluiuium sitas sub Valachis expugna-
uit. Eodem anno in Lituaniam profectus, Vilnae infirmitate correptus est.

Perfida
Valachorum
Scleritum.

Interea vero Tartarorum 20000. populabundi in Lituaniam excurrerunt: contra quos
Rex Stanislaus Kiskam Lituani cum armata manu destinavit: ipseque sua persona
semiviuus ferè exercitum sequutus est, recensitisque copijs in Lida arcem remansit. Li-
tuani igitur inopinatè in Tartaros securos, ad Kleczo oppidum ingenti impetu irru-
erunt, quos ad vnum cruenta clade fuderunt, & spolia, captiuosque abegerunt. Quae vi-
ctoria cum Regi iam animam agenti nunciaretur: ille quamuis beneficio linguae
priuatus, manus tamen in altum extollens, suspiransque cum lacrimis Deo gratias
egit, omnibusque circumstantibus manum porrigens, ad superos commigravit: an-
no aetatis suae 45. Vilnae vbi & sepultus quiescit: quatuor annis, & mensibus octo Polo-
niae regni scepra tenebat. Magno vero Ducatui Lituaniae 14. annis praefuit.

Tartarorum
à Lituania
susce 20000

Alexander
mors.

SIGISMUNDVS PRIMVS.

Cum iurarat atrox deuictio Glinscius hoste
Suspectam, pulsa suspitione fidem.
Qui caperet Regni post mortem fratris habenas,
Tota Sigismundum terra Polona cupit.
Hoc, qui Magnatum tunc nemo tenatior equi,
Maior consilij, & pietate feret.

Dos Regum decorabat eum clementia, solus
Dei, Jagelona stirpe superstes erat.
Prostravit fretum numeroso milite Moschum,
Nullis quo bello bis cecidere decem.
Quatus amor populog, suo, externisq, Monarchis,
Tantus erat Turcis, & tibi Theuto tremor.

Anno Domini 1507. Curato sumptuose funere Alexandri Regis, Sigismundus frater eius Dux Glogouia, & Opauia Capitaneus Generalis, Magnus Dux Lituania regni gubernacula suscepit. Hic lapsam ferè Rempub. Polonam humeris suis erexit, qua rectè constituta, & vndique pacata aduersus Moschouia Principem Basilium armatas copias duxit, Tartaris Præcopēsibus in auxilium sibi acceptis: arcēsque plurimas expugnanit, & suorum præsidijs muniuit.

Eodem anno Tartari in prouincias Russiæ excurrerunt, cōtra quos Castellanus Leopoliensis, cum quingentis equitibus Polonorum profectus, gētem barbaram auspice Deo inopinatè oppressit, & profligauit, spoliāque abegit.

Anno 1509. Palatinus Valachia foedifragus in Russiā armata manu excurrit: Leopoliūque spoliāuit vnde thesauros plurimos abstulit, Rohatiniā arcē deditioe cepit, de Polonorumq; contra se expeditione audiens in Valachiam aufugit: quem Poloni insequuti, damna in Valachia ferro & igne nullo obstantē: (ipse enim Palatinus in abditis sylvarum latitabat) maxima intulerunt. Hasque munitiones, Dorochiniam, Sezepanouice, Czarnouicze, Botusaniam, Chocimiam ceperunt. Soczauam Metropolim regionis grauiter oppugnarunt: sed re infecta multimodis spolijs onusti, vniuersa regione peruastata, ad sua reuertuntur. Cumque Tyransiuue Nestrum fluuium trajicerent, Valachij nocta occasione è syluis ad pugnadum instructi errumpunt, cum quibus equitatus aulae Regie qui adhuc in hostili ripa remanserant: manus acriter commiserunt, à tergoque hostium aliquot cohortibus Polonorum clandestino transmissis omnem exercitum Valachiorum fuderunt.

Postea anno Domini 1512. Tartari Præcopenses stipendiarij Regis, in 24000. equitum in Russiam excurrerunt, ad Viskiouiūque in Podolia castrametari sunt, ad quorum vim reprimendam Poloni & Lituani expeditionem susceperunt: certamenque acre cum eis commiserunt, & dum vna ala Polonorum ad castra hostium vbi captiui Polonorum Lituānorūque erant, penetrarunt: captiuos soluentes, ad arma excitauerunt. Statim igitur captiui soluti à tergo, illi à fronte in Tartarorum ordines solutos irruerunt: quos paruo negotio fuderunt, & celebrem victoriam impari Marte obtinuerunt.

Anno 1514. Sigismundus Rex audiens Smolensko arcem munitissimam in ditione Lituānorū à Moschouia Duce Basilio captam, exercitum ad vlciscendum hostem duxit. Moschus verò 8000. equitum contra Regem destinauit: Polonorum autem, & Lituānorū copiarū 35000. non excedebant. Constantinus itaque Ostrouuski Dux, exercitus strato ponte pedites vltra Boristenem iuxta Orsham oppidum transfert. Equitatus verò augustum vallum sub ipso castro Orshæ superat. Mox vbi dimidia pars exercitus Boristenem transfret, nunciatur Ioanni Andree Celadin cui summa reppars à Moscho commissa erat, vt hanc exercitus partem inuaderet. At ille respondit: si partem hanc exercitus oppresserimus, quid postea faciemus: cum ceteri metu perculsi terga vertent, expectemus tantisper dum totus exercitus transferatur: tanta enim sunt

Moschouia depradatur.

Tartari profligati.

Valachus Poloniam infestat.

Poloni Valachos expugnant.

Valachia duntaxat Poloniam.

Tartari in Russiam excurrerunt.

Expeditione Regis contra Moschouia Duce Basilium.

Andree Celadin.

sunt vires nostræ, vt circumuentos hostes Moschouiam vsq; veluti iumenta agere possumus, tandem quod vnicum restat totam occupemus Lituāniam, signa itaque vtrunque canuntur, Moschouia primi in Lituānos impetum faciunt: illi haud timidi strenuè resistunt. Postremò maxima vi certatur, Lituani studio cedentes ad collē vbi tormenta collocata erant: ea in Moschos insequentes exonerant: extremamq; aciem eorum in subsidijs collocatam feriunt, turbant, dirimuntq;: hoc nouo belli genere Moschi perterriti terga vertunt, quos Lituani cum Polonis conuersi omnibus copijs effusis insequuntur, fugant, confodiunt, cæduntque, bellum sola nox dirimit. Est inter Orsham & Dubrounam, fluuius Cropsiū dicitur: in cuius dubijs & altis rippis Moschi fugientes, tot submersi, vt cursus fluminis impediretur. Capti sunt in eo conflictu omnes militiae Præfecti, & Consiliarij, qui ad Regem missi sunt. Ioannes verò Celadin supremus Dux exercitus cum duobus præcipuis viris, Vilnæ in compedibus ferreis detinebatur. Cæsa sunt tunc temporis Moschorum 42000. capti 2000. exceptis ijs qui in fuga aquis obruti sunt. Ex Polonis & Lituānis 300. duntaxat occubuerunt, ab hoc tempore Moschouie Dux campestre prælium nō auder Regis Poloniæ opponere, Moschouie Principes accepta suorum clade, Smolensko continuo relinquens in Moschouia fugit, Lituānicus verò exercitus Smolensko obsedit: sed eam capere non potuit, bene enim firmatam Moschus reliquerat: tribusque alijs castris citra Smolensko occupatis, quibusdam peruastatis præda onusti ad sua reuersi sunt.

Certamen acre cum Moschouia.

Moschouia crudeliter profligatur.

Numerus Moschorum occisorum.

Moschus fugit.

Smolensko obsidetur.

Anno Domini 1515. Mense Iulio, Sigismundus Poloniæ, & Vladislaus Hungariæ Bohemiæque Reges, fratres germani, cum Maximiliano Imperatore Viennæ Austriæ conuentum insigni splendidoque apparatu habuerunt.

Conuentus Regum Polonia & Hungaria cum Imperatore.

Tandem anno Domini 1518. Bona Ioannis Sfortiæ Ducis Mediolanensis filia. Sigismundo Regi, Cracouiam allata est: cui Episcopi, Magnates, Equitesque Polonorum, insigni ac splendido apparatu obuiam processerunt, Hæc anno Domini 1520. filium Sigismundum Augustum Cracouia in absentia Regis peperit.

Bona Ducis Mediolanensis filia Sigismundo nupsit.

Anno 1525. Albertus Marchio Brandenburgensis, Magister in Prussia ordinis Teutonici, post plurima bella & simultates cum Polonis susceptas, vidēs frustra contra stimulum calcitrare, Regni Poloniæ Sigismundo iuramentū Cracouia solenniter præstitit, habitūque ordinis abiecto in Ducem sæcularem Prussiae creatus est.

Magister Prussiae ordinis Teutonici Regi iuramentum præstitit.

Postea anno Domini 1526. decedentibus immaturo ætate Stanislao & Ioanne Ducibus Masouia: Ducatus Masouia Regi Poloniæ cessit.

Masouia Polono regi cessit.

Anno Domini 1530. Sigismundus secundus Augustus patre viuente sacro Diademate solenniter Cracouia coronatur, decem duntaxat ætatis suæ annos habens.

Sigismundus Augustus sacro diademate coronatur.

Anno 1531. Petri Palatinus Valachia infestis armis in Pokuciam irruit, Snijatinq; & Coloniam cum adiacentibus pagis exussit. Rex itaque sex millibus militum pro stipendio conscriptis, Ioannem de Tarnouia Comitem eis præfecit, contra Valachiosq; destinauit. Poloni igitur ad Obertinam castra metati sunt, in loco munitissimo. Petri verò Palatinus Valachia cum quinquaginta millibus Valachiorum, & Turcarum atque Hungarorum in colle editiori sese apparuit: tormenta que bellica aliquot in Polonos direxit: nihil tamen effecit. Postea vtrunque tormenta exoneratur, plurimosq; Valachiorum Poloni globis glandibusque ferreis trucidant. Inde infestis armis maximo clamore vtrunque concurrunt, gladijs, lanceis, omni que telorum genere res gerunt. Poloni fortitudine, Valachij multitudine superabant. Postea Poloni tormenta bombardasque in Valachos exonerant: exercitumque eorum sudunt, dissipant, & vndique affligunt. Sicque Valachij ordinibus solutis terga vertunt, quos Poloni omnibus copijs effusis insequuntur, fugant, cædunt, turbant, trucidantque. Itaque omnis generis rerum copia ex castris eorum onusti, quinquaginta maioribus tormentis ablati, milleque captiuis insignioribus abductis, ad Regem reuersi sunt cum insigni victoria.

Valachus Poloniam infestat.

Acer confluxus.

Poloni Valachos profligant.

Anno Domini 1532. in Morauia supra Olomunciam tres soles apparuerunt.

Tres soles.

Anno 1535. Oucaina tutor Gubernatorque moderni Ducis Moschouia, valida ma-

Moschouitæ Lituanæ in Moschouia cœcundunt

nu in Lituaniam excurrit, quam igne & ferro peruastravit, quindecim miliaribus à Vilna reuersus est. Rex itaque Poloniae milites stipendiarios, voluntariosque, quibus Joannem de Tarnou præfecit, in Moschouiam destinavit, cum quibus Lituani vires suas coniunxerunt, sineque hostiles ingressi arcem Homel expugnarunt, suisque presidij munierunt. Inde recta ad Starodub arcem munitissimam, in qua Oweczina, Suycki, & Koluczow cæteri que Proceres Moschorum erant, contendunt: eamque grauer tormentis bellicis adactis oppugnant. Moschouitæ quoque quorum numerosa multitudo in arce fuit strenuè sese defendunt. Arx ex roboribus ædificata terraque & lapidibus propugnacula, & parietes impletæ erant: idè tormenta in cassum exonerantur. Postea pulueribus, bombardarijs suppositis, arcem intenderunt: thesaurisque ingentes quibusdã flamma absumptis asportauerunt. Oweczina Gubernator totius Moschouia, Suijski, Koluczow, cæteri que Magnates & proceres Moschouia capti sunt. Vulgi verò multitudo exercitum Regiũ numero 60000. superabat: quæ de causa Joannes Comes de Tarnow, supremus Dux exercitus, omnes senes, plebeios, & parũ idoneos decolari iussit, iuuenibus, nobilibusque & virginibus relictis.

Starobud capti

Sigismundus moritur

Anno Domini 1548. Sigismundus Rex multis gestis præclaris summa cum laude strenuè editis, imperioque in pace relicto, & Reipub. rebus rectè dispositis, vitam cum morte foeliciter commutauit, ipso die solenni Paschæ ætatis suæ 81. annos, menses duos, & dies septem peregit, Cracouia in Basilica arcis honorificè 26. die Julij sepultus.

Mosimski se Christum fore finxit

Martinus Bielcki Polonus, qui annales Polonorum vulgari lingua conscripsit: facit mentionem, in principio imperij huius Sigismundi primi: Nobilem quendam Iacobum Melstinski, prætorem de Brezinij ciuitate, ex leuitate quadam animi, seu potius desperatione, nomen autoritatẽque Christi sibi ascivisse, Petrumque Zatorski ciuent Cracouensem, ceterosque sibi similes latrones duodecim, secundum numerum Apostolorum elegisse: singulisque nomina Apostolorum imposuisse: se verò Iesum Christum appellasse. Qui per villas vbi que ambulantes: prodigia, morionum, & præstigatorum more exercebant: sicophantisque alios, & latrones velut mortuos subornantes suscitabant: pisces in paludes lutasas primo impositos, vbi nunquam eos nasci possibile erat, in nomine Christi sui manibus capiebant: panes in fornaces imponebant: in nomine Christi cum illic ante non essent, depromebant: cum ingenti simplicis vulgi admiratione. Quodam tempore ad Cestochouiam Monasteriũ diuæ virginis imagine celebre, prædictus Christus cum suis Apostolis vbi adhuc ignotus erat venit, cumque illic aliquot diebus morarentur, vnum ex suis quasi abessum à dæmone subornauerunt: cuius opera victum acquirebant, cum sua coquina carerent: ille enim quasi dæmophoretus per hospitia, diuersoriaque ambulans, carnes de coquinis rapiebat, in suisque proieciebat, qui cruce illas munientes carnes comedebat. Illic autem ingens erat confluxus populi tunc temporis ad diuæ virginis imaginem, quæ ibi perinde, vt apud nos in Loreto miraculis celebris est. Prædicti itaque sicophantæ, illum obsessum suum, ad altare diuæ virginis ducunt: duplici veste ad id studiò præparata indutum, in cuius intercapedinem necessaria imponere possit: lapillos verò intra indusium, in cuius imposuerunt, cumque ad altare deduceretur, ille è manibus ducentium furibundis, sese prorapiens, in altare oblationibus pecuniarijs onustum irruit, pecuniisque de altare rapiens in vestis duplicata intercapedinem eas imponebat. Monachus verò ab altari diuino officio intermissio aufugit: cæteri Monachi stupidi accurrentes cingulum illius resoluunt, putantes eum pecuniam intra indusium posuisse: sed lapilli duntaxat quos ante studio imposuerat, in terram exciderunt: pecunia verò in veste duplicata remansit. Monachi igitur mœsti pecuniam arte dæmonis in lapillos formatam putantes, exorcismos, orationesque supra lapillos sine intermissione fundunt: vt deinde in pristinam formam transformarentur: sed cum lapilli immutati in sua forma perseverarent, Monachus librum Agendam (vt dicitur) indignabundus in terram proiecit dicens: adhuc talem dæmonem nunquam experti sumus: abite cum eo ad omnes dæmones. Hoc latrocinio prædicti sicophantæ perpetrato, cum illa pecunia recta in Silesiam

Latrocinium in signo

Exorcismi supra lapillos

nam vicinam Poloniae perrexerunt, simplicem vulgum suis præstigationibus seducetes, vbi ad quandam matronam nobilem, in quodam pago diuertentes, dicunt ad illam: Christus te cum suis Apostolis visitat ò mulier, idè te offer illi, & saluabitur anima tua. Illa verò virum domi non adesse, in cuius absentia id sibi non licere, respondit. Cui Apostoli dixerunt: Habesne mappas vel telam ad sacrificandum: mulier verò ligaturam telæ illis obtulit. Qui dixerunt, hanc nobiscum accipiemus, Christusque tibi benedicet, vt tibi linum abundantius crescat, ostende aliam si habes telam: quam cum similiter accipere volebant, mulier dixit: non dabo vobis hanc: maritum enim timeo. Illi autem frustulum fomitis cum igne in telam inuoluentes mulieri reddiderunt: quam illa nihil suspicans in cistam reposuit. Itaque cista à tela, à cista verò domus accensa in flammam abiit. Vir igitur illius vxoris reuersus domum, conflagrantem inueniens: causam sciscitatur, cui vxor se malè Christum cum suis Apostolis tractasse respondit: idè hanc plagam iniuste in se permisisse. Vir autem ira exandescens, latro hic inquit nequissimus, & non Christus fuit. Idè cum vicinis malefactores persequitur, quos in quadam villa insequuti sunt. Ille itaque pseudochristus reanimaduersa ad illum qui vocabatur Petrus dixit: Petre iam mea passio, calixque quem bibiturus sum appropinquat. Cui Petrus: Et mihi vt video Domine imminet. Christus verò dixit: Petre ego aliter non possum, nisi per fenestram hinc euadere. Ad quem Petrus: Et ego te quòd viam non derelinquam Domine, sed quocunque tu fugieris, sequar te. Sicque ille Christus per fenestram, Petro sequente aufugit: cæteri quoque Apostoli qua potuerunt euaserunt. Quos villani vna cum suo Christo insecutos, & vndique circumuentos baculis, fustibusque præstis cædunt, dicentes: Prophetisa nobis Christe cum tuis Apostolis, qua in sylua hij baculi creuerint. Sicque plagis emendati vitam suam penitentiam agentes, postea emendarunt, dicentes: Difficile est nobis Christi passionem, Apostolorumque tormenta subire.

Aliud latrocinium pseudochristi.

Fuga pseudochristi.

Pseudochristi cum apostolis baculatur.

SIGISMUNDVS AVGVSTVS.

Anno salutiferi virginis partus 1548. iustis Sigismundo primo honorificè sumptuoseque persolutis, Sigismundus Augustus, filius eius Magnus Dux Lituaniae: Regni habenas moderandas suscepit, quas summa cum prudentia & fortitudine in pace gubernauit.

Sigismundus 2. Augustus.

Hic anno Domini 1543. Ferdinandi Romanorum Hungariaeque & Bohemiae Regis filiam Helisabetam, matrimonio sibi copulauit, quæ Cracouiam honorificè allata est. Postea immatura ætate & sine prole anno Domini 1545. decima quinta Iulij è viuis decessit.

Prima vxor Augusti.

Deinde Barbaram Lituaniam ex domo Radiuilorum, quæ ante Gastoldo Lituanonupta fuerat, duxit. Inuita matre Regina Bona, Proceribusque Poloniae repugnantibus, hocque matrimonium indignè ferentibus, & parum abfuit quin rebellio eorum cepta in perniciosam seditionem abisset. Hæc quoque non multo post è viuis sublata est sterilis: non sine veneni suspitione, quam Rex Cracouia, Vilnam vsque Metropolitim Lituaniae deduxit, ibidemque in Basilica arcis diuo Stanislao Sacrata, honorificè tumulauit.

Secunda vxor.

Hac mortua ad redintegrandam cum Ferdinando amicitiam, & affinitatem conuersus, alteram filiam eius Catherinam, quam Franciscus Dux Mantuae viduam reliquerat, germanam sororem Helisabetæ duxit. Nuptiarum solennia celebrata sunt Cracouia 21. Iulij anno Domini 1553. quam postea sterilitate causata repudiauit: Maximilianoque fratri Romanorum Imperatori in Germaniam honorificè remisit.

3. vxor.

Tandem anno Domini 1557. iustissimum bellum aduersus Guilhelmum Furstemberg, Magistrum Liuaniae ordinis Teutonici suscepit: centenisque millibus equitum & peditum electorum, tam Polonorum quam Lituaniarum Rutenorumque accinctus, in Liuoniam sua persona contendit. Sed Liuaniae Magister difficilè contra stimu-

Augustus contra Lituones contendit.

lum calcitrare videns, supplex pacem efflagitat, praeliumq; deprecatur, & se cum vniuerso ordine, & tota ditione in fidem & clientelam Regis submitit, prout latius in Liuoniae discriptione patet.

Tandem Princeps Moschouiae anno Do. 1558. haereditarij cuiusdam iuris & denegati tributi praetextu numerofo cum exercitu in Derptensem Liuoniae prouinciam excurrit, Derptamque ciuitatem Episcopalem cum arce cepit, ac plures munitiones temporis successu expugnauit. Itaq; Sigismundus Augustus Rex, Liuones feudales & clientes suos strenue propugnando bellum (pio dolore stimulare) cum Moschouiae Magno Duce suscepit, quod vario Marte tam in Liuonia quam in Russia alba, diu durauit, & in huc diem foedere intercedente perseuerat.

Anno Domini 1562. sub tepore Carnispruij Februarij 23. die, Ioannes Basiliades, Magnus Dux Moschouiae, trecentenis millibus armorum coadunatis in sua persona Poloczkam dura oppugnatione cepit, vnde thesauros dictu incredibiles, captiuorumque octuaginta millia quibusdam caesis, in Moschouiam abduxit. Iudaeos vero omnes baptismum abhorrentes, aquis Dvinae fluij submergere fecit. Solummodo Polonos stipendiarios remuneratos, liberos dimisit.

Postea anno Domini 1564. Magnus Dux Moschouiae, detentis oratoribus Lituanorum, diutius in Moschouia, exercitum celeriter conscripsit, quem absolutis oratoribus in Lituaniam populabundum destinauit. Hic exercitus in duas partes diuisus vnus a Smolensko Duce Srebrnij, alter a Poloczka Duce Soiski contendebat, qui in campis Czafniciensibus ad Vlam fluium castrametatus est. Nicolaus vero Raduul Palatinus Vilnensis, Dux exercitus Lituaniae supremus, & Gregorius Chodkiewicz, Campiductor, rem certam ab exploratoribus de illis tenentes, parua manu hostes aggreditur, securusque & inopinatos cadunt, trucidant, confodiunt, fugantque: qui per syluas & agros paludes, partim a colonis caesi, partim aquis submersi sunt, quorum triginta millia occisa esse compertum est. Ibidem Petrus Soiski supremus Dux exercitus Moschouitici vulneratus fuga euadens, a Rustico securi (cum magno dolore Lituanorum, quod viuus non caperetur) occiditur, Vilnam delatus honorifice in Rutenorum Basilica sepelitur. Alius vero exercitus, qui a Smolensko ad Orsham cum Duce Srebrnij contendebat, audita suorum cruenta, infaelicique clade, metu perterriti, omnibellica ipsaque copiosissima suppellectili abiecta, in pedes sese coniecerunt: turpique fuga saluti suae consuluerunt.

Anno Domini 1564. ipso festo diuae Margaretae, Magnificus Dominus Stanislaus Pacz Archidapifer Sacrae Regiae Maiestatis Magni Ducatus Lituaniae, ac locum tenens tunc

Bellum cu Moschoru Duce.

Dux Moschouia Poloczkam capit.

Moschouia no fudicuu

Soiski occisus

Srebrnij fugatur.

tunc temporis Palatinus Vitebliensis, collecto ex Vitebliensi Palatinatu exercitu, ad iuncta curia sua, & duobus centurionibus, alijsq; cohortibus, quibus praefecerat Duce, Isidorum Signiferum Vitebliensem, & Ioannem Snieporod tenentarium Vitebliensem, hi in armatura leui duorum millium, contra hostem Moschum, qui tunc temporis arcem Iezeiriscza tredecim millibus armatorum grauer oppugnabat, processerunt, manusque acriter conseruerunt, & hostium perrupta acie tormeta obtinuerunt: vteriorumque exercitum qui fugam coeperat, insequuntur, trucidant, verberant, confodiunt, nonnullos captiuant: octoque millia Moschorum caesa, caeteri armis abiectis quoquo potuerunt fuga saluti suae consuluerunt. Nostri vero omnem suppellectilem bellicam, & vniuersa hostium arma, tormentumque magnu: tela ignea, vexilla, bombardas, & id genus alia abstulerunt, & ipsi Dei benignitate sani & incolumes spolijs onusti patiens in conspectu desideratis, ad Vitepskam redierunt. Georgium autem Tommak Dux exercitus hostilis vix euasit, qui postea viribus resumtis, eandem arcem Iezeiriscza acerrima oppugnatione, & igneis telis expugnauit.

Postea aliquot annis vario Marte vtrinque certatum est, magnis & paruis congressibus, arces quoque alterutrum tentatae & Dux Romanus Sangusko Campiductor exercitus Lituanici vires Moschorum debilitauit: paruaque manu magnas copias hostiles saepius fudit. Sussam & Vlam arces Moschouiticas saepius tentauit.

Anno Domini 1567. 16. Septembris, nostrates ex Vitebska in Sitno lacu Moschorum trecentos occiderunt, bombardas 120. pulueris, globorumque multitudinem, & spolia abstulerunt. Eodem anno, pedites nostri ex Vitebska 12. Decembris, sub arce Vielis multos Moschos prostrauerunt, caeteri exijs fugientes in Duna fluiuo submersi sunt. Duo nobiles Alexius Simiczow, & Bachdanus Hreori cum multis alijs captiui abducti.

Tandem anno Domini 1568. Sigismundus Augustus Rex, conscripto validissimo exercitu, ipsoque electissimo plusquam centum millium cum tormentis, & omni suppellectili bellica sufficienti sumptuosaque, in Moschouiam sua persona tendere proposuerat, ad Rodoskomiczeque a Vilna 24. miliaribus progressus, ibidem castrametatus, aliquot hebdomadis transactis, re infecta exercitus parte dimissa, ipse Grodnam reuersus est. Stipendiariorum militum, equitum, & peditum copias, cum tormetis magnis muralibus, ad Vlam arcem Moschorum expugnandam destinauit, quibus illustrem Dominum Ioannem Chodkiewicz, Capitaneum Generalem Samogitiae, virum militiae peritum, & in bellis de Carolo quinto optime meritum praefecit: sed quamuis arcem grauer strenueque oppugnarent, auxilio obsessis adueniente, re infecta obsidionem soluere coacti sunt, quam postea Dux Romanus Sangusko inopinata irruptione cepit & exussit: anno Domini 1568. 28. die Septembris. Hostium maior pars caesa, caeteri combusti, quidam in Duna & Vla fluiijs, qui ea praeterfluunt fugientes naufragio perierunt: pauci captiui abducti, ex nostris aliqui vulnerati, spolia magna, exuuias, pecunia argenteae multitudinem, & tormenta aliquot abstulerunt, & caetera multa instrumenta bellica. Victus maior pars combusta, arcem ipsam nostri occupauerunt, quam & nunc suis praesidijs tenent, attamen longe a priori structura, (vt eam Moschouitae firmauerant) differentem. Hanc nos anno Domini 1564. cum eam in primis Moschouitae adificare coeperunt obsideramus, nihil tamen nescio cuius causet (alter iudicet) effecimus, quamuis in strenua peditum oppugnatione quidquam deierit. Ibi Nicolaus Venetianus Rotmagister peditum in Leplo, glandae bombardae stus strenue officium suum adimplens hebdomada elapsa in Vitebsca occubuit. Ego quoque cum peditibus Rota meae tormenta defendens, vndique hostili manu ex arce errumpente circumdatus, vim impetuofam sustinere non valens, vix de manibus fere hostium, armata manu euasi.

Eodem anno 1568. Nostri pedites Viteblienses nocturna irruptione inopinata iuxta Vielisam arcem Moschouiticam ciuitatem exusserunt, hostiumque 300. occiderunt, & spolia magna abegerunt. Ianuarij 5. die.

Moschouia te sternitur.

Dux Romanus

Simo lacus Moschouia caesi.

Expeditio in Rasconice Regia

Vla obsessa

Vla captas

Veneridus occisus

Vielisam

*Vsiat de-
vepta.* Postea 17. Ianuarij, iidem pedites nostri sub arce Moschouitica Vsiat, ciuitatem septis penetratis, perfractisq; exusserunt, multis occisis bombardas & spolia exuuiasque multas abstulerunt, parum abfuit, quin arcem ipsam caperent.

*Kozacy
Corsari.
Freibueri.* Eodem tempore Ianuarij 18. Birula cum suis peditibus (qui vulgo *Kozacy* dicuntur, id est, qui hostem furtiuè & inopinatè adoriri solent, Italice Corsari, Germanice Freibiteri dicuntur, qui in mari latrocinantur: sed Rutenis huiusmodi *Kozacy* dicuntur, qui vias hostium circumfidet, & furtiuè inopinatèque interdum decem *Kozacy* prædicti, ad centum Moschos ex insidijs irruunt, inopinatosq; trucidant, ex Moschouia terra à Ducatu Biela magnis spolijs onustus, cū captiuorum multitudine Vitebskâ redijt.

*Vsiat ex-
sta.* Tandem 28. Ianuarij nostrates pedites ex Vitebska & Surasa arcibus, cū equitibus Domini Palatini Vitebliensis Paczi, Vielisam circumusserunt, errumpentes hostes ex arce cum Rotmagistro eorum Poluiato occiderunt. Aulicos quoq; Magni Ducis præcipuos triginta, cum trecentis equitibus ad præsidium arcis ferendum eadem nocte venientes, inopinatos in ciuitate fuderunt, cæteris fuga dilapsis, nondum enim in arcem quod intempestiuè venerint, intromissi erant, Ioannem Michaelis Holouinum insignem virum, Magni ducis Pincernam captiuum multis spolijs onusti Vitebskam adduxerunt.

*Captiuu in
signes.* Eodem anno 27. Maij die, in festo Ascensionis Domini, nostrates ex Moschouia cū magnis spolijs & exuijs venerunt. Rotmagistrum cum vxore & septem nobiles, cum multis alijs captiuos adduxerunt.

*Vsiat ex-
sta.* Eodem tempore 29. Augusti Viteblienses nostri, ciuitatem sub arce Vsiat exusserunt, captiuosque & exuijs onusti, Vitebskam redierunt. Huiusmodi autem excursionis innumeras nostri pedites Viteblienses cum maximo damno hostili quotidie, dies noctesque exercebant, propter suam vtilitatem, videlicet, spolia enim magna referrebant. Arcium reliquarum finitimarum excursionis taceo, nisi huius mentionem facio, cuius ipse præsidia egi.

*Tartari
Nahaicensis
ex Sere-
mior Viteb-
sigam appu-
gnans.* Anno supradicto 1568. Septembris 29. die in festo Diui Michaelis Archangeli noctu diem veneris præcedente, Moschouitarum cum Tartaris Nahaicensis Horde, sex milia numero, sub Vitebskâ venerunt, quibus præerant tres Palatini præcipui, Seremiet, Basilius Buturlin, & Hreori Szoborom, duobus diebus sub arce exactis, ciuitate in duobus locis succensa nocte tercia sequente discesserunt.

Postea per legatos, oratorisque generales, Magnus Dux Moschouia & Rex Polonia, foedus ad tres annos vtrinque percusserunt. Legati nostri anno Domini 1571. Varsouiam ad Regem ex Moschouia foedere cõfirmato redierunt, ex Polonia Palatinus Ino Bladislauensis, ex Lituania Castellanus Samogitia.

*Sigismundus
Augu-
stinus Rex
moritur.* In hoc foedere anno Domini 1572. serenissimus, Inuictissimusque Rex Polonia Sigismundus Augustus, Magnus Dux Lituania, Russia, Prussia, Masouia, Samogitia, Liuania, &c. Dominus & hæres, pacis in tota vita sua amantissimus, verèq; Christianissimus appellandus obdormiuit in Christo, Iulij 18. die Knylinia, in confinibus Lituania, & Podlattia, Masouiaq; Interregnum per integrum annum pacificum, & Diuina ferè protectione communitum, contra spem omnium, nullo finitimorum hostium ne quidam mustitante durauit.

Inter regna Regni Polonia fuere nouem à Lecho primo authore & propagatore gentis, ab anno Domini, vt quibusdam placet 550. vsque ad hunc annum currentem 1572. in quo natura debitum persoluit prædictus Inuictissimus Princeps Sigismundus Augustus.

Primum inter regnum post Lechij deficientem progeniem in Polonia extitit, cui postea incerto tempore Visimirus, secundum quosdam, Visimiro autem Cracus successit.

Secundum inter regnum post Vandam Craci filiam, quæ dijs virginitatem deuouens, victo tribus cruëris prælijs, Ritagora Duce Germanorum, in Vistulam sese precipitauit, postquam duodecim Palatini prouincias distributas rexerunt.

Tertium

Tertium interregnum cum equorum cursu Præmissao sterili decedente, de Principatu decertarent, dum Lesconi infimæ familia iuueni Sceptrum obueneret.

Quartum interregnum post Popelum secundum, Crusphicia à muribus deuoratum, quando Piasus ille Crusphiciensis ciuis, & agricola simplex, sed probitate polens, communi omnium consensu Monarcha designatus est.

Quintum interregnum post Miecziſlaum siue Miesconem 2. quando Rixa vxor sua Senatus consensu, Imperium aliquod annis, cum detrimento Regni administrauit, quæ postea ob suam peruersitatem à Polonis iustè in Saxoniam ad fratrem Imperatorem Romanorum, cum Casimiro hærede innocuo exclusa est.

Sextum interregnum post Præmissaum occisum ab Othone Lango, & Marchionibus Brandemburgensibus, quando Venceſlaum Bohemorum Regem, ad scepra regenda vocauerunt.

Septimum interregnum post Casimirum Magnum Vladislai Lokietkonis filium, quando Ludouico Hungaria Regi habenas Regni obtulerunt.

Octauum interregnum post Ludouicum Hungaria & Polonia Regem, quando Iagelonem Lituani, ad Regina Hedwigis filia Ludouici connubium vocauerunt, cui & Regnum obtulerunt. Huius posteritas ad hoc vsq; nonum modernum interregnum durauit. Sed ad rem vnde digressus sum redeo.

Anno eodem 1572. statim post mortem Regis multi conuentus particulares, nobilium & procerum Regni, Magnique Ducatus Lituania celebrati sunt, de pacificandis finibus tam Podolia à Tartaris, quàm Lituania, Russiaq; à Moschouitis, & de electione Regis tractantes. Subindè multi legati & oratores, tam à summo Pontifice Imperatorèque Romanorum Maximiliano, quàm à Rege Francia & fratre suo Henrico Andegauensium, & Borboniorum Duce, à Rege Suetia, aliisque Monarchis, Ducibus, & Principibus circumiacentibus adueniebant. Omnia tamen in pace Diuina protegente clementia, contra spem omnium agebantur.

Tandem anno Domini 1573. in Sabbato magno Paschæ præcedente Tartarorum mille octingenti, cum Ducibus Baca & Sicoza, in Podoliam sub Baram arcem excurrerunt, vicisque aliquod & prædijs circumiacentibus succensis, cum spolijs reuerentes ab aulicis & seruatoribus Buczaj Capitanei Camienecensis, inopinata irruptione trucidantur, confodiuntur, & spolijs abiectis cæteri in fugam conuertuntur.

Electio incepta est celebrari extra Vistulam orientem versus apud Varsouiam in tentorio magno 7. Aprilis die, vbi omnis Senatus Regni, & Magni Ducatus Lituania de eligendo nouo rege consultabant. Interea Machmet Bassa supremus Constantinopoli, litteras intercessorias per oratorem suum ad Senatum destinauit, intercedendo nomine Imperatoris sui pro Henrico Andegauensium, Borboniorum Duce, Regis Gallia fratre, in Regem eligendo, multis cõditionibus vtilibus Regno proposuit. Hic legatus retentus erat à Buczacio Capiteo Camienecensi, tandiu donec innotesceretur Senatui. Venit itaque Varsouiam 12. Maij, auditus 17. absolutus 21. Postea ab ipso Imperatore Sultano Zelim orator Achmet Czauis venit, Imperatoris sui gratia, amicitiam & benevolentiam omnem Senatui denuncians, rogando sinceriterq; optando, quatenus aliquem ex suis dignum virum, in Regem eligere dignaretur, ex hijs præcipuos proposuit, Iacobum Vchanski Archipræsulem Gnesnensem, Præmitem regni, Ioannem Fierlei de Dambrouicza Palatinum Cracouiensis, regni Marschalcu, Georgium Iazlowieczki Palatinum Russia, Nicolaum Mieleczki Palatinum Podolia, quod si id facere tenerint, obnixè rogauit, vt huiusmodi Regè ab extraneis quarerent, qui foedus & amicitiam cum Imperatoribus Turcarum & Tartarorum auxiliares copias, ad quemuis hostem eorum si oporteret reprimendum. Pro quo beneuolenti auxilio Senatores ei gratias egerunt: dicentes, sibi benignitate Diuina ad quilibet hostem propulsandum vires proprias sufficere, huiusmodique auxilijs minimè egere.

Itaque post multas consultationes, Henricum Andegauensium, Borboniorumq;

Conuentus
de electio-
ne Regis.

Varijs in la-
gationibus

Tartari
prestrati.

Electio ven-
gu.

Orator à
Bassa Turc
carum.

Orator Im-
peratoris
Turcarum

Legatis
Turcarum

Ducem, eligendum censuerunt, aliquot Palatinibus Cracouiae videlicet, Sendomiriae, & Podoliae non consentientibus, priusquam sententiae de religione in suo statu concluderentur, & iura, ac leges cum immunitatibus nobilium recte constituerentur: sed in eundem Regem in quem caeteri consentiebant.

Archiepiscopus itaque Gnesinensis, Primas regni, Henricum praedictum Andegauen- sium Ducem, Regem electum esse denunciauit. Quamobrem commoti sunt Do- mini Marschalci, & caeteri ordines ad quos hoc officium pertinebat, multiq; re incon- tinuata, domos suas repetere proposuerunt. Postea diuina affulgente gratia, dissidijs v- trinque compositis, insimul conuenerunt: Maijque 13. & 14. diebus, pacta & conditio- nes ad libertatem, immunitates, leges & iura regni, Magniq; Ducatus Lituaniae, cum Legatis Francis Henrici Ducis statuerunt. quae omnia iuramento solenniter (cuius formam Episcopus Cracouiensis tradebat:) praedicti legati confirmauerunt, & firmi- ter tenenda, administranda, augendaque semper a Duce suo, Rege futuro promiserunt. His solenniter peractis, omnes & singuli, tam Poloni quam Lituani vnanimiter con- cordibus vocibus, & suffragijs electum & confirmatum Regem Poloniae, Magnumq; Ducem Lituaniae, &c. supranominatum Ducem Andegauen- sium Henricum Caro- li Regis Galliae fratrem, denunciauerunt, solenniterque confirmauerunt. Quem Ioan- nes Fierlei de Dabronicza Palatinus Cracouiensis, Marschalcus Regni Poloni, & Ioan- nes Chodkiewicz, Capitaneus Samogitiae, Marschalcus Generalis Magni Ducatus Li- tuaniae Lituaniae, proclamauerunt. Sicq; rebus omnibus conclusis, Varschouiae in Ec- clesiam Diui Ioannis, tam Catholici quam Euangelici conuenerunt: concordibusque vocibus vnanimiter, Te Deum laudamus, & alia secundum ritum Ecclesiae Romanae decantauerunt: bombardas & tormenta grandia, ad laetitiam exprimendam explodentes.

Consilio nondum dimisso tabulae electionis confectae sunt. Ad eas in Galliam per- ferendas, & salutandum Regem Electum delecti tam a Senatu Poloniae, & Lituaniae, quam ab Equestri ordine, tredecim oratores magno nati loco, & singularis prudentiae viri, Legationis Principem locum obtinebat Adamus Conarski Episcopus Posnaniae, eius collega Albertus a Latko Palatinus Syradien- sis: Ioannes Comes a Tenczin Cas- tellanus Voinicien- sis: Ioannes Tomiczki cum Nicolao filio, Gneznsis Castellanus, Andreas Comes a Gorka: Ioannes Herbortus Castellanus Sanocensis, Stanislaus Cri- lski Castellanus Raciaznensis: Nicolaus Christophorus Dux in Olika & Nieswiez, Ioan- nes Zamoiski Belsensis Praefectus: Ioannes Zborowski Odalanouiensis: Nicolaus Fier- lei Casimiriensis: Alexander Prunski Palatinus Kionien- sis: qui petita quidem facul- tate nondum tamen impetrata per Germaniam transeundi accelerantes in Galliam salui peruenerunt, Parisijs 14. Calendas Septembris foeliciter appulerunt, nullo suorum in itinere relicto, quorum praeter legationis Principes & complures nobilissimos ado- lescentes, in comitatu erant amplius ducenti quinquaginta: omnesque a Rege Caro- lo & suis procuratoribus comiter qua cum decebat reuerentia suscepti, omnibus offi- cij blandè hospitalitatis tractabantur.

Conclusionibus autem & conditionibus vltro citroque alterutrum absolutis & compositis, frequentibus conuiuijs lautissimè apparatis interuenientibus, Rex electus Henricus omnibus rebus ad tantum iter comparatis, Parisijs valedixit. 4. Calen. Octo- bris. Abeuntem vniuersa Gallica nobilitas, ciuium omnium turmae faustis omnibus sunt prosequuti.

Rex Carolus proposuerat cum vniuerso comitatu ad vltimos regni fines cum fra- tre amantissimo progredi, nec prius diuelli, quam ad Germaniae limites ventum esset: verum in ipso itinere morbo coreptus propositum mutare coactus est: animo & cor- pore fratris discessum aegre ferens. Rex electus, fratre Carolo amantissimo infirmo re- licto a Catalonorum finibus Nansium peruenit: vbi a Duce Lotaringe Sororio, cum omni comitatu, lautissimo hospitalitatis apparatu exceptus est. Tunc temporis verò duplex gaudium accidit: nam Claudia coniunx Ducis filiam recens enixa erat: cui in sacrosancto Baptismo, Posnaniensem Episcopum, & collegas, Christiano ritu sponsores esse voluit.

Postea valedictione Sororio data, Henricus ad Imperium citato cursu pergens Bla- montum peruenit, vbi cum Catarina charissima matre, & Francisco Duce Alenconio- rum fratre dilectissimo, cum Margaritâq; sorore amantissima, & alijs proceribus Gal- liae vltimo amplexus est. Eum in Poloniam vsque sedis Romanae nuncius Episcopus Montifregalis, & magna nobilitatis Gallicae caterua, Duces & Comites magnoque in illis regionibus natali loco viri texenti ferè, cum suo comitatu Gallico, praeter Polo- nos secuti sunt. Germaniae Principes Blamontum vsque regi obuiam venerunt, vt po- tere Christophorus Friderici Comitis Palatini filius, Princeps Paruapetrae cum Ludo- uico fratre, per quos velut itineris duces Rex Tabernas oppidum deducitur, vbi ab E- piscopo Argentorati susceptus est incredibili hospitalitatis officio, cum vniuerso co- mitatu. A Tabernis per Nemetes & Vangiones ad Rhenum fluium celeberrimum venit, quo superato ad Fridericum Comitè Heidelbergae agem diuertit, qui etiam Regem & insperatum hospitem, summa hospitalitate profecutus est. Transito postea Rheno Vangiones reuertitur, & Moguntiam peruenit, a cuius vrbis Antistite cum se- xcentis equitibus Germanis, honorificè exceptus est: Rhenoque fluuio tertio supera- to, Francofordiam ad Menum sitam contendit, vbi etiam a ciuibus summa cum ob- seruantia tractatus fuit. Francofordia mouens Fuldam oppidum in vigilia Natalis Do- mini peruenit, vbi festis transactis, Vahicum appulit, vbi etiam a Philippo Ladgrauio cum tribus equitum Teutonicorum millibus occurrente, maximo hospitalitatis ho- nore susceptus est. Postea superatis Visurgi & Albi flumijs in Saxoniam intrauit, ibiq; a Casimiro Saxoniae Principis genere, cum duobus millibus equitum, nobilitatis Sa- xonicae armatorum salutatus est, & ad fines ipsos regionis honorificè perductus. Lo- ctris postea a Legato Maximiliani Imperatoris mille quingentis equitibus cincto susce- ptus, & salutatus ad Marchiae Brandeburgensis Principis Poloniae Vassallis, fines per- ductus, a cuius quoque aulicis nullo officio hospitalitatis praetermissio honorificètis- simè exceptus Francofordiam Oderae fluuio qui Poloniae fines cum Germanis diri- mit contigua perducitur. Poloni itaque fines suos vltra Oderam iam lati consideran- tes, Deo omnipotenti vota persoluebant. Rex etiam Henricus Imperatori omnibusq; Germaniae Principibus, per quorum regiones iter habebat, pro fide publicè data, & sincerè conseruata gratias immensas per facundum oratorem, suoque ore proprio con- firmatas egit. Tandem foeliciter Miedzirzece oppidum Polonicum peruenerunt, vbi maximo cum gaudio a Nobilitate gentis Poloniae, proceribusque & magnatibus sum- mo apparatu pompis copijsque instructissimis susceptus est. Post hoc in maioris Polo- niae Metropolim Posnaniam honorificentissimè deductus, magnificentissimèque ac- ceptus plures dies in ea transegit, & Cracouiam contendens, ad sepulturam Sigismundi Augusti praedecessoris sui solenniter honestandam, Albertum Marschalcum Francie, Comitum Radefiarum praemisit. Quae tunc temporis ante aduentum suum solito mo- re peragebatur, ea nunc nobis breuiter describenda videntur: nam cum de Serenissi- mi & potentissimi Regis Diui Sigismundi Augusti vitae curricula, rebusq; feliciter ge- stis, tum placida & beata ex hac mundi colluiae emigratione, inter regni que foelicis- sima tranquillitate, multa superius commemorata sint, id vnum re humanissime Le- ctor, desiderare amplius velle existimaui, quae is funeris pompa, & honore ad sepultu- ram latus, quoque splendore, & qua magnificentia, iusta ei facta essent, de qua re, quo- niam ea quoque vt reliqua, honorificentissima ipsi merito contigerunt, quam potero paucis dicam.

Cum enim iam annos 50. exegisset, & arduis curis ijsque frequentibus regni debili- tatus, & lenta morbi diuturni tabae confectus esset, integris planè vniuersis, & immo- tis animi sensibus, de arumosa hac vita, obitu sanè per quam tranquillo, & pio dices- set, Knyfiniae quo se Varsouia Lituania inuisurus contulerat. De Knyfinia po- stea Tikocinam arcem quam ipse adificauerat munitissimam, duobus miliaribus li- stantem, funus deductum, tandem Varsouiam vno quasi anno exacto, Varsouia Cra- couiam cum magna Senatorum pompa, Regina sorore sequente, deducitur ad sepultu-

Legati in Galliam.

Henrici re- gis Parisijs ductissim.

Henrici Regis.

Henrici re- gis in Ger- maniam ingressus.

In Saxoniam ingressus.

Ingressus in Saxoniam.

Ingressus in Polonia.

ram, cum iam felix aduentus Regis electi Miedzirzeciam nunciaretur, ante Cracoviā aduectum, Pradnik Curia depositum, triduoque exacto, omnibus pro iustis perfolo- dis tanto Principe dignis praeparatis, 15. Februarij die omnes Senatores, & Episcopi, ac Equites qui ad id funus cohonestandum & expectationem futuri regis vndiquaq; confluxerant, Ingubri vestiti habitu, ad Serenissimam Reginulam Annam Infantem, prouidentissimam, piissimamque & honoratissimam virginem, in arcem omnes sese conferunt. Similiter matronae Illustres tetris velamentis capita obuoluta confluunt, quae Principem moestam, atque adeo exanimatam ferè largifluisq; confectam lachrimis, amanter & diligenter consolabatur. Hæc dū fierent, interim æreæ campanæ, in ædibus sacris vrbis omnibus, & circumquaque in pagis vicinis paracialibus, nuspiā cessabant, quibus & vrbs ipsa, & omnis circumuicinia latè personuit: sic omnes Senatores Reginulam Pradnik vsq; prosequuntur. Inde funus plumbeo loculo depositum serico viloso nigro obductum, Stemmatis & Insignis regni ornatum octo equis absolute nigredinis deducitur, aulicis circumquaque serici vilosi tegumenta longè per terram errantia tenentibus. Sequebatur verò longè honestissimus Illustrium & ornatissimorum virorum comitatus, quibus omnibus vnus habitus atratus & lugubris erat. In his Nobilissimi, Grauissimiq; viri Legati externorum Principum, Archiepiscopusq; & Episcopi cum Abbatibus conspiciantur. Infans moestissima à Legato summi Pontificis & Venetorum oratore pedetentim deducebatur.

Hinc 32. feretra serico viloso, & pannis aureis, holosericoque præciosa teſta præferuntur cum Insignijs Regijs. Equi 33. similiter omnis generis sericei coloris teſti velamine, vtrunq; latus armis regni ornati deducuntur. Demum singularum Prouinciarum vexilliferi, vexilla terrestria, armati equites insidentes generosi præferunt.

Primo vexillum nigrum aulæ regiae, aquila alba coronata cum expansis ad volandum alis in campo rubeo præferebatur: aquilam verò omnia insignia Prouinciarum regni cingebant.

Postea Magni Ducatus Lituaniæ vexillum rubeum equo currenti cum equite armato gladium supra caput tenenti, ex alia parte quatuor columnis insigniebatur, in campo rubeo. Postea vexillum Gonza dictum cruce duplici in campo lafurino insignitum.

Cracouiensis terræ vexillum rubeum, aquila alba similiter insignitum.

Sandomiriensis terræ vexillum rubeum insigniter, clipeo siue scuto diuiso, in vna medietate lineas tres rubeas, & tres albas, in altera campum lafurini coloris cū tribus ordinibus stellarum portante.

Kalisienſis terræ vexillum capite bifontis inter cornua coronam auream gestante, per nareſque circum aureum habente, in campo more scachorum distincto albo & rubro insignitur.

Posnaniensis terra aquilam albam simplicem in campo rubeo gestat.

Siradiensis terra leonis rubei & aquilæ nigrae medietate, corona insigniti.

Cuiaviensis leonis nigri, & aquilæ rubeæ coronatorum medietate.

Lancienſis aquilæ albæ & leonis nigri coronatorum medietate.

Rauenſis terræ vexillum aquila nigra R: in pectore aureum gestante insignitur. Similiter Plocenſis littera P: in pectore ad differentiam ornata.

Belzenſis Grifone albo in campo rubeo insignitur.

Lublinenſis terra Ceruum in collo coronatum gestat in campo rubeo.

Podoliensis terræ vexillum, Sole radianti in campo albo.

Leopoliensis, Leone petram ascendente in campo lafurino.

Premiſienſis aquila aurea bicipiti coronata in campo lafurino.

Chelmenſis vrſo inter tres arbores gradienti in campo glauco.

Dobrinenſis capite humano coronato ex corona cornubus eminentibus.

Vielunenſis agno Dei cum vexillo cruce insignito, & calice, in campo rubeo.

Sadecenſis scuto diuiso, in cuius medietate, tres lineæ rubeæ & glauca, in altera nouem

nouem stellas in campo rubeo gestat.

Liuenſis aquilæ rubeæ & vrſi albi medietate coronati.

Drohicinenſis Stemmatis Magni Ducatus Lituaniæ, ex alia parte aquila alba insignitur in campo rubeo.

Kiouiensis sancto Georgio draconem lancea feriente in campo lafurino, ex alia parte vrſo albo in campo viridi ornatur.

Ducatus Prusiæ aquila nigra, ex alis manu armata cum gladio prominente, vexillum rubeum ornabatur.

Ducatus Silesiæ Grifone albo in campo rubeo vexillum insignitur.

Palatinatus Valachiæ vexillum capite bifontis inter cornua stella & latere dextro luna defectuosa ornatum, cum circulo per nares transducto, in campo cœlestino.

Zatorienſis Ducatus vexillum cœlestini coloris, aquila alba litteram Z: in pectore ornata insignitur.

Ostwiecimienſis aquila nigra O: litteram in pectore ornata in campo lazurino.

Masouiæ Ducatus aquila alba cum Ducali pileo in campo rubeo.

Slupcenſis Ducatus Grifone rubeo in campo albo, vexillum insignitur. Similiter Pomeraniæ Ducatus iisdem armis vitur.

Ante funus Regium Magnificus dominus N: Macziewski integra armatura cū equo tam affabrè facta subtilissimèque, tum argento, tum coloribus distincta, vt omnium oculos in admirationem conuerteret armatus, in manu gladium auratum punctura ad latus conuersum gestabat. Hunc sequebatur armiger atra veste circumdatus hasta cuspidè in terram conuerso cum vexillo, scutoq; à leua cum insignijs Regijs armatus. Enſifer quoque Regni gladium punctura cōuersum ad latus præferebat. Tum pomum typum mundi representans, sceptrum, corona aurea à Senatoribus, quibus id competebat, portabantur. Legati autem singularum prouinciarum antecedeabant.

Post Nobilitatem succedebat vrbs Senatus & populus longo ordine. Omnes quoque processionem omnium Ecclesiarum præibant, longo honoratissimoque & præcedentium & comitantium agmine. Ex ludis, deinde literarijs pueri de more antecedeabant cum cantoribus lugubres cantiones decantantes, hos almæ vniuersitatis doctores, & magistri, omnisq; studiosorum ordo in sequebatur. Hinc plusquam 4. millia obscuro, & tristi habitu vestiti vulgus, cum funalibus & candelis vndique collucentibus ibat.

Vbi iam in arcem ventum est, in ædem catedralem, quæ vndiquaque defixis cereis collucentibus ardebat, funus honorificentissimè deponitur. Regalibus supra impositis. Exinde finitis cantionibus vsitatis & solennibus, orationem funebrem habuit Abbas Magilensis, pietate & doctrina venerabilis, postea conuenientissimis decentissimisque ceremonijs exequiarum absolutis, in tumulum maiorum suorum deponitur. Postera die in omnibus Ecclesijs Episcopi omnes sacra celebrabant, ad omnes sanctos, ad sanctum Franciscum, apud sanctam Annam, Stephanum, Marcum, apud sanctam & indiuiduam Trinitatem, & in arcæ apud Diuum Stanislauum. Vexilliferi quoque singuli cum suis vexillis, & turba vulgus cum cæteris eadem vt prius processione cum equis totidem, & feretris prædictis vrbs lustrabant, eques quoque ad funeris feretrum contractus vndique casidem pro plumis cæreis ardentibus circumuolutus, equo delabitur, hasta contracta, & gladio proiecto, cumque cantaretur Agnus Dei, Cæcellarius, & Vicecancellarius sigilla Regis mortui confregerunt: cæteri autem Senatores suas scepra posuerunt in altari. Ciues quoque vrbs suas exequias funebres in Ecclesia parochiali apud sanctam Mariam celebrabant.

DE CELEBERRIMO INGRESSV CRACOVIAM, ET CORONATIONE PRACLARISSIMA HENRICI VALESII, POTENTISSIMI & INVICTISSIMI POLONIA REGIS.

ANNO quo Diuina potestas humana in specie salutis nostræ restauranda gratia cœlitus sese demisit 1574. curato solenniter sumptuoso funere Diui Sigismundi Augusti.

gusti, & depositis atris lugubribusque vestimentis, & pullis integumentis, omnes ordines regni, & Magni Ducatus Lituaniae, Russiae, Masouiae, ac caeterarum regionu Sarmatiae, in noui regis desideratissimum aspectum anhelantes, tædioque visendi illius expectatissimi vultus, non secus ac patres in lyngo ardentis, animos affectionatissimos ad honores illius adiecerunt, nullisque sumptibus quamuis profusissimis ad honestandum tantum Principem pepercerunt. Longum esset hic referre incredibilem, inestimabilemque vestitum apparatus, quibus inter se cum pomposi Poloni, tum Magnifici & profusi Lituani, & vincti impatientes cum Masouitis Ruteni, magnificentissimis sumptibus concertabant, & quisque quibus potuit quam maximo sumptu comparatis, suum præ caeteris in Regem affectum ostentare nitebatur. Hij aureis, isti argenteis, illi holosericeis, alij polymitis, alij planis, alij villosis, tum infectis purpura, & tinctis murice & coeco, tum Attalica Semiramidaque textura, & Phrygio opere elaboratis, insertisque cum vnionibus variarum gemmarum lapillis, resplendebat. Equi omnibus tales, quales Vergilius Turno fuisse describit, & Homerus ad Troiam narrat venisse Menonis, Euripidesque Rhesi Tracum Principis. Ea erat pomparum solennitas, cui nihil adijci ad gloriae magnitudinem potuisset. Cracouia quoque; vrbs Regni caput & Metropolis nihil ad tanti Principis aduentum expectatissimum omisit, non sumptibus, non continuis laboribus quicquam pepercit, quid referam publicos, priuatoque apparatus, quacunque ingressurus erat, Rex expurgata platea, frondibusque abiectis, ac pinearum semper virentium exornata, parietes peripetasmatis auro purpuraque distinctis, & hinc longè pendentibus, in arce vbiq; radiabant, affixa longis tractibus in palatijs aurea balthea, tum aurea & argentea vasa instar scalarum per gradus exposita, crebris repercussis Solis radijs fulgurabant, illa quoque olim pulueribus squalentia obdiurnam Regis mortui absentiam inaurata pauimenta, aurea lacunaria optime exserta, excussa, & expolita resplendebant. Plebs quoque passim portas, ac fenestras virtibus fertis coronabat, alij ad nocturna lumina funabula parabant, alij lignorum strues congeriebant, tormenta bellica in vallo & propugnaculis arcis, & vrbs disponebatur, nullis aut ætate, aut valetudine tam imbecillis, qui otio detineretur, qui non aliquid ad publicum gaudiū pari lætitia, diligentiaque, aut excogitaret, aut operaretur. Cumque iam omnia apprimè & plusquam perfectè appaata optatam diem expectarent. Rex electus ad Balicias sequimiliari à Cracouia distantem villā Palatini Cracouienſis hereditariam aduenit, innumerata Gallorum, & Polonorum multitudine stipatus: ibi noctem inefabili sua & omnium cū lætitia foeliciter tranſegit. Die verò illa optatissima, & niueo calculo signanda illuſcente, quæ erat 18. Februarij. Cū discursu triumphali Nobilium turmæ plateas vrbs compleret, tantaque hilaritudine cuncta gaudebat, & serena facie gestiebant, vt præter peculiarem morem, etiam equi & canes, & quæque domestica hominibus animalia, iucundis gestibus, vocibusque exultare sentirentur, canoraque auiculæ suauissimos concentus, vltra consuetum adsonarēt, exultantiumque vocibus ipsum cœlum reboaret. Phœbus pater, qui caput suum atris olim (ob Regem mortuum mœrorem exprimens) nubibus, occaluerat, obscura caligine pariter cū hominibus dissecta, igniuomis radijs coruscans, propriaeque lucis candore resplendens gratissimus apparuit. Interque & post coronationem aliquot hebdomadis assidue lætus permansit, vt nō bruma: sed ver ipsum appareret. Antequam se autem à Balicijs Rex mouisset, de repente vndarum violenter altis de montibus cadentium in speciem effusa Senatorum, equitū, populi, & totius vulgi, vtriusque sexus inestimabilis multitudo, in occursum eius, magifico ornatu, spectabiles, Xerxisque exercitum referentes, omnes campos extra urbem, omnes montes, colles, aggeres, omnes vias, ac villarum recta, & summa arborum oppleuerunt, densissimisque turbarum globis, principi suam quam longissimè obuiam procedere gestiebant. Primus autem Senatorum Archiepiscopus Gnesnensis Hungarico habitu ducentos hastatos equites fulgentes, holoserico auro intertexto, produxit, quos ipse insequitur rubea rheda, quam sex equi seriatim tubco ornati trahebant, vectus in qua cum eo Episcopi Posnanienſis, Adamus Con-

narcki, & Plocensis, Petrus Miscoſki sedebant. Crux autem præferebatur. Hos Leopoldensis Archiepiscopus Stanislaus Slomowski, cū Camenecensi Episcopo, subsequitur, qui etiam splendenti equitatu roboreque militum magnum triumpho supplementum addiderunt. Cracouienſis Episcopus Franciscus Craſſinski, proximus fuit, quem Italico ornatu ducenti equites, holoserico vestiti, marturibus subducto & argento affabrè depicto, aureis torquibus insigniti, præcedebant. Eius vestigijs Cuiuuiensis Stanislaus Carnowski cum Chelmenſi Episcopo, & Lanciciensi Palatino viris & equis illustres insistebant. Castellanus Cracouienſis Hungarico ornatu, primus post Episcopos, ducentos hastatos equites auro & argento conspicuos, clipeisque & vexillis fulgentes produxit. Hinc Palatini summa grauitate insignes procedunt, quorum primus Cracouienſis, cum fratre Sandomiriensi Capiteo generali, trecentos viros, auro argento iuxta, ac equos Hungarico more, & Scytico supra modum exornatos producunt. Sandomiriensis quoque Palatinus, cum fratre Enſifero regni, ducentis quinquaginta equitibus tam ad pompam, quam ad pugnam perfectè instructis holoserico auro & argento fulgenti Hungarico more pariter cum equis vestitis committati prodeunt. Hos Ostpiecimensis, Bresnensisque Castellani subsequuntur, qui numero & apparatu hoc triumphale cumulabant agmen. Tandem Calisiensis Palatinus Hunnorum habitu instructam turmam clenodij, monilibusque coruscantem, & equis auro ornatis superbam ducebat. Hunc lumen patriæ, & firmum virtutum omnium propugnaculum Albertus à Lasko Palatinus Siradiensis visendo apparatu, cum quadringentis equitibus Hungarico & centum Scytico more instructis procedit, qui omnium consensu facile tulit, in hoc triumpho partes priores, tanta enim cura suas apparauerat turmas, vt neque virum alio equo, neque equum alio viro indigere diceret. Postea Podoliæ Palatinus huic triumpho agmini 150. equitibus armatis decora quasi addidit corolaria. Denique Lituaniæ & Russiae proceres permiscui, sumptuose & profuse pomposi, acies tã ad bellum quam ad triumphum instructas producunt, Quorum primus Nicolaus Georgius Radiuſilus Dux, Palatinus Vilnensis, decoris Patriæ, & Senatoris eruditi, ac solertis plenèque Diuini ingenij equitatus, Polonorum adæquat laudem. Hunc Castellanus Trocensis decenter tam viris quam equis instructus committatur. Hinc Ioannes Chodkieuicius Samogitiæ Generalis Capitaneus, &c. bello ac pace clarissimus, & ad res magnas gerendas natus procedit. Deinde eiusdem Ducatus Theſaurarius suppressus, & Minscensis Castellanus equis & viris auro coruscantibus superbi sequuntur. Postea Nicolaus Christophorus Radiuſilus Dux, Curia Marschalcus, Italico eoque sumptuosissimo equitatu cinctus. Tandem exercitum Campiductor, Incisor, Dapifer, Pociſſator, hij Hungarico, illi Italico, isti Scytico, Moschouiticoque habitu & ornatu superbe instructi insequuntur, & alij innumeri quos recensere longum esset. Dies memorabilem cohortem persequar singulos, qui viri, qui Heroes, qui Duces, ad illam celebritatem honestandam vndique confluxerunt. Apparebat Lituanoſum equitatum tria millia superare, holoserico, gemmis, vnionibus, coruscantē. Post Lituanoſum proceres Dux Constantinus, Kiouia Palatinus cum duobus filijs, vno Italico, altero Moschouitico habitu ornato, præcedentibus trecentis equitibus superbe auro & argento rigentibus stipatus occurrebat. Braſlauienſis quoque Palatinus Wolinos suos Scytico more pulcherrimè & sumptuosissimè vestitos ducentos produxit, pharetris, & arcibus auro coruscantibus. Tandem Culmenſis, Mariemburgensis, & Pomeraniæ Palatini Germanico ritu superbas producunt acies. Dulscius quoque Pruthenus 36. equites loricis indutos & auro fulgentes adiunxit, eisdem. Hinc Comites à Tecin, Ioannes Winicensis, & Andreas Belzensis Castellani, familia antiqua, & rebus insigniter gestis Illustres, 250. Hungarico more hastatos equites, clipeis, vexillisque ac vestibus & equis auro micantibus, educunt. Eos Herbortones, ingenio & prudentia, librisque à se editis clari, cum ducentis. Camenecensis, Saichmostensisque Castellani cum centum quinquaginta equitibus cincti. Andreas Wapowski cum centum, & Biceensis ac Radomiensis cum octuaginta bene armatis egrediuntur. Post hos Stanislaus Comes

Tarnow Castellanus Cechouienſis 200. equitibus, clipeis, haſtiſq; & vexillis auro redimitis, marice tinſta cocco & marturibus ſubducta veſtitis, cum tormentis duorum curuum affabrè inſtructis progreditur.

Caſtellani quoque cæteri quos ſigillatim numerare inſiniti laboris eſſet, benè in acies inſtructi, & ad triumphum cohonestandum tanti Principis conuenientes, ſubſequuntur. Cancellarius quoq; cum Teſaurario Regni Hieronymo Buzinſki omni virtute & patriæ amore Senatores venerandi, ſuas copias inſigniter adornatas præſentat. Poſt hos Marſchalcus Curia, Andreas Opalinſki vndiquaq; virtutibus abſolutus vir, cum 75. equitibus Italico more egregiè exornatis. Deinde vltimum agmen claudebat Capitanei ciuitatumq; & officiorum regionum præfecti, qui etiam ſuas in acies pompoſè inſtructi ingentem exercitum exprimebant, aliorumq; aut adæquabant, aut ſuperabant laudem, & vereor ne tantorum illuſtrium virorum ſplendore captus obuiam imprudens alios præteream, alios verò abſque discrimine ponam. Lublinenſis verò Palatinus Macieoſki cum filio, & nepotibus inſigni virtute præſtantibus 200. equitibus cum vulturinis alijs & clipeis ac vexillis Hungariè terribilibus. Hos Dzialini, Scignieuiorum, Camieneciorum, Ocieſcij, Coſcieleſcij, Tomicij Caſtellani Gneſnenſis cum filio, Padnieuij, Barſi, Bonaronũ, Miſcouij, Droieuij, Leſniowolij, Staſkouij, Nemſæ, Reiorum cum Oloribus integris coronatis & lilijs in pectore ſuper clipeos ad ſimilitudinem candidarum aquilarum inſignitis, Noſcouij, Belzenſis præfecti Zamoiſcij, alijsq; innumerabiles & inæſtimabiles equitum exercitus, vt ita dicam, omnibus portis, & ſuburbiorum latebris ſeſe effundebant. Aulici quoque Regis mortuæ officia ſua minimè neglexerunt, equi quoque ſingulorum Senatorum, & equitũ ducticij, magnam triumpho præbebāt amplitudinem, Cubicularij etiam Regis mortuæ, hi Italica, illi Hungarica ſpecie auro & argento, veſteq; prætexta fulgidi, cæteros claudabant, quibus nihil neque dici, neque ſingi ſpecioſius poteſt. Poſt Senatorum & equitum turmas, ciues cum plebe, ſubſequebantur, quorum equites Germanico habitu erant 120. pedites 4000. adæquabant, omnes fulgidis armaturis ſplendidi, ac diſcolori veſtitu & vexillis ſecundum opificum contubernia, corruſcantes, ſimiliter Clepariana, Caſmiriana, & Stradomiana gentes. Exercitu omni per hunc modum diſpoſito, iuxta Lobzomium & Bronouice vicos ciuitatis. Rex ſuis Gallis, Gualconibus, & magna noſtrorum turba ſtipatus aduenit, tormenta autem vbique horribiliter interdum exploduntur, & taratantara, taratantara acriter reſonant, ibi Epiſcopus Plocenſis Miſcouius ſacunda & Ciceroniana oratione, Regem omnium ordinum nomine ſalutauit. Bibracus poſtea Regio nomine affabiliter ad omnia reſpondit. Dehinc ciues Caſmirienſes, Cracouienſes, & Clepardienſes, cum ſalute humiliter impertiunt, qui etiam placida, & optimè ſpei plena reſponſa retulerunt. Abſolutis ſalutationibus, Rex ſingulos exercitus, agmina conſtricta, oculis perluftrat auidè, quæ tanta erant hominum benè armata congeries, vt plerique vſu rerum bellicarum periti, eandem etiam valido hoſti opponi potuiſſe affirmarent, tormentorum magiſtri & ſclopetarij tonitrua crebra iterant, reſonant, & concutitur ſonitu æter. Tandem Rex circiter primanoctis horam urbem ardentibus facibus reſplendentem diui Floriani portã ingreditur, albo equo & ſublimi altitudine illuſtri magnificentiſſimè epiphato, phaleratoque auro vndique refulgente veſtus, cui inſidens altior omnibus eminebat, vt à cunctis conſpiceretur. Conſules autem urbis umbellam auream vſque in arcem ſuper illum portauerunt, veſte nigra pellibus panterinis ſuffulta indutus erat, Vaſcones ſclopetarij 40 & Helueti cum alabardis 60. duobus cum tympano & fiſtulo præcuntibus latera eius muniabant, quibus hoſerica virides veſtes, croceo colore diſtinctæ erant, in primo loco circa Regem Niuernenſis, & Dumeneius Duees, Marchio Elbenſis, Duca de Gwiſa, alijs primores Galli, & aulici Regij, ſinguli honoris cauſa inter binos Palatinos deducebantur, ſequebantur & anteibant tympaniſtarum, tibicinum, cornicum, multitudo. ſinguli ſuum taratantara reſonantes. Succedebant quoq; diuerſorũ principũ, & populorũ, oratores & legati, populus promiſcuus per varias turmas & cuneos egrediens

egrediens Regẽ ſuũ videre geſtiens, quo ille procedebat ferebatur, omnes ſui ordinis & decoris obliti quem ſors cuique locum obtuliſſet, occupabat. Conſcendunt alijs teſta, & ſummis pendent tegulis, alijs trabibus inſident, alijs columnis implexi, alijs muris hærent, omnes fenestræ, omnes rimulæ ſuis ſpectatoribus reſertæ, perforati parietes, diſruptæ maceries, quo oculos ſuos tam expectati Regis ſpectaculo populus expleret, nullus locus non occupatus, ne ijs quidem qui non niſi ruinoſum & periculoſum caperet veſtigium. Cũ ad forum fuiſſet peruentum, tandem omnium aures tubarum clangore, & ſclopetariorum bombardariorumque tonitribus obſurduerant: in ipſo autem Caſtrenſis portæ veſtibulo, arcus affabrè extructus erat triumphalis, tapetis exornatus aureis, in quo tibicines officium ſuum ſtrenuè adimplebant, in ſummitate verò turris aquila alba ſubtiliter & artiſcioſè facta lilijs in pectore inſignita, in omnes partes quo Rex ibat circumuoluebatur, ſtridentibus alis, & capitis inflexione, ac quodam ſtrepitu lætitiã quaſi præſeferens. Cũque Rex arcem ingrederetur, ſclopetæ omnes, tum & maiores machinæ tanto ſtrepitu, fulgoreq; exonerabantur, ac ſi Iupiter ipſe quid quid vſpiam, in teſauris ſuis fulminum, tonitruumq; concluſum habuerit, id totum pariter, ſimulq; nunc cœlo demiſſet, tum verò genere, tympanorum, tybia rum, tubarumq; ſonis nubes perſtrepebant. Arcem ingreſſus vbi etiam ſupra, aquila affabrè facta alis applaudebat, in Eccleſia Diui Stanislai Cathedrali, à Canonicis ſalutatur, & poſtquam Te Deum laudamus, ſuaui melodia decantaretur, ad Reginalem Maieſtatem recta deducitur, vbi vltro citroque data ſalute in palatium auro ſplendidum ſcenaturus, & acquieturus pergit. Poſtridiè verò Rex in Senatuſconſultũ veniens per Bibracum Cancellarium priuatũ, omnibus ordinibus Regni gratias egit: quod ſibi integrum atque floridum tantum Regnum Diuinitus adminiſtrandum præſtiterint, Deumque Omnipotentem præcatur, vt is ipſis, atque aded toti Reipub. Chriſtianę ſit ſalutaris, polliceturque daturum ſe ſedulè operam, vt conceptæ de ſe apud illos opiniononi cumulata ſatiſfaciat, & vt coronatio properaretur obſecrabat. Ad hæc ſequenti die Sandiuoius Carncouius Refferendarius Regni Maieſtatem Regiam à Nobilitate affabili oratione ſalutauit, in qua & Reipub. incolumitatem, & Regiam dignitatẽ ſufficienter deduxit, explanauitque, vt omnibus ſatiſfactum videretur. Regio quoq; nomine ſimiliter reſponſum eſt, omnibus eum ſatiſfacere, & ſalua omnia ſibi concedita conſeruare velle, & non tantummodo literis approbare, verum etiam ſanguine obſignare paratum eſſe. Eadem die Sole Occidente cum magna Epiſcoporum caterua, & Legato ſummi Pontificis in rupeculam Caſmiria, Diui Stanislai (vbi occiſus fuit,) eadem, Polonorũ patroni, deducitur, vbi Deo deuotiſſimè ſupplicauit, & ſacris de more exoſculatis in arcem redijt. Quam viſitationem ſancti Stanislai in Rupella omnes Reges ante Coronationem obire debiti ſunt, ex more recepto.

ORDO QUALITER SE-
RENISSIMVS REX POLONIAE IVXTA
VETEREM CONSVETVDINEM CORONATUR,
& quæ ſolemnitas & cæremonia circa id ſeruari ſint ſolitæ.

Aprimis congregantur Epiſcopi & conſiliarij Regni, alijsq; Officiales, item Abbates inſulati, ad minus ex Dioceſi Cracouienſi, qui omnes conuenire tenentur, pro die ſtatuato coronationis.

Rex itaque electus parabit ſe vt dignè accedat menſam Diuinam Corpus Chriſte ſumpturus in die coronationis, vnde ieiunio, elemoſina, & confeſſione expiabit peccata ſua. Sequenti autem die qua erit Dominica, qua Rex eſt benedicendus. Archiepiſcopus & ſuffraganei, Abbates inſulati, alijsq; Prælati omnes conueniunt mane in Cathedralẽ Eccleſiam, omnes amicti ſtolis, pinnalibus, mitris, infulis ſuperpilicijs, & id genere ſacerdotalium, Senatores

quoque omnes, & equestris ordo congregatur, quibus sic peractis, processione ordinata per magistrum ceremoniarum, cum turribulo & aqua benedicta alijsq; episcopalis de Ecclesia in palatium eunt, schola cum sacerdotibus, & Abbatibus ad scalas palatii remanentibus, soli Episcopi cum Archiepiscopo palatium ascendunt, ad deducendum Principem in Ecclesiam Catedrali, qui antea induitur per supremum Regni Marchalcum, vel per Magistrum ceremoniarum sandalijs, tunica, chiroteccis, alba, dalmatica & pallio sine capa, quem sic ornatum & inter Barones primoresq; regni stantem, Archiepiscopus aqua benedicta aspergit, post hoc collectam dicit:

Deus humilium institutor, qui nos Sancti Spiritus illustratione consolatoris, prætende super hunc famulum tuum Henricum Gratiam tuam, vt per eum tuum in nobis adesse sentiamus aduentum.

Hinc Rex in Ecclesiam per Cracouensem, & Cuiariensem Episcopos deducitur, à dextra lenaq; apprehensa, præferentibus Castellano Craconiensi coronam, Palatino sceptrum, Vilnensi item Palatino pomum aureum, & Andrea à Zborodo gladium euaginatam, Episcopi cum Archiepiscopo cruce præcedente, Abbates infulati, & ceteri principes suo ordine quilibet succedebant. Similiter Duces Francia, & externorum Principum legati, Regalia suprascripta à Senatoribus qui ea portabant accepta in altare deposita sunt, Rex in solio seditur, ante quem Archiepiscopus certas orationes pronuntiat.

Antequam autem Rex coronaretur, orta est magna controuersia, ratione Confederationis, inter quosdam Catholicorum, & Evangelicos sub interregno facta, Episcopis eandem, vt diuinis pariter ac Ecclesiasticis contrariam legibus, ipsiq; inuitis, & reclamantibus factam, improbantibus, Evangelicis contra, propter rerum suarum securitatem, omnino firmam haberi contendentibus, sed postea omnis illa contentio, inuenio medio Deo volente sedata fuit, & pace facta vnus Episcoporum dicit subsequentem Orationem.

Omnipotens sempiternæ Deus, coelestium ac terrestriū moderator, qui famulum tuum ad Regni fastigium, dignitatemq; dignatus es prouehere, concede quæsumus vt à cunctis aduersitatibus liberatus, & Ecclesiasticæ pacis dono muniat, & ad æternæ pacis gaudium, te donante peruenire mereatur, per Christum Dominum nostrum, Amen.

Finita oratione admonet diligenter Regem, de fide, de pietate in Deum, & de alijs virtutibus Regis dicens:

Cum hodie per manus nostras optimè Princeps, qui Christi Saluatoris nostri vires in hac re fungimur, quamuis indigni sacram vntionem, & Regni insignia sis suscipitur, bene est, vt te prius de onere, ad quod destinatus aliquantulum moneamus. Regiam hodie suscipis dignitatem, & regendi fideles populos tibi commissos curasumis: præclarum sanè inter mortales locum, sed discriminis, laboris, atque anxietatis plenum, verum si consideraueris, quod omnis potestas à Domino Deo est, per quem regnant Reges, & legum conditores iusta decernunt, quodque de grege tibi commissos, ipsi Deo rationem redditurus, primum pietatem seruabis, Dominum Deum tuū tota mente ac puro corde coles, Christianam Religionem ac fidem Catholicam, quā ab incunabulis professus es, ad finem vsque inuiolatam retinebis, eamque contra omnes aduersantes, pro viribus defendes. Ecclesiarum Prælati ac reliquis sacerdotibus, condignam reuerentiam exhibebis, Ecclesiasticam libertatem non conculcabis, iniuriam sine qua nulla societas diu consistere potest, erga omnes inconcusse administabis, bonis præmia noxijs debitas pœnas imponendo, viduas, pupillos, pauperes, ac debiles, ab omni oppressione defendens, omnibus te aduentibus benignum, mansuetum, atque affabilem pro Regia tua dignitate præbebis, & ita te geres, vt non ad tuam, sed ad totius populi vtilitatem regnare, præmiumque benefactorum tuorum, non in terris, sed in cælo expectare videaris, quod ipse tibi præstare dignetur, qui viuere & regnat Deus, in sæcula sæculorum.

Absoluta oratione interrogat illum Episcopus hijs verbis:
Vis fidem sanctam, à Catholicis viris traditam tenere, & operibus iustis seruire.

R. Volo.
V. Vis

Vis Ecclesiis Ecclesiarumq; Ministris tutor & defensor esse. R. Volo.
Vis Regnum à Deo tibi commissum, secundum iustitiam Patrum tenere, regere, & defendere. R. Volo. Et in quantum Diuino fultus suffragio, ac solatio omnium fidelium suorum valero, me fideliter per omnia acturum esse promitto.

Finita interrogatione, Rex coram Archiepiscopo genu flexus capite adaperito, dicit in hac uerba: Ego Henricus, Deo annuente futurus Rex Polonorum, profiteor & promitto coram Deo, & Angelis eius, deinceps legē & iustitiam, & pacē Ecclesie Dei, populoq; mihi subiecto, pro posse & nosse, facere atq; seruare, saluo condigno misericordie Dei respectu, sicut in consilio fidelium meorum, meum potero inuenire. Pontificibus quoq; ecclesiarum Dei, condignum & canonicum honorem exhibere, atq; ea quæ ab Imperatoribus & Regibus Ecclesie collata, & reddita sunt, inuiolabiter obseruare. Abbatibus, Comitibus, & Vasallis meis congruum honorem, secundum consilium fidelium meorum præstare.

Post hoc, utramq; manum ponit supra Euangelia dicens: Sic me Deus adiuuet, & hac sancta Euangelia.

Postea dicit Archiepiscopus Collectam.

Omnipotens sempiternæ Deus Creator omnium, Imperator Angelorum, Rex regum, & Dominus Dominantium, qui Abraham fidelem seruum tuum de hostibus triumphare fecisti, Moisi & Iosue populo tuo prælati, victoriam multiplicē tribuisti, humilemque Dauid seruum tuum Regni fastigio sublimasti, & Salomonem sapientiæ pacisq; ineffabili munere ditasti, respice quæsumus Domine, ad præces humilitatis nostræ: & super hunc famulum tuum Henricum, quem supplici deuotione veneramur, & in regem eligimus, Benedictionum tuarum dona multiplica, eumque dextera potentie tuæ, semper hinc & vbique circunda: quatenus prædicti Abraham fidelitate, Moisi mansuetudine fretus, Iosue fortitudine fultus, Dauid humilitate exaltatus, Salomonis sapientia decoratus, tibi in omnibus complaceat, & per tramitem iusticiæ inoffenso gressu semper incedat. Tuæ quoque protectionis galca munitus, & tuto insuperabili iugiter protectus armisq; coelestibus circumdatus, optabilem de hostibus crucis Christi victoriam fideliter obtineat, & triumphum foeliciter capiat, terroremque suæ potentie illis inferat, & pacem sibi militantibus lætanter reportet, per Christum Dominum nostrum, qui virtute crucis tartara destruxit, Regnoq; Diaboli superato, ad cælos victor ascendit: in quo potestas omnis Regniq; consistit victoria: qui est gloria humilium, & vita salusq; populorum: qui tecum viuere & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

ALIA ORATIO.

Te inuocamus Domine, Sancte Pater Omnipotens sempiternæ Deus, vt hunc famulum tuum Henricum, quem tuæ Diuinæ dispensationis prouidentia in primordio plasmatum, vsque ad hunc præsentem diem iuuenili flore lætantem crescere concessisti: eum tuæ pietatis dono ditatum, plenumque gratia & veritate, de die in diem coram Deo & hominibus ad meliora semper proficere facias: vt summi regiminis solium gratia supernæ largitatis gaudens suscipiat, & misericordie tuæ muro, ab hostium aduersitate vndique munitus plebem sibi commissam cum pace propiciationis, & virtute victoriae foeliciter regere mereatur, per Christum Dominum nostrum, Amen.

Post hæc Archiepiscopus genua flectit, & Rex in faciem prouoluitur: Cantores autem canunt, choro correspondente, & cum cantant hunc versum. Et obsequium seruitutis nostræ tibi rationale facias. R. Terogamus audi nos. Archiepiscopus stans ad Regem prouolutum, cum cruce dicit: Et hunc electum in Regem: Coronandum, benedicere digneris. R. Terogamus audi nos. Iterum canit: Et hunc electum in Regem Coronandum benedicere & consecrare digneris. R. Terogamus audi nos.

ORDO

Post hoc Episcopi omnes cum Abbatibus genua flectentes, letaniam prosequuntur supra Regem prouolutum, quam cum finierint, Archiepiscopus Orationem Dominicam exorditur: *Pater noster, &c. Et ne nos inducas in tentationem. R. Sed libera nos à malo. V. Saluum fac seruum tuum Domine. R. Deus meus sperantem in te. V. Esto ei Domine turris fortitudinis. R. A facie inimici. V. Domine exaudi orationem meam. R. Et clamor meus ad te veniat. V. Dominus vobiscum. R. Et cum Spiritu tuo.*

OREMVS.

Deus qui populis tuis virtute consulis, & amore dominaris, da famulo tuo Henrico sapientia spiritum, cum regimine disciplina, vt tibi toto corde deuotus, in Regni regimine maneat semper idoneus, tuoque munere ipsius temporibus, securitas Ecclesie dirigatur, & in tranquillitate deuotio Christiana permaneat, vt in operibus suis bonis perseverans, ad æternum Regnū te duce peruenire valeat, per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.

Benedic Domine hūc Regem Henricum, qui Regna omnia moderaris à seculo, & tali eum benedictione glorifica, vt Dauidicę teneat benedictionis & sublimitatis Sceptrum; & glorificatus in eius protinus rapiatur merita, da ei tuo spiramine cum mansuetudine, ita regere populum tuum, sicut fecisti Salomonem tuū conrinere regnum pacificum, sit tibi semper cum timore subditus, tibi que militet cum quiete, sit tuo cū propeo protectus, cum proceribus, & vbique tua gratia victor existat, honorifica eum precunctis Regibus gentium, vt foeliciter populis tuis dominetur, & foeliciter eū nationes adoret, viuat inter gentium cateruas magnificus, sit in iudicijs æquitatis singularis, locupletet eum tua perdiuers dextera, frugiferam obtineat Patriam, & eius liberis tribuas pro futuram, Protella ei prolixitatem vitæ, & in diebus eius oriatur iusticia, à te robustum teneat regiminis solum, & cum iucunditate & iusticia, æterno gloriatur in regno, per Christum Dominum nostrum, Amen.

Postea Archiepiscopus sedet, Rex vero genua ante eum prouolatus. Dalmatica & piuali exiit. Archiepiscopus autem intincto pollice dextro in oleo sacro ungit illi dextram à palma, ad cubitum, & inter scapulas, & in brachio dextro, dicens:

Vngo te in Regem ex oleo sanctificato in Nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, Amen.

Pax tecum. R. Et cum Spiritu tuo.

ORATIO.

Vngo te in Regem ex oleo sanctificato Spiritus Sancti gratia humilitatis nostræ officio in te copiosa descendat, vt sicut manibus nostris indignis, oleo materiali pinguefcis exterius ablutus, ita eius inuisibili vnctione delibutus, impinguarit merearis interius, eius quoque perfectissima spiritali vnctione semper imbutus, & illicita declinare tota mente discas seu valeas, & vtilia animæ tuæ, iugiter cogitare, optare, atque operari queas, auxiliante Domino Iesu Christo, qui tecum viuit & regnat, Deus Dei filius Iesus Christus Dominus noster, qui à Patre oleo exultationis vnctus est, præ participibus suis, ipse per præsentem sanctæ vnctionis infusionem Spiritus Patris, super te benedictionem infundat, eundemque vsque ad interiora cordis tui penetrare faciat. Quatenus hoc visibili & tractabili oleo dona inuisibilia percipere, & temporalis Regni, iustis moderationibus executi, æternaliter corregnare ei merearis, qui solus sine peccato Rex Regum, viuit & gloriatur, cum Deo Patre in vnitate Spiritus Sancti, Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Oremus.

CORONATIOIS.

Oremus.

31

Omnipotens sempiterne Deus, qui Azachiel super Siriam & Iehu super Israel per Heliam, Dauidē quoque; & Saulem per Samuelem Prophetā in Reges inungi fecisti, tribue quæsumus, manibus nostris opem tuæ benedictionis, & huic famulo tuo Henrico, quem hodie licet in dignis in sacro vngimine delingimus, dignā delibutionis huius efficaciam, & virtutem concede, Constitue Domine principatum super humerum eius, vt sit fortis, iustus, prouidus, & indefessus Regni huius, & populi tui gubernator, infidelium expurgator, iustitiæ cultor, meritorum remunerator, Ecclesie tuæ sanctæ, & fidei Christianæ defensor ad decus, & laudē tui nominis gloriosi, per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecū viuit & regnat in vnitate Spiritus Sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Christe perunge hunc Regem in regimen, qui vnixisti Sacerdotes, & Prophetas, Reges, & Martyres, qui per fidem vicerunt Regna, operati sunt iusticiam, atque adepti sunt repromissiones, tua sanctissima vnctio super caput eius desuat, atque ad interiora descendat, & cordis illius intima penetret, & promissionibus, quas adepti sunt victoriosissimi Reges, gratia tua, dignus efficiatur, quatenus in præsentī seculo foeliciter regnet, & ad eorum consortium in cœlesti regno perueniat, per Dominum nostrum Iesum Christum, qui tecum viuit & regnat &c. Vnctus est oleo lætitiæ præ confortibus suis & virtute sanctæ crucis potestates aereas debellauit, tartara destruxit, Regnum Diaboli superauit, & ad cœlos victor ascendit, in cuius manu victoria virtus & potestas consistunt, & tecum viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Deus qui es iustorum gloria, & misericordia peccatorum, qui misisti filium tuum vt pretiosissimo sanguine suo genus humanum redimeret, qui conteris bella, & es propugnator in te sperantium, & sub cuius arbitrio, omnium Regnorum continetur potestas, te humiliter deprecamur, vt præsentem famulum tuum Henricum in tua misericordia confidentem, in præsentī regali sede benedicas, eique protinus adesse digneris. & qui tua expetit protectione defendi, omnibus sit hostibus fortior, fac eum Domine beatum, & victorem de inimicis suis, Corona eum corona iusticiæ & pietatis, vt ex toto corde, & tota mente in te credens, tibi deseruiat, sanctam tuam Ecclesiam defendat & sublimet, populumque à te commissum iuste regat, nullum ius insidiantibus malis iniustitiam vertat. Accende Domine cor eius, ad amorem gratiæ tuæ, per hoc vnctionis oleum, vnde vnixisti Reges & Prophetas, quatenus iustitiam diligens, per tramitem iustitiæ familiariter populum ducens, post peracta & disposita in regalia excellentia annorum curricula, ad te peruenire mereatur, per Dominum nostrum Iesum Christum & cet.

Prospice Omnipotens Deus serenis optatibus hunc gloriosum Regem Henricum, & sicut benedixisti Abraham, Isaac, & Iacob, sic illum larga benedictionis spiritalis gratia, cum omni plenitudine potentiæ irrigare, atque perfundere dignare, tribue ei de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, vini, & olei, & omnium frugum opulentiam, ex largitate diuini muneris, longa per tempora, vt illo regnante sit sanitas corporū in Patria, & pax inuiolata in Regno, & dignitas gloriosa Regalis Palatii, maximo splendore Regiæ potestatis omnium oculis fulgeat, luce clarissima clarescat, atque splendore, quasi splendidissimo fulgore maximo perfusus lumine videatur, Tribue ei Omnipotens Deus, vt sit fortissimus protector Patriæ, & consolator Ecclesiarum, atque cœnobiolorum sanctorū, maxima cum pietate munificentiæ, atque sit fortissimus Regū, triūphator hostiū, ad opprimendos rebelles & paganos nationes, sitque suis inimicis, satis terribilis, præ maxima fortitudine regalis potentiæ. Optimatibus quoque; & præcellis proceribus, ac fidelibus sui regni sit magnificus, & amabilis ac pius, vt ab omnibus timeatur & diligatur. Reges quoque; de lumbis eius per successiones temporum, futurorum egrediantur, qui Regnum hoc valeant regere totum, & post gloriosa tempora, atque foelicia præsentis vitæ gaudia æterna in perpetua benedictione

Gione

ORDO

ione habere mereantur. Quod ipse præstare dignetur qui viuit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

Postea ipse aliquis, eorum manu gestans, inuncta loca detegit, dicens:

Deus Rex Regum, & Dominus Dominantium, per quem Reges regnant, & legum conditores iura decernunt, dignare propitius Benedicere hoc Regale ornamentum, & præsta vt famulus tuus Rex noster Henricus, qui illud portaturus est, ornamento bonorum morum, & sanctorum actionum, in conspectu tuo fulgeat & post temporalem vitam, æternam gloriam quæ temporis non habeat finem, sine fine possideat, per Dominum &c.

Demum induit Regem pinniali, & Dalmatica, dicens:

Accipe pallium, quatuor initijs formatum, per quod intelligas, quatuor mundi partes, diuinæ potestati esse subiectas, nec quenquam posse feliciter regere in terris nisi tibi potestas fuerit collata de cælis.

His absolutis Archiepiscopus manus abluit, & deposita in fusa dicit Confessionem. Rex vero deductus in solium orat, & post alleluia in Missa, orationes pro Rege aliquis Episcopus dicit. Postea Regi genu flexo, Archiepiscopus gladium porrigit, dicens:

Accipe gladium desuper Altari sumptum per nostras manus licet indignas, vice tamen, & auctoritate sanctorum Apostolorum consecratum, regaliter tibi concessum, nostroq; benedictionis officio, in defensionem sanctæ Dei Ecclesiæ, diuinitus ordinatum, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, & memor esto eius, de quo Psalmista prophetauit dicens: Accingere gladio tuo, super femur tuum potentissime, vt in hoc per eadem vim æquitatis exerceas, molemq; iniquitatis, potenter destruas. Et sanctam Dei Ecclesiam, eiusq; fideles propugnes, atq; protegas, neq; minus subside falsos, quam Christiani nominis hostes exeres, ac disperdas, viduas atq; pupillos, clementer adiues, & defendas, desolata restaures, restaurata cõserues, vlciscaris iniusticiamq; cultor egregius, cum mundi Saluatore, cuius typum geris, in nomine eius, sine fine regnare merearis, qui cum Deo Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, viuit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Ibidem ulterius in Missa proceditur, & accingens illi gladium Archiepiscopus, dicit:
Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime, & attende, quod sancti non in gladio, sed per fidem vicerunt Regna.

Postea ei Diadema imponens dicit:

Accipe Coronam Regni, quæ licet ab indignis, Episcoporum tamen manibus capiti tuo imponitur, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, quam sanctitatis gloriam & honorem, & opus fortitudinis intelligas significare, & per hanc te participem ministerij nostri, non ignores ita vt sicut nos in interioribus, pastores rectoresq; animarum intelligimur, ita & tu contra omnes aduersitates Ecclesiæ Christi defensor assistas, Regniq; tibi à Deo dati, & per officium nostræ benedictionis in vice Apostolorum, omniumq; sanctorum regimini tuo commissi, vtilis executor, perspicuusq; regnator semper appareas, vt inter gloriosos atletas virtutū gemmis ornatus, & præmio sempiternæ felicitatis coronatus, cū redemptore & saluatore nostro Iesu Christo, cuius nomen vicemque gestare crederis, sine fine gloriaris. Qui viuit & imperat Deus cum Patre & Spiritu Sancto in sæcula sæculorum.

Demum pomum typum mundi referens in sinistram & sceptrum in dexteram ei dedit, dicens:

CORONATIONIS.

Accipe virgam virtutis atque veritatis, qua intelligas te obnoxium mulcere pios, tertere reprobos, errantes viam docere, lapsis manū porrigere, disperdere superbos, & releuare humiles, & apperiat tibi ostium Iesus Christus Dominus noster, qui de semetipso ait: Ego sum ostiū, per me si quis introierit saluabitur, qui est clauis Dauid, & Sceptrum Domus Israël, qui aperit, & nemo claudit: claudit & nemo aperit, sitq; tibi auctor qui eduxit vincitum de domo carceris, sedētem in tenebris, & vmbra mortis, vt in omnibus sequi eū merearis, de quo Dauid Propheta cecinit: Sedes tua Deus in sæculum sæculi, virga æquitatis, virga regni tui, & imitatio ipsum diligas iustitiam, & odio habeas iniquitatem, qui propterea vnxit te Deus: Deus tuus ad exemplum illius, quem ante sæcula vnixerat, oleo exultationis, præ participibus suis, Iesum Christum Dominum nostrum, qui cum eo viuit, & regnat Deus in sæcula sæculorum.

Inter offertorium, Rex panem & vinum in altare offert, Pacemq; vt dicitur, exosculat, & sacrosanctum corpus diuinum accipit. Post hoc gladius ei discinditur. Absoluto sacro in tronum medio templo ordinatum deducitur, vbi ab Archiepiscopo inronisatur & gubernaculis regni præstitur dicente:

Sede & retine à modo locum tibi à Deo delegatum, per auctoritatem Omnipotentis Dei, & per præsentem traditionem nostram omnium, scilicet Episcoporum, cætorumq; Dei seruatorum, & quanto clerum sacris altaribus propinquorem aspicias, tanto ei potentior in locis congruis honorem, impendere memineris, quatenus Mediator Dei & hominum, te mediatorem cleri & plebis, in hoc Regni Solio confirmet, & in Regno æterno, secum regnare faciat, Iesus Christus Dominus noster, Rex regum & Dominus dominantium, qui cum Patre & Spiritu sancto, viuit & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum.

Tandem Archiepiscopus exorditur, Te Deum laudamus, quo absoluto, stans à dextris Regis dicit: Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua. R. Iustitia & iudicium preparatio sedis tue. V. Domine exaudi orationem meam. R. Et clamor meus ad te veniat. V. Dominus vobiscum. R. Et cum Spiritu tuo.

O R E M V S.

Deus qui victrices Moisi manus, in oratione firmasti, qui quamuis ætate languescet infatigabili, sanctitate pugnabat, vt dum Amalech iniquus vincitur, dū prophanus nationum populus subiugatur, exterminatis alienigenis, hæreditati tuæ possessio copiosa seruiret, opus manuum tuarum à nostræ orationis exauditione confirmata: habemus & nos apud te Sancte Pater Dominū Saluatorem, qui pro nobis manus suas extendit in cruce, per quem etiam præcamur altissime, vt tua potentia suffragante, vniuersorum hostium, frangatur impietas, populuscq; tuus cessanti formidine, te solum timere condiscat, per eundem Christum Dominum nostrum. R. Amen.

O R E M V S.

Deus inennarrabilis auctor mundi, conditor generis humani. confirmator Regni, qui ex lumbis fidelis amici tui, Patriarchæ nostri, Abrahæ prælegisti Regem sæculis profuturum, tu præsentem insignem Regem hunc, cum exercitu suo, per intercessionem omnium sanctorum vberi benedictione lucupleta, & in Solium Regni firma, stabilitate connecte, visita eum per interuentum omnium sanctorum, sicut visitasti Moysen in rubo, Iosue in castris, Gedeonem in agro, Samuelem crinitum in tēplo, & illa eū promissione, & sydereâ benedictione, ac sapiētiae tuæ rore perfundere digneris, quam Dauid in Psalterio, Salomon filius eius te remunerante percepit de cælo. Sis eī cōtra ecies inimicorum lorica in aduersis, galea in prosperis, sapientia in protectione, alypeus sempiternus, & præsta vt gentes illi teneant fidem. Proceres atque optimates

ORDO CORONATIONIS

fui habeam pacem, diligant charitatem, abstineant à cupiditate, loquantur iustitiam, custodiant veritatem, & ita populus iste pullulet, coalitus benedictione Trinitatis, vt semper maneant tripudiantes, armis gaudentes & in pace victores, per Christum Dominum nostrum, Amen.

Tunc Rex accepto in manus sacro gladio, aliquos tum nobiles, tum consiliares viros, habitae-
 remonia dignitate, ad equestris ordinis dignitate præcinctos pronexit. His peractis Rex in pala-
 tium deducitur, cibum capeffurus vbi instructis mensis, accumbebat summum tronum ipse, ac dein-
 de per ordinem ceteri principes suas mensas accumbunt, tunc primores Barones & Senatores lo-
 ca sua occupant, Marschalcis ceterisq; officiarijs munia Regalia obeuntibus, Dapiferis Archivi-
 clynisq; præsentibus cū suis scipionibus, argenteis canistris panem, & auratis patinis varia tueta,
 leucophaga, fritellas, tortas, & quicquid præclarum ars appetitia exquisitissimas sumptuosissimas
 per ordinem epulas copiose apponunt, assa, ellixa, insculenta, frixa, pastilia, promulsidaria, pulta-
 ria, crustulenta, aliq; lautissimorum eduliorum genera sapidissimis succorum, multiuigis condime-
 tis suffusa, qua L. Luculli Romani mensas superabant. Tandem die Luna sequenti yisdem quibus
 antea insignia præferentibus, in forum summa cum celeritate deducta, à ciuibus in edito solio ad
 id pulcherrime iuxta prætorium facto, insuradū & argenti ingentia per amplaq; munera accepit.
 Ibi etiam assumens in manum aureum pomum, tum euaginatū gladium aliquod strenuus & be-
 nemeritos viros equestri ordini asciuit, ac aurata militia condonauit. His peractis ad Andra-
 Zboronij nuptias pedes, omnibus plateis & tectorum summitatibus, multitudine oppletis, in-
 Peracto prandio hastiladria Rege inspiciente exercebantur extra muros, ibidem & postea die Sa-
 ura Regia Maiestas liberalissimè tractabatur. Samuel autem Zborodski qui ad coronationem ne-
 glexerat venire, centum viginti equites sumptuosissimo ornatu Hungarico ei ostenderat. Plurimi
 postea dies in audiendis gratulantium Principum externorum legationibus & in quibusdam cau-
 sis decidendis transacti sunt. Atq; hæc veram Coronationis augustissimi Polonia Principis descrip-
 tionem, Lector candide, boni consule. Vale. & nos redama.

REGNI POLONICI CVM SVIS
 PALATINATIBVS DISTRICTIBVS
 QVE SIVE PROVINCIIS, CIVITATIBVS

q; & Arcibus principalibus compendiosa descriptio.

Sines regni
 Polonia.

REGNUM Poloniae in Sarmatia Europea amplissimum & nobilissimū,
 ab oriente nonnihil in Septentrionem reflectendo, Masouia Lithuanicq;
 contiguum est. A Septentrione Prussia, mariq; Germanico siue Venedi-
 co adhæret, Ameridie et oriente simul Russia, Podolia, Valachiaq; &
 montibus Hungariae, Beskid dictis terminatur, ab occidente Silesia, Sa-
 xoniaq; & Albi fluuio fines suos terminat.

Polonia du-
 plex.

Porro Polonia bipartita est, maior & minor. Maior ideo dicitur, quod in ea Le-
 chus autor Polonorum imprimis confederit, ibidemque Gnesnam ciuitatem Regni
 sedem, fundauerit. Sed postea sedes Regia Cracouiam minoris Poloniae Metropo-
 lim translata est, vbi in hunc vsque diem perseverat, atque hanc ob causam minor Po-
 lonia maiori antepositur, quam imprimis describendam aggrediemur.

Craco

DESCRIPTIO
 CRACOVIENSIS TERRA.

Racouia vrbs celeberrima minoris Poloniae metropolis, in planicie infig-
 niter ad Vistulam fluuium nauigabilem quo merces omnis generis Ge-
 danum emporium Prussiae, deportantur, condita, muro duplici valloque
 inexcusso, & fossa muro præcincta cingitur. Arx verò in Scopulo eminenti
 Vauel dicto ad eundem fluuium sita, sede Regum Poloniae vbi coronā-
 tur & sepelliuntur celebris, Gymnasioq; & vniuersitate clara. Eidem aliæ tres ciuita-
 tes Clepardia, Stradomia, Casimiria contiguè adhærent, hanc Rudawka amnis, illas
 verò Vistula fluuius interfluit. Porro Cracouienfes Aduocato supremo carent, ea de
 causa, quod anno Domini 1312. Regnante Vladislao cubitali, quidam aduocatus Cra-
 couienfis Germanus auctorem se perfidiæ in deditioe vrbs Boleslao Duci Opoli-
 si præbuerit, qui postea perfidiæ dignas pœnas, cum suis complicitibus dedit. Ab hoc
 tempore Rexistæ Prætura Cracouienfi potitur. Castellanus quoque Cracouienfis Pa-
 latinus in Senatus consensu accubitu, locoque superat: nam cum Boleslaus Krziuou-
 sti, Rex Poloniae (de quo supra) bellicosissimus à Rutenis dolo circumuentus esset. Pa-
 latinus honore postposito, cum maiori parte exercitus aufugit, Rege in medio hostiū
 relicto. Ab hocque tempore Castellanus primas obtinet, in cæteris verò illius Regni
 Prouincijs, Palatinus Castellanus dignitate antecellit.

Aduoca-
 tus Craco-
 nie.

Palatinus
 & Castell-
 lanus.

CIVITATES DISTRICTVALES IN TERRA
 Cracouienfi.

Has ciuitates districtuales præcipuas vbi iudicia, causæque nobilium discerptan-
 tur, continet: Palatinatus Cracouienfis, quibus Capitanei iudices & alij Regia
 munia obeant præsiunt.

BIECZ ciuitas muro circumdata, in planicie sita, eā Rapa fluuius præterfluit, in quo
 spuma, ex quibus sulfur conficitur, colliguntur, à Cracouia quindecim miliaribus
 abest.

BOYNICZ Ciuitas lignea ad Dunaiecz fluuium sita, à Cracouia 9. mil. distat.

SANDECZ Ciuitas murata in planicie condita: quam Dunaiecz fluuius præterlabi-
 tur, à Cracouia 11. mil. distat.

LELOVIA Ciuitas murata, in colle sita, arcem inferius conditam habet, quā Biala
 fluuius aluit, à Cracouia 11. mil. abest.

KZYAZ Ciuitas lignea, à Cracouia mil. 7. distat.

PROSOVIC ciuitas lignea in planicie sita, in qua curia Regia ad Sozeniana fluuiū
 condita est, à Cracouia 4. mil. distat, in qua conuentiones terrestres nobilium celebra-
 ti solent.

Sunt etiam aliæ multæ ciuitates & oppida nobilium & magnatum in terra Craco-
 uienfi: sed hic nisi eorum in quibus terrestria officia celebrantur, mentionē facimus.

In eadem terra Cracouienfi træs sunt fodine insignes, quæ magnis prouētibus the-
 sarum Regium adaugent. Prima in Olkussia, mil. à Cracouia, vbi plūbi copia, argen-
 tumque effoditur. Secundā in Bochnia ciuitate, quæ 5. mil. à Cracouia distat, vbi sal
 glaciei simile perspicuum grandibus massis effoditur. Tertia in Wieliczka 2. milia. à
 Cracouia, vbi etiam sal glaciale, sed vilius Bochnensi copiosè effoditur.

SENATVS PRINCIPALIS TERRAE CRACOVIENSIS.

Episcopus	} Cracouienfis.	Castellanus	Sandecensis.
Castellanus			Boynicensis.
Palatinus			Byecensis.
			Ospicimensis.

POLOŃIAE
 VEXILLVM TERRESTRE BELLICVM A QVILA
 alba coronat: in campo rubeo, per alas linea aur. a protensa, i. signi. it. ar.

Districtus Sandecensis vexillū peculiare habet, clipeo diuiso bicolore insignitum. In eadē terra Cracouiensi duo Ducatus continentur, qui iure naturali in ditionem Regni cesserunt, Zatoriensis & Oswiecimensis.

OSWIECIM ciuitas principalis praedicti Ducatus lignea in planicie sita, arcē quoque ligneam argila circumlinitam habet, quam fluius quidam praeterlabitur, 7. mil. à Cracouia. Vexillum aquila nigra, O, in pectore habente, insignitur.

ZATOR ciuitas lignea cum arce, à Cracouia 5. mil. in planicie Vistulam fluium sita, quae Ducatus caput erat, cuius vexillum aquila laeui coloris, Z, in pectore gestante insignitur.

Huius Ducatus Zatoriensis Princeps à Spitzkome Myskowski equite Polono, dolose, occitus est, ab hoc tempore in Regis Poloniae ditionem cecit.

SANDOMIRIENSIS TERRA.

SANDOMIRIA ciuitas principalis, muro circumdata, in colle ad Vistulā fluium condita, à Cracouia 22. mil. distat. Arcem muratam à meridie Vistula, praeterfluam habet. Haec ciuitates districtuales praecipue ad eam pertinent.

CHECINY ciuitas in loco plano sita, arx verò murata in eminenti scopulo condita est, à Cracouia 13. miliaribus abest. Fodinis laeui clara, vbi & argentum reperitur.

Korczin

DESCRIP TIO.

KORCZIN ciuitas noua lignea, arcem muratam ad Vistolok fluium sitam, habet, quam vndique paludes circumdederunt.

VVISLICIA ciuitas lignea, quam Nida fluius circumfluit, muroque circumdata inter lutosas paludes in scopulo sita, in quibus ingens colluies reptilium omnigenorum grassatur.

PILZNO ciuitas lignea ad Vistolok fluium sita.

OPOZNO ciuitas murata in planicie, quam Pilcza fluius praeterlabitur.

RADOMIA ciuitas muro valloque circumsepta in planicie sita.

POLOVIEC ciuitas lignea inter colles constructa.

ZAWICHOST ciuitas lignea ad Vistulā fluium sita, arcem muratam in vltiori Vistulae ripa habet.

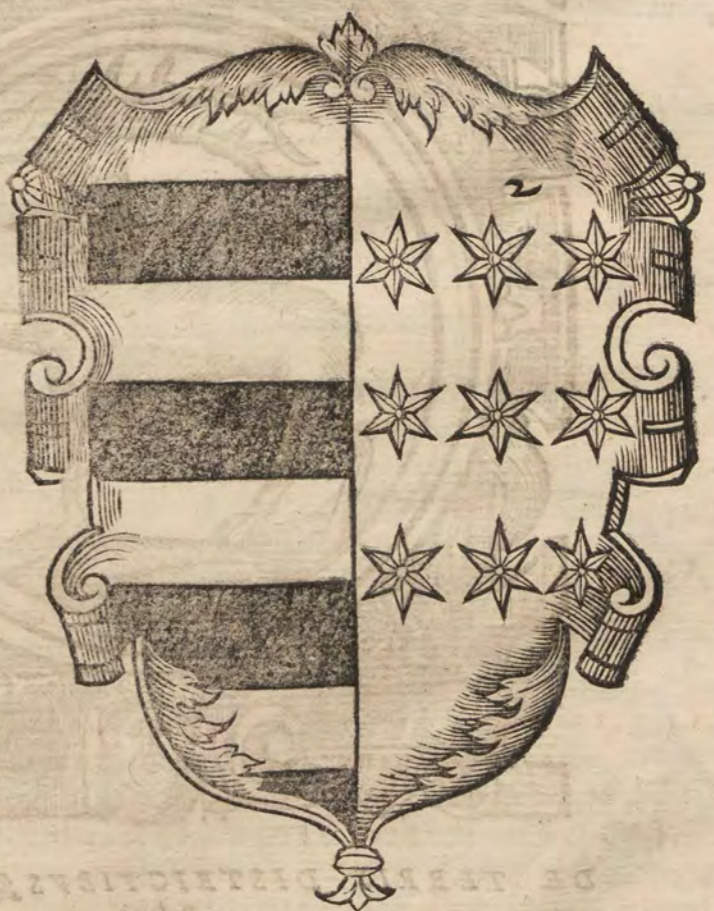
ZARNOW oppidum ligneum.

MALOGOST ciuitas lignea.

SENATORES TERRAE SANDOMIRIENSIS.

Palatinus & Castellanus Sandomiricnsis.

- Castellanus {
  - Visl'ensis.
  - Radomienfis.
  - Zawichostenfis.
  - Zarnouienfis.
  - Malogostenfis.
  - Polanccenfis.

Vexillū terrestrē gestat pro stemmate, clipeum diuisum, in vna medietate lineas tres rubreas, & tres albas: in altera campum laeui coloris, tribus ordinibus stellarum insignitur.

LUBLINENSIS TERRA.

LUBLIN ciuitas murata fossa stagnisq; ingentibus circumdata. Arx in colle eminentiori ad stagnum amplum condita, muro validissimo fossaque profunda cingitur. In hac ciuitate triplices per annum nundinae, quatuor hebdomads durantes, celebrantur. Primò pro festo Pentecostes. Secundò pro ferijs Apostolorum, Simonis & Iudae. Tertiò pro festo purificationis Mariae. Ad eas ex remotissimis regionibus negotiatores, Turcae, Armeni, Graeci, Germani, Moschouitae, Lituani, & ceteri ex circumiacentibus regionibus, conuenire solent. Iudaei maximam suburbiorum partem occupant, ibiq; Synagogam habent praecipuam. Arcem Bystrzica fluius alluit. Distat autem Lublina à Sandomiria 14. mil. à Cracouia 36. à Wilna 70. à Warsawia 24. Has ciuitates districtuales terra Lublinensis complectitur.

VRZENDOW ciuitas lignea ampla ad stagnum sita, à Lublina 7. mil. abest.

POLONIAE

LVLQW ciuitas lignea in planicie sita, ex vna parte palude lutuosa, ex alia vallo munitur, à Lublinia 14. mil. abest, districtum satis amplum complectitur.

PARCOW ciuitas lignea, in planicie ad stagnum ingens sita, à Lublina 9. miliarib. abest.

CASIMIRIA ciuitas lignea, inter scopulos ad Vistulam condita, quæ tempore exundationis Vistulae media ferè aquis obruitur, à Lublin 7. mil. distat.

Senatores duos præcipuos terra Lublinensis habet, Palatinum videlicet & Castellanium.

Vexillum terrestræ Ceruo albo in collo coronam gestante in campo rubeo insignitur, hoc ut sequitur modo.

DE TERRIS DISTRICTIVSQUE MAIORIS Poloniae.

POSNANIA ciuitas insignis maioris Poloniae metropolis, ad Vartham fluvium nauigabilem, & Prozna amnem, inter colles condita, muro duplici, fossaque profunda cingitur, ædes in ea pulcherrimæ insigniterq; ex lapidibus sectis constructæ. Arx murata in eminentiori colle, inter Vartham & Proznam fluuios sita. In vltiori ripa Varthæ suburbia sunt amplissima, stagno ingenti paludibusque circumdata, quæ frequenter cum circumadiacentibus pagis exundatione Varthæ, obruuntur, adeo vt aliquando solummodo summitates ædificiorum

DESCRIPTIO.

rum ex aquis appareant: ipsaque ciuitas in muro aliquando inundatur, vt in foro plateisque passim nauigetur, sed tamē hæc exundationes dno dno tribus interdum diebus grassantur. Nundinae in Posnania celeberrimæ ter in anno exercentur. Primæ in principio Quadragesimæ, quæ quatuor hebdomadis durat. Secundæ pro festo diui Ioannis Baptistæ, quinque hebdomadis durantes. Tertiarum pro festo sancti Michaelis, quæ quinque integris hebdomadis celebrantur.

CIVITATES DISTRICTVALES IN TERRA Posnaniensi.

KOSEIEN ciuitas in planitiæ inter paludes lutuosas sita, duplici muro valloque & fossa munitur, à Posnania 7. mil. distat.

MIEDZYRZECZE ciuitas lignea in planicie inter flumina paludesque lutuosas (vnde & nomen habet) sita, finitima Silesiæ, Pomeraniæ, arcem muratam natura & oportunitate loci munitissimam, muro valloque in excussio & fossis profundis circumseptam, nullo modo expugnari sese, nisi fame patitur. Eam Duces Germaniæ aliquot annis graui obsidione præmebant: attamen re infecta cū dedecore discedere coacti sunt, à Posnania 15. mil. distat.

OSTRESOW ciuitas lignea finitima Silesiæ, in planicie latissima sita, quam syluæ undique circumdederunt.

WSCHOW ciuitas murata, in planicie sita, à Posnania 11. mil. abest.

SREMSK Præmecz, Rogozno, ciuitates lignæ, ad officium Posnaniense pertinentes, in quibus iudicia terrestria celebrantur.

SENATORES TERRAE POSNANIENSIS.

Episcopus }
Palatinus } Posnaniensis.
Castellanus }

Sremscensis }
Miedzirzecensis } Castellanus.
Præmeczensis }
Rogozniensis }

Vexillum terræ Posnaniensis aquila alba cum expansis ad volandum alis insignitur hoc modo.

CALISIENSIS TERRA.

CALIS ciuitas muro circumdata inter paludes sita, quam Prozna fluuius præterlabitur. Arcis muratæ ruinæ restant, per Crucieros Prussienfes desolata.

Hæc ciuitates districtuales hæc terra complectitur.

GNESNA ciuitas muro circumdata in planitie inter lacus collesque sita, Archiepiscopali sede clara. Hæc prima omnium ciuitas in Polonia à Lecho autore Polonorum condita, vbi imprimis sedes Regia habebatur. Ibiq; Princeps Poloniae Boleslaus Cha-

POLONIAE

bri ab Othone Romanorum Imperatore Regium Diadema accepit, quo hucusque Reges Poloniae utuntur. In hac ciuitate est Ecclesia Cathedralis Metropolitana, in qua corpus Diui Adalberti Episcopi Pragensis depositum est. Distat autem à Calis 14. mil. à Posnania 7. In canundina insignes, praecipue verò pro festo sancti Adalberti celebrantur.

PYZORY ciuitas murata in planitie ad fluuium Varta inter sylvas sita, à Calis 9. mil. distat.

WARTHA ciuitas ampla ad eiusdem nominis fluuium sita.

NAKLO ciuitas lignea ad fluuium Notesiam ex Goplo lacu emergentem, Arx murata inter lutosas paludes sita.

LAND ciuitas ad Wartham fluuium, à Gnesna 4. mil. abest.

KONIN ciuitas murata, Warthaq; fluuiio vna cum arce in gyrum circumducta, & nisi pontibus ad eam peruenitur 8. mil. à Calisia abest.

SLUPCZA ciuitas muro fortissimo propugnaculisq; munita, ad Wartham fluuium.

KOLO ciuitas lignea circumsepta, Warthaq; fluuiio in gyrum vna cum arce aliquoties circumluitur 8. mil. à Calisia distat.

LAND & Camenecia ciuitates in Pomeraniae finibus.

SENATORES PRAECIPVI TERRAE CALISIENSIS.

Archiepiscopus Gnesnensis.

Palatinus Calisensis.

Castellanus Calisensis.

Gnesnensis
Nakelensis
Camenensis
Landensis } Castellanus:

Vexillum terrestre capite Bifontis inter cornua coronam auream gestante, per nasesq; circulum aureum habente in campo in modum latrunculariorum siue scachorum albo & rubro insignitur hoc modo.

SIRADIENSIS TERRA.

SIRADIA ciuitas lignea muro circumducta in planicie sita. Arx murata ad Wartham fluuium condita. Haec provincia olim pro Ducatu amplissimo computabatur, secundoque genitis Regum Poloniae attributa erat. Has ciuitates districtuales complectitur.

VIELVNIA ciuitas muro forti propugnaculisque & fossa profunda circumsepta, eam vna cum arce Prosa fluuius praeterlabitur.

SADER ciuitas lignea in planicie ad stagnum sita, à Siradia 5. miliaribus abest.

PETRICOVIA ciuitas murata inter loca palustrosa condita, vbi Comitum generalia communi approbatione omnium Regum Senatorumque Poloniae celebrari constitutum est. In suburbio curia Regia & turris, in qua causae iudiciales celebrantur sita est, quam fossa profunda ambit. Curiae quoque Episcoporum, Magnatumq; Poloniae frequentes ibidem extructae sunt. Deinde extra ciuitatem curia ingenti sumptu ex lignis lenigatis insigniter sub nemore amenissimo extructa est, quam Rex cum omni comitatu suo tempore Comitiorum propter salubriorem auram incolit, Bugoy appellata.

Rosperta

DESCRIPTIO.

ROSPERTA ciuitas lignea in planicie paludibus circumflua.

SPICIMIRIA ciuitas lignea.

In hac Siradiensi terra, Nobiles id regum priuilegijs concessum habent, caera rubea in obfigtandis literis vti, cum id in illis prouincijs nemini nobilium solummodo magnatibus, & in officio Regio, siue terrestri praefectis concedatur. Id vero inde promouerunt, cum Pruthani, cum Polonis in acie acriter confligerent, Lancienses à Pruthanis, Crucigeribus superati, vexillum sui Palatinatus amiserunt, quibus Siradienses in auxilium venientes, vexillum ab hostibus recuperauerunt.

SENATORES SIRADIENSIS TERRAE.

Palatinus } Siradiensis.

Castellanus }

Rospiriensis
Spicimiriensis
Vielunensis } Castellanus.

Vexillum terrestre medietate Leonis rubei, & medietate Aquilae nigrae in campo Lasurino insignitur, hoc ut sequitur modo.

Vielunensis quoque districtuum suum vexillum proprium habet, Agnum Dei cum vexillo cruce insignito, in campo rubeo.

LANCICIENSIS TERRA.

LANCICIA ciuitas muro fossaque obducta in planicie vndique paludibus lutosis circumdata. Arx murata in scopulo, fossaque profunda obstructa, eam Bura fluuius praeterlabitur. Ibidem in villa Kosciol dicta, Ecclesia Cathedralis ex lapidibus sectis constructa est, satisque sumptuose prouisa.

ORLOVIA ciuitas lignea, ex vna partium fluuiio lutoso, & per amplo, ex altera lacunis palustrosis munitur, 4. mil. à Lancicia distat. In eodem districtu ciuitas Piatek inter lutosas paludes Bsuram fluuium sita, ceruisia boni saporis, quae in ea coquitur, per totam Poloniam celebris habetur.

BRESINIA ciuitas lignea satis ampla inter stagna sita, à Lancicia 7. mil. abest. Konarow, Inowlodz, Biechow, & aliae multae plurimaeq; ciuitates & oppida lignea ad Lanciciensem iurisdictionem pertinent.

SENATORES TERRAE LANCICIENSIS.

Palatinus } Lanciciensis.

Castellanus }

Bresinensis
Konariensis
Inowlodiensis
Biechowiensis } Castellanus

POLOŃIAE

Vexillum terreſtre medietate Aquilæ albæ & Leonis nigri aurea corona inſigniti exornatur, in campo rubeo, hoc modo vt vides

CYAVIAE SIVE VLADISLAVIAE TERRA.

VLADISLAVIA ciuitas ampla ſede Episcopali clara, inter ſtagna ad Viſtulam fluuium condita. Regio hæc magna ex parte paluſtrofa eſt, ſylvarumque in ea rariffimæ, idè incolæ inopia lignorum patiuntur.

BYDGOSTIA ciuitas murata in planitie ſita, cum Barda fluuius nauigabilis quo merces ex maiori Polonia in Viſtulam fluuium deportantur, alluit, à Vladiflauia 6. mil. diſtat.

Senatores tres præcipuos, terra Vladiflauienſis habet, Palatinum & Caſtellanum, Bydgostiæque Caſtellanum.

BRESTIENSIS TERRA.

BRESTIA ciuitas murata, progugnaculis vallo, foſſaque munitæ in planicie inter lutuoſos paludes condita.

Hos diſtriſtus complectitur.

RADZIBIOW ciuitas lignea, in campo aprico ad lacum ingentem ſita.

CRUSPHICIA ciuitas lignea antiquitus condita, & prima poſt Gneznam, arx murata ad Lacum ingentem, Gopla dictum, ſita, ex quo lacu mures olim prodierant qui Popelum Principem Poloniae ibidem in arce deuorauerant, prout latius in geſtis Regum Poloniae diximus. In hac ciuitate ſedes Regia olim habebatur, ſed poſtea Cracouiam tranſlata eſt.

KOPALOW opidum ligneum in locis paluſtroſis conditum.

SENATORES TERRAE BRESTIENSIS

Palatinus	} Brestienſis.	Crusphicienſis	} Caſtellanus.
Caſtellanus		Coualouienſis	

Cuiuſienſis terræ vexillum, quo Vladiflauienſis & Breſtenſis Palatinatus inſimul vitur, Aquilæ rubæ Leonisq; nigri medietate, in campo aureo, hoc modo: excepto quod non habet coronam auream.

RAVENſIS TERRA.

RAVA ciuitas lignea in planicie ſita, Arcem muratam in ſcopulo ad Rava fluuium habet.

SOCHACZOVIA ciuitas lignea, ſeptis ex vna partium circumdata, arx verò in ſcopulo eminenti murata, quam fluuius Bſura præterlabitur.

Gostinin

DESCRIPTIO.

GOSTININ ciuitas lignea in planicie inter paludes lutuoſas, arx in ſcopulo murata foſſaque paludibus obducta.

GAMBIN ciuitas lignea ampla, in planicie ſita. Senatores tres principales habet terra Raueniſis, Palatinum, & Caſtellanum Raueniſem, Sochaczouienſem, & Gostinienſem.

Vexillum terreſtre aquila nigra in campo rubeo, literam R, in pectore inſignitur.

PLOCENSIS TERRA.

PLOCZKO ciuitas murata, ad Viſtulam fluuium condita, ſede Episcopali clara, arcem quoque muratam in colle eminenti ſitam habet.

BIELSKO ciuitas lignea in planicie ſita, à Ploczko 2. mil. abeſt.

RACZYA YAS ciuitas lignea, inter lutuoſas paludes, à Ploczko 8. mil. diſtat.

SIEPRCZ ciuitas lignea, in collo eminent, inter paludes, à Ploczko mil. 5. diſtat.

SRENSKO ciuitas lignea in planicie ſita, arx murata inter ſtagna paludisq; ingentis, à Ploczko mil. 10.

MLAWA ciuitas lignea Pruffiæ finitima, cum eiufdem nominis fluuius præterlabitur, à Ploczko 11. mil. diſtat.

PLONSKO oppidum ligneum à Ploczko 7. mil.

RADZANGW ciuitas lignea ad Vkra fluuium ſita, arx murata in ſcopulo inter lacunas paluſtroſas, à Ploczko 8. mil. diſtat.

POLOŃIAE
SENATORES TERRAE PLOCENSIS.

Episcopus }
Palatinus } Plocensis.
Castellanus }

Raczyasensis }
Syeprcensis } Castellanus.

Vexillum terrae Plocensis, Rauens-
simile, nisi quod aquila, P, litera in
pectore insignitur hoc modo.

DOBRINENSIS TERRA.

DOBRINIA ciuitas lignea
septis circumdata, in scopulo
ad Vistulam sita, arx à Crucige-
ris demolita.

SLONSK ciuitas lignea, in planicie ad Vistulam, à Dobrinia duobus miliari-
bus abest.

RIPIN oppidum ligneum, in planicie ad Odleka fluum conditum, à Do-
brinia 5. mil. abest.

GORZNO ciuitas lignea, inter syluas in colle, vallo, fossaq; aquis repleta ob-
dusa, à Dobrinia 6 mil.

Pro hac prouincia Poloni cum Crucigeris, Prussiensibus frequenter digladiabatur.
Tres Senatores praecipuos terra Dobrinensis habet: Castellanus
Dobrinensem, Ripinensem, & Slonsensem.

Vexillum terrae Dobrinensis caput humanum cornutum duabus coronis redi-
mitum fronte & collo in campo rubeo gestat hoc modo.

DVCATVS MASOVIAE.

MASOUIA Regio, amplissima
Poloniae coniuncta, Prussia
à Septentrione, Lituania
ab oriente & Russia nonnihil in
meridiem reflectendo in vicinia
habet. Quondam sui iuris Principes
habebat, secundoq; genitis Regum
Poloniae attributa erat, sed anno
Domini 1326. decedentibus imma-
tura aetate, Ioanne & Stanislao Du-
cibus, vnicis Regionibus haeredi-
bus, Ducatus Masouiae in ius Regis
Poloniae cessit. Incolae eodem idio-
mate nisi sibilis quibusdam differen-
ti habituq;, moribus & religione
cū Polonis vtuntur. Viri sunt stre-
nuū & bellicosi, in Martemq; cruentum proni:

Has praecipuas ciuitates Masouia complectitur.

Varshouia

DESCRPTIO.
VARSCHOVIAE DISTRICTVS.

VARSCHOVIA ciuitas insignis murata totius Masouiae Metropolis, dupli-
ci muro, fossaq; obducta, in planicie ad Vistulam condita, arx quoque
murata ciuitati contigua Vistulae impendet. Pons ibi amplissimus ligneus
ingenti sumptu in Vistula fabricatur. Has ciuitates districtuales praecipuas
habet.

CZERSKO ciuitas lignea in planicie, ad Vistulae fluum sita, arcem muratam in sco-
pulo eminentibus altis conspicuam habet, à Varshouia 5. mil. abest.

WYSSEGROD ciuitas lignea, in planicie ad Vistulam, arx in colle murata, Varshou-
ia 12. mil.

ZAKROCZIM ciuitas lignea ad Vistulam fluum, arx in colle murata. 8. mil. à Var-
shouia abest.

CZIECHANOW ciuitas in planicie sita, valloq; circumsepta, arx inter lutosas palu-
des, fossa profunda munitur, à Varshouia 12. mil.

CZERNIENSK ciuitas lignea ampla, arcem & monasterium Augustinorum adiun-
ctum habet.

PULTOSKO ciuitas murata, ad Narew fluum vnà cum arce sita.

ROSAN ciuitas in planicie, arx verò in scopulo ad fluum Narew condita.

VARKA ciuitas ampla lignea, in planicie ad Pilczam fluum sita, à Varsh. 8. mil.

BLONYE ciuitas lignea ampla, à Varshouia 4. mil.

TARCIN ciuitas lignea, à Varshouia 5. mil. abest.

GRODZYEC ciuitas lignea, à Varshouia mil. 7. à Tarcin 2. distat.

Prasnis ciuitas ampla lapideis aedificis ornata.

Lomza ciuitas ampla ad Narew fluum nauigabilem sita, in ea aedificia pulcheri-
ma murata à Varshouia 20. mil. distat.

SENATORES PRIMARI DVCATVS MASOVIAE.

Palatinus Masouiae Generalis.

Varshouiensis }
Cersensis } Castellanus.
Wysegrodiensis }
Zakrocimensis }
Cziechanouiensis }

Vexillum Masouiae Aquila alba cum expā-
sis ad volandum alis in campo rubeo insig-
nita, hoc modo vt vides.

LIVENSIS TERRA.

LITWO ciuitas lignea, arx murata ad Li-
wicz fluum condita.

WEGROM oppidum ligneum à Li-
wo medio miliari distans.

WIZNA ciuitas in planicie ad Narew fluum sita, arx in colle fossa circumdu-
ta.

NVR ciuitas lignea ampla, ad fluum eiusdem nominis sita.

CAMENYEC ciuitas lignea in planicie ad Bug fluum à Litwo 8. mil. sita.

POLO NIAE

Senatores hos duos præcipuos terra Liuenfis habet, Litpensem & Wizensem Castellanos.

Vexillum terrestre Aquilæ medietate rubæ & Vrsi albi coronati insignitur, hoc modo vt vides.

PODLASSIAE TERRA.

PODLASSIA regio ampla, Masouia ab occidente, Lituania ab oriente contigua, olim sub potestate & imperio Litanorū erat, sed nunc anno Domini 1569. per Sigismundum Augustum Regem Poloniae, & Magnū Ducem Lituaniae, Regno Poloniae adiuncta & appropriata est. Incolæ eius Masouitæ Ruthani, atque Poloni: has ciuitates districtuales præcipuas complectitur.

BYELSKO ciuitas lignea amplissima Podlaskiae principalis, ad Byala fluuium sita, Lituaniae contermina. Arx lignea fulminis ictu in praesentia Regis incensa penitusque exusta est, à Narew. 4. mil.

BRANSKO ciuitas lignea ad Nur fluuium à Byelsko 3. mil. sita, in ea Curia Regia iudicialis, in qua causæ nobilium disceptantur.

SVRAS ciuitas lignea inter colles ad Narew fluuium sita, arx in colle fossa circumducta, à Byelsko 3. mil.

TYKOCZIN ciuitas lignea in planicie ad Narew fluuium sita. Arx natura & oportunitate loci munitissima, propugnaculis valloq; forti proportionaliter circumseptata Narewq; fluuii & paludibus circumdata, vt ad eam nusquam aditus pateat, machinis tormentisq; bellicis bene prouisa. Thesaurus enim Regius in ea asseruatur. Rex Sigismundus Augustus eam magnis impensis restaurari fecit, monetaque ibidem cuditur, à Byelsko 10. mil. distat, à Wilna. 42.

KNYSSYN ciuitas lignea à Tikoczin 2. mil. in planicie inter stagna, syluas, paludesq; lutas sita, ibidem Curia Regia extructa est. Hortus quoq; Regius amplissimus, vario genere animalium piscinisq; diuersis reffertus. Venationes enim illic omnium ferarum copiose exercentur. 12. mil. à Byelsko distat.

NAREW ciuitas lignea inter syluas ad fluuiū eiusdem nominis à Bielsko 4. mil. condita.

WASILKOW oppidū ligneū ad Narew fluuiū, in quo Capitaneus regius residet.

AVGVSTOW ciuitas noua amplissima à Rege Sigismundo Augusto, à quo & nomē habet fundata, 20. mil. à Bielsko distat.

DROHICINENSIS DISTRICTVS.

DROHICIN ciuitas lignea ad Bug fluuium condita in colle curiam Regiam, in qua causæ nobilium disceptantur habet, à Byelsko ciuitate 10. mil. à Warschouia 30. distat.

MYELNIK oppidū ligneum ad Bug fluuium conditum, arx verò in colle eminenti, à Drohicin 5. mil.

LOSICZE ciuitas lignea ad stagnum amplissimum sita, à Drohicin 3. mil.

MORDI oppidū ligneum in planicie ad stagnum situm, à Drohicin 5. mil.

Ex his

DESCRIPTIO.

Ex his duobus districtibus Podlaskiae Bielscensi & Drohicinensi, pro expeditione bellica 20000. nobilium statuuntur.

Huius terræ duo sunt præcipui Senatores, Palatinus & Castellanus:

Vexillum terrestre Podlaskiae bicorne crocei coloris Stemmata, Magni Ducatus Lituaniae, in campo albo insignitur, viro videlicet armato, gladium tenente equo insidente, ex alia verò parte, aquilam albam in campo rubeo gestat, postquam Regno Poloniae est incorporata. Similiter Bielscensis, & Drohicinensis districtuum vexilla vnicorua insignitur.

DE TERRIS ET DISTRICTIBVS RVSSIAE Regno Poloniae incorporatis.

DE gentis Roxolanorum siue Ruthenorum vel Russorum origine varij varia sentiunt, quos Sauromatas, Slauonesq; ex posteritate Iapheti (prout latius in deductione Sarmatarum Polonorumque diximus) constat esse. Quidam eos à fusco gentis colore Russos dici autumant, alij à disseminatione, siue dispersione, Rozscia enim Slauis disseminationem significat, quod melius ad veritatem quadrat, cum totam Sarmatiam Europeanam, & Asiaticam partem occuparent, ab Oceanoque glaciali ad Mediterraneum vsque mare & sinum Adriaticum, à Pontoque, Euxino ad Balticum Oceanum vsque eorum coloniae extenduntur, vnde & Graecis Sporij, id est, dispersi dicuntur:

Qui imprimis Rutenis imperauerint incertum est, cum literarum prorsus ignari essent, donec anno Domini 796. Michaël Cuiuspalatus Imperator Constantinopolitanus characteres ad scribendum Bulgaris misisset, quos etiam Ruthani omnes susce-

perunt, & ab hoc tempore illa quae poterant ante & post gesta recordari litteris mandabant. Regionibus Russiae duo praecipui Principes praesunt, utpote Magnus Dux Moschouiae, qui se Imperator totius Russiae appellat, plures enim in ea, Ducatus possidet. Secundus Rex Poloniae, qui etiam Magno Ducatui Lituaniae praest, Russiae Ducatus Lituaniae incorporatos, utpote Vitebscensem, Kiouicensem, Msczislauicensem, &c. possidet, quos vna cum Lituania descripsimus.

Nunc ceteras Regiones Russiae, Poloniae adherentes, cum praecipuis ciuitatibus describemus, in quibus magna ex parte Poloni colonias suas habent, Procuresq; & Equites fere omnes Poloni sunt, ac maior pars religionem Romani ritus amplectitur, utpote ciues & nobiles, exceptis colonis & agrestibus qui Graecorum dogmata in religione sequuntur, de quorum religione & ritibus latius in Moschouiae descriptione patet.

LEOPOLIENSIS ET HALICIENSIS TERRA.

LEOPOLIS ciuitas insignis Russiae Polono Regi subiecta, Metropolis, a Leone Russorum Principe condita, duplici muro propugnaculisq; fortissimis vallo & fossa profunda, tormentisque & suppellectili bellica exeditissime prouisa. Arx vna in ciuitate, alia vero in eminentissimo scopulo ciuitati impendente munitissimè condita est, cuius aspectus 10. mil. patet. Emporio, sedeque Archiepiscopali clara, Metropolitanus quoque Russiae ibidem sedem suam retinet. Ecclesiae in ea Romanae & Graecorum obedientiae plurimae. Armeni quoque ibidem Basilicam suae religionis antistitemq; & sacerdotes habent.

HALICIA ciuitas lignea amplissima antiquitus condita, vna ex Ducatibus Russiae: Eam à Moldauia Prud fluuius, ex alia parte Tyras, Nester vulgo dictus praeterlabitur. Arcem ligneam in colle eminenti adiunctam habet.

Has ciuitates praecipuas districtuales, Leopoliensis & Haliciensis terra complectitur: ZIDACOW in Pokutia, ciuitas lignea, in planicie ad Striy fluuium sita, Arx in colle eminenti vallo circumsepta.

GRODEK ciuitas circumsepta, vna cum arce in planicie stagnis circumuallata, à Leopoli 4. miliar.

BYSKO ciuitas inter lutosas paludes ex quibus Bug fluuius oritur sita, quo merces varia ex Volhynia in Vistulam deportantur, à Leopoli 5. mil. distat.

STRIY ciuitas lignea, ad fluuium eiusdem nominis condita.

WIZNA ciuitas in planicie inter paludes ad fluuium sui nominis extructa.

SNIATIN ciuitas lignea septis circumdata, confinis Moldauiae, cum Prud fluuius praeterlabitur, à Leopoli 12. mil. distat.

COLOMIA ciuitas lignea sub monte ad Prud fluuium sita, ibidem sal decoquitur.

ROHATIN ciuitas lignea septis circumdata in planicie, eam Rohatinka fluuius praeterlabitur. Arcem inter stagna & paludes in colle sitam habet, à Leopoli 10. mil. distat.

DOLINIA oppidum ligneum inter colles situm.

LYBACZOW ciuitas lignea in planicie sita, castrum inter paludes stagnantes conditum.

SENATORES PRAECIPVI HARVM TERRARVM.

Archiepiscopus Leopoliensis.	Leopoliensis	} Castellanus.
	Haliciensis	
Palatinus Russiae Generalis	Lubaczouiensis	

Vexillum Leopoliensis terrae, Leonem fuluum coronatum petram ascendentem in campo lasurino gestat, hoc ut sequitur modo. Haliciensè

Haliciensè verò vexillum Monedulam coronatam cum expansis alis in campo rubeo pro Stemma gestat, hoc ut vides.

BELZENSIS TERRA.

BELZ ciuitas lignea, ampla in planicie sita. Arcem ligneam lutosas paludibus late stagnantibus circumductam habet, quam nequaquam Tartarica sagitta attingit. SOKAL ciuitas circumsepta in planicie ad Bug fluuium sita. Arx in colle eminenti lignea.

HRVBYESOW oppidum cum castro in colle situm.

HRODLO ciuitas stipitibus praecutis circumsepta, arcem in colle Bugo praeterfluam habet.

GRABOWYEC ciuitas lignea in planicie sita, arx in colle eminentissimo natura & oportunitate loci munitissima accessuq; ardua.

THYSOWICE ciuitas lignea, arcem in colle habet. Senatores praecipuos duos terra Belzensis habet, Palatinum videlicet & Castellanum.

Vexillum terrestre Griffonem album coronatum, in campo rubeo pro Stemma gestat hoc modo.

CHELMENSIS TERRA.

CHELM ciuitas septis circumdata, sede Episcopali clara, arx in eminentiori colle sita, lignea, argila oblinita 4. mil. aspectus illius patet.

CRASNISTAW ciuitas murata ad stagnum amplissimum sita, arx in planicie murata, quam Viepr fluuius navigabilis praeterlabitur, à Lublina 7. mil. In ea Capitaneus generalis regius residet.

POLONIAE

RATNO ciuitas lignea ampla inter paludes latissimè stagnantes sita, à Chelmiaq; 24. ferè mil. pontibus stratis ad eam peruenitur. Arx in colle eminenti ad Pereperu fluiuium nauigabilem condita. quam Tur fluuius alia ex parte paludesq; lutosæ muniunt, accessusq; omni ex parte difficilis.

LYBOWLYA ciuitas ad Bug fluuium sita, arcem in colle eminenti habet. Senatores duos principales Episcopum videlicet & Castellatum, terra Chelmen- sis habet.

Vexillum terrestre Vrso albo inter tres arbores in campo aureo gra- diante insignitur hoc modo.

PREMISLIENSIS TERRA.

PREMISLIA ciuitas murata ad San fluuium nauigabilem sita, sede Episcopali clara. Arx in colle in vltiori ripa eiusdem fluuii condita propugnaculisq; apprimè munitissima. Ibidem hortus ingens regius omni genere ferarum reffer- tus.

SAMBOR ciuitas septis circum- data ad Tyrà fluuium, vnà cum arce sita Hungariæ finitima.

DROHOBYCZ ciuitas stipitibus præ acutis in planicie munita, Salis fodinis clara.

SANOK ciuitas lignea inter colles ad San fluuium extructa, arx in colle murata.

PRZEWORSK ciuitas in colle muro circumdata, ad Mlecza fluuium sita.

KROSNO ciuitas murata lasiolda fluuii circumdata. Vislok verò fluuius eam me- diam interfluit. Ibidem medio miliari Camyenicz arx in eminenti scopulo mutata, natura & oportunitate loci & propugnaculis munita.

SENATORES TRES PRÆCIPVOS TERRA PRÆMIS- liensis habet.

Episcopus	} Premisliensis.	Castellanus	} Sanocensis.
Castellanus			

Vexillum terrestre aquilam auream bicipitem coronatam in campo lasurino pro- Stemmate gestat.

PODOLIAE REGIO.

PODOLIA Regio amplissima Moldaviæ & Valachiæ à meridie finitima est, ab oriente verò vastissima campestris desolata, ad Tanaim fluuium palu- desq; Meotidis, & Pontum Euxinum vsque, Tartarosq; Præcopen- ses habet. Omnium rerum ex terra nascentium fertilissima, adè vt colonus, quamuis quomodocunq; in agrum semen iniecerit, centuplum fructuū refertat. Prata quoque mirum immodum luxuriantia, adè vt bouis cornua vix è gra- mine appareant: terra tamen dura & petrosa nimis, adè vt bissones boues coloni ara- turi, aratro iungere cogantur. Attamen intollerabile pondus boues anhelantes testan- tur.

Podolia
omniū fe-
vacissima.

DESCRIPTIO.

48

tur. Mellis syluæ passim abundantissimæ, stipitibus enim cauatis vbique mella roscida depromuntur. Armentis gregibusq;, & feris omnigenis redundans. Eam antiqui- tus Allani, Goti, Getæ, Cumani, Polowcij, & Roxolani incolebant. Circassorum reli- quia adhuc extant, ad Boristenem fluuium.

Has præcipuas ciuitates, arcemq; hæc Regio complectitur.

CAMYENIEC ciuitas Moldaviæ finitima, Diuinaq; ferè manu inter arduas cliuosasq; rupes condita, portas solummodo duas habet. Arx quoq; natura & oportunitate loci rupe petrosa, vndique cincta, quam vnà cum ciuitate Smotricz fluuius præterlabitur, fossaq; profundissi- ma naturali cingitur. Arx ipsa muro propugnaculisq; munita. Ciuita- tem verò rupes altissima, saxosa, ac- cessusq; ardua inexpugnabilem facit, quam ita suo ambitu includit, vt minimè adium quamuis eminentiorum tecta apparent. Sæpius ab ea Tartari, Valachijq; & Turcæ cum ingenti strage & dedecore repulsi & fugati sunt. A chocimia Moldaviæ arce duobus mil. distat.

BAR ciuitas septis circumdata in planicie à Bona Ioannis Sfortiæ Ducis Mediolani filia, Sigismundi Regis Poloniæ condita, quam à Baro patria appellauit. Arx in colle murata, paludibus latè stagnantibus circumdata.

MYEDZIBOSZ ciuitas & arx ampla lignea, inter paludes latissimè stagnantes sita, ad quam nisi pontibus peruenitur, à Tartaris sæpissimè infestatur.

BREZANIA oppidum ligneum, arcem in colle muratam habet.

TREBOWLA ciuitas sub monte altissimo sita, arcem in colle eminenti habet.

CHMIELNIK ciuitas lignea stipitibus circummunita, arx lignea in planicie ad Bog fluuium (Hærodoto, Hypanis, dictum) sita, à Camyenicz 20. mil.

BRASLAW ciuitas & arx lignea vallo fossaq; circummunita, eam Bog fluuius præ- terlabitur.

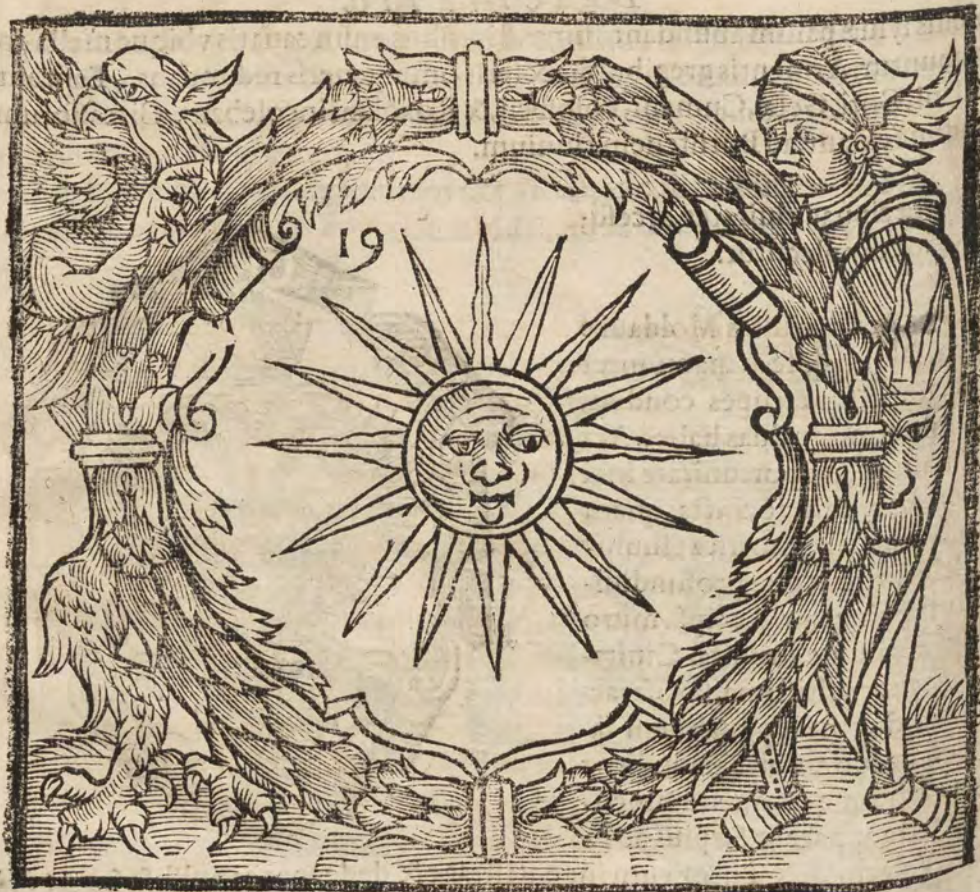
VINNICZA ciuitas lignea vnà cum arce vallo circumsepta, ad Bog fluuium sita. Hæ duæ arces præter ceteras à Tartaris præcopensibus sæpissimè infestantur, distri- ctusq; amplissimos qui pro Palatinatibus computantur, & vexillum peculiare belli- cum cinerici coloris, stemmate Magni Ducatus Lituaniæ insignitum habent.

SYNIGROD arx cum ciuitate lignea in campestribus sita, ibidem munitiones sunt plurimæ in campestribus desolatis sitæ, contra Tartaros latrocinantibus arcendos. Tan- dem vltra Bog fluuium (qui Hærodoto Hypanis dicitur) Circassorum & Canowcio- rum reliquias, longo tracto ad Boristenem extant in campestribus desolatis, quæ 200. miliaribus Polonicis nullis Syluis collibusq; & munitioibus conspicua, ad Tanaim paludesq; Meotidis, & Pontum Euxinum Tartarosq; Præcopen- ses, & Crimscen- ses vsque extenduntur.

Senatores Podolia præcipuos tres duntaxat habet, Episcopum Camenecensem, Pa- latinum Podoliæ generalem, & Castellatum Camenecensem.

Vexillum terrestre Solem stellis duodecenis, in campo albo circumdatum pro- Stemmate gestat.

LECTORI.

Ne te tua opinio fallat Lector candide, me hic vniuersum Regnum Poloniae absolute descripsisse. Ego enim hic Prouincias principales, quae olim pro Ducatibus habebantur, nunc vero in Palatinatus redactae sunt, descripsi, ciuitatesque & arces praecipuas Regias, in quibus causae iudiciales nobilium celebrantur enumeravi. Haec vero prouinciae plurimas frequentissimasque ciuitates, arces, & oppida, tam Regis quam Nobilium, Magnatum, Episcoporumque complectuntur. In singulis autem terris & ciuitatibus districualibus superius enumeratis administratores causarum iudicialium, a Rege substituuntur: utpote Capitanei Generales, qui vices Regias supplent. Iudex & Subiudex, Notarius, Subcamerarius, Camerarius terrestris. Hij omnes causas nobilium absoluunt, exceptis capitibus criminalibusue causis, quae ad Regis edictum in Comitata Generalia relegantur. Sunt quoque plures alij terrestria Regiaque munia obeuntes, quos hic recensere longum esset. Sunt quoque in Poloniae Regno Comitatus plurimi, utpote Comitatus in Tarnow, in Gorka, in Tenczin, in Melstin, in Sidlowicz, & id genus alij.

Regni

42
**REGNI POLONIAE,
 MAGNIQUE DVCATVS
 LITVANIAE, REGIS CVM SENA-
 TORIBVS SVIS, IN SENATV, ORDO.**

POLONIAE Regnum in Sarmatia Europaea ut diximus amplissimum, potentissimumque, cum alijs multis praclaris rebus, tum modo gubernationis a caeteris omnibus Regnis differt, in quibus Reges sine Senatus consilio & equitum consensu, ex voto priuato legem omnibus ferunt, & nisi virtute innata regantur, in tyrannidem facile prolabantur. In Polonia autem ut Reges non nascuntur, sed communibus Senatus & equitum suffragijs eliguntur, ita etiam sine auctoritate eorundem nihil decernere possunt, quamuis sint potentissimi, & militibus voluntarijs superbissimos quosque Reges superantes. Soli enim Poloniae Principes inuictissimi reperiuntur, ex solis voluntarijs Nobilibus ducentorum millium quotiescunq; opus fuerit, exercitum fortissimum & omni genere armorum praecipuum sine vllis stipendijs contra hostem educere possunt. Nobilitas namque vniuersa omnibus soluta vectigalibus, bellica tantummodo munera obire pro aris & focis tenentur, quod si voluntarij milites non sufficerent, de suis proprijs gentibus trecenta millia mercenariorum conscribere possunt. Ita cum sit potentissimus Rex Poloniae, tamen secundum legum, & Senatus praescripta viuere tenetur, sicque Regnum amplissimum, Regio imperio, Regia vero Maiestas & Potestas vicissim Senatus & Nobilium libertate temperatur, intra aequitatisque terminos omnes ordines Regni cum ipso Rege continentur, quod si Rex quandoque ab officio suo deficeret, & publicas libertates suorum opprimere aspiraret, autoritate Senatoria, qui ad hoc attendendum iuramento sunt obligati, prohibetur, & ita Rex Poloniae grauissimis Senatorum consilij nititur. Senatores vero ipsi, & vniuersi Equites vicissim Regiam Maiestatem reuerentur, amant, honorant, & vitam ac possessiones priuatas vniuersas funditus profanitate & bono illius effundere parati sunt. Senatores autem voto Regis (penes quem est summa & maxima iuris dicendi autoritas) ex praecipua & illustri totius Regni Nobilitate, generis & virtutum commendatione delecti, exacto fidei sacramento, in Senatum eliguntur. Principes autem & praecipui Regni Senatores, sunt Archiepiscopi, & Episcopi, propter venerandam Ecclesiastici ordinis Maiestatem auctoritatemque, & opes quibus affluunt, praestantissimas, Hij in Senatu in vtrumque Regis latus circumfidet, Archiepiscopi autem duo sunt in vniuerso Regis Poloniae imperio, Gnesnensis Regni Primas, & Legatus natus Romani Pontificis in Sarmatia vicem tenens, qui ad vetusta superiorum temporum memoria, coronandi Regis ius habet. In Russia vero nigra, secundus Archiepiscopus est Leopoliensis, vbi sedes Metropolitana Cracouia translata est, anno Domini 1075, in curia Lamperti Zulae Sancti Stanislai praedecessoris. Episcopi tredecim non secus ac Principes maximi, omni rerum copia excellentes, in tota Poloniae Monarchia reperiuntur, Cracouiensis minoris, Posnaniensis maioris Poloniarum, Vladislauiensis qui & Cuiaviae, Pomeraniaeque, Vilmensis Lituaniae, Plocensis Masouiae Warmiensis, Culmensis, Prussiae, Praemisliensis, Lucaoriensis, Chelmensis, Kiouiensis Russiae, Samogitiae, vltimus Camenecensis. Hij ordine omnes Regi assident, nisi quod Posnaniensis, cum Vladislauiensis, antiquam dignitatis litere teneant, ideo alternatim locum mutant. Episcopos ex veteri Priuilegio Castellanus Cracouiensis subsequitur, militarium procerum Princeps, deinde Palatini quorum maior Cracouiensis & Vilmensis, palatinos vero quidam Castellani praecipui intetmixti. Tunc demum alij Castellani maiores & minores quos recensere longum esset ordine loca sua occupant.

qui non castris vt ipsa vocis Etymologia sonat, sed minoribus prouincijs Senatorio iure & nomine Regio praesunt, extraq; ipsam auctoritatem dignitatemq; (quae est prima post Palatinos) paruum sui officij quaestum reportant, quamuis illius cui praesunt prouincia Domini appellantur, nihil enim praeter Reipublica (quod vere Senatorum est) commoda quaerunt. Castellanos Archimarschalci Marschalciq; supremi totius Regni officarij sequuntur, qui sunt Poloniae & Lituaniae de vtroq; imperio bini, terrestres videlicet & Curiales. Marschalcorum officium est, curare totius aulae & omnium conuentionis tranquillitatem, inter proceres & aulicos Regios partiri aedes vrbium, Regi quocumq; eunti, baculos erectos singuli praefertunt, & vt quisq; officio suo apud Regem fungatur prouident. In Senatus consessu omnia animaduertunt, quod si supremi Marschalci abfuerint, Curiales eorum officium adimplent. Cancellarij & Vicecancellarij Marschalcos ordine sequuntur, vtriusq; gentis qui sunt similiter bini & bina sigilla, horum officium est Priuilegia, immunitates, praerogatiuas a Rege alicui datas, litteras similiter Regias conscribere, scriptas Regi oblatas pronunciant, quibus a Rege subscriptis illi sigillum affigunt. Omnes autem litterae ac priuilegia in Magni Lituaniae Ducatus Cancellaria, Rutenicis characteribus absoluitur, apud Polonos vero Latine (cuius linguae sunt peritissimi) omnes causae describuntur. Praecipua quoq; est dignitas in Senatu summorum generaliumq; militiae Ducum, quorum in Polonia vnus, in Lituania Magno Ducatu secundus, rerum potiuntur, penes hos summa omnium exercituum imperij sita est, in qua auctoritate Regia plenipotenter vtuntur. Hos demum Camptuductores de vtroq; imperio singuli, qui sunt campestris militiae Duces. Est etiam summus maioris Poloniae praefectus siue Generalis, similiter Samogitia, & terrarum Ruteniae praefecti, quo honorum gradu non nisi Principes viri, & de Patria optime meriti a Rege donantur. Cooptantur quoq; in Senatus classem prouinciarum de vtroq; imperio Officiarij, vtpote Iudices qui causas nobilium munere Regio dijudicant, Pincernae, Sacramerarij, Dapiferi, Secretarij, Vexilliferi, Scribae, Tribuni militum, Exactores, Thesaurarij, & caeteri qui singuli singula officia in prouincijs assignatis exequentur, & pariter cum iudicibus prouincialibus particularia, certis temporibus anni, assignata iudicia, qui termini siue Roki vulgo dicuntur, exercent. Ensis quoq; Regni, & Vexillifer Curiae Regiae, qui Curiale vexillum in bello defert, non postrema dignitate funguntur. Non etiam auctoritatis frustrantur honore ipsi Secretarij, Scribae, siue Protonotarij Regij. Insuper Cubiculi, Stabuli, Culinae, Magistri, suis dignitatibus in Senatus consessu gaudent. Ciuitatum, Oppidorum, Arcium Regiarum, Prouinciarumq; praefecti, Referendarij supplices libellos & subditorum quaerelas ad Regem & Senatum deferentes, summusq; Regis Secretarius & Referendarius, salinarum fodinarum & metallorum Praefecti non ignobili certe dignitate potiuntur. Legati quoq; prouinciarum & ciuitatum praecipuarum, ab vniuersis ordinibus de singulis prouincijs nomine totius Nobilitatis electi, suas in Senatu partes occupant. Equites quoq; & Patricij viri iuuenes virtutibus & genere praestantes aulici, qui in aula Regia seruientes in praestandis quotidianis officijs Regi operam nauant, stipendiaq; merentur. Insuper Cubicularij siue Veredarij, qui cum Epistolis Regijs per omnes prouincias, a mandati velocissime discurrunt. Demum stipendiarij, & satellites siue collaterones Regiae vitae custodes, postremum auctoritatis locum obtinent. Omnibus autem Senatoribus sub fidei iuramento, & amore patriae eadem est perpetua & constans tuenda publicae libertatis, & propagandi imperij, voluntas. In Senatu cum de Republica deliberant liberè, & saepius arcerime sententias dicunt, Regem imprudentius regnantem obiurgant, atq; vno consensu sanctissima maiorum instituta, & communis Patriae charissimas leges ad extremum vitae defendunt.

CAPITANEI Generales in minori Polonia 40. in maiori 30. in Ducatu Masoniae 12. quae officia nulla successione, sed ex Regis gratia in benemeritos de Repub. conferuntur, hij enim prouincijs praesunt, & nobilitatem, Regia auctoritate, pro tribunali iudicant, omnesq; prouentus Regios exigunt, & in thesaurum referunt.

Regno

REGNO Poloniae saluberrima aura fauet, omniumq; rerum ex terra nascentium fertilissima est, cuius vbertatem caeterae regiones transmarinae affatim persentiunt, ad quas frumentum grandis copia, de Polonia nauibus aduehitur. Pecoribus quoq; omnigenis, venationibusq; abundat, ita vt Saxonia, caeteraq; gentes Germanorum, Polonicis Bouibus victitent. Incolae habitum variarum diuersarumq; nationum more gestant, praecipue vero, Italicum, Hispanicum, & Hungaricum, qui illis peculiaris est. Alij Germanico, Turcico, Moschouitico, Bohamicoq; more vestiuntur, diuersas enim & repositissimas prouincias peragrunt, vnde varios mores in patriam inferunt. Viri sunt excellentissima industria praediti, variarumq; gentium idiomata callent: imprimis vero linguae Latinae peritissimi, quia vt vulgari maiori ex parte in ciuitatibus & pagis passim vtuntur, idq; omnibus diuitibus, ac pauperibus peculiare est, quod imprimis pueros litteris imbuendos apprimet; ad consumptionem, sedecim plusve annorum in pulueribus scholasticis committunt, sumptibus pro Magistris minimè indulgendo, vnde linguam Latinam omnes ferè congruè callent, idq; ea de re maximè obseruatum crediderim, qd vulgari litteris vel scripturis, in sacris ac prophanis rebus nunquam vtantur, omnesq; leges tam ciuiles, quam nobilium, ac villanorum, & ipsa Cancellaria Regni ac Castrensis, Latinis litteris omnia expedit, atq; ideò factum est, vt passim docti omnes euaderent. Habent praeterea Poloni, & Lituani linguae Latinae inflectionem propriam & perfectissimam, vt Latinarum dictionum sonum proprie ad iustum accētum expressionemq; secundum litteras ipsas, quadam cum gratia & dulcedine, inflectere, ac proferre queant. Quae de re Polonia omnium ferè gentium studia vicisse videtur, qd rarum esset, qui Latinas litteras non calleret, deinde Germanicum, Hungaricum, ac passim Italicum & magna ex parte Gallicum, Hispanicumq; extra vulgare suum Sarmaticum idiomata nesciret. Equites in ornamentis equorum, armorum, vestibulq; praesumptuosius plurimum delectantur, Campestri praelio alacrius hostem quemlibet paruis & magnis copijs adoriuntur. Castra etiam artificiosè collocant curribus in gyrum arte dispositis, adeò vt in illis tuti non aliter atq; in arce firmissima includuntur. Viri sunt bellicosi, strenui, hostisq; quamuis validissimi impauidi. Armatura maiori ex parte Hungarorum more vtuntur, clipeosq; qui totum hominem equo insidentem regunt, & hastas oblongas gestant, pluresq; inter eos tantae animositatis reperiuntur, vt vnus alium quamuis toto exercitu suorum profligato, ad mortem vsq; non deseruerit, sed vterque strenuè dimicando honestè occumbere, quam turpiter fugere maluit. Prout in Moldauia duobus fratribus germanis, Strufouiczij dictis, Polonis Equibus euenit, qui ab exercitu suorum aberrantibus cum quinquaginta commilitonibus, insciji in multitudinem Valachiorum inciderunt, a quibus vndique circumuenti, in primo congressu vnus occubuit: alter vero strenuè dimicando euasit: sed caedis fratris germani recordatus, in exercitum Valachiorum conuersus, acies eorum fortiter diserberabat, & quamuis euadendi facultas iterum ei pateret: tamè honestius cum fratre occumbere, quam euadere maluit. Melstinius quoque, cum Vitoldus Dux Lituaniae multitudine Tartarorum fugaretur, ex fuga audacter conuersus in confertissimas hostium acies sese coniecit, multisq; hostium trucidatis, tandiu strenuè dimicauit, donec prorsus telis confoderetur, equoq; deiceretur, 1397. vt latius patet in Lituaniae Ducum descriptione. His etiam multi similes in gestis Polonorum reperiuntur, quos sigillatim recensere infiniti laboris esset. Id vero illic maximè non solum inter fratres, sed inter socios fideles reperitur, prout nuper Vilnae in Lituania me praesente euenit, duobus adolescentibus, per plateam ciuitatis pergētib; intempesta nocte, duo alij armata manu occurrerunt, vbi inter defendendū vnus aduersarium suum interemit, aufugitq; Socius vero illius captus caedisq; damnatus, in locum decolandi postridiè ducitur, cumq; iam carnifex gladio euaginato staret, ille reus caedis, qui profugerat, accurrens dixit: finite hunc innocentem abire, ego enim hanc caedem perpetraui, itaq; ille genua flectens a Spiculatore decolatus est, innocens vero liberatus.

Nobiles humilioris fortunae, iniurias a Magnatibus illatas non patiuntur, nam

quamuis pauperrimus nobilis extiterit, amicis cognatisque suis collectis, quam maximum magnatem debellare potest: nō solum enim possessiones pro necessitate amici exponunt: sed etiam vitam suam pro eo morti variisque periculis obijciunt, quae magnates in Polonia, non parui, sibi pauperem vulgum Nobilium ducūt, in Litvania e contra, Nobiles humilis fortunae magnatum sunt serui. Accidit in Polonia me praesente, quod quidam magnae auctoritatis vir, Dominus Ioannes Luthomirski, Thesaurarius Regius supremus, Capitaneus Lanciciensis, & Radomienfis, Castellanusque Siradiensis, quosdam pauperes Nobiles, Mikolaicmszci dictos iniuria affecerat, qui collecta manu consanguineorum, cum magno comitatu proficiscentem occiderunt, infrustraque dissecarunt. Cumque hic Nobilis aut honore priuandus, aut capite plectendus pro praedicto facinore esset, honorem vitae praeferebat citatus ad Comitium Lublini celebrata, alacriter comparuit, ibique honore integro exsententia Regis, decolatus est. Quod si huic genti nimiae comestiones, & diuitiarum plusquam liberales prodigae profusiones, inebriationes non obfuerint, omnes ferē gētes virtute innata & ingenijs Heroicis superarent, sed vnus pro sanitate alterius (prout illis mos est) bibens, poculum magnum funditus exsiccat, quamuis natura interdum repugnante, sicque haec eorum mutua charitas, quam illi maxime in conuiujs celebrant, eos multoties sanitate priuat. multisque ex nimia inebriatione infirmitatibus corripuntur. Cum enim vnus alteri pro sanitate praebit, non solum poculum vitreum, sed ligneum, vel figulinum, capiti illidit, tandem postridie surgens infirmitate correptus, vinum inculcat, amphorae oblitus, quam ad caput colliferat. Multi quoque inter eos praecipue in Ducatu Masouia reperiuntur, qui sese alterutrum bibere vi complectant, dicentes, aut mihi praebibe, aut mecum armis decertato, interim verò alius arma quam poculum quem natura recusat alacrius eligit.

Aulicorum ministrorum, seruatorumque, tantas vniuersi Sarmata praesertim Poloni, Masouia, Litvani & Ruteni, fouent turmas, vt nūquam sperares eos educari posse, qui nullum aliud officium agunt, nisi Dominum aliquod migrantem, comitari, vel aliquod amandati munus iniunctum obire, à caeteris seruitijs prorsus liberi immunefque. Mechanicum opus nobilis seruitori inuenio, quamuis pauperrimo obire nō patitur, nec demandat, quod si aliquis minus discretus seruitori negotium minus honestum mechanicumue iniunxerit, rusticum sibi ad id muneris inueniendum oportere, se verò honesto seruitio minimè abdicaturum, respondit. Et idem Nobiles Nobilibus, paresque genere ac virtutibus, paribus plerumque inseruiunt, cum honesta, & nobilia seruitia obeunt, contra occident alium gentium consuetudines, apud quas nobiles nobilibus turpè inserui putant, quod mechanica seruitia, quicquid Dominus demandauerit obire cogantur. Apud Sarmatas verò qui melius bibit pro sanitate Domini ille melior censetur minister, & postquam Dominus mensa accubuerit, & seruitores statim ordine seruato accumbunt, aliquandoque, tres, quatuorue mensas occupabunt, quibus liberaliter fercula opiparia apponuntur, vt quilibet aulicorum tres seruitores sua portione educare possit, quam ipse saturatus puero à tergo stanti, in quadra lautè porrigit. Aulicus enim quilibet seruitores aliquot, & pueros habere solet, & illi seruitores, alios seruitores, pueri, pueros, ad quartum vsque ordinem, ad mensam eiusdem Domini omnes cibaria sumentes, & salaria recipientes, & plerumque maiori ex parte, nisi ad mensam inseruiunt, peracto prandio, vel coena, saturati inclinatis de more gentis coram Domino genibus, capitibusque adaperitis, quo volunt discurrūt, & quandoque triduo, quatruiduo, vel integra hebdomada Dominus seruum in tabernis, vel in comitiua occupatum non videbit, rarò tamen vbi fuerit interrogatur, & si interrogatur, respondit, se pro sanitate Domini hilariter bibisse, ad quē Dominus subridens gratias agit, & plerumque liberaliter huiusmodi remunerantur. Quodam tempore accidit, dum quidam Episcopus per thesaurarium suum aulicis & seruitoribus salaria, siue stipendia secundum consuetudinem ad vnamquamque partem anni, persolueret, astantibusque omnibus ordine suo, quidam latrunculus (qui eadem in

aula nemini seruiens versabatur, bibens & comedens quotidie ad mensam Episcopi, caeteris seruitoribus salaria expectantibus se intermiscuit, quibus aduersus eum murmurantibus, quod nemini seruiens stipendium expectaret, Episcopus illum interrogat, cuiam inseruiret, & quid negotij obiret? Qui respondit: tibi Reuerendissime Domine inseruio, & id quod alij strenuus adimpleo. Quale nam sit seruitium Episcopo interrogante dixit: quotidie bis in die lautè ad mensam tuam comedo & bibo. Cui Episcopus subridens stipendium persoluit.

Nobiles legibus Castrensibus, & terrestribus à Regibus suis constitutis, vtuntur, ad ciuitatesque prouinciales & districtuales, quas superius enumerauimus citantur, nomine Capitanei illius Regia munia obeuntis, qui arci prouinciaeque praest, hosque terminos Castrenses appellant. Ad terrestres verò terminos qui rarius celebrantur, in anno sex inter quatuor vicibus, nomine Regis in eandem arcem citantur, vbi à iudice terrestri vices Regias adimplente iudicantur. Ciues verò in ciuitatibus Imperatoris legibus, quas Magdeburgenses, appellant vtuntur.

Atque haec nobis de regno Poloniae breuiter dicta sufficiant: quod multis de causis Conclusto toti Reipub. Christianae utilissimum est, à gentibusque varijs crudelissimis Tartaris, & Turcis videlicet, munitissimum propugnaculum Germaniae praesertim regionibus.

MAGNI DVCATVS LITVANIAE CVM SVIS DVCIBVS, PRO VINCIIS, PALATINATIBVS, CIVITATIBVS, & Castris praecipuis, Morumque gentis, Originis, Religionis antiquae compendiosa descriptio.

ARMA MAGNI DVCATVS LITVANIAE.

DEDUCTIO ET ORIGO CELEBERRI

MAE GENTIS LITVANORVM, PROBABILIS.

hactenus à nemine Hystoricorum Latinorum explanata.

* *

PTOLOMEVS ille vniuersi orbis Geographus curiosissimus, hijs in regionibus quæ hodie à Lituanis coluntur, & quæ eorum ditioni utpote Russia, Podolia, Volhinia, Podlascia, Samogitiaq; subiunguntur, hos populos colonias suas, (quorum hodie ne vestigiū quidem apparet) antiquitus habere recenset, Galindos, Bodinos, Geninos, Sudinos, Cariones, Amaxobios, Stabanos, Sturnos, Nascios, Asubios, Wibiones, Ombrones, inter Lublinā & Brestiam, Sargatiolque. Quos omnes ex Cymbris, Gotisque, & Sarmatis ortum sumplisse idem Ptolomeus asserit. Sarmatorum autem deductio cum latius à nobis descripta pateat, Cymbrorum nomen, & successiones mihi explanandæ videntur. Cymbros itaque à Gomero nepote Nohe ex maximo natu filio Iapheti ortos esse, nomenque ab eo per totæ scæculæ paululum immutatum trahere consentiens omnium hystoricorum opinio est. Hæc posteritas Iapheti, cum maiorem orbis terrarum partem, in Europa, Asiaque minori occupauerit, quod ipsi cum Etymon nominis dilationem significantis, tum fausta Nohe parentis imprecatio portendebant, pars eorū à Gomero orti, ad Bosphorum Cimerum Mæothidis paludibus proximum, (qui de illis Cymmerius est appellatus) ultra fontes Tanais fluuij, vbi in Ducatu Rhesaensi Moschouie Principi subiecto oritur, sedes suas habuerunt. Postea successu tēporis, quod haud difficile illis fuit, per regiones propinquas, Russiam, Lituaniam, Liunioniam, & Borussia nunc Prussiam appellatam, & Cymbricam Chersonensum vbi Sveci, Dani, Gollandi progressi, toto eo littore se passim diffundentes latè dominati sunt, & castrato paululum nomine, litteraq; interiecta Cymbrici nuncupati. Quando verò & qua occasione hæc migratio contigerit: quoniam nulla gentis ab eo tempore monumenta extant, ex quibus id constare possit, ignotum est. Cæterum fuerūt semper Cymbrici gens bellicosa, strenua, manu prompta, id enim res ab ipsis fortissimè audacissimèq; gestæ testantur. Hijs namq; colonijs Septentrionalibus relictis in numero trecentorum millium, per Germanorum regiones in Heluetiam, Galliamque imprimis penetrarunt. Deinde Hispanias populabundi vastauerunt. Inde annum circiter centesimum decimum, ante natū Christum in Italiam excurrerunt, quam vastabundi passim depredarunt, Romanorumq; Consulem Papyrium Carbonem, cum vniuerso exercitu fuderunt. Postea ab eisdem M. Iunius Syluanus, & ipse Consul contracta infeliciter pugna, superatur. Aurelius deinde Scarus Consul legatus amissis copijs Romanis, in manus eorum viuis perueniens, à Bolo Rege Cymbrorum occiditur. Id Tacito affirmante actum est, anno sexcentesimo quadagesimo post urbem conditam. Tandem Romani maioribus copijs collectis in aditu Alpium contra Cymbros exercitum opponunt, fusi tamen & ad internitionem prostrati, vbi C. Manlius in pugna interfectus occubuit. Octuaginta verò millia Romanorum militum cæsa. Q. Seruilius Cæpio Imperator exercitus, ex conflictu funesto vix cum denis elapsus, Romam tantæ cladis nuncius perueniens, bonis omnibus publicatis, ex decreto Senatus, quod temeritate sua exercitum perdidisset, iungatur. Aiunt Romanos vno in prælio maiori clade & detrimento vnquam affectos esse, quam obrem suspensis metu animis, de exitu imperij sui magnopere solliciti, præsentique rerum suarum periculo vehementer conturbati, cum hostes exitium, vbi minitantes propediem aduentare nunciarentur. Caium Marium ex Lybia vbi Iurgatam deuicerat, Ducem bellicosissimū, & fortunatum vocauerunt, duobusque annis ab illa clade Romanorū elapsis. Marius, Cymbrorū & Teutonū, ad aquas Sextias cruento prælio ducenta millia fudit, tantaque fertur cæforum multitudo, vt Massilienses congestis defunctorum ossibus, vineas eisdem obsepserint, sanguineque humano

Lituania populi.

Cymbrici de progenia.

Tanais fluiuii.

Cymbrorum patria.

Cymbrici Gallia & Hispania ingressi.

Cymbrorum in Italia bella.

Infelix cum Cymbris Romanorum conflictus eorum strages.

Marius Cymbrorum fudit.

DESCRPTIO.

mano agri quasi stercore multo pinguescentes vberissimi, feracissimi que redditi sint. Itaque Cymbrici attenuati numero & viribus, sed animo minimè fracti, in vnum conglobati, Q. Catuli Proconsulis exercitum in fugam verterunt, ad fluuiumq; Atesin castrametati sunt. Quò Marius summa celeritate aduolans, cōiunctis copijs suis, cum exercitu Catuli, inito prælio 29. die Iulij centum quadraginta millia Cymbrorum occidit. Qua clade ad extrema redacti Italia egressi, patrias oras utpote Daniam, Prussiam, Suetiam, Liunioniam, Lituaniamq; petierunt, ex quibus illi qui Lituaniam occupauerant Gepidæ nuncupati fuere. Hac verò in Regione vbi Samogitia, Aeneas Syluius Massageras, gentem Plinio, celebrem confedisse testatur. Lituano verò gentem, qui antiquitus Gepidi vocabantur ex Gotis oriundam. Erasmus Stella pulchris rationibus affirmat cū Duce Litalano, siue Litvone Vedenuti Prussie Regis filio, anno Domini 573. in has regiones vicinas patris imperio quas olim Alani incolebant, venisse. Lituaniæque nomen à sui denominatione eiusdem indidisse. Samogitiam verò à fratre eiusdem Lituonis Saimone principe appellatā, idem Erasmus Stella in Prussia historia testatur, quæ tunc temporis longè in Prussiam, & Liunioniam vsque extendebatur. Similiter Lotialos, siue Lotwonos, qui nunc Liuones post Germanorum ingressum Latinis dicuntur, ab eodem Litvone cum Litvania pariter nomen traxisse. Hæc autem gentes, utpote Pruteni, Polowci, Samogitæ, Gepidæ, Lituani, Liuones, Curandi, Iacwipi siue Iacwipes & Iacwipi appellati, ut vnum idioma, ita eosdem mores, consuetudines, legesque & bellorū expeditiones in Christianos concorditer Marte, semper habebant, nisi singulæ singulis principibus finibusq; certis dirimebantur. Iacwipi autem fuerunt populi crudelissimi, in finibus Lituaniæ iuxta Masouia, vbi hodie Podlascia colonias suas habebant, qui in bello non referebant pedem, quin vincerent, aut vincerentur: idè bellis assiduis interierunt, reliqui eorum in Lituanos Russos, & Masouitas ob viciniam abierunt. Opinantur alij Lituanos, à Lituo quod cornu venatorum significat, dictos esse, quorum opinio, ut anilis & stulta iure ab omnibus irridetur. Mathias autem Miechowiensis, & Dlugosus Polonicæ historiæ indagatores, ac annales Rutenorum testantur. Italos Duce Palemone, vel ob tyrānidem Neronis, vel promeritum exilium, aut ab Attila Hunnorū Reges crudelissimas Patriæ vastationes fugientes, has regiones, longa nauigatione superata, ex sinu maris Baltici, quod Prussiam, Samogitiam, Liunioniamq; alluit, per Nemnam fluuium Crononem Ptolomeo dictū, classe ingressos fuisse, qd & ipsa gens Lituonica strenuè asserit. Quamplures enim dictiones Latine, & Italice idiomati eorum intermixtæ habentur. Aiuntque hunc Palemonem (quem ipsum nomen Latinum, Italumque esse prodit) cum certa comitum nobilibus propinquitate iunctis collecta, quorum præcipuos, Vrsinos, Columnas, Iulianos, Cæsarios, Gastaldos recenset, Lituaniæ nobilibus familijs & Stemmatibus principia dedisse, vulgum verò Lituano utpote colonos, & agrestes ex Gotis natos asserunt, in hancq; sententiam plurimi Polonicæ & Germanicæ, ac Russorum historiæ scriptores astipulantur, quorū iudicio & auctoritati, nos quoq; acquiescentes cum eiusdem sentire volumus.

Hic itaque Polemon ob innatam industriam, à gente barbara Princeps salutatus, eam coram nomine Patriæ suæ Italiæ (præposito articulo Italis in feminini generis nomini bus efferendis consueto) *La Italia* appellasse creditur, quæ postea longo temporis successu Italicis moribus, idiomateque in barbariem populi commutatis, Lituania dicta est. Quidam etiam eosdem Italos à littore maris Baltici, quod Prussiam, Liunioniam, ac Lituaniam, Samogitiæ extrema alluit, eo quod ibi prius confederint, Lituaniam conuocinasse putant. Succedente postea Palemoni quodam ex eadem gente Principe, Itali recens Latinorum nomen non modo depofuerunt: sed ignatam quoque & peregrinam eorum incolarum linguarum, apud quos principatum arripuerant addiscendæ, in suam cooptarunt, viuendique normam & modum cum eiusdem barbaribus susceperunt. Cæterum hæc gens Lituana longo tempore à sui imperij primordiis, obscura fuit, Rutenorumque iugo subiecta, ut Princeps Kiouienis Russiæ quondam

Cymbrici Italia.

Lituani à Cymbris orti.

Lituania, Samogitia & Liunionia cognominatio.

Iacwipi siue Iacwipes gens crudelis.

Lituania à Lituo.

Itali Lituania gentis propagatio.

Vulgo à Lituano utpote colonos, & agrestes ex Gotis natos.

Polemon Italus primus Dux Lituano.

Lituania ab Italia cognominata.

Lituania à Litore.

Lituani olim obscuri, Russiæ tributarij.

LITVANIAE

Monarcha, ab eis periomata, suberaq; ob ægestatem & soli sterilitatem, in signum tantummodo subiectionis exigeret: Donec Mendolphus siue Mendog, & Witenen, Geminusq; Duces Illustres Heroica Magnanimitate illa innata, dudumq; segnitia rei militaris oppressa excitata, rebellionem contra Rutenos, ab antecessoribus suis in septam continentes, vnus post alium in Lituaniæ imperio succedentes, Russiæ Principibus partim strenuo Marte, partim astu frequentius aggressis, & quasi debellatis, sensim ad eò viribus creuerunt, vt iugo Rutenis omnibus iniecto, etiam ad tributa sibi pendenda eos compellerent, quæ pluribus ab annis Rutenis ipsi pendebant, ac pro periomatibus & subere aurum, argentumq; exigunt. Nunc Lituorum successus & seriem à primis principatus, incrementis, secundum Rutenorum opiniones aggrediar, à tribus patribus Palemonis nepotibus, initio sumpto.

Lituani
iugis Ru-
tenorum
excitatus.

ORDO GENEALOGIAQVE DVCVM LITVANIAE.

Palemoni ex romanis Patritijs genus suum dicenti, fatisque in Lituania multis, periculis exantlatis commigranti, tres nepotes (quos Ruteni filios eiusdem contra veritatem Historiæ legitimos scribunt) in imperio Lituano successerunt, Borkus, Cunosus, & Spera nominati.

Borkus.
Cunosus.
Spera.

Borkusque arce ad Iuriam fluuium vbi in Crononem siue Nemnam exoneratur, in Samogitia erecta, à sui nominis & fluuij composita denominatione, eam Iurborg quæ hucusque durat, appellauit, imperiumque in Samogitis exercuit.

Kunosus
Arx.

Cunos, verò vterius procedens eadem in Regione castrum Kunosow fundauit à suo nomine appellatum, ad quod regio subiacens pertineret.

Kiernus.
Gibus.

Kiernus
Arx, & Se-
des Magni
Ducatus
Lituaniæ.

Lituaniæ
à Lituanibus.

Spera quoque Vilkomir arce ad fluuenta Sventæ ædificata, ibidem dominari cepit. Tandem Borko & Spera fatis concedentibus, Cunos in vtriusq; partes successit, duosque filios Kiernum & Gybutum procreauit. Mortuo Kunosso, Kiernus filius in Lituania principatu ex vtraque ripa Wilia fluuij arrepto, Kiernow arcem Ducatus sedem crexit. Hunc Lituaniam à littore & tuba siue lituo cornu venatorio, appellasse Ruteni & ipsa gens Lituonica nulla certa probabiliq; ratione fulti autumant. Gybutus etiam Kiernowij germanus Samogitiæ habenis præfuit, manuque coniuncta cum Kierno Russiam apud Braslaw & Poloczko longè lateq; vastauerunt. Cumq; exuijs onusti reuenterentur, Samogitiæ à Liuonibus vicinis spoliata inuenerunt, quam vlciscentes Liuoniam vicissim igne, & armis, vastatam dirripuerunt.

Ziuibundus
Dux Litu-
aniæ.
Muntwil
Samogitiæ
Dux.

Kierno è viuis decedente Ziuibundus filius in Lituania succedit, Gybuto verò in Samogitia Muntwil, hij quoque fraterna synceritate sese prosequentes, pacificè gentium suarum habenis præfuerunt. Russiæ principibus tributa persoluentes, periomata videlicet

DESCRPTIO.

videlicet ad balnea & contornos de subere more gentis contextos. Muntwilo deinde parcis vocantibus, nò diu regnanti, Vikint filius in Samogitiæ principatū, euectus est. Vikint

Batti
Kastell
Samogitiæ
Dux.

Grodno
ædificata.
Podlasiã
ab Erdzi-
wilo occupa-
ta.
Eixio.
Granski.
Camp.
Lituaniæ
proceres.

Interea verò cum Batti Tartarorum imperator, Russiam magna ex parte deuastasset, potentiamq; Ducum eius diminuisset, & debilitasset, Ziuibundus Lituaniæ Dux nacta occasione ad iugum Rutenorum excutiendum, & libertatem vindicandam, fratris Vikinti Erdziwilum filium in Russiam infestandam armata manu destinauit. Itaque Erdziwil tranato Vilia fluuio, Nouogrodek arcem & ciuitatem Rutenorum occupauit, ibidemque sedem Ducatus sui posuit. Vteriusque castra mouendo ad Nemnam fluuiū, scopulo, natura loci munitissimo reperto, castrum quod Grodno appellatur ibidem crexit. Tandem in Podlasiã cum exercitu penetrans Brzestiam, Mielnicum, Drohicinum per Batti Tartarorū desolatas arces Rutenorum occupauit, muniuitque, & omnem eam oram suam in ditionem paruo negotio redegit. In Lituania verò benè meritis exercitus ductoribus prouincias, vnicuique pro sua dignitate, distribuit. Eixio ex quo Douoinorum familia creuit, Regionem hæc vbi ab eo nunc Eixiski oppidum nuncupatur. Granso vbi Gransiki. Campæ verò ex quo Gastaldorum nomē in Lituania Osmianam dedit.

Erdziwilus
Tartaros
seruit.

Mingailo
Dux Li-
tuaniæ.

Erdziuil igitur viribus in Russiæ & Lituania auctis, Tartarorum Zamolhensium Regem Kurdasium nomine cum suis copijs Rutenorum regiones ex consuetudine depredantem apud Mozeram oppidum, in fluuio Okuniozka dicto prostrauit, fugauit, que Multis gestis Heroicis exactis factis concessit. Mingailum verò & Algimuntum filios imperij successores reliquit. Algimuntus Samogitiæ præfuit: Mingailo verò Polocensibus Rutenis liberè absque iugo cuiusquam viuentibus bellum iutulit, quibus apud Grodzecz arcem eorundem quam exussit debellatis, Poloczko cepit, imperiūque in Polocenses, ac Nouogrodenfes latissimè exercuit Ginuilo, & Skirmunto filijs, patri & dominis relictis, è viuis decessit.

Skirmunt
Ginuilo
Borkus.

Skirmunt itaque persolutis patri funebribus exequijs, Nouogrodecensium & Lituorum habenas moderauit. Ginuilo verò Poloczko iure naturali deuolutam administrauit, qui ducta in matrimonium Maria Twerensium Ducis filia baptizatus est.

Boris. atque Georgius cognominatus, cum Pskouiensibus, & Smolenscjs acerrimum bellum pro patria gessit, Borisso filio in Polocensi Ducatu relicto, spiritum exhalauit.

Boris. Boris ex more patri iustis perfolutis, Poloczka summa cum dexteritate moderauit, Basilicam sub titulo Sanctæ Sophiæ in arce de lateribus coctis pulcherrimè sumptuosèque erexit. Item aliam Saluatoris Iesu Christi, qui Spes Rutenis dicitur, & monasterium virginum medium miliari à Poloczka, (vbi modernus Dux Moschouia in oppugnatione Poloscæ, domicilium suum habuit) Borissique & Hlebi diuorum Rutenici ritus Ecclesias instaurauit ac dotauit. Borisso mo arcem & oppidum ad Beresinâ

Borissus fundata. fluuium, à sui nomine appellatam fundauit, ad quam vsque Magnus Dux Moschouia fines suos pertinere contendit. Borisso decedenti Basilus Rechbold filius in Polocensi principatu successit, qui ætatis plenus ad superos migravit, relicta filia Porokauia & Hlebo filio. Hlebus paucis annis in Poloczka exactis satis concessit. Porokauia

Basilus Rechbold. verò soror sua calibem virginalèmq; vitam ducens, in monasterio Rutenici ritus vixit, postea deuotionis causa cum quibusdam monachis Græcis, Romam petijt, ibidèq; mortua, ob vitæ sanctimoniam canonisata & Catalogo sanctorum scripta Paraxidifq; latinis secundum Rutenorum opinionem appellata. Nunc à Polocensibus Ducibus, ad Lituaniæ principes redeo.

Porokauia in Polocensia Ducis. Skiermunt filius Mingaili & frater Ginuili Lituaniæ habenas viriliter moderans, Mscislaum Ducem Lucensium cum copijs Russorum sibi occurrentem prostrauit, arcesque Pinskam, & Turomiam eisdem eripuit. Postea Balaklauium Tartarorum Zamolhensium Regem apud Keidanow Russiam vastantem cum vniuerso exercitu fudit, fugauitq;.

Skiermunt Rex Russorum prostrauit. Tandem Russiæ principibus bellum intulit, eo quod illum Lituania pellere niterentur. Mortisq; successu copijs Russorum debellatis, Mozeram, Cernihouiam, Karasouiam arces cum suis prouincijs expugnauit, imperioque suo subiugauit, ac tribus filijs, Stroinato, Lauborro, & Pissimonto in hæreditatem concessit.

Skiermunt Rex Russorum prostrauit. Kukonoitus patruus Skiermōti in Lituaniæ & Samogitiæ principatu multis annis exactis, naturæ debitum soluit. Giedruffo verò genero, qui filiam suam Poiatam matrimonio copulauerat, principatum commisit, qui Lituaniæ & Samogitiæ habenas summa cum dexteritate administrans moritur, Ringolto filio relicto.

Giedruffus. Ringolt patri funebribus exequijs more gentili perfolutis, Lituaniæ & Samogitiæ præficitur. In hūc principes Russiæ inuidia ducti, ob tributa nō perfoluta exacerbati conspirauerunt, quatenus Ducatu paterno exueretur. Itaque exercitibus conscriptis, in Lituaniam valida manu cum Tartarorum auxiliarijs copijs excurrunt; quibus Ringolt viribus Lituanicis & Samogitiæ accinctus occurrit, aciq; commisso prælio ad Nemnam fluuium iuxta Mohilnam, Tartarorum sex millia Rutenorumq; ingentes Copias prostrauit. In quo conflictu ex Ducibus Russiæ, Demetrius Druccensis, Suetoslaus Kiouiensis, Leoque Volodimerensis occubuerunt. Ringoltus hac victoria & alijs multis clarus humanis excessit, cui Mindog filius in Principatu successit, anno Domini 1340.

Ringolt Princeps Russiæ. Ringoltus hanc victoriam & alijs multis clarus humanis excessit, cui Mindog filius in Principatu successit, anno Domini 1340.

Ringolt patri funebribus exequijs more gentili perfolutis, Lituaniæ & Samogitiæ præficitur. In hūc principes Russiæ inuidia ducti, ob tributa nō perfoluta exacerbati conspirauerunt, quatenus Ducatu paterno exueretur. Itaque exercitibus conscriptis, in Lituaniam valida manu cum Tartarorum auxiliarijs copijs excurrunt; quibus Ringolt viribus Lituanicis & Samogitiæ accinctus occurrit, aciq; commisso prælio ad Nemnam fluuium iuxta Mohilnam, Tartarorum sex millia Rutenorumq; ingentes Copias prostrauit. In quo conflictu ex Ducibus Russiæ, Demetrius Druccensis, Suetoslaus Kiouiensis, Leoque Volodimerensis occubuerunt. Ringoltus hac victoria & alijs multis clarus humanis excessit, cui Mindog filius in Principatu successit, anno Domini 1340.

Mendog siue Mindog Dux Lituaniæ Samogitiæque communibus suorum acclamationibus creatus, cum Prusciensibus Crucigeris & Liouoniensibus multa præclara bella gessit, Smolenskam & Wolhinæ Duces imperio suo post varios conflictus subiecit. Boleslaum Pudicum Regem Poloniæ 1243. anno à Christo nato, Danielemq; Russiæ Monarcham & Regem coronatum 1246. sepius excursorijs pugnis, cruenta cum clade Christianorum molestauit. Masouiam

Masouiam, Dobriniam, Kuiauiam, igne ferroq; multis spolijs onustus frequenter pègrauit. Postea anno Domini 1252. à Cruciferis Prussiae, Liuoniaq; inductus, fidem Christianam cum nonnullis Lituaniis & Prutenis suscepit, deditque litteras Cruciferis Prussiae (Magistro Henrico de Zalca in ordine tunc temporis quarto præsidente) quibus astruit, & recognoscit, se ab illis multipliciter honoratum & adiutum, & ideo terras suæ ditionis, videlicet Samogitarum, Iaczwingorum, Curowiensium, Weizensium, & totam terram Lituaniæ perpetua & irreuocabili donatione, ipsis donasse & inscripsisse. Consilioq; fratrum Cruciferorum Prussiae nuncios suos, nuncijs Magistri & cruciferorum adiunctos, ad innocentium Papam quartum misit, profitens se puritatem Christianam suscepisse, & Coronam super Lituanos regnandi petens. In cuius fauorem Innocentius Papa fratrem Heindenricum olim prouincialem Poloniæ, & Episcopum Armacanum, cum alijs Episcopis de Riga Liuoniæ misit, qui Mendogem in Regem Lituaniæ inunxerūt, sub eodem tamen anno, cum omnibus baptisatis ad pristinos idolatriæ feces, prioribus peiores redijt, siue dolore & pœnitentia amissarum terrarum, quas Cruciferis inscriperat, siue alia causa commotus. Postea anno Domini 1260. Mendog, siue Mendolphus Princeps Lituaniæ ordinatione Crucigerorum Regem se gerens ex Lituaniis Prutenis, Iaczwingis, Samogitijsq; triginta milliū exercitu coadunato, Masouiam oram crudelissimè depopulatus est, castrū Ploczko cum ciuitate exussit, deinde Prussiam inuadens, Cruciferis tantummodò castra tuentibus, ciuitates quas Cruciferi extruxerant flamma, & excisione deleuit, omnesq; Christianos illic repertos trucidauit, opimisq; spolijs onustus in Lituaniam redijt. Item eodem anno Magistro & Cruciferis Prussiae, erigentibus castrum Carfowin, in monte sancti Georgij, à Lituaniis, & Prutenis barbaris prostrati sunt, vbi Hæricus de Hortu-

Mendog
Cor. na.
in Prussia
sunt.

Mendog
Chr. fide
nam fac
sserunt.

Masouia
Prussia
Mendog
Carfowin

fen Magister Liuania, & Henricus Marschalcus Prussiae cum multis alijs occubuerunt. Lituaniam autem castrum Carfowin & Heizburg, maceratis fame defensoribus conquiesuerunt. Ad castrum deinde Konigtberg obsidione promotum a Crucigeris repulsi sunt.

Masouia clades, ubi Semouitum obruncatur.

Tandem Mendog valido collecto exercitu cum Swarnone Prussiae principe, anno 1262. in Masouiam irrupit, ubi in vigilia Sancti Ioannis Baptistae Semouitum Ducem Masouiae incautum in curia Iasdom cum filio Conrado, & alijs militibus, occupauerunt. Swarno Dux Russiae Semouitum ipsum crudeliter decolauit. Conradum uero filium ipsius, Mendog, & Lituaniam conseruauerunt, & eodem anno ab eis redemptus est. Lituaniam itaque & Ruteni, uniuersa Masouiae ora & Cuiuiae parte peruastata, cum imensa praeda hominum & pecorum, succensis opidis & villis in suas terras redierunt. Sequenti deinde anno, Lituaniam & Ruteni non contenti prima deuastatione in Masouiam iterum remearunt, & in ea propter desolationem nihil reperientes, Castellaniam Louiciensem ad Archiepiscopum Gnesnensem pertinentem, igne & multiplicibus praedis consumpserunt: nemineque defensionem opponente, in terras suas superbiendo discesserunt.

Louiciz exustio

Tandem Deus misericors Polonis, Masouitisque Christianis propiciaturus, dissensiones ciuiles, inter Rutenos & Lituanos immisit. Nam Mendolphum, alias Mendog Regem Lituanorum, nepos eius Stroinat cum Dowmanto genero eiusdem, Principatum Lituanicum ambiens, quiescentem obruncat, & duos filios eius, Ruklam, & Rzepikassam, sicque principatum arripuit, anno 1263. in quo & fratrem Towciuilum Polocensium Ducem ambitione commotus trucidauit. Woifalk autem Monachus tonsus Rutenicum ritum primo professus, filius Mendolphi, patri occiso parentando Stroinatam exprobando illi, nephariam caedem, anno Domini 1264. occidit. Itaque Woifalk monachus Ducem Lituanorum se gerere coepit, Poloniamque, & Masouiam, ac Cruciferos crebris irruptionibus infestauit.

Mendog cum filijs occisus a Stroinate. Towciuilus trucidatur.

Stroinat obruncatur.

Anno autem Domini 1267. praeditus Woifalk propter similitudines & odia pro terris Russiae, quas sibi appropriare nitentur, in Wrofsko monasterio Rutenorum Sancti Michaelis circumuictus a Leone Duce Russiae, qui & Leopolum fundauit, filio Daniclis olim regis Russiae, occisus est.

Woifalk ingulatur.

Sublatis phuisinodi seditiones Ducibus Lituaniae, Vtenus siue Vcienus ex principum Lituaniae profapia familia Kitaurorum communi omnium acclamatione in Magnum Lituaniae Samogitiaeque Ducem substituitur, qui pluribus bellis cum Rutenis, Cruciferisque Prussiae exantlatis Swintoroho filio relicto est uiuis decessit.

Vcienus.

Swintorohus paucis annis in Imperio exactis, Reipublica tamen negotijs optimè communitis, constitutisque, ex hac luce comigravit, cui Germontus filius succedens, & ipse non multo tempore imperans, relicto Trabuso & Aligino filijs, in fata concessit. Trahus Magni Ducatus Lituaniae, Samogitiae, & quibusdam regionibus Russiae iure hereditario ad se deuolutis imperas, bello & pace clarus oppidum a suo nomine cum castro hucusque Trahy appellatum condidit, & quinque filios legitimos Narimundum, Dowmantum, Holsanum, Giedrutum, Troidenum, procreauit, pluribusque egregijs gestis exactis, fatis interceptus est.

Swintorohus. Germontus. Trahus.

Perfolutis

Perfolutis gentiliter patri funebribus exequijs, eiusdem in magno Ducatu Narimuntus natu maior filius successit, sedemque suam de Nonogrodek Kiernoua transfudit. Dowmant uero Vcianam castrum cum suo districtu tenuit. Giedrotus siue Giedrus, arcem ad lacum quendam a suo nomine Giedrote appellatam, condidit, in qua sedem sui principatus habuit, ex eo ad haec usque tempora innumerabilis progenies extat propagata, Ducum Giedrocensium titulo gaudentes, ac pro Ducibus sese gerentes, & a Wilna Lituaniae Metropoli, quatuor miliaribus incipiendo, in Lituaniam usque ditiones eorum extenduntur per 26. miliaria Polonica, plurimique eorum pauperissimi uix colonorum conditionem adaequant, ceteris Dominis inservientes nihilominus tamen titulo Ducum sese priuari permittunt, atque aliter appellati aegre ferunt: uere enim ex Ducum Lituaniae profapia, genus suum ducunt, & armis Ducatus Lituaniae antiquis, quas a Romanis importatas, ferunt, Kijtauro uidelicet secundum illorum opinionem utuntur. Sed ad rem redeo. Holsam quartus Trabussi filius ultra fluuium Viliam versus orientem procedendo, & Korablum amnem arcem sui Ducatus sedem, a sui denominatione Holsany appellatam condidit. Horum Ducum Holsanensium Paulus Episcopus Vilnensis moderni, uere Reuerendissimi, Domini Valeriani Episcopi antecessor familiam terminauit. Ducatus uero ipse in ditionem regis cessit. Quintus Troidenus Iatwingorum, ubi nunc Podlattia, & Doiowskiu principatum utro sibi oblatum accepit, ubi Rayrodum arcem hucusque manentem condidit, ad Biebram fluuium.

Sedes de Nonogrodek in ieger noua transfata.

Duces Giedrocenses.

Hij quatuor fratribus, Narimuntus secundum praerogatiuam natiuitatis, in Magno Ducatu praepositus, coniunctis eorum uiribus Poloniam, Russiam, Masouiamque & Prussiam infestabant, Crucigeros quoque sapius, tam Liouonenses, quam Prussienles oppugnabant. Postea Narimuntus cum Dowmanto fratre bellum ciuile, quod sibi uxorem rapuerat mouit. Vczianaque quo se Dowmantus receperat obsessa, uxorem recuperauit, & arcem conquiescit. Dowmantum uero Ducatu exiit, fugauitque, qui Pskouiam fugiens in principatum a Pskouiensibus promotus est, quorum armis Polocenses Rutenos Poloczka conquista, suam in ditionem subiugauit.

Insignia Lituaniae.

Porro Rutenorum annales Narimuntum Magnum Ducem Lituaniae primum autorem Stemmatis siue insignij Lituanici, uiri uidelicet armatæ quo insidentis albo, gladium extensum super caput tenentis, in modum persequentis fugientes, unde uulgariter Pogonia dicitur. Fatis tandem obtemperatis, Narimuntus, Troidenus frater in Magno Ducatu Lituaniae & Samogitiae successit, qui rebus omnibus imperij bene compositis, sinibusque ab incurtu Rutenorum & Crucigerorum vndique tutatis summo cum terrore finitimis gentibus principatum gubernauit, filius uero suus Rimuntus, quem ex Masouiae Ducis filia suscepit baptisatus, Monasticam vitam ex praescripto Rutenorum professus est.

Troidenus Lituaniae Princeps.

Postea anno Domini 1278. Troidenus coadunatis Lituanorum, & Prutenorum barbarorum copijs, quae 30. millia pugnatorum excedebant, eas trifariam diuisit, unam partem in Masouiam, duas uero in terram Culmensis contra Crucigeros destinauit, maximaque parte Prussiae ditionis Crucigerorum peruastata, castris Burgelaw, Lubaw, Chelm, expugnatis maximam captiuitatem hominum & iumentorum in Lituaniam abduxit. Eodem anno terra Cuiuensis circa oppidum Kowale, & Laciensis ciuitas a Lituanis, subita incurfione spoliata est. Postea Dowmantus Pskouiensium, & Polocensium Princeps, Troidenum natu minorem fratrem, Magno Ducatu Lituanico dominari aegre ferens, tres rusticos subordinauit, praetio corruptos, qui eum de balneo eunte incautum obruncarunt. Dowmantus itaque copijs conscriptis ualidissimo cum exercitu, ad Lituaniam occupandam progressus, a Rimunto filio Troideni ex monacho principe facto, uiribus Lituanicis profligatur, trucidaturque, qui

Prussiam Troidenus uastat.

Troidenus trucidatur.

LITVANIAE

eius sanguine parenti victoriosè parentavit. Facta in Kiernowa cōventione omne ius hæreditarium in Magno Ducatu abdicavit, sæcularique principatu sperto, vitam monasticam continuare delegit. Vitenen verò Samogitam de familia Kitaurorum ex Romanis Principibus oriundum, virum strenuum & magnanimum, in Magnum Ducem Litvaniæ cōstituit: quamvis enim superessent Patruels sui duo, Giedrocensis, & Holfanensis Duces, ad quos magnus Ducatus iure hæreditario pertineret, sed quod erant puerili ætate, ad imperium minus habili, idè principatum ad eos deferri disuasit, dicens: patrum suum Narimuntum foelicis memoriæ, arma siue insigne Magni Ducatus sibi fabricasse, virum armatum cū gladio equo insidentem, idè oportere, ut princeps, armis bellicosus, strenuè coresponderet.

VITENES PRINCEPS LITVANIAE.

Anno quo verbum Diuinum salutiferum, humana in carne, mundo cœli tus apparuit 1279. Vithenes communi omnium suffragio, Princeps salutaris in Litvania, & magnæ parti Russiæ latè imperavit, frequenterque bella cum Polonis finitimis, Russiæque Ducibus gessit.

Annoq; Domini 1282. cum Lituanis & Iaczwingis 24. die Septembris in terram Lublinsensem devenit, & 15. diebus eam vastando, magnam prædam in Lituaniam referebat. Lesko autem niger Rex Poloniae, Lublini ex visione angelica cōsolatus, ad persequendosque barbaros animatus est, quos cum parua manu Polonorum militum inter Narem, & Nemen consequutos, securè agentes, facilè prostravit, ad decemq; millia barbarorum trucidavit, & spolia abegit, ac in signum victoriæ Lublini

*Lituanii
prostrantur.*

DESCRIPTIO.

49

Lublini Ecclesiam parrochiale sub titulo sancti Michaelis Archangeli fundavit. Anno Domini 1286. Pelusa vnus ex Ducibus Litvaniæ suas iniurias in Lituanos venturus, ad Albertum de Missen, Commendatorem in Konigsberg, secretò confugiens, viginti viros militares Teutonicos armatos sibi dari petijt, quorum principales erant Martinus de Golin, & Conradus Tasil Crucigeri, cum his ad locum vbi principes Litvaniæ conuiuabant perueniens, nocte incautos oppressit, 70. principales Lituanos dormientes, plurimamque multitudinem vtriusq; sexus trucidavit, sponsum & sponsam, cū matronis & virginibus, spolijs, clenodijs, vniionibusq; onustus in Konigsberg deduxit.

*Lituanii
in nuptiis
trucidantur.*

Anno Domini 1287. Lituanii, Pruteni, & Samogitæ, furtiuo & silenti agmine, in terram Dobrzensensem venientes, principalem ciuitatem Dobrzin, die Dominico, ciuibus sacris occupatis compræhenderunt, & trucidatis senibus atq; lactantibus cæteros, spoliatis villis & oppidis, in miseram seruitutem abduxerunt.

*Dobrizen
sis terra
vastatur.*

Anno Domini 1289. Exercitus Lituanorum, in numero octo millium armatorum, in terram Sambiensensem Prussiam, descendens, flammis, cædibus, & spolijs eam vastavit, & exuuis onustus in propria redijt, Cruciferi decernere cum hostibus non audentes, solum duntaxat Lituanos interceperunt.

*Prussia
vastatur.*

Anno Domini 1291. Lituaniam Cruciferi Prussenses, vastauerunt, multisque occisis septingentos captiuos abduxerunt. Postea & Mederabe castrum Lituanicum, Commendator de Konigsberg conquisiuit. Magister quoque Prussiam Memer, cum forti exercitu Lituaniam aggressus, duos districtus, Pastonow, & Gersow, in cinerem redegit, & cum multa præda captiuorum reuersus est. Paucis post diebus Vitenes Lituanorum Dux terram Cuiaviae hostiliter ingressus, cædibus & spolijs, circa ciuitatem Brzeskie patris, hominum & rerum prædam ingentem secū abduxit, & licet Vladislaus Loktek & Casimirus, Cuiaviae, & Lanciciae Duces, cū militibus suis, Magister quoque Prussiam Menhardus tempestiuè eos fuissent insequuti, re tamen nulla memorabili edita, omnes abiire retrorsum.

*Lituaniam
vastatur.*

*Cuiavia
vastatur.*

Anno Domini 1293. Conradus Stange Commendator de Ragneta circa festum S. Iacobi castrum Mindege in Litvania expugnauit, & magnam multitudinem Lituanorum, pluribus cæsis in Prussiam abduxit. Vitenes autem cum multitudine Lituanorum, & Rutenorum, Prussiam 80. diebus vastavit.

*Lituaniam
vastatur.*

*Prussia
vastatur.*

Postea anno Domini 1294. cum mille octingentis equitibus, per sylvas & nemora, silenti agmine Vitenen, in terram Lanciciensensem post festum Pentecostes ingressus, primum in Ecclesiam collegiatam Lanciciensensem impetum fecit, & frequentiam populi, quæ illuc confluerat trucidavit, alios verò captiuauit, prælatos, canonicos, & sacerdotes in seruitutem accepit, vestes sacras, & vasa dirripuit, & qui supra Ecclesiam cōfugerant, domibus Ecclesiam circumstantibus accensis suffocauit. Ad rura deinde & vicos discurrendo, magnam prædam abigebat, redeuntemque Casimirus Dux Lanciciensis, cum militibus suis prope Sohaczow, ciuitatem, in villa Troianow consequutum, impari Marte prælium cum eo commisit, vbi à multitudine Lituanorum confossus, strenuè dimicatio occubuit. Peracto prælio cuilibet Litvano 20. Christiani Poloni in sortem efferunt.

*Casimirus
à Lituanis
occisus.*

Anno Domini 1294. Meinhardus Prussiam Magister, binos districtus Lituanorum Pastow & Gierschow vastavit. Eodem quoque tempore Commendator de Ragneta Lituanorum castrum Kijmel conquisiuit, & succendit.

*Lituaniam
vastatur.*

Anno Domini 1296. Vitenen, ingressus terram Culmensensem, & districtum Colubiensem spolijs, & cædibus eas afflixit, deinde in Liuoniam vastatrices, suas copias duxit, eamque igne & ferro protriuit.

*Prussia
vastatur.*

Anno Domini 1298. Lituanii oppidum Strasburg in Culinensi terra vastauerunt, quos Cruciferi assequentes, partem prædæ abegerunt.

Postea anno Do. 1299. sexcenti Lituanii Prussiam igne & ferro protriuerunt. Natangiaq; districtum de prædati 300. captiuauerunt Teutones, plurimos verò occiderunt.

K

LITVANIAE

Hic Vitenes habuit magistrum stabuli, Gediminum nomine, virum ambitiosum & excelsi animi, qui imperium ambigens praedictum Vithenem Dominum suum na-
Vitenes à Gedimino obtruncatur.
 cta occasione temporis obtruncavit, statimque magno Ducatu, & vxore Domini occisi (quae etiam in necem mariti consenserat) potitus est, atque hunc exitum Vitenes habuit. Chronica verò Rutenorum hunc Gediminum legitimum filium Vitenis testantur, & legitime eundem patri successisse, sed caeteri historici probabiliores ab eorum sententia discrepant.

GEDIMINVS MAGNVS DVX LITVANIAE.

Anno à Christo nato 1300. Gediminus imperio industriosè inter suos arrepto, latè illud propagavit, nonnulla parte Rursiæ partim vi & armis, partim pacis occupata. Dum autem Lituaniam habenas strenuè Gediminus gubernaret, à Rutenisq; & Polonis fines suos foelici marte pacaret, Crucigeri, Prussienfes, & Liuonienfes armata manu, & conscriptis ex Germania validis copijs, Samogitiam hostiliter ingressi, quæq; obuia vastauerunt, Kunossow arcem obsederunt, machinis eam quatientes, quam violenti irruptione coeperunt, & Gassaldum Campiductorem Lituaniam in ea captiuauerunt, vniuersamque terram Samogitiam occupauerunt. Sequenti anno Gediminus ad vlciendas iniurias sibi illatas, in inuasa & violenter occupata Samogitia, Lituanorum copijs conscriptis, & Rursiæ principū auxilijs, ac Tartarorum accintus, contra Prussienfes, Crucigeros & Lituanieses expeditionem egit, & ordinatis vtrinque aciebus à mane vsque ad meridiem durissimo Marte, ad Okmicnam fluuium pugnaverunt, donec Samagitarum exercitus, in ipso furore belli à Crucigeris

Samogitia à Crucigeris occupatur.

DESCRIPTIO.

tigeris ad Lituanos deficiens, Gedimini vires auferent, qui fortiter ordinem Teutonorum dirrupit, copiasque eorum in fugam vertit, plerique ergo Almanorum, cum suis commedatoribus interfecti, alij in fuga capti, Gedimino presentati sunt, quam victoriam prosperè nactam persequens, in Prussiam contendit, duobusque castris Ragneta & Cilza conquistis, ciuitatibus & villis circumquaque ferro, & igne deuastatis, magna spolia in Lituaniam triumphator abduxit, & Samogitiam totam recuperavit, praesidijs & in castellationibus Crucigerorum erradicatis. Hoc bello foeliciter continuato, anno Domini 1304. in Rursiæ Principes expeditionem parabat, Volodimirum Ducem Volhiniam, cum exercitu Rursorum trucidavit, Volodimiriamque cepit. Postea contra Leonem Lucensem Ducem armata manu contendit, quo fugato Luczkum occupavit, & totam Volhiniam in suam ditionem redegit, Brestiam exercitum reducens ibidem hibernavit. Tandem otij pertæsus maioribus copijs conscriptis, contra Kiouiam Principem Stanislavum processit, Bruczaiumq;, & Zitomiram, castra expugnauit, ipsum Stanislavum Kiouiam, & caeteros Principes Rursiæ, Leonem Lucensem, Romanum Bransensem, Olham Præslauensem, coniunctis viribus sibi occurrentes, foelici Marte profligauit, vbi Læo Lucensis, & Olha Præslauensis occubuerunt, Stanislavus verò Kiouiensis cum Romano Bransensi, fuga salutem consulentes Branskam fugerunt. Gediminus autem victoria hæc elatus, Bialygrodek, postea Kiouiam ipsam tunc temporis Rursiæ Metropolim, Cerkassos, Kaniouiam, Putvilam sexaginta milliaria ultra Kiouiam, Slepotorum, Brankum, Pereflauiam, fauente Marte, partim vi, partim ditione expugnauit, & totius ferè Rursiæ, Seueriæ, & Volhiniam Princeps facili negotio factus, in Lituaniam triumphans castra reduxit.

Crucigerorum strage.

Victoria Gedimini.

Gedimino Princes Rursiæ profligati.

Kiouia Principatum cum sua auferentis occupat.

Postea Gediminus de Kiernowa ad venadas feras causa solatij, quinque miliaribus ultra Viliam fluuium emensis, nacto loco natura & oportunitate apprimè munito, arcem ibidem erexit in lacu, ciuitatemque eidem adiecit, quam vocauit Troki, in eam Sedem Magni Ducatus de Kiernowa transfudit. Postea anno Domini 1305. orientem versus causa venationis exercendæ progressus, in quatuor miliaribus, vbi Vilna Vilia fluuio commiscetur, plurimas feras nactus est, ibidemque in monte Krzymagora tunc temporis dicto, qui modo Turzagoria, vel Lissa, id est, calua vocatur, Vrum feram grædem, sua manu trucidavit, venationeque lassatus, vespera imminente in eo mote pernoctauit, dormiensque per somnium vidit, lupum ferreum rugientem, in cuius ventre alij centum lupi rugiebant, experre factus somnium aulicis & stipatoribus exponit, quod varijs variè exponentibus, Lezdzieiko, sacerdos suus gentilis (quem dicunt in nido Aquilæ repertum) qui etiam auguria, & futura praesagire solebat, huius somnij arca na exposuit, Lupum ferreum rugientem, urbem fortem, insignem, & celebrem significare, lupos verò in eo rugientes, multitudinem populorum portendere. Qua de causa Gedimino Principi suavitatem & arcem ibidem erigendam, & idè Lezdzieiko sacerdos plurimis beneficijs, ob singularem virtutum excellentiam auctus Radivil, quasi consiliarius Vilna edificandæ, vocatus est, de cuius familia praestantissimi Heroes semper fluunt, qui belli pacisque munia, maxima animi ingenijque vi praclare in Reipublica Christiana emolumentum obeunt. Itaque Gediminus persuasione Lezdzieikonis ductus, illico arces duas, vnam in mote excelso, alteram in planicie inferiori erigere munireque fecit, ciuitatem etiã populosam edificare iuxta mandauit, quã Vilnam à Vilna fluuio praeterlabente appellauit, & sedem suam de Troki in eam transfudit, ac foeliciter principatus finibus prolatatis imperauit.

Sedem Troki erecta in Sedem Ducis Lituaniam.

Somnium Gedimini de Lupo ferreo.

Vilna condita. Lezdzieiko ex quo Radiviloni.

Vilna condita.

Anno à Christo nato 1306. audientes Litvani, dissidia in regno Poloniae, per nemo-
Polonia maior à Lituaniam Gestatur.
 ra, & inuia, in terras maioris Poloniae, irruerunt, & oppida Kalis & Stauissino, villasque in vicinis eorum exusserunt, depredarunt, senes, & impuberes trucidarunt, pluraque millia promiscui sexus, in Lituaniam abduxerunt. Eodem anno Henricus de Pleczko Saxo, Magister Prussiae, castrum Gartin in Samogitia praesidio Lituanorum munitam, sub tempore nebulæ apertum, cum Teutonicis inopinatè cepit, & omnes Lituanos trucidavit. Multis demum peregrinis, ex Germania in Prussiam aduenientibus

aliud bellum Lituanis illatum est, & districtu Karstowin spoliato, in Prussiam cum captiuis redierunt.

Anno Domini 1307. Litvani in die S. Galli, terras Syradia & Kalissensem subito irrupentes, plurimam rapientes praedam, caedeque & igne plurima loca vastantes, cito gressu in Lituaniam redierunt.

Anno Domini 1308. Olgerdus filius Gedimini cum Lituanis Prussiam ingressus est, ferro, & igne prostravit, praedamque ingentem abduxit. Hanc autem sibi Litvani, & Pruteni, Crucigeri vicissitudinem saepissime alterutrum reddebant.

Anno quoque 1311. idem Olgerdus cum omnibus suis copijs, terras Prussiae sub carnis priuio ingressus, per caedes & flammam magnam partem terrae in fauillam, & desolationem redegit, in Lituaniam cum quingentis captiuis reuersus, dijs suis libamina obtulit, quam cladem Cruciferi vlciscentes, vicissim terram Samogitiae vastauerunt. Litvani quoque similiter eorum Regiones depradauerunt.

Anno Domini 1315. Samagita numerofo exercitu, Ragueta cinxerant, & cum longum tempus in obsidendo castro non expugnato consumpserant, conculcatis segetibus & omnibus in circuitu vastatis, in Samagitiam redierunt. Olgerdus autem Samagitarum captum continuans cum frequenti exercitu, castrum Trismemel obsidione vallauit, proiectioneque machinarum 17. diebus, expugnabat. Ducentos milites ab Henrico Magistro Prussiae missos, ad obsessos ingredi contententes, ad vnum omnes profligauit. Anno Domini 1320. Henricus Marschalcus Prussiae, cum bene instructo exercitu Lituaniam vastauit, circa Vornianij, interim vero Litvani, & Samagitiae nihil ea vastatione deterriti, angustias vnus saltus, quem Crucigeri in redeundo transitori erant, occupant, & arboribus magnis succis vias obstruunt, insidias parandas, dumque Marschalcus cum exercitu ignarus insidiarum, syluam ingrederetur, a Lituanis & ipse, & exercitus vniuersus omnes ad vnum trucidantur.

Eodem anno Litvani terram Dobrzensensem inopinata excursionem vastauerunt, & Dobrzen ciuitate exusta cum praeda, ad sua reuersi sunt.

Anno Domini 1322. Litvani Derptensem Episcopatum in Liuania vastauerunt, & quinque millia captiuorum abduxerunt. Eodem anno hyemis tempore Dauid Capitaneus de Gartin Lituanus, frigore non torpens, ad Rualiam usque Liunionem vastauit. Ecclesias incendit, & sacra vasa recepit, & sex millia captiuorum cum ingentibus spolijs de Germanis, in Lituaniam abduxit.

Deinde sub eodem hyeme Litvani & Samagita ciuitatem Memel, & tria Castra in eius vicinio expugnauerunt, post haec, districtum Vilon in Prussia aduentem, strage magna edita, Commendatorem de Capion, cum exercitu Teutonicorum occurrentem, occiderunt. Masouiam quoque Dauid de Gartin, multis villis & oppidis succensis, vastauit.

Anno Domini 1323. Litvani clandestinis itineribus, in Dobrzensensem terram Poloniae, subito irrupentes, ipsam ciuitatem exusserunt, & captiuorum nouem millia abduxerunt.

Dauid Capitaneus de Gartin, anno Domini 1324. Masouiam circa Polowko, iussu Gedimini, deuastauit, & centum triginta villis exustis, trigintaque Ecclesijs parochialibus deuastatis, quatuor millia captiuorum in Lituaniam deduxit. Alius quoque exercitus Lituanorum in Liunionem descendens, eam pluribus in locis deuastauit. Sequenti autem anno 1325. Anna filia Gedimini Principis Lituanorum, in coniugem Duci Casimiro, filio Vladislai Regis Poloniae, cum omnium captiuorum sex regionibus Polonorum, per Lituanos receptorum redditioue, pro dotalibus data, & pax Poloniae charissima & desiderabilis, per hanc affinitatem a Lituanis data est.

Gediminius postea in oppugnatione castri Fridburg, quod Crucigeri in Samogitia erexerant, a quodam Crucifero sagitandi perito, sagita ignea per dorsum transixus est, a quo vulnere spiritum exhalauit.

Hic Princeps septem filios ex vxore Vithenenis, domini sui occisi, suscepit, Montiuuidum

Syradia a Lituanis vastatur.

Lituanis Prussiam, Crucigeri Lituanis vastant.

Prussia vastatur.

Lituanis vastatur.

Crucigeri profligantur. Dobrzen vastatur.

Liuania vastatur. Prussia castra expugnantur.

Henricus de Capion profligatur. Masouia vastatur.

Polowko exusta.

Liuania vastatur. Filia Gedimini Casimiro filio Regis Poloniae nupta. Pax Poloniae cum Lituanis. Gediminius occiditur. Gediminius proles.

uidum, siue Moniuuidum, Narimundum, Olgerdum, Iauunutum, Keijstutum, Koriatum, & Lubarum, filias item aliquot, ex quibus vnam Casimiro Regi Poloniae datam diximus. Imperium viuens inter filios diuisit, vt Muniuido natu maiori Kiernouia & Slonimum, ciuitates cum suis prouincijs. Narimundo Pinskum cum suo tractu de Russis, vel bello partum, vel pactis quibusdam acquisitum. Olgerdo Krewo, Keijstuto Troki, Koriato Nouogrodek ciuitas cum suo territorio. Iauunuto vero (quem pater impensius diligebat) Vilna Metropolis Lituaniae, & summa rerum obuenerit. Lubartus Volodimirensem Ducatum Russiae obtinuit. Nam cum Russam vxorem Volodimirensium Ducis filiam duxisset, ac focero haeres factus esset, nullam inter fratres sortem accepit. Ex his Olgerdus & Keijstutus coniunctissimè inter se vixere, & vegetiora nati ingenia moleste tulerunt penes Iauunutum nihili hominem principatum esse. Itaque hi duo decedente è viuis patre Gedimino, Iauunuti de Vilna eiciendi, & principatu exuendi, consilium inierunt, diemque certam conatus perficiendi inter se constituerunt. Habebat etiam Olgerdus in Russia Vitepscensem Ducatum cum vnicam eius orae principis filiam vxorem duxisset. Itaque cum eò profectus esset, non venit ad constitutam cum Keistuto diem. Keistutus vero vt voti compos foret, cum armatis copijs inopinatè Vilnam adueniens, arcem vtramque occupauit, Iauunutus autem inter primum tumultum elapsus in sylua à Keijstutanis perquisitus, captus & Vilnam adductus, in vinculaque à fratre coniectus est, paulo post Olgerdus ex Russia aduenit. Ibi preclarum inter coniunctissimos fratres de Magno Ducatu suscipiendo, certamè extitit, Keijstutus enim Olgerdo velut natu maiori illud cederebat, Olgerdus vicissim Keijstutum sibi eum habere iubebat, quem ei fortuna, virtusque obtulisset. Tandem sic inter eos euenit, vt Iauunuti portionem aqua lance diuiderent. Vilna tamen cum principatu penes Olgerdum maneret, neuter alterius ditionem inuaderet, sed vterque alterius bona perinde ac sua curaret, si quid vel bello, vel quauis alia ratione deinceps vteruis acquisuisset, ex aequo vt inter se partirentur. Atque his conditionibus foedus inter se iecerunt, & iureiurando vtrinque confirmarunt. Iauunuto vero Zaslauensem Ducatum in Russia, fraterna misericordia concesserunt.

Sortes en diuisa. Dm cum Lituanis.

Iauunutum Gedimino patri su Magno Ducatu succedit.

Vilna capta a Keistuto.

OLGERDVS PRINCEPS LITVANIAE.

Olgerdus Principatu sub Iauunuto, per Keijstutum potitus, plurima bella cum Liuanis & Prussiensibus Cruciferis finitimis, vario Marte gessit.

Anno à Christo nato 1327. Olgerdus Lituanorum, Rutenorumque copijs conscriptis Prussiae hostiliter ingressus eam crudeliter vastauit, Crucigeris decernere cum eo, non audientibus, pluribusque munitionibus expugnatis, exercitum praeda onustum in Lituaniam reduxit, de Teutonibus captiuis trucidatis Gedimino patri nuper occiso à Crucigeris parent auit

Olgerdus patrem in Crucigeros vlciscentem.

Marchia Marchiam quoque nouam, eodem anno silenti agmine, adortus Francofordiã vq; & omnem oram circa Odrum fluuium, depopulatus est.

Tartari ex Tartarorum Regulos fratres Germanos Kutlubachum, Kaczbeium, & Dmeitrum Podoliae e. sociis. profligauit, Podoliaq; eiecit.

Postea Dux Moschouia Demetrius Iwanowicz potentia sua elatus, promisit se armata manu, vno mense elapso ditiones illius vastaturum, & Olgerdum in Vilna, cum gladio & igne sub Paschalis tempore visitaturum Olgerdus autem tunc temporis Virebke agens fomitem accensum, illi misit. Moschouia antequam extingatur adfuturus, arciq; eius hastam illifurus. Confestim ergo collecto exercitu in Moschouiam breui itinere contendit, qua obsessa inopinatè tyrannum compulit, ad se exire, ibi pacis conditionibus ex voto firmatis, hastam ipsemet quemadmodum promiserat, ad artem fregit, finibusq; Lituaniae vltra Mozaiskum sex miliaribus ex vna parte promotis à Moschouia vrbe duodecim miliaribus, ex alia ad Vhram fluuium, in Lituaniam triumphator redijt. Vniuersam ferè Russiam ditioni suae subiugauit, cuius Principibus olim Lituani tributa soluere cogebantur.

Suscipit autem ex Maria vxore Thwerensium Ducis filia, duodecim filios, Iagielonem, (qui postea ad Regnum Poloniae vocatus erat) Skiergelonem, Borisum, Coributum, Vigundum, Korigelonem, Narimundum, Lāguinum, Lubartum, Andream, & Butaum. Ex his omnibus Iagielonem natu maiorem dilexit pater, quod is & effigie, & virtutibus, vigoreq; animi expressius, patrem referebat, huncq; successorem sibi in magno Ducatu annuente fratre Keijstuto designauit. Keijstutus quoq; sex filios habuit, Vitoldum, Patricium, Totiuilum, Sigismundum, Voijdatum, atque Domgotum. Vitoldum verò præ cæteris impensius diligebat, ingenio enim animoq; excelso pollebat, eumq; successorem sibi designauit. Inter hos duos Iagielonem scilicet & Vitoldum patruces summa erat animorum, & voluntatum coniunctio.

IAGIELO PRINCEPS LITVANORVM.

ANNO Domini 1381. Olgerdo è viuis decedente, Iagielo paterno principatu fauente Keijstuto patruo potitus est. Multa bella vario euentu cum Ruthenis, Polonisq; & Crucigeris Liuoniensibus, ac Prussiensibus gessit. Erat apud eum Voijdilo quidam rusticanae & obscurae familiae homo, callidus & vafricia polens, qui cum primum pistrinam apud Olgerdum exercuisset, & industriam suam Principi probasset, cubicularius, ac deinde pocilator fauente fortuna ei factus est, fuitq; postea intimus secretarius Olgerdi quoaduixit, neque Iagielo quicquam de paterna beneuolentia in eum diminuit, quin sororem ei suam in matrimonium collocauit, quae res non leuiter Keijstutum patruum Iagielonis offendit. Id vbi animaduertit Voijdilo veritus ne ei autoritate honoris & gratiae periculum adiret, apud Iagielonem, Leijstutum, per contumeliam criminari coepit, eoq; consilijs suis iuuenem principem adduxit, vt is clam foedus cum Crucigeris Prussicis, aduersus patruum Deo

Voijdilo ex rustico Principis gener.

Peruersi Gordilensis consiliium.

Deo

De eo foedere Keijstutus Hosterodensis Commendatoris Crucigeri (qui filiam eius Ioanni Masouia Duci nuptam baptifarat) prodicione certior factus est, tamen Vitoldo filio Iagielonis patruelis causam diluente quieuit, donec Iagielo bellum contra Polocenses Rutenos, quibus Keistuti filius Andreas Harbati praefuit, suscepit, quo ei etiã Magister Liuoniensium auxilia ferebat. Interea verò Keistutus sublata omni dubitatione, armata manu Vilnam inuasit, eamq; in potestatem suam redegit, filioq; Vitoldo accersito: (nam ille arma contra patruelem charum non sumpserat) depræhensa federum cum Prussiensibus Iagielonis munimenta ei ostendit, sed ab eo tamè exortatus Vilnam solummodo ademit Iagieloni. Kreuam verò paternam & Vitepskam maternam sortem retinere cum passus est. Voijdilonem autem perfidiosè inter se inimicitias seminãtem, laqueo vitam finire fecit. Paulo post, dum Keistutus Nouogrodiam Seueriensem in Russia opugnat, Coributum rebellem perdomando, Iagielo non modo Vilna per prodicionem potitus est, verum etiam Troki arcem oppugnatam ditione occupauit, deinde contra se vterque comparauerunt exercitus, Keistutus è Samogitis & Rutenis, Iagielo verò è Prussis & Liuonibus Crucigeris, ille vt recuperaret Trokos, hic vt defenderet. Sed cum in conspectum venissent antequam infestis signis concurrerent, Iagielo per fratrem Skiergelonem, Keistutum, & Vitoldum filium eius sub specie colloquij ad se vocatos, coepit, Keistutumq; cathenis vincitum, Kreuam missum in carcere suffocare ordinauit. Vitoldum verò patruelem Vilnae in custodia diutius detinuit, neque Lituorum procerum, neque Magistri Prussiensium, Crucigerorum, neque fratrum & patruum deprecationibus, liberari potuit. Postea Creuam missus & morti destinatus, nocte quadam vxoris misericordia, doloq; liberatus est: nam ea cum liberam habuerit adeundi ad eum potestatem, commutato cum vna de duabus pedisequis habitu, veste muliebri indutum eduxit: imberbis enim erat, emissus ille in Masouiam ad Ioannem Ducem affinem suum, atq; inde in Prussiam ad Crucigeros confugit, à quibus obiurgatus, primum quod aduerso demum tempore suo societatem ipsorum expeteret, deinde benigne recreatus & bene sperare iussus est. Statimq; Crucigeri cum Samogitis, qui Vitoldo immensè fauebant, impetum in Lituaniam fecerunt, Trokiq; arcem expugnaverunt, & praesidijs impositis munierunt: sed eos postea illinc, reuersus ex Russia eiecit. Tandem Iagielo Vitoldum ex Prussia per internuncios renouauit, Grodnensemq; tractum, Brestiam, Drohicinum, Mielnikum, Bielsko, Surasum, Camenciam & Volkomisko oppida, cum suis territorijs concessit, fidemq; & obsequium eius sibi conciliauit, ita, vt is ne legatos quidem quoquam se infcio mitteret. Lituorum annales, etiam Voliniam, & Podoliam Ducatus Russiae, Vitoldo tunc datam à Iagielone esse testantur. Paulo post herede legitimo Polonorum Regnum post Ludouicum Hungarorum, deficiente, Iagielo ex Magno Ducatu Lituaniae, à Polonis ad regnum certis sub conditionibus (prout latius in descriptione regum Poloniae patet,) vocatus est: cum fratribusq; & patruelibus Cracouia (quae est Poloniae Metropolis.)

Anno Domini 1386. decimaquarta Februarij sacro fonte ablutus, & fidei Christianae praecipis incitatus est, eademq; die solenni ritu cum Heduigi vnica regni haerede Hungariae Regis Ludouici, & Poloniae filia, matrimonium contraxit. Indultumq; est conuiuijs choreis, & lusibus Cracouiae complures dies, per quos dies Magister Crucigerorum, Prussiensium, Conradus Zelner, Lituorum Ducibus vacuam videns, (omnes enim in Poloniam cum Iagielone discesserant,) hostiliter eam duplici agmine, coniunctis viribus cum Magistro Liuoniae aggressus est: quam longè, latèq; ferro, & igne depopulauit, Lucomliam arcem in Russia vi coepit, & Andream Iagielonis fratrem apud Russos religionem Christianam professum, (quo authore expeditio illa suscepta erat,) cum praesidio in ea reliquit, cui se quoque Polocenses, Rutheni dederunt. Sub idem tempus Smetoslaus, Smolensiorum Dux in Russia circum Vitepskum, & Orsha, arces depopulauit, & Mscislauiam vi coepit. Iagielo in Polonia re audita, confestim Skiergelonem, & Vitoldum cum Polonis voluntarijs, & Lituanis, in Lituaniã

Keistutus Magnus Dux Lituanie. Vilna captur à Keistuto. Vitoldo suspenditur. Vilna reciperatur à Iagielone. Troki capti. Bellum Iagielonis cum Keistuto. Keistutus in vinculis cruciatur. Vitoldus in carcere. Vitoldus à vinculis aufugit. Vitoldus Crucigeris Lituaniã vastat.

Vitoldus ex Prussia renouatur.

Iagielo ad Regnum Poloniae vocatur.

Iagielo Baptizatus & Coronatus. Zelner Magister Prussiae Lituaniam vastat.

Smetoslaus Russiam vastat.

LITVANIAE

Iagielus ar- misit, qui festinantes cum Crucigerorum exercitum Litvania discessisse compen-
 ses recuper- sent, Lucomliam arcem receperunt, inde Msczislauim profecti, paruo negotio om-
 nit. Sicutoslam nem eam oram, in potestatem suam redegerunt, Swatoslaumque qui eam occupat,
 occidit. Poloczka etiam recuperauerunt, de authoribusque defectionis, pallas
 Andreas sumptuerunt. Andreas autem Dux Regis frater, cuius autoritate hec agebatur captus,
 in carcere integro triennio in arce Dheczenensi Poloniae squalido carcere detentus, postea sus-
 fragijs Vitoldi patruelis, & caeterorum fratru, liberatus est. Nunc quomodo fidei Chri-
 stianae praecipis gens Lituanica cum suis Ducibus iniuncta & sacro Baptismo fonte la-
 uata fuerit, pauca quae ad rem pertinent nobis dicenda restant.

DE PRISCA RELIGIONE LITVANORVM.

AD Iagielonis Wladislai Regis Poloniae ex Ducibus Litvaniae tempora, de
 quo in Polonorum Regum descriptione copiosius diximus, tota gens Li-
 tuanica, & Samagitica praesae multorum Deorum, seu potius Daemonum
 superstitioni dedita erat. Imprimisque ignem, (quem sua lingua Znicz, ut
 eam sacram appellabant) cultu diuino prosequerantur, eumque in cele-
 brioribus locis, atque oppidis perpetuum obseruabant, & sacerdotes cum ministris ad
 hoc munus obeundum adhibebant, quod si in curia ministrorum ignis extingueret-
 tur capite plectebantur. Huiusque modi ignis Vilnae Metropoli Lituaniae in arce me-
 dio (ubi nunc Basilica diuo Stanislao dicatur, erecta est) perpetuo asseruabatur. Fulmen
 quoque quod Perunum Slauonica lingua appellabant, pro Deo colebant. Lucos praer-
 terea & eximias procerasque arbores, in syluis singuli sacrosanctas habebant, easque cul-
 tu latriae venerabantur, ita ut violare eas ferro iniuriae aliqua nequitas esset, quod si Li-
 tuanus eiusdem fidei perpetraret, ut videlicet aliquam arborem, vel ignem quolibet
 modo dehonoreret, statim vel Daemonum violentia interiret, vel membro aliquo
 arrepti priuabatur. Solem forte nubibus obscuratum credebant sibi succenseri, ideo
 sese illi quod placaretur, deuouebant. Viperas item atque serpentes Deos esse credebant,
 eisque cultum praecipuum exhibebant, & singuli patres familias, ciues, coloni, & nobi-
 les singulos, serpentes domi asseruare solebant, quos pro Panatibus, & laribus fami-
 liaribus adorabant. Iacque & gallos gallinaceos, eis immolabant, eratque inauspicatum
 & exitiabile toti familiae, quempiam ex eis violasse dehonerasse, aut domi non fouisse,
 se, tales enim, vel bonis omnibus priuabantur, vel crudeliter lacerati interirebant. Erat
 autem apud eos quotannis solenne sacrificium, sub initium mensis Octobris post col-
 lectas fruges, ad quod frequentes, cum vxoribus & liberis seruisque, conueniebant: ac
 toto triduo opipare epulabantur, de hijs quae Dijs ad offerendum maclarant. Quod
 & nunc in Samagitia, Lituania & quibusdam locis Russiae, ab agrestibus obseruatur,
 prout inferius suo loco dicitur. Ex bellis reuertentes manubias & vnum aliquem de
 captiuis praecipuum, & insignem virum victimae loco igni consecrabant. Corpora mor-
 tuorum cum pretiosissima suppellectili, qua viui maxime utebantur, cum equis, armis,
 & duobus venatorijs canibus, falconeque cremabant, seruum etiam fideiorem viuum
 cum domino mortuo, praecipue vero magno viro, cremare solebant, amicosque serui,
 & consanguineos, pro hac re maxime donabant. Ad busta propinquorum lacte melle
 mulcato, & ceruisia parentabant, choreasque ibidem ducere solebant, tubas instantes,
 & tympanas percutientes. Hic mos adhuc hodie in partibus Samagitiae confinibus
 Curlandiae ab agrestibus quibusdam obseruatur. Quos omnes errores & vanas super-
 stitiones. Iagielo postquam cum Hedwigi haerede Regni Poloniae, vnica ut supra in se-
 ria Regnum Poloniae patet, matrimonium contraxit, abstulit, sedauit, & Christianum
 nomen Lituanis Baptismi lauacro ablutis, indidit. Rebus enim in Polonia recte con-
 stitutis, volens ne Lituania patria sua ulterius Daemonum cultui vacaret, Comitibus ge-
 neralia Vilnae Lituaniae Metropoli, anno Domini 1387. ad initium quadragesimae ieiunij
 indicit, ad quas ingenti procerum & equitum Polonorum caeterua stipatus, vna cum
 Regina

Ienis Lituanorum idolum.

Fulmen idolum.

Arbores bantur.

Sole colebantur.

Serpentis cultus.

Solennis epula.

Victima.

Sepulchra.

Serui cremabantur.

DESCRIPTIO.

Regina in Lituaniam se contulit, Archiepiscopum Gnesnensem, & multos sacerdotes,
 ac pios homines, secum duxit. Semouitus quoque & Ioannes Masouiae, Coradusque Ole-
 niciae, Duces, eum committati sunt. Conuenerunt quoque Vilnam, Skergelo Trocen-
 sium, Vitoldus Grodnensium, Volodimirus Kiouiensium, & Koributus Nouogro-
 densium Duces, fratres Principis, & infinita equitum plebisque multitudo. Ibi de reli-
 gione Christiana populariter suscipienda, ac de exterminando cultu falsorum Deorum,
 & omni superstitione diligenter actum, ipso Rege, maximam ei rei operam nauante,
 non solum hortando, & praemijs alluciendo, sed etiam docendo, cum Polonici sacer-
 dotes linguae gentilis ignari essent. Porro gens barbara maiorum suorum, religiones
 aegre relinquebat, sed cum mandato Regis ignis sacer extinctus, templum araque eius
 vnde oracula a sacerdote edebantur, euersum esset Vilnae, ubi nunc diui Stanislai tem-
 plum, necati que serpentes, & succisi luci, arboreisque, sacrae, absque cuiusquam lesione,
 Litvani admirantes stupidi que dicebant, quomodo Dij nostri istis peruersis Polonis
 Christianis, hanc iniuriam dissimulant, seque laedi scelestis manibus sinunt, quod si hoc
 aliquis nostrum perpetraret, confestim ira Deorum interiret. Sed cum Poloni praeter
 opinionem barbarorum, Idola euertent, tum vero Litvani vanitate sua agnita, ala-
 criores, ad Principum suorum religionem facti sunt, plurimam ex his multitudinem
 Rex aduectis ex Polonia pannis laneis albis, ad Baptismum perduxit. Porro cum immen-
 si laboris esset, singulos sacro fonte tingere, nobilioribus tantum hic honor tributus
 est: reliquum vero vulgus turmatim distributum, aqua sacra a sacerdotibus aspergeba-
 tur, vnumque nomen singulis turmis, tam virorum quam mulierum, in nomine Pa-
 tris & Filij & Spiritus sancti, inditum erat, atque vna die triginta millia barbarorum ba-
 ptisati sunt, exceptis nobilioribus, & illis qui ante sacro fonte, in Polonia lauati erant,
 atque ab eo tempore Litvani in fide Christi permanent.

Iagieloni in Lituaniam ad Baptisandam gentem ex pedisse.

Idola Lituanorum demolita.

Lituanis Baptisati.

SKERGELO PRINCEPS LITVANIAE.

Agielo rex Poloniae postbaptisatam gentem patriam,

in Poloniam reuersus, Skergelonem fratrem pro se, Magno Ducatu Lituaniae inuestiuit. Vitoldus vero excelsi animi vir, indignum ducebat deteriori, & nihili viro subesse, ideo Grodna, & Brzeste arcibus suis, valido praesidio firmatis, in Masouiam ad Ioannem Ducem generum suum, cum vxore Anna, profugit, indeque in Prussia ad Crucigeros contendit, a quibus humaniter acceptus est, quod ij per eum facile se Lituania, & Samogitia potituros esse sperarent. Itaque Vitoldus Prussiensium, & Liouonensium Crucigerorum, armis Lituaniam vexauit, sed cum sibi fidem suspectant.

Vitoldus in Masouia fugit postea ad Crucigeros.

Crucigerorum videret, fratrem Iagielonem Regem Poloniae, per inter nuntios recō-
 ciliauit, & accepta ab eo spe adipiscendi Magni Ducatus Lituanici, in sciētibus Cruci-
 geris in Lithuaniam, vestitus habitu Crucigerorum profugit, et vt aliquo cū munere
 ab hostibus reuerteretur, tres arces Crucigerorum Samogitis confines, Iurgenburgū,
 Mergēburgum, & Neginhafun, forte cum velut socius & amicus intromitteretur, ce-
 pit, & exiit, praefectosq; cum praesidiarijs militibus Crucigerorum partim trucidauit,
 partim in seruitutem abduxit. Cum autem spem sibi à rege datam de Magno Duca-
 tu diutius differri videret, cōsiliū cepit Vilnae, per proditorem capiendū, hoc mo-
 do: rumores sparsit quasi sorori nuptiarū solennia Vilnae facturus esset, curruq; cen-
 tum ingentes praeparauit, quos armato & delecto milite cōpleuit, & desuper stramine
 textit, eosq; quasi carnes, & cōiuij necessaria, in arcem Vilnensem duxit, verum fraude
 in tempestiue detecta, ad arcem non est admissus. Sicq; spe frustratus, in Prussiam recō-
 filiatis sibi deinde per internuncios Crucigeris profugit, indeq; biennio cū auxilijs eo-
 rum Lithuaniam infestauit. Postea anno Domini 1390. Iagielo Rex à Polonia ad re-
 primēdas incursiones Vitoldi in Lithuaniam, armata manu venit, Cameneciam cepit.
 Grodnoq; arcem ad Nemmem fluium sitam Vitoldi praesidijs munitam, post quin-
 quagesimū diem obsidionis cepit, Vitoldo suis varijs technis, frustra tamē, cū Cruci-
 geris auxilia ferente. Eodem anno maturescētib; segetibus, triplici agmine Cruci-
 geri in Lithuania descenderunt, Vitoldi vindicādi restituendiq; praetextu: re vera autē
 vt Lithuania sibi subiugarent, vnū agmen Vitoldus ducebat, alterū Magister Liouoniē-
 siū Crucigerorū, tertiu ipse Dux belli Magister Prusienisū Conradus Valerodus, hos-
 tiliterq; regionem vastabant, Troki oppidū igni cremarunt, hinc Vilnā, castra mota,
 arx verò Vilnensis inferior, vix obsessa, à proditoribus Russis & Lituanis successa est, è
 quo incendio cū sese Corigelo trater Regis & patruelis Vitoldi subduceret, ab hostibus
 captus & capite plexus est, caetera multitudo in ea arce, partim igne partim ferro hostili
 caesa est, quatuordecimq; millia hominū ibi periēre aiū. Superiorē arcem Poloni cū
 Nicolao Moscorouio praefecto tenebant, nec aut clade suorū, & conflagratione arcis
 inferioris, aut minis hostiū, & ostentatione capitis Corigelonis, ac ne acerrima quidē
 oppugnatione, quāuis pars muri maior deiecta erat, ad deditiōem cōpelli poterant,
 loca deiecti muri ad extremum corrigijs pecudū, (simo terraq; deficiente) laxē praetēde-
 bāt, & sicut tormentorū ictus illudebāt, deniq; corporibus suis aditū hostibus irrūpere
 conantibus obstruebant. Skergelo quoq; Regius frater cū suis Lituanis, & Russis errū-
 pens magnis cladibus hostes debilitabat. Demū octobris diebus Prusienēses Crucigeri
 cū Vitoldo ingenti strage in Lithuania aedita ab obsidione discesserūt, aestate sequēti
 rursus Vitoldus cū Crucigeris exercitum ad Vilnam duxit, quam frustra resistentibus
 strenuē Polonis aliquot diebus obsidens, re infecta reliquit. Et ne quicq; agere viderē-
 tur Crucigeri, reuertentes Vilcomeriam & Nouogrodū castra vi ceperunt, interfecti-
 sq; praesidijs Skergelonis exusserunt. Deinde alij duabus excursionibus Crucigeri eadē
 aestate Lithuania depopulati sunt, apud Comnāq; tres munitiones extruxerūt Mener-
 derū, Metenburgū, & Riteuerderum, vnāq; Vitoldo concesserunt, reliquas verò duas
 suis praesidijs munerūt, ex quibus circumiacentē Regionem infestabāt. Tandē Iagielo
 Rex Poloniae Lituanorum calamitatis pertaesus, Henricum Semoniti Malouiae Ducis
 filium, ad Vitoldum in Prussiam, vt cum eo clandestino de pace ageret, & in Lithuaniae
 Magnum Ducatum reuocaret, destinauit, Hocq; modo inter Regem & Vitoldum de
 pace cōuenit, cum Rex ei Magnum Ducatum Lithuaniae, post abitis fratribus germanis
 superstibus, pollicitus esset. Vitoldus itaq; rebus suis cū Iagielone patruēle, ex animi
 sententia cōpositis, Crucigeros atq; Germanos mercatores Riteuerdero castro secum
 commorantes inopinatos comprahendit, incensaq; arce, vinctos in Lithuania abdu-
 xit, abeuntē, Crucigeri relictis duobus castris, persequuti, sed paruo negotio fusi prof-
 tratiq; sunt, & castella à Vitoldo vi capta & exusta. Veniens autem Vilnam Vitoldus
 cum captiuis & ingenti praeda parta de Crucigeris, honorificē à Iagielone Rege clemē-
 terq; susceptus est.

Vitoldus à
 Crucigeris
 fugit.

Vitoldus
 a sua Vilna
 capere ten-
 sat.

Vitoldus
 ad Prussia
 fugit.

Iagielo Vi-
 tuido obstat

Crucigeri
 in Lithuania
 am tēdūt.

Lithuania
 vastatur.

Vilna obsi-
 derit cap-
 turq;.

Polonorum
 strenua re-
 pugnatio.

Crucigeri
 iterum Li-
 thuaniam
 invadunt.

Lithuania
 iterum va-
 statur.

Vitoldus à
 Crucigeris
 fugit, dum
 hostis.

Vitoldus

Vitoldus re-
 uocatus ex
 Prussia, an-
 no Domini
 1392. à Iagie-
 lone patruēle Rege Po-
 loniae, apud Lituanos
 atque Ruthenos, sum-
 ma rerum praefectus &
 Magno Ducatu solenni-
 ter inuestitus est, iureiu-
 randoq; & litteris con-
 signatis, se in fide Regi
 Poloniae semper futurū
 spondit.

Skiergelo
 fugit ad
 Crucigeros

Postea Skiergelo &
 Skergelo indignē tulerunt, quod Germani fra-
 tres Vitoldo patrueli à
 Rege posthabiti essent,
 bellaq; intestina aduer-
 sus Vitoldum commo-
 uerunt. Sed Skiergelo
 cum minus animi & virium haberet, ad Crucigeros in Prussia profugit, & Lithuaniae
 cum eis vltro in Vitoldum incitatis, crebris populationibus diu exauit, Surasumque,
 Gartenam, & Stramelam arces Crucigeri in Lithuania ceperunt. Skiergelo verò maio-
 re animo & opibus praeditus, armatis copijs ex suis corralis, collectisq; cum Vitoldo
 ad inimicitias deuenit. Quorum malorum sedandorum causa, Rex Iagielo rursus in
 Lithuania venit, Skergelonemque adiecto ei Cremenensi, Starodubensi, & Trocen-
 si tractu placauit. Postea Coributus Vitoldo fratri rebellans ab eodem in conflictu vi-
 ctus est. Tandem Vitoldus Orshan arcem Russiae, iussu Regis expugnauit, Vitebskūq;
 per deditiōem sub Skiergelone recepit, deinde Duces Odrucenses, & Princeps Smo-
 lensensis Russi ad Vitoldum in Vitebskum supplices venerunt, & omnes se in pote-
 state eius semper fore sponderunt. Postea Vitoldus Zithomiriam, & Kioniam Me-
 tropolim Russiae in potestatem suā redegit, expulsq; Volodimiro Duce Russo Skier-
 geloni fratri eam sicuti promisit, tradidit. Skiergelo tandem vltra Kioniam Circassos,
 & Spinigrodum arces ad Boristenem sitas cepit, nec multo post ipse Skiergelo ad ve-
 nationem profectus à Monacho quodam Russo, Humeno Metropolitae vicario ad vil-
 lam inuitatus, venenato poculo intoxicatus de medio sublatus est. Kioniaque in Ca-
 bernis subterraneis quae Petzari dicuntur sepultus. Sunt autem Petzari specus vastif-
 simus, apud Kioniam, Illustrium Ducum Russiae sepultura clarus. Deinde Vitoldus
 Kioniensibus praefecit Ducem quendam Olgemundi filium. Rhesanensem autē Du-
 carum Russiae per Simonem Ducem quendam, magna ex parte vastauit. Smolenskum
 deinde ipse cōtendit, & Glebum Ducem eius orae iugum excutientē expulit, & alium
 Smolenscijs praefecit, eoque ad Vitoldum Basilium Dux Moschouiae, inuitatus venit,
 postea honorificē, & liberaliter dimissus. Tandem Vitoldus per legatum suum Alger-
 dum, Ducem exercitus, Tartaros profligauit, tresq; eorum Duces trucidauit.

Lithuania
 vastatur.
 Skiergelo
 contra Vi-
 toldum bel-
 lum mouit.

Vitoldus
 Coributus
 vincit.

Vitoldus
 Vitebskam,
 Orshan,
 & Kioniam
 capit.

Skiergelo
 Senenomo-
 ritur.

Rhesanen-
 sem Du-
 carū Vitol-
 dus expug-
 nat.

Vitoldus
 Tartaros
 fudit.
 Vitol. Podol-
 lae Ducem
 sternit.

Deinde Coriati filium Podoliae Ducem rebellantem, Theodorum nomine Vitol-
 dus fudit ipsumque cepit, & Bratislauiam, Cameneciam, Smotriciam, Scalam, Cer-

LITVANIAE

Crucigeri
Lituaniam
vastant.

uonigrodum, & omnem Podoliam in potestatem suam redegit, quam postea Regi Poloniae Jagieloni concessit. Interea vero Crucigeri Prussenses, incitate Swidrigelone, qui ad eos profugerat, Lituaniam crebris incursionibus longe lateque vexarunt. Castella quaedam expugnarunt, Vilnamque caput gentis tentauerunt, a qua re infecta discesserunt. Lituani vero cum Polonis similiter in Prussiam excurrerunt, damnaque Crucigeris, tanta quanta illi in Lituania intulerunt.

Vitoldus
Tartaros
profligat,
et in
Lituaniam
eos collocat.

Postea Vitoldus, anno Domini 1396. expeditionem in Tartaros adornauit, ac tribum unam, quam illi Hordam vocant, cum liberis abegit, exercitu eorum profligato, partemque captiuorum Regi, & proceribus Polonis dono misit, reliquos in medio Lituaniae supra Vaccam amnem, duobus miliaribus a Vilna, agris attributis, collocauit, qui illic manet usque in hodiernum diem, boni ac diligentes patrefamilias & virtutis praeae, armorumque non immemores, ritus patrios Machometicae superstitiones seruant, & liberi legibus suis viuentes, & ex quo cum Lituanis, Regis Poloniae, Magni Ducis Lituaniae, imperium cognoscunt, vexillumque proprium, Arabicis litteris inscriptum, quo in bello vtuntur habent.

Vitoldus
pedis in
Tartaros.

In sequenti deinde anno Vitoldus frustra dissuadetibus Jagielone Rege, & Regina, alteram expeditionem maioribus copijs, in Tartaros fecit, ad quam permulti illustres de Polonica, & Germanica Nobilitate viri gloriae cupidi profecti sunt. Fuerunt autem in ea expeditione de Polonis maximè insignes & Principes viri. Recensitis itaque apud Kioniam Vitoldus copijs, bonae spei plenus longo itinere, Tartarorum campestria inuasit, tunc temporis apud Tartaros, Tamerlane in Scytia magna regnante, humili quidem loco nato, verum scientia rei militaris, fortunae beneficio, eo potentiae prouectus erat, ut duodecies centena millia hominum haberet in exercitu, ac Turcis profligatis Imperatorem eorum Baiazetum, (qui tunc temporis Constantinopolim obsidebat,) captum in ferrea cauea, aureis catenis vinctum per totam Asiam circumuehebant, caesa sunt tunc temporis Turcarum 200. millia. Anno Domini 1397. Hiberiam denique hic Tamerlanes, Albaniam, Armeniam, Persiam, Mesopotamiam, Asiam, & Aegiptum, incredibili celeritate vastauit, & occupauit, orbemque terrarum sui nominis, terrore impleuerat. Iamque transmissis Sula, & Psoa fluminibus ad Campestria Tartaria, Vitoldus cum suis, nullo repugnante, peruenerat, cum Aedigam unum ex Ducibus Tartarorum potentissimum, Tamerlanis legatum cum innumerabilibus copijs, obuiam habuit. Vbi ad conflictum venit, Tartari vicerunt, non in cruenta tamen victoria, quod nisi multitudine abundassent, virtute Vitoldianorum superati fuissent, cecidere ibi insignes viri, ex his fuere Jagielonis Regis fratres, Andreas, & Demetrius, Coributus, & alij nouem Duces Lituanii, & Russi pauci viui capti. Vitoldus cum Swidrigelone patruelo, Ostrorogoque, & Samotulio Polonis, pernici fuga euaserunt, Melstinius Polonus: cum fuga saluus esse posset, inter confertissimos hostes sese coniecit, strenueque dimicando, honestissimè occumbere maluit.

Vitoldus
profligat
Tartaros.

Vitoldus
Smolenska
capit.

Tadem anno Domini 1403. Vitoldus Magnus Dux Lituaniae, cum Smolenscensibus rebellibus, bellum gessit, fretusque Polonorum auxilijs arcem Smolenskam, in qua ciues, & nobiles uxores, liberos opesque suas contulerant, post diuinam oppugnationem, vi cepit: magnaque opes in ea repertas partim Jagieloni Regi in Polonia transmissit, partim militibus, ut quisque meritis erat distribuit, caeteras arces deditioe accepit, & principatum in prouincia formam redegit.

Vitoldus
Lituaniam
vastat.

Lituaniam
a Crucigeris
vastat.

Deinde Crucigeri Liouonenses, in Lituaniam excurrerunt, quos Vitoldus cum praeda reuertentes, vestigijs clam insecutus, cum ij domos diuersè abiissent, Regionem illorum vicissim longe lateque vastauit, pagos & vicos incendit, oppidum cum arce munitum a Germanis Dunemburgum appellatum, ad Dwinam fluum conditum, vi cepit, quibus incensis in Lituaniam, se cum ingenti praeda recepit. Nec multo post rursus Lituania hinc a Prussensibus, illinc a Liouonensibus Crucigeris, Swidrigelonis profugi, opera peruastrata est. Tandem Jagielo Rex, & Vitoldus, patriae afflictam vicem miserati, Swidrigelone fratrem exulem a Prussia euocauerunt, Podoliamque Ducatum

DESCRIP TIO.

Swidrigelo
ad Moscho
uiam fu
git.

Vitoldus
Moscho
uam
vastat.

Vitoldus
Prussiam
vastat.

Crucigeri
Lituaniam
vastant.

Vitoldus
Lituaniam
vastat.

Vitoldus
Nonograd
ses capit.
Sigismundus
Imper.
a Vitoldo
gratia in
gi, & Dia
dema ei
pollicetur.

Legati Ca
sari inter
cipiuntur.

tum in possessionem ei concesserunt. Postea Swidrigelo hac liberalitate Regia minime sanatus, homo ambitiosus & peruersus, non habens receptaculum apud Prussenses Crucigeros: (nam certis sub conditionibus, propinquos Regis exules, ex Lituania suscipere, nequaquam Prussenses sese obstrinxerant,) ad Moschoviae Ducem Basilium profugit, arcibus quas in Russia tenebat succensis. Eodem anno 1406. Vitoldus pace facta cum Crucigeris, transmissis Huga flumine, primam expeditionem in Moschos adornauit, a genero Duce gentis iniuria prouocatus, peruastrataque longe lateque Moschovitica regione, praeda onustus, in Lituaniam rediit. Postea maiori vi in id bellum, anno vno intermisso sese expediuit, fretus maioribus auxilijs Polonorum, & Crucigerorum, & usque ad Occam fluum permagnum, Moschovia deuastrata, populabundus peruenit, quominus autem fluum transmitteret, Swidrigeloni patruelis nuper profugi, (qui Moschovitae operam suam nauabat,) armis prohibitus est: Impetrauit tandem a Vitoldo, Basilii Moschoviae Dux pacem, aequis sub conditionibus.

Dum haec aguntur Sigismundus Coributus Vitoldi frater, nihil de indutijs cum Crucigeris Prussensibus compertum habes, absente Vitoldo cum Lituanis in Prussiam excursionem fecit, & tribus oppidis, plurimisque pagis direptis, & succensis ingentem praedam asportauit. Quos ut Crucigeri vlciscerentur, nullam excusationem ignorantiae admittentes, simili modo in Lituaniam per auias solitudines excurrerunt, in Wolkouitko oppidum. improuise impetum fecerunt, quo succenso multitudine hominum, qui ad rem diuinam. festo die conuenerant, captiuam abduxerunt. Vitoldus vero cum septem miliaribus ab eo loco abesset, raptum in interiores sylvas cum uxore sese abdidit, donec hostes discessisse cognouit, nunquam enim hostibus regiones suas vastantibus, occurrere ausus erat, sed illis discedentibus vicissim regiones eorum vastabat.

Deinde Vitoldus, anno Domini 1415. conducto ingenti exercitu de Polonia, contra Pskouiensis Russos expeditionem fecit, qui pacem magna vi, auri, & argenti redeemerunt.

Postea Nouogrodensibus Russis liberè viuentibus, Pskouensium vicinis bellum intulit, quibus etiam supplicibus, & ingentia dona afferentibus pacem dedit.

Tandem Sigismundus Romanorum Rex, inimicitias inter Jagielonem Regem Poloniae, & Vitoldum disseminaturus, societatem cum Vitoldo secreto iniit. Diademaque Regium, in iniuriam Polonorum ei dare pollicitus est, cupiebat id Vitoldus homo ambitiosus, & ingentis animi, sed ei obnixè Jagielo frater cum Polonis, ne voti composit foret oblectabatur, denegabatque, vnde variae controuersiae vtrinq; intercesserunt. Postea a Sigismundo Rege Romanorum Draco aureus affabre factus, pignus societatis, per legatos ei allatus est, expetiturque ab eo iusturandum de societate vtrinq; seruanda. Sed Vitoldus Dracone pro hospitali munere accepto, iusturandum nullum dedit, nec tamen a cepto de ambitione Diadematis Regij destitit, legatiq; Regis Romanorum de eo afferendo, certum tempus praescripserunt, ad decimum sextum Calendario Septembris. Hoc ubi Rex Poloniae, Jagielo rescijt Ioanni Czarnkouio Subcameraio Posnaniensi, viro impigro, negotium dedit, ut ad confinia Poloniae, & Saxoniae, legatos Romanorum Regis, & Vitoldi, vltro citroque comeantes obseruaret, interciperetque. Statimque Baptistam Cigalam Italum iuriscōsultum Genuensē, & Sigismundum Rotum Germanum a Caesare ad Vitoldum proficiscentes interceptit, excussosque, inconsultè dimisit. Litteras vero ab eis ablatas ad Regem attulit. Missi autem hij erant, ut Vitoldo dubitationem omnem eximerent, Diademaque ad tempus allatum iri, ab alijs legatis promitterent. Praterca vt confederationes & societatem Prussensium, atque Liouonensium Crucigerorum, Hungarorumque, & Germanorum, cum Lituanis aduersus Polonos confirmarent.

His cognitjs Poloni nemine iubente, quasi sublatis signis, armata manu apud Turagoram in sederunt, pro Patria tranquillitate & honore ad extremum Oceanum Germanicum, decernere parati. Iam legati cum Diadema, Prussiae appropinquabant per

LITVANIAE

quam profecturi erant, cum didicerunt à Polonis vias obsideri, & non ausi periculo se se committere, cum duos Menses frustra expectassent, ad Cæsarem in Hungariam reuerfi sunt. Nec multo post Vitoldus voto frustratus ex angore animi, Anno Domini 1430. Mense Septembri in Troki ciuitate spiritum exhalauit, cum octuagesimum annum excessisset. Princeps impiger & vegeto ingenio, abstemius in omni vita nihil præter aquam bibere solitus, in victu temperans, temporis perparcus, ita vt supra mensam iudicaret, & responsa legatis daret. Cæterum in Venerem procliuior, confecto enim foelicissimè bello semper solebat relictis copijs in hostico, domum transmutatis equis, ad vxorem otius præcurrere. In externos liberalis erat, suos verò metu magis quam beneficio, in officio continebat. Statura fuit mediocri, gracili corpore, radere barbam & genas solitus.

Vitoldus
moritur.

Vitoldi mo-
res.

SWIDRIGELO PRINCEPS LITVANIAE.

Ustis Vitoldo, Vilnae in arce persolutis, Iagiello Rex Poloniae, Swidrigelone fratrem germanum, patrualem Vitoldi, hominem nihili, & ebriosum, summæ rerum apud Lituanos præfecit. Poloni verò primores, patriæ utilitati cõsultentes, reanimaduersa Daugertum Palatinum Vilnensem, qui Podoliam Vitoldi nomine administrabat, rerum omnium ad huc ignarum, euocatum ad colloquium ceperunt, arcemque Kameneciam, Smotriciam, Skalam, & Ceruonigrodum occuparunt, & magnam partem Podoliam facile in potestatem suam redegerunt, ne in ditione Lituanorum deinceps esset. Vbi factum hoc resciauit Swidrigelo, homo violentus & in iracundiam præceps, beneficiorum Re-

Poloni ma-
gnam Po-
dolia partem
occupant.

DESCRIPTIO.

gis fratris oblitus, in eum (tunc temporis exequias funebres Vitoldi celebrantem Vilnae) fremere, maledictis que laceffere, palamque vincula & necem Regi, Polonisque, qui cum eo aderant minitare, coepit: ita vt Poloni, die nocteque circa Regem excubare cogentur. Rex verò siue quod sibi metuebat, siue quod Swidrigeloni incrementis impensius fauebat, Podoliam ei restituere assensus est, eaque de re Tarlonem in Podoliam cum litteris & mandatis misit, qui eam Michaëli Babæ Russo, Swidrigeloni nomine recipiendam & obtinendam traderet. Andreas verò Tencinius, & Nicolaus Dreuius, iuuenes ex Nobilitate Polonica, qui annulum Signatorium habebant, amore Patriæ ducti, litteras ad Michaëlem Buczaciū, qui Cameneciam Podoliam obtinebat, scripserunt, Regem extrema necessitate adactum, Podoliam Swidrigeloni cedere, nuntiantes, sed vt non modo, non parceret mandatis Regijs, verum Tarlonem & Babam pariter comprehenderet. Eas litteras quoniam palam ferri nequibant. (Swidrigelo enim omnes iter in Poloniam capefcentes excutebat) cæra obuoluerunt, & contexerunt, vt speciem & similitudinemque cerei præ se ferrent. Tarlonique legato dederunt, vt is cum primum Cameneciam venisset, cæcum illum Buczacio redderet, atque hæc verba adderet, vt si errare ille nolet, ex eo cæreo vna cum Magistratu urbano, lumen quaereret. Quæ omnia Tarlo iuuenis omnium rerum ignarus, bona fide perfecit, Buczaciū præfectus cæreum acceptum refringit, litterasque inuenit. Tarlonem legatum & Babam comprehendit, in arceque Podoliam intromissionem non admisit. Poloni quoque casum Regis sui animaduertentes, exercitum sine mora conscripserunt. Swidrigelo autem Polonos, arma parare ad vindicandum Regem audiens, confestim cum sibi reconciliatum, auroque & argento liberaliter donatum liberum dimisit. Tandem Swidrigelo exercitum in Podoliam duxit, cui Iagiello Rex: cum armatis copijs Polonorum, anno Domini 1431. ad diem S. Margaretae apud Luczkum ciuitatem occurrit, excursorijs pugnis vtrinque, collatis, foedus, ad purificationis diuæ Mariæ festum inierunt. Interea verò Palatinus Valachia tributarius Polonorum, infestis armis in Poloniam descendit, cuius exercitum Poloni & Podoliani dissipatum, & per agros, sylvasque pallantem, cruenta clade prostrauerunt. Postea Rex Iagiello in Swidrigelone fratrem seditiosum, & ad sanam mentem redire nolentem, Lituanos concitauit, Sigismundumque patrualem, Vitoldi fratrem germanum, Starodubensem Ducem, ad inuadendum principatum Lituaniae animauit. Statimque proceres Lituaniae cognita voluntate Regis, cum Sigismundo aduersus Swidrigelone Ducem suum, ob nimiam crudelitatem conspirauerunt, in eumque apud Osmanam, tunc temporis agentem, impetum fecerunt, qui de insidijs à Ioanne Muniuido præmonitus, perniti fuga in Russiam euasit, ideoque postea adiunctis sibi Lituoniensibus Crucigeris, Lituania vexauit.

Iagiello rex
in pericu-
lis.

Lumen ex
cæreo qua-
eritur.

Valachi fo-
duntur.

SIGISMUNDVS PRINCEPS LITVANIAE.

Anno Domini 1432. Sigismundus Keystuti principis Lituaniae filius, Dux Starodubensis, in Russia, Regis Iagielonis patruelis, beneficentia & fauore Lituaniae procerum, expulso iusta de causa Swidrigelone seditioso, rerum in Lituania potitur, & Magno Ducatu solenniter in verba Regis Iagielonis & procerum Poloniae, Lituaniaeque iurans inuestitur. Ideo tertio Magni Ducatus Lituaniae cum Regno Poloniae unio, incorporatioque celebrata est. Eodem anno Rex Poloniae Iagiello, vltima mensis Maii vitam cum morte foeliciter commutauit, cui Vladislaus filius in Regno, anno Domini 1434. successit, qui postea Rex Hungariae creatus est, quo ex Polonia in Hungariam, anno Domini 1440. ad suscipiendum Regnum discedente, Czartoriensis Dux Russus, Sigismundum Magnum Ducem Lituaniae, dolose, perfidioseque necauit Troki. Atque post hunc Magnus Ducatus Lituaniae ad secundo genitos Regnum Poloniae translatus est. Quapropter proceres Poloniae cum ducibus Masouiae Casimirum hæredem Regni Poloniae, cum Du-

Iagiello rex
moritur.

Sigismun-
dus Dux
occiditur.

LITVANIAE

Casimirus
Magnus
Dux Li-
tuaniae.

cibus Masouiae Casimirum heredem regni Poloniae, Iagielonis Regis filium, in Magnum Ducatum Lituaniae duxerunt, quem Lituani cum ingenti laetitia, susceptum, communibus suffragiis, summæ rerum apud se præfererunt. Qui postea Bladislao fratri, anno Domini 1447. in regno successit. Magno verò Ducatu Lituaniae Alexander filius eius ardentibus suffragiis Lituatorum, præpositus est.

ALEXANDER PRINCEPS LITVANIAE.

Alexander Iagielonis nepos, Casimiri Regis Poloniae filius, Magno Ducatu Lituaniae potitus, apud Ioannem Magnum Ducem Moschouiae, filiam Helenam, in matrimonium accepit, in sponsalibusque, conclusum erat, vt templum Ruthenico ritu, in castro Viliensi destinato loco, edificaretur, eique certæ matronæ, ac virgines eiusdem ritus iungerentur. Quæ cum aliquanto tempore negligerentur, sumit focer causam belli contra Alexandrum, & triplici exercitu instructo, contra eum progreditur, primum, versus prouinciam Seueram, in meridiem, secundum verò, in occidentem contra Toropiec & Biela instituit, tertium in medio, versus Drohobus & Smolêiko collocat, ab ijs exercitum in subditis retinet, quo ei maximè, contra quem Lituanos pugnaturos animaduertet, succurrere posset. Postquam autem ad fluuium quendam Vuedrafch, vterque exercitus conuenisset, Lituani Duce Constantino Ostroski, maxima procerum & nobilium frequentia septo, ex quibusdam captiuis, numerum hostium ac Ducum quoque cum cognouissent, magnam spem proficandi hostem concipiunt, porro cum fluuiolus conflictum impediret, ab vtriusque

Moschouiam
Alexandri
Lituaniae
Ducem in
surgit.

DESCRIPTIO.

57

transitus seu vadum quaeritur. Primi autem Moschi aliquot, superata ripa, Lituanos ad pugnam lacerant, atque illi haud timidi resistunt, eosque insequuntur, fugant, vltraque fluuiolum pellunt, mox vtrinque acies committuntur, praeliumque atrox oritur. Interea dum vtrinque eodem ardore animorum, acriter certarent, exercitus Moschorum in insidijs collocatus, eo latere in medios hostes inducitur, Lituani metu perculsi dilabuntur. Imperator exercitus, vna cum plerisque capitur, reliqui perterriti, castra hosti concedunt, se & arces Drohobus, Toropiec, & Biela pariter sese dederunt, exercitus verò, qui meridiem versus processerat, cui præerat Machmetem Tartarus Rex Cazanensis, forte Bransko, ciuitatis præfectum comprehendit, Branskoque ciuitate potitur. Paulopost duo Germani fratres, Seueriae Principes, Semeteici dicti alioqui Ducibus Lituaniae obediens, imperio Moschorum Principis se tradunt, sic vnico conflictu, & eodem anno adeptus erat Moschus, quæ Vitoldus Magnus Dux Lituaniae, multis annis, maximisque laboribus, obtinuerat. Porro Moschorum Dux cum hisce captiuis Lituaniis crudelius egit, Constantinumque Ducem exercitus præfectum, crudelissimis vinculis, pollicitationibusque sollicitabat, vt relicto Domino naturali, sibi seruiret, qui cum aliam spem elabendi non haberet, conditionem oblatam accepit, in verbaque Moschorum Principis iurauit. Et quamuis prædia, possessionesque amplissimas, pro status sui conditione habebat attributas, à Principeque summo amore prosequeretur, tamè aliquot ibi annis exactis, nacta occasione, per inuias sylvas, in Lituania cum ingentibus thesauris profugit. Qui postea, anno Domini 1514. cum exercitu Polonorum & Lituatorum strenui militis, & imperatoris officium adimplens, sub Sigismundo Rege Poloniae, octuaginta millia Moschorum strauit, prout superius, in gestis Sigismundi Regis Poloniae patet. Sed ad rem redeo.

Alexander magnus Dux Lituaniae, postea decedente Ioanne Alberto fratre, Poloniae Rex creatus, liberatione captiuorum, contentus cum socero Moschorum Principe Ioanne, ad sex annos foedus iniit, anno Domini 1503. Postea anno Domini 1506. Vilnae mortuus est, ibidemque sepultus ætatis suæ 45. annos habens. Præfuit Magno Ducatu Lituaniae 14. annis, Regnum Poloniae 4. annis & 8. mensibus administrabat, huic in Magno Ducatu Lituaniae, & Regno Poloniae Sigismundus frater Germanus, huius nominis primus successit.

PROVINCIAE SEV PALATINATVVM LITVANIAE CIVITATVMQ; PRÆCIPVARVM DESCRIPTIO.

Lituania ab Oriente Russiae, Moschouiae Duci subiecta, contermina est, ab Occidente Podlasiæ, Masouiae, Poloniaeque, & Prussiae non nihil in Septentrionem reflectendo adhæret, à Septentrione Liuania, Samogitiæque, à Meridie Podoliae, Poloniaeque Russiae regionibus adiacet. Porro Lituania regio est amplissima, plurimos Ducatus regionesque & prouincias diuersis nominibus appellatas, suo nomine complectens, & Vitoldi Magni Ducis, temporibus à Ponto Euxino, Tauricaque Chersoneso ad sinum vsque maris Baltici, pelagumque Curlandiæ, Liuones, & Prutenos versus fines suos longo tractu extendebat. Omnis autem Magnus Ducatus Lituaniae in Palatinatus & districtus certos, siue prouincias, vbi iudicia particularia, & terrestria, pro nobilibus exercentur, non secus, ac Polonia diuisus est. Hic verò districtus & Palatinatus pro Ducatibus, (vt quondam temporibus plurimorum Ducum erant) computari possunt, & vnusquisque Palatinatus suum vexillum, quo in bello vtitur, habet. Eundem quoque colorem & signum omnes districtus, siue prouinciae, qui in eodem Palatinatu continentur, in vexillis suis representant, nisi quod Palatinatus vexillum maius est, cum duobus cornibus, districtuale verò minus simpliciter protensum cum vno cornu.

Lituaniae
Inducuntur.

Arces à
Moschia
pinnantur.

Duces Se-
ueriae Mo-
schouiae de-
dunt.

Octuaginta
millia
Moschorum
caesa.

Alexander
morsit.

Amplitu-
do Litua-
niae.

Lituania
in Polati-
natus de-
uidetur.

LITVANIAE

Vexillum
Ducatus
Lituanie.

Primo itaque vexillum Magni Ducatus Lituanie peculiare & quadrangulare, ad differentiam ceterorum, sexaginta vlnas sericeae telae rubrae continet, in medio insigne proprium, hominem videlicet armatum, equo albo velociter currenti, insidentem, gladiumque super caput manu extensa tenentem gestat, de super Stemmatis pileus Ducalis, ex altera vero parte vexilli pro insigni, imaginem Diuae virginis Mariae in sole cum puero, habet.

Vexillum supremi Ducis exercitus eiusdem amplitudinis, quadrangulare quoque coloris lasurini eodem Stemmate Magni Ducatus, ex vna partium in campo rubeo, (capus hic locus Stemmatis intelligitur, ex altera Diui Stanislai Episcopi Cracouensis imaginem gestat.

PALATINVS VILNENSIS.

Vilna descriptio.

Vilna fluminis.

Vilna fluminis.

Episcopi
Lituanie
Romani.

Episcopi
Ruthenici.

Vilna vrbs, caput & Metropolis totius Lituanie intra colles ad confluxum Vilnae, (a quo nomen habet,) & Vilnae fluminum sita, muroque circumducta, ipsa quoque murata. Arces duas insigniter muratas adiunctas sibi habet, quarum vna inferior, (haecque ampla & sumptuosissime extructa,) altera superior, in colle eminentissimo condita, eas enim ex vna parte Vilna, ex oriente fluens, ex altera Vilnae fluminis ibidem concurrentes, praeterlabuntur. Porro Vilna, quae nomen vrbi indidit minor est, Vilna vero est amplior & nauigabilis quo merces ex Vilna nauibus, Gedanum Prussiae emporium celeberrimum, deportantur. In hac vrbe plurima templa Romanae obedientiae, & Ruthenorum ritus magnis sumptibus extructa. Episcopalis sedes in Basilica arcis cathedrali diuo Stanislao dicata. Metropolitanus quoque, Russiae ibidem sedem suam in Basilica Ruthenici ritus praecipua, titulo diuae virginis Mariae insignita retinet. Porro in toto Lituania Magni Ducatus, quinque sunt Romanae obedientiae Episcopatus, utpote Vilnensis, Samogitensis, Kiouienensis, Lucensis, & Ianouienensis. Septem praeterea praepositurae siue Parociae insigniores, a Vladislao Iagielone, (qui primus Lituanos Baptisauit) fundatae & dotatae, utpote Wilkomerensis, Misogolienensis, Nemencienensis, Mednicensis, Kreuensis, Obolcensis, & Haynensis. Archiepiscopus, qui supradictis Episcopis Lituanie praest, Leopoli in vrbe Russiae sedem suam habet. Ruthenici vero ritus in Lituania & Russia, Polono Regi subiecta, septem sunt. Metropolitanus, siue Archiepiscopus Vilnae, sedem suam habet. Episcopi vero, quos Vladicas Rutheni appellant, hi sunt Polocensis, Volodimiriensis, Lucensis, Pinscensis, Kiouienensis, Praemisliensisque, & Leopoliensis, qui etiam Metropolitanum titulo vtitur, horum mores, habitum, Religionem in Moschouiae descriptione de Religione Russiae videbis.

Vilnensis Palatinatus vexillum rubeum est, & bicornis. 35. vlnas telae sericeae continens, ex vna parte in campo albo Magni Ducatus insigne gestat, ex altera Columnarum, antiquo gentis Stemmate insignitur.

In hoc Palatinatu, tres sunt ingentes districtus, siue provinciae, Osmianensis, Bratislauiensis, & Vilcomerensis, horum quilibet proprium vexillum, (quo nobilitas districtualis in bello vtitur,) habet.

OSMIANA oppidum ligneum a Vilna 7. mil. abest, territorium ad se pertinens factis amplum habet, in quo sunt complura oppida Regia & Nobilium. Vexillum rubeum simile Vilnensi, sed cum vno cornu, Stemmate Magni Ducatus in campo albo insignitum gestat.

VILKOMERIA oppidum ligneum ad Svienta fluum situm, Curia est in ea iudicialis, in qua causa nobilium disceptantur. Arx per Crucigeros Prussenses exusta nunc in scopulo vestigia eius apparent. Prouinciam amplissimam, ad 25. mil. patentem habet, in qua sunt oppida complura Regia, Nobilium, Spiritualiumque. Vexillum quoque rubeum, Stemmate Magni Ducis ex vna parte ornatum, ex altera diui Michaelis imaginem insignitum deffert.

Bratislauia

DESCRIPTIO.

58

BRATISLAVIA ciuitas lignea, arcem sibi adiunctam in scopulo ad lacum amplissimum conditam habet. Vexillo rubeo, Nobilitas districtus Bratislauiensis, cum Stemmate Magni Ducatus in bello vtitur. A Vilna 20. mil. distat. Iakazia arx murata, & ciuitas lignea ad fluum eiusdem nominis, a Bratislauia 2. mil. distat. Drispia arx ad lacum amplissimum eiusdem nominis sita, a Bratislauia 5. mil. abest.

PALATINATVS TROCENSIS.

Troki ciuitas lignea, muro, cuius adhuc ruinae apparent, quondam circumdata, sed a Crucigeris Prussiensibus cum munitione deuastrata. A Vilna sex miliaribus distat, arcem habet in lacu satis oportunitate natura loci munitam, ad quam nisi nauibus peruenitur. In ea olim sedes Ducum Lituanie erat, postea in Vilnam translata, Est quoque aliud oppidum eiusdem nominis quatuor a Vilna miliaribus, ad Vacam fluum, quod ad differentiam huius, noua Troki dicitur. In hoc Palatinatu quatuor sunt ingentes districtus, Grodnensis, Cotonensis, Lidensis, & Vpitiensis.

Districtus
Trociensis.

GRODNO ciuitas lignea, arcem muratam in scopulo sitam habet, quam Nemen, siue Cronon fluius celebris & nauigabilis praeterfluit, vna cum ciuitate. Eo merces Gedanum ex regionibus Lituanie, nauibus deferuntur. Territorium Grodnense satis amplum est, quod pro Ducatu olim habebatur. Vexillo lasurini coloris vnicorni correspondens Palatinali, Stemmate Magni Ducatus insignito vtitur.

COTONO ciuitas lignea insignis, plures tamen in ea domus reperiuntur lapideae, ad confluxum Nemenis & Vilnae fluminum nauigabilium sita, arcem muratam antiquitus in scopulo conditam habet. Vexillum quoque lasurini coloris in bello Nobilitas districtualis gestat.

LIDA oppidum ligneum districtuale, arcem muratam, in qua iudicia nobilium celebrantur, habet, districtus Lidensis. Vexillum quoque lasurini coloris in bello gestat.

VPIITA ciuitas lignea prouincialis, districtum amplissimum cum multis oppidis complectitur. Vexillo ceteris sui Palatinatus districtibus simili in bello vtitur.

Vexillum Palatinatus Trocensis bicornis, 35. vlnas telae sericeae lasurini coloris continet, Stemmate Magni Ducatus in campo rubeo insignitur.

PALATINATVS MINSKENSIS.

Minsko Ciuitas lignea amplissima, arx ex roboribus, extructa natura & oportunitate loci munitissima, fossa profunda circumducta, eam fluius quidam molendinis frequens praeterlabitur. Vexillum huius Palatinatus purpurei coloris bicornis, Stemmate Magni Ducatus in campo albo insignitur. Districtus quoque eius Recicensis quem vnum complectitur, simile vexillum, sed vnicorne gestat.

KEIDANOW arx cum oppido a Vilna 25. miliaribus.

RADOSKOWICE castrum cum ciuitate. Hic Rex Poloniae Sigismundus augustus copias armatas numerosas centum millia superantes recensuit. Anno Domini 1568.

BORISSOW Ciuitas lignea, arx ex roboribus extructa, munitissimeque propugnaculis, parietibus quaternis intrinsecus terra lapidibusque impletis firmata, fluiuo Beresinae oportunè circumducta. A Vilna 40. miliaribus distat. Vexillo prouinciali caret, sed in ea milites praesidiarij, contra incursum Moschorum continuo afferuntur, ad eam enim Moschus fines suos pertinere contendit.

LOHOISKO ciuitas cum arce lignea, a Borissow 8. mil. distat.

SWISLOECZ castrum cum oppido ad fluum eiusdem nominis.

BOBROISKO arx cum ciuitate, ad Beresinam fluum.

LITVANIAE

ODRVCZKO Arx in colle eminenti lignea, olim pro Ducatu computabatur, nuncq; plures nobiles Russi titulo huius Ducatus vtuntur.

NOVOGRODENSIS PALATINATVS.

Novogrodek Ciuitas ampla lignea, quondam secundis genitis Principum Lithuaniae attributa erat, nunc in Palatinatum redacta est. Vexillum bicorne rubei coloris Stemmata Magni Ducatus, in campo albo insignitum in bello gestat. Districtus duos Slonimensem, & Wolkouiscensem complectitur.

SLONIM ciuitas & munitio lignea, olim secundo genitorum Magnorum Ducum Lithuaniae erat, & pro Ducatu cum suo territorio computabatur, postea in prouinciam redacta est. Vexillo rubeo vnicorni Stemmata Magni ducatus insignito prouincialis nobilitas vtitur.

WOLKOWISKO Ciuitas ampla, curia in ea iudicialis vbi causa nobilium disceptantur. Vexillum quoq; rubeum Slonimense simile habet.

MSCZIBOW Opidum & arx lignea in stagno natura loci munita, planicie circumdante, a Wolkowisko 2. mil.

Oppida plurima hic Nouogrodenfis tam Regia, quam nobilium cum suis districtibus praedictis complectitur.

PALATINATVS BRESTIENSIS.

Brestia ciuitas ampla lignea, in finibus Lituaniae sita contermina Podlassiae. Arcem ligneam amplam sibi adiunctam habet, natura oportunitateque loci munitam, & duobus fluuijs, quorum vnus Muchawiecz, alter vero Bug vocatur, oportunè circumdatam.

Vexillum bicorne lafurini coloris, in campo rubeo, Stemma Magni Ducatus insignitum gestat, vnum duntaxat amplissimum, tamen districtum Pinscensem videlicet complectitur.

PINSCO ciuitas lignea satis ampla ad fluuium Perepetum sita, qui multis oppidis Russiae praeterlapsis, in Boristhenem fluuium amplissimum defertur.

Hac ciuitas cum suo territorio quondam inter principatus Russiae computabatur, a Gediminoq; Magno Lituaniae Duce subacta, secundo genitorum Principum Lituaniae erat, nunc in prouinciam est redacta. Nobilitas prouincialis vexillo lafurini coloris Stemmata Magni Ducatus insignito vtitur.

Praepetus arx & ciuitas ad fluuium eiusdem nominis sita.

VOLINIA REGIO.

Volinia de-
nominatio.

Volinia inter ceteros Russiae Principatus, gentem bellicosorem habet. Est autem Regio amplissima, frugum omnigenarum abundans, syluis ferigenis, stagnisque piscosis referta, ad Magnum Ducatum Lituaniae pertinebat, sed nunc Regno Poloniae adiuncta est. Hij vero populi a Walga fluuiio amplissimo, qui Moschouitas a Tartaris determinat, (prout in deductione Polonorum latius dictum est,) in hanc regionem venerunt, quam a suo nomine, (Volgari enim a Volga dicebantur,) Valgariam, postea successu temporis, Volinia nuncupauerunt. Viri sunt strenui & bellicosi, Ruthenico Idiomate, moribusq; & religione vtuntur. In tres districtus, siue prouincias haec regio diuiditur, Lucensem, Volodimirensem, & Cremenecensem. Vexillum huius regionis bellicum principale bicorne est, purpurei coloris in campo albo Stemmata Magni Ducatus Lituaniae insignitum. Prouincialia quoque vexilla eundem colorem & Stemma referunt, nisi quod

DESCRIPTIO.

quod vnicornia sunt simpliciter protensa.

LVczko ciuitas prouincialis lignea, sede Episcopali Ruthenorum, & Romanae obedientiae clara, arces muratas duas in colle eminenti habet.

WOLODIMIRIA oppidum ligneum munitioem quoque ligneam, ad paludes sitam habet, quondam pro ducatu habebatur.

KRZEMENEC ciuitas ampla lignea, castrum quoque ligneum, argila circumlinitum habet.

Haec autem ciuitates prouinciales, complura oppida, & munitioes ad se pertinentes complectuntur.

CHABNO ARX & oppidum ad Vssam fluuium situm.

ORVCZI castrum & ciuitas ampla in colle.

OLEWSKO arx & ciuitas ad Huberczia fluuium.

ZITHOMIR arx lignea in colle condita.

KOREC ARX & ciuitas lignea, pro Ducatu olim cum suo territorio computabatur.

KAMIENIEC munitio, in colle sita.

ZBARASZ ARX & ciuitas olim sui iuris erat, cum suo territorio, & pro Ducatu nunc etiam computatur, pluresque Nobiles, & Domini huius Regionis Ducum titulo a suis ciuitatibus vtuntur.

PALATINATVS KIOVIENSIS.

Kiouia vetustissima, amplissimaque vrbs ligneis septis circumdata, olim totius Russiae Metropolis, ad fluuium celeberrimum Boristhenem sita, a Vilna centum viginti miliaribus Polonicis distat. Eam quodam magnificam, & planè Regiam fuisse, ipsae ciuitatis ruinae, & monumenta, quae sex miliaribus patent, indicant. Apparent adhuc hodie in vicinis montibus & collibus Ecclesiarum, monasteriorumque, & aedificiorum desolatorum vestigia. Praeterea Cauernae quaedam subterraneae vastissimae, longo tractu subtus terras extensae, quas quidem octuaginta miliaribus protendi dicunt, in his plurima antiqua sepulchra, corporaque Illustrium quorundam Russiae virorum, (quamuis antiquitus posita,) carie tantum consumpta, integra tamen apparent, praecipuè verò duorum quorundam Principum cadauera, in vestibus gentili more, prout viui ambulabant, integra veluti recēs, posita apparent. Sicque insepulta in specu iacent, quae peregrinis & aduenis a monachis Ruthenici ritus ostenduntur. Iuxta hanc urbem, arx satis munita, ex roboribus, & lapidibus, terraque ad Boristhenem constructa est. Porrò Kiouienfis tractus amplissimus est, quinquaginta miliaribus Polonicis, plus tē patens, olim sui iuris Principem habebat, nunc in Palatinatus formam redacta est. A Kiouia in meridiem reflectendo, Circassus ciuitas lignea ad Boristhenem sita occurrit, eius incolae Circassi dicuntur, longoq; tractu, iuxta Boristhenem degunt. Rutheni sunt, (alij tamen ab his, qui ad Pontum Eurinum in montibus habitant.) viri bellicosi & strenui, cum Tartaris Praecopensibus, sibi in vicinio adherentibus, frequenter belligerant, in prouinciasq; eorum excurrūt, & praedas iumenta videlicet abigunt. distat autē ciuitas Circassus Kiouia, viginti quinque miliaribus Polonicis. Supra Circassos septem miliaribus per Boristhenem ascendendo. Kaniou oppidum viris bellicosis circumqua; habitatibus clarum occurrit, 17. miliaribus a Kiouia abest. Infra Circassos & Kaniouenses nullae habitationes Christianorū sunt. Campestria enim desolata colonis vacua, ipsis solummodò feris domicilium praebentia, quadraginta miliaribus ad Oczakow vsq; castrum & ciuitatem in ostijs Boristhenis sitam, patent. In Oczakow autem ciuitate & circumqua; in campestribus Tartari praecopenses degunt, ipsa verò ciuitas cum arce Turcicis praesidijs (quamuis Tartari eam incolant) tenetur, & hucusq; Lituanorum colonia, Vitoldi temporibus erat, sed ad rem vnde digressus sum redeo.

Circassus
bellicosi
Russi.

Kaniou.

Kiouienfis Palatinatus Vexillum bellicum viride bicorne Stemmata Magni Ducatus in campo

LITVANIAE

tus in campo rubeo, ex alia verò parte verso in campo albo insignitum gestat. Districtus vnum duntaxat Moserensem amplissimum tamen, habet.

MOSER Ciuitas prouincialis, ampla lignea, ad fluuium Perepetu condita, qui duodecim miliaribus supra Kiotiam hausto fluuiio piscoso, Tur dicto, Boristenem influit. A Kiotia triginta miliaribus Polonicis distat, à Bobransko totidem, à Mohilow viginti, ab Orsha vigintifex. Vexillo Moserensis districtus viridi prout suus Palatinatus vtitur.

MSCZISLAVIENSIS PALATINATVS.

Msczislauia ciuitas lignea, ad fluuium Sosam dictu sita, arcem quoq; ex roboribus apprimè munitam habet. In ipsis sinibus Moschouia iacet, ideo praesidiarij milites in ea continuo asseruantur. Vexillum huius Palatinatus crocei coloris est, Magni Ducatus Stemmata in campo rubeo insignitum, distritualibus ciuitatibus caret, plurima tamen opida & arces complectitur, quondam sui iuris Principem habebat, sed nunc in prouinciae formam redacta est.

Nunc Castra ad Boristenem sita breuiter recenserebimus.

DAMBROWNA Prima arx à Moschouia sinibus ad Boristenem cum oppido sita, à Smolensko decem quatuor miliaribus abest, ab Orsha quatuor.

ORSHAM in Vitebliensi Palatinatu describemus.

KOPYSZ castrum cum oppido ad Boristenem, ab Orsha quatuor miliaribus distat.

SKLOW Arx cum ciuitate ad Boristenem, à Kopisz duobus miliaribus distat, pro Comitatu computatur. Vnde se Illustris ac Magnus Dominus, Ioannes Chodkiewicz Comitem scribit.

MOHILOW Arx cum ciuitate ad Boristenem sita, sex miliaribus à Sklow.

BYCHOW castrum cum oppido ad Boristenem situm, à Mohilow duodecim miliaribus.

RECZYCZA Arx cum oppido ad Boristenem sita.

TRISSIN Arx cum ciuitate ad Boristenem.

LYBETZ Arx ad Boristenem sita.

VISZEHOROD Arx ad Boristenem, à Kiotia tribus miliaribus abest.

VITEBSCIENSIS SIVE VITEBLIENSIS PALATINATVS.

Vitebka ciuitas satis ampla lignea, ad Dwinam fluuium insignem & nauigabilem, quo merces omnigenae Rigam Liuaniae Metropolim deportantur, sita. Arces duas amplissimas natura, & oportunitate loci munitissimas habet, quarum vna inferior in planitie sita, ciuitatis formam amplitudine referens dicitur. Altera superior in colle eminentiori condita, vtraq; propugnaculis, & parietibus ex roboribus extructis, terraq; & lapidibus impletis suppellectiliq; bellica tormentis & bombardis apprimè munita. Eas vna cum ciuitate ab Oriente fluuius Dvina oportune praeterlabitur, in qua sub ipsa arce ex altera parte Viczba fluuius exoneratur. Haec arx omnium arcium finitimarum, totiusq; Lituaniae, est fortissimum propugnaculum contra incursum Moschorum, in ipsis enim sinibus hostium iacet. Saepius ab ea Moschouia cum suo ingenti dano fugati repulsiq; sunt. Quatuor in ea praefecti siue ductores militum pedestrium asseruantur, in quorum ego numero cum patre meo Ambrosio Gwagnino, quingentariae cohortis decem annis praefectus eram. A Vilna octuaginta miliaribus distat, quondam sui iuris Principem habebat & pro Ducatu computabatur, nunc in Palatinatum redacta est. Vexillum viridis coloris bicornè, Stemmata Magni Ducatus in campo albo insignitum gestat. Districtum siue prouinciam vnam duntaxat complectitur Orshensem videlicet.

ORSHA

DESCRIPTIO.

60

ORSHA ciuitas lignea ampla, ex vna parte Stipitibus praecutis munita, ex altera Boristene fluuiio alluitur, arcem munitam muratam sibi adiunctam habet, quam ab vna parte Boristenes, ab altera Orshicza fluuius (qui nomē ciuitati indidit) praeterfluit, à Vitebka 18. miliaribus abest. Vexillo viridi prout suus Palatinatus in bello vtitur.

SVRA S castrum inter Dunam, Casplam, & Surascam situm, à Vitebka octo miliaribus superius orientem, ad Moschouiam versus procedendo, Tandem occidentē versus à Vitebka 14. miliaribus occurrit.

VLA arx in confictu Vla (à qua nomen habet) & Dunae fluuiorum, à Moschouitis olim fundata possessaq;, & à nostris saepius frustra tamen tentata. postea à Duce Romano Sangusko wicz inopinata irruptione capta, exustaq;, & à nostris restaurata.

TVROVLA Castrum Moschorum ad fluuium eiusdem nominis, & Dunam munitissimè sita. A Poloczka tribus miliaribus abest.

SVSZA Arx Moschorum ad lacum eiusdem nominis, Moschouitis Copia dicitur.

CZASNIKI castrum & oppidū ligneam, ad Vlam fluuium situm, à Susza quatuor miliaribus abest.

SIENNO Arx cum oppido à Czasniki sex miliaribus distat.

LEPLO Arx & ciuitas bene munita, in lacu quasi peninsula condita, à Czasniki septem miliaribus abest.

CIOTCZA munitio ad lacum eiusdem nominis.

CRASSNE Arx Moschouitica à Ciotcza vno miliari sita.

BORONIEC castrum cum oppido ad Vlaczam fluuium situm, à Poloczka tribus miliaribus.

STRYZOW munitio ad lacum ingentem sita.

PALATINATVS POLOCENSIS.

Poloczo olim ciuitas lignea amplissima, Stipitibus septisq; ligneis circumdata, ad Dwinam fluuium condita, arcem ligneam natura & oportunitate loci munitissimam, turribus & propugnaculis firmatam habet, quā ab vna parte Dvina, ab altera Polora, à qua ciuitas nomen sortitur, praeterfluit. Milites in ea praesidiarij à Rege Poloniae frequenter asseruabantur, ciues & mercatores in ea ditissimi erāt, sed Anno Domini 1562. Ioannes Basiliades Magnus Dux Mochoniae, eam vi tormentis bellicis admotis, strenua oppugnatione, obsidium verò indiligenti & oscitanti defensione, in ditionem suā redegit, Poloniscq; praesidiarijs liberè dimissis, Lituanos & Ruthenos ciuitatis incolas, caeterosq; qui illuc velut ad asylum confugerant, in Moschouiam vincetos abduxit, praedamq; dictu incredibilem auri & argenti illineasportauit, haec ciuitas cum arce & suo territorio, in Moschouiae Principis ditione permanet, vsq; ad an. 1579. mense Aug. quo tēpore Step. Bator Rex Pol. strenuè (vt postea dicitur,) cū toto territorio recuperavit. Habebat olim sui iuris principē & pro Ducatu amplissimo computabatur, purperei coloris Stemmata Magni Ducatus insignitum in campo albo nobilitas prouincialis, quae Regi Poloniae Magno Duci Lithuaniae subest, in bello gestat.

VSACZA munitio ad fluuium eiusdem nominis, & Dunam sita, à Poloczka tribus miliaribus distat.

DISNA arx ampla, vallo forti & inexcusso circumdata, rebusq; bellicis apprimè munita, Disna, & Duna fluuios oportune circumluitur, Ciuitas quoq; inter eosdem fluuios vallo stipitibusq; praecutis & propugnaculis munita, à Poloczka sex, à Vilna quadraginta miliaribus distat.

DRISSA arx cum oppido circumsepto, ad fluuium eiusdem nominis & Dunam, sex miliaribus à Disna sita.

DRVBA munitio cum oppido, ad eiusdem nominis fluuium, & Dunam à Drissa sex miliaribus abest.

Ab hac arce Liuaniae fines, & arces ad Dunam sitae, incipiuntur, quas suo loco des-

LITVANIAE

cripsimus, Lituania quoque; & Samogitia ditio in Occidentali ripa Dunæ iacet. Samogitiam itaque; describendam ordiemur, que moribus, vitæque; consuetudine, & idioma- te Lituaniæ similis est, eiusdemque; Principatus.

DVCATVS SAMOGITIAE.

Samogitia Regio satis ampla proxima Lithuania, à Septentrione Livoniae contermina est, marique; Baltico siue Germanico ab occidente, non nihil in Septentrionem reflectens o adiacet: Prussiam quoque; in vicinia habet. Nullo castro munito insignis est, ciuitates tamen in ea cum pagis tam Regiæ, quam nobilium cõplures sunt. Huic Regioni præfectus siue Capitaneus su- premus, à Rege Poloniae magno Duce Lituaniæ præponitur, neque; temerè is nisi gra- uissimas ob causas officio mouetur, sed quoad viuuit perpetuo manet. Episcopum ha- bet Romanæ obedienciæ. Agrestis turba in humilibus casis, iisque; oblongioribus vitam ducit, in quibus ignis in medio accensus ardet, ad ignem verò pater familias cum do- mesticis, seruisque; sedit, iumenta que; & totam suppelectilem domesticam cernit. Solent enim sub eodem quo ipsi habitant tecto, sine villo interstitio peccora habere. Maiores eorumdem cornibus animalium vtorum videlicet, pro poculis vtuntur. Audaces sunt & strenui homines & ad bellum prompti, lorice aliisque; plurimis armis præcipuè autè cuspide venatorum vtuntur, equos adeò paruos habent, vt vix credibile sit ad tantos labores eos posse sufficere, quibus foris in bello, domique; in colendis agris vtuntur. Terram non ferro sed ligno procindunt, quod eo magis mirandum, cum terra eorū tenax & non arenosa sit. Araturi ligna complura quibus vomeris loco vtuntur secum portare solent, scilicet vt vno fracto, aliud atque; aliud ne quid in mora sit in proprio ha- beant. Quidam ex prouinciæ præfectis quo prouinciales grauiore labore leuaret, mul- tos ferreos vomeres fabricare fecerat, cum autem eo, sequentibusque; aliquot annis se- getes quadam cæli intemperie expectationi agricolarum non responderent, vulgus agrorum suorum sterilitatem ferreo vomeri pertinaciter adscribebat, nec aliud quicquam in causa esse putabat. Præfectus eorum vulgi seditionem timens amoto ferro suo, eos more agros colere permisit.

Habitatio- nes Samo- gitarum.

Mos aran- du agros.

Samogitia syluosa.

Samogitia idolatra.

Miraculū.

Prouincia hæc namoribus, syluisque; abundat, in quibus horrendæ quandoque; visio- nes fieri dicuntur. Mel nusquam melius nobiliusue, quodque; minus cæræ habeat, albumque; sit quam in Samogitia reperitur. Syluæque; illic summas diuitias ferunt, stipitibus enim cauatis mela passim promuntur. Sunt etiam nunc illic inter agrestes, idolatre complu- res, qui serpentes quosdam quatuor breuib. lacertarum instar pedibus, nigro obfcoque; corpore Giuoijtos patria lingua dictos, tanquam penates domi suæ nutriunt, eosque; do- mo lustrata certis diebus ad appositum cibum prorepentes, cum tota familia quoad saturati in locum suum reuertantur, timore quodam circumstantes venerantur. Quod si aduersi illis quid acciderit, serpentem deum domesticum male acceptum ac- aturatum esse credunt.

Accidit hoc nuper in Lithuania sex à Vilna miliaribus in pago quodam iuxta ciui- tatem Troki, quod quidam Christianus ab eiusmodi serpentis cultore, aliquot alucaria apum emit, quem cum ad verum Christi cultum multo labore adduxisset, vtque; serpē- tem quem colebat occidere persuasisset, aliquanto post, cum ad visendas apes suas eo reuersus fuisset, hominem facie deformatum, ore aures tenus, miserabile in modum diducto offendit, tanti mali causam interrogatus, respondit se quod serpenti deo suo domestico manus nepharias iniecisset ad piaculum expiandum hæccalamitate puniri, multoque; grauiora si ad priores ritus suos non rediret eum pati oportere. Est etiam qua- tuor à Vilna miliaribus Lauariski villa Regia, in qua à multis adhuc serpentes coluntur. Hæc quamuis non in Samogitia sed in Lithuania gesta sunt, pro exemplo tamen ad- duxi.

Agrestis turba in Samogitia Sacrificium quoddam, solennesque; epulas gentili more sub finem

DESCRIPITIO.

finem Mensis Octobris collectis frugibus, quotannis celebrant hoc modo. Ad locum conuiuio, æpulisque; sacris delectum, omnes cum vxoribus, liberis, & seruis conueniunt, mensam feno supersternunt, desuper panes apponunt, & ex vtraque; panis parte duo cer- uisicæ vasa statuunt. Postea adducunt vitulum, porcum & porcã, gallum & gallinam, & cætera domestica iumenta, ex ordine mares & femellas. Hæc macant gentili more ad sacrificandum hoc modo, in primis augur siue incantator quispiam, verba quædam proferens animal verberare baculo orditur, deinde omnes qui adsunt iumentum per caput pedesque; baculis verbarant, postea tergum, ventrem, & cætera membra concu- tiunt dicentes. Hæc tibi o Ziemienik deus, (sic enim illum dæmonem agrestis turba appellat, (offerimus, gratiasque; tibi agimus, quod nos hoc anno incolumes, & omnibus abundantem coferuare dignatus es, nunc verò te rogamus, vt nos quoque; hoc anno præ- senti fauere, tueri ab igne, ferro, peste, & inimicis quibuslibet, defendere digneris. Postea carnes iumentorum ad sacrificium maceratorum comedunt, & ab vno quoque; terculo antequam comedant, portiunculam amputant, & in terram omnesque; angulos do- mus projiciunt dicentes: hæc tibi o Ziemienik nostra holocausta suscipe & comede benignus. Omnesque; tunc temporis lautissime solenniter & opipare æpulantur. Hic ve- rò ritus gentilis & in Lithuania, Russiaque; ab agrestibus, quibusdam in locis obserua- tur. Mare quod Samogitiam alluit Baltæum, à quibusdam Germanicum, ab alijs Pru- tenicum dicitur, sinus balticus proprie nuncupatur. Interluit enim Cimbricæ Cher- soneusum, quæ Germanis *Iutland*, Latinis *Iutia* vocatur. Alluit quoque Germaniam, & omnem Pomeraniæ Regionem, atque longo tractu Livoniam, Curlandiam, Re- gionesque; quasdam Moschorum Principis, Swetiam, Philaudiã, Daniamque; circum- luit. Huius Regionis Samogitiæ, Rex Polonus, magnus Dux Lituaniæ titulo vtitur, ve- xillum album bicorne Stemmate Magni Ducatus Lituaniæ, in cæpo rubeo insignitum, Samogitia in bello gestat. Incolæ Regionis, omnibus ferè cum Lituaniis vestiuntur ha- bitu cinericio, moribus, regione, idioma paucula differentia interiecta, vtuntur. Ideo nunc ad describendos mores Lituorum orationem dirigemus.

Ritus gē- tilis Samo- gitarum.

Mare Sa- mogitiæ.

Fluuij Li- tuaniæ.

Tribunia Lituaniæ oneratur.

Molendina Lituane- rum.

Lituania admodum syluosa est prout & Samogitia, paludes lacusque; ingentes, & am- plissimos in quibusdam locis maris, formam referentes, habet. Præterea multos flu- uios nauigabiles, quorum alij orientem versus vt pote Bog (Herodoto Hispanis dictus) Pereperus, Tur, Smilocz, & Beresina, in Boristenem vulgo Dnepr, dictum exoneran- tur. Boristenes verò pluribus fluuijs haustis in oriente, tandem in meridiem decur-rens, in Pontum Euxinum illabitur. Alij verò Cronon vulgo Niemen dictus, Vilia, Karew, Bug, in occidentem non nihil in Septentrionem reflectendo decurrunt, in mareque; Germanicum iuxta Gedanum celeberrimum emporium Prussicæ exonerantur, Dzwinia autem Ptolomeo Rubon ex Moschouia ortus, à Riga duobus miliarib. eidem mari commiscetur.

Animalia in Lituania omnis generis parua sunt, Gens misera maximè in villis & pagis graui seruitute oppressa, nam vt quisque; famulorum caterua stipatus, domum colo- ni alicuius ingressus, impunè quiduis facere, res ad vitæ usum necessarias capere, ab su- mere, crudeliter etiam colonum verberare potest. Colonis quauis de causa, ad domi- nos suos absque; muneribus, aditus non patet, quod si etiam admittantur, ad præfectos & officiales relegantur, qui nisi munera accipiant, nihil boni decernunt, & vnum quod- que; verbum iudicis in Lithuania, aurum est. Coloni quinque; dies, aliquando sex, dominis suis laborant, dies verò luna priuato labori conceditur, atque; vt plurimum diebus do- minicis (nulla enim Diuorum festa agrestes obseruant) quoduis opus absoluunt. agri- culturam exercent, segetes praeque; metunt, trituran & id genus alia. Hoc verò & in Russia peculiare est, quod si interrogaueris, quare Dominico die laboras? respondere solent, nonne & die Dominico comedere oportet Imperatam pecuniam quotannis ter quaterque; pro defendendis Regni finibus pendunt, à dominis quoque; tributis adin- uenticijs grauitè onerantur, pane atro & vilissimo, siligine vna cum spicis comolita, vtuntur molendina siue pistrina manualia agrestes in pagis trina quinauè domi habent,

LITVANIAE

eisque ad commoliendas fruges vtuntur, dumque hæc molendina manibus vertunt, patrio more, agrestem quendam cōcentum edere solent, dicentes, melior, hocq; verbum frequentius ad cantilenæ similitudinem repetunt, id verò est, tam viris quàm mulieribus peculiare, quod de illa re, quàm tunc in opere habent, cantilenas agrestes cantant. Tubas quoque ligneas oblongas habent, quas inflantes, mirum quendam & dissonum cōcentum edunt, aliquandoque vnus duas insimul tubas, harmonia quadam correspondente inflat.

Omnes ferè Litvani, & Samogitæ, Liuonesque vestitu vili cinericio, communiter vtuntur, vt cum turmatim vulgum stantem in foro conspexeris, neminem nisi cinericia veste, indutum videbis, coturnosq; ex tiliæ libro, vel ex pellibus iumentorum, vnâ cum fetis detractis conficiunt. Currus leues absque vlllo ferri ministerio cōficiunt, & omnia compangunt, arboreis gomphis & ligna coacta vicem ferri complent. Rotasq; ex vno ligno, in gyros aptas contorquent. Pinguedine vel pice vnquam linunt currus, & quando multi insimul vehuntur, mirus quidam concentus quarulorum axium longè auditur, Versus.

*Neg, linunt Rutheni quarulos pinguedine currus,
Haud picis auxilium stridulus axis habet.
Auditur veniens longè crepitare Colassa,
Sic fragiles currus, Russe vocare soles.
Nam faciunt habiles, vno vectore quadrigas
Inuectas Rutheni, quas equus vnus agit.
Nec facile inuenies ferrato harentia clauo
Palustra, facit ligni cuncta ministerium,
Et sine ferri insu pangunt sua plaustra terebris,
Et lignum ligno consolidare solent.*

Frumenta omnis generis, primo in calidissima cassa, fumo exsiccant, & postea in horreo coram extructo excutiunt.

ARANDI SEMINANDIQVE MODVS IN RVSSIA
alba Moschouia consini, & in Magno ducatu Litvania.

Mprimis agros hoc modo præparant, circa festum Diuorū Petri & Pauli in æstate, ad festum vsque assumptionis Mariæ, nemora, myricæque excindere solent, quàm excisionem arborum vulgariter *Lada*, appellant, eam si nemus densum fuerit, stramine supersternunt, per hyememque sic durare patiuntur. Vere autem postea redeunte post Paschatis festum sole torrido aliquot diebus ingruente, illam prostrationem prædictam arborum, stramine supposito, superstratoque succendunt, & in cinerem comburunt, vbi verò terra non combureretur, illic nihil ferè nasceretur, idè ligna incombusta congerunt, in struemque composita, denuò succendunt, sicq; in illa terra combusta, & inculta collectis, duntaxat carbonibus, & titionibus superfluis, triticum seminât primò, & supra sementem, vno equo iuncto aratro, arant & occant, in Russia videlicet. Litvani enim bobus cornibus aratrum trahentibus arare solent, tantaque ibi fecunditas dictu incredibilis subsequitur, vt Cererem in illis regionibus natam affirmares. Eodem modo & hordeum seminatur, metitur, & colligitur, nisi quod crassiora nemora pro hordeo excinduntur, & pinguiorem terram magisque, triticum exigit. In huiusmodi autè agris, per annos sex vel octo fimo stercoreque, non superposito seminare solent.

Quod si arbores nimis altæ, & crassæ in ea sylua, vbi seminaturi sint, essent: vt potè pinus, fraxini, robora, & id genus aliæ, eas non succindunt, nisi frondes, ramosque circumsciant,

DESCRIPTIO.

circumsciant, ne Solem agro præriperent. Rusticus verò vnus, omnes arbores vna semel ascensa circumsecabit non descendendo, instrumentum enim ad id factum, quasi sedile, ad stapedæ similitudinem secundum proportionem hominis sedētis factum, arbori fune longo appendit, sicq; sedens à puero, fune alio ab arbore ad arborem, facile transfertur, habetq; ad latus alligatum lignum curuum, ad id studio præparatum, quo arbori appropinquatus, firmiter eam apprehendit, quam à vertice ad radicem vsq; circumsecat, & frondes illas eodem modo supradicto æstate redeunte, succendit, & seminât.

Siliginem postea feminant Hyemalem, super hæc culta noualia, tritico vel hordeo collecto, sed duobus vicibus ad siliginem arare coguntur, quam seminare incipiunt circa festum assumptionis Mariæ 15. Augusti, quod si segnis agricola non absoluerit seminationem ad aliud festum natiuitatis Mariæ, in quatuor hebdomadis sequente, 8. Septembris, die, tunc fructuifero prouentu consueto frustratur. Hanc seminationem siliginis Hyemalem appellant, Vere enim redeunte, aliam Aestiualem vocatam, seminant.

Est quoq; alius seminandi mos nuper adiuuentus, in prædicta prostratione, succisioneq; nemorum superius descriptorum, hoc modo: Duabus partibus hordei, tertiam siliginis intermiscere solent, quam commixtionem Vere instante, tempore consueto seminant, eadem æstate hordeum solummodo demerunt, siliginem verò subter hordeum ad modum graminis paulatim densissimè crescentem per hyemem durare sinunt, quæ sequente æstate, adeò fecundissimè, densissimèq; excrecit, vt equo vix eam densitatem penetrare possis, & ex vno grano treginta plusuè spicæ pullulare in tantam altitudinè solent, vt vir equo insidens, vix ex ea appareat. Omnes verò agros Rutheni vno equo iuncto aratro, profcindere solent, terra enim per se nimis facilis est.

Hic autem ordo in seminandis frumentarijs, in tota ferè Sarmatia obseruatur, primo post festum Paschæ triticum seminant, postea siliginem æstiualem dictam, ab æstiuali seminatione vulgariter *Iarzyca* appellatur, ad differētiam hyemalis siliginis, quæ vt diximus pro festo assumptionis Mariæ seminatur ad hyemem futuram, vnde vulgariter *Ozimina* dicitur. Ex hac si æstate seminaretur nihil profus nasceretur, & è contra si æstiualis ad hyemem pro hyemali seminaretur (quamuis sibi grano similes essent, & eiusdem quasi naturæ viderentur) nulli vsui esset, sed in gramen inutile verteretur.

Hanc itaq; æstiualem circa festum Paschæ seminant, secundum agri possibilitatem præparationemq; Poloni, Litvani & Rutheni nigri, cum Masouitis & Prutenis, propter solisq; beneficiū, & regiones temperatiores priori seminatione, longè antecedunt, Ruthenos albos, & Moschouitas in Septentrionem degētes, qui ob intemperiem aeris posterius hijs omnibus seminare coguntur, at tamen interdum eodem tempore agros demerunt. Hoc autem mirum est, quod siliginè seminantes æstiualem, post Paschatis festum interdum, aliquot elapsis hebdomadis, tamen eadem æstate, vt decet maturam quasi per octo duntaxat hebdomadas demerunt, colligunt & recondunt.

Pisa circa ferias diui Adalberti seminant, vulgariter *Groch* dicta, quam ad longum vsu exsiccata reseruant.

Auenam & Hordeum post Pentecostes festum seminant, quæ vulgariter *Omies* dicitur. Hordeum *Ieczmiem* appellant.

Cicer vndecim post Pascha hebdomadis elapsis ante Diui Petri festum seminatur. Tatarka Polonis, Grecicha Ruthenis & Lituanis dicitur.

Rapæ circa Diui Ioannis Baptistæ ferias seminantur. Et omnia eadem æstate, seminata colliguntur, tritulantur, trituratq; in domibus reconduntur, ita vt granum ex penu ad seminandum depromptum, in decem aliquando, in octo hebdomadis secundum Solis clementiam ad penu vnde exiit reuertitur, agricolæ suo centuplum fructum referrens.

Poloni omnes, Rutheni nigri, (quorum Metropolis *Leopolis* est) Masouite, Sylesij

LITVANIAE

- oportuna illis uti, vel alicui in usum dare audeat, sine licentia Campiductoris.
- 24 Aduhentibus victum in castra si aliquid per vim raperetur, suspensione pœna esto.
- 25 Si quis in viam publicam mercandi, praeiurandi, victus causa extra Castra abierit, turpe ob lucrum, grauius puniatur.
- 26 De emptione & venditione cibi, & potus, Campiductor estimationem faciat.
- 27 Quicumq; ante estimationem aliquid emerit, emptor pecunijs, venditor mercibus priuatur, similiter & de eo intelligendum est, qui cariori pretio quam Campiductor constituerit, aliquid vendere ausus fuerit.
- 28 Satellites a Campiductore missos, ad comprehendendum malefactorem, nemo verbis inhonestis profcindere audeat, sub graui pœna. Similiter administratori iusticia Carnifici, nemo illudere audeat, sub pœna honoris.
- 29 Militum praefecti sub pœna honoris tenentur indicare, quot milites in legione sua desiderarentur. Arcis vero suae ciuitatis cuius praesidia agit, incolam aut ciuem ad militiam nemo suscipere audeat, sine licentia Campiductoris, sub graui pœna.
- 30 Vnusquisq; militum praefectus diligenter animaduertat, ne arcem fidei suae conceditam ad ultimum usq; periculum vitæ tradere praesumat, sub honoris & capitis pœna.
- 31 Decuriones, Commilitonesq; si Rotmagister, (quod absit,) per signa aliqua castrum hostibus tradere conuerit, illum captum Campiductori praesentare tenentur.
- 32 Rotmagister, siue militum praefectus, ad refectionem, & occlusionem portarum castrorum, quotidie praesens tenetur adesse, neminiq; castrum tempore incongruo aperire audeat. Nocturno vero omnes milites congregatos habere in arce tenentur.
- 33 Nemo in Castrum intronittatur, nisi certa noticia de illo haberetur, cuius sit, vel ob quam causam venerit, & si iustam causam dixerit, solus in castrum absque famulis intronittatur, qui absque Campiductoris licentia intronitti non possunt.
- 34 Quicumq; militum maxime autem pedestrium depraedationis causa in terram hostilem frivolum abierit, talis pœna capitis puniatur.
- 35 Si alicui custodia ordinaria venerit, ille autem praesens custodi non adfuerit, capitis pœna esto.
- 36 Si quis custodiae munus obiens sequentis custodiae aduentem non expectando abierit, temerarie, caput amittit.
- 37 Cui ex ordine custodiam obire contigerit, idq; muneris temerarie per ebrietatem, alearumq; lusum neglexerit, caput & honorem amittit.
- 38 Nemo Rotmagistrum, Commilitonumq; extra arcem discedant, militesq; suos ad quamuis legationem negotiorum suorum destinare non audeant, sine licentia Campiductoris, maxime vero Campiductore ibidem praesente sub graui pœna.
- 39 Rem forte inuentam nemo apud se pernoctare sinat, sed Rotmagistro, siue Campiductori eam indicet, sub pœna patibuli.
- 40 Quicumque militum absq; armis ad quaestipendia accepit, ambulauerit, vinculis corrigatur.
- 41 Nemo rixas, motusq; aliquos in arce exercere audeat, sub pœna atroci, quod si quis aliquem vulnerauerit caput, & pro frivola gladij extractione manum amittit.
- 42 Ad quamuis iustam emendationem arcis, maxime obsidionis tempore, nemo militum eorum, qui in ea praesidia agentes manent, propter seipsos laborare detractent.
- 43 Rotmagistri & Decuriones, singuli suos milites semper instruant, doceantq;, quomodo unusquisq; in acie, legitime, ordinatè stare, & armis suis competentibus commode uti possit, quod si ex ordine aliquis foras excesserit, caput amittit.
- 44 Commilitones, siue Decuriones honeste sese obseruent erga Rotmagistrum suum, non solummodo manu, verum etiam verbis, similiter & Rotmagister erga eosdem, nemine debonestando, verberandouè, sed si quid aliquis peccauerit, in corona omnium Decurionum, sociorumq;, eum indicet & puniat, rebellem vero Campiductori indicet.
- 45 Quod si aliquis commilitonum fortiorumq;, siue ipse vices gerens, Articulos supra scriptos, honoris & capitis pœna praemunitos iuste & legitime non obseruauerit, cum Rotmagister suus, Campiductori sub fide iurione, & nobilitatis honore, ordinatè transmittat.
- Articulorum militarium magni Ducatus Litvaniae finis esto.

Prussiae

PRUSSIAE CVM SVIS PROVINCIIS, CIVITATIBVS,
omniumq; Magistrorum Crucigerorum Theutonisci ordinis, iuxta
seriem compendiosa descriptio.

ARMA DVCATVS PRVSSIAE.

DE PRUSSIAE DEDVCTIONE DOCTORVM

Opiniones.

**

Ræclarus ille Germanorū legatus, & orator apud multos extraneos Principes celeberrimus, Aeneas Syluius, qui in Prussia legationem frequenter obibat, scribit in suis Chronicis, quod Prussia rectius & conuenientius, Vlmigauia appellanda sit, & hoc non sine causa: nā populus qui hanc Regionem primo incolebat, Vlmigauus nuncupabatur. Ioannes autem Boëmus scribit ab Ortu solis in hanc Regionem populos Amaxobios, Alanos, & Gotos, Venedosq; siue Vandalitas commigrasse. Mathias verò Miechouiensis, Polonorum Chronographiae scriptor Lib. 2. Cap. 8. refert, Regem Bitiniae Prussiam nomine ab Hannibale Cartaginensi admonitum, vt Romanis bellum inferret, quod cum ille suscepisset, malè ei cessit. Longè enim plus Romani totius orbis Domini quam Prussia Rex Bitiniae copijs valebant, quocirca ab illis adeo cum vniuerso exercitu profligatus est, vt Bitiniam Regionem propriam relinquere cogeretur, & in Vlmigauiam longa peregrinatione venire, quam à suo nomine Prussiam appellauit. Commemorat, & in alio loco eorundem Chronicorum idem Miechouiensis, multos Romanos in terram istam propter atrocita bella, Romae exorta migrasse, seque partim in Prussiam, partim

Syluij de Prussia ap-
pellatione
opinio.
Vlmigauus.
Ioannis
Boëmi opi-
o de Prussia.
Miechoui-
ensis opinio
de Prussia.
Prussia à
Prussia Re-
ge Bitiniae.
Romani in
Prussia.

M. iij

PRUSSIAE

Erasmi Lituaniam, Liuaniamque & Samogitiā diffudisse, Erasimus verò Stella asserit in hanc regionem gentiles quosdam populos Sargatianos, Gelidanos, Alanos, Venedosque venisse, qui omnes in Vlmigania, non diu tamen domicilium habuerunt. *Sebastianus* Brand autem Brand Germanorum Chronographiarum scriptor, sic de Prutenis eorumque sedibus inquit: Pruteni proximi sunt Vistulæ, siue Vandalò fluuiò, qui Poloniã à Germania disternat, hic fuit ex Silesia, Poloniãque minori & Masouia præterlapsa per Prussiam Gedanum vsque decurrit ibique in falsum mare exoneratur.

Fines Ab æquinoctio itaque Prussiam Saxonia attingit, ab occidente Pomerania, & mare Balticum siue Germanicum, ab ortu solis Lituania, à meridie Poloniã regno, & Masouia Ducatui contermina est, à Septentrione Curlandia, Liuaniaque terminatur. Regio est fertilissima frugum pecorisque abundans, incoluerunt illam, (maximè autem iuxta Vistulam fluuium) Vlmigau, Alani, Amaxobij, Goriq; vt testis est locupletissimus Ptolomeus. Hæ gentes, in primis immundos spiritus, & prophanas creaturas adorauerunt, vsq; ad tempora Friderici Cæsaris huius nominis secundi, cuius consensu & approbatione à Teutonici ordinis Crucigeris, qui primo Mariani vel Pauperiani nuncupabantur perdomiti sunt, & ad fidem Christianam conuersi, Anno Domini 1216. de his fusi sunt Chronica Pontificum de ordine fratrum Teutonicorū eorumq; origine legi possunt, Poterit in super Sæbastianus Francus in secunda parte Chronographiæ suæ videri.

PRISCA ANTIQVORVM PRVTENORVM RELIGIO.

Ab eodem Anno Domini 103. Gentilibus Prutenis, siue Vlmigauis Rex quidam Bruteno dictus imperauit, qui cū iustos annos atatis consecutus esset, Regium sceptrum diutius tenere resignauit, quietam vitam ducere instituens, quocirca fratrem Veijdenutū successorē sibi in Regno elegit, traditq; fratri scepro, ipse Bruteno summus sacerdos gētili ritu effectus est, nomēq; ei dignitatis inditum fuit, Kirie Kiriejto, quasi dicas proximus noster Dominus. Huic Pontifici suo Pruteni idolis, præclaram sanè & cum maximo sumptu habitationem, sub quercu quadam exregerant, locoq; Romana à Roma nomen indiderunt. Circa hæc quercum octo vltarum in latitudinem, & altitudinem tela optima sericea extensa fuit, in quam habitationem nemo præter Patriarcham eorum, Kirie Kiriejto dictum, & præcipuos ministros idolorum munia obeūtes intrare poterat. Si autem aliquis inuisendi, honorandi, adorandi vel offerendi gratia ad Idola venisset, tunc cōstituti Deorum ministri telam, vt idola viderentur, à quercu semouebāt. Quercus hæc tripartita fuit inter cæteras syluas quercinas delectissima in loco, (vbi nunc oppidum Heyligenbeil, id est, sancta securis constructum est,) sita erat, ex vna parte Prutenorum Deum qui Petuno, id est, fulmen dicebatur, habebant: in huius laudem & honorem ignis ex quercubus cōstruebatur, qui die nocteq; perpetuo ardebat & nunq; extinguebatur, q̄ si negligentia ministrorum ad hoc officium præstandum deputatorum ignē extingui cōtingeret, capitali supplicio afficiebantur. Ex altera parte collocatum erat Patrimpo idolū cuius cultus erat in serpente viuo retinendo, qui lacte vt cōmodius viueret alebatur. Tertia ex parte Demoniacum idolum Patelo nomine, situm fuit, huius honor in retinendo alicuius mortui hominis capite consistebat. Habuerunt præterea alios multos Deos quos adorabant, cultūque Diuino prosequiebantur, semper tamen inter quercera holo causta eis offerre solebant, & quod ferè res habebant, tot præsidēs & deos constituiebant. Fuit igitur Deus singularis Vurschayto gentiliter dictus, quem magno honore venerabantur, & pro Lare siue deo domestico super omnia mobilia, iumentaq; vt potè, equos, boues, oues, capras, fues, &c. eū præponebāt. Alter Deus fuit Shneybrato dictus, hunc super anferes, gallinas, anates, colūbos, pauones, &c. cōstituiebant. Tertium Deum domesticum, Gurcho dictum habebant, is omnibus esculentis cibariisque præponebatur.

Præterea

DESCRPTIO.

Præterea tonitruis, lunæ, stellis, serpētib, bubonibus, & omnibus penè creaturis, diuinum honorem deferebant. Fuit hic populus quondam barbarus & incultus, nec vllam scripturam nouerat, propterea nec fidem adhibebāt, si quispiam diceret hominem, homini per litteras animum & voluntatem aperire posse. Potus florum aqua melli commixta, & lac equinum erat, liberales valdè & hospitaes aduenis se exhibebant.

DIVISIO PRUSSIAE IN DVODECIM DVCATVS.

Anno Diuinæ incarnationis 373. Vedenuto Princeps Prussiae, (qui Bruteno fratri voluntariè scepra deponēti successit.) duodecim filios procreauit, quorum hæc nomina fuere, Saymo, Neydro, Sudo, Slauo, Natango, Barto, Galindo, Varmo, Oggo, Pomedzo, Cólmo, & Lituo. Cumque iam Vedenuto Princeps, centesimum decimum sextum annum attigisset, regiones Prussiae inter filios diuisit, Saymonemque natu maiorem summæ rerum præfecit. Atque ita Prussia in duodecim Ducatus, secundum filiorum Principis Vedenu-ti, numerum diuisa est, & vnusquisque à suo Principe nomen accepit. Quos hic secundum ordinem cum sua dispositione, castrisque & ciuitatibus, annorumque numero, quando videlicet à Crucigeris potissimum erectæ sint, describemus.

Nomina filiorum Vedenu-ti.

Prussia in duodecim Ducatus diuisa.

SVDAVIA DVCATVS I.

Rimus & præcipuus Prussiae Ducatus Sudavia olim erat, qui à Sudauo Vedenu-ti filio Principe, suo nomen sortitus est. Hic Ducatus omnes alios & præstantia, & fertilitate antecellebat: nam quocumque tempore necessitatis, sex millia equitum, & octo millia peditum præstare valebat. In hac regione præcipui nobiles & proceres totius Prussiae præcorum tempore sedes suas habebant, nunc autem paludibus & Syluis maximis obsitus scæter, nec vllum vestigium tam insignis & nobilis regionis remanet, præter septem pagos, quos coloni possident, in Luptauesi territorio, tota enim est deuastrata à Crucigeris ordinis Teutonicis, non aliam ob causam, quam propter inobedientiã & infidelitatem. Distinguit Sudauiam à Sambia Regione palus quidam, à Ducatu verò Nadrauiensi fluuius Lawo appellatus.

SAMBIA DVCATVS 2.

Sambia nunc Szamland appellata, Regio Prussiae à Principe Saymo nomē accepit. Hac priori cum potentia, tum fertilitate non multum cedere videtur, poterat enim ex illa 4000. equitum & 4000. peditum congregari. A Natangia regione fluuii Prægel dicto disternatur. Sequuntur Castra & Ciuitates ad Sambiensem Ducatum pertinentes.

Lebenicht	} vna quæque earum condita anno Domini	1256.
Kneypach		1380.
Regiomontum cum castro & antiqua, (vt illi appellat) ciuitate.		1260.
Fischusia		1269.
Lechstet		1289.
Mulmelburgia		1279.
Girmauia,	Bobetia,	Tyremburgia,

PRUSSIAE

Rudauia,	Lubtauia,	Bonundia,
Neuhufia,	Schaccia,	Rofitta,
Wargia,	Chremetia,	Caymen.
Ceilgarbia,	Waldouia.	

His nominibus arces in Sambia olim appellabantur cum suis ciuitatibus, quae omnes à Crucigeris benè muratae & fossis cinctae extiterunt, nunc quaedam arces in curias iudiciales redactae sunt, quarumdam etiam magna pars, humi prostrata iacet.

NATANGIA DVCATVS 3.

Natangia Regio à Principe Natango nomen ducit, quae à Bartia Regione flumine, Alla nominato, fecernitur, à Pomesania Passaria fluuiio, determinatur. Regio est optima, arces & ciuitates plurimas, prout inferius ordine descriptae sunt, habet.

Valdouia ciuitas	} conditae sunt Anno Domini	1256.
Girdauia ciuitas		1326.
Ciuitia oppidum		1313.
Creneburga ciuitas cū arce		1253.
Heiligenbeil oppidum		1301.
Fridlandia ciuitas		1312.
Schuppenbeilia ciuitas		1319.
Brädēburga oppidū cū arce		1362.
Balga Arx		1239.
Damnonia Ciuitas		1400.

NADROVIA PROVINCIA 4.

Nadrouia à Principe Nadro denominata est, eam à Natangia fluuius Pregiel determinat, à Slauonia Nara amne distinguitur. Hae maiori ex parte à fratribus ordinis Teutonici, propter infidelitatem incolarum deuastata est, reliquiae eius & vestigia reperiuntur, caesae & tuguria in quibus piscatores habitant.

SLAVONIA DVCATVS 5.

Slauonia regio quondam Priscorum Prutenorum temporibus, pro Ducatu computabatur, à Principe Slauo nomine denominationem accepit, ex maiore parte à Lituaniis, Crucigerisque; depopulata est, eam à Lituania Mersula fluuius determinat. Has infra scriptas munitiones & arces completitur cum ciuitatibus & oppidis.

Ragneta	} His annis incarnationis Diuinae, à Crucigeris fratribus constructae sunt	1253.
Tilfa		1289.
Renum		1276.
Liccouia		1273.
Salauia		1385.
Labia		1253.
Tapia		1255.
Vintburgia		1409.
Christouerder	1253.	

Baytia

DESCRIPTIO.

Boytia	1338.
Cestia	1185.
Norbeitia	1381.
Vonsdorfa	1391.
Angerburgia	1412.
Dringofortia	1403.

BARTONIA DVCATVS 6.

Bartonia à Barto Principe nominis etimologiam ducit, cum Lituaniis, & Moschouitis terminis disceptat, à Lituania 70. stagnis & solitudine, à Galindia verò flumine quodam finitur, nunc magna ex parte à Lituaniis & Crucigeris peruastrata est. Arces has cū oppidis, à Crucigeris correctas completitur.

Nordemburga	} His annis hae munitiones, à Crucigeris erectae sunt.	1505.
Iohanburga		1268.
Gurgburga		1259.
Insterburga		1342.
Rihtenerder		1396.
Bartouia		1365.
Rhenum		1375.

CALINDIA RECIO 7.

Haec regio à Galindo Principe Galindia nuncupata est, cuius Masoniae sylua ingens à Meridie fines excipit, quondam tam populosa fuit, ut successu temporis, populus in ea progenitus, locum non haberet. Vnde praepositi regionis obstetricibus seuerè mandarunt, ut nullā foeminae sexus, post partum prolem, hac luce frui permitteret, quam rem cum minus obseruatam animaduertent, mamillas foeminis ne amplius prolem educarent, amputarunt, quod facinus mulieribus summae tristitiae, & miseriae causa fuit. Erat autem in illa regione mulier quaedam autoritate nomine & potentia clara, quae pro Prophetissa habebatur: oracula enim interrogantibus dabat. Huic cum mulieres calamitates suas exposuerunt, Prophetissa illa, miseræ sorti foeminae condolens, dolos quibus viros circūueniret, & perpetratum facinus vlceretur, expiaretque, indagare, cogitareque cepit. Huic omniū proceribus, & nobilioribus viris Galindiae, monuit eos, ut Christianis bellum, sine vllō armorū genere (uentus enim rerū praedicere solita erat,) quae celerrimè inferrent, hanc enim voluntatem Deorum esse serio affirmabat, quibus Galinda auditis, sine vlla mora, (certū enim esse credebant,) iuuenes, senesque, valida manu inermes in Polonoꝝ, & Masouioꝝ Christianoꝝ prouincias, cum impetu excurrunt, nactaque ingenti hominum, & iumentorum praeda, ad sua proficiscuntur. Interim verò captorum Christianoꝝ aliquot aufugiunt, continuoque reliquis Christianis nunciant, quomodo Galindi sine armis, in terram erumperint. Christiani reintellecta benè armati Galindos affectos, maxima cruentaque strage profligant, praedamque repetunt, bellumque continuantes, fugientes hostes in regionem vsque eorum persequuntur, quam armis & igne euertunt, reliquias tam matronarum, ancillarum, & iuuenum, in captiuitatem abducunt. Has ciuitates & munitiones Galindia completitur.

Granda facinus.

Prus in mulieris.

Pruseni in Masoniam excurrunt.

Masouia Prusenas profligat.

PRUSSIAE

Orteleburgum castellum	Anni instaurationis eorum.	1266.
Rastenburgum oppidum		1329.
Neyburgum arx & oppidum		1238.
Passenhumia oppidum		1388.
Dreschlouia arx & oppidum		1338.
Lucia castellum		1348.
Lucemburgia oppidum		1349.

VARMIA REGIO 8.

Varmia siue Wermelandia Regio à Warmo Principe, nomen sortita est. Pomesania Prouincia stagno, & flumine passaria discernitur, à Natangia paruis quibusdam fluuijs, has arces cum ciuitatibus complectitur.

Ressel arx & ciuitas	His annis sunt extractæ	1337.
Sreburg arx		1348.
Bichoffstein ciuitas		1325.
Wartembergia ciuitas		1325.
Allenstein arx & ciuitas		1367.
Melsatia arx & ciuitas		1326.
Helsberga arx & ciuitas		1320.
Wermeditum arx & ciuitas		1316.
Gulstadia ciuitas	1326.	

HOGKERLANDIA PROVINCIA 9.

Hogkerlandia siue Pomesania, à Principis nomine Hogo appellata est, eam à Natangia, Passaria fluuius separat, à Pomesania duo fluuij Melsink & Drafen appellati, hasque arces cum oppidis complectitur.

Brandenburgum castrum & oppidum	His annis extracta sunt	1258.
Frauenburgum oppidum		1279.
Tolkiemit oppidum		1365.
Munhusia castellum		1365.
Scharpouia prædium		1400.

Elbingense castrum constructum anno 1237. Ciuitas verò ipsa Elbinga celebris & populosa emporio clara instaurata est, anno 1239.

CULMENSIS DUCATUS 10.

Culmia Regio Prussiae, à Culmo Principe denominationem trahit. A Polonia & Pomerania Vistula fluuiio secernitur, à Pomesania flumine Ossa, à Michlouia verò & Dobrinia territorijs Drebnicz fluuiio, fines suos dirimit, has ciuitates & munitiones habet.

Culmina

DESCRIPTIO.

Culmina ciuitas ampla	Erectæ sunt annis hiscæ	1223.
Wentflauia Arx		1215.
Aldusia castrum		1238.
Grandentz arx & ciuitas		1299.
Gugeleburga ciuitas		1230.
Schöfse arx cum ciuitate		1305.
Straßburga arx & ciuitas		1285.
Bartonia arx		1346.
Neumarckt ciuitas		1325.
Rogofna Arx		1293.
Colmense ciuitas		1251.
Torunia arx cū ciuitate amplissima, imperio clara ad Vistulam condita		1235.
Papauia Arx		1375.
Frideck Arx		1331.
Lipno Arx	1319.	
Lefna ciuitas	1328.	
Golba arx & ciuitas	1300.	

Luben arx cum ciuitate	hiscæ annis extractæ	1233.
Reden ciuitas cum arce		1233.
Bergelauia Arx		1305.
Lautergurgia Arx		1303.

Huius Ducatus Titulo Rex Poloniae utitur.

POMESANIA PROVINCIA 11

Pomesania à Pomesa Principe, finitur ab alijs Regionibus Vistula, Elbinga, Drusno, Drobnicz, Wessera, multæ in ea Præclaræ arces & ciuitates, ut sequitur habentur.

Marienburga ciuitas ampla, Anno Domini 1302. extracta est, arx verò anno 1281. à fratribus Teutonicis erecta sub Magistro ordinis Hartmano Comite Heldrouienfi, natura loci munitissima, valloq; fortissimo & fossa profunda circumducta, muro & propugnaculis, ac comatu copioso, apprimè firmata, Regis Poloniae præsidij tenetur.

Nettichia oppidum	Hæ Ciuitates cum suis munitationibus his annis extractæ sunt	1329.
Stum arx cum ciuitate		1249.
Cristburga arx & ciuitas		1258.
Preufmarck Arx		1329.
Salfeld ciuitas		1328.
Merinck arx cum ciuitate		1290.
Holand arx & ciuitas		1329.
Lubstadia ciuitas		1302.
Osterrade arx & ciuitas		1270.
Rosenburga arx cum ciuitate		1289.
Marienuerder arx cū ciuitate		1311.
Garnesia ciuitas		1328.
Germanica Eilouia arx cum ciuitate		1337.
Lebmulia ciuitas		1337.

N

PRUSSIAE

Hohenstein ciuitas	1307
Schonembergia arx	1319
Rosembergia ciuitas	1315
Eilemburga ciuitas	1299
Neumburga ciuitas cū arce	1389
Salauia ciuitas cum arce	1306

MICHLovia PROVINCIA 12.

Michlouia admodum angusta terra est, inter Brodnam & Drebnicz fluios iacet. Huius causa Poloni cum fratribus Teutonicis perpetuas rixas fouebant, nullam arcem præter vnam ciuitatem Strasburgam, & tres munitiones, Berklij, Dornik, & Michlouiam habet.

Dantiscū.

Pomerania Regionem amplissimam, longo tractu mari adiacentē, vnde & nomen habet, in Polonia Regionum descriptione, laus indicabimus. De qua multa bella Poloni cum Prutenis gentilibus, & Crucigeris habebant, in hac sita est celeberrima vrbs Gedanum, siue Dantiscum appellata, à mari Germanico vno miliari abest, eam celeberrimus fluuius Vistula præterlabitur, ibidemq; amplissimis ostijs in mare exoneratur. Celeberrimum in ea totius Pomeraniæ, & Prussiae emporium est, Regij Poloniæ subiecta, anno Domini 1285, translata.

Ruteni Gentiles barbarie indomita rigentes, peruersi & infideles erant, vanas creaturas quaslibet pro Dijs colebant, nec se ad fidem Christianam conuerti patiebantur. Idiomate proprio à Liouonico non dissimili utebantur, Polonis & Masouitis tributarij erant, sed frequenter nacla occasione iugum excutiebant, idē multa bella longo tempore Poloni cum eis tenuerunt. Postea anno Domini 1211. Conradus Masouia Princeps ex Regibus Polonorum genus ducēs, à Prutenis Gentilibus sæpius varijs excursionibus infestatus, ad Imperatorem Fridericum huius nominis secundum, legatos destinavit, implorans auxilia aduersus infideles Prutenos, qui libenter fratres ordinis Crucigeros à Saracenis tunc temporis Hierosolima pulsos, in Prussiam 20000. misit, quibus Princeps Masouia Culmensē terram imprimis donauit, cum arce Dobrzinensi, hac conditione, vt tempore necessitatis subsidium sibi cōtra infideles Prutenos ferrent, Prussiamq; subiugatam insimul partirentur. Hic quaedam de origine Crucigerorum Teutonici ordinis subiciemus.

Crucigeri
in Prussia
Geniu.

ORIGO ET PRINCIPIVM TEUTONICI ORDINIS.

Anno Domini 1188. cum Balduinus Rex Christianus Hierosolimis regnaret, Saraceni & barbari ex arce nomine Ptolomaida, latine Acona, Germanice Acris dicta, varijs excursionibus Sanctam terram infestare solebant. Quamobrem Rex contra barbaros Saracenos auxiliū petiit à Christianis. Longobardi igitur sexaginta galeras, & in hijs quinquaginta milia virorum, in subsidium miserunt, cum quibus multi homines probi pia peregrinationis causa, in terram sanctam profecti sunt. Horum numerus erat 500. partim ex Saxonia, partim ex alijs prouincijs Germaniæ, qui omnes in vnam nauem congregati, Aconam vsq; peruenierunt, vbi per integrum annum, cum infinita multitudine Christianorum, Aconam antequā caperetur, oppugnauerūt, in oppugnatione multi Christianorum telis barbarorum læsi erant, vnde in morbum inciderunt, passimq; sparsi cū neminem in terra aliena, qui subleuaret inopiam haberent, multi fame perierunt. Erant autem ex peregrinis præcipui, octo boni & pij viri Teutones, qui cum viderent Christianos tam misere interire, cōmiseratione ducti curam illorum susceperunt, diligentiaq;

Expediō
Christiano
rum in terram
sanctam.

Hospitalis
beate Mariae
virginis
Hierosolimitanus.

DESCRIPtio.

lignitiaq; illorum plurimi infirmi cōualuerunt. Postea Xenodochium, siue hospitale sub titulo beatæ virginis Mariæ, Aconæ crexerunt, primusq; Xenodochij præfectus, Henricus de Valpot electus est, ex Germania oriundus, hic maximam diligentiam, in fouendis infirmis & egenis adhibuit, vltimum diem Aconæ peregit, ibidemq; sepultus est. anno Domini 1190. Postea Balduinus Rex, Hierosolimis templum, & Xenodochiū, pro pauperibus, & pluribus nobilibus infirmis, qui in bello Aconienfi læsi erāt, extruxit, sub titulo beatæ virginis Mariæ.

Tandem anno 1191. Clemens Papa huius nominis 3. hunc ordinem confirmavit, & intitulationem dedit fratribus Teutonicis, Xenodochij Hierosolimitani beatæ virginis Mariæ. Præterea Diui Augustini, regulam illis seruandam imposuit, Stemmataq; cum cruce nigra eos insigniuit.

POSTEA Patriarcha Hierosolimitanus, singulos fratres Teutonici ordinis à Pontifice Romano confirmatos, alba chlamidē ex vtraq; parte crucem nigrā habente ornauit, sicq; illi habitum suum susceperunt. Fuerunt qui vestiti sunt 24. fratres laici, & 7. sacerdotes. His lorica indutis, gladio accincto, missā celebrare cōsecum erat, nullus barbam tondebat, & super facum stramine impletum, regula iubēte, dormiebant, sed statim hæc mira quadam metamorphosi immutata sunt.

Habitus
Crucigerorum
Teutonici.

SECUNDVS Henrico de Valpoth, primo Magistro Xenodochij Hierosolimitani, Otto de Karpen nobilis Germanus, in Magisterio successit, anno Dom. 1200. sub Imperatore Romanorum Philippo huius nominis 2. & Innocentio summo Pōtifice, hic in humilitate, & cordis simplicitate Deo & fratribus seruiuit. Sexto anno officium absoluit. Aconæq; sepultus est.

TERTIVS Ordinis Magister Hermanus Brand Olsacensis, electus est, sub Pontifice Innocentio 3. & Philippo 2. in ordine Germanorum Imperatorum 22. Anno 1206. præfuit officio quatuor annis, pauperibus quantum potuit satisfecit, Aconæ sepultus est.

QUARTVS Hermanus à Salicen, Nobilis Misnensis, Ottonis, & Friderici secundi, Imperatorum, Innocentij 3. & Honorij Gregorijq; 9. Pontificum temporibus, anno Domini 1210. electus est. Hic omnium præclarissima Priuilegia Ordini à Pontifice, & Friderico secundo, Cæsare consecutus est. Nam cum similtates, & odia inter Pontificum Romanum, & Fridericum Cæsarem exortē essent. Ille huiusmodi cladē prudentia sua è medio sustulit, sub eo Conradus Marchio Turingensis habitum suscepit, duomillia nobiles, & auratos equites Germanos in ordine habuit, quos 30. continuis annis rexit, eius temporibus fratribus ordinis à Saracenis Hierosolima pulsos, Prussia concessa est, Regnum Poloniæ, Conradiq; Ducis Masouia, & Imperatoris Friderici 2. concessu. Quorum 20000. in Prussiam venerunt, Prussosq; Gentiles auxilio Polonorum, ex terra Culnensi eiecerunt.

Poloni & Masouia Prussiam Crucigeris concedunt.

QUINTVS Magister Conradus Turingorum & Cathorum Marchio, sub Cælestino 4. Pontifice, & Friderico 2. Imperatore, anno 1240, electus est, habitum Mariemburgæ, in Prussia suscepit, cū multis nobilibus adolescentibus, & viris eximijs, ac prudentibus, cum Prussis Gentibus, multa bella gessit, magnoq; labore fines Regionum ordinis dilatauit, & si quæ ruinam minarentur, illas refarciens optimè conseruauit. Postea è viuis excessit, Mariemburgæ sepultus.

SEXTVS Ordinis Magister Poppa ab Osterling, electus est, Conradi 4. Imperatoris, & Innocentij 4. Pontificis temporibus, anno 1252. Multa præclara bella cum Prutenis, Liouonicisq; & Spātopolo Duce Pomeranorū gessit, postea ante Ligniciā ciuitatē

PRUSSIAE

cum Conrado Silesia Duce, sancte Hedwigis marito, à Tartaris totam ferè Sarmatiam vastantibus, interemptus est, à Christianis verò Wratislaviam delatus, ibiq; in Basilica diui Alberti, terræ mandatus est, huius magistri tempore Regiomontum constructum est.

7 SEPTIMVS Magister, Ioannes Sangerhusensis, officium suscepit tempore Vilhelmi Comitis Flandriae, Romanorum Imperatoris, & Alexandri 4. Pontificis, anno 1263. Infidelium Prutenorum, vires mirabiliter diminuit, ordoq; eo praesidente, plurimum profecit, Dominicanorum Monasterium Torunia fundavit, Brandenburga quoque ciuitas cum arce, eius temporibus aedificata est, anno Domini 1266. Tapia quoq; munitio erecta. Annis 12. praefuit, Treueris sepultus est.

8 OCTAVVS Magister, Hartmanus, Comes Heldringensis constituitur, sub Rodolpho 27. Imperatore, Habsburgensi Comite, & Clemente 4. Pontifice, anno Domini 1275. vir pius & industrius extitit, Nadrauiam, Sudauiamq; Regiones Prussiae debellauit, cum ceterisq; finitimis longas acies tenuit. Eo praesidente, anno 1279. Menia ciuitas aedificata est. Anno verò Domini 1281. Marienburgense castrum erectum est. Venetijs vltimum diem clausit, ibidemq; sepultus est.

9 NONVS Magister Burchardus à Swenden, sub Rodolpho Caesare 27. & Pontifice Ioanne 21. electus est, anno 1283. eo praesidente fratres ordinis, cum Prussis infidelibus bellum acrae larga sanguinis effusione gesserunt, eosque in integrum ad obedientiam compulerunt. Postea 7. annis in officio expletis, Magistratu se abdicauit, mortuus est Rodijs, ibidemq; ad Basilicam S. Ioannis sepultus.

Pruteni eos illos fundi sua abelantur.

10 DECIMVS Magister, Conradus de Feuchtuangen, munus Magisterij suscepit, sub Adolpho 28. Imperatore, & Nicolao 4. Pontifice, anno 1290. eo praesidente ordo multum profecit, 7. annis fratres in officio continuit, Pragae Bohemiae Metropoli, spiritum exhalauit, Trebniciaeque sepultus est.

11 VNDECIMVS Magister Gotfridus, Comes de Oloch electus est, sub Caesare Adolpho 28. Germanorum Imperatore, & Pontifice Coelestino 5. anno Do. 1297. Hic Venetia cum multis fratribus in Prussiam profectus est. 10. annis officium gessit. Postea Comitij celebratis, Magisterium resignauit, in Germaniamq; profectus, è viuis excessit.

12 DVODECIMVS Magister, Sofridus de Feuchtuangen, anno 1307. creatus est, Alberti Imperatoris Austriae Ducis, & Clementis Pontificis temporibus. Hic sedem Venetijs, Prussiae Castrum Marienburgam transtulit: nam in terra sancta, Venetijs, Neapoli, & in Anglia sedes suas, & praecleara aedificia propter quasdam similitudines amiserant. Duobus annis officio praefuit, Marienburgae mortuus est.

13 DECIMVS Tertius Magister, Carolus Treuerensis susceptus est, sub Henrico 7. Imperatore, & Clemente 5. Pontifice, anno 1309. erat insignis vir prudens, & industrius, anno Domini 1312. eo praesidente, Memula arx, in Curlandia Regione Prussiae fundata est, ad propulsandos Lituorum incursus. Tandem praedictus Magister à Pontifice Romam citatus, ad eum crimen obiectum auxilio Dei diluit, vt in aduersariorum caput redundaret. Romaq; discedens, in itinere, Viennae morbo oppressus expirauit, ibique tumulatus est. Huius tempore pestis per integrum annum tantoperè grassauit, vt omnia frumenta penuria hominum in agris manerent.

14 DECIMVS Quartus, Magister Vernerus Vrselensis, temporibus Caesaris Ludouici 33. & Ioannis Pontificis 22. suscepit officium suum, anno 1322. ordini cum summa laude

DESCRIPTIO.

laude praefuit, citò post interemptus est, à fratre ordinis Ioanne Bunsdorfio, in vigilia sanctae Elisabeth, cum ex vespertinis praecibus egrederetur.

DECIMVS Quintus Magister Ludolphus Dux Tulisurgensis, siue Brusuiensis, sub Ludouico 33. Caesare, & Ioanne Pontifice 22. Magisterij celsitudinem suscepit, anno 1325. vir pius & sapiens extitit. Fratres ad cultum Diuinum summopere compulsi, largeq; illis omnia ministravit, ideò eos liberalitate obedientes sibi effecit. Iusticiam magnopere administravit.

DECIMVS Sextus Magister Dietrichus, Comes Aldenburgensis, octogenarius iam electus est, temporibus Ludouici 33. Imperatoris, & Ioannis 22. Pontificis, anno Domini 1329. eloquentia validus, autoritate grauis, iusticiaq; rigidus extitit, gentilibus terrori fuit, templum beatae Mariae virginis Marienburgae extruxit, Torunia obiit, translatus Marienburgam, in templo S. Annae sepultus est.

DECIMVS Septimus Magister Rodolphus Dux Saxoniae, Ludouici 33. Imperatoris, ac Benedicti vndecimi Pontificis tempore, in officium susceptus est, anno Domini 1339. Hic anno Domini 1341. magnas copias conscripsit, Neumarcouiamq; oppugnauit. Interim verò Lituani Prussiam inuaserunt, eamque ferè totam igne, & caedibus consumpserunt, multos captiuos abducentes, quae causa illi tantum maerorem attulisse creditur, vt mente captus ab officioq; depositus, praemaerore vitam terminarit, in Marienuerderq; ciuitate sepultus est.

Lituanis Prussiam vastant.

OCTODECIMVS Magister Henricus Dufmariensis, Clementis 6. Pontificis tempore, officij dignitatem consecutus est, 6. annos in regendo ordine consumpsit, cum Lituanijs & Ruthenis bellum egregium, in die purificationis beatae Mariae gessit, auxilioq; Diuino 10000. inimicorum prostravit. E viuis postea decessit, Marienburgaeq; humatus est. Hic virginum Coenobium, Lebenich dictum, Regiomonti crexit.

Lituanis prostratur.

DECIMVS Nonus Magister Henricus Kimpradiensis, Carolo Caesare 32. & Clemente 6. imperantibus, ad dignitatem Magisterij accessit, anno 1348. Eo praesidente ordo doctis viris abundauit, fratres in timore & amore Dei instruxit, annis 31. officio praefuit, Marienburgae vitam terminauit, ibidemq; sepultus est.

19

VIGESIMVS Magister Conradus Zolner, temporibus Venceslai 33. Imperatoris Romani, & Urbani sexti Pontificis, ad officium vocatus est, anno Domini 1379. multa egregia bella & facinora contra Gentiles, Lithuanos, & Samogitas temporibus Keystudi, Iagielonis, Vitoldi, & Suidrigelonis Ducum Lituaniae gessit. Ordinem in potestate octo annis tenuit, Marienburgae naturae debitum persoluit.

20

VIGESIMVS Primus Conradus Valenrodenensis, Venceslai 33. Imperatoris, & Bonifacii Pontificis tempore magnus Magisterij oblatum suscepit, anno 1388. vehemens, & iracundus extitit, totis viribus bello incumberebat, Monachos, Sacerdotes, & omnes Ecclesiasticos furore percitus, odio persequebatur, nullumq; in hora mortis ad se venire passus est. Anno 1391. fratres ordinis, armata manu, per fluuium Crononem Lituaniae Nemen dictum, ad arcem Caspnesem in Lituania nauibus, terraq; peruenerunt, ibiq; tres munitiones celerrimè crexerunt, Neuerder, Riteuerder, & Metenburg appellatas, ex his Crucigeri Lituanijs, magna damna inferebant, Regionem igne & ferro vastando, incolasq; occidendo.

21

VIGESIMVS Secundus Magister Conradus Iungingen, ad munus obeundum vocatus est, Venceslao 33. Imperatore, & Bonifacio Pontifice praesidentibus. Hic propter mo-

22

rum probitatem magnam laudem apud omnes obtinuit, pacifq; obseruantissimus erat, idè ab ordinis fratribus, eum multa pati oportebat. Annis duodecim officio præfuit. Postea ex carceribus corporis liberatus Marienburgæ in Diuæ Annæ templo humatus est.

33 **VIGESIMVS** Tertius Magister Vlricus de Iungingen, Conradi frater, Rupperto 34. Cæsare & Gregorio 12. pontifice, munia obeuntibus officium suscepit Anno 1404. Strenuus & bellicosus vir extitit, regulas ordinis non admodum obseruauit, consanguineos odio persequeretur, illorumq; arces partim erripuit, partim destruxit. Cum Lituaniis & Polonis plurima bella esset, hunc postea Iagielo Rex Poloniae, & Lituaniae magnus Dux Vitoldus, cruento prælio profligauit, ubi & ipse cum plurimis commendatoribus quorum 200. recensentur cecidit, Dux quoq; Stetinensis & Olesnicensis, Kerczdorffq; Dux exercitus Crucigerorum, à Polonis capti 5000. Crucigerorum à Polonis cæsa sunt, Lituanoorum tamen in castris Polonoorum militarium septem milia trucidata fugataq; in primo conflictu.

Crucigeri
profligantur.

24 **VIGESIMVS** Quartus Magister Henricus Comes Plauensis, sub Sigismundo 35. Imperatore, & Ioanne 23. pontifice electus est. Hic volebat vlscisci iniuriam quæ à Polonis Crucigeris illata erat, sed antequam quicquam inciperet ab officio deiectus est, & Engelsingæ in carceres coniectus, deinde ad Leksteg missus, ubi septimo anno in vinculis peracto, fatis concessit. sepultus Marienburgæ.

25 **VIGESIMVS** Quintus Michael Sterbergenensis, Imperatoriae culinæ Magister, Sigismundo 35. sceptrum tenente, & Ioanne 23. Romano pontifice, ordini prepositus est. Anno Domini 1410. Primo anno cum suscepisset officium Iagielo Rex Poloniae, & Vitoldus Dux Lituaniæ, Osterrodam Helfburgensemq; Episcopatum, Resenburgam, Elbingam, & Christburgam ciuitates, depopulati sunt. Argentoratum obsederunt, re tamen infecta discesserunt, nouem annis ordinis curam gessit, Postea vt deponeretur precibus obtinuit, Gedani vitam finiuit, Marienburgæ verò sepultus est.

Poloni in
Lituania
Prussiam
Gallant.

26 **VIGESIMVS** Sextus Paulus Rudolphiensis, Sigismundi 35. Imperatoris, & Martini Põtificis tempore, Magisterij celsitudinem cõsecutus est, anno Domini 1419. Huius tempore prouinciæ & ciuitates Prussiae ad Regem Poloniae Casimirum defecerunt, & iugum Crucigerorum excusserunt, officium nouem annis hic Magister retinuit, mortuus tandem Marienburgæq; sepultus.

Ad Polonos
Prussiam
deficiunt
Crucigeros
spernentes.

27 **VIGESIMVS** Septimus Conradus Erlihufius, Alberti 39. Romani Imperatoris tempore officium suscepit, Anno 1438. Hic à bello quoaduixit abstinuit, nimio dolore ob fratrum peruersitatem consumptus est, Marienburgæ mortuus ibidemq; sepultus.

28 **VIGESIMVS** Octauus Ludouicus Herlihufius sub Cæsare Friderico huius nominis 3. fratres regere cepit anno 1450. Huius tempore Prussia ab ordine desciuit, ad Regemq; Poloniae Casimirum maior pars eorum defecit. Milites quoq; ordinis præsidarij, Marienburgam Regi anno Domini 1457. pro summa 476000. florenorum vendiderunt, cum alijs castris & ciuitatibus. Postea Rex Poloniae capta arce Chojniczæ, pacem cum Crucigeris iniit, atq; ab hoc tempore Pomerania Regno Poloniae adiuncta est, pro qua Poloni 150. annis perpetuò cum Crucigeris belligerabant.

Pruteni
Crucigerorum
iugum
excussunt.
Marienburgæ
vendidit
Pomerania
Poloniae
adiungitur.

29 **VIGESIMVS** Nonus Henricus Rheus, Comes Plauensis, dignitatem Magisterij assecutus est, sub Friderico huius nominis 3. Imperatore, anno Domini 1467. Vndecim hebdomadis officio præfuit, Regiomonti in Cathedrali Ecclesia terræ mandatus est.

Trigesimus

TRIGESIMVS Magister Henricus Comes Rihterbergenensis, anno 1470. officium suscepit, præsidetibus Friderico 3. Imperatore, & Sixto Põtifici huius nominis 4. Fuit vir rigidus, furibundusq;, Theodorum Episcopum Prussiae captum, in vinculis fame peremit. Ordini annis 7. præfuit, Regiomonti sepultus est, huius tempore bellum sacerdotum in Germania fuit.

30

Bellum sacerdotum.

TRIGESIMVS Primus Martinus Truchses Wezhaufensis, sub Friderico 3. Imperatore, & Sixto 4. Pontifice ordini præfectus est, 12. annis præfuit, Casimiro Regi Poloniae, obedientiam præstitit, Regiomonti mortuus, ibidemq; sepultus est.

31

TRIGESIMVS Secundus Magister Ioannes de Tiefen ex Heluetia, celebri familia oriundus, Maximiliano sceptrum tenente, & Iulio Pontifice præsidente, ordinem in tutelam suscepit, anno 1489. Eodem anno Polonia Regi, iuramentum præstitit. Postea eidem Regi Ioanni Alberto, auxilium cõtra Valachos ferens, cum exercitu profligatus, ipseq; peremptus est. Regiomontum delatus, ibidem terræ mandatur.

32

TRIGESIMVS Tertius Fridericus Dux Saxoniae, Turingorum, & Hermanduro-rum Marchio, Maximiliani Imperatoris, & Iulij Pontificis temporibus, anno Domini 1468. In festo diui Michaëlis Regiomonti Magistratum suscepit. Nunquam Regi Poloniae, iuramento se obstringere voluit, qua de causa à Polonis sæpius infestatus, in patriam suam Hermanduriam profectus, ubi 12. annis extra Ordinis fines exactis, mortuus est. Huius tempore Ioannes Albertus Rex Poloniae à viuis decessit, cui in Regno Alexander frater germanus successit.

33

TRIGESIMVS Quartus Albertus, Marchio Brädemburgensis, Casimiri Regis Poloniae Nepos, Maximiliani Cæsaris, & Iulij Pontificis temporibus, Ordini solenniter cum ingenti pompa Regiomonti præfectus est, anno Domini 1512. Sigismundo Regi Poloniae Auunculo suo, iuramentum præstare noluit, sed arces necessarijs omnibus muniuit, vt se contra Polonoorum incursum defenderet, magnum & diuturnum bellum cum Rege Poloniae habuit, in quo ex vtraq; parte multi ceciderunt, eam ob causam, quod iuramento se obstringere Regi noluisse.

34

GESTA HVIVS MAGISTRI TEMPORE, PRAECIPVA.

Anno Domini 1519. in Autumno, inter Sigismundum Regem Poloniae, & Magistrum Prussiae Albertum Marchionem, bellum ortum est, anno 1520. Albertus Marchio, die festo Circumcisionis Christi, Bräsburgam inopinatè occupauit. Eodem anno, Mielzak, Milimlijn, Regi traditæ sunt, cum alijs plurimis ciuitatibus, castrisq;. Quadragesimali tempore mense Aprili copiae Regis Oland, ciuitatem & arcem sub Magistro, coeperunt, eodem anno Brandemburgæ arx & ciuitas à Polonis capta & depopulata est.

Anno Domini 1520. Volfangus Dux Schonemburgensis cum exercitu ordinis decem millibus peditum, & 4000. equitum coniungens, Gedanum oppugnauit, ex episcopi q; monte, (vt vulgo vocant,) ciuitati imminenti 4000. globos tormentorum bellicorum, in ciuitatem frustra tamen exonerauit, nullum enim hominem læsit, sibi verò ingens damnum in tormentis, & globulis intulit: nam ex muro ciuitatis tormentum vnum præstantissimum, in mille frustra concussum est, & si aliquis ex exercitu se ostenderet, in hunc quatuor vel quinque tormenta ex turribus ciuitatis exonerabantur, tantaq; miseria & penuria omnium, Crucigerorum milites afflictis erant, vt multis suorum desideratis, quibusdam captis, fuga sibi ab obsidione consulere cogentur. Interea verò Poloniae Rex, in subsidium Gedanensibus 12000. equitum

Crucigeri
à Gedano
fugantur.

electorum misit, qui milites Crucigerorum à Gedani obsidione discedentes, insecuti sunt, plurimosque ex eis trucidauerunt, quosdam captiuos abduxerunt, multi etiam à Cassubijs & Pomeranis iugulati sunt. Postea Regius exercitus Dirschouiam & Stargerdum arces occupauit, Chojnicz quoque, arx cum ciuitate capta est, postea cætera ciuitates & arces vltro se Regi Poloniae obtulerunt, & milites ordinis vna cum Crucigeris ex Prussia sunt eiectioni.

Anno Domini 1525. die octoua Aprilis, Prussia quam primum religiosi Crucigeri videlicet tenuerunt, in mundanam policiam & principatum saecularem cessit. Albertus enim Marchio Brandenburgensis in ordine 34. & vltimus Magister Crucigerorum, bellum cum Rege Poloniae pertusus, difficileque contra stimulum calcitrare videns, Regem sibi per internuncios fratres & affines suos reconciliauit, Cracouiamque veniens iuramentum solenniter Regi Poloniae Sigimundo, in Maiestate Regia ad id fabricata, in medio foro Cracouienfi sedenti, Regalibusque induto praestitit, multis principibus. Ibi quoque praedictum Albertum Marchionem Brandenburgensem, post iuramentum solenniter praestitum, Sigismundus Rex, Principem saecularem, equitemque, ut vocant auratum creauit. Terrasque omnes Prussiae certis sub conditionibus, eidem ut feudali, clientique, & subdito suo concessit, vexillumque illi suum sub insignijs Polonicis dedit. Atque hic finis ordo ille ut vocant Teutonicorum Crucigerorum, in Prussia anno Domini 1526. Alberto Prussiae Duci, soror Regis Daniae, in matrimonium data est, ex qua suscepit filium, Albertum Fridericum modernum Ducem Prussiae, qui etiam Post mortem patris, Regi Poloniae iuramentum, homagiumque solenniter praestitit, nunc quo ordine & quibus caeremonijs hoc iuramentum praestitum sit, quoniam ipse praesens rerum spectator fui, breuiter dicam.

Anno Domini 1569. mense Iulio in Comitibus Regni generalibus, Lublini celebratis, Albertus Fridericus Marchio Brandenburgensis, Alberti Ducis Prussiae praedicti filius, patri in Principatu succedens, iuramentum Regi Poloniae praestitit, hoc modo. Decima noua die Iulij, amplissimum suggestum (sive Maiestatem ut dicitur Regia) reatum, sericeis & stragulis tapetisque pretiosis, in suburbio Lublinensi sumptuose erigitur, ubi Rex sessurus esset. Concursum sit ad forum immensa hominum multitudinis, opplenitur via omnesque plateae, quacumque incessus erat, satagit pro se quisque, vel ornatus splendido vestitu, vel armis instructus apparere. Interim Magestas Regia ex arce in tronum proficiscitur, cingitur ingenti & splendida Senatorum Procerumque, vniuersi Regni Corona, praecedentibus Principibus, viris, ac omnis ordinis consiliarijs, & aulicis. Vexillumque pulcherrimum & amplissimum album, nouo Duci, de more, cum insignijs donandum, Erasmus Debinski, Cancellarius Regni filius, praeferebat, postea Rex in domum quandam suggesto oppositam diuertitur, ibique ornatu Regali induitur, Sandaljs videlicet aureis, alba Dalmatica, & Chlamide, sive Piuiali ex panno aureo confecta, & Corona Regia aurea gemmis, lapidibusque pretiosis concinne affabreque ornata, chirotecas quoque annulis gemmisque ornatas manibus imposuit. Induta Magestas Regia ornamentis Regalibus, de modo illa in suggestum procedit media, inter Reuerendissimos Dominum Iacobum Vchanski Archiepiscopum Gnesnensem Primum Regni, ac Dominum Padnienski Episcopum Cracouiensem, praecedentibus & subsequenibus contiguum primarijs Dominis, Consiliarijs, Spiritualibusque, Gladium euaginatam ancipitem Dominus Andreas Zborowski Gladiator (ut dicitur) Regni, praeferebat, Pomum aureum Cruce insignitum Petrus Zborowski palatinus Sandomiriensis portabat, Sceptrum Stanislaus Myskowski, Palatinus Cracouienfis anteferebat. Cum itaque Sacra Regia Magestas in folio sedet, quatuor Germani Proceres Prussiae, nomine Ducis sui, supplices venerunt, & genibus flexis vnus eorum orationem facundo lepore, ad S. R. M. recitauit: Oratione finita, Regia Magestas quatuor Consiliarios suos cum illis quatuor Germanis ad Ducem Prussiae accersendum misit. Veniens itaque Illustrissimus Princeps Albertus Fridericus, disertissima facundia, orationem fecit ad S. R. M. singularem fidem supplicitatem, & subiectionem testantem. Responsum est postea ipsi Principi Consiliariisque;

Crucigeri ex Prussia eieciuntur

Magister Prussiae iuramentum Regi praestitit.

Mos omni-gium Regni Polon.

Vestitus solennis Regis Polon.

Consiliariisque; eius latinis verbis, nomine Regis, Sacram R. M. tam ipsum Principem quam omnes subditos, & optimates eius, omni fauore & gratia complecti, defendereque velle. His finitis accessit Princeps ad solium, & pedes Regios genu flexus cum summa reuerentia accepit, accepitque de Sacra Regia Magestas manibus, vexillum album insignitum Aquilla nigra, cum literis S. & A. colligatis in pectore, cum institutione ore Regio facta his verbis: Nos Sigismundus Augustus Rex, annuentes vestris & vestrorum subditorum precibus, tradimus & concedimus Illustritati tuae, prout parenti tuo Illustrissimo tradideramus, in feudum terras, ciuitates, oppida, & arces in Prussia, & ad eas Illustritatem tuam inuestimus, per huius vexilli traditionem, ac instituimus gratia & benignitate nostra, qua Illustritatem tuam uti nepotem nostrum charissimum complectimur, speramusque; quod eius beneficentiae nostrae, & memor & grata fidelisque; Illustritas tua sit futura. Deinde Princeps Prussiae caudam vexilli tenens, super libro Euangeliorum in haec verba iuramentum praestitit.

Ego Albertus Fridericus, Marchio Brandenburgensis in Prussia, Stetinensis, Pomeraniae, Sclauorum, Cassuborum Dux, Princeps Rugiae, & Burgrabius Norimbergensis, promitto & iuro, quod Serenissimo Principi ac Domino, Domino Sigismundo Augusto Regi Poloniae Inuictissimo, Magno Duci Lituaniae, Russiaeque; ac omnium terrarum Prussiae Domino & Haeredi, sicut meo naturali haereditarioque; Domino, & eius Sacrae Maiestatis haereditibus, & successoribus Regibus, & Regno Poloniae ero fidelis & obsequens, eiusque; Magestatis ac haeredum & totius Regni Poloniae, bonum procurabo, & damnnum praecavebo, ac omne id faciam, quod ad fidelem vassallum feudalemque; pertinet, ita me Deus adiuuet, & hoc sanctum Dei Euangelium. Accepto huiusmodi iuramento Magestas Regia, gladium ancipitem, à Gladiatore Regni, Domino Andrea Zborowski accepit, nouumque; Ducem ter praecinxit, inclinatum de more dicens: Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime. Postea ei torquem auream, Regio munere non indignam imposuit. Mos omnis Ordinis Nobiles qui ad Equestre munus contendebant (in quorum ego numero, eodem more praecinctus fui) praecincti sunt. Quibus omnibus ex ordine solenniter peractis, ac depositis Regalibus indumentis, cum toto illo comitatu, Duceque; Prussiae cum suis praecedente, in arcem redijt.

Verba Regis ad Ducem Prussiae

Haec autem Prussiae Regio, plerisque; sinuosis flexibus est vbiisque amena, & opportunis Portibus maris Baltici, maxime commoda, vrbium Illustrium, oppidorum, arciumque frequentia & opimis incolarum diuitijs, opibusque ac terrae vbertate, supra modum claret. Pecoris omnigeni inestimabili copia, piscationibus, venationibusque; & syluis fructuosissimis, aërisque temperie, cum amœnitate coniuncta praedita est, & postquam fidem Christianam Prussia suscepit, 72. arces praecipuas & 62. ciuitates principales habuit, à Crucigeris domus Teutonice erectas, quarum numerus nunc temporis successu, plurimum creuit, multae enim & frequentes ciuitates ac oppida, munitioneque; tam à Polonis quam Crucigeris vario Marte vtrinque decertantibus extructae sunt. Longitudo eius ex Aquilone in Austrum, à Torunia vrbe confini Masouiae usque ad Memulam castrum cum oppido, quinquaginta octo miliaribus extenditur. In latitudinem verò quinquaginta miliaribus, Lituanos & Masouitas contingens patet.

Flumina praecipua & principalia, in Prussia duodecim reperiuntur, Istula sive Vistulaque Sylesiam, Poloniam, Masouiam, & Prussiae praeterlabitur, similiter Cronon sive Nemen ex Lituania decutrens, Nogat, Elbinga, Wesera, Passaria, Alla, Praegel, Ossa, Drebnicz, Lica, Lauia. Extant quoque alia plura flumina omni genere piscium abundantia, minus tamen hominibus praecipue externis cognita. Lacus plurimis aliis septem miliaribus Polonicis patentibus, piscibusque omnis generis exudantibus vndique scatet. Gummi quoque genus lucidissimum, quod succinum sive Glessum vulgariè Burstin vocatur, in littore maris Baltici copiose colligitur. Cum autem Prussia ut copiose superius descripsimus, barbarorum colonia antiquitus fuerit, Polonorum ac Teutonicorum armis subactam, sacrisque; iniciatam se agnoscit, qui in eam colonias

Comedatio Prussiae

Ciuitates in Prussiae

Flumina Prussiae

suas barbaris, penitus ferè extirpatis deduxerunt, nuncq; tam Polonis, quàm Germanis equitibus, pariter ciuibus, agricolisque, frequens est. Barbarorū tamen reliquias, ad Curlandicum lacum hucutque supersunt, qui, cum Liuonibus & Lituaniis vicinis, idiomate, moribus, habituq; concordant. Porro nulla in vniuerso Poloniae Regis Dominio, regio reperitur, quæ tam frequentibus ciuitatibus, arcibus, & oppidis vt Prussia abundet.

Prussia duplex.

Regiomontium.

Marienburg.

Episcopus Prussiae.

Gades Boleslai.

Hæc autem Prussiae Regio amplissima, omniumque fructuum tam ex terra, quàm aqua nascentium abundantissima, duplex est, Ducalis & Regalis, nam Dux gratia Regis Poloniae, in suis ciuitatibus & arcibus integrè rerū potitur, vt vassallus & feudalis, ac beneficiarius Rægni. Regiomontiq; , quæ est ciuitas maritima, sedem suam habet, in qua est collegium communis studij, ab Alberto præfato primo, ex Magistro Duce creato fundatum. Est autem Regius mons cemperio clara, ad eam enim merces ex septentrionis regionibus copiosè apportantur, in hæc sedem suam Magistri transfulerunt Marienburga nobilissima, eaque munitissima arce, ac totius Prussiae propugnaculo, quæ cum se expugnari non pateretur, Casimiro Regi Poloniae vt diximus, pro certa stipendiorum militibus Ordinis persolutione, dedita est, in ea assidue milites præsidarij à Rege Poloniae afferuntur, victu & omnibus ad bellum necessarijs tam apprimè prouisa, vt sex annorum obsidionem sustinere possit. Est enim Regalis Prussia, (id est, illarum artium & ciuitatum, quas Rex electas extra Ducem, armis maiorum suorum, acq; uisitas possidet,) caput & Metropolis à Gedano septem miliaribus distat. Plurimas nobiles ciuitates & arces, quas superius ennumerauimus, Prussia complectitur.

Episcopatus verò quatuor Catholicos, postquam fidem Christianam suscepit, Prussia habebat, Warmiensem, Culmensem, Sambiensem, & Pomesaniensem, nunc Sambienfis Warmiensi, Pomesaniensis autem Culmensi adiuncti. Warmiensem Episcopatum qui est præcipuus, Reuerendissimus Dominus Stanislaus Hosius Polonus, Sacrae Romanae Ecclesiae Cardinalis dignissimus, singulari pietate, & vitæ sanctitate, ac doctrina cœlesti & scriptis diuinis corruceans administrat, qui Malleus Hæreticorum indefessus, & Catholicae Ecclesiae propugnator strenuus, iure censendus est. Culmensem Episcopatum, Reuerendissimus Dominus N. Costca virtutum & doctrinae speculum insignit. Nunc de Pomerania Regione amplissima dicendum nobis occurrit, quæ etiam Polonorum armis antiquitus, perdomita imperio pareat, nam Boleslaus Rex bellicosissimus Anno Domini 1003. Russiae Principibus debellatis, strenuq; Marte contusis, perpetuum victoriae monumentum Herculeum imitatus opus, tres ferreas columnas in Boristene fluuio collocauit. Deinde Anno Domini 1008. Saxonibus bellum intulit, & omnem illorum regionem, circa Oderam, ad Albim, & Salam fluuios, Chersonesumque, Cimbricam quæ hodie Dania appellatur, summa belli dexterritate ditioni suæ subiugauit. Vrbes earum regionum maximas, partim solo acquauit, partim suis Polonis muniuit, gentemque vniuersam Pomeranorum, barbaram & incultam, ad fidem Christianam suscipiendam, armis coëgit, & vt sempiterna memoriae victoriae foelicissimæ apud posteros extaret, in Albi, & Sala, Ossaque fluuijs, columnas æreas inclitus triumphator locauit, totam Prussiae ac Pomeraniam Christianis infestissimas, perdomuit.

DUCATUS POMERANIAE.

Pomerania Regio amplissima, ab Holsatia ad Liuoniam vsq; , longo tractu, iuxta mare Germanicum extenditur, vnde & nomen habet. Pomorze enim Slaus mari adiacentem Regionem significat. In hac Regione natio Slauonica, antiquitus confederat, sed nunc Germani magna ex parte eam incolunt. Has præcipuas ciuitates à mari procul sitas complectitur, Stetiniam, vnde Ducatus Stetiniensis dicitur, Neugardiam, Lemburgam, Stargardiam, Bergradum, Camenetiam, Publinam, Griesemborgam, & alias complures. Quæ verò mari impendunt Colberg, Camin, Gribald, Gribwald, Sund, Puczka, Reuecol, Louemburg, Hechel, &c. Iulium in hac Regione vrbs erat celeberrima, nunc ruinis deformis iacet, pro hac regione Poloni cum Prutenis Gentilibus, & Crucigeris, longo tempore acriter decertabant, nunc titulo eius Rex Poloniae, qui in ea maiori ex parte rerum popitur, Duxque Prussiae feudalis Regis Poloniae vtuntur.

GEDANVM, siue Dantiscum huius Regionis Metropolis, vrbs amplissima, & insignis à mari Germanico vno miliari abest, eam celeberrimus fluuius Vistula præterlabitur, ibidemq; amplissimis ostijs in mare exoneratur, in ea totius Pomeraniæ, & Prussiae celeberrimum emporium est, ex vltra marinis enim regionibus longinquis, Anglia, Britania, Scotia, Gallia, Hispania, Suetia, Dania, & Nordwegia, naues ad eam appellant. Ex Lituania quoq; Russia, Volinia, Poloniaq; variæ merces, fluuijs nauigabilibus in eam deferuntur, præcipue verò siliginis, & frumenti, ingens copia ex supra nominatis regionibus aduehitur. Regi Poloniae subiecta est, Castellatumq; à Rege præfectum habet. Ex mari in vrbes perducta est, fossa qua naues maximæ intra mœnia veniunt. Burgabius cum proconsulibus, & consulibus, regio nomine, ciuitatem administrant. Ciues omnes ferè Germani sunt, mercatoresq; ditissimi, ita vt Gedanium ædificiorū pulcherrima dispositione, commerciorum varietate, maris, Vistulaeque, oportunitate, incolarum, & externorum incredibili multitudine, ciuium diuitijs, & instrumentorum bellicorum, ad hostes propulsandos, ac machinarum ænearum numero, cum præcipuis Europæ vrbibus, meo iudicio cōferenda sit. Prætorium maximo sumptu eoq; regio exædificatum cum superba turri, ædesq; sacrae, cum priuatis ingenti auri pondere, artificiosè erectæ, Geldaq; publicum vrbs palatium, a chorologium diuinis ferè manibus elaboratum, cuius campanæ mirabilem quandam, & suauissimum concentum edunt, secundum artificis voluntatem, & temporis conuenientiam, in admirabilem omnium gentium aduenas attrahentes. Propugnaculum munitissimum in ipso maris portu extructum, frequentibus directis machinis armatis militibus custoditur.

Vexillum totius Pomeraniæ aquilam nigram in collo coronatam, gladium euaginatum manu humana tenentem, pro Stemmate in campo aureo gestat similem Prussiae, quam in eius principio expressimus.

ELBINGA ciuitas insignis ad ostia Albis fluuij, in littore maris magnificentissimè, & sumptuosè extructa, splendidis ciuium opibus, & mercatorum diuitum frequentia claram, spectabilemque, se reddit. Eius titulo Rex Poloniae scribens, se Dominum terræ Elbingensis maximè in Priuilegijs vtitur. Districtum enim amplissimū circumiacentem habet. Atq; hæc de Prussia breuiter dicta sufficiant.

LIVONIAE TOTIVS CVM SVIS PROVINCIIS, CIVITATIBVS, CASTRIS, ET COMMENDATVRIS, SIVE PALATINATIBVS, &c. Succincta descriptio.

Addita est quoq; breuis narratio, quomodo hæc regio in ius Inuictissimi Regis Poloniae Sigismundi Augusti, Magni Ducis Lituaniæ cesserit, & quo pacto, à Moschorum Principe & Suetiæ Rege diminuta fuerit.

LIVONIA Siue Lieslandia, Regio amplissima, ab Oriente, Russiae, Moschorum Principi subiectæ, cōtigua est, Neruaque, fluuius nauigabilis, (in cuius vtraque ripa, duæ arces eiusdem nominis, vni Liuoniensium, altera Moschorum sibi exaduerso sitæ sunt,) imperium Moschouiticū, à Liuoniensibus

Fines Livoniae.

dislimitabat. Sed modernus Moschorum Monarcha, Ioannes Basiliades, Derpt in signi-
vrbe Episcopali, cum sibi adiacente Prouincia occupata, vltius suos (prout in-
ferius dicitur) promouit. A septentrione cū Suetiæ Regno, & Philandæ Ducatu fines
suos, sinu maris Baltici disternat, Ab occidente mari Balthæo (quod Germanicum
& Prutenicum appellatur) contermina est, A Meridie Samogitiæ & Lituaniæ, non ni-
hilque in Occidentem vergens, Prussia adheret. Nonaginta miliaribus Germanicis in
longitudinem, & quinquaginta in latitudinem, cum sinu maris Baltici adiacenti ex-
tenditur. Sed nunc bellis fauientibus, pluribus in locis vastata, & diminuta est. Conti-
net autem in se plurima territoria, quæ pro Ducatibus computari possunt, horum sin-
gula cum suis Ciuitatibus & Castris succintè describere curabo, Sed primò quomodo
& quando Regionis incolæ nomina Christo dederint, paucis aperiam.

Totum penè Orbem terrarum, post maximum illud vniuersæ terræ diluuium, falla-
cium dæmonum fraude seductum, veram vnius Dei religionem, impio multorum &
falforum Deorum cultu, vanaque superstitione, commutasse constat. Quidam enim
mortuos homines, propter merita beneficia & egregia gesta, cultu diuino venerabā-
tur, Alij malignos Dæmones, eminentis miraculis, & prodigijs hominum oculis sese
insinuante, adorabant, Denique beluis atque serpentibus & sculptis, pietisq; arte
humana simulachris, gloriam veri Dei exhibebāt. Donec Iesu Christi, veri Dei homi-
nisq; benignitas, & Euangelij eius claritas, post multa sæcula, quasi lux clarissima, mū-
do coelitus affulgens, has terras terribilesq; tenebras discussit. Sed regiones Septen-
trionales, & omnes gentes ad Aquilonem vergentes, Christianæ religionis ignaræ,
vano idolorum cultui, diutius subiugata fuerunt, difficilis enim ad eos externis gen-
tibus erat aditus, propter effera barbariem, & crudelitatem populi. Romani etiam
& Græci, qui primo fidem Christianam amplexi sunt, septentrionalium plagarum
minus exactam notitiam habebant: vnde factum est vt Livonia cum cæteris, ad aqi-
lonem vergentibus regionibus, nouissimè omnium, Sacro Baptismi fonte lauata fue-
rit. Demum, Friderici primi ex Ducibus Germaniæ, Romanorum imperatoris, tem-
poribus, mercatores rem familiarem ex Germania, per mare Balticum in Livoniam
appulerunt, & gentis barbaræ simplicissimæque animos ob mutua mercimonia com-
mutanda pellegerunt. Erat autè hic populus miræ simplicitatis, opumque parandarū
& rei familiaris iusto negligentior, melle enim expresso (quo maxime Regio abundat)
cæram velut alias quisquillas, & purgamenta domibus euertebant. Postea succedente
quæstu, & mercatoribus Occidentalibus, eò loci confluentibus, Sacerdotes paulatim
se illis immiscere, adiungereque, piæ peregrinationis causa, cæperunt, vt mercatoribus,
videlicet Thesuros Livonum acquirentibus, ipsi animas gentis Christo, per verbum
Euangelij salutiferum lucri facerent. Erat igitur ea tempestate, vir quidam Meinardus
nomine in Lubeca, ciuitate celleberima, pietate & sanctimonia vitæ in signis, hic vna
cum mercatoribus conscensa Naui in Livoniam, Anno partæ per Christum salutis,
Millesimo Ducentesimo, trajicit, & cōspiciens in tā insigni & prematura messe, nullos
operarios extare, cōtinuò ibi vnius famuli cōiuctu cōtentus, etatè transigere cōstituit,
Casamq; sibi ex arbutis propter imbres arcēdos construxit. Paulatim deinde hominū
familiaritatē captare, & tædio superato, abita iam mutui conuictus, & contra stæ noti-
tiæ cum incolis Regionis oportunitate, Religionibus & rerū Diuinarū eos admone-
re cæpit, sensimque à vano Idolorum cultu, ad Christianæ fidei obseruantia ad ducere,
Auspicanteque Deo, & pium viri religiosi conatum sacundante, complures incolarū
in agnitam veritatis doctrinam cōcesserunt, quorum crescente numero, multorum-
que animis (vt fit) rei nouæ & inusitatæ religionis studio, flagrantibus, Basilica instau-
ratur. Nec multo post, Meinardus à Bremensi Archiepiscopo, in Livoniæ Episcopum
consecratur, qui in messe Christi strenui operarij munus adimplens, rem Christianā
multum ad auxit, & magnam gentis partem ad Christum conuertit, postea vitam cum
morte feliciter commutauit. Huic ex vita decedenti Bertoldus Cisterciensium abbas
succellit, qui contra irruentes hostes fidei Christianæ, vna cum peregrinis militibus,
qui

Fridericus Imperator Germani in Livoniae sensum.

Meinardus pius vir, primus in Livoniae venit.

Meinardus Livoniam in fide Christi instruit. Meinardus Episcopus creatur Livoniae primus.

qui pietatis ergo ad militiam Christo exerceendam, ex Germania confluxerant, pugna-
re instituit. Vbi verò ad pugnam vtrum est, equo infreni in mediam barbarorum acie
proiectus confoditur. Tandem crescentē multorum pietate, plurimi sacra se militia
deuouerunt, ordinisq; fratrum Teutonicorum habitu suscepto, ensiseros fratres se-
se nuncupauerunt. Sed cum rebus gerendis superesse non possent, hostiumque barba-
rorum vis vndiquaque inualesceret, Teutonicorum fratrum ordini, in Prussia se
coniunxerunt. Cum enim audiuissent quod ordo Teutonicus cruciferorum, in to-
ta Germania proficeret. Volquinus Præpositus eorum à quinto in ordine, Magistro
Prussiae Conrado olim Comitè Turingensi, in ordinem Teutonicum susceptus est,
Anno Domini, 1237. Suffragijsq; eiusdē Magistri Prussiae Conradi, Gregorius sum-
mus Pontifex Romanus huius nominis nonus, iussit vbiq; & præcipuè apud infide-
les prutenos, Lioueniq; proclamari, quod ordo fratrum à gladio in Liouonia (qui non-
dum confirmatus erat) Teutonicorum ordini in Prussia vnitus, incorporatus ascriptusq;
esset. Susceperunt itaque fratres à gladio Liouienenses, crucem, habitumq; more fra-
trum Teutonicorum in Prussia, Et semper ab hoc tempore Magistri Prussiae, à Liou-
niensibus Magistris tributa certa, & obedientiam exigebant, vsq; ad tempora Alber-
ti Marchionis Brandenburgensis, Magistri Prussiae, qui Anno Domini supra Millesimū
quingentesimum, decimo tertio, pecuniam, quam obedientiam accipere maluit. Ita-
que Liouienenses data, præscripta ingenti summa pecuniæ, in posterum ab obedi-
entia Prutenicis Magistris exhibenda, liberati sunt. Hanc tamen libertatem paulo post
per insolentiam suam amiserunt: Rex enim Polonorum Sigismundus Augustus, eos
in potestatem suam prout inferius dicitur redegit. Sed ad rem accedo, Liouien-
ses cruciferi, habitu fratrum Teutonicorum in Prussia assumpto, grauissimis bello-
rum laboribus, cum barbaris fortiter exatlati, hætenus rerum in Liouonia potiti sunt,
Magistrumq; sibi elegerunt, qui cum commendatoribus, seu etiam præfectis to-
tam Regionem gubernabat. Erant præter hunc in Liouonia Episcopi quinque vt potè
Archiepiscopus Rigenis, Derptensis, Habselensis, Oseliae, Curlandiae, Reualiaque,
Episcopi. Hi sua munia strenuè & Magnificè vt Principes obibant, sed Anno Domini
1558. Moschorum Dux Derpta siue Torpato, in signi vrbe Episcopali positus, Episco-
patum Derptensem penitus aboleuit. Rex quoque Poloniae Archiepiscopatum Rige-
sem, cum omnibus arcibus & ciuitatibus (serum enim in Liouonia potitur) tenet. Re-
ualiensem Episcopatum, Suetiæ Rex vrbe Reualia capta administrat. Oselensem Episco-
patum & Abselensem fratres Regis Daniae, Magnus nomine, vna cum Insula Osilia
possident.

Bertoldus Episcopus occiditur.

Ordo Teutonicorum in Livonia. Volquinus primus Livoniae Magister.

Ordo Livonicus à Grego. nono Pontifice confirmatur.

Cruciferi Livonien. Prussiae tributarij. Scum illis Sueti.

Liuonienses se redemerunt à Prussiae senibus.

Episcopi Livoniae.

Episcopus Livoniae derptensis a multis Principibus.

Prouincia Livoniae.

LEITLANDIA SIVE RIGENSIS PROVINCIA.

Leitlandia Regio Livoniae, præcipua has arces, & Ciuitates Regi Poloniae subiectas, habet.

RIGA vrbs celeberrima, totius Livoniæ metropolis, muro fortissimo, pro-
pugnaculisq; & turribus densis, tormētis bellicis, apprimè munitis, val-
loque inexcussio tribus ordinibus tormentorum, vndiquaque munita,
ossibus duabus, ex vtraque vallis parte, circumducta & stipitibus acutis circumsepta, re-

bus bellicis tormentis, & comenatū copioso, militibusque stipendiarijs, pacis & belli tempore, bene prouisa. Arcem quoque bene munitam & omnibus necessarijs prouisam, sibi adiunctam habet, in qua olim Magistri sedem suam habebant, eam nunc Gothardus Kictler Dux Curlandiae, Regis Poloniae feudalis, nomine Regio, administrat, in ciuitatem tamen ipsam, ius nullum habet. Administratorem, enim siue Capitaneum aliquem, ciues sibi dominari (libertatem asserentes) non patiuntur, sed obedientiam, & tributa Regi Poloniae, fideliter exhibent, ipsique ciuilibus legibus urbem administrant. Hanc urbem fluuius Dwina amplissimus, (ex Seuera Regione Russiae, Moschouitae Duci subiecta, ortus) vna cum arce alluit, & duobus à Rigain mare amplissimis ostijs exoneratur, Per hunc naues ex mari, de vltra marinis Regionibus, vt potè Suetia, Dania, Holsatia & caeteris repositis prouincijs, appellant. Ex Russia quoque & Lithuania cineres, asseres, ligna caesa, & lenigata, omnis generis ad naues fabricandas, frumentum quoque grandicopia, & caetera importantur. Magnumque hac in vrbe & celeberrimum est emporium, quamuis enim duobus miliaribus à mari distat, naues tamen omnigenae, facillime de mari, sub ipsa mania vrbs veniunt & redeunt.

Hæ verò arces, ciuitates, & Praefecturae, Capitaneatusque in hac Leitlandiae siue Rigenfi Prouincia, continentur, Videlicet

DYNAMUNT Arx inexpugnabilis natura, oportunitateque loci, mari adiacet, in ostijs Dwinae fluuij, duobus à Riga miliaribus sita, praesidiisque Polonicis munita, in ea omnes naues ex vltra marinis regionibus, ad Rigam venientes, merces indicare, thelo- neaque persolvere, coguntur.

BLOKAYS Munitio, inter Rigam, & Dunamunt, ad Dwinae condita, in ea quoque omnes naues excutiuntur, Hæ autem duae arces Rigenfibus maximè inuisae sunt.

KIRCHOLM arx murata, ad Dwinae fluuium, duobus miliaribus à Riga sita, in orientem procedendo.

Hæ quoque arces Dwinae impendunt.

VXVL arx desolata, curia tamen in ea vbi Praefectus manet, extructa, à Kircholm duobus miliaribus abest. Crudelem illic quòdam conflictum, & hominum stragem insignem, cumulus ossium ingens congestus testatur.

LENUARD arx ab vxul quatuor miliaribus ad Dwinae sita.

ASCHERAD olim Palatinatus: arx ad Dwinae munita, Moschouitaeque; ab ea aliquoties repulsi sunt, quatuor miliaribus à Lenuard abest.

NITAW, Sefuegen, Georgenburk, Lewburg, Rossiten, Lucen, Luden, Neuenhul, arces muratae absque ciuitatibus.

DVNEMBOURG Arx, ad Dwinae munitissima sita, commendator siue Palatinus, ei olim Magistri nomine praesidebat.

SEGEVOLT Arx & ciuitas, olim ordinis Marschalci primi, à Magistro propria erat, cum caeteris ad eam pertinentibus, videlicet, Lewburg, Nitaw, Georgeburg, & Choencastis.

ARIES Arx, Wolmer ciuitas & castrum. Hermes arx, quatuor miliaribus à Pernama & Phelin.

Has supradictas omnes arces, & ciuitates, cum suis Palatinatibus, & Praefecturis, inuictissimus Rex Poloniae possidet, excepto Marienburga castro quod Moschouitae Princeps occupauit. Adzel, autem & Rodempus, à Moschouitis exusta, & desolatae sunt.

Archiepi-

ARCHIEPISCOPATVS RIGENSIS.

Neodem territorio Rigenfi, Rex quoque Poloniae omnes arces, ciuitates, Capitaneatus, & Praefecturas, Archiepiscopales possidet.

KOKENHVS arx, & ciuitas, natura & oportunitate loci munitissima, ad Dwinae fluuium sita, caeterarum Archiepiscopi, arcium, principalis.

VXVL, Lenuard, supra nominatae arces, Kremburg, Landon, Sefuegen, Schacborg, Serben, Conemburg, arx cum ciuitate, Salis, Vansel, Dalen, Iencel, Treyden.

SMILTEN arx à Moschouitis desolata, Cremon castrum olim Capituli Metropolitanæ Ecclesiae Rigenfis.

SANCEL arx, apprimè munitissima, mari adhærens, ad Archidiaconatum Rigensem quondam pertinebat. Hæ itaque omnes arces, & ciuitates enumeratae Regi Poloniae subsunt.

Arces nobilium in praedicto Archiepiscopatu hæ sunt, Nochrosen, Rosenberg, Mayan, Pierkiel, Roppe, Nabbe, Elner, & Bersen. Earum domini, Polono Regi obtemperant.

EPISCOPATVS DERPTENSIS.

DERPT, siue Torpatum, siue Derbet, insignis vrbs Episcopalis, & arx in colle munitissima, vrbi impendens. Hæc anno Domini 1358. ab exercitu Moschorum Ducis, violenta oppugnatione, cum tota circumiacenti prouincia, capta est. Hæ verò arces ad hunc Episcopatum pertinebant. Falcanaw, castrum, & monasteriū in signe, Neinhau, 18. miliaribus à Derpt sita, Ru-

tenis contermina, Werbeke, Oldentorn, Kiriepe, Verpech. Nobilium arces in hoc Episcopatu, quatuor praecipuae erant, videlicet, Olsen, Kanelichth, Raden, Cunctal, siue Regental, omnesque à Moschorum Duce cum Episcopatu subiugatae sunt.

EPISCOPATVS HABSELENSIS ET OZELENSIS.

Mikechzlandia regio ad Habselesem Episcopatum cum suis arcibus & ciuitatibus pertinebat, quae quatuordecim miliaribus in longitudinem, duodecimque in latitudinem patet, mari Germanico, adhæret, & has arces complectitur, quas Suetiae Rex vna cum regione possidet.

HABSEL arx principalis cum ciuitate, in qua est Ecclesia Cathedralis, eam Rex Suetiae vi ad deditioem coegit.

LODE arx munita, quam Dux Curlandiae Gotardus Ketler à Suetensium impetu auerter defenderat, & aliquot eis grandia tormenta ademerat, sed postea ab eisdem capta est.

LEHAL castrum, & ciuitas, in qua est in signe virginum Monasterium, nunc praesidijs Suetensium tenetur.

FICZKEL & Felix arces à Moschouitis exusta & desolatae sunt.

VERDER arx munitissima ad fluuium Zundam sita ab ipsis Cruciferis Liuoniensibus destructa & demolita est.

OZILIA Insula in mari Germanico, aliquot à littore miliaribus sita est, ad Ozelensem Episcopatum pertinebat, arces & ciuitates duas munitissimas habet, eas Cruciferi, Regi Daniae prodiderunt, quas nunc Magnus eiusdem Regis Daniae frater, possidet, Episcopatusque titulo utitur. Harum arcium vna Arnczburg, altera Sonemburg appellatur.

LIVONIAE
CURLANDIA REGIO.

HAEC regio in Liuania sita à Septentrione maris Baltici sinu, ab Occidente verò vbi Prussiam contingit, Pelago qui Curlandicus appellatur, alluitur: à Meridie Samogitiæ confinis est, Regi que Poloniæ subest, sed eam Gotardus Ketler, Regis gratia & benignitate tenet, titulo que eius vitur. Has ciuitates & arces complectitur.

VINDA arx cum ciuitate & Palatinatu, Polonis Kiefs dicitur, in ea Magistri sedem suam habuerunt, & Comitia, Conuentiones que celebrare soliti erant, nunc Polonicis præsidij tenentur, administrantem Illustri & magnifico Domino Ioãne Chodkiewicz, Generali Samogitiæ, & supremo Gubernatori Liuoniæ, ac Magno Marschalco Magni Lituaniæ Ducatus.

GOLDINGEN arx & ciuitas cum districtu amplo.

GRUBIN, & Candaph arces cum præfecturis ditissimis.

TVCZKOM, Sabel, Durbin, Asemboth, Shruden, Frauemburg, Alfangē, arces. Neuburg castrum in finibus Samogitiæ.

Episcopatus Curlandiæ septem arces continet, quas Magnus Regis Daniæ frater possidet, Episcopatus que titulum sibi vsurpat, hijs que nominibus, hæ arces nominantur, Edwalen, Pilthen, Hasempot, Angermunde, Dondangen, Neinhaus, & Ambothen.

SEMIGALIA DVCATVS.

HIC Ducatus Curlandiæ adhaeret, à Meridie Lituaniæ contiguus est. Has que arces continet, Soleburg, arx & Præfectura, Basemborg, Doblin, Nithaw, arces cum districtibus, ciuitates nullas habent, totum que territorium, vna cum arcibus enumeratis, Curlandiæ Dux prædictus Regis Poloniæ gratia & benignitate commissum tenet.

ESTLANDIA DVCATVS.

ESTLANDIÆ, siue Estoniæ Ducatus mari Suetiæ, à Septentrione adiacet: has arces præcipuas cum ciuitatibus & Præfecturis complectitur.

FELIN arx & ciuitas munitissima, vna cum vltimo Magistro Liuoniæ Vilhelmo Furstemberg feudali Regis Poloniæ, à proprijs militibus stipendiarijs Germanis Moschorum Duci dolose prodita est. Ciuitas ipsa exusta, arx verò præsidij Moschouiticis munita, vna que cum districtu, siue Palatinatu Moschorum Duci subest. Magister verò in ea captus, Moschouiam abductus, in vinculis spiritum exhalauit. Atque hunc extremum exitum Magistri Liuonienses habuere.

LAIS & Talczkofen arces, à Moscho quoque occupatæ sunt.

TARNEST, siue Taurus, arx munitissima præsidij que Moschouiticis prouisa, à Lituanis Duce exercitus Illustri & Magnifico Domino Nicolao Radziwil Palatino Vilnensi, pulueribus bumbararijs suppositis eiecta, & cum Moschouitis, à vi & impetu pulueris volantibus euerfa est. Ego etiam huic oppugnationi cum patre meo interfui. Hac autem arce expugnata & exusta, Lituani quibusdam Moschorum abductis, quibusdam occisis, velut Tartari, arce desolata relicta, & non occupata, nec munita, (quæ facile instaurari potuit,) cum spolijs, tormentis que, & cætera suppellectili bellica ablata, discesserunt, anno Domini 1561. Iulij vltima.

OPERPAL arcem exercitus Regis Poloniæ exussit & desolauit.

Has autem in hoc Ducatu arces Rex Poloniæ possidet.

KARXHAUS, Helmeth, Rugen, Parnauam arcem insignem & munitam cum ciuitate mari adiacentem. Hæc à Suetiæ Rege primum occupata erat, sed postea à Polonis inopinatè capta in ditionem Regis Poloniæ cessit.

VIRLANDIA

DESCRIPTIO
VIRLANDIA.

75

TERRITORIUM hoc Liuoniæ inter Orientalem, & Septentrionalem plagam situm, à Septentrione Baltici maris sinu terminatur, ab Oriente Nerua fluuio celebri ex lacu Pejbas emergenti, & in mare Balticum ingredienti alluitur. A Meridie Estlandiæ, ab occasu Hariæ contermina est, & octo miliaribus in longitudinem, à Nerua fluuio ad Reualiam vsque extenditur, has que arces complectitur.

NERVA arx & ciuitas insignis, munitissima que, ad fluuium eiusdem nominis sita. Ex aduerso in altera ripa arcem à Moscho erectam Iuanow Gorod dictam habet, atque fluuius prædictus Nerua, has arces interfluens Moschorum, & Liuoniensium imperiū olim dislimitabat.

TOLCZBURG arx ad sinum maris Baltici inter Neruam & Reualiam ciuitates æquali distantia sita.

WESENBURG arx, & Capitaneatus.

BERCHOLM olim arx Episcopi Reualiensis erat. As quoque, & Est, duæ arces nobiliū Liuoniæ vna Roberti à Gilfen, alia Bernardi de Tabe.

Has omnes arces cum suo territorio Moschorum Princeps occupauit.

HARIA PROVINCIA.

HARIA iuxta mare Suetiæ sita, in longitudinem sedecim miliaribus, & octo in latitudinem extenditur, cum Virlandiæ que territorio pro Ducatu computatur.

Hæ arces in ea sitæ sunt.

REVALIA vrbis celebris cum arce munitissima ad sinum maris Baltici condita est. Sede Episcopali clara, sub Rege Poloniæ à Suetiæ Regis exercitu occupata. Monetam Reualiensis propriam quadriangularem cudunt. Reualiensis Episcopus arces aliquot sibi subiectas possidebat, in ciuitatem tamen nullum ius imperium que habebat, sed Magister ordinis eam administrabat.

BADIS castrum & Monasterium insigne, Suetenses inopinata irruptione ceperunt.

FEGVEVR arx olim Episcopi Reualiensis à Moschorum Duce expugnata nunc tenetur.

GERVENLANDIA DVCATVS.

ERUENLANDIA Regio mari adiacens, septem miliaribus in longitudinem, sex in latitudinem patet. Frumenti & cæterarum rerum ex terra nascentiū feracissima, vnam arcem, Vitenstein dictam principalem, cum pagis & curijs compluribus nobilium habebat. Eam sub Rege Poloniæ, Suetensium Rex occupauit, Bialykamiē, id est, albus lapis Polonis dicta. In hijs territorijs, siue Prouincijs Liuoniæ prædictis, (quæ etiam pro Ducatibus cõputari possunt,) variæ sunt multarum gentiū linguæ: plebs ipsa Liuonica tribus ferè linguis, (non multum tamen à se diferētibus) vitur, ad Lituanicum que idioma, magna ex parte alludūt, barbarie & moribus incultis rigent, Lituanis, & Samogitis, ob vicinitatem in omnibus persimiles sunt. Vestitu vili, eo que, vt plurimum cinericio, ad Germanicū habitum alludenti vtuntur, ex tilia libro more Lituorum, & Ruthenorum coturnos, connectere solent, vel ex iumentorum pellibus, vna cum fetis detractis. Fœmineus sexus in pagis more gentis Cyganorum, (vel vt quidam volunt Cyreneorum) vagabundæ, vestiuntur, vestitum que quibusdam globulis plumbi, cuperis, & electuarijs exornant, indusia quoque circa collum præcipue annulis, intertexturis que varis ornant.

Heruelandia.

Bialykamiē arx.

Liuonum agrestium habitus, mores, & idioma.

Mulierum Liuonicarum habitus.

Felin cum Magistro capta.

Exitus Magistorum Liuonia.

Taurus capta.

Parnaua recuperata.

Crinibus passis, mulieres vetulae, & virgines omnes promiscue incedunt, capitis ornamenta quaedam mirè, ex globulis quibusdam, confecta ad similitudinem vnionum, Gemmarumque, varij coloris gestant, omnes ferè matronae sagae, & incantatrices peritissimae sunt, artibus Magicis supra modum deditae. Pane vilissimo teterrimoque, & cibarijs simplicissimis, vtuntur. Frumenta omnis generis tritanda excutiendaque perinde, vt Litvani, primo in calidissima casa, ad id præparata fumo exsicant, & postea in horreo coram extructo excutiunt. In ollis figulinae artis nusquam, nisi in lebetibus aris, cupreisue, in pagis & ciuitatibus coquunt, neque tibi ollam argileam aliquò, per totam Liuoniam videre licebit. Paleis quoque frumentorum, vulgus magna ex parte cum farina siliginis mixtis, vtitur. Et quamuis miserrima gens fuerit, supra modum tamè callida, fallax, tumida, atrox & ad caedes patradas prompta. Polonos, Lituanos, Ruthenos, ceterosque extraneos Regi Poloniae militantes, (extra Germanos, quorum sub iugo olim fuerunt,) maximè inuidet, eosque depredatores, & comestores bonorum, fundique sui calamitatem appellant, & vbi possunt quoscunque milites astu circumuentos, & incautos opprimunt. Vni vel duobus viris transitus difficilis est, praecipue si apud agricolos pernoctauerint: nam somno oppressos, magna ex parte trucidant, suffocantque. Diuerforia in hac regione rara, vel penitus nulla reperiuntur, sed ad curias, & praedia viatores diuertere, ibidemque pernoctare solent, Tempa quoque rarissime, nisi in arcibus visuntur.

Ciues & Nobles in Liuonia Germani. Ciues & Nobles omnes Germani sunt, Germanisque moribus & idiomate vtuntur. Femineus sexus pallia rubea, communiter capiti imposta, ad talos cum frequentissimis plicis gerit. Vittas mulieres in capitibus non gerunt, sed contrictos crines, (quos maximè nutriunt, vel ad id præparatos adaptant,) tam matronae quam virgines capiti circumnectunt. Pileos siue biretos quadrangulares more, Cardinalium Romanorum gestant, quaedam verò, pallijs cum velamine velut tecto, stontem & caput tegente vtuntur.

Sponsa cum ad matrimonium contrahendum deducitur, corona argentea deaurata rotunda, & in altum prominente ornatur, omnisque virginalis, & matrimoniarum choros, rubeis pallijs vestitus, longo ordine praerit & sequitur. Ceruicia ex ordeo & lupulo passim in pagis & ciuitatibus gustu amarissima, maximè differentià ceterarum regionum ceruicia vtuntur, attamen gens illa & omnes Germani regionis incolae, hunc potum suauiter praebunt.

Liuonia ferax. Siliginis & frumenti Liuonia diues est, adè vt exterarum quoque & transmarinae nationes Lubeca, Amsterdam, Olandia, Dania, Suetiaque eius vbertatè praesentiant, ad quas grandicopia frumenta, è Liuonia deportantur. In Liuoniam quoque ipsam ex Russiae, Lituaniaeque regionibus, fluuio Dwina & Nerua, siligo & id genus rerum plurimum aduehitur. Pecoribus & iumentis domesticis omnis generis abundat, lacubus, fluuiisque piscosis, & syluis ad venationem idoneis referta, in quibus habet, vrsos, alces, vulpes, linceos, maturos, castores, & omnis generis animalia. Lepores in Liuonia mutant aestate, & hyeme colore, perinde vt Heluetijs in alpijs, hyeme sunt albi, & aestate cinericei. Inferunt & Moschouitae pelles vrsarum, albas in Liuoniam, quas ex frigidissimis Septentrionibus regionibus, maximè ex Dwinae prouincia Oceano glaciali adherenti acquirunt. Religiosissima gens Liuonica post susceptam Christianam fidem, Romanae Ecclesiae ritum ardentè obseruans erat: Domini etiam ordinis Theutonici, & ipse Magister, priusquam ad Luteranismum desciscerent, religiosa pietate diligenter, ordinis regulas, in moribusque & habitu cultum decentem obseruabant. Diuorum delubra, pietate & pulchritudine decorabant, quae hodie à Lituanis, penè demolita & desolata videntur, ditionemque suam ab omni incurso barbarorum strenuè, summa cum laude vindicabant, omnia denique illis ex voto, (benignitate Diuina propter religionis antiquae obseruantiam prosperante,) cedebant: & Moschum barbarum potentem hostem, à finibus suis sapissime summa cum victoria propulabant, prout ex his duobus praclaris & victoriosissimis certaminibus, (quos mihi explanare lectori haud

haud ingratum visum est,) apparebit.

Anno quo lux diuina, humana in specie caelitus mundo affulsit, 1381. Magnus Moschouitae Dux, Liuonensium castrum Nenhuis, in prouincia Derptensi acerrimè oppugnabat, cui oppugnationi, ipse sua persona, cum trecentis millibus armatorum intererat. Demum post diutinam, & acrem obsidionem, crebrasque irruptiones, mœnia & propugnacula diruta, labefacere inceptabat: obsessi etià defatigati, & viribus exhausti ac destituti, Diuinae propugnationi & tutelae, humiliter sese submitunt, ipse etiam praefectus arcis, nocte veneris diem antecedente, in somnis ante aram quandam profectus, flagranti, corde orabat, vt Deus in tam deplorato rerum statu, sibi suisque auxiliari dignaretur, felicemque grauis obsidionis liberationem largiretur. Sole igitur tenebras noctis discutiente cum Moschouitae certam, iam arcis expugnationem, sibi promitterent. Praefectus ille è precibus exurgit, arcumque arrepto, telum cum cuspe praecuta, è fenestra propugnaculi in medium exercitum Moschouiticum iaculatur, & aspirante conatibus Deo, ipsius magni Principis cor, lateraliter transfigit: concurrunt trepidi Moschouitae, dominumque exanimatum leuant, & cum magno vlatu deplorantes funestissimum casum Domini sui, relictis castris, & arrepto cadauere, in Moschouiam fuga sibi consulentes, pergunt, Liuones ex arce sese proripientes, hostes fugientes persequuntur, per agrosque, sylvas, & pagos, pallantes assecutos trucidant, obruunt, telisque transfigunt, & videtes mirabili memorabilique modo numinis auspicio, se liberatos, arcum ad perpetuam rei memoriam, Deo dicatum, in Basilica arcis ad altare appedunt, sole batque in eo templo cultus Diuini, magna pietate & deuotione peragi, sed postea Anno Domini 1551. Luteranis dogmatibus assumptis, nullum pristinae pietatis vestigium conspiciebatur, arcus tamen praedictus immotus ad altare pendebat, donec tandem Anno Domini 1558. Ioannes Basiliades modernus Dux Moschouitae, eandem arce potitus, religionem, quoque Luteranam immutauit.

Aliud celebre, & perpetua memoria dignum, praerium Liuones contra Moschouiae Ducem gesserunt, Anno 1500. sub ordinis Teutonici Magistro, Domino Woltero à Pletenburg, qui cum Moschis enim statuisset, publica ieiunia & solennes lantias, secundum morem Ecclesiae Romanae, instituit, nondum enim eos Luterana doctrina à Catholicismo transuersos egerat, Mensesque Septembri paulò post natiuitatem Mariae virginis, exercitum ordinat. Rigensis quoque Archiepiscopus mille Germanos equites adducit, Torpatensis Episcopus quingentos, Reualiensis & Habselensis iridè quingentos simul, ita vt Magister Liuonicus septem haberet, Germanorum equitum millia, & quinq; millia Curionum pedestrium (qui populi sunt Liuoniae, in Regione quae Curlandia dicitur.) Hoc cum exercitu Magister, Russiam finitimam Moschouiae Ducis inuadit, Arcesque & oppida quaedam expugnat, inde ipso exaltationis sanctae crucis die, ad urbem Pscouiam exercitum ducit, iuxta hanc sita est planities. duorum miliarum latitudine patens, in quam cum deuenerunt, obuiam illis procedit Moschouiticus exercitus, centum millia armatorum (in duodecim acies distributus) continens. His adiunctae erant Tartarorum copiae barbarie feroces, triginta millia conficientes. Itaque Teutonicus Magister, vbi aut turpiter fugiendum, aut ingenti cum animo, aduersus tantum exercitum, barbarie & armis formidabilem procedendum videt, nihil de victoria spe remittens, aleam belli tettare constituit, & animis suorum confirmatis, clausum canere iussit, Moschouitae quoque ex aduerso signa tollere, patrioque more tubas inflare & timpanulas, (quas paruas singuli praefectorum habere solent) pulsare ceperunt. Magister Theutonicus, globos tormentarios scloppetariosque, velut crebra continuatque tonitrua, in Tartaros contorquet. Tandem maximo clamore strepitu, armorumque corruscatione, vtrinque concurrunt, Tartari & Moschouitae arcibus, & sagittis assueti, densissimo creberrimoque telorum iactu, arthera obubrant, quae tamen emissa aere irrita, verberabant, Tartari vbi praerium, à Teutonicis fusi fugatique fuere, duodecim Moschorum acies, centum millia conficientes, viribus animisque, recentes succedunt. Teutones caesis Tartaris, vbi bellum recrudescere sentiunt, quanto maiorem hostium

Moschou
Nenhuis
Liouonia
oppugnauit.

Insignis
Gloria
Moschorum
Ducis
occiso.

Walter
Pletenburg
Magister
Liouonia.

Liuones
Moschouiae
inuadunt.

Constitit
Moschorum
cum Teuto-
nicis acer-
rimus.

Moschouitae
centum
millia Teu-
tonicorum
duntaxat,
vni occu-
bit.

Memorabilis Victoria

Moschus petit fe- dus à Livo- nibus.

Livones ferrei Co- nati à Mo- schis.

Mutatio ve- tyonis in Livonia.

Plage diu- na in Livo- niâ, fames pestis, ignis gladius.

Moschou- ra Livonia- vastans.

vim prioribus, succedere vident, tanto maioribus animis in hostes irruere, & velut ab integro noua virtute resumpta, ingenti cū fremitu cæsū, punctimq; vergente iam ad vesperam die, configunt. Ex Moschouitis qui supererant, fuga sibi consulentes in Pscouiam se recipiunt, praelio itaque dirempto, compertum est ex Teutonicis, vnum dun- taxat desideratum, compluresq; sed non lætaliter vulneratos, Moschouitarū, verò & Tartarorum, circiter centena millia trucidata, ita vt duobus miliaribus, cadauera pas- sim prostrata iacerent, triginta verò millia fuga elapsi sunt. Memorabilis sanè Trium- phus, & sempiterna memoria dignum, singularis virtutis & fortitudinis exemplum. Hac igitur clade suorum Moschorum Dux Basilius Ioannis, audiens, cum summo stu- pore admiratus, tātum exercitum, tam exigua, turpiter cæsū, & prostratum, ad quin- quaginta annos cum Teutonicis inducias, confestim firmavit, Ruthenique, & Mos- chouitæ, ab eo tempore, Teutonicos ferreos viros appellabant.

Ex his igitur felicissimis, & victoriosissimis duobus, Liuonorum cum Moschouitis prelijs, (quamuis multa varij euentus praelia, inter eos vtrinque eueniebant) apparet, quod Liuonienses, ordoq; Teutonicus, priusquam à Catholicismo desciscerēt, manu Diuina, contra quosuis incurfus hostium propugnabantur, omnibusq; rebus ex terra nascentibus, & ceteris fortunis, copiose affluēbant. Vbi verò Luterana dogmata am- plecti Anno Domini 1527. cæperunt, pietatem & religionem auitam, cum omnibus virtutibus vna excusserunt. Postea varijs & diuersis plagis, omnes passim grauissimè afflicti sunt, aded vt vniuersa elementa, in vindictam eorum conspirasse viderentur. Terra enim Regionis quæ omnium frugum & fructuum leguminumque feracissima erat, victum (nihil proferens) illis denegabat. Aqua etiam lacusq; olim piscosi nullo pisces dabant, Aer quondam saluberrimus hominum salutem à Deo cōcessus, in ven- num & contagium conuersus erat. Igne etiā & ferro Moschouitæ vniuersam Derpten- sem Prouinciam, crudeliter vastabant. Sed Teutonicis fratres nobiles, & ciues, huius afflictionis culpam, & numinis offensam, Catholicis imputabant.

DE INTESTINO ET CIVILE LIVONENSIVM BELLŌ, & causa expeditionis Regis Poloniae, contra Magistrum Liuonensem.

Magister Liuoniæ, cum omnibus Teutonicis ordinis fratribus & equestri ordine, post Luteranismo susceptum, Archiepiscopo Rigensi collega suo, ob non susceptum dogma Luteri aduersabatur. Hic autem Archie- piscopus ex Illustri profapia, Marchionum Brandeburgensium genus ducebat, frater Alberti Marchionis Brandeburgensis, olim Magistri Teu- tonici ordinis, & postea Ducis in Prussia, neposq; Pegis Poloniae.

Magister itaque Comitij generalibus celebratis, conclusit & constituit Archiepif- copum bello appetendum esse, in quod totus ordo & nobiles cum omnium suffragijs consenserunt. Episcopus quoque Torpatensis Hermanus, vt erat inconstantis animi, facile ad oppugnandum Archiepiscopum indutus est. Reualiensis etiam & Habselen- sis Episcopi, Magistrum metuentes, facile in castra eius concesserunt, & ita vniuersa Li- uonia in Rigensem Archiepiscopum, hostiliter conspirauit. Anno itaque 1557. paulò post natalem Diui Ioannis Baptistæ, ordinis Teutonicis Magister, Vilhelmus Furstem- berg, exercitum cum commendatoribus conscribit, tres quoque Episcopi prædicti, copias suas eidem coniungunt. Sicque instructissimo exercitu, & magno cum appara- tu, Rigensem Prouinciā hostiliter inuadunt. Archiepiscopus Rigensis tametsi defen- sionem meditaretur, & magnam nobilium partem sibi adiunctam haberet, infirmior tamen erat, & viribus impar, vt tātū exercitus vim sustinere & propulsare neququam posset. In arcem itaque Cokenhusen natura loci munitissimam, in edita rupe constru- ctam, cum suis profugit. Magister verò eum cum vniuerso exercitu ibidem, graui ob- sidione, oppugnabat, tormentis machinisque bellicis muros fatigans. Sed neque tor- mentorum

Conspiratio aduersus Archiepif-

Archiepif- cedit.

Kokenhu- sen cū Ar- chepisco- capitur.

mentorū crebra tonitrua, neq; validos hostium impetus muros labefacere poterāt, sola fames & inædia obsessos ad deditionem cōpulit, octauo itaq; obsidionis die por- tis adaperitis Archiepiscopo iubente, hostibus sese dederunt. Ordinis Teutonicis Ma- gister Archiepiscopū, non vt vnius Prouinciæ & vrbis Rigensis cōsortem, non vt clare profapia Brandeburgensium Marchionum Principem, non vt Præsulem & Primatē, sed veluti barbarum hostem tractat, contumelijs & probris ludificatur, omnibusque oppidis, arcibus & pagis multatum, carceri mancipauit, totoq; anno vincitū detinuit.

Rex Poloniae Sigismundus Augustus, vbi id ordinis Marschalco, (quē Magister bo- nis omnibus spoliatum, eò quod bellum contra Archiepiscopum suscipiendum di- suadebat expulerat) rescisset. Tanti Principis Nepotis suis, seruilē captiuitatem a- grè tulit, rei que indignitate commotus, Episcopum quendam in Liuoniam ad Magis- trum ordinis, hac in causa destinauit. Qui cum multis rationibus, deliberando Ar- chiepiscopo nomine Regis, coram Magistro ageret, Magister neque exarcerandi Ar- chiepiscopi, nec componendorum dissidiorum spem præbuit. Itaque Legatus re in- fecta ad Regem reuertitur. Rex Poloniae, vt operam suam irritam cognouit, ordinis Magistro, omnibusq; eius auxiliarijs, bellū denunciat, quo nuncio accepto, cōfestim Magister ingentem thesaurum, in Germaniam ad exercitum ibidem conscribendum, mittit, adductaque sunt aliquot millia equitum, & sex vexila peditum Germanorum in Liuoniam. Rex Poloniae haud diu moram trahens, infestis signis in Liuoniam con- tendit, equitum simul & peditum armatorum virorumque electissimorum, centena millia, cum tormentis, amplissimaque bellica suppellectili procedunt, ordinis Magis- ter vniuersos quos habebat præfectos & commēdatores Regi opponit, Episcopi quo- que tres, Derptensis, Reualiensis, & Habselensis, copias suas eidem coniungunt. Itaq; Ordinis Magister tunc temporis habebat Germanorum equitum septem millia & sex peditum vexilla, bene armati. Præterea enim agrestium aliquot millia Liuo- norum, Sed Magister Polonorum validissima lectissimaque manu conspecta, victorie spem prorsus abiicit, legatumque ad Regem qui præsens in armis erat otius destina- uit, prælium deprecando, & pacem humillimè efflagitando. Rex clementer & beni- gnè respondit, nisi viduas, pupillos, orphanos, & inopes, innocentēque colonos mi- sereretur, nullo pacto pacem se cum Magistro initurum, sed vt Magister ordinis agno- scat, (inquit) me sanguinis aut belli sitientem non esse, ipse si pacem expetit, huc ad nos intra octodecim horarum spacium accedat, Principemque & Archiepiscopum Ri- gensem vna adducat, dein pacis & concordia rationem inibimus. Teutonicus Ma- gister hoc responso accepto, confestim Archiepiscopum qui non longè aberat, custo- dia liberari, & è vinculis educi iubet, ambo itaque trecentibus equitibus, inermibus stipati, ad Regem veniunt. Ibi cum vitro citroque de pace ageretur, tandem concludi- tur, vt Magister ordinis Archiepiscopum in pristinum statum restitueret, omneque damnum & detrimentum, eidem illatum refarciret. Præterea Regi Poloniae stipendia in milites erogata persolueret. Graues hæ erant ordini Teutonico pacis conditio- nes, attamen Magister metu grauioris periculi vrgente, consensit & secundum pacta omnia præstitit. Postea Archiepiscopo prædicto, è viuis decedente, Rex omnes arces ciuitateque, pagos, & curias, ad Archiepiscopatum pertinentes, iure propinquitatis in Liuonia occupauit. Magistro quoque prædicto, à Moschouitis in arce Felin per pro- ditionem militum suorum capto, & in Moschouia in vinculis mortuo, tota Liuonia

Legatus Regis Pola- niæ in Li- uoniam.

Causa bel- li Liuonici

Rex Polo- armata manu in Liuoniam contendit.

Magister Liuonia- pacem as- piciat.

Pax sub cō- ditionibus Magistro Liuonia cō- ceditur.

Magister Liuonia ca- pitur.

Finis ordi- nis Liuon.

cum suis Prouincijs in ius Regis Poloniae cessit. Atque hic vltimus Magister ordinis, Vilhelmus Furstemberg, Magiste- rium Teutonicorumque fratrum Cruci- gerorum in Liuonia, ordinem terminauit, absoluit, finemq; extremū imposuit. * * *

TABVLA ET SVMMA ARCIVM
CASTRORVMQVE LIVONIAE
CVIVS DOMINIO SINGVLAE

subfint, exceptis curijs, prædijs,
& præfecturis.

* *

Regis poloniae Arces in Liuonia & Ciuitates	1. Dunamunt.	19. Zelborg.	35. Konnenburg.
	2. Blokhaus.	20. Kreczborg.	36. Smilten.
	3. Riga.	21. Dunēborg.	37. Lemzel.
	4. Karxhaus.	22. Rodenpeus.	38. Treiden.
	5. Helmet.	23. Nitaw.	39. Cremon.
	6. Rugen.	24. Sefuegen.	40. Sancel.
	7. Parnaua.	25. Georgēborg.	41. Dalen.
	8. Ermes.	26. Lettōborg.	42. Wantel.
	9. Burtnich.	27. Sossiten.	43. Salis.
	10. Wolmer.	28. Ludfen.	44. Nochrosen.
	11. Aries.	29. Luden.	45. Rossenbek.
	12. Segenuol.	30. Landon.	46. Maian.
	13. Neuenhul.	31. Schāczborg.	47. Pierkiel.
	14. Kircholm.	32. Filac vel Ma-	48. Roppe.
	15. Vxul.	ienhausen.	49. Nabbe.
	16. Lenuard.	33. Rodenpeus.	50. Erle.
	17. Afcherad.	34. Serben.	51. Bersen.

Ducis Curlādiæ feudalis & vassal- li Regis poloniae arces.	1. Seleborg.	7. Schrodien.	12. Winda.
	2. Bassenburg.	8. Hasenpot.	13. Goldingen.
	3. Doblin.	9. Durbin.	14. Sabel.
	4. Mittaw.	10. Hrubrin.	15. Candaw.
	5. Newburg.	11. Alfängen.	16. Tuczkum.
	6. Frauenburg.		

Ducis Moschouia Castrorum.	1. Derp.	10. Raden.	18. Iwangorod.
	2. Falkenaw.	11. Lais.	19. Newburg.
	3. Werpech.	12. Operpal.	20. Tolsburg.
	4. Kirempe.	13. Felin.	21. Wessenberg.
	5. Ollentorn.	14. Tarneft.	22. Berlcholm.
	6. Newhaus.	15. Talekofen.	23. Als.
	7. Odenpel.	16. Fegfeor.	24. Est.
	8. Holsen.	17. Nerua.	25. Cunstal.
	9. Kanelicht.		

Regi Swetia arces.	1. Reuel.	Magni fratris Regis Daniae arces.	1. Arnstborg
	2. Witenstein.		2. Sonenburg
	3. Badis.		3. Lode
	4. Hapsel.		4. Pilten
	5. Leal.		5. Eualen
	6. Ficzel.		6. Hafempot
	7. Verder.		7. Angermunde.
	8. Foelix.		8. Dendangen
	9. Newdaus		
	10. Samboten		

OMNIVM

78
OMNIVM REGIONVM
MOSCHOVIAE MONARCHAE
SVBIECTARVM, TARTARORVMQVE
CAMPESTRIVM, ARCIVM, CIVITATVM PRAE-
CIPVARVM, MORVM DENIQVE GENTIS, RELI-
gionis, & consuetudinis vitae, sufficiens, &
vera descriptio.

* *

*Adiuncta praeterea gesta praecipua, Tyrannissq; ingens moderni Monarchae
Moschouiae. Ioannis Basiliadis, nuper perpetrata, vera fide descripta.*

CANDIDO LECTORI ALEXANDER GWAGNINVS
Veronensis, peditum in arce Vitrebska finitima Moschouiae Praefectus. S. D.

Moschouiam terminosque eius quibus interclusa sit, candide Lector descripturus. Primum vnde nomen traxerit, opere pretium mihi dicendum esse cenfeo. Haec autem est, quaedam Regio in Meditullio Russiae, (vt dicitur.) Albae, ad Septentrionem, Orientemque porrecta, a qua caeterae omnes Russiae circumiacentes Regionis, (quamuis varijs & diuersis nominibus appellatae,) Moschouiae nomen sortiuntur, incolaeque earundem vulgo Moschouitae appellantur, & ipse Monarcha Russiae Regionum Moschouiae, magnus Dux nuncupatur. Porro parua & obscura, initio gens Russorum fuerunt, Moschouiae, sed iam nunc accessione plurimorum Principatum Russiae, partim successione iustis adiunctorum, partim vi vel fraude subactorum, praeterea finitimorum gentium, Regionibus expugnatis, & occupatis, maxima incrementa cepit, adeo vt pro imperio amplissimo computari possit. Hic itaque, qua potuimus diligentia, Moschouiae imperium, cum suis Regionibus, (doctorum Virorum Cosmographorumque, & peregrinorum diuersorum lucubrationibus adhibitis, propriaque experientia, & praesentia nostra magnam partem rerum assecuti,) Ducatibus, Prouincijs, Castris, Oppidis, & Urbibus praecipuis, fontibus, lacubus, fluminibusque, quibus haec regio vbique scaret, mores denique, Religionem, habitum, & vitae consuetudinem, tituli que ipsius Principis quo gaudet, normam & rationem descripsimus. Gesta etiam praecipua, siue potius Tyrannidem hisce temporibus, ab eodem Principe, paruo temporis intervallo editam, & crudeliter perpetrata, bona fide subiecimus. Tartarorum praeterea Campestrium, in Hordas, (vt dicitur,) siue Regionis quasdam, diuisorum situm, mores, & viuendi modum exarauimus. Tu interim Lector beneuole hanc nostram qualemcunque operam, boni consule, nosque redama & vale.

* *

*Moschouia
olim gens
obscura.*

*Moschouia
Imperium
vnde cre-
uit.*

ARMA MAGNI DVVIS
MOSCHOVIAE

DE MOSCHOVIA REGIONE, VRBE QVE EIVS-
dem nominis præcipua. Caput I.

MOSCHOVIA, Moskva vulgo dicta, Vrbs amplissima, Caput & Metropolis totius Russiæ albæ. Magno Moschorum Duci subiecta, vna cum Regione, siue Ducatu, à fluuio gentili Moskva dicto, præterlabente, nomen sortita est. Hic autem fluuius in Thverensi regione, iuxta oppidū Oleſco dictum, fontes suos habet, indeque octuaginta, verſt (quorum quinque in Polonico miliaribus clauduntur,) emēſis, ad Moschouiam ciuitatem decurrit, qua præterlapſa receptis aliquot fluuijs Orientem verſus fertur, in regioneque Rezanenſi, Occæ fluuio commiſcetur.

Ciuitas Moschouia Orientem verſus, multum porrecta est, tota lignea, ſatiſque ampla, quæ procul ſpectantibus amplior, quam re ipſa ſit, apparet. Nam horti, aræque in qualibet domo, & plateæ ſpaciøſæ, magnam ciuitati amplitudinem, dilarationemque præbent. Insuper omnium opificum, igne vtentium, extra ciuitatem ſongo ordine, ædes protenſæ amplas plateas, (inter quas ſunt prata, & agri) habentes. Hocque modo ciuitas ingens, & ſupra modum ampla videtur. Denique tranſfluuium, Baſilius pater moderni Principis, pro ſatellitibus ſuis, cæteriſque extraneis, Polonis videlicet Germanis & Lituaniſ, (qui à natura Bachum ſequuntur,) oppidū Neleſki dictum, quod cognomen ab infundendis poculis habet, extruxit. Illic verò omnibus extraneis militibus,

Moschouia
denominatio.

Moskua
fluuius.

Occa fluuii

Moschouia
ciuitas.

DESCRIPTIO.

tibus, & aduenis Satellitibusque Principis, inebriandi vario potus genere, facultas concessa est, quod Moschouitis graui sub pœna prohibetur. Exceptis aliquot diebus in anno videlicet tempore natiuitatis, & reſurrectionis Dominicæ, pro feſto Pentecoſtes, & in quibusdam ſolemnioribus feſtis diuorum, præcipuè verò Nicolai, què Diuino ferè cultu proſecuntur, & beatæ virginis Mariæ, Petri & Ioannis feſtis, interea verò velut vinculis emiſſi, Bachum, & non feſtum illius diui (cuius diem tunc temporis celebrat) adueniſſe gratulatur, & ſacris nondum peractis, velut ſues vario potus genere obruti, temulenti, ebrijque, idem tamen vociferantes, ſeque velut obefeſſi, mutuo cædentes, & contumelijs varijs afficientes, vagantur. Si aut̄ huic genti quotidie, inebriandi facultas concessa eſſet, ſeſe mutuis cædibus funditus exterminarent. Ebrij etenim mentem, rationemque velut bruta animalia, proſus amittunt, & in ſe viciliſim cultellis, pugionibus, & id genus fraudulentis reſis, ſæuiūt. Sed ad rem redeo. Huius vrbs predictæ tam vaſta magnitudo facit, vt nullo certo termino, muro, foſſa, propugnaculiſue muniri poſſit, plateæ tamen, quibusdam in locis, trabibus tranſuerſim poſitis obſtruuntur, adhibitiſque cuſtodibus ad primam noctis facem, ita obfirmantur, vt nemini aditus in eam pateat. Tamque ad modum lutofa & cænoſa eſt, vt in plateis pontes paſſim, neceſſario extructi ſint, nunc tamen vallo de terra, vt audiui, circumducitur.

Arces muratæ duæ ampliffimæ, in ſimul ciuitatis formam referentes, quarum vna Kitaigorod, altera Boſſigorod, gentilitèr apellatur, quas ab vna parte Moskua fluuius, ab altera Neglinna, in qua molendina plurima ſunt, præterfluit, Eccleſiæ Diuorum lapideæ, & ligneæ, ædeſque nobiliſſimæ & magnatam, in ea frequentes ſunt. Ultra Neglinna verò, in agro Nerbat dicto, ab arce ad ſagittæ iactum, modernus Princeps Ioannes Baſiliades, curiam ampliffimam Anno Domini 1565. extruxit, quæ Opriczna, id eſt, ſe-orſu a habitatio dicitur, vbi ipſe Princeps cum Satellitum ſuorum, virorum, ex robuſtiſſimis delectorum, numeroſam manu moratur, quos ille ad tutelam ſui, perinde vt Turca Ianiczaros fouet, vigintique ferè millia ſuperant, ex hijs maior pars ſclopettariorum, cum bumbaris longioribus, reliqui cum frameis arcubulque & lanceis loricis armati incedunt. Nuperque eos modernus Princeps adinuenit, pro explenda ſua tiranide prout inferius in geſtis illius patebit.

Cæterum vrberem ipſam Moskvam, cum vtraque arce Tartari Præcopences, funditus exuſſerunt, Anno Domini 1571, menſe Maio ipſo die Aſcenſionis Dominicæ, vbi ingens & innumerabilis multitudo populi, in vrbe & arce flamma ſumoque ſuffocati, & combuſta eſt, paucis fuga elapſis, & vna duntaxat arx Kitaigorod vix deſenſa eſt, magnamque captiuitatem Tartari inde abduxerunt. Sed ad rem redeo.

Omnes merces, quæcunque ab extraneis in Moschouiam afferuntur, continuo apud thælonci præfectos profiteri, ac indicari coguntur, quæ hora conſtituta conſpiciuntur, & eſtimantur, æſtimatas verò nemo nec emere, nec vendere audet, niſi prius fuerint Magno Duci oſtenſæ. Quò fit vt mercatores interdum diutius quam conuenit, cū ſuo damno detineantur. Quando verò ex Lituania in Moschouiam legati, à Rege Poloniae proficiſcuntur, tum omnes cuiuſcunque nationis mercatores, in legatorum fidem, & clientelam ſuſcepti, in Moschouiam ſine thæloniſ ire poſſunt, & victum ſufficientem, ex theſauro magni Moschouie Ducis habent. Hæ autem præcipuæ ſunt merces, quæ ex Lituania, Ruſſia, & Poloania, & à cæterarum Regionum, mercatoribus in Moschouiam importantur, Pannum omnis generis, atque coloris, Item Sericum, veſteſque ſericeas, & auro ſiue argento intertextas, lapides prætioſi, aurum filatum, gemmæ, & id genus alia metalla prætioſa. Insuper, Piper, Crocus, zingiber & cætera. Interdumque viles quaſdam res ſuo tẽpore illuc important, ex quibus aliquando lucrũ afferunt. Sæpè etiam euenit vt rei alicuius deſiderio, omnes Moschouitæ teneantur, qui mercatorum primus attulerit, pluſiuſto in ea lucratur. Dein cum plures mercatores earundem rerum, magnam copiam aduexerint, tanta nonnunquam vilitas earum conſequitur, vt is qui res ſuas primo magno vendiderat, eaſdẽ rursus vileſcente pretio redimat, magnoque ſuo commodo in patriam reducat. Merces verò quæ inde aſportantur

Moschouia
in inebriari
prohibetum.

Moschouia
tacetia
habent te-
pori inebriandi.

Opriczna.

Satellites
ſelecti Moschouia
Principis.

Moschouia
à Tartariſ
exuſſa.

Mercatores,
modus
que mercatorum
in Moschouia.

Merces
quales in
Moschouia
importantur.

M O S C H O V I A E

sunt pelles variorum animalium diuersæ, cæra quoque & id genus mercimoniorum. In Tartariam autem fellæ equorum frena, vestes, corrigia, arma autem & ferrum non nisi furtim apportatur, cultellos tamen, secures, acus, specula, marsupia, & id genus alia ducere licitum est. Hæc autem gens Moschouitica, circa mercimonia, fallacissimè versatur, præcipue verò cum extraneis, nam dum aliquid vendunt, rem minoris constantem dimidio pretio (quod & Lituanis nunc peculiare est) in fraudem emptoris aut tam æstimant, & quamprimum iurare incipiunt, aut obtestari, scias ilico dolum ibi latere, animo enim fallendi ac decipiendi iurant. Sed externi quoque in rerum permutatione, hoc maximè obseruant, vt dum Moschi pelles alioqui vili petrio constant, plurimi æstimant, illi vix illorum exemplo merces suas parui constantes, carius indicant, sicq; ars deluditur arte. Pellium magna est apud eos diuersitas, Zebellinorū enim nigredo, longitudo & densitas pilorum, maturitatem significat. Hæcque pretiū augent. In Vstingensi, aut & Diuonensi, Petzoræque prouincijs, præstantiores reperiuntur. Madauricæ pelles, ex diuersis partibus afferuntur. Ex Suetiæ vero Regno optimæ aduehuntur, circa Moschouiam verò maior est eorum copia, Hermellinorum etiam pelliculæ, ex pluribus pariter locis inuersæ, in fasciculis afferuntur, habentq; signa quadam circa caput & caudā, ex quibus cognoscuntur, an congruo vel incongruo tēpore sint captæ. Castorū quoque, & Vulpiū nigrarū pelles, in magno pretio sunt.

Prouincia ipsa Moschouitica, nec lata nimis nec fertilis est, cuius fertilitati ager vbiq; arenosus plurimum obest. Accidit ad hæc immoderata aspera quoque nimis, aëris intemperies, nam ob hyemis rigorem, sata, ad maturitatem peruenire non possunt, etenim tam intensa ibi nonnunquam sunt frigora, vt quemadmodum apud nos æstatis tempore, præ nimio solis ardore, sic ibi præ frigore asperimo, terra in hiatus disrumpatur. Insuper etiam aqua in aërem effusa, sputumque ex ore proiectum, anteq̃ terram attingat congelatur, rami etiam fructiferarum arborum rigore hyemis, aliquando prorsus pereunt. Homines quoq; gelu concreti, mortui sub dio, in vehiculis frequenter reperiuntur, quin & vrsi etiam syluestres, fame stimulatī, relictis syluis per vicinas villas passim discurrunt, & in domos colonorum irruunt, quorū impetum atq; vim cū rustica turba fugit, frigore aspero foris miserè perit. Atq; tanto nimio frigori, æstus quoq; torridus quādoq; respondet, vt aliquando stagna & flumina æstu, nimioque ardore solis, prorsus exsicarentur. Prata quoq; & cætera frumenta veluti flamma aliquando exuruntur. Hic autem nimius æstus solis, per septem dies tantum non plus durare solet. Hæc prouincia melle ferisq; caret, leporibus tantum exeptis, quibus supra modum abundat. Frumento oleribusque communibus affluit, cerasa in tota regione nunq̃ reperiuntur, aliarū arborū quamuis fructus habeat, verū insuaues. Huius Regionis cœlū adeò salubre est, vt ibi ultra Tanais fontes, præsertim Septentrionem, ac etiam Orientem, magna ex parte versus, nulla pestis vnq̃ sæuierit, habent tamen interdum, intersternorū, & capitis omniumq; membrorum morbum quendā, pesti haud dissimilem, quē nos febriū calidam siue acutā appellamus, eorum verò idiomate hic morbus, Ognyo wa, quasi ignitus dicitur quod homines velut ignis calcfaciat, vt quemadmodum vicina domo igne ardente, & alia domus sibi adhærens, eodem igne inflammatur, sic quoq; hoc morbo infecti velut peste, ceteros nisi caueantur inficiunt, hoc morbo qui corripitur pauci sani euadūt. Hæc gens Moschouitica, cæteris omnibus Ruthenis, astutior, & fallacior est. Si autem cum externis aliquando commercia habent, tunc se non Moschouitas quò maiorem fidem obtineant, sed aduenas, id est, Nouogardenses, vel Plesouientes esse simulant.

Moneta in toto Moschorum Ducis imperio, est quadruplex, Moschouitica, Nouogardensis, Twerensis, & Pleskouiensis, Moschouiticus nummus nō rotundus est, sed oblongus & ouali quodam modo formæ similis, idiomate eorum Dzienga dicitur. Duplici autē modo cuduntur, primus in vna parte hominis nudi equo insidentis, & dracōnē hasta ferientis, imaginem abet, in altera verò parte nomē Magni Ducis exprimitur, Secundus ex vtraque parte literis, nomen Magni Ducis & titulum exprimentibus insignitur.

Moschouia
ipsa steri-
lis & frigi-
da.

Moschouia
pestilentia
expers.

Moneta
Moschou-
itica.

DESCRPTIO.

insignitur Horum autem sexaginta, vnum Ducatum siue aureum Vngaricalem valet. Nouogrodensis nummus in vna parte principis, in folio sedentis imaginem, hominifque ex aduerso, sese inclinantis habet, ex altera parte scriptura insignitur, vocaturque Newogrodka, & Moschouiticum nummum valore, in duplo superat. Twerensis nummus vtrinq; scripturam habet, valore Moschouiticum refert. Pskouiensis in vna parte caput bouis coronatum, in altera verò scripturam habet. Est quoque in Moschouia cuprea, siue ærea moneta, quæ propter pauperes tantum cuditur, & Pala vulgo vocatur, horum 40. dengam Moschouiticam efficiunt. Omnis autem moneta Moschouitica, ex puro & bono argento cuditur, & omnes ferè aurifabri in Moschouia, Nouogradia, Tveria, & Pskouia nummos cudunt, & quicumque affert massas argenteas, puras, nummos ab aurifabro transmutare volens, tum nummi & argentum appenduntur, atque æqua lance librantur, mercedem autem laboris exiguam aurifabri reportant. Porro in omni Imperio Moschi, aurum & argentum nusquam reperitur, nisi adductio, & importatorio, omnes earum Regionum incolæ, & ipse Princeps vtuntur. Quare Mag: Dux, aurum & argentum, graui sub pœna, ex suis Regionibus, efferre prohibet, atque ideo permutationem rerum facere, & alia ut pelles, quibus abundant, aut quid aliud eiusmodi pro alijs rebus dare iubet, quo argentum & aurum in suis Regionibus obtineat, atque ideo hunc Principem auri & argenti ditissimum esse dicunt. Vix autē centum anni elapsi sunt, cum Moschouitæ moneta argentea, præsertim apud illos cusa vtuntur. Primum etenim cum argentum, ab externis ad eos, importari cæprum est, tū fundebantur portiunculæ oblongæ argenteæ sine imagine & scriptura, valoris vnus Rubli, Rubli autem Dengas Moschouiticas 100. totidemq; grossos Polonicas habet. Ante usum verò monetæ Aspreolorum aliorumque animalium pellibus utebantur, ijsque vitæ necessaria ceu pecunia comparabantur.

Monetam quoque auream Moschorum Princeps non cudit, Sed Hungaricis aureis & Rhenanis aduecticijs abundat.

Moschouia quæ est caput, & metropolis, ceterarum Regionum, & Ciuitatum Moschouia Ducis, subiectarum, loco principali descripta, reliquas Prouincias, & Ciuitates præcipuas, in Moschi Imperio sitas describere, contendemus, ordine primum Orientem versus, seruato, tandem ad Meridiem, & Occidentem, atque Septentrionem procedendo in Orientem equinoctialem deueniemus.

DVCATVS VOLODIMIRIAE.

Volodimiria Ciuitas magna, cum suo Ducatu, cuius titulū Princeps Moschouia sibi vendicat, primum occurrit, quæ castrum ligneum sibi coniunctum habet, distatque 36. miliar: Polonicis à Moschouia, Orientem versus. Huius Prouinciæ ager adeò fertilis est, vt ex vno tritici modio, sæpe 20. modij interdum 25. proueniāt. Hæc Volodimiria à tempore Volodimiri, Monarchæ totius Russiæ, qui eam condidit, & à nomine suo appellauit, totius Russiæ Metropolis erat, ad Ioannem vsq; Danielis filium, magnum Moschouia Ducem, qui inde sedem in Moschouiam transtulit.

DVCATVS. NOVOGRODIAE INFERIORIS.

A Volodimiria in Orientem vltius procedendo, Nouogrodia inferioris Ducatus occurrit, qui Volodimiria fertilitate rerumque copia ex altera nascentium æquatur. In hoc Ducatu est ciuitas ampla & lignea, Nouogrodia inferior dicta, à qua & Regio ipsa nomen accepit. Sita autem est ad Wolgæ & Occæ fluminum celeberrimorum cōfluxum, Castrum quoque huic ciuitati adhæret, quod Basilius Dux Moschouia ex lapide in scopulo construxit, distat verò Nouogrodia inferior à Moschouia 100. miliaribus Polonicis.

Moneta
Nouogro-
den sum.
Moneta
Twerēsis.
Pskouieſis
moneta.
Pala.

Argentū
& auri
Moschouia
sterilis.

Argentū
Moschus
ducis.

M O S C H O V I A E

Terminus
religionis
Christia-
ne.
Caremissi
Machome-
tani.
Mordua
Populi.

Hæc autem Ciuitas terminum, religionis Christianæ facit. Nam licet Princeps Moschouia ultra Nouogrodiam hanc, castrum quod Sura à fluuio eiusdem nominis appellatur habeat, tamen intermixtæ sunt gentes quæ Caremissi appellantur. Hi autem non Christianum sed Machometi dogma amplectuntur. Sunt ibi quoque aliæ gentes, Mordua dictæ Caremissis intermixtæ. Huius Ducatus Nouogrodia inferioris Princeps Moschouia titulo utitur.

DUCATUS RHEZANENSIS.

Nouogrodia inferioris Ducatu, ad Occidentem non nihil reflectendo, Rhezam Prouincia inter Occam & Tanaim fluuios sita est. Hic Principatus, cæteris omnibus Moschouia Prouincijs, fertilior est in quo singula grana frumenti binas pluresue spicas proferre solent, quarum culmi tam dense accrescunt, ut nec equi facile transire, nec coturnices, inde euolare possint, melis, piscium, auium, ferarumque ibi magna copia, ac arborum fructus, longè Moschouia fructibus nobiliores. Gens audacissima beleicosissimaque.

Ciuitas lignea, in hac Prouincia eiusdem nominis, ad Ripam Occæ fluuij sita est, & nō procul ab hac Ciuitate Occa, fluuius insulam facit, quæ Strup dicitur, magnus Ducatus olim circa hanc insulam erat, cuius Princeps nemini obtemperabat, sed nūc hic Ducatus, funditus extinctus est. Hic etiam Ducatus Rhezanensis titulum magni Moschouia Ducis auget.

CORSIRA in ripa Occæ fluminis, oppidum ligneum à Rhezan 28. miliarib: distans, habebat olim dominum sui iuris, sed nunc in ditionem magni Moschouia Ducis redactum est.

TULLA oppidum ligneū, 40. ferè miliaribus Polonicis à Rhezam distat, à Moschouia verò in meridiem 36. estque hoc vltimum oppidum ad Campestria deserta, in quo Basilus Ioannis, castrum ex lapide construxit, quod fluuius eiusdem nominis præterlabitur. Vppa verò alius fluuius ab ortu castrum alluit, Tulleque fluuio iunctus Occæ, supra Vorotin 20 ferè miliaribus commicetur. Hoc autem oppidum Tulla cum suo territorio ad Basilij vsque tempora, patris moderni Ducis Moschouia, Ioannis Basiliiadis proprium Principem hæreditarium habebat.

ODOIOW Castrum ad Tullæ, & Vppæ, fluuiorum ostia, vbi in Occam exonerantur situm est. Tandem à Castro predicto, non nihil in meridiem reflectendo Msczenek locus palustrosus est, in quo olim arx eiusdem nominis (cuius etiam nunc ruinae apparent.) condita erat. Circa hanc arcem quidam homines in tuguriolis habitant, qui à Tartaris infestati in illam arcem palustrosam quasi ad asylum confugere solent. Distat autem Msczenek à Moschouia 60. mili: Polonicis à fontibus verò Occæ fluuij, ad partem sinistram reflectendo 28. mili. Hæcque oppida Occa fluuius præterlabitur, Vorotiniam, Collugam, Cerpachum, Corsiram, Columnam, Rhezaniam, Cazigorodiam, Muri-niamque. Et inde cursu ad Septentrionem non nihil reflexo infra Nouogrodiam in feriore in Volgam exoneratur, Syluis vtrinque rippæ huius fluminis clauduntur, quæ aspreolis, Hermellis, Castoribusque; & melle plurimum abundat.

Campi etiam omnes quos præterfluit irrigatione eius, fertilissimi sunt. Piscium copiam qui cæteris fluminibus Moschouia præferuntur habet, Oriuntur quoque ex huius Occæ fontibus alij duo fluuij, Sem videlicet & Sosna, Semque recta in meridiem, & non nihil tandem in Orientem cursum dirigens, Seuerensem Ducatum præterfluit, Oppidumque Potiuolo alluens in Disnam fluuium illabatur, iuxta Czernigow oppidum. Desna autem infra Kijouiam in Boristenem exoneratur. Porro Sosna cursu in Orientem directo per Campestria Tartarorum in Tanaim fluuium deferretur.

COLVGA oppidum, & castrum ligneum, ad Occam fluuium 36. miliaribus Polonicis à Moschouia abest, ibi quottannis præsidia contra incurtiones Tartarorum statueret solet magnus Dux Moschouia.

Sem & Sosna fluuij.

Ciuitates ad Occam condita.

Msczenek olim arx.

Vppa fluuius. Tullæolim Ducatus.

Occa fluuius. Strup insula. Rhezan Ciuitas.

DESCRIP TIO.
VOROTINENSIS DUCATVS.

Ducatus Vorotinensis, tribus à Colluga mil. cum ciuitate & castro eiusdem nominis ad Occam fluuium sito, distat.

DE TAN AIS FLVVIJ FONTIBVS.

Tanais fluuij fontes, (qui Europam ab Asia disternat,) quidam sub Ripheis montibus falsa opinione ducti ponebant. Hic autem in Rhezania Russiæ regione magno Moschouia Duci subiecta, oritur: ex lacu quodam Iwanowo Iezioro gentili lingua dicto, qui in latitudinem ad 500. Verst secundum distantias Moschouiticas quæ 100. miliaria Polonica efficiunt, extenditur. Ex hoc autem lacu alius fluuius magnus, minor tamen Tanai emergit, Schad dictus, qui in Occidentem cursu directo, Huppaque fluuio hausto, Occam influit. Tanais autem quam Moschi Don appellant, ex eodem lacu ortus, recta in Orientem fluit, atque inter Cazan & Astrahan Tartarorum Regna (quæ Moschorum Dux) Anno Domini 1554. suæ ditioni subegit, sex vel septem miliaribus à Volga fluuio, cursu non nihil Septentrionem versus incuruato labitur, demum in Meridiem cursu sinuoso reflectens, in paludes Meotidis exoneratur, ad cuius ostia Azoph ciuitas Turcis tributaria sita est. Azoph autem quinque dierum nauigatione ab Isthmo Taurica, quæ nunc Præcop vocatur, distat. In ea multarum ex diuersis partibus orbis gentium, celeberrimum est Emporium. In his autem partibus præcipuè circa paludes Meotidis, non miliaria sed dierum itinera obseruantur.

Fontes Tanais Moschouitici Don.

Schad fluuius.

Tanais ostia.

Azoph ciuitas.

Est etiam alter Tanais minor qui in Seueriensi Ducatu fontes suos abet, (vnde Ducez Seueriski vocatur) & supra Azoph, in Tanaim magnum, exoneratur. Circa ostia autem huius minoris Tanais, quatuor dietis ab Azoph ciuitate, in montibus quos sanctos appellant, dicunt statuas imaginesque quasdam antiquitatis signa, extare.

Tanais minor.

Columnas etiam Alexandri Magni Macædonum Regis, in his partibus quidam posuere. At nunc nullum vestigium earum aparere, illi qui ea loca sæpius peragrarunt perhibent, atque idè nihil certi de ruinis & situ earum assequi datur.

Alexandri Magni columna.

Hæc igitur de Tanais fluuio breuiter dicta sufficiant: Nunc rursus ad describendas cæteras Moschorum Ducis prouincias, pergam, atque à Moschouia meridiem versus, dextrosam procedendo, Seueriensem Ducatum attingam.

DE MAGNO SEVERIENSI DUCATV.

Seueriensi Ducatus est ingens, & rebus omnibus affluens, cuius latitudo à Boristene vsq; ad Msczenek castrum dirutum, supradictum extenditur, vastoque & desertos passim campos possidet. Primo Duces Seuerienses sui iuris erant, sed postea magnis Lituania Ducibus permultos annos parebant. Tandem quoque (cum magnus Ducatus Iagielone baptisato ad Polonos peruenit) Regibus Poloniae tributa persoluebant. Deinde à Casimiro Rege Poloniae magnoque Duce Lituaniae, Iagielonis filio, ad Ioannem, magnum Moschouia Ducem, deffecerunt. Sedes autem huius Principatus in Nowogrodek sita erat. Sed tandem hi Principes (prout alijs multis Moschouia Duci subiectis contigit) perfidia innocenter accusati, à Basilio patre moderni Principis Ioannis Basiliiadis, Principatu exuti sunt. Hi autem Seuerienses principes, genus suum à Demetrio magno Duce Moschouia, duxerunt.

Arces & Ciuitates in hoc Ducatu complures sunt, inter quas Nouogrod, Sienieriski dictus, Starodub, Potiuolu, Czernigow, et Bransko, celeberriores. Syluæ Hermelis, Aspreolis, melleque; plurimum redundant, agros quoque; hæc Regio fertilissimos habet.

VOROTI-

MOSCHOVIAE

NOVOGROD Siemierski dictus, ciuitas & arx lignea, in qua olim sedes Ducum Seueriensium erat, distat à Potiuolu & Starodub ciuitatibus ab vna 18. ab altera 14. miliaribus, ad hanc ciuitatem, à Moschouia dextrorsum meridiem versus per colugam, Vorotiniam, Serentko, & Brantko 150. miliaribus peruenitur.

CZERNIGOW, arx & oppidum 30. miliaribus à Kiouia distat.

POTIVOLVM, Arx & ciuitas lignea à Moschouia 140. miliari: Polon: à Kiouia verò 60. distat. Hæc vltra Syluam magnam, quæ 24. miliaribus in latitudinem protenditur, sita est. Huius Ducatus titulo Mag: Dux Moscho: vitur, & Seueriensem se Imperatorè appellat.

DVCATVS SMOLENSCENSIS.

Boristenes
fluuus

Michael
Glnski pro
fugit occiso
Sidelicet
Zabrzezin
scio propè
Grodnam,
Palatino
Troenssi.
Smolenska
proditiore
capti.

SMolensko ciuitas ingens, & insignis, ad Boristenum fluuium sita, arcem ex roboribus adificatam in vteriori fluminis ripa habet, in qua plurima adificia lignea in formam ciuitatis extructa sunt. Hanc ex vna parte Boristenes fluuius alluit, ex altera verò fossis profundis, stipitibusque acutis munitur, in medio autem arcis templum diuæ virginis, in scopulo conditum est. Hæc ciuitatem & arcem Basilius magnus Moschouia Dux, sæpius & grauissimè oppugnebat, nunquam tamen vi eam capere potuit, donec Michael Gliniski ex Principi Russiæ nobili stemmate & familia ortus, qui quondam summum rerum, apud Alexandrum Regem Poloniæ, in magno Ducatu tenebat, ad prædictum Basilium (seditio in Lituania excitata, regnante Sigismundo Rege Poloniæ) profugit, & arcem Smolensko denuo cum ingentibus Moschorum copijs, acerrimè obsedit, quam tormentis bellicis obstinatè, sed frustra oppugnabat, & cum eam vi capere non posset, prefectis militum largitionibus corruptis, per deditioem arce cum ciuitate potitus est, atque ab hoc tempore in potestate Magni Ducis Moschouia persequerat.

Ciuitas ipsa in vallo sita est, collibus vndique & syluis vastissimis, quibus pellium diuersarum multitudo prouenit, cingitur. distat autem Smolensko à Moschouia 80. miliaribus Polonicis.

DROHOBVS, à Moschouia 72. mil: à Smolensko 18. distat, ad Boristenum cū oppido eiusdem nominis sita est.

HVGRA, fluuius profundus & lutosus, non longè à Drohobus in sylua quadam oritur, & inter Collugam, & Vorotiniam Occam influit.

Antiquus
limes Litu
anorum.

Hic autem Fluuius Moschorum, & Lituatorum dominium, quondam dislimitabat. WYEZMA, castrum & oppidum ligneum, ad fluuium eiusdem nominis extructum est, qui haud procul inde in Boristenum ingreditur. Distatque à Moschouia 46. miliari: à Mosaysko 26. à Drohobus 18. Sed quia hic frequenter Boristenis fluuij præclari, mentio intercidit, pauca de fontibus eius subiciam.

Boristenes
fluuus Ru
thenis
Dnepr.

BORISTENES, Fluuius iuxta pagum quendam, Dneperko dictum fontes suos habet, vnde ab incolis Moschouitis, & cæteris Rutenis Dnepr siue Dneper appellatur. Sic autem cursum suum Boristenes dirigit. Primum Wieznam Meridiem versus alluit, indeque cursu in Orientem verso, Drohobus, Smolensko, Orsa Dubrowna, & Mohilow preterlabitur. Inde tandem in meridiem tendens, Kioniam Russiæ olim metropolim, Circassos, & tandem per Campestria deserta fluens Oczakow, castrum & ciuitatem Tartarorum Præcopensium, 40. miliaribus à Circas, attingit, indeque in pontum Euxinum exoneratur, cuius tam vasta ostia sunt, vt procul spectantibus maris formam præferant. An autem Dnepr fluuius prædictus, à Latinis congruo nomine Boristenes, appellatur, absurdum mihi videtur: nam hic à fontibus suis Dneperko dictis, Dnepr vulgo à Moschis, Ruthenis, Lituanis, Polonis & cæteris omnibus Sauromatibus vocatur. Vocabulum quoque Dnepr, à Boristene multum discrepat, sed mihi videretur Berezina fluuium (qui Borisow atcem & alias plures alluens in fluuium supra

Berezina
fluuus.

DESCRPTIO.

supra dictum Dnepr exoneratur,) Boristenum antiquitus appellatum esse. Nam id vocabuli sonus, & ipsa congruentia vocis indicet.

MOZAYSKO, Castrum & oppidum ligneum, à Moschouia 18. milia. meridiem versus distat, à Wiezma 26. ibi Princeps nonnunquam Oratoras diuersorum Principum excipere solet, venationemque ibidem quotannis exercet. Nam ibi supra modum Leporum præcipuè alborum, magna copia est. Olgerdus ille, & Vitoldus magni Duces Lituaniæ, (quibus non extitit ex Lituaniæ Ducibus bellicosior alter,) fines Lituaniæ 6. miliaribus vltra Mozayko posuerant.

Vetus li-
mos Litu-
nia.

BIELSKIA DVCATVS.

Bielskia Principatus Russiæ, quondam sui iuris Principem habebat, qui magnis Ducibus Lituaniæ Iagielonis filijs, (à quibus Basilius Princeps Bielskia, ad Basilium Ducem Moschouia defecit, Ducatumque totum illi subdidit,) tributarius erat. In hoc Principatu, Biela ciuitas cum castro ad fluuium Obscha in vastis Syluis sita est, itaque à Moschouia 60. mil. Polonicis, à Smolensko verò 36. Hunc Ducatum Moschouia Dux titulo suo adscribit, & se Ducem Bayelski appellat.

RSCHOVIAE DVCATVS.

Rschouia in territorio Rschouienfi ciuitas & arx lignea eiusdem nominis Rthewa appellata, ad Volgæ ripam sita est. Distat autem à Moschouia Occidentem versus 23. mil. vltra hanc ciuitatem aliquot milia. Occidentem versus procedendo, est Sylua Wolkowiski lesis dicta, in qua est palus Wronow appellata, ex hac palude fluuius quidam emergit, qui 2. mil. Polonicis emensis, in lacum quendam Volgo dictum influit, vnde rursus aquarum multitudine aductus egreditur, Volgæque à lacu ex quo oritur, vocatur. Hic fluuius multis fluminibus in se receptis totam Moschorum Principis ditionem. Item Cazanense & Astrachanense Regnum, nonnullaque Tartarorum deserta Campestria perfluit, & tandè 70. ostijs in mare Caspium (Ruthenis Chwalinskoie mare dictum exoneratur. Hunc fluuium Moschouia Wolgam, à Volgo lacu, ex quo emergit, appellant. Tartaris verò Edel, Prolomæo & Græcis Rha dicitur. Hic Ducatus Rschouia, in quo prædictus fluuius, fontes suos habet, latissimè extenditur, ab hocque Dux Moschouia titulum sibi vsurpat, & Ducem Rschouia se appellat.

Volga flu-
uius cele-
bris.

WOLOCZK, ciuitas & arx lignea, occidentem equinoctialem versus 24. mil. à Moschouia distat, à Mozaysko 12. à Tveria 20: Leporibus albis hæc prouincia abudat, ibique magnus Dux sæpe venationum exercere solet.

WYELIKYELVKI, arx & ciuitas magna lignea à Moschouia 140. miliaribus, à Novogrodia magna 60. à Polosczo 36. distat, eam Louat fluuius præterfluit, iadeque Septentrionem versus fluens, in Ilmen lacum iuxta Nouogrodiam magnam ingreditur.

TOROPYECZ, arx & ciuitas, à Wyelike luki decem & octo miliaribus distat, ad confinia Lituaniæ Ducatum Smolenscensem attingens sita.

Hæc autem arx Toropyecz cum cæteris sibi adiacentibus, videlicet Drohobus, Biela, & Brensko, cum bona Seueriensis Ducatus parte, vno tempore per deditioem in magni Ducis Moschouia potestatem Ioannis Basilij deueniunt, sub Alexandro Rege Poloniæ magnoque Duce Lituaniæ, prout latius in descriptione Regni Polonici dictum est.

Seueria à
Lituania
defecit.

MOSCHOVIAE
DVCATVS TWERENSIS.

Werensis Ducatus, cuius titulum magnus Dux Moschouia sibi vsurpat, amplissima olim ditio erat, vna ex magnis Russia Principatibus, ad Volga fluum sita, 36. mil. distat à Moschouia. In ea est ciuitas Occidentem æstiualem versus Tver dicta, quã Volga fluuius interlabitur. In altera autem Volgæ ripa castrum ligneum sibi coniunctum habet, ex cuius opposito

Tuerensis
moneta.

Tuerca fluuius Volgam influit. Hæc ciuitas monetam argenteam propriam habet, quæ valore Moschouitica æquatur.

Tuerensis
Ducatus.

Tersak oppidum 10. mil. Polonicis à Tveria abest. Huius olim pars dimidia Nouogrodienfi, altera Tuerensi Ducatui subiacebat. Porro hic Ducatus Tuerensis à Ioanne Basilij, Moschouia Principe, auo moderni Ducis occupatus est.

DVCATVS PSKOVENSIS.

Pskouia
capta.

Skouia Principatus, olim amplissima sui iuris ditio erat. Sed à Ioanne Basilij, anno Domini 1509. occupatus est. In eo est ciuitas celebris totius regionis metropolis, Pskouia, gentilitèr Pskow dicta, ad lacum Pskowa dictum sita, ex quo eiusdem nominis fluuius emergit, ac mediam ciuitatem interfluit, indeque sex miliaribus emësis in lacum Czuezko, vel Czudzin dictum ingreditur. Sola autem Pskouia in toto Moschi imperio muro cincta est, quæ in quatuor partes diuiditur, & earum singulæ suis mœnibus clauduntur. Distatq; hæc ciuitas Occidentem versus à Nouogrodia magna 36. mil. à Byelikie Luki, & à Regia Liouonia metropoli 60. Facilis ex Pskouia in mare Balticum esset nauigatio, sed scopuli quidam non longè ab Iwanow Gorod, & Nerua castris, in finibus Liouonia impedimento sunt, vbi 2. mil. emensis Nerua fluuius pluribus fluuijs haustis in mare exoneratur. Hanc ciuitatem, anno supra dicto Moschouia Dux proditione sacerdotum occupauit, ciuibuscq; in Moschouiam abductis, & in eorum locû Moschouitis substitutis libertatem Pskouensium, quam strenuè multis annis propugnabant, prorsus diminuit, eiusque titulum sibi vsurpat.

Pskouia
proditione
sacerdotum
capta.

DVCATVS NOVOGRODIAE MAGNAE.

Rurik No-
uogrodia
Princeps.

Nouogrodia magna Principatus amplissimus olim, ex totius Russia Ducatibus erat. Cuius imperium Rurik Varegus sorte sibi oblatum, imprimis administrabat, & tandem post eum successores eius latissimè ad Græciam vsque imperium suum extendebant. Et tunc temporis amplissimam ditionem in quinque partes distributam habebat. Imperiumq; suum Orientem, Meridiem, & Septentrionem versus, magna ex parte extendens, Lituaniam, Philandiam, Suetiam, & Nordwegiam ipsam attingebat.

Volchou
fluuius.

Est autem in hoc Principatu ciuitas ingens & ampla, Nouogrodia magna appellata gentilitèr Nouogrod wielki dicitur. Eam Wolchow fluuius nauigabilis interfluit, qui ex Ilmen lacu duobus versis supra ciuitatem emergens in alium locum, (Nouogrodia magna interlapsa,) Ladoga dictum, exoneratur: triginta sex Polonicis miliaribus emensis.

Ilmen lacus.

Porro Ilmen lacus supra Nouogrodiam duobus versis situs, in longitudinem decem & octo miliaribus Polonicis, in latitudinem verò duodecim patet, duosque præter alios celebriores fluuios excipit, Lotwat, & Scholona dictos, vnũ verò emittit Volcho dictum, qui Nouogrodiam interfluit. Distat autem Nouogrodia Occidentem æstiualem versus, à Moschouia cētum viginti miliaribus, à Pskouia triginta sex, ab Iwanow Gorod, & Vielikie Luki, quadraginta. In hac ciuitate erat olim quoddam Idolum Perun appellatum, hoc in loco, quo nunc est Monasterium, Perunski monaster, ab idolo

Perun Ido-
lum.

DESCRPTIO.

83

ab idolo eodem dictum. Hoc Idolum à Nouogrodensibus præcipuè cultu latriæ adorabatur: habebat autem formam hominis lapidem ignitum, manu tenentis, similem fulmini. Nam Perun Ruthenis, & Polonis fulmen significat. In huius laudem & honorem ignis ex quercubus, qui perpetuò die nocteq; arderet, cōstruebatur. Quod si negligentia ministrorum, ad hoc officium obeundum designatorum, ignem extinguere cōtingeret, tunc capitis pœna pledebantur.

Ignis perpe-
tuus sacro
sanctus.

Currente anno Domini 1470. cum Theophilus Archiepiscopus Nouogrodia, sua autoritate totam ditionem Nouogrodiensem gubernaret, Regi Polonia Casimiro, tunc temporis mogno Duci Lituania persoluens, Ioannes Basilij Moschorum Dux Nouogrodiensem principatum, graui acerrimoque bello per septem perpetuos annos præstit, ipsamque ciuitatem Nouogrodiam sæpius obstinatè oppugnabat, Tandem anno Domini 1477. ad fluuium Scholona dictum Nouogrodenses bello superauit, eosque ad ditionem ciuitatis & totius Regionis compulit, & locum tenentem suum illis constituit. Cum autem nondum absolutum se imperium in Nouogardiam amata manu venit, sub prætextu religionis conseruandæ, quasi ciues quosdam à Rutenco ritu, ad Romanam Ecclesiam deficere volentes, cohibere proposuisset, hæcque simulatione Nouogrodiam ingressus, incolas ad miseriam seruitutem redegit, ciues, mercatoresq; omnes, bonis omnibus, (parte vniciquæ quarta relicta,) spoliavit, ipsamque Archiepiscopum prouentibus omniq; auro & argento priuauit, & alium Episcopum, (parua duntaxat reddituum portione illi concessa,) in locum eius constituit.

Nouogrod
ses supra
rebello, in-
gog, Ioanne
Basilij sub-
acti.

Rvssa, oppidulum vetustissimum olim antiqua Russia dictum, à Nouogrodia 12. mil. distat, quod fluuius salsus præterfluit, quem incolæ fossa ampla in modum lacus coercerent, indeque aquam per cannales vnusquisque ad suas ades deducunt, & ex ea sal coquant.

Sal coctum.

Ivanow Gorod arx, quam Ioannes Basilides Moschouia Dux, à quo & nomen accepit ad ripam Nerua fluuii ex lapidibus sectis extruxit, distat à Nouogardia magna 40. mil. à Pskouia totidem. Iuxta hanc arcem est ciuitas lignea Nerua, à fluuiio appellata vbi Nouogrodenses, & Pskouienfes merces suas deponere solent. Est ibi quoque ex aduerso in altera ripa Liouonensium castrum & ciuitas, quod etiam ab eodem fluuiio Nerua appellatur, atque hæc duo castra Nerua fluuius interfluens, Moschouia olim imperium à Liouonensi dislimitabat: Sed nunc Ioannes Basilides modernus Princeps Moschouia, Nerua arce Liouonensium cū cæteris potitus, vterius fines suos promouit. Nerua autem fluuius ex lacu Czudzko dicto oritur, duobusque in se receptis fluuijs, Pskowa, & Vielika Reka dictis, ex Meridie venientibus, Iwanow Gorod, & Nerua ciuitatem interfluit, indeque in mare Liouonicum exoneratur. Hoc fluuiio ex Moschouia merces in mare deportantur, præcipuè ex Pskouia & Nouogrodia magna regionibus.

Limes Li-
uonici &
Moschoui-
tici Imper.

Nerua flu-
uius nauig-
abilis

Iamma Castrum, 12. mil. ab Iwanow Gorod, & Nerua situm est, ad Plussa fluuii ostia Septentrionem versus. Deinde spacio 4. milia. à Iamma, castrum & ciuitas Coporogia dicta, ad fluuium eiusdem nominis occurrit. Hinc Septentrionem versus, 25. mili. per Oressék, & Correllam ciuitates, ad fluuium Polna peruenitur, qui imperium Moschorum à Philandia Suetia Regi subiecta dislimitat.

VODZKA REGIO.

Hæc regio à Nouogrodia magna, triginta miliaribus distans, inter Occidentem & Setentrionem sita est, cuius incolæ proprium idioma habent, aliquantulum à Rutenco differens, in eam animalia cuiuscunque generis si aliunde induta fuerint, colorem suum in albedinem mutare perhibentur.

Animalia
colorem
mutant.

MOSCHOVIAE
CORRELLA PROVINCIA.

HAec Prouincia suum proprium idioma habet, à Nouogrodia Septentrionem versus, sexaginta miliaribus Polonicis distat, cuius incolæ Moschorum Duci & Suetensium Regi propter vtriusque vicinitatem tributa pendunt. Huius prouinciæ fines ad mare vsque glaciale protenduntur.

SOLOMKI Insula Septentrionem versus, inter Dwinam & Correllam prouincias, octo mil. Polonicis à terra in mari sita est, Moschouia Duci subiecta. Estque ibi monasterium Ruthenicum in signè in quod mulieribus ingressus graui sub pœna prohibetur. Distat autem hæc Insula à Moschouia trecentis mil. à Bielleiezioro 200. mil. Polonicis. Sal ibi copiosius decoquitur. Solem illic in æstuali Solstitio perpetuo, duabus tantum horis exceptis, splendere affirmant.

DWINA PROVINCIA.

HAec prouincia in ipso Septentrione sita est, Nouogardensiumque olim ditio- nis erat, & à fluuio præterlabente Dwinâ dicto nomen sortita est. Fluuius autem ipse ab Iug, & Suchana fluuiorum duorum confluxu Dwinâ nomen accepit. Dwinâ enim Ruthenis binos significat. Hic fluuius postquam Iug, & Suchana confluerunt, Dwinâ nomine assumpto, emensis centum miliaribus, Occanum Septentrionalem, qui Suetiam & Nordwegiam alluit, sex ostijs ingreditur. Numerantur autem à Moschouia ciuitate, trecenta miliaria Polonica ad ostia eius. Hæc prouincia quamuis centum miliaribus pateat, præter Colmogoram tamen Castrum, & Dwinam ciuitatem, quæ in medio regionis sita est, castrumque; Pinega in ipsis Dwinâ ostijs conditum, oppidis & castris prorsus vacua est. Pagis tamen cõpluribus abundat, qui propter terræ sterilitatem magno tractu, longè lateque ab inuicem distant. Incolæ verò ex piscibus ferisque, omnis generis victum, ex pellibus verò amictum acquirunt, panis enim vsus prorsus ignorat. In maritimis huius regionis locis, vrsi albi maiori ex parte, in mari degentes reperiuntur, quorum pelles cum cæteris varij generis, animalium pellibus, incolæ, magno Duci pro tributo dant, atque ita in Moschouia sæpius deferuntur. Regio ipsa tota falsifera est, ex qua cæterarum regionum circumadiacentium incolæ, sal habere solent.

VSTIUGA REGIO.

ADwinâ ex Septentrione in Meridiem procedendo Vstiug ciuitas & arx, à qua & regio nomen accepit, occurrit, ad fluuium Suchana condita. Distatque à Wolochda ciuitate centum mil. à Bielleiezioro centum quadraginta. Dicitur autem Vstiug, ab Vstia quod ostium Latinis sonat, & Iug fluuio ex Meridie in Septentrionem currente, ad cuius ostia primo sita erat, sed postea propter loci oportunitatem, ad dimidium miliare supra ostia eius, vbi in Suchanam ingreditur, translata est, & antiquo nomine Vstiug hucusque appellatur. Hæc regio olim Nouogardensibus tributaria erat, in qua nullus propè modum panis vsus habetur. Quapropter incolæ ex piscibus & ferijs victum quærunt. Idioma proprium quamuis Ruthenico magis vtantur, habent. Sal ex Dwinâ regione supradicta eis aduehitur. Omnis generis ferarum pellibus abundant, præcipuè Vulpinis nigris, quæ interdum Zebellinis æquiparantur. Zebellinorum pelles illic nec multæ, nec admodum bonæ reperiuntur.

VOLOCHDA PROVINCIA.

HAec prouincia inter Orientem & Septentrionem sita est, habetque ciuitatem eiusdem nominis & arcem, natura loci munitissimâ, in qua magnus Dux Moschouia thesauri

DESCRIPTIO.

84

thesauri sui partem tempore necessitatis condere solet. Abest autem à Iaroslav 50. miliaribus Polonicis, à Bielleiezioro 40. eam fluuius Wolochda in Septentrionem ex Occidente fluens, præterlabitur, à quo ciuitas ipsa & prouincia denominata est. In hac regione viatores certam itineris rationem, propter crebras paludes & fluuiorum anfractus obseruare non possunt, tota enim palustrosa & syluestris est, & quo ulterius progreditur, eò plures & inuicæ paludes, fluuiique occurrunt, quondam sub Nouogardiam magnæ ditioe erat.

Waga fluuius, piscibus omnis generis abundans, inter Bielleiezioro & Wolochdam in paludibus, densissimisque syluis oritur, ac in Dwinam fluuium illabitur. Accolæ autem huius fluuij panis vsus pœnitentia ignorant, ferisque venatione partim victitant, pellibus vulpinis nigris & coloris cinericeis abundant.

BIELEIEZIORO DUCATVS.

Bielleiezioro, quasi dicas albus lacus, est regio ampla, vna ex Ducatibus Russiæ, in Septentrione sita iuxta lacum ingentem, à quo nomen ipsa regio & arx, ciuitasque traxit. Huius Ducatus titulo magnus Dux Moschouia vtitur. Hic autem lacus 13. mil. Polonicis in longitudinem, totidemque in latitudinem stagnat, & triginta sex fluuios excipit, vnum verò duntaxat Solna emittit, qui 15. mil. supra Iaroslav, & 4. mil. infra Mologam ciuitates emens, fluuius Wolgæ celebri commiscetur. In hoc lacu est arx natura loci munitissima, in expugnabilisque, in qua princeps Moschouia thesaurum suum recondere solet, illicque tempore necessitatis hostibus vrgentibus, velut ad asyllum quoddam confugit. Abest autem Bielleiezioro à Moschouia centum mil. à Nouogardia magna totidem. Regio penè tota palustrosa syluosaque est, idè viatoribus difficilem transitum præbet, & haud commodè ad eam, nisi stratis pontibus, concretisque glacie aquis peruenitur. Huius loci incolæ proprio Idiomate vtuntur, sed nunc ferè omnes Ruthenice loquuntur. A lacu Bielleiezioro ad sagittæ iactum est, alius lacus sulphur copiosè proferens, quod fluuius quidam ex eo emergens, ceu spumas supranatantes secum deffert. In hoc Ducatu, Sinaus Varegus sorte sibi è Ruthenis concessio, primus confederat, cuius etiam fratres vnus in Ptkouia Truor nomine, alter in Nouogardia magna Ruriczki dictus, (de quibus supra,) imperabant.

*Wolochda
fluuius &
ciuitas.*

*Thesaurus
Moschouia
albo lacu,
recondit.*

*Sulphureus
lacus.*

*Tres Duces
Russiæ
antiqui.*

IAROSLAVIAE DUCATVS.

Iaroslav ciuitas & arx lignea ampla, ad Volgam fluuium sita, 46. miliar. à Moschouia distat. Regio ei adiacens fertilissima est, præsertim ea parte qua ad Volgam vergit. Hæc olim secundo genitis magnorum Ducum Moschouia attributa erat, quos Ioannes Basiliades Moschouia monarcha, principatu expulsos in seruitutem redegit, ex quorum progenie adhuc supervsunt, qui Knesi, (id est Duces) Iaroslavsci dicuntur, sed parvam in regione reddituum partem retinent. Ipse enim Dux Moschouia & titulum & Ducatum sibi vendicat.

ROSTHOVIAE DUCATVS.

Hic Ducatus inter præcipuos & antiquiores Russiæ principatus, post Nouogardiam magnam olim habebatur, & secundo genitis magnorum Ducum Russiæ, attributus erat, quorum posterius per Ioannem Basilij, auum moderni Ducis Ioannis Basiliadis eo exuti sunt. In hoc Ducatu est ciuitas & arx lignea Rostow dicta, regionis caput, in qua Archiepiscopus sedem suam habet, à Moschouia 34. mil. distat. Sita autem est, ad lacum quendam, ex quo Cotorea fluuius emergit, &

*Rostow
ciuitas.*

MOSCHOVIAE

Iaroslauia ciuitate præterlapfa in Volgam illabitur. Huius Ducatus titulo Moschouia Dux vtitur, nouiffimumq; huius regionis hæredem, ex progeniæ Ducum Ruffiæ, anno Domini 1365. Ioannes Basiliades Moschouia Dux, tyrannicè trucidauit, progeniæque eius funditus deleuit.

VGLITZ ciuitas cum caftro, ad Volgam fluuium condita, diftat à Moschouia 24. mil. à Iaroslauia triginta.

Nundina
celeberrima.

CHLOPIGROD ciuitas 2. milia. diftat ab Vglitz, in ea celeberrimè frequenter fiunt nundinae, ad quas Suetèfes, Liuonienses, Rutheni, Lituani, Tartari, & alia quæ plurimæ gentes confluunt, omnes verò tantum permutatione rerum vtuntur.

PEREASLAW, ciuitas & castrum, ad lacum quendam à Septentrione in Orientem reflectendo fita est, à Moschouia 24. à Rostow 10. mil. diftat. Iuxta hanc est lacus quidam, ex quo fal copiofe decoquitur.

SUSDALIENSIS DUCATVS.

Ducatus Sufdali, cum eiuſdem nominis caſtro & ciuitate, in qua ſedes Epifcopalis eſt, Roſtouiæ, & Volodimiræ adiacet, inter præcipuos olim Ruſſiæ Principatus numerabatur, ac reliquarum Ruſſiæ partium metropolis erat. Hunc Ducatum ſecundò geniti Ducum Moſchouia iure hæreditario poſſidebant, quorum tandem poſteri per Ioannem Baſilij, auum modernæ Ducis Moſchouia, eo expulſi & ſpoliati ſunt.

CASTROMOGOROD, ciuitas cum caſtro, in confluxu Coſtromæ & Volgæ fluuiorum fita eſt, 20. mil. à Iaroslauia Orientem æſtiualem verſus diftat.

GALICZ Prouincia cum ciuitate & caſtro eiuſdem nominis ex Moſchouia in Orientem, per Caſtromogorod euntibus occurrit. In ea propter crebras paludes fluuios, & fyluas denſiſſimas ratio vera itinerum obſeruari non poteſt.

VIATHKA REGIO.

Hæc regio ab eiuſdem nominis fluuiò denominata eſt, in cuius littore hæc ciuitates fitæ ſunt. Chilinoua, Orlo, Cotelnicz, & Sloboda. Orlo 4. milia. infra Chilinouam fita eſt. Deinde 6. mil. Occidentem verſus procedendo. Sloboda & Cotelnicz ciuitates, ad Rhecizca fluuium fitæ, qui ex Oriente fluens in Viatkam inſluit, occurrunt. Hæc regio in Orientem æſtiualem porrecta, 150. mil. à Moſchouia diftat. Tota ferè paluſtris & ſterilis eſt, melle, feris, piſcibus, aſpreoliſque abundans, in ea Ceremiſſæ populi paſſim vagantes latrocinantur. Hæc olim ſub Tartarorū imperio erat, ſed monarcha Moſchouia Baſilius, Tartaris expulſis eam ſibi ſubiugauit, tituloq; eius (Ducem ſe Viathkia appellans) vtitur. Attamè Tartari vltra, citraq; Viathkam fluuium, adhuc in campeſtribus habitant, maximè verò in Oſtijs Viathke, vbi in Camam fluuium ingentem exoneratur.

Viatka
fluuius.

PERMIA REGIO.

Permia magna & ampla regio, à Moſchouia 250. mil. diftat. In ea eſt ciuitas eiuſdem nominis ad Viſchoram fluuium fita, qui 10. mil. inde emenſis in Camam fluuium exoneratur. Incolæ huius regionis pane rariffimè vtuntur, & ceruina plerumque carne, aliarumq; ferarum victitant. Idioma proprium, literas quoque à Rutenicis differentes habent, quas Stephanus Epifcopus, (qui eos ad fidem Chriſti rebelles conuertit,) adinuenit, qui poſtea apud Ruthenos cathalogo Sanctorum adſcriptus eſt. Quendam verò Epifcopum, Stephani huius antecefforem, Permiani, cum eos ad fidem Chriſti conuertere nitebatur, excoriarunt. Superſunt adhuc plurimi ex ijs Idolatræ, paſſim in fyluis degentes. Hyeme per niues

Litteræ
permianæ.

DESCRIP TIO.

85

niues trahèis itinera faciunt, quas vel canes vel cerui albi (quos in hunc uſum pro iumentis habent) trahere ſolent. Pedites autem in Nartis (quemadmodum in plurimis Ruſſiæ locis mos eſt) celeriter per niuem iter conficiunt. Hæ autem Nartæ ſunt lignæ quædam, & oblongæ ſoleæ duorum triumue cubituum longitudine, quibus inpedes inductis baculo oblongo cum cuspide ſuffultri, celerrimè feruntur, ad eò vt nullo modo equi quamuis agiliffimi curſu inſequi poſſint, nam equo currenti aſperitas niuis, montes, cæteraq; viæ obſtacula, impedimento ſunt, in Nartarum autem instrumentis currentes, colles, truncos, foueaſq;, facillimè tranſiliunt, hocq; modo feras omnis generis apprehendere & capere tellis tranſigendo ſolent. Huic Regioni Turmen regnum cuius Princeps Tartarus, conterminum eſt.

Narta.

Mirabilis
curſus in
Nartis.

Turmen
regnum.

SIBIOR PROVINCIA.

Hæc Prouincia ad Camam fluuium inter Permiam & Viatkam Regiones fita eſt, quæ caſtris & ciuitatibus vacua proſus eſt. In ea Iaiicz fluuius ingens oritur, qui Tartarorum campeſtribus præterlapſis, in Caſpium mare inſluit. Incolæ eius proprio Idiome vtuntur, panis uſum neſciunt, ſed ferina carne victitant. Mercimonia ex aſpreolorum pellibus (qui apud eos præſantiſſimi reperiuntur) exercent, pro tributoq; caſdem magno Moſchouia Duci pendunt.

Iaiicz
fluuius.

Regio ipſa tota ferè paluſtris & ſilueſtris eſt, & propter Tartarorum vicinitatem magna ex parte deſerta dicitur.

IVGRA REGIO.

Vgra ſive Iuhra Regio, cuius incolæ Iuhri vel Iugrici appellantur, ad Oceanum Septentrionalem fita eſt, ex ea Hungaros ſterilitate regionis cauſata olim prodiffiſſe, & Pannoniam occupafſe ferunt, aiuntq; eos patrijs locis egreſſos, primo ad Paludes Meotidis confediſſe, Deinde ad Danubium fluuium Pannoniam verſus conceſſiſſe, à ſuiq; denominatione Pannoniam Iuhariam, deinde Vngariam nominafſe, & Duce Atila multas prouincias Aſiæ & Europæ debelafſe. Hinc ergo Moſchouia plurimum gloriantur, dicentes ſubditos ſuos quondam Germania, Italia, Græciæq; fines vaſtaſſe, totoq; mundo terribiles eſſe. Indigenæ huius regionis, veſtigal magno Moſchorum Principi ſoluunt, eodemq; idiome cum Vngaris vtuntur.

Hungarorum
origo.
Hungariorum
denominatio.

PETZORA REGIO.

Petzora Magni Ducis Moſchorum ditio, longo tractu in Septentrionalem & Orientalem plagam fines ſuos iuxta mare glaciale extendit. Denominata eſt à fluuiò eiuſdem nominis Petzora dicto, qui à meridie fluens in Oceanum glaciale iuxta oppidum & caſtrum Puſteoziero dictum, ſex amplis oſtijs exoneratur. Circa hunc fluuium ſunt montes, rupeſq; in altum prominentes, Ziemnoi Poias Rutenis, id eſt, cingulus terræ dicti, quorum vertices ob continuos ventotum ſtatus, nudi abſq; gramine ſunt, niuibus frequenter rigentes. Crescunt autem illic arbores Cedri, circa quas nigerrimi Zebeli reperiuntur, aues etiam rapaces varij generis in his montibus nidificant, præcipuè verò Falcones albi ad venandas aues promptiffimi, qui inde in Moſchouiam afferuntur, eiſq; magnus Dux in venatione vti ſolet. Atq; in principis Moſchouia imperio hij montes, quos veteres Riphæos ſive Hiperboreos (varijs in locis ſitum eorum ponentes) vocabant, exiſtunt. Hij autem montes perpetuis niuibus gelu cōcretis alben, difficilemq; tranſitum iter carpentibus præbent. Tanta enim altitudinis dicuntur, vt quidam à Mo-

Petzora
fluuius.

Montes
cingulus
terra.
Arbores
Cedri.

MOSCHOVIAE

schorum Principe ad id destinati, decemseptem dies in ascendendo quodam monte transigerint, attamen nequaquam verticem montis attingere potuerunt. Qui autem ex Moschouia ad Petzoram proficiscere volunt, per Vstingam & Dwinam prouincias transeunt; recta in Permiam Regionem, quæ à Moschouia ducentis quinquaginta miliaribus distat perueniunt, indeq; vfitato magis itinere Petzoram attingunt. Incolæ huius Regionis simplicissimi sunt, idioma proprium habent, panis apud eos nullus vsus habetur, Anno Domini supra millesimū quingentesimum decimo octauo, Rutenico ritu sacro baptismi fonte abluti sunt. Pelles ferarum varias magno Moschorum Duci pro tributo pendunt. In ostijs Petzoræ fluij est castrum & oppidū Pustieczioro dictum, vltra quod in litore Oceani Septentrionalis variæ gentes sunt, quæ communiter Rutenis Samogedz (id est, seipfos comedentes) appellantur. Hæ gentes in Moschouiam non veniunt, aliorum enim hominum cœtum, vitæque societatem maxime refugiunt. Animum diuersarumq; ferarum copia supramodum abundant, vtpote, Zebelibus, Castoribus, Hermelis, Aspreolis, Vrsibus albis, Lupis, Leporibus, & id genus alijs animalibus. Præterea in Oceano eis adiacenti pisces diuersi generis & equi marini cresunt, in eodem Oceano varia magnaque animalia dicuntur esse, inter alia autem belua quædam magnitudine bouis, quam Moschouitæ Mors appellant. Hæc belua in mari, aliquando verò in terra degit, boatu terrificos edit. Breues instar Castoris pedes habet, pectore prominenti latoque dentibus superioribus in longū prominentibus. Dumque Oceano relicto in terram prædæ capiendæ gratia exire cupit, tum dentibus (quos longos habet) per promontoria mari impendentia affixa vertices montiū ascendit. Tandem posterioribus pedibus, dentibus admotis summa cum celeritate in terram delabitur, omniaque obuia aliquando per decem vel amplius miliaria, deuorans, mañansq; grassatur, & tandem in Oceanium reuertitur, multoties autem ab incolis superiora montiū occupantibus, telis & lapidibus priusquam montes ascendat prohibetur, hocq; modo frequenter opprimitur. Ex harum autem beluarum dentibus, Moschouitæ, Turcæ, Tartarique, manubria pugionum, cultello-rumq; præstantiores etiam framearum subtiliter conficiunt, solum autem propter dentes capiuntur, magno enim pretio, apud Turcas & Tartaros veneunt. Ad eundem Petzoram fluium, est castrum & oppidum Papinogorod dictum, huius accolæ Papini dicuntur, diuersumque à Ruthenico idioma habent, & Duci Moschorum tributa soluunt.

Iter in Petzorā.

Incola Petzore.

Gens seipsum mutuo comedit.

Mors Belua.

Dentes mors Belua.

Papini gens.

OBDORIA REGIO.

Obbi fluius amplissimus.

Vogulici gens.

Obdoria à fluiuo præterlabente Obbi dicto denominationem accepit, qui ex lacu quodam amplissimo Kitaijko nominato emergit, ab orienteque in Septentrionem fluens, sex Ostijs in Oceanium Septentrionalem exoneratur, ad oppidum autem Obbi dictum est tam vastæ amplitudinis vt sedecim miliarium Polonicorum, octuaginta autem Werst Moschouitarum in latitudinem pateat, vixque duobus diebus nauigiò quamuis ventis vela impellentibus tranatur, sicq; abundat piscibus, vt nauigantium remigijs præmantur. Huic quoque fluiuo Vogulici & Hugritzchi populi accolunt, multa ibi varijsq; generis animalia capiuntur, quibus Regionis incolæ, (Panis enim vsu nesciunt) victitant, pellibusq; Moschorum Principi tributa persoluunt.

DE IDOLO AVREAE ANVS.

Similitudo do idoli.

In hac Obdoriæ Regione ad ostia Obdi fluij, est quoddam antiquissimum Idolum de lapide excisum, quod Moschouitis Zolota Baba, id est, aurea anus dicitur. Est autem Similitudo mulieris vetulæ infantem in gremio tenentis, & alterum iuxta se infantem habentis, quem nepotem illius esse incolæ dicunt. Hoc Idolum ab Obdorianis Inhriscis & Vohuliscis, alijsq; con-

DESCRIPTIO.

conterminis gentibus cultu latriæ veneratur, præstantissimaq; & maximi pretij pelles Zebellinas Idolo offerunt, vna cum reliquarum ferarum pretiosis pellibus, ceruos quoque selectiores ad sacrificium peragendum mañant, quorum sanguine os, oculos, & reliqua simulachri membra perungunt. Intestina autem cruda sacrificij deuorant, & inter sacrificandum sacerdos Idolum consulit, quid ipsis faciendum quoue migrandum sit. Ipsum autem (dictu mirum) certa consulentibus responsa dare certoscq; reru euentus prædicere solet. Dicuntur etiam in montibus vicinis huic Idolo, sonitus boatu quidam audiri, qui perpetuò sonitum in modum clangoris tubarum edunt. Hoc autem nihil aliud esse dicerem, nisi instrumenta quædam illic antiquitus posita, vel canales sub terraneos, sic natura ipsa effectos, qui veterum perpetuò flatu sonum, boatumq; & clangorem continuò efficiunt.

Sacrificiū.

Boatu quidam.

Ab Obbi fluiuo à parte sinistra ascendendo, Calami populi dicti in campestribus de gentes occurrunt Moschorum Ducis tributarij.

Calami ges

Intra Obbi fluij ostia & auream anum sunt complures ingentes fluij, Irtschæ, Beresya, Sofa, Tachnim, Danadim, & cæteri multi ex montibus cingulus terræ dictis emergentes. Horum fluiuiorum accolæ ad auream anum vsque, & Oceanium Septentrionalem habitantes, magno Moschorum Duci tributa persoluere dicuntur.

Fluij.

CONDORA REGIO.

Accregio ad Oceanium Septentrionalem sita, Obdore regionis vicina est, tota ferè syluis fluminibusque obsita, eius indigenæ proprio idiomate vtuntur, & Aureæ anus Idolum cum Obdorianis colunt, ferarum carnibus, quibus omnis generis copiose affluunt, pro cibo vtuntur, pelles verò varias Moschorum Principi pro tributo pendunt. Regio ciuitatibus, castris, pagisq; prorsus vacua est. Huius titulo Moschorum Dux, (Ducem se appellans Condora,) vtitur.

LUCOMORIA REGIO.

Lucomoria regio longo tractu iuxta mare Septentrionale extenditur, ab incolisq; sine vllis ædibus in syluis & campis habitatur. Huic regioni confines sunt Grustintzi, & Serponowtzi populi à castro Grustina ad lacū Kitaijko sito dicti, vbi Obbi fluius supradictus fontes suos habet. Ab hoc lacu homines nigri, communis sermonis expertes, ad Grustinā arcem venire solent, secum adferentes varias merces, præcipuè autem vniones, gemmas, lapidesq; pretiosos, quas Grustintzi & Serponowtzi, rerum trāsmutatione facta ab eis mercantur. Hæ autem gentes Lucomoria, item Grustintzi, & Sperponowtzi, & quecunq; infra Obbi fluiū & calum Kitaijko dictū, iuxtaq; flumina Sofa, Beresya, Danadim, & Tachmin habitantes, ad Oceanium glaciale vsq; magno Moschorum Duci, vestigales dicuntur. Porro de quibusdā populis in Lucomoria habitantibus, portentosum & dictu incredibile quiddam refertur, quasi illi quot annis 27. mensis Nouembris die, velut hyrundines & ranæ, præ intenso frigore brumali moriantur. Postea redeunte vere 24. Aprilis die, eos denuò reuiuiscere aiunt. Hi autem hoc modo commercia cum Grustentzijs, & Sperponowtzijs populis sibi vicinis habere dicuntur, cum iam futuram mortem sibi imminere sentiunt, tunc merces suas certis in locis, deponunt, quas Grustintzi & Sperponowtzi suis mercibus interim æqueualentibus eodem loco relictis, auferunt. Illi autem reuiuiscences, illas merces, si æqua cōmutatione sibi placuerint, pro suis accipiunt: sin minus iustæ fuerint, à Grustintzijs & Serponowtzijs suas repetunt, vnde lites & bella hac de causa inter eos sepissimè oriri dicuntur. Ex Lucomoriæ montibus Cossin fluius dictus, ingens oritur, qui Lucomoria præterlapsa, in magnum fluium Tachmin dictum, exoneratur. In Tachmin autem fluiuo pisces quidam nasci dicuntur, qui capite, oculis, naso, ore, manibus, pedibusq;, hominem referunt,

Grustintzi & Serponowtzi populi.

Mirabile quiddam.

Miruo mercandi modus.

Cossin flui.

Pisces mirabilis.

M O S C H O V I A E

Gens mi-
rabilis.

sed absque vllā vocis expressione. Aiuat quoq; vltra hunc fluuium prodigiosa formæ homines habitare, quorum alij ferarum more pilis rigent, alij caninis cum capitibus in speluncis subterraneis victitant.

L O P P I A R E G I O.

Vicius Sc-
stius habi-
tatioque
Loppiorū.

Lucomoria vltius ad Oceanum glaciale procedendo Loppi populi, barbarie & feritate rigentes in campestribus & syluis degentes occurrunt. Hi nusquam certas sedes habent, sed vno in loco feris piscibusque quibus victitant (panis enim vsum nesciunt) de pastis alio commigrant. Tugurio- la sua in quibus habitant corticibus arborum cæspitibusque regunt, vesti- bus ex diuersis ferarum pellibus Zbellinis, Hermelinis, Ceruinis, & id genus alijs in- mul consultis vtuntur, eorumque huiusmodi vestitus interdū in Moschouiam à mer- catoribus defertur pileis etiam & caligis ex ceruinis pellibus confectis vtuntur. Tribu- ti autem loco pelles & pisces quorum copia affluunt magno moschorū Duci pendūt. Idioma suum proprium habent quod ab alijs non intelligitur, ideo apud externos pro- pemodum muti esse videntur. Sagitarij autem omnes sunt peritissimi, adeo vt si quas in venatione prestantiores feras nanciscantur, eas (vt pelles eorum integræ & intactæ sint) missa sagita in nasum oculosue interficiunt. Hi etiam feras in nartis hyeme per- niues insequuntur, insecutasque sagitis conficiunt, mercatores ad se ex varijs Regionibus quæstus gratia venientes, libenter excipiunt, quos in tuguriolis suis cum vxoribus relinquunt, ipsi verò interim venatum abeunt, reuersi, si vxores hospitem concubitu consuetudineq; lætiores & hilariores inuenerint, munere aliquo hospitem donant, sin minus, turpiter conuitijs lacessitum expellunt.

Loppi Sa-
gitarij op-
tissimi.

Hospitum
acceptio.

Montes
igni.
Salaman-
dra.

Monetæ pecuniariæ nullus apud eos vsus, sed cum mercatoribus aduentitijs rerum permutacione vtuntur, & pro pāno crasso vilosq; item pro securibus, acubus, coclea- ribus, cultris, poculis, speculis, & id genus alijs rebus, pelles ferarum varij generis mer- catoribus dant. Regio quam inhabitant frigidissima est, solem ibi æstiuales solsticij tempore, quadraginta diebus perpetuo splendere (tribus noctis horis exceptis) perhi- bent, quibus sol velut quadam caligine obducitur, vt radij illius non appareant, nihil- ominus tamen laborantes ab opere suo excluduntur. In his quoq; partibus montes in- altum eminentissimi dicuntur esse qui ad Aethnæ (montis in Sicilia) similitudinem, flammam semper erructant, in quibus Salamandras, animalia quædam, Lacertarum si- militudine, que in igne non secus ac pisces in aquis viuunt, crescere perhibuntur.

Engranel-
lād Regio.

Vltra Oceanum etiam glaciale Regionem quandam Engroneland dictam, quasi incognitam, aiunt esse. Hac tum ob altos montes qui perpetuis semper niuib; riget, tum etiam ob perpetuam glaciem mari innatantem (quæ periculosam nauigationem facit) à commertio, conuersationeq; ceterarum gentium aliena seiunctaque est, ideo incognita dicitur.

Moschouitæ se plurimum iactant quod Princeps eorum ex hac quoque remotissi- ma & ferè vltima orbis Regione tributa exigat. Hoc quamuis verissimile non sit, tole- rari tamen aliquo modo potest, cum alios vicinos Principes qui ab ipsi tributa exige- rent non habeant.

Atque hic finis Regionum Septentrionalium glacialeque mari adiacentium (quæ Moschorum principis sunt tributariæ) esto. Nunc ad cæteras Regiones describendas Meridiem Orientemque versus fitas, Moschouitis confines reuertar.

C E R E M I S S I P O P V L I.

Ceremissi, Mordouotes, & Vachines, inter Viatkam & Volochdam Prouincias, quarum supra mentionem fecimus longè lateq; in vastis syluis, sine vllis ædibus habitant. Proprium Idioma habent, Machometisq; sectam amplectuntur, qui- dam

D E S C R I P T I O.

dam etiam Gentiliter, (nullam Dei notitiam habentes,) viuunt. Omnes autem furtis, & latrocinis intenti, & carminibus magicis exorcismisq; maximè dediti sunt. Aduer- sus sagittarum telorumq; iactus intrepidi. Ferina carne & melle, (cuius aluearijs abun- dant,) magna ex parte victitant. Pane enim rarò vtuntur. Omnes tam viri quam femi- næ cursu velocissimi sunt, sagitarijsq; peritissimi, arcum nunquam de manibus depo- nunt, quo adeo oblectantur, vt etiam filijs cibū obstinatissimè prohibebant, nisi prius signum præsignatū ex arcu sagitta ferirent. Artificium laborq; eorum feras venari, & sagittis figere, quorum carne vescuntur pellibusq; vestiuntur, ac eisdem pro tributo magno Duci Moschorum pendunt. Inter venandum autē, Nartarum instrumento pe- dibus inducto, (cuius in Permiæ descriptione supra memorauimus,) vtūtur: in quo a- gilissime velocissimeque feras insequendo feruntur. Quia verò harum Nartarum in- strumento velocissimi cursus, omnes ferè Septentrionales gentes, & ipsi Moschouitæ, Rutheniq; communiter vtuntur, imaginem vsus earum subijciemus. Sunt autē longè quædā lignæ soleæ longitudinem trium cubituum adæquant, in anteriori parte in modum traharum erecte, quidā verò hoc instrumentū ad suæ proportionis staturam in longitudinem conficiunt, quo in vtramq; pedem inducto velocissime feruntur.

Ceremissi
Sagitarij
excellent.

Nartarū
vsus.

M O R D W A P O P V L I.

Nouogrodia inferiore quam superius descripsimus Orientem, & Meri- diem versus, vastæ ingētēsq; occurrūt syluæ quas Mordwa populi sic dicti, magno iuxta Volgam fluuium insignem tractu, inhabitant. Idioma pro- prium habent, in pagis passim degunt, agriculturamque exercent. Melle, diuersique animalium pellibus pretiosis abundant. Homines sunt duri & bellicosi, Tartarosq; latrocinantes, (quos in vicinio habent,) à finibus suis fortiter propul- sant, omnes ferè pedites incedunt, arcibus oblongis vtuntur, sagittandiq; peritia pollent, feras præstantiores, vt pellibus eorū integris & intactis potirētur, in nasum sa- gitta missa interficiunt. Eorum quidam Machometi sectam amplectūtur, quidam ve- rò in Idolatria perseuerant. Vestigal annuum magno Moschorum Principi pellibus diuersarum ferarum soluunt. Mulieres eorum decoris causā vngueus nigro colore ar- tificialiter inficiunt, apertoque capite & crinibus passis semper incedunt. His aliæ gen- tes Ceremissi intermixtæ sunt, qui ad differentiam Ceremissorum Septentrionalium de quibus supra Superiores Ceremissi, siue montani, à collibus quos inhabitant, ap- pellantur. Hic de vicinis conterminisq; Moschouitico Imperio, Tartaris Cazanensi- bus, cæterisq; campestribus in ordas distributis nobis dicendum esset: sed ne ordo rei interumperetur, de moribus religionē, & vitæ consuetudine Moschouitarum pauca subijcienda nobis, non abs re videntur. His autem absolutis, Tartarorum fines gen- tisque mores breuiter attingemus.

Mordua
gens bella
cosa.

D E R E L I G I O N E M O S C H O V I T A R V M, O M N I V M.
q. Ruthenorum. Caput I I.

Rutheni omnes postquam semel fidem Christianam Græcorū ritu, anno restituta per Christum salutis 942. susceperunt, sub Olha Ducissa & Vo- lodimiro filio eius Monarcha Russiæ, in ea ad hunc vsq; diem vnanimiter fortiterq; perseuerant. Quamuis quidam proceres Russiæ Polono Regi subiectæ, doctrinam Lutheranam, & Zuinglianam sequantur, sed vul- gus omne, maiorq; pars magnatum, & nobilium, fidem antiquitus Græcorum ritu su- sceptā, firmiter retinent. Sic quoq; omnes regiones Russiæ, quæ alba dicitur, Moscho- rum Principi subiectæ, Christianæ fidei, quam à Græcis susceperunt, vestigijs firmiter vnanimiterque insistant. Vnus autem totius Russiæ Metropolitanus olim erat tam Moschorum, Lituatorumque Ducibus Regique Polonorum tributarius, qui sedem

Rutheni
Christiani

Metropoli-
tana Rus-
sia.

suam primo in Kiouia Russiæ Lituanorum Metropoli ciuitate retinebat, tandem in Volodimiriam, postremo in Moschouiam translata est. Cum autem Metropolitanus Moschouia septimo vno quoque anno Russiam Lituanis subiacentem, causa exigendarum pecuniarum inuideret, ablataque magna pecuniarum summa discederet. Vitoldus magnus Lituaniæ Dux, re considerata, prouincijs suis, ne thesauris exhaurirentur, consulere volens, Episcopis, Abbatibusque Russiæ cõuocatis, iudicio eorum Metropolitanam in sua Russia elegit, qui sedem suam Vilnæ, (quæ est Lituaniæ metropolis) habet, in Basilica diuæ virginis, quæ Ruthenis, Preczista, id est, castissima dicitur. Hic autem metropolita raro Vilnæ commoratur. Est verò Episcopus Vilnensis præcipuus, secundum ordinem Ecclesiæ Romanæ, ipsa enim Vilna Romanum ritum sequitur: sed media pars Ruthenorum eam incolit, pluresque Ecclesiæ in ea Ruthenicæ quam Romanæ conspiciuntur. Porro omnes Metropolitæ Ruthenorum à Patriarcha Constantinopolitano, auctoritatem suam habent, & primò omnium Episcoporum Abbatum, & totius ordinis spiritualis iudicio, & consensu Metropolita eligebatur, sed nunc hanc auctoritatem magnus Dux Moschouitarum sibi assciuit, suoque iudicio Metropolitam in Moschouia constituit.

S. Andrea
in Russia
assediuntur

A sancto Andrea Apostolo Rutheni se fidem Christianam suscepisse iactant, adhuc ante Olham, & Volodimirum, quem ex Græcia per Pontum Euxinum ad ostia Boristensis fluij, gentiliter Dnepr dicti, appulisse annales eorum testantur, & inde ad Kiouiam, tunc temporis metropolim Russiæ, aduerso fluitio peruenisse, atque ibi omnem terram Russiæ benedixisse, & baptisasse, signumque crucis eum illic constituisse. Ex Kiouia tandem aiunt eum ad fontes Boristensis Dneprisko dictos, peruenisse. Indeque in Nouo gradiam magnam, deinde per mare Germanicum Romam usque nauigasse. Postremò in Peloponeso Græciæ, sub Ago huius nominis Rege, propter Christum crucifixum fuisse. Archiepiscopi in toto imperio Moschorum duo sunt, vnus in Nonogardia magna, qui habet prærogatiuam, infulam albam bicornem nostrorum Episcoporum more gestandi. Secundus in Rostouia. Episcopi sunt multi, videlicet Permiæ, Susdaliæ, Twerensis, Columniæ, Cernigouia, Rhesanensis, Smolensensis, Plezkouiensis, &c. Vestes eorum sunt sicut aliorum Monachorum nigrae, nisi quod aliquando sericeas ferunt, & præsertim pallium nigrum, quod habet à pectore tres simbras albas, ad similitudinem riui fluentis inflexas, quod significat, ex cordibus eorum riulos doctrinæ fidei, & bonorum exemplorum scateri. Metropolita autem, Archiepiscopi, & Episcopi, Abbates, Monachi, carnibus perpetuò abstinent. Proventus necessarios ex prædijs, & alijs extraordinarijs accidentibus, & beneficijs habent. Arces verò vel ciuitates, & omnes administrationes seculares, eis ademptæ sunt. Sed metropolita Russiæ Polono Regi subiectæ, & alij Episcopi villas ciuitateque possident.

Monachi.

Abbates qui Igonomei, priores qui Archimendrita dicuntur, & omnes Monachi durissimas, molestissimasque leges, & regulas præscriptas habent, nullo solatij genere recreari eis conceditur. Omnes non solum Principis, sed cæterorum nobilium mandatis parent: plures eorum ex Monasterijs in hæremum se conferunt, ibique in arctis tuguriolis, aut soli, aut cum socijs manent, victum de radicibus arborum, & varijs terræ herbis acquirunt.

Sacerdotum
Regule.

In sacerdotij gradus hi tantum promouentur, qui diu apud Ecclesias seruiuerunt. In Diaconum autem nemo consecratur, nisi vxorem habuerit, vnde interdum & matrimonio copulantur, & in Diaconatum consecrantur. Præterea qui virgini stuprum aliquando obtulerit, aut vxorem suam primo concubitu viciatam animaduernerit, in Diaconatum non ordinatur. Mortua vxore sacerdos à sacris prorsus suspenditur, nisi monasterium ingressus iuxta regulam viuat, officijs etiam Diuinis peragendis si castè viduus vixerit, velut minister cum cæteris Ecclesiæ ministris choro interesse potest. Si autem viduus sacerdos aliam vxorem, (quod eis liberum est) duxerit, is munere sacerdotali priuatur, nihilque commune cum clero habet. Nullus sacerdotum Monachorum uel, horas canonicas dicit, nisi habeat imaginem alicuius Diui præsentem, quam etiam

etiam nemo nisi cum magna ueneratione attingit. Qui autem eam in publicum profert, manu eam in altum extollit, quam omnes prætereuntes cruce se signantes inclinando plurimum venerantur. Libros Euangelij maxima ueneratione prosequuntur, neque eos manibus tangunt, nisi prius caput multoties inclinando, cruce se munierint. Omnes sacerdotes ex contributione quadam certa sustentantur. Assignantur etiam eis domuncula cum agris & pratis, vnde victum suis vel famulorum manibus, more agricolarum acquirunt.

Sacerdotes Romanos confundunt, qui cælibem vitam ducere sese iuramento obstringunt, cum sancta Synodus quæ fuit in Gangra scribat in quarto canone: qui spernit sacerdotem secundum legem vxorem habentem, discens quod non liceat de manibus eius Sacramentum sumere Anathema sit, id eadem Synodus dicit, Omnis Sacerdos, & Diaconus propriam vxorem dimitrens, Sacerdotio priuetur.

Habitu haud dissimili à secularibus vestiuntur, solum modo pileolum nigrum rotundum quo rasuram tegunt gestant. Commam ad brachia protensam nutriunt, omnes baculos Pofoch dictos, quibus innituntur, cum manubrijs incuruatis gestant.

Rutheni secundum Calendarium suum, plurima festa Diuorum, non his diebus quibus Romani celebrant. Trinitatis festum celebrant feria secunda Pentecostes, in octaua autem Pëtecostes festum omnium sanctorum obeunt. Festum verò Corporis Christi more Romanæ Ecclesiæ non venerantur. Viri præstantiores peractis sacris, ebrietate, & commensationibus, festos dies consumunt. Ciues artificesque Diuinis peragendis interesse solent, quibus peractis laboribus domesticis, cæterisque negocijs incumbunt, dicentes feriari & à labore abstinere, dominorum esse.

Festa Ro-
thienorum

Nicolaum sanctum inter cæteros diuos præcipuè venerantur, eumque Diuino ferè cultu prosequuntur, Templaque præcipua nomini eius dicata erigunt, de cuius plurimis miraculis frequenter prædicant.

Habent etiam in Catalogo sanctorum Romanos quosdam Pontifices, quos inter sanctos venerantur. Cæteros verò qui post eorum schisma fuerunt (quando à Romanis disuncti sunt) execrantur, & pro hæreticis grauissimis eos habent, eosque schismaticos appellant.

In septimo enim generali Consilio, quod sub Adriano Papa celebratum est, conclusum esse dicunt, vt ea quæ in præcedentibus Synodis constituta conclusaque fuerint, in posterum quoque solida rata, acceptaque, & perpetua teneantur, nec posthac cuiquam sub graui anathematis pœna aliud concilium celebrare, aut accedere licere. In his autem septem Consilijs hos Pontifices Romanos fuisse constat, quos Rutheni inter sanctos venerantur, dignosque Cathedra sancti Petri dicunt, idè quod secum sentirent in prima Synodo, Papam Syluestrum, in secunda Damasum, in tertia Celestinum, in quarta Leonem, in quinta Vigilium, in sexta Orphanium, in septima Adrianum, omniaque Concilia & Synodos, post hos septem prædictos Synodos celebrata, maledicta, peruersa, & hæresi turpiter deprauata, esse dicunt. Erat quidem Metropolitanus Russiæ Isidorus nomine qui sedem suam in Kiouia retinebat, is ad Cocilium Florentium celebratum est, sub Eugenio Papa venerat, vbi Ecclesias Ruthenicis abiectis Græcorum ritibus, cum Romana Ecclesia vniuerat, tandè in Russiam reuersus cum propositum suum & rem iam conclusam Rutenis proponeret, illosque ex verbo dei ad vnitatem & concordiam fidei instrueret: Captus omnibusque bonis spoliatus in carceres coniectus est.

Cociliū sub
Adriano
Papa.

Isidorum
Metropo-
litano.

Doctores quorum dogmata Rutheni sequuntur sunt hi, Basilius magnus, Gregorius Nazianzenus, & Ioannes Chrysostomus, quem illi Zloto vsti, id est, aureum os habentem appellant. Gregorij etiam Pontificis Romani libros de moralibus scriptos habent.

Doctores
Rutheno-
rum.

Sacrum siue missa Sclauonica lingua apud illos peragitur, intermixtis etiam aliquando cantionibus Græcis, Epistola & Euangelium, quo magis à populo percipiuntur extra chorum in medio Ecclesiæ astanti populo clara voce recitantur. Concionatoribus carent, satis enim esse putant sacris interfuisse, ac Euangelij Epistolarumque verbaque vernacula lingua recitat sacrificulus audiuisse. Concionarique in suis Ecclesijs obli-

Sacrum.

Conciana-
ribus obli-
uunt.

natissimè prohibent, dicunt enim se hoc modo varias hæreses & diuersas de fide opinionones effugere, quæ ex contionibus & subtilibus argumentis sophisticisque quæstionibus oriuntur.

Consecratio panis. Panem ad sacrificandum hoc modo sacrificant, vnus eorum præparatum panem ad sacrificandum in patena super capite, per minorem portam de sacrario egressus portat, alter verò copertum calicem vino repletum, cæteris Diaconis vel sacerdotibus imagines sanctorum, Petri, Pauli, Nicolai, vel Michaelis archangeli, magna populi circumstantis acclamatione & veneratione præferunt, quidam ex circumstantibus acclamant vulgari oratione, Domine miserere, alij fronte terram gentili more percutiunt, quidam se signo crucis frequentius caput inclinando muniunt, varia deniq; veneratione ac cultu circumlata signa venerantur. Postea finito circuitu per mediam chori portam sacerdotes in sacrarium ingrediuntur, sacrumque peragunt. Quoties se signo crucis muniunt, id manu dextra sic faciunt vt frontem primum, deinde pectus, mox dextram ac demum sinistram pectoris partem punctis in formam crucis tangant. Quod si quis aliter se signo crucis munierit, hunc velut hæreticum obiurgant.

Gloriantur Rutheni se solos cum Græcis veros Christianos esse, Romanos verò & alios Christianos damnant & execrantur, tanquam primitiuae Ecclesiae desertores, & septem sanctorum Synodorum præuaricatores.

BAPTISMI Sacramento Rutheni hoc modo vtuntur: nato infante, sacerdos statim accersitur, qui ante fores puerperæ habitationis, certas orationes dicere solet, in tantique nomine imposito domum reuertitur. Postea puer in templum defertur, hocque modo baptisatur, in aqua immerfus, Chrismathe quod in hæbdomada, feria sexta pascham præcedente, consecratum est vngitur, deinde myrha: Postea capillos infanti sacerdos abscindit, eosque ceræ intricatos in ecclesia certo loco deponit. Sal autem & Saliuam Romano more, cum puluere mixtam inter baptisandum non adhibent, aqua verò baptismatis pro singulis infantibus consecrant, & continuo post baptismum in foueam ad id præparatam eam effundunt. Fidei iussores verò vel susceptores infantis, quoties circa baptismum sacerdoti interrogantian Diabolo infans renunciaret correspondent, toties in terram expuunt.

CONFIRMATIONIS, seu inunctionis Sacramentum maximè abhorrent, hocq; argumento vanam, & damnabilem confirmationem, esse approbant, quod in Synodis omnibus ferè dictum sit, præcipue verò in Nicoena, confiteor vnum baptismum in remissionem peccatorum, cum autem vnum sit baptismum vnum etiam esse Chrisma, & virtutem eandem Sacerdotis & Episcopi circa Sacramenta distribuenda, dicunt esse.

Pyrgatorum, Græci & Rutheni negant, sed dicunt vnumquenq; secundum opera sua, post mortem locum designatum habere, vbi diem iudicij extremi expectaret, pios quidem cum Angelis placidis, in lucidis & amenissimis, Aclisij viridiferis campis recumbere, impijs autem in obscuris, cæcis, nigrisque caligine obductis voraginibus, cum Angelis terribilibus destinatum esse mansionem, ad expectandam iudicij diem, vnde illæ animæ quæ in locis amænissimis & splendidis, cum angelis placidis, benignisque collocatæ sunt, gratiam Dei sibi futuram cognoscunt, assidueque iudicium extremum fieri petunt. Aliæ contra condemnationem sibi imminere & pænas terribiles incaliginosis voraginibus sitæ præfagiunt, idque eò maximè allegant quod animæ post mortem in cœlum statim non ascendunt neque in infernū. Quibus enim illud verbū à Christo in nouissimo die diceretur, venite benedicti patris mei possidete regnum cœlorum &c. cum iam omnes antea in cœlo sint, & contra, ite maledicti in ignem eternū, cum iam olim in inferno cōdemnati fuerint. Neque etiam animam à corpore separatam pænis obnoxiam esse credunt, nam cum animam vitijs cum corpore simul contaminauerit, cum corpore etiam expiendam putant, quod ego Theologis discutiendū relinquo.

Funebre autem sacrum pro defunctis ideo faciūt, quod ijs suffragijs tolerabiliorem anibus locum impetrari sperant, vbi facilius extremum diem iudicij expectare possint. Imò

sint. Imò etiam cum aliquis magnæ auctoritatis vir moritur, tunc Metropolitanus siue Episcopus, Epistolam ad sanctum Petrum scribit, sigillo suo & manu subscriptione munitam, quam super pectus defuncti ponit, dans testimonium de bonis pijsque operibus eius, Vtque in cœlum facilius post diem iudicij admitteretur, & Christianæ religionis Catholicæ agnoscat, subscribit. Præterea agreste vulgus circa mortuorum sepulturam, varijs cæremonijs & superstitiosis plerumque vtitur. Sepultura eorum in syluis, & vbi agris tumulos aggestis, lapidibus muniunt, signumq; crucis super imponunt. Loca pro sepeliendis defunctis non consecrant, aiūt enim corporibus baptisatis sacramentisque Christi dicatis, & consecratis, terram ipsam & non corpora terra consecrari.

Mortuorum cæremonia

SPIRITVM quoque sanctum à patre tantum & non à filio procedere consentunt, ac Romanos dicentes credo in Spiritum sanctū, qui à Patre & filio procedit, confundunt, eosque conformes hæresi Macedoniæ & Ariana dicunt. hac de causa quod duo principia duasque voluntates de Spiritu sancto & duas virtutes adducerent, & honori Spiritus sancti detraherent. Hic autem Rutheni non intelligunt vnam esse Diuinitatis voluntatem, potestatem, gloriam, & honorem. Sicque secundum Concilium Nicænum, contra Ariam, & Constantinopolitanum, contra Macædonium celebratum dicunt: Credo in Deum Patrem & Filium & Spiritum sanctum, Dominum verum & viuificantem, à Patre procedentem qui cum Patre & filio simul adoratur & conglorificatur.

IEIUNANDI MOS APVD RUTHENOS.

RVtheni in Ieiunio, prout in cæteris cæremonijs, à Romanis discrepant, quatuorq; ieiunia magna, quibus carnibus abstinent habent, Primum in quadragesima septem integris hæbdomadis ab esu carniū abstinet. In prima autem hæbdomada quam nos vltimam Bachanaliū dicimus, illi lactarijs & butiraceis cibis vtuntur, eamq; Masna, quasi butiraceam appellant, reliquis verò septem integris septimanis ad Pascha vsque etiam piscibus abstinet, oleribus, cauliculis, raphano, fungisq; contenti. Quidam etiam deuotiores Dominicis tantum & Sabbatijs diebus (quibus ieiunare peccatum putant) cibum sumunt, reliquis diebus nisi frustulo panis in meridie cōfortati ab omni cibo abstinent. Alij die Dominico, feria tertia, quinta & septima. cibis coctis vescuntur, reliquis frustulo panis, cum aqua fermentata, sunt, totis diebus inædiam tollerant.

Secundo ieiunant post octauam Pentecostes vsque ad ferias Petri & Pauli Apostolorum, appellantque hoc ieiunium Diui Petri.

Ieiunium Petri.

Tertio à prima Augusti vsque ad assumptionem Beatissimæ virginis Mariæ, ieiunio se macerant. Quarto sex septimanis in aduentu Domini carnem & butirum abhorrent, vocaturque hoc ieiunium Philippi, inchoatur enim sub festum Philippi secundum Rutenicum Calendarium. Omnibus verò diebus sabbatijs (exceptis temporibus ieiunij) carne vescuntur. Sed feria quarta & feria sexta grande peccatum carnibus vti credunt, ita vt si Petri & Pauli Assumptionisq; Meriæ festum feria quarta vel sexta contigerit tum ea quoque die carnibus non vesci peccatum putant, Romanosque hac de causa maximè redarguunt, argumento Clementis Pontificis Romani id comprobantes, qui dicit in Statutis Apolorum Canone Lxiiij. Si Ecclesiasticus die Sabbato vel Dominico ieiunans inuentus fuerit, exceptis ieiunij Sabbatis ab Ecclesia præscriptis, Sacerdotio degradetur, si autem secularis homo fuerit excommunicetur, & ab Ecclesia seiungatur. Nullius sancti vigiliam ieiunio venerantur, præter sancti Ioannis Baptistæ quam vigesima noua Augusti die, (ex præscriptio Calendarij sui) celebrant.

Ieiunium diue Virgini.

Ieiunium Philippi.

Monachi grauioribus ieiunis præ cæteris onerantur, qui aqua fermentata cum frustulo panis semel in die sumpta, contenti esse coguntur.

MOSCHOVIAE
CONFITENDI MOS.

Irca Paschatis festum Rutheni, præcipuè confiteri solent, hoc modo: Confessor vna cum confitente, in medio templi stat magna cordis cum deuotione, contritioneque ad imaginem alicuius diui vltu reuerenter conuerso postea confitenti secundum peccati grauitatem in iuncta pœnitentia, ante ipsam imaginem confessor, & confitens magna cum deuotione reuerenter sese inclinant, signoque crucis frequentius frontem pectusque & brachia munientes, alto cum gemitu consuetam orationem proferunt. Iesu Christe Fili Dei viui miserere nostri. Quosdam etiam qui grauius aliquid deliquerint aqua sacrata abluunt, quam in Epiphania Domini toto fluuiio vel stagno (secundum morem) consecrato hauriunt, & pro abstergendis noxialibus delictis, per integrum annum in templo seruant. Quibusdam verò pro pœnitentia ieiunia & breues facilesque orationes, iniunguntur. Dominicam enim orationem per pauci ex vulgo sciunt, dicuntque orationem Dominicam scire, Dominorum & Sacerdotum qui nullis laboribus occupantur opus esse, Confessionem etiam quamuis ex præscripto habeant eam tamen ad dominos pertinere agrestes dicunt, sibi autem in Deum & filium eius Iesum Christum & Spiritum sanctum simpliciter credere satis esse. Hacque oratione omnes Rutheni promiscuè, & peculiariter vtuntur, Iesu Christe Fili Dei viui miserere nobis.

Aqua consecrata.

SACROSANCTAE EUCCHARISTIAE VSVS.

Sacramento Eucharistiæ Rutheni sub vtraque specie vtuntur, aliud autem pro infirmis & aliud pro communicantibus secundum consuetudinem habent. Pro infirmis sacramentum, in hæbdomada magna ante Pascha, die Iouis consecratum, in vase mundo per integrum annum seruat. Dum autem id Sacerdos pro infirmo daturus est tum parum vini & aquæ tepidæ addit, portiunculamque benè humectatam egroto cocleari de calice porigit. Si autem puer infirmus fuerit, adè vt non possit de pane sumere, tunc infuditur ei gutta vini consecrati in os de calice. Pro communicantibus verò secundum consuetudinem, Sacramentum dum Sacrum siue Lyurgia peragitur consecratur, quod sacerdos cocleari ex calice in portiunculas minutas redactum, & vino commixtum communicantibus distribuit. Prescriptum communicandi tempus ante festum Paschæ (vel quotiescumque aliquis voluerit modo confessus sit) abent. Pueros qui septem annos transigerint ad Sacramentum admittunt dicuntque hominè septennio tràfacto cõtra Deum peccare incipere. Porro omnes Rutheni pane fermentato & nõ azymo (prout Romanæ Ecclesiæ mos est) vtuntur, idque hac ratione approbant, quia Iudæi in memoriam liberarionis suæ ex Egipto, secundum mandatum Diuinum azymis vtuntur, se vero semel christianos factos nunquam in labore Aegyptiorum fuisse, idè de huiusmodi Iudeorum azymis, Sabbatho & circumcissione obseruandis, se liberos esse dicunt, si enim aliquis sequatur vnum ex illis (Paulo attestante) totam legem adimplere tenetur. Eundemque Apostolum dicentem, fratres ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quia Dominus in qua nocte tradebatur accepit panem benedixit &c. de pane fermentato & nõ azymo dixisse intelligunt. eo enim tempore nec azyma nec Pascha esse cum Dominus cœnaret, dicunt. Idque hoc argumento maximè approbât, quia Iudeorum Pascha stat do fit, & comeditur secundum legis præscriptum, hoc autem in cœna Christi non erat (vt Euangelista dicit) recumbentibus eis duodecim &c.

Duplex at-
pud Ruthenos
Eucharistia.

Non azymis
Rutheni
sed fermentato
pane vtuntur.

Item & discipulus recubuit super pectus ipsius in cœna &c. Quod etiam Christus dicit ibidem desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, non de Iudeorum Pascha cum dixisse sentiunt, quod antea semper comedebat cum Apostolis. Neque azyma Christum Apostolis dedisse sed panem fermentatum credunt, cum dicit, Ecce panis quem ego do vobis. Similiter ad Iudæi, cui ego dabo panem intinctum ipse traditurus est me. Ieiunandi

DESCRIPTIO.

90

Romanos autem in azymis communicantes confundunt, dicentes eos Iudaicos ritus obseruare, in hæresi; Iuliani Apolinaris Laodicensis, & Pauli Syrij Samofatenfis, Machometi, Acuthichij, & Diasterij ambulare, qui erant in sexta Synodo deprauatissimi hæretici, & spiritu Diabolico repleti.

Mulieres autem apud Ruthenos panem ad sacrificandum Proskura dictum conficere solent. Seliguntur autem ad id mulieres prouectæ ætatis quæ mensibus patendis amplius non sunt obnoxia, præcipuè verò viduæ sacerdotum relictae, id muneris obire solent.

DE MATRIMONIO.

ITa Rutheni Matrimonium contrahunt, vt quartum consanguinitatis gradum non attingant. Tertiam ducere vxorem viro vix concedunt, & non admodum legitimum matrimonium esse putant. Quartam verò nec concedunt, neque etiam Christianum esse iudicant. Pro adulterio non computant, si vir habens vxorem cum soluta concubuerit, excepta vxore alterius.

DIVORTIA inter se frequenter celebrant Episcopis permittentibus, literasque repudij dantibus.

Quidam etiam agrestium, quibus ad Episcopos propter longam itineris distantiam aditus difficilis est, Diuortium tali modo (more gentili antiquitus obseruato) peragunt, cum sibi vir & vxor vtrinque displicent, tunc extra pagum in triuium ambo prodire solent, mantili accepto quod inter se manibus vtrinque tenendo per medium discindunt, hocque inter se diuiso matrimonium etiam, inter se diuisum esse putant, & vxori repudiatae vir dicere solet, vade tu hac, ego illac pergam. Sed hic peruersus Diuortij modus nunc prorsus abolitus est.

Diuortij.

Hoc autem ritu Matrimonium inter sponsam & sponsum contrahitur. Imprimis mensa in medio templi adornatur, ingredientibusque templum sacerdos præcedens certas recitat orationes, deinde pro Patriarcha, Metropolitano, Episcopis, & toto clero, pro monarcha; suo, & omni ordine equestri, & plebeio qui ritus suæ fidei sequuntur sigillatim sacerdos cum Diacono clara voce orant. His peractis sponsus & sponsa mensam præparatam accedunt, in linteoque; secundum morem pedibus substrato vterque stat. Postea sacerdos ex præscripto an alicui olim non sponderent interrogat, stolaque; manus vtriusque; annulos commutans colligat. Deinde coronas ligneas vel ex tilia libro pictas ad id muneris in Ecclesia reseruat capiti vtriusque; imponit, dicens: Posuisti Domine coronam super caput eius de lapide pretioso, &c. Euangeliumque; de nuptijs in Chana Galileæ celebratis recitat. Deinde panem & ceruisiam consecratam desponsatis ad prægustandum porrigit, postea stolam (qua sacerdotes colloppensa vti videmus) sponsus & sponsa ab vna parte, & sacerdos ab altera tenent, sacerdotemque; præeuntem sequuntur, hæc verba dicentem: Circuite populi Sion & date gloriam nomini Dei altissimi, terque; mensam circumeuntes loca sua occupant, & Sacerdos Psalmum Miserere nostri Domine secundam magnam misericordiam tuam, &c. recitat, Suffragijsque; pro omnibus, tam spiritualibus quam secularibus Deo perlutis de templo egrediuntur.

Sponsalium ritus.

DE EXPEDITIONE BELLICA.

Capit III.

Magnus Moschorum Dux ingentem exercitum longo tempore sustentare potest, neque enim militibus suis stipendia largitur, sed agros illis exiguo pretio elocat, quo beneficio operam militum demeretur. Conscripti autem milites coram magno Duce singuli comparent, & nummum vnum quem patrio nomine Denga vocant, æstimatione vnius grossi Polonici Principi dant, reuersisque; ex bello eundem nummum repetunt, occisorum verò nummismata Princeps retinere solet, atque ita occisorum numerum cognoscit.

Numerus occisorum quomodo cognoscitur.

M O S C H O V I A E

Nobiles autem omnes, Magnates & Cōsiliarij ad eò dura seruitute præmuntur, vt quemcunq; apud se in aula esse velit, vel in bellum ire, aut legationem aliquam obire iusserit, id sumptibus suis facere cogitur. Quando autem aliquem magni nominis virum ad bellum proficiscere iubet, literas suas ad illum mādatorias mittit, si autem vel prandens, vel cœnans dormiensuè præuentus fuerit à tabellatore magni Ducis, litterasq; quibus ad bellum proficiscere iubetur acceperit, continuò à prandio lectonè surgens, equum tabellatore inspiciente armatus ascendit, mandatumq; Principis se exequuturum præbet, atq; sic omnes qui per facultates rei familiaris possunt sumptibus proprijs militant.

Obedienti-

Per singulas quoque Prouincias magnus Dux filios nobilium tenuioris fortunæ conscribere solet, vt numerum illorum & quot quisque equos ac seruitores habeat cognoscere possit, is singulis exiguum stipendium annuum concedit, & in bellum proficiscere iubet.

Frequen-
ter Moschi
belligeris

Omnes autem nobilibus proprijs sumptibus militantibus raro quies datur, nam frequenter bella aut cum Lituanis, Liuonibus, Suetensibus, vel Tartaris Præcopensibus, Turfis alijsque finitimis gentibus gerit, in arcibus quoque campestribus Tartaris finitimis qui Crimsci, Præcopsci, Noheysci que dicuntur viginti millia hominum vel plus singulis annis locare solet. Omnes denique & singuli tam stipendiarij quam Principis gratiam expectantes in bellum proprijs sumptibus ire coguntur. Non huiusmodi autem sumptibus prout apud nos Moschouitæ in bellum expediuntur, nam quicumq; nobilium habet sex equos & totidem seruos, vnum equum qui vitæ necessaria fert exijs habet, in primis verò miliū siue pultes contritas in sacculo habet, deinde suilla carnis aliquot frustra, & sal in sacculo, si verò ditior fuerit sal commixtum pipere solet habere, hos autem saculos cum leguminibus super equum ad id delectum circumligat, præterea vnusquisq; secum fert lebetes, ollas cupreas siue æreas, cistellasque epiphio alligatas, cumq; neesse est ignem accendunt, ollamq; magnam aqua replent in quam milij tantum vnum colear, vel pultium imponunt, saleq; conditū coquunt. Aliquando autem cum lautius aliquis eorum epulari vult, tum frustulum paruum carnis suilla inijcit, hocque cibo dominus interdum cum sex seruis contentus viuit, quod si dominus famelicus nimium fuerit, totum consumit, serui autem aliquando ad totum biduum triuumuè ieiunant, Farinam etiam de auena subtiliter commollitam habere solent, cuius aliquot colearia pransuri in cistellam imponunt, modicoque aqua distillatam comedunt. Cum autem habet allium aut cepas, tum facile ceteris leguminibus carere possunt. Duces verò exercitus & cæteri militiae præfecti lautius apulantur, tenuiorisq; fortunæ nobiles ad prandium inuitare solent.

Vires bel-
licus Mo-
schorum.

Moschouitæ tormentis bellicis, & bombardis peditatuq; nunquam olim ante annos 40. vt ebantur, nunc autem frequentissimè & peritissimè bombardis & tormentis vtuntur, à profugis quibusdam Italis, Garmanis, Lituanisq; instructi, arcusq; egregie (dictu mirum) propugnant. Campestri verò certamine cum Polonis & Lituanis raro conflagunt, semper enim ab eis fuduntur, solaque agilitate & industria externi Moschouitas vincere solent, nam omnes ferè dimicare armisq; artificialiter decerrare imperiti sunt, exceptis quibusdam magnatibus, ijsq; per paucis. Cauendum autem est cū Moscho congregienti, vt armis scite vtatur ne in manus eius incidat, brachijs enim laertis, & toto corpore robustissimi sunt, sed arte dimicandi plurimum vincuntur. Tam autem robusti sunt, vt cum vris indomitis & efferis absque villo genere armorum, solis viribus confici sæpius congregi audeant, vrsuq; per aures arreptū tandiu fatigant, donec profus debilitatum prosternant.

Arma Mo-
schorum.

Hæc præcipua arma sunt quibus Moschouitæ in bello vtuntur, pharetra sagittis re- ferta, arcus, securis, framea, cæstus, cultelli oblongi quibus frequenter pro pugionibus vtuntur. Multi quoq; lanceis præcipuè pedites, equites autē aliqui hostilibus breuioribus vtuntur, ab vngaricis & Polonicis dissimilibus. Armantur autē loriceis oblongis aliquando duplicibus, armillis, toracibus, galeisq;. Equos paruos castratos soleis ca-
rentes

DESCRIPTIO.

92

rentes habent, frena leuissima, epiphys quoq; in eum vsu accommodatis vtuntur, vt se in omnes partes absq; impedimento vertere, arcumque intendere facile possint. Pedibus curte attractis equis insidere solent, ad eò vt nullū hastæ lanceæuè impetum sustinere queant. Flagello pleriq; & communiter, calcaribus verò paucissimi, vtuntur. Com muniter vestibus oblongis ad talos vsque protractis bombice lanauè sufferis vtuntur. Collocandis castris amplissimum locum eligunt, vbi fortè locus natura sit munitus ea non curribus, sed vepribus sentibus, arbutisq; circumtexunt, in muri similitudinem, præstantiores in medio tentoria sua erigunt, reliquæ verò multitudinis vulgus ex arbutis casus conficiunt, quidam etiam arbusculas siue arborum frondes, in modum arcus incuruant de superq; pennulis tegunt, equos ad pascua pellunt, quorum causa tam latè disuncta castra collocant. Tempore conflictus tubicines multos habent, ij dum gentili more omnes infimul dissonante melodia tubas inflant, mirus ac inusitatus quidam clangor auditur, commissuri cum hostibus certamen plus spei in multitudine quam robore militum ponunt, semperque eminus hostes à tergo adorire & circumuenire student, sed campestre certamen rarissimè eis prosperatur, plurimis enim & diuersis armis se verius onerant, quam armant, externi verò consilio magis, quam armis tecti paruis copijs cum eis congregiuntur.

Castra
Moschorum.

Arces & omnes munitiones strenuè & obstinacissimè propugnant.

DE CONSVETVDINE MORIBVS QVE MOSCHO-
uitarum. Caput IIII.

Acc omnis gens Moschouitica siue Rutena, magis seruitute quam libertate gaudet, cuius egregium executorem Principem proprium habent. Omnes enim passim cuiuscunque conditionis sint (nullo respectu personarum habito) grauiissima seruitute præmuntur, prout inferius in gestis Moderni Principis dicitur. Nobiles, Magnates, Præfecti, Primoresq; & Cōsiliarij omnes Chlopos se, id est, abiectissimos & vilissimos seruos magni Ducis fateantur. & bona sua omnia mobilia & immobilia, quæ proprie possident, non sua sed magni Ducis esse dicunt. Vt autem equester ordo à magno Duce, sic etiam plebeius ciuilibus & Nobilibus & Magnatibus grauissimè præmitur, colonorum enim bona & ciuium, militum & Nobilium prædæ exposita sunt, & per contemptum nigri homines, siue Christiani communiter appellantur. Sex dies coloni in septimana dominis suis laborant, septimus verò dies priuato labori conceditur, neq; hi strenuè laborant nisi bene verberati. Habent autem à dominis suis certos attributos agros, & præta ex quibus viuunt, tributaq; annua soluunt. Artifices secundum præscriptum paruo laborem suum vendunt. Cumq; anno caritas in pretiū concedit, tunc artifices exiliori tenuiori q; in pretio sunt, ad eò vt vix panem ipsum pro labore vnus diei (quamuis strenuo) acquirere possint. Ciues quoque & mercatores grauissimis & intolerabilibus tributis, & exactioibus adinuentitijs onerantur, quas hic recensere longum esset: Quod si magnus Dux aliquem mercatorum argenti auriue paulò ditiozem à delatoribus (quorum plena curia est) rescuerit, tunc eum sibi præsentari iubet, & crimine falso commentito dicit, delatum est ad nos tuum scelestæ facinus, id eò vt criminosis punieris, si autem accusatus obtestaretur se innocenter accusatum, tum magnus Dux respondere solet anima testium, qui te accusauerunt sciant mea verò nihil refert. Confestim ergo iussu Principis arripitur, & tam diu verberatur, donec præscriptam summam monetæ argentæ, magno Duci numeret.

Seruitus
Moschouita-
rum.

Est autem hic mos apud Moschouitas receptus, quod omnes debitores qui alienum æs conflauerunt, non habentes vnde creditoribus suis redderent, ex legis præscripto in locum certum & publicum, ad id ordinatum ducuntur, ibique à seruis Prætorianis flagris baculisq; per furas & crura pedum, grauiter absq; vlla misericordia ceduntur, tam diu donec vndecunq; accipiendum sit, creditoribus sua reddere cogantur.

Debita
exigendi
mos.

R

tur, quod si soluendo non sufficerent, tunc verberibus multotiens exagitati creditoribus secundum valorem debiti seruire coguntur. In huc quoque locum omnes coram magno Duce, per contumeliam accusati ducuntur, & si ditiores fuerint, cuiuscunque conditionis, tam diu verberantur, donec imperatam pecuniam (quamuis vnquam debitam) magno Duci soluant. Omnes communiter seruos emptos aut captiuos habere solent, quos morituri frequenter manu mittunt. Illi tamen continuo seruituti afflicti, alijs dominis pecunia accepta in seruitutem se vendunt.

Liberi etiam serui qui dominis suis pro pretio seruiunt, non possunt quando velint a Dominis se abdicare, si enim absque domini voluntate aliquis abierit, ab alio domino infamatum non assumitur, nisi fuerit a domino cui primo seruiuit, vel ab amicis se pro fidelitate eius obstringentibus commendatus.

Ius patris in filium. Pater etiam habet potestatem filium quater vendendi, ita vt semel venditum quocunque tandem modo liberatum, vel manumissum, rursus atque iterum iure paterno eum vendere possit. Post quartam autem venditionem nihil iuris amplius in filium habet.

Verbera seruis chara. Seruitores in dominos suos plerumque dominis displicere, signumque indignationis esse, si non frequentius verberentur, obiurganturque.

Mulierum conditio. Prout autem viri a magno Principe seruitute aggrauantur, sic etiam apud viros suos mulierum conditio miserima est, nulla enim honesta & pudica creditur, nisi domi conclusa viuat, adeo vt nusquam exeat, domi autem manentes telam fabricant, & filamentos serui absoluunt, non verberatae a maritis plerumque conuocantur, & odiose prosecutas dicunt, verberataeque signum amoris putant. Basilicas raro, rarius etiam ad amicorum colloquia, commensationesque, nisi omni suspitione carerent, utpote effecta admittuntur. Certis tamen & festiuis aetate diebus, hanc prerogatiuam exhilarandi animi gratia habent: Omnes communiter cum filiabus in campis viridiferis deambulant, ibique super quadam trabe, duabus fines trabis occupantibus, alternatim sursum ac deorsum mouentur, aut frequentius funem in medio circuli modum duobus stipitibus appendunt, desuperque insidentes hinc & inde impulsae feruntur. Postea quibusdam certis cantilenis manibus pedibusque complodentes, capitibusque frequentius mouentes sese oblectant, vel manibus se inuicem tenentes & simili modo canentes choreas in gyrum ducunt. Haec autem consuetudo praecipue circa festum Petri & Pauli Apostolorum aliquot hebdomadis, ab omnibus Rutenis promiscue obseruatur.

Aedificia. Aedes ferè omnes apud Moschouitas, tam in pagis quam in ciuitatibus in subedificatis promptuarijs celariisque, superne locantur, ad quas per gradus ascenditur. Quamuis autem vestibula aedium satis ampla & alta habeant, fores tamen habitationum humillimas faciunt, ita vt ingressurus quispiam inclinare & demittere se cogatur. In singulis habitationibus imagines Diuorum in tabulis pictas loco honorificetiore sitas habent, praecipue autem diui Nicolai, passionis Christi, Mariae virginis, & S. Petri: hasque maximo honore prosequuntur, & pro Penatibus venerantur, cum autem vnus alium accedit, ingressus habitaculum non statim Dominum domus salutat, sed continuo caput aperiens, vbi imago sit diligenter circumspicit, qua visa cum magna reuerentia, ter se crucis signo caput inclinando munit, dicens: Iesu Christe filij Dei viui miserere nostri. Postea porrectis sibi manibus alterutrum sese inuicem salutantes deosculantur, capitaque more patrio frequentius inclinant, id autem tam viris quam mulieribus peculiaris est, in congressu de omni consanguinitatis familia alterutrum percontari, an recte pater, mater, vxor, filij, fratres, &c. valeant, post vnquamquam interrogationem, & responsionem caput multoties inclinantes, maximeque mutuo se insipientes obseruant vter magis se inclinaret, & ita frequentius caput alternatim inclinando de honore concertant, hospes tandem discessurus ter se signat cruce priora verba reuerenter proferens, salute alterutrum data abit. In honore captando venandoque, mirabilibus & superstitiosis ceremonijs vtuntur. Tenuioris etiam fortunae hominibus, intra portam

Hospitalitas. *Honoris cupiditas.* alicuius

alicuius praestantioris viri equitare non licet. Insigniores domini & consiliarij, vulgares etiam nobiles intra priuatos parietes quotidie delitescunt, & in publicum rarius prodeunt, eò quod maiorem auctoritatem sui que obseruantiam, apud populum captarent, nullusque nobilium ad quartam vel quintam domum pedes progreditur, (quod & Litvani quidam assuescere ceperunt) nisi equus subsequatur, idque non propter vsum, sed ostentationis causa faciunt. Nobilis quamuis egenus & pauper fuerit, tamen ignominiosum sibi putat si manu laboraret.

Præfectorum pauci auctoritatem habent, vltimo supplicio reos plectendi, omnes enim causae & controuersiae in Moschouiam ad magnum Ducem consiliariosque suos deferuntur. Ex subditis nemo aliquem torquere audet, cuiusvis enim conditionis malefactores magnus Dux vel Consiliarij principales morti adiudicare solent. Pauperibus non semper patet ad magnum Ducem aditus, sed ad Consiliarios isque difficilimus, vnde omnis iustitia magna ex parte tenuioribus venalis fit.

Consul siue Prætor, qui personam iudicis obtinet, a magno Principe in vnaquaque principali ciuitate ordinatur, gentiliter Ocolnik dicitur.

Vestibus omnes oblongis absque plicis ad talos demissis vtuntur, praecipue verò lazurini vel albi coloris. Pileos albos apicatos crustatosque, ex lana coacta gestant, ocreis omnes ferè rubeis, isque breuioribus, quae genua non attingunt vtuntur, quarum soleas in digitis paululum erectas clauiculis ferreis muniunt, indusi varijs coloribus sericeis circa collum exornata apud praecipuos, auro intertexta gestant, eaque monilibus gemmis vniõnibus seu globulis argenteis aut cupreis de auratis exornant. Cruces argenteas vel aureas lapidibus pretiosis exornatas praestantiores, vulgus verò ferreas, vel cupreas, pro sacramento quodam collo appensas gestant.

Omnes autem & singuli suae conditioni vestibus conuenientibus ex praescripto mandatoque magni Ducis vtuntur, nam tenuioris fortunae vulgarisque familiae hominibus vestes pretiosiores elegantioresque, sub graui poena prohibentur. Si autem aliquem humilioris familiae virum elegantius vestitum conspiciunt, proditorem perfidumque cum appellant, & suspitionis notam ei inurunt, dicentes: perfide vnde tibi talis vestitus, more dominorum (Polonos enim & Lituanos dominos appellant) vestitis, & ad eos deficere perfidiose moliris, tu enim pro huius vestis pretio non sufficis. Statim ergo accusatus grauissimè vt suspitiosus punitur. Alius itaque tenuioribus nobilibus, alius consiliarijs & magnatibus, alius ciuibus & colonis habitus est praescriptus, secundum vniuscuiusque dignitatem, conditionem & rei familiaris opulentiam.

In thesauro etiam magni Ducis vestes plurimae elegantes, ad id sunt repositae & confectae, vt cum aliquando triumphus celebratur, vel cum legatus alicuius Principis excipitur, tunc omnibus & singulis aulicis suis magnus Dux illas vestes ad tempus accomodat. Caeteri quoque nobiles ad conuiuia amicorum nuptiasque celebrandas profecturi, vel si alicuius diuifestum solenne occurrerit, tunc volentes solennius elegantiusque vestiri, de magni Ducis thesauro vestes sibi accomodant, certo pretio secundum temporis spacium pro vsura vestis attributo, & deinde easdem absque detrimento cum vsura praescripta Thesaurario restitunt, quod si aliquantulum vestis commaculata fuerit, tunc vsurpator secundum aestimationem pecuniam pro ea numerare cogitur, verberibusque ne id in posterum admitteret corrigitur. Ad Regem Poloniae etiam, vel ad alios externos Principes, Moschouiae Princeps Oratores missurus, omnibus aulicis & nobilibus cum legatis proficiscentibus, vestes solenniores, arma, & id genus ornamentorum ex thesauro suo ad vsurpandum sub praetextu soluendae vsurae accomodare solet, administratorque horum substituitur, qui omnia ornamenta vnicuique secundum ordinem quotiens opus fuerit distribuit, rursusque ea ab eisdem recipit & reseruat, ex legatione tandem reuersi certam pecuniam pro vsurpatione vestium & caeterorum ornamentorum secundum pactum magno Duci numerant, vestesque restitunt, quod si aliquis ornamentum accomodatam commaculauerit, tunc verberibus emendatus, illud soluere cogitur.

Malefactorum iudicia.

Habitus Moschorum.

Secundum conditionem personarum habitus.

Vestes magni Ducis copiosas habet pro suis aulicis.

Legatorum expeditio.

Hic mos apud omnes Ruthenos & Moschouitas, quotannis certis diebus obseruatur, adolentes pueri plurimiq; viri vxorati, extra ciuitatem pagumue in locum amplum & eminentiorem confluunt, vnde ab hominum congregatione videantur, ibiq; quibusdam sibilis & vociferationibus (secundū gentis morem) signo dato concurrunt, manusq; absq; vllō armorum genere conferunt, certamen, pugnis, pedibus, magno cum impetu faciem, pectus, ventrem, & genitalia vtrinq; quatientes, ineunt, saepeq; inde semiuui plerumq; etiam mortui exportantur. Hoc autem certaminis genus ideo institutum dicunt, vt adolentes afuescant verbera pati, & quoscunq; impetus perferre.

DE MAGNI MOSCHOVIAE DUCIS, IOANNIS
Basiliadis Tyrannide. Caput V.

Absoluto breuiter situ Regionū Russiæ, magno Moschouia Principi subiectarum, Religione, moribus deniq; & consuetudine gentis, de moderato Principe Moschouia Ioanne Basiliade eiusq; Tyrannide quadam dicenda nobis restant. Sed antequam rem ipsam aggrediemur, pauca de titulo illius quo vtitur, lectori haud aspernanda præponemus.

A tempore Ruriczki primi Nouogrodia magnæ Ducis, de quo superius dictum est, omnes ferè Principes Russiæ non alio titulo quam magnorum Ducatum, Wolodimiria vel Nouogrodia magnæ, vel Moschouia vtebantur, vsq; ad Basilium Ioannis Magni, patrem moderni Principis Ioannis Basiliadis, de quo hoc nostrū propositum est. Hic enim Basilium rebus suis foeliciter procedentibus, & filius eius post eum modernus Princeps titulum & nomen Regum plurimorumq; magnorum Ducatum sibi vindicare coeperunt in hunc modum. Nos Magnus Dominus, Rex & magnus Dux totius Russiæ, Ioannes Basiliades, magnus Dux Wolodimiria, Nouogrodia magnæ, Moschouia, Pskouia, Sarolentkia, Thmeria, Iugaria, Permia, Viatkia, Bulgaria, Rex Casania, Astrahania, dominus & magnus Dux Nouogrodia inferioris, Czernihouia, Rezaniam, Wolochdia, Rsouia Bielloia, Rostouia, Iaroslauia, Poloczka, Biellozeria, Vdoria, Obdoria, Condimia, Dominus Seueria, Liuniaq; & magnorum Regionum Orientem, Meridiem, Septentrionem & Occidentem versus, Dominus legitimus hæres & successor.

Nunc autem multi eum Imperatoris titulo, præcipuè verò Germani venerantur, qui deductionem verbi Czar Slaunonica linguæ ignorantes, pro Rege imperatorem ponunt. Quid igitur hoc nomen Czar in Slaunonico sonaret, breuiter exponemus. Czar, hoc verbum in Ruthenico idiomate, Regem, Czarstuo verò, Regnum significat, & hoc nomine Moschouia Principem suum, Regem totius Russiæ appellant. Ceteri autem Slaunones vtpote Poloni, Bohemi, Lituani, & ceteri, qui ab idiomate Ruthenico diuersi sunt, alio nomine Regem appellant, scilicet Krol, alij Korol, & Kral, hoc verò nomine Czar solum Imperatorem appellari existimant, vnde & Rutheni ipsi Moschonitæq; audientes ab externis nationibus hoc nomine Imperatorem significari, & ipsi Principem suum Imperatorem Russiæ appellare coeperunt, nomen Czar dignius esse quam Regis (licet idem sonet) putantes. Sed in omnibus Ruthenorum tam sacris quam prophanis literis, Czar Regis, Kesar verò Imperatoris nomē representat. Sic quoq; Rex Thaurica Tartarus, Præcopensis Czar, id est, Rex nuncupatur, & omnes Reges Tartarorum hoc nomine efferuntur, sed plurimi ignorantia huius vocis decepti, omnes Reges hoc nomine Czar vocatos, Casares, hoc est, Imperatores esse putant. Alij quoque Principem Moschouia album Casarem, Præcipuè verò subditi sui appellant, id est, Regem vel Imperatorem Russiæ albæ. Russiæ etenim vt supra dictum est, Moschorum Duci subiecta, Alba dicitur, ea verò cui Polonorum Rex præest (quamuis & Albæ partem possideat) nigra appellatur Russiæ. Vel etiã ideo dictum esse Regem Album Moschorum Principem existimo, quod in colæ omnium Regionum

Titulus Moschouia Ducis.

Czar diuisionis regis significans exponitur.

num ipsius imperio subiectarum, vestibus albis & pileis plerumq; vtantur. Porrò Basilium moderni Principis parens, ad Romanum Pontificem & Imperatorem, ad Reges itidem Dania & Suetiæ, Magistrumq; Liunia, & ad Turcam scribens, Regis titulo vtebatur. Ad Regem autem Polonia nunquam Regis, nisi magni Ducis titulum præsumebat. Nunc verò præsens magnus Dux Moschouia, & ad Regem Polonia (quod pater non faciebat) Regis titulo vtitur, sed à Polono nunquam nisi magni Ducis titulo honoratur.

Hic Princeps Moschouie Ioannes Basiliades imperio quod in suos exercet, omnes facile vniuersi orbis Monarchas superat, nam autoritate sua (vel potius tyrannidè) tam in spirituales quam in seculares & cuiusuis conditionis homines vtitur, liberè & ex voluntate sua de omnium & vita & bonis (nemine obstrepente) constituit, consiliarium enim nullus est apud eum tantæ autoritatis, qui dissuadere aut sibi in re aliqua quamuis iniustissima resistere audeat. Omnes deniq; tam proceres quam consiliarij, & totus equestris & spiritualis ordo, fatentur publicè voluntatem sui Principis, & quicquid Princeps quamuis perperâ egerit, ex voluntate Dei agere. Ob id etiam clauigerum & cubiculariū executoremq; voluntatis Diuinæ eum credunt esse. Vnde & Princeps ipse si quando preces consiliarium interponuntur ad se pro re aliqua idonea, respondere solet, cum Deo placuerit, vel si Deus iusserit, faciam. Ita quoq; si de re aliqua incerta & dubia Moschouitas interrogaueris, cōmuniter secundum consuetudinem respondent, Deus nouit & magnus Dux, vel Deus sic voluit & magnus Princeps. Denique in computationibus vnus ad alium præbrens, primo salutem magno Duci, omniaq; fausta & foelicia nomine proprio eum appellantes, & titulos Regionum enumerantes exoptant, idem ante & post prandium omnes & singuli optare solent. Etsi aliquid peruersè pessimèq; & cum Reipub. dispendio Princeps fecerit, ab omnibus tanquam res foelicissimas & vtilissimas gesserit laudatur. Affinibus cognatisq; suis nec arces ad legitime possidendum permittit, nec confidit, solummodo aliquos secundum arbitrium suum qui sibi placuerint arcibus & possessionibus certis proponit, & tandem illis qualibet de causa infensus, omnia vt sua adimit. Ex plebeijs equites, Palatinos, & Consiliarios plerumq; secundum voluntatem suam nullo repugnante facit, ex consiliarijs deinde siue equestris ordinis hominibus plebeios, omnibus bonis illis ademptis & publicatis reddit. Eodem modo Metropolitans, Episcopos, Abbates, Prioresq; Monasteriorum suo iudicio eligit & deponit, omnes iuxta durissima seruitute præmit, prout supra in expeditione bellica consuetudineq; gentis latius diximus.

Sed cum hæc tota gens Moschorum Duci subiecta magis seruitute quam libertate gaudeat, incertum est an suis moribus conformem tantum Tyrannum exigant, à quo insolentia eorū domaretur. Nam hoc plerumq; in illis Regionibus obseruatur, quod serui apud Dominos, & vxores apud viros gratiam, si ab eis frequentius verberentur habere, & amore se profecutos dicunt. Contra si in eos non animaduertitur, vllum signum amoris in se exhibitum conquiruntur, & non solum serui sed & plerique nobiles, magni viri & consiliarij, frequenter à magno Duce absq; vlla dedecoris nota publicè siue priuatim baculis verberantur. Illi verò tunc temporis amoris signum Principem in se exhibuisse gloriantur, verberatiq; gratias Principi agunt, dicentes: Sanus tu sis & incollumis Domine, Rex & Dux magne, quod me seruum rusticumq; tuum verberibus emendare dignatus sis. Qua ratione, probatur eos suis moribus conformem Dominum (velut quondam Ranæ Regem Ciconiam) necessario exigere. Sed his Moschorum Princeps Ioannes Basiliades leges huius Tyrannidis supra modū (iusticia iudice) excedere videtur, qua non solum prædecesores suos (qui id secundum morem & consuetudinem gentis faciebant) superauit, sed illos omnes Tyrannos, qui ante & post Christum ad hæc vsque tempora fuerunt, vtpote Neronem, Valerianum, Dionisium, Decium, Maximinum, Iulianumq; & ceteros omnes.

Hi etenim quamuis etiam sæpius Tyrannidem nefandam exercuerint, attamen

Autoritas magni Ducis.

Seruitus Moschorum.

Amplificatio Tyrannidis Moschorum Ducis.

MOSCHOVIAE

aliquanto tollerabiliorem, sed in hoc Principe tantam Tyrannidem dictu miram, breuiq; temporis interuallo crudeliter perpetrata videre licbit, quam nos bona fide conscriptam Lectori benigno offerimus.

INITIVM TYRANNIDIS MOSCHORVM PRINCIPIS
Ioannis Basiliadis.

Initium
Tyranni-
dis.

Nno partæ humano generi per Christum salutis, supra Millesimū Quingentesimum Sexagesimo: Ioannes Basiliades magnus Moschorum Dux, postquam Poloczko Arcem & ciuitatem celebrem Lituaniæ ademisset, rei prosperè gestæ successu elatus, in quandam insolentiam prolapsus est. Inprimisq; ad ea quæ pater, auusq; suus inceperant continuanda, & perficienda, animum apposuit: omnes nimirum Principes & alios quosuis Magnates castris, possessionibus & munitionibus exuere, Postea omnes magnarū & antiquarum familiarum viros, quos suæ tyrannidi contrarios cernebat trucidare, de medioq; tollere cepit. Huius igitur cædis & tyrannidis à magno viro Owczinino, Demetrio nomine (filio illius Owcinae olim tutoris sui, qui in Starodubarce captus, Vilnæ Lituaniæ Metropoli in vinculis mortuus est) exordium sumpsit, hoc modo. Inuitauit eum sub amicitia prætextu ad cœnandum secum, ibiq; inter comptandum ipse magnus Dux vas quoddam ingentis capedinis impletum mellis liquore, illi Owczinino profanitate sua, (prout gentis mos est) vno haustu iam temulento ebibendum obtulit, qui iam ferè potu oppressus, ne medium quidem ebibere potuit, qua de causa magnus Dux perfidiam ei exprobrauit, dicens: Siccine mihi Domino tuo cuncta bona exoptas? Siccine me Principem tuum clementem diligis? Sed quia hic præbibere pro salute mea noluisti, ad cellarium meum vbi varij potus reconduntur vade, illicq; pro incollumitate mea præbibes. Ille miser iam ebrius, verbis placidis magni Ducis, quasi fidelibus deceptus, ad cellarium cum his qui ad eum occidendū erant subornati perrexit, à quibus ibidem crudeliter suffocatus est. Postridie verò ad domum prædicti Owczinini magnus Dux (quasi rei ignarus) misit, mandans vt ad se veniret, vxor verò sua respondit, maritum hesternæ die ad magnum Ducem cœnatum profectum esse, & ab hoc tempore adhuc domum non rediisse, sic igitur res vbi fuerit, vel quo abierit prædictus Demetrius Owczininus in dubio stabat. Hæc autè præcipua causa necis eius erat: Fouebat quendam iuuenem magnus Dux Theodorum nomine, Bosmani cuiusdam nobilis filium, cum quo Sodomiam contra opus naturæ (dictu nefandam) explebat, cum isto prædictus Owczininus quadam die ad iurgia deuenit, inter iurgandum autem (vt fit) hoc nefandum facinus ei exprobrauit, dicens: tu Sodomia turpi Principi inseruis, ego verò ex magna profapia ortus, semper cum prædecessoribus magna cum laude & Reipub. vtilitate Principi serui. Ille igitur iuuenis tali ignominia affectus, ad magnum Ducem fens venit, Owczininumq; talia sibi exprobrasse accusauit. Et ab hoc tempore magnus Dux insidias struere cepit, quo modo Owczininus de vita tolleretur, donec voti compos effectus est.

Moschus
tyranni-
dem multi-
tur.

Porro hoc clanculario furtiuoq; mortis genere, plurimos magni nominis viros iugulare suffocareq; procurauit, nemine contra talia ne quidem mussitare audente, donec Metropolitanus ipse re considerata, Episcopiq; & omnes equestres viri, ad eum conuenerunt, exoptulantes & interrogantes, quamobrem sic innocenter populum suum, insignesq; viros, absque vlla criminis nota de medio tolleret, quorum conuentu & persuasionibus per semestre anni spatium humanior, & quasi mansuetior effectus erat. Interea tamen cogitare & moliri cepit, quo pacto suæ Tyrannidi conformes seruos & aulicos, quorum opera in explenda crudelitate vteretur conduceret & conscriberet. Finxit igitur se iam velle imperium abdicaturū, & Monasticam vitam religiosè in pace transacturum, filiosq; imperio præpositurum. Conuentu itaque generali celebrato, nobilibus & proceribus imperij dixit. Ecce habetis duos filios meos legitimos hæredes

DESCRIPTIO.

94

hæredes, qui vniuerso imperio nostro præerunt. Vos verò omnes obedientiam suam & operam illis in iuuando Regimine, & defendendis finitibus imperij præstabitis, si autem aliquid grauius acciderit, ad me consilium deferte, cum non longè à vobis in Monasterio abfuerim. Confestim ergo per amplam arcam extra ciuitatem Moschouiam delegit, & curiam in ea amplissimam cum innumeris ædificijs muro cinctam erigere fecit. Qua extructa arces præstantiores cum optimis annuis redditibus, ex vniuerso imperio delectu habito sibi specialiter (sub prætextu monasticæ vitæ ducendæ) appropriauit. Cum itaq; in curia prædicta omnibus necessarijs munita & prouisa, quasi imperio abdicato filijsq; cõcesso, seorsue maneret ingentem facinororum manum qui suas partes sequerentur satellitumq; coegit, & ad pristinum propositum quod nuper statuerat de excidendis de medio, tolendis antiquarū familiarum principibus viris redijt, ad omnesq; & singulas arces, quarum præfectos, magni nominis viros occidere proposuit, Sexaginta plusue aliquando ex suæ factionis satellitibus, equites, quasi præfidiarios cum literis misit, qui in arce tam diu sub prætextu præsidij manebant, donec eius præfectum à Principe neci designarum inopinatè opprimerent, & membratim dissecarent. Et cum iam aliquem ex ijs Principibus viris occidit, tunc & omnes cognatos, affines, fratres, & omnem deniq; Progeniem, occidere & funditus extirpare facit. Et hoc modo plurimas Principales familias, monasticam vitam ducens, exterminauit, & postea imperium vt & prius administrare cepit.

Moschus
imperium
maliciose
abdicat.

Moschus
satellites
maliciose
conscribit.

DE ROSTOVIENSIS DUCIS NECE.

Vcatus Rostouiensis, cuius superius mentionem fecimus secundo genitis, magnorum Ducum Russiæ, attributus erat. Hunc etiam Basilius magnus Dux vt & cæteros sibi appropriauit, hæredibus subiugatis parua redituum portione concessa. Ex his Ducibus vltimus erat relictus hæres Petrus nomine, Præfectus Nouogrodie inferioris, quem modernus magnus Moschoꝝ Dux cum progenie sua de medio sustulit hoc modo. Quadraginta equites factionis suæ in Nouogrodiam inferiorem destinauit, quibus vt tibi caput præfecti prædicti Ducis Rostouiensis abscisum, attulerint mandauit. Illi igitur equites prædictum Ducem in Ecclesia orantem preuenientes, sic allocuti sunt: Domine Rostovski mandato magni Ducis à nobis nunc capieris. Ille confestim mandato audito baculum quem manu gestabat in terram abiicit, innuens se officiu cui præpositus erat iam abdicare, nam Princeps Moschouia cum aliquem nobilium in officio præponit, tunc illi in manum baculū dare solet, quo significatur, vt ei in omnibus velut Principi obtemperaretur, Tandem cum aliquis officio degradatur, tum baculū illum in manus Principis vel eius vices gerentis reddere solet. Cum itaq; in Ecclesia prædictus Dux Rostouiensis caperetur, vestibus spoliatus est, vt nudus velut matris aluo egressus staret, postea in trahæas vinctus positus & alligatus est. Cumq; iam tribus miliarib. à Nouogrodia auertus esset, illi qui eum vehabant ad flumen Wolgam substituerūt, Dux verò vinctus quare starent causam percontabatur, qui se equos velle adaquasse dicunt, ille contra, non equis hanc aquam sed mihi (quasi mortis præcius) bibere, & nunquam ebibere, respondit. Confestim ergo præfectus equitum ei iacenti caput securi amputauit, cadauer verò in flumen gelu concretum mersum est. Cum autem caput illius Principi allatū est, ipse Princeps manu & capite nutans dixit, ach caput caput, multum sanguinis viuum existens effudisti, (bellicosissimus enim extitit) & nunc mortuum eundem effundes, his dictis fremens pede illud trusit, & in profluenta abijcere iussit, postea omnes amicos & totam progeniem quinquaginta hominum funditus erradicare excideretq; (possessionibus omnibus eorum publicatis) fecit, seruosq; eius præcipuos quaterdenos vinctos in carcerem intrusit.

Rostovski
capitur.

Tyrannis
ingens.

Moschus
contumæ-
lia inuacat.

Hæc tota gens Moschouitica id à natura ipsa inditum habet, vt sese alterutrum qualibet de causa per phas siue nephas accusarent, contumeliosq; varijs se inuicem afficiunt, & res suas vnus in alterius domum clanculum frequenter inijt siue importat.

MOSCHOVIAE

easdemque furto sibi ablatas dicit. Magnus vero Dux cum vnus alium qualibet de re accuset, libenter audit, iam etenim occasionem occidendi illius qui accusatur habet. In curia autem illius quando conuentum, vel aliquid tale celebrat, vel morti aliquem adiudicat destinatur, neque; submissa neque; clara voce aliquid cum socio musites, nec rideas, nec festiuum hilaremque; vultum praeferas, confestim enim interrogaberis cur rides? cur hilaris es? &c. sentis tu aliquid cum inimicis magni Principis, continuo igitur a delatoribus coram magno Duce accusatur, accusatus vero iussu Principis, nulla purgatione criminis obiecti concessa a satellitibus arripitur, atque membratim disseccatur, aut in aquas capite auulso projicitur.

DE IOANNIS PIOTROVICZ, PALATINI SUPREMI
Moschouiae falso accusati, crudeli nece.

Anno virginis salutiferi partus supra Millesimum Quingentesimum Sextagesimo octauo. Cum Rex Poloniae Sigismundus Augustus, Magnus Dux Lituaniae, ad campos Radoscouicenses cum vniuersis Lituaniae viribus in castris esset, fines Moschouiticos inuasurus: Magnus Moschouiae Dux in Wielikieluki ciuitate cum praedictiarijs copijs tunc temporis excubabat, postea cum Rex Poloniae ex castris re infecta & intentata discessisset, Magnus Dux in Moschouiam ciuitatem reuersus est, & ibi progressum quendam nobilium suorum sibi contrarium offendit. Praecipue vero quidam magni nominis vir Ioannes Piotrouicz, Palatinus principalis, & vices gerens Moschouiae apud eum, per delatores falso & contumeliose accusatus est, quasi ille magnum Ducatum ambiret, quem magnus Dux confestim nulla purgatione criminis obiecti audita omnibus bonis, mobilibus & immobilibus spoliare fecit, ipsumque in bellum contra Tartaros proficiscere iussit. Ille miser omni suppellectili spoliatus ne equum quidem, in quo ad id praescriptum bellum proficisceretur relictum habuit, Monachus tamen quidam eius miseriae condolens, equum ei accomodauit, in quo contra Tartaros mandatum Principis adimplens, solus tantum (qui nuper catetua seruorum committabatur) profectus est. Ex bello tandem reuersus, ad magnum Ducem citatur, omnesque; nobiles & caeteri magnates ad tempus designatum in Moschouiam conuocantur. Praedictus igitur Ioannes Piotrouicz ad tribunal citatus, vxori, liberis, caeterisque affinis, valedicens, necis futurae praescius, Magno Duci se praesentauit. Statim ergo ab ipso Principe ornamentis Ducalibus, Diademate, & Sceptro, solemniter insignitus in sede siue Maestate Regia ad id erecta collocatur, cumque; iam sic insignitus & ornatus sederet, omni conuentu nobilium & magnatum circumstante, ipse magnus Dux coram eo stans, capite adaperto, quasi honorem exhibens, caput & genua (secundum morem gentis) inclinabat, dicens, Aue magne Dux & Monarcha Russiae, en obtinui quod affectabas, en habes quod ambiebas, voluisti enim in locum meum magnum Monarchatum Russiae (sic enim falso accusatus erat) succedere, en ego ipse te iam magnum Ducem solenniter creauit, sed sicut habui potestatem, te magnum Ducem creandi, ita etiam potens sum te hac de sede & dignitate degradandi, his dictis, cultellum oblongum, siue pugionem ipse in cor eius aliquoties infixit, omnisque turba nobilium circumstantium in eum sic crudeliter pugionibus & cultellis saeuiebat, quoad usque omnia viscera & praecordia ex eo in terram profluerent. Cadauer tandem crudeliter vulneribus confectum, ex arce in forum extractum est. Deinde omnes seruos eius praecipuos laqueis iugulare, trucidare, & aquis obruere mandauit. Tandem in arcem Columna, quam praedicto Ioanni cum omnibus prouentibus, olim concesserat, profectus, omnes quotquot in ea arce & ciuitate ad trecenta plusue hominum inuenit, aquis immergere, trucidareque fecit, dicens: Occidite, iugulate, aquis obruite hos malefactores, sentiebant enim cum inimico meo periuro & perfido. Postea per inter-

Judicium
Tyranni.

Crudelis
Tyranni.

DESCRIPTIO.

93

gram ferè anni spatium possessionis praedicti Ioannis ciuitates, & villas, vastabundus igne & ferro peragrabat, vbi vero nobiles subditos huius Ioannis, siue Boiarones, (erat enim magnus homo habens sub sua ditione alios nobiles) offendit, hos omnes in vnam habitationem coactos & oclusos succendere iussit, pulueribus, tormentarijs subpositis, omnesque; vi accensi pulueris in aërem velut aues volantes eiciebantur. Inuenta, insuper omnis generis ad caenam & selem vsque in frustra membratim disseccare, proterere & in nihilum conuertere, villas & praedia, igne succendere cineribusque commiscere fecit, vxores vero horum nobilium, & virgines coram se turpiter constuprandas satellitibus exposuit, postea easdem in frustra disseccare mandauit. Colonorum autem & infimae conditionis coniuges vestibus spoliatas, in syluam nudas perinde vt matris a luo egressas, vel vt brutum pecus agere iussit, in syluis autem satellites latentes subordinati erant. Cumque; illae miserimae mulierculae syluae appropinquarent satellites, cum impetu in eas irruerunt, cedentes & varijs plagis afficientes, illae timidae per campos & syluas pallantes & idemtidem discurrentes omnia fletibus & eiulatu complebant. Sic itaque; omnibus possessionibus praedicti Ioannis Piotrouicz olim Palatini Moschouiae denastatis, & funditus extirpatis vxorem eius in Monasterium intrusit, progeniem autem eius, totam denique familiam a paruo ad minimum eradicauit.

CANCELARIO SVO QUID FECERIT.

Odem supradicto anno trucidato tam insigni viro cum tota familia sua, Cancellarium suum Kozarin Dubrowski dictum, falso accusatum (quasi ille subditis nobilium siue Boiaronum, largitionibus corruptus tormenta bellica in suis curribus & equis ducere non iuberet, prout mos est, & quod solummodo magni Ducis id munus obirent) crudeliter hoc modo trucidauit: Satellitibus suis mandauit, vt in domum praedicti cancellarij impetu facerent, ipsumque; membratim (quamuis criminis non conuictum) disseccarent, quod & dictu otius executum est, nam satellites inopinatum ipsum cancellarium cum filijs duobus membratim securibus ad mensam sedentem crudeliter disseccarunt, disseccatosque; in puteum qui in medio eiusdem curiae erat proiecerunt. Superfuit autem adhuc huius Cancellarij filius tertius, qui hoc die quo Pater suus occisus est, ad conuiuium quoddam inuitatus profectus erat, cumque; de patris tam crudeli fratrumque; nece audisset, in domum amplius redire non audebat, sed per integrum ferè annum, idemtidem praetimore vagabundus circumambulabat. Cum vero nunciatum esset magno Duci adhuc vnum filium Cancellarij Kozarini superesse, iussit eum per omnes regiones & ciuitates tam diu inquirere, donec inueniretur, quem captum & in Moschouiam adductum, magnus Dux quatuor ingentibus rotis ad id excogitatis, in quatuor partes disrupere fecit. Est autem hoc instrumentum quatuor Rotarum ab hoc magno Duce moderno pro cruciandis hominibus adinuentum, ad primam rotam vna manus, ad secundam altera, eodem modo vterque; pes ad caeteras duas rotas alligatur. Singulas vero rotas quindecim viri trahunt, tunc ibi & si ferreus vel Adamantinus homo fuerit, a sexaginta viris transfuersim crudeliter tractus disrupitur, & membratim dilaceratur. Ipse autem praesens ad hoc supplicij genus spectare solet, cumque; iam aliquis eo inspiciente sic disrupitur, gentili voce saltado hoyda, hoyda, proferens vociferare solet, quasi aliquod opus egregium perfecit. Omnis quoque; Nobilium & plebeiū circumstantis turba eadem voce Principi suo correspondere manibus complaudendo solent. Nam si aliquem lugubri tristisque vultu sub id temporis conspexerit, vel si aliquis illi hoyda hoyda vociferanti exhilarandi particula non responderet, statim satellitibus eum arripere & disseccare mandat, dicens: perfide & tu sentiebas cum hoc inimico meo, cur ei condoles? quare de nece eius contristaris? &c.

Cancellarij cum
duobus filiis occisus.

Tertium
Cancellarij filium
rotis disrupitur.

Instrumentum
morteis crudelis.

M O S C H O V I A E
QVALEM GRATIAM MAGNVS DVX SOCERO
suo exhibuerit.

Michaël Temrucouicz cognomine, claræ familiæ vir, magni Ducis Socer, tali amore prosequitur, q̄ interdum per duas amplius uè hebdomadas magnus Dux gratiam amicitiamq̄ ei exhibet. Postea cum eidem qualibet leui de causa inensus fuerit, tunc ad singulas portas, ianuasq̄; curiæ illius, vrsos indomitos horribilesq̄; tres vel quatuor alligare mandat, qui omnes è curia exire volentes vnguibus confestim dilacerarent. Interdum ergo Dominus Socer in ædibus clausus sedit, & si quid habet, comedit, bibit, & hij vrsi aliquando per duas, tresue hebdomadas à foribus curiæ non abducuntur. Quando etiam eundem Socerum suum supradictum Magnus Dux peccunijs abundare intelligit, tunc cum iubet arripere crimine ei falso obiecto, & in locum vbi debitores secundum morem gentis baculis virgisque caduntur ducere, ibique tam diu iussu Principis virgis verberatur, donec omnem thesaurum indicare cogatur. Quando autem in eo magnus Dux nihil potest verberibus extorquere, tunc ei ipse ex thesauro suo certam summam peccuniæ numerare solet. Hoc itaq; modo magnus Dux socerum suum tractat, aliquando eum thesauro spoliat, aliquando ditat. Interdum verò cum se huic socero suo benigniorem exhibet, tunc ipsi soli parcat, sed præcipuum eius & intimum seruum (qui vices Domini suppleret) arripere & tam diu verberare iubet, donec thesaurum Domini sui indicaret, aliquando etiam Dominus seruo innocenter cæso condolens, tantum pecuniæ pro eo numerare solet, quantum magnus Dux imperauerit. Quadam etiam vice euenit, quod vector prædicti Michaëlis cum vectore magni Ducis in via forte congressus, ibi ambo inter se litem excitauerunt, ac inter iurgia ad pugnam deuenerunt. Vector igitur magni Ducis grauius percussus ad Marschaleum, siue palatij Magistrum veniens, à vectore Soceri magni Ducis se verberatum conquestus est. Magister palatij causam ad magnum Ducem detulit, qui continuo reaudita, absque partis accusatæ purgatione, satellites suos in curiam prædicti soceri sui misit, eisq̄; ut tres seruos illius præcipuos in foribus laqueis suspenderent mandauit. Sic ergo illi serui suspensi in foribus pendebant, & omnes ex domo exire, & in domum intrare volentes, per illas fores subter suspensos ambulare duabus hebdomadis cogebantur, donec iussu Principis deponerentur.

*Sex pro
Cerberato
vno sa-
spensi.*

DE CRYDELI MAGNI DVCIS MOSCHORVM TYRAN-
nide, quam in Nouogrodia Magna, Plskouia, Tweria, & Nerua Ciuitatibus
perpetrauit Anno Domini 1569.

Anno per Christum salutis parte supra Millesimum quingentesimum sexagesimo nono, cum Princeps Moschouicæ rescivit Nouogrodenfes, Plskouienfes & Thwerenfes ad Regis Poloniæ Magnique Ducis Lituaniæ partes aliquantulum propensiores esse, statim quomodo id vlceretur cogitare cepit, & ut inopinatos eos, & præter spem securos opprimeret, hoc modo imprimis progressus est. Omnibus & singulis vtriusque sexus hominibus, tam viris quam foeminis, senibus & pueris sub poena capitali interdixit, ne quisquam ea via quæ ex Moschouia in magnam Nouogrodiam ducit, ire proficiscereue præsumeret. Deinde cum iam numerofo accinctus exercitu de curia Alexandroua Sloboda dicta, ad Nouogrodenfes vlcerendos, & funditus exterminandos egressus esset, præfidiariorum satellitum ante se septingentos præmisit, totidemque à tergo & in omnibus circumquaque locis præfidiarios subordinauit, qui omnes quoscunque ea via interdita euntes inuenerunt, securibus membratim cum iumentis, curribus, & id genus alijs rebus dissecabant, ita vt nec ex Moschouia in Nouogrodiam, nec ex Nouogrodia in Moschouiam quisquam viuentium transire poterit, nemoque propositum Prin-

D E S C R I P T I O.

Principis quo cõtenderet excepto vno Secretario Ophanasio Wiazimski, scire potuit, nam hæc omnia tam cautè & callidè peragebantur, vt inopinati & vndequaq; inclusi Nouogrodenfes citius opprimerentur, & nusquã euadere possint. Cumq; iam à Nouogrodia magna quasi per medium militaris cum exercitu abesset, tum demum miseri Nouogrodenfes diem iudicij sibi imminere cognouerunt, etenim satellites emissarij equitelq; tractum Nouogrodensem igne & ferro hostiliter vastabãt, omnes homines cuiuscunque conditionis fuerint nobiles & plebeios cædebant, iugulabant, membratimq; dissecabant. Insuper iumenta omnia, viccos & pagos flamma absumebant, satellites etiam præfidiarij qui viarum transitus vbiq; custodiebant, neminem post Principem transire (quamuis seruum ipsius proprium) sinebant, sed omnes quoscunque offenderint membratim dissecant. Verebatur enim magnus Dux subditorum suorum, nobilium & magnatum quorundã erga se conpirationem, & insidias. Tandem in ipsam Nouogrodiam magnam, satellitorũ aliquot millia, cum equitibus Tartaris præmisit, ad spoliandos & depradandos omnibus bonis ciues, quos ipse statim cum toto exercitu secutus est, & omnes obuios trucidare, membratimq; dissecare, equis protegere, lanceis induere iussit. Ipse quoq; manu propria cum filio natu maiore plurimos lancea transfigebat. Postea duas vastas areas septis ligneis circumdare, & trabibus obstruere, illicque omnes ciues præstantiores vinctos cogere & implere fecit, quos ipse cum filio hastis tam diu crudeliter, equis calcariibus adactis, magno impetu transfigebat, & trucidabat, donec vterq; anhelans defatigaretur. Tandem ad Satellites circumstantes, fremebundus dixit: Irruite in hos perfidos, secate, dissecate, trucidate, neminemq; viuum relinquire, Illi confestim dicto otius in eam multitudinem ciuium vinctorum turmatim stantem, impetu facto, omnes ad vnum membratim dissecarunt, & in aquas proiecerunt. Deinde aliquot centena hominum in flumen gelu concretum, quod mediam ciuitatem interfuit, implere glaciemque in circuitu eorum circumcidere iussit, qui omnes glacie circumcisa fundum petente, aquis immerfi & obruti sunt.

*Regionem
suam va-
stat Mo-
schus.*

*Manu pro-
pria cum
filio ma-
gnus Dux
ciues truci-
dat.*

Tantam igitur in Nouogrodia magna ciuitate celebri & totius Russiæ primaria magnus Dux tyrannidem perpetravit, vt 2770. ciuium excepto paupere vulgo, sexuq; foemineo trucidati & aquis obruti fuerint. Monasteria quoq; in toto Nouogrodenfi tractu 175. spoliare, depradare, quædam hostiliter flammis comburere, Monachosque trucidare & aquis obruere fecit. Vestimenta sericea & id genus ornamentorum ciuilium satellitibus in prædam concessit, auro & argento (cuius ineffabile pondus de Ecclesijs & mercatorum thesauris compilauit) sibi relicto, domos etiam ciuium spoliatas dirripere, euertere, & destruere fecit. Tantaq; damna mercatoribus, cæterisq; ciuibus in hac celebri vrbe edidit, vt nequaquã refarciri, & iusta computatione æstimari possint. Cere quoq; innumerabiles massas ab annis viginti plusuè apud mercatores repositas in flammis proijcere & in nihilum conuertere iussit, cæra etenim Nouogrodenfium, pellesq; ferarum, præcipuæ merces erant. Cumq; prædictam ciuitatem funditus iam deuastasset, & totum ferè tractum eius crudeliter depopulasset, quingentos equites in Neruiam ciuitatem Liuoniæ finitimam, vbi Nouogrodenfes merces suas deponere solebant destinavit, & per totã ciuitatem proclamare iussit, ne aliquis merces Nouogrodenfium sub poena capitis & omnium bonorum priuatione emere, aut sibi quolibet modo appropriare audeat. Omnes verò ciues Neruienses, qui à Nouogrodenfibus aliquid mercium clanculario emerunt membratim dissecati, & in lacum proiecti, possessiones verò eorum vna cum domibus igne combustæ sunt. Pauperes etiam omnes & mendicos, qui præ nimia fame (tunc temporis grassante) cælorum cadauera coquebant & manducabant, illi Satellites iussu Principis trucidauerunt, trucidatosque in profluentem abiecerunt, & omnes merces Nouogrodenfium varij generis, quas illic repositas inuenerunt, in vnum locum congestas succenderunt.

*Numerus
occisorum*

Spolia.

Damna.

*Nerua
popula-
tur.*

*Mendici
trucidan-
tur.*

M O S C H O V I A E
ARCHIEPISCOPO NOVOGRODENSIS
quid contigerit.

Vm ita crudeliter Moschorū Princeps Nouogrodiam magnam vastaret, ab Archiepiscopo eiusdem ciuitatis (qui Ruthenico idiomate Wladika dicitur) ad cibum capiendum inuitatus est. Ille nulla excusatione interiecta, hora prandendi statuta in aedes Archiepiscopi Satellitum armata manu stipatus venit. Inter prandendū autem Ecclesiam Sanctæ Zophiæ, auri & argenti ditissimam (ad quam omnes ferè ciues thesauros suos, quasi in locū tutissimum comportarant) spoliare & funditus depredate iussit. Postea prandio peracto Archiepiscopum (à quo ad cibum capiendum inuitatus erat) omnibus ornamentis, vestibusq; Archiepiscopalis denudauit, dicens: minimè tibi conuenit Archiepiscopus esse, sed potius tibicinem & vtricularium, vrsorumq; ad choreas peritorū, ductorem. Ideò melius tibi est vxorem ducere quam ego tibi delegi. Ceteris autem Abbatibus, & Monasteriorum Prioribus, qui prandio intererat dixit, vos omnes ad nuptias Archiepiscopi vestri celebrandas inuito, sed vt etiā ad huius conuiuij necessaria comparanda singuli symbola daretis oportet. Omnes igitur Abbates Prioresq; imperatā & præscriptam summam pecuniæ magno Duci numerare coacti sint, vt ad minimum numerum omnes penitus spoliati & excoriati fuerint, metu etenim tormentorum terri, omne argentum quantum quisq; habebat Principis impulsu exhibuerunt. Cum igitur ab eis hæc symbola exegisset minisq; & tormentis extorsisset, equam albam præguantem adducere iussit, eamq; Archiepiscopo digito indicans dixit: En vxorem habes suam ascende super illam, & in Moschouiam proficiscere, illicque te in numerum siue contubernium tibicinum & citharedorum, qui vrsos saltatrices ducunt inscribere da. Ille miser inuitus super equam prægnantem viloso panno vestitus ascendere compulsus est, iamq; desuper sedenti iussu Principis pedes sub ventrem equæ alligati sunt, deinde ipse magnus Dux instrumenta musices, videlicet lyram, fistulam, tibiam & citharam illi Archiepiscopo iam sic equæ insidenti porrexit, dicens: En habes artificij tui instrumenta, plus enim tibi cithariste quam Archiepiscopatus officij arripit. Iam igitur hæc instrumenta musices exerce, & ad contubernium citharistarum in Moschouiam proficiscere, qui per totā ciuitatem in equa pedibus subtus alligatis sedens, vtricularios inflare, stridentibusq; & discrepantibus fistulis (nunquam licet in hoc genere musices exercitarus) miserum perstreperè carmen compulsus est. Hoc igitur modo prædictus Antistes Nouogrodensis Archiepiscopatus dignitate spoliatus, exutus omnibusq; bonis priuatus, & nefanda ignominia turpiter affectus extitit.

Monachi
trucidantur.

His peractis Monachos, Abbatesq;, & Priores Monasteriorum, ceterosq; Ecclesiasticos omnibus bonis spoliatos, vario mortis genere trucidare, securibus dissecare, lanceisq; induere, & aquis obruere fecit. Postea quendam magni nominis virū Theodorum Sirconij dictum captum, ad se in castra medio miliari à Nouogrodia sita adducere iussit, eumq; fure longo per medium alligare, & in fluuium Volchow dictum demergere fecit. Cumq; iam aquis penè obrueretur, rursus extractus est, extractumq; ipse magnus Dux interrogauit, dicens: Dic mihi quid in fundo huius fluuij vidisti? At ille respondit: Omnes demones magne Dux qui in hoc flumine & in lacubus Ladoga, Sladoga, Warminaq; degunt, ad tuam animam erripiendam, & in Tartaro demergendam, congregatos vidi. Ad hæc magnus Dux, rectè inquisi ait, ego verò pro huius visionis declaratione & expositione gratiam tibi præstabo. Cōfestim igitur eum arripere, & pedes in ahæno aqua buliente repleto, genuatenus coquere iussit, tam diu donec omnem thesaurum indicaret, erat enim auri & argenti ditissimus, duodecimq; monasteria suo sumptu fundauerat & erexerat. Cum verò sic crudeliter absq; vlla misericordia concoqueretur, triginta millia florenorum monetæ argenteæ indicauit. Tandem cum fratre Alexio, iussu Principis membratim dissecatus, & in proximum fluuium iniectus est.

Hac

D E S C R I P T I O.

98

Hæc insigni vrbe antiquissima, & celeberrima omnium ciuitatum Russiæ crudeliter deuastata ad Pskouiam ciuitatē amplissimam, Nouogrodia haud dissimilem, eodem modo hostiliter depopulanda profectus est. Cumq; iam ciuitati armato cum exercitu appropinquasset, ciues extrema sibi imminere videntes, singuli mensas vnusquisq; ante aedes suas adornauerunt, salq; & panem superposuerunt. Nam apud Moscos pane gratia, sale verò amor significatur. His itaq; dispositis obuiam magno Duci exeuntes, ad panem cum sale comedendum humiliter eum (vt gentis mos est) inuitarunt, dicens: Magne Rex & Dux celeberrime, Domine noster, nos seruuli tui fideles, humilibus & submissis votis, te ad panem cum sale comedendum inuitamus, nobisq; omnibus & bonis nostris vniuersis secundum placitum vttere, nam omnia bona que possidemus non nostra, sed tua pariter nobiscū sunt. Hac igitur humili Pskouiensium oblatione non nihil sedatus placatusq; extitit, morti destinatis pepercit. Sed ciues mercatoresq; ditiores auro & argento depredauit, Monachos etiam quosdam trucidare, membratim dissecare, aquis obruere, & duas Basilicas præcipuas thesauri ditissimas spoliavit, denique campanas de omnibus Ecclesijs abduxit.

In Pskouiam
am Bassinam
dam con-
tendit.

His in Pskouia exactis in Tveriam ciuitatem insignem olim Ducū Tverensium sedem profectus, tantam in ea tyrannidem quantam in Nouogrodia magna exercuit, incolas trucidauit, aquis obruit, bonisq; omnibus mobilibus & immobilibus spoliavit. Diuorum templa auro & argento depredauit, Lituanos etiam & Rutenos, numero quingentos qui in Poloczka arce capti in carceribus ibidem detinebantur, omnes iugulare trucidareq; fecit. Tartarorum quoq; decemnouem Magnates in bello captos & in eadem ciuitate carceribus detentos trucidare iussit, ad idq; exequendum Præfectum Satellitum Malutam Scuratom dictum destinauit. Tartari verò reanimaduersa, cum nihil aliud nisi præsens ante oculos exitiū, & miserabile mortis genus conspicerent, in desperationum adaacti inter se obstinatè & firmiter statuerunt, sese pariter quoad possint defendere, cultellos itaque in manicis absconditos singuli habebant, & cum prædictus Maluta cum cæteris satellitibus in eos cum impetu irrueret, Tartari unanimiter vt Leones rugientes strenuè sese defendere cœperunt, vnusquisq; eorum Ducem Satellitum Malutam cultello appetijt, ventremq; ei quamuis lorica induto ad intestinorum vsq; profluxum transfudit. Dum sic res atrociter Tartaris sese obstinatè defendentibus agitur, ex Satellitibus quatuor desiderati ceciderunt, vicemq; enormiter vulnerati, ceteriq; fugati re infecta discesserunt. Cumq; magno Duci processus rei nunciaretur, statim quingentos Scloppetarios cum bumbardis, & arcibus in subsidium illis satellitibus, contra decemnouem Tartaros misit, sicq; vndiq; circumuenti sagittis bumbardarumq; glandibus confecti, & membratim dissecati in profluentem abiecti sunt.

Tveria
& statur.

D E T Y R A N N I D E Q V A M S Y P E R I N T I M V M S E C R E T A R I V M
Consiliariumq; suum Magnus Dux exercuit.

Vm proposuerat magnus Dux has supradictas ciuitates funditus deuastare, tum id tam cautè callidè & occultè peragebat, vt propositum suum nemini, nisi cuidam Ophanasio Wiazimski (quem vnice diligebat) reuelauerit, & aliquando bis per noctem delectulo surgens, ad prædictum Ophanasium consultandi disceptantiq; de progressu rei gratia, ambulare non grauabatur, & quamuis etiam Italum Arnolphum Doctorem medicinæ singulari gratia prosequeretur, attamen nunquā nisi per manus huius Ophanasij medicinas sumebat, cumq; pro vnico alumno habebat. Hic autem Ophanasius Hreorum quendam Lowczik dictum, magno Duci cōmendauerat, & iam in gratia apud magnum Ducem habebatur. Qui beneficij ingratus prædictum Ophanasium benefactorem suum, ad magnum Ducem per contumeliam criminaliter detulit, quasi ille arcanum sibi creditum de vastandis Nouogrodensibus & Tverensibus quibusdam reuelasset. Cuius fal-

S ij

sis dictis magnus Dux persuasus fidem adhibuit, sed non statim se accusato iratum exhibuit, sub prætextu enim pristinae gratiæ & amicitia, seorsim cum eo arcana consilia, ut solitus erat, varijs de rebus cõferebat, aliud simulando fingendoq; aliud animo occultando, malumque & exitium ei sub dolo amoris specie machinando. Postea quadam die magnus Dux cum prædicto Ophanasio simili modo consilia conferens, satellitibus suis seruos eius præcipuos interea trucidare iussit, quod & factum est, egregiisq; ille Ophanasius à magno Duce, seruos suos misere trucidatos videns, quasi non videret oculis auersis præterijt. Deinde iussu Principis bonis omnibus spoliatus, & funditus deprædatus, ex familiaq; eius decemseptē viri insigniores occisi sunt. Ipsum autem magnus Dux bonis omnibus spoliatum, in locum publicum, vbi debitoribus baculis ceduntur (prourgentis mos est) ducere iussit, & tamdiu crudeliter verberare, donec omne argentum & aurum quod adhuc secreto reconditum habuit indicare compulsus fuerit, nihilominus tamen qualibet die bis terue per crura baculis crudeliter verberabatur, iamq; cutis in eo præduris verberibus perinde vt timpana intumescerebat, attamē adhuc eò grauius torquebatur, donec tormentis crudelissimis eò adactus esset, vt contumelia aliquot ciues Moschouenses quos ditiores sciebat afficeret, quasi sibi magnam summam pecuniarum debiti fuerint, & quantā apud aliquem summam pecuniarum indicauit, tantam illi Principi numerare & rependere (quamuis nihil debiti sed per contumeliam accusati) compulsi sunt. Neq; hac quidem effera tyrannide, tantq; summæ argenti à nihil debentibus exactioe sibi temperauit, vt explendę crudelitati satisfecerit, sed ipsum adhuc eò crudelius torquere iussit, crura pedum baculis tondendo, donec præ nimis verberibus spiritū exhalaret. Postea seruos eius reliquos (quibusdā fuga dilapsis) trucidauit, virgines quoq; vxoris eius pedisequas, quadragenas numero, quæ acu pingere peritissimè, filoq; aureo intexere, & opus Phrigianum conficere nouerant: ex quibus forma præstantiores & pulchriores selegit ad suam explendam libidinem.

MAGNVS DVX, SEX PRAESTANTES VIROS. PROPTER LORICAM inauratam crudelissimè necari iussit.

Timothei Moschouensis crudelis fortuna.

Vm Timotheus Masalski, Lithuanus nobilis, illustri genere natus, captus in bello, tetro diuturnoq; carcere detineretur à Magno Duce, & idem Magnus Dux iussisset crudeliter tolli e medio, Palatinus vrbis Moschouie Ioannem Piotrouicium, vt supra dictum est, tum quidam ex famulis Palatini, animaduertens fortunas domini sui, & bona omnia miserè perdidit ac diripi, neue omnia perirent, & nihil haberet: occultè accepit elegantem loricam inauratam. eamq; socijs suis seruandam tradidit, qui eodem in carcere erant, vbi & Timotheus Masalski: Postea factū est, vt illi eam oppignorarent Timotheo, qui eam seruandam dedit famulo, is autem liber erat, & suo domino in vinculis seruebat. Itaque famulus, dum defert loricam in hospitium suum incidit in Vigiles, capitur & statim offertur præfecto carceris, qui cum videret esse preciosam loricam, illam sibi vindicauit & occultauit. Erant autem & in eodem carcere, duo ex sagittarijs sclopetarijsue Magni Ducis, qui istud viderant. Quare consiliarijs Principis hanc rem detegunt, & referunt præfectum carceris, seu commentariensem, accepisse loricam inauratam à Timotheo Masalski, quæ olim fuerat Ioannis Piotrouicij Palatini Moschouie, hanc occultasse penesq; se habere, e vestigio consiliarij rem totam deferunt Magno Duci, qui confestim iubet extrahi e carceribus Timotheum Masalski, & ante se sisti, sic & Commentariensem, & illos duos Moschouitas, qui pignori illi dederant hanc loricam. At deniq; illos duos sclopetarios, qui istud detexerant, tum ibi omnes iussu Ducis, immatissimè torquebantur, & tandem enecati sunt, quatuor quidem illorum aquis submersi. Ipse autem Timotheus Masalski & Commentariensis simul vincti in vrbem Moschouia missi sunt, ibiq; die Sabbati, in vigilia festi diei Paschati, ambo sunt publicè capite truncati & in aquas coniecti. Sic ob hanc loricam, sex supplicio affecti, & e medio sublati.

Commentariensis auaritia punita.

VID

QVID ACCIDERIT ISTIS, QVI INQUIRERE VOLVERVNT, quidnam ageret Magnus Dux.

Vidam Secretarius Magni Ducis sanguine ipsi iunctus, semel ad epulas inuitarat aliquot aulicos sibi familiares, quos sanè splendide ac lautè excipiebat: oblitus est autem dum irahilaris esset inter amicos (sicut sapius euenire solet) adire Principem magnum Ducem: misit vnum ex suis pueris in palatium Principis, qui prospiceret quidnam ageretur in Basilica apud Magnum Ducem. Puer autem cum ascenderet per gradus palatij, vidit Magnum Ducem, alloquentem quendam consiliarium, quo conspecto famulus reuertitur domum, ad herum id ei relatum. Deinde verò cum Magnus Dux amandasset illum consiliarium cum quo conferebat, interrogauit cuiusnam famulus venisset in aulam, & quam ob causam: Euocatur ille famulus ex itinere, & responder se eo missum, visum quidnam ageretur in palatio Magni Ducis: derepente Princeps, vbi causam intellexisset, retinuit penes se famulū, & accessi iubet tam ipsum Secretarium, quam eius conuiuas qui vbi venissent, varijs tormentis discrucari iussit eos, volens ab illis extorquere, cur misissent famulum in Regiam, percunctatum de eo: curue ad tam splendidum conuenissent conuiuium, pariter rescire cupiebat, quos de ipso sermones secretos tenerent. Itaq; excruciatu tam diris tormentis alij expirarūt, alios verò facultatibus extortos omnibus, semimortuos reliquit. Itaque ab illo tempore, & tam atroci ac tristi facinore, nemo ausus est mittere aliquem famulum, visum quid agatur in palatio Principis: imo potius hora statuta ipsi consiliarij poenitus adsunt, & proceres præfentes veniunt.

Quam periculosum sit esse per cunctato. rem apud Magnum Ducem.

Quidam etiam Wlodimirus Morozow cognominatus, vir celebritate famæ insignis & maturæ ætatis, grauitateq; plenus Palatinus, semel quadam misericordia motus condere fecit humi miserum hominem, qui Magni Ducis imperio interfectus fuerat. Is autem homo fuerat famulus Ducis Curpilkij, qui ad Regem Poloniae defecerat. Hanc itaq; ob causam Magnus Dux arguebat hunc Wlodimirum perfidiæ, ac si à partibus fugitiui Curpilkij staret, & in Lithuaniam ad ipsum literas dedisset. Itaq; subito coniectus est in carceres, vbi cum longissimo temporis interuallo hæsisset, extractus & oblatu est Magno Duci, cum esset in suo palatio & aula Regia, Alexandria dicta, discruciatuq; est maximis tormentis, cū ab eo nihil extorquere potuissent, tandem mortuus, & cadauer in aquas coniectum est.

Wlodimirus com. miseratio noxia.

Basilus Dimitrouicium, vir summus & celebris in re militari, affecerat iniurijs, aliquot præfectos tormentorum bellicorum, cum Moschouitas, tum & Germanos: quorum duo cum vellent fuga sibi consulere, capti sunt à viarum custodibus in finibus Lithuanie, illi statim deducti sunt ad Magnū Ducem, qui tum erat in arce fortissima, vulgo Wolochada appellata, & miseri illi questionibus adhibiti, facti sunt, at falso, quod scilicet missi fuissent in Lithuaniam à suo illo præfecto Basilio. Itaq; Magnus Dux Basilium Dimitrouicium ad se accersit ex ipsa Moschouia, varijsq; tormentorum generibus affligi iussit: in medijs illis cruciatibus cõstanter passus est, se nihil istorum molitum fuisse, de quibus accusabatur, nec istud vnquam in animo habuisse. At Magnus Dux repente iussit adduci quendam equam oculis captam, & iungi curru, & tum Basilium equa impositus est, eiq; alligatus. Deinde ambo conijci iubet in rapidissimum fluuium, vtens hac oratione, En tibi equam egregiam dedi, institueras abire ad Regem Poloniae, eum adito. Hac itaq; equa cicitate percussa, natabat in alto istius rapidi fluminis & velocissimi: ipse autem Duxerat spectator cum suis satellitibus stans ad ripam fluminis, vt istius rei euentum intueretur: ac post longam natationem, hæc misera & coeca equa ad nauigabat ripa. Verum præfectus satellitum Reginum, vocabatur Molunta Scurator, vt gratificaretur Magno Duci: conto abegit equam à ripa & sessorem: sic vi aqua rapitur iterum equa, Tum Magnus Dux exultabundus inquit. O

Falsa criminatio in Basilio um Dimitrouicium

Phalaris mus Magni Ducis in Basilio e medio tollendo.

faciunt egregium, & valde lepidum. Quare hæc misera equa defatigata vi aquarum rapidissimarum, submersa est, vna cum isto Basilio Dimitrouicio.

Aliquando cum versus Nouogrodiam, regionem proficisceretur Magnus Dux, accidit quendam equitem, famulum cuiusdam magni viri fortè præcessisse illum: & Dux ad latus sinistrum iubet despectere hominem, ira percitus iussit istum frustulatum disseccari: & segmina membrorum luto & altissimo cœno misceri.

QUALI VENATIONE MAGNVS DVX PLVRIMVM oblectetur.

Barbarus
& despectus
bilis Magni
Ducis
ludus: &
inhumana
voluptas
cuius
modi im-
mortalis
iuncta.

Votiescunq; Magnus Dux cum filio, tempore Hyemis respicit ex sua arce, videtq; homines turmatim incedentes in lacubus & fluminibus gelu concreta, ac præcipuè diebus festis, tum iubet, vt in illam confertam hominum multitudinem tres aut quatuor Vrsi immanes immitantur, & irruant ex improviso. Ibi qui sibi fuga consulere possunt, aufugiunt: alij crudelissimè à feris illis dilaniantur. Sic hoc pulcherrimo spectaculo pater & filius delectantur vehementer, & rident affatim ac si pulchrum esset facinus. Deinde cum accedit miser pater, lamentatum se, quod amiserit filium & etiam vxor maritum, qui ab vrsis sic mactati sunt, tunc iubet istis numerari aureum nummum, vel duos, quia sic interfecti sunt eius subditi. Addit deinde ipse Dux se magno beneficio afficere ipsos, quod eis permit tit instituire querimoniam coram se: At si subiiciunt rem esse infamem & nephariam hoc genus crudelitatis exercere. Iterum respondent Consiliarij Magni Ducis. Magnum Ducem & eius filium magnam ex hac voluptate percepisse, & istud vidisse, sic nulum peccatum esse hic commissum. Ad extremum si ad ipsum Ducem venit mater miserrima lamentando se de cœde filij, aut ipsa vxor ob amissum sic inhumaniter maritum. Breuiter excipiunt illi: perbene satis factum esse ipsis, vbi nummos argenteos monetæ Moschouiticæ centum aut ducenti numerati illis fuerint.

Sæpenumero accidit, cum Magnus Dux est in suo palatio Alexandrova, & cogitat de aliquo summo viro sumere supplicium, tum delectationis causa iubet istum obruolui pelle vrsi, & deinde ad spectaculum educi: tunc incitat in ipsum aliquot Molossofos, & canes Britannicos efferos: Canes pugantes hunc indutum pelle vrsina esse vrsum, illum moribus & vnguibus dilacerant & crudeliter laniant, eosque quo membratim sic disceptum relinquunt: Ita inhumaniter iste vitam finit.

DE TRVCVLENTO FACINORE, ET CRVDELITATE SVMMÆ, quam ille summus Dux exercuit in captiuos, Lithuanos, Ruthenos & Polonos.

Anno Domini 1569. die Ianuarij nono, cum Lithuani copias militum non valde magnas cõscripsissent, quarum Dux & imperator erat quidam Polubiensius strenuus vir: cœperunt inopinatò urbem & arcem vulgo Izborg dictam, quæ sane natura loci est satis fortis. Hæc vrbs iam pridem parebat Moschouitis: At quia non erat bene nec milite, nec annona hæc arx munita, iterum recepta est à Moscho, & à nostris amissa. Magnus itaque Dux, cum videret se amisisse tam munitam arcem, statim furore & rapie quadam plenus, iubet vt omnes Lithuani, Rutheni ac Poloni, qui erant in vinculis crudeliter mactentur. Verum quorundam consilio, qui certas causas ei proferebant ne id scelus committeret, factum vt hic eius furor intercederet, nec quod impie cogitauerit, perfecit. Atq; licet tunc eis pepercit, tamen postea omnes in internecioni dedit, vt suo loco explicabimus. Quam obrem illi captiuo, qui in ergastulis in vrbe Moschouia asseruabantur, ad lanienam & mactellum ab eo constitutum: nihilominus tamen, quò suum sanguinolentum animum pasceret, sic ipsi placuit, vt eius satellites passim captiuos per arces in vinculis dispositos, adducerent, maximè verò eos qui erant in carceribus, Pereslauiam, Rostouiam, Vchliciam,

liciam, Costromam: Isti autem omnes erant Poloni, Lithuani & Rutheni, vna cum vxoribus & liberis, quos ad vnum crudeliter perdidit, aquisq; obrui iussit. Sic itaque hoc diro mandato instructi satellites Magni Ducis, ad illas arces venerunt, hæcque insidiosa oratione erga illos miseros vinctos vsi sunt. Nunc magno beneficio Magnus Dux & Imperator vos afficere cupit, & etiam Regi Poloniae hunc fauorem declarabit, quod vos liberos dimittet in Lithuaniam. Idcirco vos deducemus ad Consiliarios Principis, interea vxores & liberi vestri vsq; ad triduum hic vos expectabunt. Atq; cum à conspectu charissimarum vxorum & liberorum abduxissent illos procul, tum vinctos manibus pedibusq; proieciunt in rapidissimum fluuium Wolga appellatum. Verum exacto triduo quidam Moschouita misertus vicem istarum mulierum frustra maritos expectantium, inquit: O misera animæ, & infœlices mulieres, vos eadem fors manet, quam iam passi sunt mariti vestri, qui sunt proiecti in Wolgam fluuium. At cum affaretur istas mulieres homo ille, satellites interueniunt, quorum manus de cede maritorum erant adhuc cruentatae, & spirantes necem, venerunt in carcerem, vnde abducunt gregem illum mulierum captiuarum cum liberis ad submergendum aquis. Tum illa calamitosa fœminæ & infortunatissima, sibi proponentes ob oculos vicinam mortem adeo horrendam & terribilem, multis effusis lachrimis petunt ab istis ministris Principis, vt aliquid temporis cõcedant, quò sua peccata Deo Opt. Max. confiteri possint, & eius misericordiam implorent, velitq; pro sua clementia omnibus eorum erratis clementer ignoscere: id quod à satellitibus eis concessum est. Idcirco horas duas versabantur in pijs orationibus & deprecationibus, ardentissimis votis petentes à Deo, vt illis pro sua diuina bonitate ac clementia parceret & ad se reciperet: ac cantatis diuinis hymnis, animas suas Christo redemptori, ad supplicium mortis subeundum se pararent; mutuisque oculis sibi datis, mirifice se consolabantur, vt forti patientiq; animo omnia perferrent. Istis rebus omnibus absolutis, ducuntur ad flumen, quarum aliae liberos manu trahunt, aliae verò infantes suos vberibus admovent. Sed cum iam ad ripam rapidissimi illius fluuij venerunt: tunc pro ingenio & natura muliebri, partim ob inuitatum genus mortis, in tam horrendum eiularum, fletumq; erumpunt, vt & caelum ipsum penetrarint. Satellites autem inhumani, minari eis cœperunt, vrgerent eas, quo illa sua sponte se aquis traderent. A quo indigno facinore cum abhorrent, statim illi satellites in eas impetum faciunt, & eas cum liberis in aquas illius fluuij, cuius glacies cõfracta erat, abijciunt. Et sane ob tristissimi & crudelissimi istius facinoris aspectum, vulgus Moschouitarum cum non possent se continere, in lachrimas effundebatur, commiseratione summa percussus: quod tam indignissimè iste infantes fœminæ cum liberis tam detestanda morte affecta fuissent, execrantes in vniuersum carnificum istorum immanitatem. Quapropter cum has voces lugubres populi audirent satellites, quodq; egerimè ferrent hoc genus supplicij, tunc minis vtentes ac ferientes populum baculis, abigunt hæcque verba addunt: O rebelles Magni Ducis, aperte videmus, quòd propter istos captiuos supplicio affectos fletis, at propediem, credite, vos eadem fata sequentur.

Moschus
sunt in
captiuos.

Moschus,
Herodes
infantibus
de, super
rat crude
litate.

DE FRATRICIDIO PERPETRATO A MAGNO Duce, Anno Domini 1570.

Rater germanus Magni Ducis immeritò ac perfidè delatus fuerat à quodam Consiliario, cui nomen erat Trzeciak Wiskonati. Audita hac iniusta accusatione Princeps, nullam fecit potestatem fratri falsum crimen diluendi, atq; quam ingentes cruciatus excogitare potest, illos adhiberi iubet ad excarnificandum & torquendum fratrem. Dumque est in medijs cruciatibus, exegit ac extorsit ab eo omnes illius thesauros, & bona omnia tam mobilia, quam immobilia sibi vendicat, atq; cum præ magnitudine tormentorū vix semiuivus esset, tum iussu Principis securi illum ferit carnifex. Deinde fratrem suam, quæ ante

Caimm
imitatur
Magnus
Dux, qui
occidit A
belem.

*Nevonita
na crudo
tus.*

conspicuum eius procumbebat in terram, facie demissa, implorans misericordiam, arripit iubet à satellitibus, omnibus vestimentis exui, & turpissimè nudam constitui. Ita diutissimè illa miserima scemina nuda omnium oculis exposita fuit.

Deinde quidam miles iubente Principe eam funi alligat, & conscenso equo, velocissimo cursu sine vlla misericordia, pertrahit illam in flumen, & aquis submergit ac perdit. Sic iste Magnus Dux tam astorgos & impius extitit in fratrem & fratram.

*QVO AMORE MUTVO, SE PROSEQVI
solent Moschovita.*

*In Moscho
nia homo
hominis
lupus.*

Hoc genus hominum, Moschovita, est adeo barbarum & perfidum, ut nihil sinceri sit apud eos, nec se vnuquam vero ac naturali amore prosequuntur, alter alterum impudentissimè & confidentissimè, sic sunt perfrictæ frontis, criminis alicuius insimulare non veretur, siue palam, siue clam: aut aperte, aut per insidias inuicem perniciem sibi machinatur: mutuisq;

*Nec fra-
ter à fra-
tre, nec
sacer à ge-
nere in-
tus.*

conuicijs lacessere se soliti sunt. Familiare est apud eos patrem filio insultare, & filium in patrem irruere, ac fratrem perfide deferre, sic ut nulla apud eos fides, & sanguinis reuerentia sit, etiam in conspectu Magni Ducis se proscindunt contumeliosè. Itaque accidit semel ante Principem anno 1570. quosdam duos fratres germanos, & nobiles, istius rei luculentum documentum edidisse, horum vnus vocabatur Mikieta Obolinski, qui malo genio præditus familiæ gentisq; nomen patrium suum commutauerat: idq; audiente ipso Duce, excogitauerat aliud cognomen, nempe Powrozowski, ac si diceret funigerum aut furciferum, & patibulo dignum hominem. Alter autem frater suæ nobilitatis haud immemor, gentileq; nomē retinens, cum fratrem alloqueretur, compellare cœpit nomine gentili Obolinski, qui velut furens, & atroci iniuria à fratre affectus, Magnum Ducem adit, & ad eum sic fratrem desert. Princeps Serenissime, peto abs te, ut ius mihi administres de fratre, qui infami nomine me contaminauit. Vocor Powrozowski, & me contemptim appellauit, Obolinski. Idcirco supplex te oro, ut meritis ille luat pœnas, nō enim leuem ab eo mihi factam iniuriam censeo. Tum Magnus Dux euocat Consiliarios, quasi de re maximi ponderis consultandum fuisset, inquit: Necessè est ut vos hanc contentionē & grauem cōtrouersiam, inter istos duos fratres exortam adhibito summo iudicio, & magna cum æquitate diiudicetis. Frater itaq; ille qui ita turpiter abnegauerat suam Nobilitatem, accessit ipsos Consiliarios, ut rem totam enaret, & sibi ius reddi postulet aduersus fratrem: Atq; cum iam venisset frater alter, qui merito suā nobilitatem intuebatur, en in cauput illius inuolat iste perfidus, & obijcit Vrsu, qui cum vnguibus dilaniare incipit: crudeliterq; dilacerat. Et cū immanis iste frater videret quodam modo feram bestiam lassari, ense ferit alterū fratrem in pede, & statim magna vis sanguinis profluxit, quo ille inunxit os Vrsi, qui cum primum lambendo cruorem humanum iterum degustauit: & sic animatus Vrsus secundo apprehendit illū miserum nobilem: & horribiliter deformem reddidit. Quare iam iste impius frater, videns sibi pro iniuria scilicet esse satisfactum, voluit feram abstrahere & arcere, ne amplius seuiret, neue fratrem mactaret: at Vrsus ita æstuabat & ad mactandū accensus erat, ut nec ab illo, neq; à multis alijs posset difficulter ab illo dilaniando abstrahi, tandem ex faucibus Vrsi, & carnificina illa ereptus est ille nobilis.

*Crudeles
paria ob
nobilita-
tis defen-
sionem
aduersus
degenerē.*

Simile quoddam facinus huic accidit, cum Magnus Dux Nouogrodiam depopularetur, ferro inquam & igne omnia perderet, ut supra dictum est, ducti sunt captiui aliquot Nobiles in Moschouiam urbem, inter etiam illos fuit quidam cum vxore & liberis, quem Nobilis commendauit cuidam aulico Regio amico suo. Iste cum detineretur captiuus diu ab isto aulico, semel conqueri cœpit, idq; grauissimè de inaudita illa tyrannide, qua vsus est Magnus Dux in Nouogrodensibus internecioni dandis: deq; iniurijs quibus ille & tota Nobilitas affecta fuerat: & planè iugum istius tyranni esse intollerabile: huic verbis: Deus qui solus iustus est, haud dubie suo tempore

*Nec ho-
spes ab ho-
spite tu-
mus: & in-
gens ingrati-
tudinis
exemplū.*

pore vindictam sumet de illo sanguine innocentum tam inhumaniter & crudeliter sparsis, in ipsum Ducem & totam eius posteritatem: dignis pro meritis pœnis ipsum castigabit. Deinde paucis post diebus, cum in animo suo volueret, se nimis temerè ista effutiuisse: & hunc nobilem apud quem erat in captiuitate hæc delaturum ad Principem. Itaq; fraudulentè excogitare cœpit, nihil esse melius, quā si potius in hospitem suum hoc crimen transferret. Scribit supplicem libellum ad Principem, in quo indicabat Magno Duci hunc aulicum Principis hæc verba in dedecus ipsius protulisse: tradidit eundem libellum deferendum aulico, qui inscius erat omnium quæ scripta fuerant. Magnus Dux quamprimū perlegit supplicem libellum, iubet ad se accersi illum Nouogrodensem nobilem, qui erat captiuus apud hunc aulicum. Iste oblatu Principi, ferrea fronte præditus, statim confert crimen, quo erat reus in ipsum aulicum impudentissimè, & ita se rem habere asserit, inquit. Serenissime Domine & magne Dux, tu nos subditos & seruos fideles affligis miris modis, interfici membratimq; dissecari iubes: facultates & fortunas nostras nobis rapis, proditores nos appellas, rebelles & periuros, & alia horrenda nobis obijciuntur & ob oculos ponuntur, quæ omnia immeritò patimur, nec istorum rei sumus. At si scires quo odio vel plusquam vatiano, te prosequantur tui domestici, & quanta sit perfidia illorum, quibus plurimū fides erga te, quos quottidie maximis accumulas beneficijs: profecto egregiè eos exciperes, ex quorum numero est iste aulicus tuus, cuius carceri me tradidisti. Nam heri vesper, me præsentè & audiente, iactabundus hæc verba pronuntiabat. O vtinam Deus citissimè innocentes vindicet à crudelitate istius tyranni Magni Ducis, nam ille diris tormentis suos afficit, mactat & trucidat infontes, eorum bona & opes sibi ascribit, contra omnem æquitatem. De quibus rebus & iniquitatibus Deus breui sumet supplicium, istum Principem & tyrannū conteret & euertet cum tota eius familia, nec patietur eius successorem regnare. Tum Magnus Dux irrumpit in iram, & sic inquit ad hunc miserum aulicum iniuste ab isto captiuo accusatum. O perfide percipisne ea quæ iste contra te profert? nec data illi potestate respondendi & diluendi falsam criminationem, varijs questionum generibus torquetur: qui cum nihil fateretur, & confictum crimen diceret: iussit hominem membratim dissecari, & postea in profluentem iaci: sic ille nobilis, ignobilis plane & belluini ingenij falsò detulerat ad Principem infontem, lingua sua mendaci accersiuit necem innocenti, & ipse ex alterius interitu vitam & libertatem sibi comparauit.

*MISERABILIS ET INDIGNISSIMA LANIENA, CVM
duorum Procerum Moschouitarum, tum etiam reliquorum Lithuanorum ac
Polonorum captiuorum, quibus paulo ante pepercerat
Magnus Dux.*

Nao Domini 1570. cum ex Moschouia Internuncij Regis Poloniae, Proceres Poloni & Lithuani discessissent, die Eliæ Prophetæ, qui dies festus apud Ruthenos est celeberrimus, & Magnus Dux accumberet mensæ, & ei apponerentur secunda fercula, velut quodam cæstro correptus, surgit à mensa, & sic alloquitur sibi astantes satellites, sequimini me, quod faciūt ipsi, & mille quingenti. catapultarij equites: ille verò Princeps perniciosissimo curu pergit ad arcem, ibique omnes ordine se collocant ante palatium Ducis, tum etiam in hac arce cum habitaret vir summus, & ex proceribus non postremus, Petrus Serebrinus, & rei bellicæ peritissimus, iubet Magnus Dux ipsius domum more hostili impeti & inuadi ab istis militibus, ipsum autem capite diminui & truncari: dicto Principis parentes irruunt in domum illam, statim capiunt, & miserum illum Serebrinum extrahunt ex arce, ac offerunt Magno Duci, qui sine alia inquisitione, ne facta vllius facinoris admissi ab eo mentione, confestim ille satellitum præfectus Scvator, ar-

*Dies f. hos
Dux Mo-
schouia
sautia san-
ctificare
solet.*

*Petrus Se-
rebrinus
iniquè po-
rui.*

repta securi caput illi amputat. Ad extremum cum Magnus Dux, quicquid illi visum fuerat, rapuit & ex fortunis istius Petri Serebrini, reliquum permisit praedae militum; & ne quid superesset bonorum illius, iussit reliquias flammis & igne perdi. Vbi istud perpetrasset, conuertit se ad alium locum arcis: (est autem haec arx amplissima & valde spaciofa: vbi complures Magnates & Nobiles habent edes suas) & iubet magnus Dux quidam nomine Bulato Magistro equitum, vt cum non parua manu militu aedes adeat clarissimi & magni nominis viri Miesioiedi. Huic magno viro Princeps vix ante annu rapuerat vxorem elegantis formae foemina & ancillam, qua turpissime abusus, & illas vbi violasset, fecerat suspendi ac strangulari in superiori limine ianuae adiu istius viri: vt supra diximus. Iste praefectus aequitum, aggreditur illas aedes, & expugnat facillime, hunc Miesioiedi in medium foru trahunt: & ipse praefectus caput illi acinace obruncat: Qui cum iam comississet istud scelus homicidii, ense & manibus cruore mandentibus procedit ad magnu Ducem, & velut re maximi momenti praclare gesta, ait: Serenissime Domine & magne Dux, iam summo cum honore perfeci quod tu mihi in mandatis dederas. Ibi Magnus Dux pro suo more, vociferari coepit suum Hoyda Hoyda, cuius clamorem tota turba sequuta est, eadem foelici acclamatione vtentes. Ex arce deinde magnus Dux deflectit ad carceres, vbi erant multi captiui Poloni & Lithuani: suis satellitibus armatis comitatus. Vbi quidam mercator ciuis Moschouiticus, quid ageretur ignarus, vbi eminus conspicit magnu Ducem cum tanto satellitio, retrogreditur pra metu tyranni, quem statim apprehendi iubet & frustulatim dissecari, inquitens, ne vnqua fugias ante conspectu tui supremi Domini. Atq; cum propius ad carcerem veniret, ipse Commentariensis, qui ibat petitum panem pro captiuis, aspiciendo Principem aduentare, pra timore etia reuersus est, & eundem magnus Dux raptu, minutim secari iubet, dicens: alia vice no timebis. Itaq; cum iam appropinquaret portas primi carceris, dicit custodi, vt citissime fores aperiat, qui metu correptus & tremebundis manibus vix aperuit: Aperto carcere indicit primo educendos nobiles captiuos Polonos & Lithuanos, quoru primus fuit Petrus Biekowki Eques Polonus strenuus miles, illius pectus transfodit Magnus Dux lancea, at tam generosi fuit animi ille Biekowki, vt lanceam arripuerit manibus, & intorquere voluerit in ipsum Magnum Ducem, vt hoc pacto perpetua nominis fama sibi conciliaret, quod tam infensum generi humano tyrannum sustulisset. At Magnus Dux hoc animaduerso, coepit exclamare in filiu: Iuan Iuan, id est, Ioannes fili fer opem, qui celeriter accurrit, & iteru illum Biekowki hasta transfodit, & sic mortuus in terra cecidit. Secundo productus ad lanicnam alter nobilis Polonus Albertus Bugaski, hunc etiam ipse Dux sarissa sua transfuerberauit. Tertius fuit Befus, nobilis & magna familiae gente Silesius, qui eodem mortis genere periit. Quare cum istos strenuos viros & nobiles Polonos manibus suis interfecisset, coepit suo acclamationis genere vti, velut magnam victoriam adeptus fuisset: Hoyda, Hoyda: quem ita ouantem omnes clamantes & vsurpantes hanc vocem persequuti sunt. Tum sic affatur suos satellites: Maestate mi iuuenes, irruite in carcerem, & obuios quosque captiuos sine discrimine & vlla misericordia membratim dissecate omnes. Isti dicto parentes, in primo carcere quinquaginta occidunt vincos: Postea accedit secundos carceres, & similiter manibus suis occidit tres Nobiles, quorum vnus erat Ruthenus, aetatis maturae, Polocensis Iacobus Molski, alter erat Gener illius, Eques Polonus, Iacobus Molski, sic & tertium similiter Nobilem Polonum, quibus omnibus ita trucidatis erumpit in suam vocem letitiae solitam, & omnes ei accinunt ac respondent: & statim reliquos iubet a suis satellitibus dissecari, quod factum est, erant autem quinquaginta quinque, exceptis multis infantibus, qui vix nati erant dies septem. Tertio cum accessisset carceres, ibi & manibus suis edidit crudelitatis suae exempla, tres maclando Nobiles Polonos, alios sepe quinquaginta quinque, cu securibus & ensibus satellites membratim trucidarunt. Sic perpetrata hac immani strage & inaudita tyrannide, sic sparsa dissectaq; illa corpora iacere permisit supra terram, quae iam epota & imbuta erat, & mollissima reddita ex effusione sanguinis illius humani.

Eade fors est viri illustri Miassedy.

Obuius maclat Dux.

Belluina crudelitas in captiuos.

Magnanimitas Biekowki in Tyrannu Moschoum.

Litae Platonis Moschou, vruclando captiuos, in omnibus carceribus postos.

humani. Quamobrem redijt triumphans & ouans in palatium, & totum illum diem in hymnis & tripudijs, & omni sonitu instrumentorum musicorum consumpsit: non aliter ac si magnam victoriam de hostibus adeptus fuisset: Sub vesperum praecipit frustula membrorum istorum occisorum colligi, & extra urbem poni: qui in tres cumulos sunt collocati, & aspersi arena & terra: sic mandati sunt sepulturae. Erat inter cadaueru frustra mulier nobilis vxor illius Molski, quae cum fuisset grauitur fauciata, nondum mortua, haec orabat pollinctores qui fossam faciebant, vt eam dimitterent liberè & parcerent ipsi: at illi nulla moti misericordia sepelierunt eam viuam cum illis foetidis cadaueribus.

Mozentius inuebat eius corpora meritis sic Moschou fuit.

Duo Nobiles captiui ex ista immani laniena remanserant, quos tamen postridie iste tyrannus capite plecti iussit, & extra urbem proijci, vixq; aliquid terrae illis iniectum. Vbi erant illa cadauera tot Nobilium & strenuoru virorum, vix arena superiecta fuerat, id quod haud dubie ex composito fieri iusserat Magnus Dux ille, vt essent alitibus, & feris praeda. Tertio deinde die, quidam Germanus tormentorum bellicorum praefectus, miserus hanc proiectionem cadauerum, quibusdam tres taleros dedit, vt fossa profunda facta, vel maxime terrae tumulo iniecto, haec cadauerum reliquias sepelirent & tumularent.

Bombardary Germani, facinus misericordia plenum.

DE TRVCI CARNIFICINA, QVAM EXERCVIT MAGNVS Dux, in clarissimos quosque suos Consiliarios, & optimates.

Die sancti Iacobi in Iulio anno 1570. in ipsa vrbe Moschouia, Magnus Dux, iussit affigi octodecim palos grandes, & supra illos totidem trabes in transfuersum apponi in formam furcarum. Ciues cum primum animaduertunt tale theatrum parari & instrui, ingenti metu correpti se in fugam propripunt, etiam mercibus & tabernis meritorijs relictis, praedaeque expositis: nemo sane pra metu in forum prodire audebat. Nam isti rumores in vulgus sparsi fuerant, ipsum Magnum Ducem instituisse omnes ciues vrbis Moschouiae extremo afficere supplicio, crucique complures affixos iri. Satellites ad maiorem terrorem incutiendum, in medium forum adferebant varia genera tormentorum & quaestionum ad homines torquendos, quae ad mouebant istis trabibus. Deinde excitato luculento igne, vas ingens aheneum apponebant aqua plenum, vt bulliret & ferueret per multas horas. Quibus rebus ita comparatis venit Magnus ille Tyrannus, stipatus ampla & copiosa suorum satellitum caterua: & ita instructus, quasi vellet in aciem & pugnam exire: sequebantur eum velut a triarijs mille & quingenti catapultarij: Duxque ipse se collocauit penes ahenum, exercitus vero militum in circuli & coronae formam dispositus. Tum adducti sunt in profecanium trecenti Nobiles Moschouitae, antiquissimarum & nobilissimarum familiarum homines, qui paulo ante pra nimio quaestionum cruciatu ita mutilati & pessime tractati fuerant, vt vix semiuui viderentur, vixque pedibus stare poterant, sed a militibus trudebantur turmatim, vt pecudes, ante Principis conspectum.

Theatrum luculenti & miserabile erectu a magno Duce die s. Iacobi.

Descriptio noui supplicij.

Is cum perspiceret omnes pra pauore & ingenti timore sese abdidisse in latebras & domos suas, ipse tunc obequitare coepit per omnes vrbis plateas, clara voce euocabat ciues, inquiens: venite absq; vlllo metu, securi estote, prodite spectatu, nihil grauius in vos constituam, hoc vobis polliceor, quamuis is meus fuisset paulo ante animus, vos omnes funditus delere & perdere, sed iam mihi haec mens mutata est, tuto egredi potestis & in forum venire intuitum quid agetur. Tum miserimus ille populus egressus turmatim & confertim, foru repleuit, imò erat tanta multitudo spectatorum, vt multi ascenderint domorum tecta, quò quis istius tragediae futurus esset exitus, viderent. Atq; postea affatur sic illam promiscuam hominum multitudinem: An num, o subditi, iustissime ago, quod ita poenas luant perfidi & scelerati proditores mei, tum

Malus animus in Duce & mala mens.

Miser po-
pulus pra-
timore ap-
plaudit
Duci.
Præter hæc
multi libe-
rati.

Falsæ ac-
cusationes
in Cancellarij Prin-
cipis.

Gravis A-
pologia Cæ-
cellarij ad
conficias
crimina-
tiones.

populus statim vno ore acclamare capit: Viuat diu foelix, & incolumis Princeps & Rex noster: at improbi & flagitiosi suis meritis dent dignas poenas. Deinde Magnus Dux iubet produci centum & octuaginta ex illo damnatorum numero: postea sic alloquitur Nobiles, qui ad illud spectaculum venerant. En vobis istos liberaliter dono, doque eis vitam, accipite illos, liberos à noxa dimitto: eisque pro mea clementia, gratia ac favore ignosco, hoc pacto isti liberè dimissi, & ex præfenti morte diuino beneficio erepti. Tandem prodit Magni Ducis primas Secretarius, qui damnatorum album & catalogum habebat: & tum iubet educi quendam Moschouitam antiquissimo genere cretum, præcipuus inter eos, qui ab intimis consilij Ducis sunt, erat: appellabatur Ioannes Michaelovic Wiskowaty. Ibi ille Secretarius Principis, longa serie refert incipit crimina, quibus falso iste vir præstantissimus accusatus fuerat hæc verbis. Ioannes Michaelovic Wiskowaty, Cancellarius Magni Ducis, perfidissimè & impiè se gessit in Principem. Imprimis scripsit Regi Poloniae se ei velle tradere ciuitatem & arcem munitam, sui supremi Domini, quæ est in magna Nouogrodia: & hæc est prima in te accusatio: at tum scutica illum in caput percussit, addendo hæc verba: Perfidus es & ingratus, quod vsus sis hac improbitate aduersus tuum supremum Dominum. Altera perfidia est ista, quod literas dederis ad imperatorem Turcarum, vt cum exercitu potentissimo veniat occupatum & debellatum Regna Scytica, Casanense & Astracense, vt erat illi in votis: quo dicto, similiter flagello casus est in caput, subiecitque, & secundò tuum Principem fraude doloque prodere voluisti. Tertium facinus quod admisti est, quod ad Scytharum Casarem, literas dedisti: quibus ipsum hortatus es, vt cum suo copiosissimo exercitu irrumperet in Moschouiam, eamque deuastaret & depopularetur, atque occuparet, vnde factum est, vt ingens damnum & irreparabile dederint Tartari in Moschouia: tam ipsius Ducis arces igne perdendo, quam etiam longe lateque miserum populum ferro interficiendo, & victos multos catenis in durissimam seruitutem, innumerabilem inquam vtriusque sexus turbam abigendo: quorum cum sis author tantorum malorum, merito vltimo es afficiendus supplicio, atque vt antea fecerat, flagro asperrime eum cecidit Regis Secretarius. Tum miser Cancellarius istis falsis criminationibus insimulatus, & cum se innocentem esse sciret, sic respondit. Testor Deum Opt. Max. qui solus est scrutator cordium & renum, in cuius conspectu profiteor me esse peccatorem, sed confido eum pro sua Diuina clementia, propter sanguinem effusum charissimi sui filij, mei miserum iri. Testor, inquam, Deum, me semper fidum & diligentem fuisse in munere publico mihi commissò à Magno Duce, vt fas est: ideo à falsis istis accusatoribus prouoco ad Tribunal Dei, quod iniuste sum accusatus & traductus apud Principem, atque hæc impostura detegatur in extremo die iudicij. Princeps cum stabis ad conspectum Diuina maiestatis mea innocentia apparebit: nunc verò apud te nulla ratio & æquitas locum habet, nec me à criminibus falso mihi impositis licet purgare. Adeo est tua auaricia inexplebilis & pertinacia vlciscendi; libido, vt sitias sanguinem meum: ebibe igitur illum pro lubito, & iam satisfacias tuæ improbitati, vt constituisti: nunc quidem tua figmenta & importuna commenta, videntur habere speciem veri: quia omnia per vim agis. Itaque Satellites excipiunt, en videmus te esse reum, cum tam dura oratione insurgis in Principem, turpiter lapsus es, & tuos sermones optimè expendimus. At ille Cancellarius ait: Vos o infelices homines cum Magno Duce, estis prædones & omnis improbitatis illius administrati: effunditis immerito cruorem innocentem: tyrannicè omnia agitis, per fas & nephas ruitis in cædes mortalium. Hæc omnia quæ mihi obijciuntur, falsissima sunt, nihil vobis facilius, quam tollere è medio infontem: At Deus aliquando, & veniet hora, quæ non speratur, cum vos puniet & pro meritis in vos grauiter animaduertet: quæ cum tam liberè protulisset, cospuit in faciem illorum. Quare Magnus Dux iubet carnificibus hominem rapere: quem statim raptum, exuunt & ligant ad furcas illas sic dispositas: & suspendunt prono capite & ore in terram. Præfectus satellitum sic affatur ipsum Magnum Ducem: quo genere supplicij istum affici iubes? Tum respondet, vos

det vos omnes aulici mei suo ordine istum excarnificare debetis & dilaniare: Quare accingit se operi iste præfectus Molutus dictus: & ex equo descendens, accepto cultro auriculam dextram illi abscidit, alter aulicus sinistram excidit, tertius labra amputat, & sic ordine omnes illum membris mutilarunt, vt omnes se tam nephando homicidio contaminarent, & eade istius innocentis essent rei. Ad extremum quidam secretarius Principis, ne quid deesset ad cumulum crudelitatis, confidit illi pudenda, & tum statim exalauit animam miser Cancellarius. Quare Magnus Dux videns ob abscissum membrum genitale, statim obiisse Cancellarium, indignissimè tulit, atque dira imprecatus huic secretario, sic in eum inuectus est. O scelerate, expectes paululum, istud totum est tibi exedendum, quod iste excedere debuit. Nam poenitus credebat, quod commiseratione motus, cruentas manus ita illi intulisset, vt citò è viuis discederet: Constituerat sanè istum secretarium morte truculenta punire, sed Deus anteuertit tyrannidem Principis, quia paulo post lue infectus, mortuus est. Satellites deinde demortui Iohannis Wiskowaty corpus deponunt ex furcis, & sic seuire incipiunt in illud cadauer, frustulatim illud conscidendo, prius tamen absciso illi capite. Iste est exitus istius præstantissimi ingenio & virtutibus multis, excellentissimi viri Cancellarij Magni Ducis, cui patrem nunquam habuit imperium Moschouiticum.

Iussit secundo loco produci in Theatrum, suum Thesaurarium, cui nomen erat Michael Funichow, vir magni nominis & ingenij acerrimi, socius fidusque amicus illius Cancellarij. Iste non longis verborum ambagibus vsus est in sua defensione, sed breuiter sic loquitur: Appello ad Deum qui omnium rerum est conscius, & cuius oculus omnia intuetur, quia nunquam quicquam in te Dominum meum commisi, semper bona fide & sine fraude in administratione mei muneris me gessi: & cum accuser abs te, impiè & iniquè iam tibi dicam scribo, & anima tua in altero seculo se sistat coram Diuina Maiestate, vt mihi satisfaciat. Hæc verba vbi protulisset, iubet Magnus Dux arripi miserum, & exui, atque furcis alligari eo modo quo & Cancellarius. Tum postea ille Maluta præfectus satellitum, haurit ex vase æneo, vbi erat aqua feruidissima, & deinde alter equorum magister, accepit vas plenum aqua frigidissima, iste primo illa aqua caput abluere cepit, postea calidam & feruidissimam aquam infundebat, sic ille infortunatus vim feruoris & ardoris illius aquæ sentiens, ob atrocem feruorem, vociferabatur miserè: at ille minister Tyrannidis Maluta magis ac magis infundebat illam calidissimam aquam, ita vt tandem pellis capitis contraheretur in modum serpentis, cum se in spiras contorquet: ita hoc crudelissimo supplicij genere confectus, expirauit. Tertio iubet adduci in medium suum Cocum, iste cocus infinitis falsis testimonijs reus erat peractus, eoque genere supplicij est affectus, quo & Ioannes Wiskowaty, nempe membratim est dissectus, amputatis illi pudendis. Deinde iussit adduci quendam Georgium Czapkinu cum vxore & liberis, qui inter amanuenses & secretarios non postremum locum tenuit, cumque ex equo descenderet Magnus Dux, Basilius Themkin iussu Principis caput illi abscidit, sic & vxori ac liberis: Iste Themkin erat proscriptus ex Lithuania, ob necem Palatini Plocensis, & in Moschouiam aufugerat, tanquam ad asylum, primumque locum ac præcipuum inter aulicos Principis tenebat.

Deinde productus est alter secretarius, cui nomen Iohannes Bulhakow, qui fuit vna cum vxore, & liberis etiam capite truncatus à Palatino Chirnouiensi, is vocabatur Pietrouicius.

Tunc iubet educi & secretarium suum Basiliu Stepanow, quem & indicta causa aulicus è vestigio capitali poena afficit mandato Principis.

Ad extremum, vt ad hoc tragicum ac crudelè spectaculum nihil prætermitteret, præcipit Magnus Dux ducentos Nobiles captiuos extrahi in arenam, quos nominatim iubens sisti ante se, damnat morti, & singuli aulici ordine eos capite truncant, quæ eade confecta, prodeunt in conspectum Principis manibus & gladijs cruentatis cum hac voce letitia Hoyda, Hoyda: Sic se turpissimè aulici Magni Ducis sanguine innoxio contaminarunt. Tum eodem tempore mandat Magnus Dux è vinculis venerandum

Cruelle
supplicij
quo affe-
ctus moti-
one Can-
cellarius.

Thesau-
rarius Ma-
gni Ducis
eadem bo-
na fide co-
sciencia
frensus,
qua Can-
cellarius
rapitur
ad necem.

Genus sup-
plicij im-
mane.

Cocus su-
non parit
Magnus
Dux.
Georgius
Czapki-
nus cum
vxore &
liberis oc-
ciditur.

Sic & Io-
hannes
Bulha-
koff.
Idem fi-
rum Bas-
ily Stepa-
now.
Crudelis
mors du-
centorum
Nobilium.

quendam senem adduci: quem statim in equo ille arrepta hasta transfixit: & quamvis sic transfusus miser senex obierit: vt impleret suam crudelitatem illum plusquam sedecim vulneribus fauciauit. Hæc crudelitatis & tyrannidis horrenda facinora perpetravit intra horas quatuor. Illa cadauera nuda ita iacebant in terra, quorum nō parvus erat numerus: & cum lustraret illa cadauera quidam ex Principis satellitibus, caputq; Michaëlis Thefaurarij intueretur, exerto ense caput in duas dissectit partes, hisce verbis additis: recorderis quid mecum egeris. Sub vesperum cadauera illa sunt in vnum cumulum collecta, & extra vr̄bis porta elata, ibiq; ingenti fossa facta, iniecta & terra obruta. Sic crudelissimè tot cœdibus perpetratis iam in palatiū Princeps rediens, defecit ad aedes Michaëlis Thefaurarij, vbi inuenit vxorem illius, eleganti forma præditam, & verè honestam, valde luctu & dolore magno plenam atq; suspirantem, ob mariti necem, Ducis Ophanasi Wiazinski soror erat, de quo supra mentionem fecimus. Magnus Dux spirans suam immanitatem, apprehendi iubet, & extendi funem asperrium, qui ab vna parte muri ad alteram extendebatur, & cum natibus nudis assidere huic funi, qui plurimū carnem & cutem excoriabat, vtq; detegeret mariti thesauros, ab vna parte vsq; ad alteram extrahebatur cum summo cruciatu. Filia eius, quæ erat quindecim annorū, hoc crudele genus tormenti videns, nō potuit se continere, quin eiulatu testaretur dolorem suum. Dux iubet illam rapi in medium, at filius Ducis maior natu, cōmiseratione motus, accurrit, & vestem eius tenens sic affatur patrem: Pater charissime, dona me hac puella, ego carceribus illam ocludam: tum pater, accipe tu quidem, sed postea matri illam reddas. Deniq; cum istis magnis cruciatibus & tanto dedecore honestam illam matronam affecisset, & filiam eius in monasterium relegauit: vbi illa ob magnitudinem vulnere & cruciatuum quæ passa fuerat dum traheretur per funem, non diu superstes exitit. Filium etiam istius Thefaurarij in vincula coniecit, & omnes fortunas eius cuiuscunq; esse sent generis, ei accepit: sicq; distribuit vt meliorem partem sibi vindicaret & attribuerit, quod erat vilius prædæ suorum militum exposuerit.

Eodem die venit in aedes Iohannis Witkowaty summi olim eius Consiliarij, qui antea truculentè mactatus fuerat, vxorem in quoddam cœnobium deportari iubet: filium autem eius damnat perpetuis carceribus, & relegat in arcē munitissimam, quæ Bialeziario dicitur, ac si dicas lacum album: acceptis omnibus eius bonis. Postquam sic tam horribilem & truculentissimam edidisset crudelitatem, exactis tribus diebus, iubet produci in forum ex carceribus aliquot egregios Nobiles, qui statim capite truncati sunt, ab ipso Maluta præfecto satellitum: & ita diu iacuerunt humi, quos ipse aliquot vulneribus, vt suam sarcaret tyrannidem, feriebat, vtens securi. Cadauera illorum ita nuda in medio foro iacebant, vbi venales prostant merces, septem dierum spacio: vbi tandem à canibus deuorati, ossa verò hinc inde asportata ab iisdem canibus. Postridie iubet octuaginta foeminas generosas istorum Nobilium, qui ita immaniter trucidati fuerant, ad flumen deduci, ibiq; aquis submergi: ille autem innocentes frustra eiulari & lamentari. Satellites enim, crudele hominum genus, ipsas in aquas iniiciebant & perdebant.

Anno Domini 1569. missi sunt centum & quinquaginta coloni, ad ædificandam arcem, quæ vulgo Orlo dicitur, & cum cibo destituerentur, quia tum in illis locis ingens fames grassabatur: coacti sunt miseri, ob annonæ penuriam, ex suis nouem mactare, & illorum carnibus vesci, & sic diram compescere famem.

Eodem anno cum ipse Dux esset in arce Wolochda, quam extrui & muniri iubebat, ipsi artifices nimis dura famæ præssi, emerunt vitulum, & cum mactarunt, famem hoc pacto expleverunt. Quam rem vbi audiisset Magnus Dux, iussit omnes comprehendendi & flammis tradi: cum tamen ipsa necessitas, durum telum, eos excusare potuisset. Superstitio enim hæc a multis seculis recepta inter Ruthenos & Moschouitas, vt sit grande nefas, morteq; piandum, qui vitulum mactarit, & eo vesci ausus fuerit. Inter Moschouitas centum & quinquaginta egregij viri, pertæsi tyrannidem Magni Ducis, &

Impudens
& crudele
facinus in
vxorem
Thefaurarij.

In vxores
& liberos
occisorum
suorū pro-
cerum sa-
nit: &
bona om-
nia diripi-
t.

Denegata
sepultura
inhuma-
niter.

Moschouita
fames
percit, sa-
uunt in
corpora
mutua.

Ob vitulū
mactatum
Moschouita
combustū
fit.

& ferociam satellitum: constituerant se recipere ad Regem Poloniae. Quam rem vbi accepisset Magnus Dux, iussit omnes in quandam profundam lacunam valde cœnosa inijci, & ibi in modum pontis substerni: quos tam diu calcari fecit, donec profundissimè in luto perirent ac submergerentur, & plane luto æquarentur.

Eadem die venit colonus ad Secretarium Magni Ducis, ei offerens lucium piscem lepidissimum. Quidam Monachus istud animaduertit, qui similitates alebat cum isto Secretario, idcirco statim accedit Principem, & hisce verbis illum alloquitur. Secretarius tuus, o Princeps, nunquam minutioribus vescitur piscibus, sed maioribus: quos piscatur in tuis lacubus, & solet lautissima suis congeronibus celebrare conuiuia. Itaq; Magnus Dux iubet ipsum Secretarium ad se euocari, & nulla data facultate defendendi, sic eum damnat: iubet manibus pedibusq; vinciri, & in lacum profundissimum conijci: hisce verbis vtens. O nebulo qui tot pisces minores & maiores solibas tibi piscari, abi nunc, & quibuscunq; volueris, vescitor.

QVO PACTO MAGNVS DVX SVOS EXERCET, ET instituit in ratione pugnae, aduersus inimicos.

Vm Lithuani ex improuiso cepissent arcem munitissimam, vulgo dictam Borko: cœperat ibi Palatinum & vxorem eius, quos captiuos ad Regem Poloniae miserant. At Magnus Dux paulopost cum redemerat, dato in eius locum magno viro Nobile Polono, qui cū redisset in Moschouiam cum alijs duobus Nobilibus Moschouitis, tū iussu Principis arrepti sunt ad supplicium: nimirum tria ligna sunt affixa in medio foro, vbi funibus per mediam corporis partem appensi, ipse cum filio sagittis eos eiacularatur, & trāsfigebat, inquiens. O strenui defensores, sic oportet vos me & meas arcas defendere: postea ad exemplum Principis, & turba illa satellitum sic sagittis frequentissimis illos impetierunt, vt iam præ multitudine sagittarum, non viderentur eorum corpora.

QVO PREMIO ET MERCEDE AMPLA SOLEAT Magnus Dux, suos adulatoros afficere.

Llustres ac clari viri, Ozyphas Scerbaty, & Georgius Boratinski, qui munere Palatinatus fungebantur: cum missi fuissent ad defendendam & tuendam arcem Sufa: intercepti sunt ab illo bellicoso Lithuanicarum copiarum imperatore: à Duce Romano & ab eius exercitu, in quo cōsistit magna strages Moschorum est edita, & inter alios illi præcipui viri duo capti, qui postea per permutationem captiuorum redempti sunt. Qui cum primum venerunt in Moschouiam, hilari fronte à Magno Duce excepti, & ad eius mensam inuitati. Tandem absoluto prandio, muneribus lautis & preciosis eos afficit: nimirum vnicuique illorum dedit vestem ex holoserico suffultam Zebelinis pellibus raris & elegantissimis, dedit & singulis preciosos pileos albos. Atq; inter alia quæ cum illis conferebat, sciscitatus est ab eis quid ageretur in Polonia & Lithuania. Tum Ozyphas ille, retulit ea omnia quæ viderat ac intellexerat candidè & bona fide. At Georgius Boratinski rogatus, contra protulit ea quæ putabat grata fore Magno Duci, ipsi palpum faciendo & adulando: quæ planè absona erant à rei veritate, & absurda. Ac inter alia sic ausus proloqui: Inclyte & inuictissime Moschorum Cæsar, sic tibi persuadeas, cum Rex Poloniae audit, tuos milites iam adesse in sinibus, & ibi grassari, maximo metu perculsus, querit latebras & loca abdita. Magnus Dux statim fucum sibi fieri intellexit, & subiunxit: Rex Poloniae igitur me timet? At ille, procul dubio: clarissime & serenissime Dux, ita se res habet, & si copiosus exercitus irruerit in Lithuaniam, ille non est tam animosus, vt velit tecum in aciem descendere: aufugiet procul in aliquam munitissimam arcem, neq; etiam viribus par, aut arcibus munitis est tecum conferendus: Deniq; nun-

Moschouita
loca pontis
disposita
sunt.

Secretarius
us ob pi-
scem sub-
mersus.

Crudeles
ad pugna
instituta.

Tyranno
etiam ali-
quando
veritatis
oratio
grata.

quam tui exercitus impetum & vires sustinere poterit : succumbet protinus & terga dabit. Quæ conficta verba, cum in ipsius gratiam ac fauorem excogitatam & comparatam orationem esse vidisset : detestatus adulatorium & leue hominis ingenium, coepit nutare caput, inquit : O Rex infelix, o Rex miserrime, tui planè misereor, qui ita me times : adeoq; sum tibi terrori, vt ad mei mentionē, cogites de fuga, vbi in Lithuaniam venero. Hac oratione finita, tam contumeliosa oratione sic istum Boratinski est alloquutus : O perfide & scelerate homo, iam tua perfidia, & mendacia mihi optime sunt perspecta. Quocirca baculo quo vti solet, ferit illi caput, & cædit tergū, ac deniq; totum corpus, nulla ratione habita illius preciosæ vestis, qua cum induerat : At miser Boratinski hincinde se vertebat : hacq; oratione utebatur. O Princeps Serenissime, Deus te diu fospitem seruet, quodq; ab te verberor gratū est mihi, & sic me plane hominem obscuram & ignobilem castigare dignaris : nunquam ego potuissem eripi ex captiuitate, nisi tua ope : sed quam primum liberatus sum ex vinculis Lithuanicis, citissime me ad te contuli. Verum Magnus Dux non desinebat hominem crudelius tractare : sæpius repetens hæc verba, o perfide & scelerate te esse turpissimum & mendacem adulatorem noui. Quare sic est ab eo tam diu verberatus, donec suum baculum Princeps confregerit in minutissimas partes.

QUALIS SIT RELIGIO, ET PIETAS MAGNI Ducis Moschouia.

Vando Magnus Dux in suum palatium Alexandrowa, olim antequam pulcherrimè extrueretur, Slobodam dictum, venire solet animi recreandi gratia, tum ibi quandam nouam religionem simulare solet & effingere. Primum se nouo quodam Monachi nigri vestitu induit, cuius etiam imitatores sunt omnes eius aulici, simul eodem vestitu iam parato vtentes. Satellites verò illius armati adsunt, qui ad omnia officia prompti paratiq; sunt. Ille autem Magnus Dux ita vestitus cum suis aulicis ingreditur sanum, ad preces matutinas, & alias ceremonias peragendas, quibus vtuntur Rutheni. Sunt autem succincti loro, cui adiunctus cultellus, manibus tenentes lucernam, in qua est accensa candela : quod si quis aulicorum refugerit vti hoc vestitu & ceremonia, grauissimè cæditur virgis à satellitibus Principis. Hosce omnes vocat Princeps fratres, & se eodem nomine appellari iubet, hæc est sancta aulicorum Moschouitarum fraternitas. At cum iam est tempus prandij, porrigitur cibus, Magno Duci primum, quem habet in sua cistella, tanquam primario fratri, & sic deinceps reliqui fratres ex suis cistellis accipiunt suum cibum : Quod ad potum, singulis datur ad certā mensuram. Tandem absoluto prandio, omnes cum suis cultellis & cistellis se recipiunt in suas cellulas. Nam hoc palatium est edificatum planè in formam Monasterij. Quare cum secundū suum ritum absoluit, Magnus Dux suas preces & horas Canonicas : tanquam maior natu frater egreditur ex illo Cœnobio, ac iubet aliquot captiuos, iam morti destinatos produci ex carceribus, ibi omnes varijs mortis generibus afficiuntur : alij ad palum & rotam alligantur, alij securi percutiuntur, alij suspenduntur, alij miserrimè cruciantur, & frustulatim dissecantur : deniq; multi aquis obruuntur. Ita quandiu ibi degit, singulis diebus decem aut viginti insontes ab eo supplicijs grauissimis tolluntur è medio : ita vt præ fatore cadaverum illac nemo incedere possit. En fructus religionis Magni Principis Moschorū : sic suam religionem sanctificat. Et quia patrem sequitur sua proles, ille Magnus Dux filium habet sibi suisq; truculentissimis moribus, persimilem. Nam ille voluptatis gratia solet per illa mortua corpora obambulare, illa calcando, & baculo suo capita illorum confringit, vel in illorum cerebra aciem baculi ferrati infigit, inquit : vos ò scelerati insurrexeratis in vestrum imperatorem ac Principem, & me etiam.

Quoricūq; Magnus Dux ad illud palatium Alexandrowa, aliquem ex suis inuitat Consiliarijs, nemo est illorum qui nō credat se ad præsentem mortem accersi, nec vnquam

Eidem conficta & mendax oratio adiecta.

Instam premium adulatoris.

Ineptareligio vel potius superstitio Magni Ducis.

Religionem suam sanguine innocentium sanctificat.

Quale futurum sit imperium filij Magni Ducis, quia perente nunc degenerat.

Premium Legatus reddidit.

vnquam inde domum incolumen reuersurum, idcirco discessurus, primum domi suæ disponit, & vxori ac liberis valedicit, & amicis sua committit : ac ita est, ni enim Deus ipse, vel mirabilis fortunæ casus illum hominem conseruarit, de illo actum est. Quod si impunè & liberè suos à se amandat : tamen postea non euadunt manus Principis, vel quidpiam deterius eos manat. Sicut sanè accidit cuidam viro raræ sane virtutis, Theodoro illi nomen fuit. Iste non ita pridem sanctus erat legatione apud Regem Polonia, & vbi rediisset à legatione, inuitatus est ad Principem vna cum suis Nobilibus, ad Alexandrouam arcem. Qui licet inuitus, tamen se sistit ad diem dictam vna cum suis. Sane lautissimè & oppiparè ille Theodorus & omnes eius excepti sunt ac donati ab ipso Principe, multis preciosis vestibus, subductis pellibus Zibellinis. At via qua illi fuit transeundum, satellites per insidias erant collocati. Cum autem essent securi & nihil sibi metuerent, en irruunt in eos satellites Principis, & illos spoliant Nobiles, & potissimum ipsum legatum : eosq; sic nudos relinquunt, vt ex vtero matrum exierunt. Atque eo tempore maxima erat vis hyemis, quod ad augendam calamitatis eorum grauitatem pertinebat, exuti spoliatiq; sunt currubus & equis. Itaq; sic miserè & crudeliter tractati, coacti sunt pedes ire vsque ad urbem Moschouiam. Vnde factum est, vt alij propter vehementiam frigoris intensissimi auriculas amiserint, alij digitos manuum, & articulos pedum, & nasum. Plurimi qui frigus ita horridum ferre non poterant, interierunt in ipsa via. Ipse orator Theodorus fortè fortuna à quodam rustico nactus est, vestem pellium caprinarum, qui hac vsus, arcuit à se vim frigoris, vt potuit. Ita iste legatus cum suis splendè exceptus à Magno Duce, & honorificè donatus, postea crudeliter illusus, redijt in urbem Moschouiam. Pulcherrimum scilicet exemplum istius Neronis, & eius humanitatis, qua erga de se benè meritos vti solitus est.

F I N I S.

EPILOGVS OPERIS.

Sed hæc satis sint de immanitate ac truculentia Moschouitica : Nos autem bona fide & studio recto, iustiq; ordine literarum monumentis mandauimus, posteritatiq; legendum dedimus : quæ scitu necessaria sunt de tota Sarmatia : id est, de Polonia, Lithuania, Prussia atque Russia : quæ cum suo nomine complectatur Moschouiam, & de ea attigimus, quæ putauimus esse cognita Italia. Quoniam autem hodie, is qui imperium Moschouiticum tenet : superat sua crudelitate Neronem, Caligulam, Heliogobalum, Maximinum, Phalarim Aggrigentinum : vel etiam Busridem aut Mezentium : deniq; tyrannos, qui celebres sunt ac famosi apud Historicos, vel etiam apud Poetas : ex infinitis nonnulla crudelitatis illius exempla delineauimus. Quod sane mirum esse non debet, cum gens ipsa fera sit : Moschi siquidem à Mesech dicti, ac si dicas, homines arcus extendentes. Sane Moschis scriptores crudelitatem, morumq; feritatem semper attribuerunt, te. His est illa querela Psalmi : Heu mihi quod exulo inter Mesech & Cedar, id est, inter Moschos & Arabes. Sedes Moschorum vetus fuit in Cappadocia, quæ non procul abest à Syria : & ideo illa gens fuit nota Iudæis. Innuit itaq; Propheta Ecclesiam Dei extremis istis temporibus afflictiones maximas perpeffuram : tam à Moschis, quam ab ipsis Turcis : qui ex Arabia prodierunt. Accipit autem gens Moschouitica, ritus religionis Græcæ, anno Domini 987. sed successu temporis addiderunt illi multas superstitiones : Grauisimus vir & scriptor nobilissimus Sigismundus ab Herberstein scribit, nunquam populum Moschouiticum publica explicatione doctrinæ, & concionibus erudiri : Et quia sunt oppressi tyrannide horribili : opiniones sui Principis, etiam in religione solent habere pro lege immutabili : sicut Athenienses degeneres fecerant decretum, quicquid visum esset Regi : illud pium & iustum esse. Sed tucatur nos Filius Dei ab impietate & crudelitate Mesech & Cedar. Amen.

Quæ est gens Moschouitica.

TARTARORVM CAMPESTRIVM
IN HORDAS DIVISORVM,
MORVMQVE ET CONSVETVDI-
nis vitæ corundem breuissima descriptio.

DE Cazanensibus Tartaris (antequam ceteros in hordas diuisos attingemus) Moschouitico imperio confinibus, dicendum nobis imprimis occurrit, quos Magnus Moschouia Dux Basilius, anno Domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, ditioni suæ, plurimis diuersisque bellorum euentibus exantlatis subegit. Hij verò à Campestribus differunt quod agros colant domosque inhabitent.

DE REGNO CAZANENSI.

SVRA fluius, imperiū Moschouiticum à Cazanensi Regno dislimitat, qui ex meridie fluens viginti octo miliaribus infra Nouogrodiam inferiorem, cursu in Orientem reflexo, in Volgam exoneratur, in quorum confluxu Basilius Princeps Castrum à suo nomine Basilogrod appellatum, contra Cazanenses arcendos erexit. Porro Regnum Cazanense sexaginta miliaribus Polonicis infra Nouogrodiam inferiorem (de qua superius) limites suos secundum Volgam fluium incipit, Orientem & Meridiem versus campis desertis qui ducentis miliaribus Polonicis patent, terminatur. Ad Orientem verò æstiualem, Tartaros qui Shibanski & Cozaczi appellantur finitimos habent.

CAZAN vrbs, totius Regni Metropolis ad Volgam fluium & Cazaniam à qua nomen sortitur, in vltiore ripa condita est. Arcem natura & opportunitate loci munitissimam & in expugnabilem habet, à Nouogrodia inferiore septuaginta miliaribus distat.

Hij Tartari Cazanenses reliquis ingeniosiores, & aliquantulum humaniores sunt, circa agriculturam, remque domesticam (qua à cæteris maximè differunt) versantur. In domibus non in campestribus degunt, mercimonia rerumque permutationes varias, cum vicinis Moschouitis, Turcis & cæteris Tartaris exercent, Reges sui iuris ad Basiliū vsq; Ducis Moschouia tempora habebant, neminiq; tributa persoluebant, sed prædictus Basilius eos sibi tributarios multis annis cum illis vario Marte bella gerens, effecit, atq; pro suo arbitrio Reges illis constituebat. Id autem Cazanenses maximè conuenientium, partim propter oportunitatem fluiorum ex Moschouia in Volgam influentium, partim ob mutua commercia cum Moschouitis consuetà à quibus inimicitia tempore arcebantur.

Primus itaque Cazanensium Rex fuit Cheicaleczk, qui tributarius Basiliū feudalisque extitit. Hic relicta vxore Nursultan, absque liberis moritur, cui Abrahamin magni nominis Tartarus, ducta vxore eius vidua, consensu Magni Moschouia Ducis Basiliū, in Regno succedit, qui ex priore vxore filium Alegum nomine habuit, ex Cheicaleczk autem relicta, duos postea Machmedenim, & Abdelatiph filios suscepit. Prædicto igitur Abrahamin mortuo, Alega velut primogenitus Regno potitur, qui cum mandatis Moschorum Principis non admodum obtemperaret, à proceribus Moschouiticis, qui ad consilia eius obseruanda constituti erant, quadam die in conuiuio deductus est, ibidemq; in vinculis aliquādiu detentus, tandem in Volochdam arcent relegatus vitam terminauit. Alega igitur ita Regno deiecto Abdelatiph frater ei succedit, qui etiam perinde vt Alega Regno priuatus est. Machmedenimq; frater in locum eius à Moschorum Principe suffectus, quo regnante Anno Domini 1504. Cazanenses iugum Moschorum excuserunt, ab eisque defecerunt. Hanc defectionem cum Basilius

Tunc re-
gno Caza-
nensis.

Cazanen-
ses à Mo-
scho sub-
iugati.

Reges Ca-
zani.

Alega Re-
gis exitus.

DESCRIPITIO.

106

Basilius Moschorum Princeps didicisset, rei indignitate commotus, cum infestis armis & tormentis bellicis exercitum copiosum corra Cazanenses destinauit, qui à Cazanensibus & Ceremis arcu vti peritis dolo circumuenti, impari Marte cæsi & fugati, tormentisq; & Castris spoliati, captiuiq; in Astrahanense emporiū quod mari Caspio siue Persico adheret, relegati Turcis, Tartaris & Persis venditi sunt.

Cazanen-
ses Mo-
schos pro-
figant.

Postea Cazanenses Scheale Regem hæreditarium, qui Machmedemini mortuo successerat, Moschorum partibus fauentem expulerunt, Sapiregiumque Mendligeri Taurica Regis filium, ad Regnum suscipiendum vocauerunt, qui coniunctis viribus cum fratre Machmetigero Taurica Rege, Moschouia maximam partem crudeliter deuastarunt, ad ipsamque urbem Moschouiam penetrantes, grauissima obsidione eam præsserunt, ab eaq; non discesserunt, donec Princeps Moschouia se tributarium prædicto Machmetigero Regi Taurica perpetuo fore obstringeret, quod postea non præstitit. Ingentem autem & vix credibilem tunc temporis hominum captiuitatem, trecenta videlicet millia Tartari in Moschouia cepisse eduxisseq; dicuntur. Quam cladem irrefarciabilem Moschorum Princeps vliscere volens, exercitū copiosissimum conscripsit, Machmetigeriq; Taurica Regem ad certamen prouocabat, dicens se superiore anno ab eo non indicto bello ex insidijs furum latronumq; more oppræssum fuisse. Ad ea Machmetiger respondit: sibi ad inuadendam Moschouiam satis vias multas patere, bella non magis armorum quam temporum esse, proinde ea se magis suo, quam alieno arbitrio gerere solere. Moschouia autem Princeps videns se delusum fore, vliscendi libidine ardens Anno Domini 1523. exercitum ad Cazanense Regnum expugnandum duxit, in sinibusq; Cazanensium, ad Volgæ & Suræ fluiorum confluxum, munitionem propter infestandos Cazanenses condidit, quam à suo nomine Basilogrod appellauit. Postea re infecta exercitum dimisit.

Tartari
crudeliter
Moscho-
niam deu-
astant.

Numerus
captiuo-
rum.

Tartari-
cum re-
sponsum.

Anno deinde sequenti 1524. ad Cazanense Regnum occupandum, ingentes numerosasq; copias, cum Duce quodam Michaële Georgij destinauit, Cazaniam arcem quinta decima Augusti oppugnare cepit, quam quidam Moschouia ad id subornati incenderunt, intuenteq; Moschorum exercitu funditus exusta est. Attamen in tam facili occupandi Castris occasione, Moschouia ad expugnandum, occupandumq; castris combusti collem ne accedere quidem audebant. Tartarosq; id denuo edificantes non impediabant, atq; ita postea arx Tartarorum strenua opera, Moschouitarumq; negligentia restaurata est. Moschouia verò frustra moras trahentes, consumpto comeatu fame laborare incipiunt, nam Ceremis tuentibus partes Cazanensium, hostiū itinera diligenter obseruantibus, emissariisq; executibus, nihil adferri poterat, adeo vt nec Princeps de suorum qua præmebantur necessitate cognoscere, nec ipsi quicquam illi significare de rerū suarum statu possent, & aliquot millia Moschouitarū à Ceremis cæsa & fugata, nauesque plurimæ quibus comeatus deferebatur ademptæ, & aquis obrutæ sunt. Tandem Moschouia auxilijs aduenientibus castrum combustū denuo restauratū obstinatissimè oppugnare ceperunt, tormentis machinisq; bellicis admodum obsessi quoq; exoneratis pariter in hostem bombardis strenuè se propugnabant, donec bombardario magistro, quem vnicum in castro habebant, glande scloppetario à Moschouitis icto priuarentur, atq; certis sub conditionibus Cazanenses cum Ducibus exercitus Moschouitici, inducias pepigere compulsi sunt, tributaq; secundū pactum ad mortem vsq; Basiliū persoluebant. Mortuo tandem Basilio, Ioanni moderni Principi filio eius recalcitrare Cazanenses ceperunt, quos ille septem perpetuis annis bello acerrimo, vario tamè Marte præssit, arcemq; & ciuitatem Cazaniam regionis Metropolitim tormentis bellicis, & obstinato impetu militū suorum, puluerumq; bombardariorum suppositione anno Domini 1551. expugnauit, paternumq; opus strenuè perfecit, & ab hoc tempore Cazanensium Regnum, & vrbs Cazan cum arce, Principi Moschorū Ioanni Basiliū filio subacta est, titulumque Regni prædictus Princeps sibi usurpat, seque Czar Kazanski, id est Regem vel Imperatorem appellat. Magna autem pars Tartarorum Cazanensium tunc temporis capta, Principis impulsu baptisata est, multi quoq;

Moschouia
re Cazan
oppugnat.

Cazan
comburi-
tur.

Cazan
iterū op-
pugnatur.

Cazan ca-
pitur, ex-
pugnatur
que.

TARTARIAE

baptismum respicientes capite multati aquisq; obruti sunt: Nunc tamen communiter omnes Machomethi dogma, errorefq; gentiles profitentur, exceptis perpaucis ijsq; insignioribus, qui Ruthenico ritu, fidei Christianae praecipis iniciati sunt. Atq; haec de Cazanensibus Tartaris breuiter dicta sufficiant, nunc confines Tartaros Nohaycenses caeterosq; campestris in Hordas distributos attingemus.

NOHAICENSIVM TARTARORVM HORDA.

Artari Campestris, cateruatim in campis nullis finibus obseruatis degunt, in Hordasq; veluti in quasdam prouincias, a quibus & cognominantur, diuiduntur. Horda autem conuentum, & multitudinis congregationem, caetumq; hominum, in formam ciuitatis coactum significat. Caeterum vna quaeque Horda nomine suo peculiari appellatur, quae multae ab inuicemq; moribus aliquantulum diuersae sunt, ex quibus praecipue Nohaicensis, Zauolensis, Praecopensis, Crimscensis, Cosaczkiensis, Tumenensis, Calmucziensis, Turcomanensis, & id genus aliae, quae omnes Machomethi dogma amplectuntur profitenturq;

Nohaicensium Tartarorum Horda, post Tartaros Cazanenses orientem versus procedendo imprimis occurrit, quae ultra Volgam fluuium amplissimum circa mare Caspium ad fluuium Iayczk ex prouincia Siber decurrentem sita est. Huius regionis Tartari incolae non Reges, sed Duces habent, in tresq; Ducatus diuiditur, quorum primus cum ciuitate Scharayczik, dicta ultra fluuium Volgam orientem versus, cum adiacente ad Iayczk fluuium Regione extenditur, Scharaycensisq; Ducatus a ciuitate Scharayczik dicitur. Secundus Ducatus in Horda Nohaycensi inter Cammam Iayczk, & Volgam fluuios situs est. Tertius eiusdem regionis Ducatus Siberiensis prouinciae partem (de qua superius) & omnem circumiacentem regionem attingit. Atq; haec omnes regiones syluosae sunt, excepta ea quae ad Scharayczik ciuitatem vergit, quae tota campestris est.

A Ducatu Scharaycensi Nohaycensi Regniorientem versus procedendo, occurrunt populi Iurgenci a Moschouitis appellati, quibus frater Magni Cham supremi Regis Tartarorum imperat, a Iurgencijs autem decent dierum itinere ad regiones Magni Cham Regis de Catagia (qui maximam Tartarorum partem possidet) peruenitur.

TARTARORVM ZAVOLHENSIVM HORDA.

Bulgaria siue Volgaria vel Zauolhensium Tartarorum Horda, a Cazanensi Regno & Nohaycensi Horda nonnihil in meridiem reflectendo occurrit. Traxit autem cognomen a Volga fluuio celeberrimo, qui eam longo tractu interfluit. Ex hac Regione Bulgari, Slauones, qui nunc Turcarum Imperatori parent, & Volinci, Ruteni, Lituaniae populi Regi Poloniae subiecti oriundi perhibentur, prout latius in deductione Polonorum patet.

Zauolhensis autem Horda praecipua, & quasi Princeps caeterarum omnium olim extitit, incolarum videlicet multitudine & rerum gestarum fortitudine, lociq; affluentia & oportunitate, ex qua caeteri omnes Tartari Campestris ortum genusque duxerunt. Haec autem Horda Zauolhensis inter Volgam & Iayczk fluuios iuxta mare Caspium siue Persicum sita est. Reges sui iuris ad Alexandri vsque Regis Poloniae tempora, moderni Regis Poloniae Sigismundi Augusti patrum, habebat infra annum Domini 1506. Sed tandem Sachmat Rex Zauolhensis vltimus, ob iniuriam quandam quam olim Crimscijs Tartaris praedecessores eius fecerant, a Machmatgirey Tauricae Rege, ex Crimscia Horda oriundo regno pulsus, fugatusque est. Qui ad Alexandrum praedictum Regem Poloniae, Magnumque Ducem Lituaniae profugit, auxilij contra Machmatgirey implorandi gratia. Cum autem Lituani & Poloni auxilia

Horda quid significat.

Scharayczik.

Iurgenci.

Rex de Catagia.

Bulgari & Volinci.

DESCRIPTIO.

auxilia longius differebant, interim Machmetgirey Tauricae Rex, Zauolhensis Regis supra nominati exercitum profligauit, totamque Regionem eius occupauit. Et ab hoc tempore Zauolhensis Horda penitus diuexata, & Regibus orbata est, quam postea Basilius Princeps Moschouiae imperio suo subegit, cuius titulum Ioannes modernus Princeps huius Basilius filius sibi vendicat, seque Bulgariae, id est, Zauolhensem Regem appellat.

Tandem ultra Viaticam Regionem, & Cazanensem Regnum Tartarorum tres Hordae, qui Thumentki, Schibanski, & Cozaczi appellantur, in campestribus habitant, cateruatimq; viuunt, ac tot quot lubet ducunt vxores. Potum ex lacte equino habent, frugum usum nesciunt, pecunijq; non vtuntur, exorcismis & incantationibus supra modum dediti, quibus caligines aliaq; intempestates caeli sepius excitant, hocq; modo hostes frequenter profligant. Haec autem omnia, herbis, verbis, lapidibus, radicibusq; ab eis miris incantationibus conficiuntur.

Calmucziensis Horda trans Volgam fluuium sita est, Caspio mari confinis, huius incolae in campestribus vitam ducunt, a crinibusq; quos nutriunt Calmuczi Tartari appellantur.

ASTRACHAN TARTARIAE REGNUM.

Astrachanense Regnum, post Tartaros Nohaycenses, & Cazanenses ad mare Caspium situm est, compluresq; ciuitates habet, ex quibus Astrachan vrbs opulentissima, in qua emporium celeberrimum est, a qua tota circumiacens Regio nomen accepit, ad ostia Volgae sita est, ibi autem Volga fluuius septuaginta pluribusue ostijs in mare Caspium exoneratur, multas ibidem insulas faciens, tantaq; aquarum copia ingreditur, vt procul spectantibus maris formam praeferebat. Hoc Regnum olim sui iuris erat, Regesque haereditarios habebat, sed anno Domini 1554. a Ioanne Basiliade Moschorum Principe vna cum vrbe subactum, occupatumq; est, cuius titulum sibi vsurpat.

Ad hoc Regnum occupandum Sultam Zelim Imperator Turcarum, inuidia avaritiaq; prolatandi imperij Tartarici ductus Anno Domini 1569. 20. Martij die, ex Constantinopoli terra & mari exercitum ingentem Turcarum 25000. equitum & Ianiczarorum 3000. destinauit, naualis classis centum quinquaginta Galeris, & multis celocibus constabat. His demum omnes Hordae Tartarorum Praecopensium, ex mandato Imperatoris adiunctae sunt, 80000. equitum excedentes. Sicque iunctis viribus longissimo eoque periculossimo campestri itinere, multis fluuijs & paludibus superatis, ad Azoph peruenerunt, omni comatu prorsus consumpto. Azoph autem in ostijs Tanajis fluuij Turcica arx sita est, ad paludes Meotidis. Postea ad victum necessarius comparatis, omnis equitatus Turcicus & Tartaricus, per campestris & Hordas Tartarorum Nohaicensium, & Circassorum quinquemontanorum, tardiosissimo itinere sub Astrachan, 5. Septembris venerunt: 24. hebdomadis cum ineffabili famis & sitis anstis angustia in via transactis. Hebdomadam integram sub arce quicquam tentantes consumpserunt, aditu enim ad eam vasta Volgae circumluentis amplitudo prohibet. Interea Moschouitarum aliquot millia aurora instante, in nauibus & celocibus, Turcas & Tartaros inopinata excursione, magno cum impetu Duce Serebrny adoriuntur, multitudineq; eorum prostrata, spolijs onusti armata manu incolumes in arcem redierunt. Tartarorum quoque aliquot millia ad unum trucidauerunt, vt nemo ex illis euaserit, qui sub arcem pabuli acquirendi gratia superato fluuio Volga excurrerant. Naualis quoque Turcarum illi exercitus, centum quinquaginta Galerarum tormenta magna, pulueres bum bardarios, comeatu, & alia belli expugnandi; instrumenta vehens, cum aduerso Tanai ab Azoph ad montem Perewjoka dictum duobus ferè mensibus transactis veniret, Nauesq; siue Galeras terra in instrumentis ad id pertinentibus, per illum montem (qui miliaribus septem a Tanai ad Volgam fluuium magnum sub Astrachan fluentem dista-

Zauolhensis Horda occupata.

Mores Tumenensium.

Calmucziensis Horda.

Astrachan vrbs.

Ostia Volgae.

Expeditio Turcarum ad Astrachan.

Astrachan a Turcis obsessa.

TARTARIAE

Turci à Moschouitis profugati.

bat) transferre vellent, Moschouitarum 15000. illos adoriuntur, sex millibusq; Turcarum prostratis, spolia & instrumenta multa iam in terram exposita abstulerunt, reliqui vix ad naues aufugerunt, huiusmodiq; insperata clade accepta ad Afoph redire coacti sunt, vndiq; eos Moschouitis persequentibus. In Azoph existentibus aliud infortunium accidit, pulueres enim tormentarij quos in arce deposuerant, igne fortè adueniente succensi sunt, cum ingenti Turcarum & arcis damno, cæteri Constantinopolim petientes in paludibus Meotidis naufragio perierunt. Sed ad rem intermissam redeo. Tartari & Turcæ Astrachan frustra cum quotidiana diminutione suorum obsidentes, de naualis classis in qua spes eorum recumbebat perditione audientes, vndiq; hostis imminens, famisq; & sitis angustia præssi, coangustati, & ad extrema redacti 21 die Septembris cum ingenti dedecore, damnoq; irrefarciabili, absq; vlllo Moschouitarum detrimento, obsidionem soluere coacti sunt. Ad Afoph 23. Octobris die venerunt, quinq; hebdomadis in reditu cum ineffabili, periculosissimaq; miseria, & intollerabili angustia transactis, per campestria enim desolata illis iter erat, vt nusquam pabulum acquirere, & pro se & pro equis reficiendis poterint. Moschouitæ enim gramina omnia passim succenderant, & aqua interdum quinq; integris diebus carebant, omnesq; ferè ex illo exercitu Turcico, cum equis pariter fame & siti coangustati miserè perierunt, quidam in paludibus Meotidis Constantinopolim repetentes, aquis submersi sunt, ita vt 225000. equitum, 3000. Ianiczarorum, & centum quinquaginta galeris amissi, vix 2000. Constantinopolim redierunt.

Turcarum elades.

Samachia vrbs & regio.

Turcomani.

Est quoq; Schamachia vrbs Tartarorum, ad mare Caspium condita, quæ ab Astrachan sex dierum itinere abest, ab ea tota Regio siue Horda Schamachia nuncupatur, hanc Rex Persarum possidet. Incolæ autem huius Regionis texendis sericeis vestibus excellentissimi sunt artifices. Turcomanorum Horda vltra Caspium mare sita est, eius imperium inter quinq; fratres partitum est, quorum qui primas tenet Azynchan nominatur, reliqui verò Soltani appellantur, in totoq; imperio solummodo quinque oppida reperiuntur. Incolæ Machometicam hæresim amplectantur, viuuntque iuxta Nahayensium Tartarorum cõsuetudinem, & cum Persarum Principe, vulgo Zophi nuncupato, frequentissimè bella mouent.

Tamerlani.

Sarmacandia Orientem versus procedendo, vltra Turcomaniam, vrbs est amplissima, quæ olim totius Tartariæ Metropolis extitit, nûc verò ruinis deformis iacet, vna cum multis antiquitatis vestigijs. In ea sepultus est Tamerlanes ille Tartarorum Rex, qui olim Turcarum Imperatorem Baiazetem cum exercitu numerosissimo profligatum, captiuum aureis catenis vinctum, in cauca velut auem per totam Aziam circumuehebat. Huius Regionis incolæ Machometani sunt.

KYRGESSORVM HORDA.

Ritus Kirgessorum.

KYrgessi Tartari cateruatim in campis degunt, habentq; ritum gentilem huiusmodi. Sacrificus ipsorum quo tempore rem diuinam peragit, tunc sanguinem, lac, & fimum iumentorum, terramq; sumit, commixtionemq; insimul facta in vas quoddam intundit, & vna cum hoc arborem ascendit, ad populumq; circũstantem concionatur. Concioneq; peracta in stultam plebecullam, prædictam cõmixtionem spargit, populus verò in terram pronus proouoluitur, aspersiunculamq; hanc pro Deo colit, firmèq; credit nihil esse perindè salutare humano generi, ac terram, pecus, armenta; Mortuos loco sepulturæ arboribus suspendunt, his finitimi sunt Baschirdi Tartari ab Occidente, & Hieseliti ab Oriente.

Baschirdi Hieseliti. Molgomosani, Baydai, riuusque eorum.

Ab ijs vltra Imaum montem longo tractu procedendo ad Oceanũ Sciticum, Molgomozani, Baydaiq; Tartari occurrunt, hi Solem vel rubrum pannum stipiti appensum, cultu diuino adorant, in castris cauernisq; subterraneis vitam ducunt, omniumq; animantium & reptilium serpentum, vermiumq; murum, & id genus aliarum rerum inuesti-

DESCRIPTIO.

incomestibilium, carne vescuntur. Idioma proprium habent, ijs contermini sunt Marciti, & Samogides, quasi seipfos comedentes populi.

Hij longè positis & penè ignotis Tartaris, populisq; campestribus in Oriente vltra Imaum montem & Oceanum Sciticum degentibus breuiter descriptis ad reliquos Tartaros campestres Moschouitico imperio confines, qui Crimtkij, Præcopkij, & Pietiorlkij, id est, quinquemontani appellantur reuertemur.

CIRCASSI PIETIORSZII TARTARI.

Regno Astrachan quod mari Caspio, vt supra diximus adiacet, in Occidentem tandemq; in meridiem reflectendo, circa Meotidis paludes, & Pontum Euxinum ad fluium Cupa, qui in Meotidem exoneratur, Aphgasi populi imprimis occurrunt, vbi etiam vsq; ad fluium Merulam qui Pontum Euxinum ingreditur, montes eminentissimi sunt, in quibus Tartari Circassi, Pietiorsczj dicti, id est, quinque montani, habitant. Viri sunt strenui, & bellicosi, montium quibus interclusi sunt asperitate, & difficili aditu (à quibus & nomen traxerunt) freti, Turcis & Tartaris fortiter sapissimè repugnant, lingua propria vtuntur, & Christianismum cum Ruthenicis siue Græcis cæremonijs conuenientes, profitentur, linguaq; Slauonica Sacra, Rutenorum more peragunt. In castris vt cæteri Tartari viuunt, & in propinquorum funeribus pompas ducunt, magnificasq; exequias celebrant, & in memoriam mortis amicorum auriculam integram, partem uè eius, testificantem amorem, sibi ipsis amputant. Audacissimi Piratæ sunt, nam fluiijs qui ex montibus eorum fluunt in Euxinum Põrum siue paludes Meotidis nauibus delapsi, quoscunq; reperiunt spoliant, & excutiunt, eos præsertim qui ex Capha Constantinopolim versus nauigant.

Aphgasi

Circassi Christiani. Circassorum funebres exequiæ.

CRIMSCII SIVE PRÆCOPSCZII TARTARI.

Nter Cazan & Astrachan Regna Tartarorum, quæ nunc Moschorũ Principi subsunt, longo secundum Volgam fluium celeberrimum tractu, ducentis videlicet & triginta miliaribus Polonicis, ad Boristenem vsque fluium campi deserti sunt, quos Tartari nullis certis sedibus obseruatis incolunt, præter Azoph & Ahasz ciuitates, ad Tanais fluiijs ostia sitas, Turcis tributarias, quas Tartarorum magna pars incolis, & circũquaq; certis sedibus morantur, remq; familiarem magna ex parte exercent. In his prædictis campis desertis ciuitas Crym olim Regum Tauricæ sedes, à qua Crymskij nominabantur sita est. Postea verò toto Isthmo spacio mille ducentorum passuum, ad insulæ formam perfossio, Reges Tauricæ non Crymskij sed Præcopkij, ab illa nimirum perfossione sumpto vocabulo, (Præcop enim Slauonica lingua fossam, vel aliquid perfossium sonat) appellatur. Hæc autem ciuitas Præcop nominata, in Taurica Chersoneso sita est, quæ ab Azoph ciuitate celebri vbi est emporium insigne, quinq; dierũ itinere distat. Tota autem Chersonesus Taurica silua quadam per medium scinditur, eius mediã partem quæ ad Pontum Euxinum vergit, Turcarum Imperator possidet, in qua Capha insignis vrbs, olim Tacodofia dicta, Genuensium quondam iuris existens condita est. Hanc autem Capham emporium totius Asiæ celeberrimum, Machometes Turcarum Imperator (expugnata Constantinopoli) Genuensibus quatuordecim annorum spacio obsidione eam præmens, prodicione quorundã Genuensium largitionibus corruptorũ ademit.

Campid deserti. Azoph & Ahasz.

Crym vrbs.

Præcopkij vnde dicta. Præcop vrbs. Taurica Chersonesus. Capha.

Alteram peninsulæ partem Tartari Præcopenses tenent. Omnes autem Tartari Præcopenses siue Crimscij (qui nunc Tauricæ Regnum incolunt) originem suam ex Zauolhensium Tartarorum Horda ducunt, cum enim propter intestinam domesticamque seditionem Regno pulsi fuissent, nec vsquam in vicinia firmum domicilium habere possent, hanc Europæ partem occupauerunt, veterisq; iniuriæ haud imme-

TARTARIAE

mores cum Zauolhenſibus Tartariſ, varijs bellorum euentibus belligerabant, donec eos Regno prorfus exuerent, Regesq; eorum extinguerent.

Tartari
Oczakow
Vicij.

Oczakow caſtrum & ciuitas, in oſtjis Boriftenis, fluuij ad Pontū Euxinum ſita, quam Tauricæ Rex ademptam Lituaniæ Ducibus tenet, Tartariq; Præcopenſes eam incolunt. Turcarum verò Imperatori nunc tributaria eſt, à Præcopciuitate quadraginta miliaribus diſtat, ab Alba, quæ Moncaſtro antiquis dicitur, vrbe Valachia ad fluuij Tyræ oſtia ſita totidem, à Circas verò oppido ad Boriftenem condito quadraginta. Porrò ab hac ciuitate Oczakow Tartari Præcopenſes qui eam incolunt Oczakowſci Tartari dicuntur, frequenterq; varijs excuſſionibus Podoliam Ruſſiæ Regionem ſibi in viciniâ adhærentem, & aliquando Lituaniam ipſam cæterasq; Ruſſiæ partes infeſtant, prædaſq; & ſpolia cum hominibus abigunt, maximè verò ea de cauſa huiusmodi excuſſiones facere ſolent, cum illis ſtipendia conſucta à Rege Polonia pluſiuſto retinentur. Solet enim Rex Polonia huic Regi Tauricæ ſtipendia certa quotannis ſoluere, ea conditione, vt opera illius quauis vrgente neceſſitate vteretur, qui aduerſus quoscuq; hoſtes Polonorum, & Lituatorum, cum certis copijs militare quolibet tempore paratus eſt. Præcipuè verò Moſchouia Principis regiones ex parte Polonorum infeſtat, varijsq; excuſſionibus debilitat, vnde & princeps Moſchorum miſſis ſubinde muneribus aliquando illum ſibi deuincere ſolet. Tartarus verò muneribus interdum vtrinq; acceptis, vtrumq; etiam vana ſpe lætat, Regi tamen Polonorum impenſus fideliusq; & obſtinatius militat, ac omnes prouincias Moſchouia Monarchæ ſubiectas nomine illius deuexat, & frequentibus inſultibus igne & ferro vndiquaq; peragrat, ampliffimâq; ſpolia educit, prout & nuper Anno Domini 1571. menſe Maio, ipſo die aſcenſionis Dominicæ Moſchouiam ipſam urbem cum arce & totam circumiacentem regionem ad quinquaginta miliaria in latitudinem & longitudinem flamma, ferroq; proſtruit, vaſtauit, mancipiaq; & ſpolia diſtu incredibilia eduxit, exercitum etiam ingentem ſibi oppoſitum cum multis Ducibus & inſignibus belli præfeſtis fudit, & ad internitionem proſtigauit, trucidauitq; adeò vt memoria tantæ crudelitatis Tartaricæ (quamuis antea quoque frequentes eorum excuſſiones forent) non extaret.

Moſchouia à Tartariſ exuſa.

Fines Præcopenſiū.

Hij autem Tartari Præcopenſes Chriſtianis infeſtiſſimi ſunt, Turcarumq; Imperatori quotannis trecentos Chriſticolas pro ſtipendio pendunt. A Septentrione Magni Ducis Moſchouia regionibus, ab Oriente Tartariſ Quinq; montanis, ab Occidente & aliquantulumq; à Septentrione Ruſſiæ Polono Regi ſubiectæ, à Meridie Moldauiæ, Valachiaq; contigui ſunt. In Campeſtribus circa Pontum Euxinum & paludes Meotidis, in totoq; Iſthmo & Cherzoneſo Tauricæ degunt. Rex eorum frequentius in caſtris, interdum verò in Oczakow ciuitate (quæ quondam Vitoldi tempore Lituaniæ colonia erat) commorari ſolet. Horum Tartarorum ſitum mores, & barbaricam crudelitatem. Ouidius Naſo ibidem exulans, ſuis in Elegijs de Ponto latiffimè deſcribit, hoſq; fluuios in Pontum Euxinum exonerari carmine infraſcripto (quod ſubſcribere libuit) Elegia ad Albinouanum decima, recenſet.

Adde quòd hic claſſo miſcentur flumina Ponto,
Vimq; fretum multo perdit ab amne ſuam.
Huc Lycus, huc Sagaris, Peneuſq;, Hipanuſq;, Orateſq;,
Influit, & crebro vertice tortus Halis,
Parteniuſq;, rapax, & voluens ſaxa Cynapes
Labitur, & nullo tardior amne Tyras.
Et tu famine Thermodon cognite turma,
Et quondam Graijs Phaſi petite viris.
Cumq; Boriftenio liquidiffimus amne Dyraſpes,
Et tacite peragens lene Melanthus iter.

Quis

DESCRIPTIO.

109

Tanais
Moſchouia
Don.

Quique duas terras, Aſiam Cadmiq; ſororem
Separat, & curſus inter vtrâq; facit,
Innumeriq; alij, quos inter maximus omnes
Credere Danubius ſe tibi Nile negat.
Copia tot laticum quos auget, adulterat vndas.
Nec patitur vires aquor habere ſuas.
Quin etiam ſtagno ſimilis, pigerque paludi.
Ceruleus vix eſt diluiturq; color.
Innata vnda freti dulcis, leuiorq; marina eſt,
Quæ proprium miſto de ſale pondus habet. &cet.

Hic Ouidius ſolummodo præcipuos eoſq; capitales fluuios recenſuit, reliquos verò complures & abſque numero amnes inſignes, qui prædictis immiſcentur carminis breuitati conſulens omiſit.

DE MORIBVS, CONSVETVDINE QVE
vitæ Tartarorum.

Abſolutis breuiter Tartarorum Hordis ſive Regionibus earumq; ſitu, nunc de vitæ eorum moribus, veſtimentorumq; vſu & victu pauca ſubiiciemus. Omnes autem Tartari prædicti, Machometi dogma exceptis Circaſſis Quinquemontanis amplectuntur, Turcarum ritu. Turcas tamen ſe appellari moleſtiſſimè ferunt, probriq; id loco ducunt, ſed Beſurmanos quaſi gentem electam ſe nominari gaudent.

Statura
Tartarorum.

Homines ſunt ſtatura mediocri, obefa, lætaq; facie, diſtortis & concauis oculis, barba capris ſimili horridi, capite raſi, exceptis excellentioribus viris, qui crines contortos, eoſq; nigerrimos ſecundum aures protenſos nutriunt, corpore valido robuſtoq;, animo audaci, in Venereſ eamq; naturæ contrariam læciui. Victum ex omnibus animalibus quomodocunq; mactatis, maximè autem ex equis habent, exceptis porcis à quibus ex præſcripto legis, vt re fediffima & immunda abhorrent. Famis ſomniq; ſupramodum patientes, vt ea nonnunquam toto triduo quadriduouè perferant, tandem verò occaſionem ad vorandum naſti, ſupra modum ſe cibo & potu ingurgitant, eaq; crapula priorem in ædiam reſarciunt, ſicq; cibi & potus ſuperfluitate obruti, biduo triduouè dormiunt, in quos ſic ſomno penè ſuffocatos, & oppreſſos Lituani & Ruteni (in quorum frequenter regiones excurrunt) de repente irruentes, incautos proſtigant prædaſq; repetunt. Cum autem aliquo proficiſcuntur, & ſi fame ſitiq; cruciantur, equis quibus inſident venas incidunt, hauſtoq; eorum ſanguine ſitim famemq; ſedant, equis verò huiusmodi venarū incifionem maximè prodeſſe putant. Equarum lacte ſupramodum delectantur, quo robuſtos pingueſq; ſe fieri arbitrantur. Herbis varijs maximè autem ijs quæ iuxta fluuium Tanaim creſcunt ſuauiſter veſcuntur, ſale rariffimè vtuntur, ideoq; viſum ſibi acutiorem ineſſe dicunt. Quod ſi aliquando Reges ſive Duces exercitui ſuo commeatum diſtribuunt, quadraginta viris vnum equum dare ſolent, quibus mactatis milites carnes inter ſe partuntur, præſtantioreſ verò in teſtina tantum vt rem opiparam & ſuauiorem ſumunt, quæ ad ignem parum calefacta, vt videlicet adhærentia ſtercora excuti poſſint, vna cum cineribus & carbonibus de igne otius erepta rapaciter vorant. Non ſolum autem digitos pinguedine percunctos, ſed etiam cultellum, lignumue, quo ſtercora detergant ſuauiſter lingunt, ſuguntq;. Capita equorum apud eos in delicijs habentur, inſignioribusq; tantummodo apponuntur. Cibum verò capeſſuri, locum quo cibus apponitur circumſedent, pedibus ſubtus tranſuerſim attractis, eodè quoq; modo menſam ſi adefit (præcipuè legationem apud Polonos Lituanoſue obeuntes) circumſedent, præſtantioreſ

Vitæ Tartarorum.

V.

TARTARIAE

verò super mensam accumbunt, sed suis in Regionibus nunquam ferè in mensa, nisi super terram comedunt, Insigniores Tapetas sibi substernunt.

Arma
Tartaro-
rum.

Arma quibus in bello vtuntur hæc gestare solent, arcum cum pharetra fagitifera, cæstum, securim, framcamq;. Sagittas autem veneno subtiliter inficiunt, de quibus etiam Ouidius de Ponto Elegia secunda & tertia ad Maximum libro primo testatur, cum dicit:

*Hostibus in medijs, interq; pericula versor,
Tanquam cum Patria pax sit adempta mihi.
Qui mortis sauo gement, vt vulnere causas,
Omnia vipereo, spicula felle, linunt.
His eques instructus, perterrita mania lustrat,
More Lupi clausas circumcuntis oues.
At semel intentus neruo leuis arcus equino,
Vincula semper habens irresoluta, manet.
Tecla rigent fixis veluti vallata sagittis,
Portaq; vix firma submouet arma sera.*

Ad eundem Elegia tertia.

*
Tartaro-
rum scili-
cet.

Maxima pars hominum nec te pulcherrima curat
Roma: nec Ansonij militis arma timet.
Dant illis animos arcus pleneque pharetra,
Quamq; libet longis cursibus aptus equus.
Quodq; sitim didicere diu tolerare, famemq;
Quodq; sequens nullas hostis habebit aquas.*

Idem Tristium libro tertio Elegia decima.

Et Sciri-
as ibidem.

*Sauromatae cingunt, fera gens Besiq; Getaq;
Quæ non ingenio nomina digna meo.
Protinus equato siccis Aquilonibus Istro
Inuehitur celeri barbarus hostis equo.
Hostis equo pollens, longaq; volante sagitta,
Vicinum latè depopulatur humum.
Diffugiunt alij, nullisq; tuentibus agros
Incustoditæ dirripiuntur opes.
Ruris opes parua pecus, & stridentia plaustra,
Et quas diuitias incola pauper habet.
Pars agitur vincit post tergum capta lacertis
Respicens frustra rura, laremq; suum.
Pars cadit hamatis misere confixa sagittis,
Nam volucris ferrò tinctile virus inest.
Quæ nequeunt secum ferre, aut abducere perdunt,
Et cremat insontes hostica turba casas.
Tum quoque cum pax est, trepidant formidine belli,
Nec quisquam presso, vomere sulcat humum.
Aut videt, aut metuit locus hic, quem non videt hostem
Cessat iners rigidus, terra relicta situ.*

Equi Tar-
tarorum.

Equos quorum (genus Bachmat vocant) ceruice depræssa, pusillosq; sed fortes habent, qui more dominorum suorum, laborem inædiamq; & cursum longissimū diutissimè sustinent, ramisq; & corticibus folijsue arborum radicibusq; vngulis è terra

DESCRPTIO.

110

terra excussis, & euulsis pascuntur, his ita ad laborem assuefactis Tartari commodissimè vtuntur. Habent quoque alios eodem nomine appellatos equos generosos, corpulentos, & obesos, qui caput sursum erectum inter currendum gestant. Hos autem omnes equos castratos habent, quibus scilicet in bello vtuntur, tales enim plus laboris & inædiæ tollerare posse arbitrantur. Dum autem in regionem aliquam depopulandam, vel ad confligendum cum hostibus proficiscuntur, vnusquisque eorum binos tresq; equos secum ducere solet, vt scilicet vno defatigato, in alium ascendere possit: lassatos verò manu ducunt, vel ad comedendum maciant. In his equis flumina transtant, qui forte fugientes insequentium hostium vim extimuerint, sellis vestibus cæterisque impedimentis à se abiectis, armis tantum exceptis effusissimè fugiunt. Equos baiulos qui vitæ belluè necessaria portant, sic assuetos habent, vt ipsi absque ductore vel stimularore equos cæteros (licet ipsis fugientibus aquesuè tranantibus,) sequantur. Frena autem leuissima & simplicia habent, flagellisq; præ calcaribus vtuntur. Sellas quoque leuissimas firmissimas tamen habent.

Ornatus
equorum

Conflictum cum hostibus eminus audacissimè ineunt, in quo non diu perseverantes, hostibus insequendi occasionem dant, fugientes autem maximè cauendi sunt: nã in hostes insequentes à tergo tela scite peritissimèq; retorquent. Tandem conuersis de repente equis in dissipatas hostium insequentium ordines, denuò impetū faciunt, pugnamq; redintegrant. In patentibus autem campis cum hostibus confligunt, agmine sinuoso in gyrum ordinato, quo certior & liberior nulla re obstantè, hostem ieculandi via pateret, iamque manus conferentes vndiquaque hostium tela extorquendo circumferuntur, estque euntium & redeuntium mirus quidam ordo. Ductores verò quos sequuntur harum rerum peritissimos habent, qui si fortè, vel ab hostibus occisi fuerint, vel metu percussis in ducendis ordinibus aberrauerint, tanta totius exercitus sit confusio, vt nec amplius in ordinem reduci, nec tela in hostem torquere possint, hocque genus certaminis à similitudine Choream appellant. In angusto autè loco si fortè eis decertandum venerit, nullus huius ordinationis est vsus, atque ideò fugam arripiunt: nam neq; clipeo, nec lancea, nec galea, muniti sunt, vt hostem in stataria pugna sustinere possint. In equitando verò hunc morem seruant, vt contractis in sellam pedibus, breuissimè stapedibus insideant, quò facilius in vtrumq; latus se possint conuertere, telaque in hostes identidem contorquere, & si quid fortè in terram delapsum fuerit, id continuo, nulla re obstantè stapedibus innixi tollunt. In hoc autem ad exercitum sunt, vt etiam celerrimè currentibus equis id efficiant, hastis verò lanceisq; impediti, in alterum latus subito se demittunt, altera duntaxat manu pedèque equo adherentes, & sic frequenter aduersariorum ictus eludunt. Peditatu inter confligendum nunquam vtuntur, arces rarissimè oppugnant, tormentis enim & bombardis vtendi profusè ignorant, quod si fortè aliquas arces dolo occupare, vel igne subposito succedere possent, eas funditus exurunt, captiuisque & exuuijs eductis vacuas dimitunt.

Confligenda
cū hostibus
ordo.

Cum autem incertis & nullis finibus obseruatis sedibus vagantur, inter ducendos exercitus, stellarum aspectu maximè verò poli arctici (qui Slauonica lingua, Zelesinij Kol quasi ferreus stipes dicitur,) cursum suum dirigere solent.

Vestibus oblongis ad talos demissis pileisque appicatis communiter tam enim viri quam fœminæ vtuntur, nec in cultu mulieres à viris quicquam differunt, nisi quod velo lineo caput tegunt. Calligas quoque lineas gestant. Reliqua communis turba quæ in campis passim degit, vestes ex ouium pellibus confectas habent, quas non mutant, nisi longo vsu profusè attritæ laceræque fuerint. Eorum Reginæ & Magnatum Nobiliumq; præcipuorum vxores, dum in publicum procedunt, facies velis lineis obtegere solent.

Vestitus
Tartarorum

Vno in loco non diu commorantur, sed de partibus pascuis cum armentis, vxoribus, & liberis, quos in plaustris, & equis secum circumferunt, alio commigrant, exceptis ijs qui in oppidis degunt. Grauem autem infelicitatem putant, diu in eodem loco

Mutatio lo-
corū Tar-
tari dicitur

morari, iraque liberis suis sic graue malum imprecantur, dicentes: O vtinam eodem in loco perinde vt Christianus perpetuo hareres, propriumq; fatorem olfaceres. Si vero bello aliquo grauiore vrgentur, vxores liberos, senesque in loca tutiora collocant. Quotiescunq; in aliquas prouincias excurrunt, eas deprædatis captiuis abductis, igne ferroq; funditus proterunt, & tandem otius fugiunt. Quo vero plures prouincias defolauerint, hoc se regna sua (in campis enim sub dio viuere solent) ampliora reddidisse dicunt.

Penis sum ignorant.
Homines sunt rapacissimi, alienis bonis semper inhiantes, pecora hominesque in captiuitatem, præcipue Christianos abigunt, prædaq; & spolijs victitant, laborem enim remq; familiarem profus detrectant, inde & panis vsum (exceptis ijs qui sunt confines Podoliæ, Regioni Russiæ Polonis subiectæ) penitus ignorant. Auri Argenti que apud illos vsum nullus est, extra mercatores, rerumque tantum permutatione vtuntur. Quod si aliquid pecuniarum ex spolijs rebusque venditis à vicinis adepti fuerint, ea vestes in Russia ceteraq; necessaria vitæ comparant. Captiuos in seruitutem quosdam sibi redigunt, ceteros Turcis alijsq; quibusuis extraneis negociatoribus aut vendunt, aut redimendos concedunt, virginibus reseruatis. Senes autem & infirmos, qui ad perferendos labores inutiles sunt, vel qui magno vendi non possunt, hos illi iuuenibus velut canibus lepores exponunt, quo prima militiæ tyrocinia inde addiscant.

Mercatores.
Eos itaque illi iuuenes aut sagittis velut certum iaculandi signum conficiunt, vel obtruncant, decolant, lapidibus obruunt in aquasque præcipitant.

Captiuis quomodo vtuntur.
Iusticia apud eos nulla obseruatur, nam vt quisq; re aliqua indigerit, eam ab altero impunè rapere potest, & si apud iudicem de vi illataq; iniuria conqueritur, reus non negat, sed se ea re carere non potuisse dicit. Tum iudex huiusmodi proferre sententiam solet: Si tu vicissim re aliqua indigeris, rape ab alio. Si in contentione aliqua quispiam occidatur, authoresque sceleris capti fuerint, equis armis vestibulique spoliati dimittuntur, in dimissione vero iudex vilem equum & arcum dat homicidæ dicens, abi remque tuam cura. Cumq; quietis impacientissimi sint mutuo tamè se non interimunt, nisi Reges inter se dissideant.

Iniusticia Tartarorum.
Nomina dignitatum apud Tartaros hæc ferè sunt, Chan Regem sonat, Soltan filius Regis, Bij Dux, Murfa filius Ducis, magni nominis vir, Olbour nobilis vel consiliarius, Olboadulu alicuius nobilis filius. Scijd vero supremus Sacerdos dicitur, qui apud Tartaros in tanta authoritate & reuerentia habetur, vt Reges ei aduenienti occurrant, stantesque equo insidenti manum porrigant, capiteque inclinato manum illius osculant, idq; ipsis Regibus permissum est. Duces vero non manum sed genua, Nobiles pedes deosculant. Plebei autem vestes tantum aut equum manibus attingunt. Homo priuatus, Xi appellatur, Officiorum vero Vlan, horum autem secunda est à Rege dignitas. Nam Reges Tartarorum quatuor viros præcipuos iuxta se habere solent, quorum consilio in rebus grauib; vtuntur, ex his primus Schiry, secundus Baryn, tertius Gargyn, quartus autem Triptzan vocatur, & omnes sub hoc nomine Vlan comprehenduntur.

Supremus sacerdos Tartarorum.
Fines hij Tartari Campestris nullos habent, sed cateruatim passim in campis degunt, idq; à natura inditum habent, vt ab hostibus equis deiectioni, vulnerati, armisq; omnibus spoliati, seminiuiq; relictis, manibus, pedibus, dentibusque, quoad & quacunque ratione possint, ad extremum vsque spiritum sese defendere solent, & tunc temporis maximè cauendus est, dum eum victum moriq; incipientem putas, moriturus enim alium post se trahit, atque hic finis totius descriptionis Tartarorum esto.

Obstinata audacia Tartarorum.

SVPPL-

117

SVPPLEMENTVM DE REBVS GESTIS INTER REGEM POLONIAE, STEPHANVM, ET MAGNVM DVCEM Moschouia: Anno Domini 1579. in Augusto.

Onstat ex lectione historiarum, inter Polonos & Moscos, diuturna bella extitisse. Dum vel maximè Moscus Lithuaniae aliquot principatus & prouincias sibi vsurpare voluit Poloni vero vbi Iagellonem Magnum Duce[m] Lithuaniae, qui Wenceslaus dictus, in Regem assumpserunt, Regnum cum Lithuanico principatu coniunctum, & armis Polonorum defensum.

Hoc videre est locupletissimè apud Cromerum Historiographum Polonum. Et licet multis præclaris victorijs Sigismundus primus, Poloniae Rex de hoste Mosco potitus est: tamen sub Augusto Sigismundi filio coepit Dux Moscorum, valde esse intestus Polonis, & toti Lithuaniae. Atq; pretendere coepit sibi nescio quod ius in Liuoniam, quæ ante aliquot annos dedit se in fidem & clientelam Regis Regniq; Poloniae. Quare occupato Rege Polono: & etiam oscitante, impetum fecit in Liuoniam, eam est depopulatus: arces & oppida multa occupauit: Et deinde in Februario ante annos viginti, arcem Polosko in Lithuania, minus diligenter munitam obsedit, & per ditionem capit. Paulò post alias arces & ditionem Polocensem, quæ satis ampla est in Lithuania accepit. Sic res illi successere Mosco foeliciter: quamuis Poloni collectis copijs sæpius vnà cum Lithuanijs, voluerint recuperare amissa: sed hæc non potuerunt suam sortiri effectum, ob varios Reipubl. Poloniae casus aduersos. Nimirum propter interregna, cum Sigismundus Augustus obiit, & Henricus Valefius electus: Deinde cum Henricus Valefius inde discederet, & Poloni de noua electione solliciti, Stephanum Battori, Principem Transyluaniae elegerunt. Quocirca postquam in locum Henrici Valefij, Stephanus Battori est susceptus, dedit operam, vt ea quæ ad dignitatem Regni pertinerent, persequeretur. Et cum iam induciæ cū Mosco propter Lithuaniae principatum æstate superiori finiendæ essent: haberetque Rex Polonus apud se Legatos Principis Moscorum: qui satis superbè pro more gentis legationem suam obire voluerant: existimauit è re totius Regni esse, si armis apereret nomen famamque Polonicum, & repeteret possessiones à Mosco iniuste acceptas. Indicitur itaq; bellum aduersus Moscum: conscribitur vndique à Rege Polono miles, siue Polonus, siue Germanus, siue Hungarus fuerit. Vnde factum est, vt à vere vsque ad ipsam ætatem Rex tantum latioris impenderit: quod expeditione publica facta, exercitum mouerit in ipso Augusti mensis principio aduersus Moscum: Quod quam illi fortunatum fuerit, ex Edicto Regis quod iussit fieri pro re feliciter gesta aduersus Moscum videre est: illud Edictum, vt est Cracouia typis expressum, hic subijcimus.

V iij

EDICTVM REGIVM DE SVPPPLICATIONIBVS OB REM BENE ADVERSVS
Moschum Gestam.

STEPHANVS Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae, Samogitiae, Liouoniae, Kijouiae, Volhyniae, Podlachiae, &c. Princeps Transyluaniae.

Vniuersis & singulis, Reuerendissimis, Reuerendis, Magnificis, Generosis Regni nostri Consiliarijs, Dignitarijs, Officialibus, Nobilibus, atque alijs Ordinibus omnibus sincere & fideles nobis dilecti. Quod superioribus proximis omnium Reipubl. Ordinum comitijs decretum fuit, vt bellum hoc anno contra magnum Moschorum Ducem administraremus, curae nobis pro Regio nostro munere, nostroque in Rempubl. studio esse siuimus: & contractis exercitijs nostris, comparatoque aliquo partim contributionum pecunijs, partim (quod contributionum pecuniae minimè satisfacerent) alijs rationibus belli apparatu, extrema Iunij die Vilna ad copias nostras recensendas lustrandasque Suirum discessimus. Quo quidem in loco, multa nos diligensque deliberatio tenuit, quorsum nos potissimum cum exercitijs nostris in hostem conferremus, quidque rectissimè & quam maxima cum utilitate Reipubl. nobis ante omnia, bello agrediendum esset. Rebus verò omnibus in accuratam considerationem vocatis, ex iudicio & Senatorum nostrorum & aliorum militarium virorum, qui nobis aderant, eam tandem in sententiam descendimus, vt primam nostrorum armorum vim ad Polociam oppugnandam conferri oportere concluderemus: quod quidem ea arce ceruicibus Magni Ducatus nostri Lituaniae, atque adeò ipsi ciuitati nostrae Vilnaensi, nulla alia firmiore munitione interiecta immineret, ex qua nobis in alijs remotioribus Regni locis occupatis, oblata occasione summam non modo Lituaniae diripiendae, sed Vilnae etiam adoriendae facultatem hostis habiturus videretur. Faciendum praeterea necessarìo nobis visum est, vt cum bellum hoc non modo rerum communis Reipub. recuperandarum causa, sed hostem quam longissimè remouendi, grauiusque coercendi gratia susceptum habeamus, expeditionibus nostris in his potissimum regionibus maxima anni parte, aut frigoribus grauissimis, aut imbribus assiduis militiae infestis, tum quoque ob vastitatem difficillimis: propinquiorem aliquam sedem & quasi officinam, quam ipsa Vilna esset compararemus, ex qua quidem officina, quam maximè integrum recentemque penitus in solum hostile ducere militem, & belli instrumenta impedimenta; minore cum negotio ad res cum celeritate felicitateque gerendas transferre possimus. Quanta enim eum difficultate ac detrimento Vilna illud facturi essemus, breui hoc itinere, quò cum exercitu nostro progressu sumus, magna nostra cum molestia cognouimus. Accessit & illud, quod hac arce qua firmiorem maioremque hostis nullam habet, expugnata de alijs retinendis hostem eò magis diffidere, & occupandis militem nostrum sperare doceremus. Tantum verò abfuit, vt nos eò deterreri oportere iudicaremus, quod locus ille ab omni opere belli; apparatu firmissimus esse, perhiberetur: vt hoc potius de principio nobis recentibus militum nostrorum viribus animisque, quam ijs militiae diuturnitate afflictis tentandum existimauerimus. Cum igitur nihil factu potius utiliusque iudicatum esset, nos factis ab inuocatione opis diuinae, auspicijs, Suiro primum Illustrem Nicolaum Radziuil Palatinum Vilnaensem, cum aliquibus equitum peditumque Lituanoorum copijs, & certo Vngarorum numero, cum Generoso Gasparo Bekkiesz Polociam praemisimus itinerum claudendorum causa, ne quid à magno Moschorum Duce praesidij accederet, quò & si maioribus in magna etiam viae difficultate itineribus peruenisset, tamen cum iam ante nostras ad hostem literas misissemus, quibus bellum ei diligenti cum explicatione causarum denunciauimus, biduo antequam nostrae illae copiae ad Polociam

etiam accessissent, equitum & peditum aliquid ab hoste in arcem immissum est: adhibita verò à Palatino Vilnaensi, posteaquam propinquo ad arcem loco confedisset, ea diligentia est, vt post nullius subsidij hostilis accessio facta sit. Nos cum exercitu nostro & tormentis impedimentisque bellicis, in summa viarum iniquitate quam pluriarum assidua magnitudo, & horum agrorum natura effecit, minoribus itineribus subsequuti fuimus, interea à copijs nostris quae praecesserant, arces tres, Kosiana, Krasne, & Sithno per excursionem celeriter occupatae, & incendio deletae sunt. Undecima Augusti die proximè Polociam cum copijs omnibus nostris mouimus, & propinquo ad moenia loco castra metati sumus, arcem ciuitatemque tribus locis obsidione cinximus, eademque die locis omnibus munitiones, fossasque propius hostem agere iussimus. Postridie ciuitatem non mediocriter fossis & aggere, & propugnaculis & parietibus densissimis, tum quoque praesidio firmam ea maximè de causa, quod illo loco nos à propinquiore ad arcem accessu prohiberet, incendimus, ac totam paucis horis deleuimus. Tum longius munitionibus nostris ad ipsas arcis portas promotis, omni conatu in arcem expugnandam incubuimus. Ostenderit vi sua praepotens Deus, in manu sua rerum gerendarum potestatem esse, & assiduas pluias pluribus diebus ita immiserat, vt & operae militum maiorem in modum impedirentur, & oppugnandi ratio etiam atque etiam retardaretur, constitit tamen militi nostro maximis etiam in incommodis singularis animorum ad omnia obeunda tollerandaque ardor, sic vt in summa pluuiarum iniquitate, altissimoque luto nihil praetermitterent, quae ad oppugnandum pertinere possent, hostibus contra omnes nostros conatus accerrimis animis, & incredibili tormentorum vi, ita dies noctesque propugnantibus tanta perucacia, & flammam à nostris illatas extinguentibus, & vim omnem depellentibus, vt se tormentorum telorumque nostrorum iniurijs certatim offerent, & succumbentibus alijs alij confertim succederent, ostenderentque Moschos arcium defendendarum vi atque ardore caeteris omnibus gentibus antecellere. Respexit verò tandem nos sua benignitate clementissimi. Deus, concessitque, vt quae prima nobis paulò ferentior dies vicesima nona Augusti illuxit, ea incendium à milite nostro arce illatum sit, summa cum contentione atque discrimine, cum se miles noster in fossas dimittere, & Polottam flumen superare, denique arduum cliuum cui impositum propugnaculum erat subire, & manibus materiam ignemque inter infestissima creberrimaque hostium tela inferre necesse haberent, quod incendium cum vehementius exarsisset, & munitionis anterioris, in quo Sclopetariorum domicilium fuit, aditum aliquem patefecisset, teneri militum nostrorum ardor non potuit, quin per ipsam flammam irumperet, atque hostem feriret, à quo tamen capto cum propugnatione hostili, tum maximè flammam vi reiectus est, paruo cum nostrorum neque amplius viginti septem pluribus tamen vulneratis, hostium tamè ad ducentorum interitu. Dederat aliquam hostis eadem die deditiois significationem, quam non seriam fuisse animaduersum fuit, cum nouis se munitionibus flammam altitudine nostris conspectum eripiente circumdare deinceps cognitum esset. Nulla igitur cum intermissione oppugnationis vim omnem adhibendam, nullumque hosti quiescendi, aut se firmius muniendi spacium concedendum iudicauimus, posteroque die ignem in alias munitionis partes miles in quo equites etiam erant, qui misso equo in pedes descenderant, intulit, quo cum iterum aliqua muri pars deleta esset, & cliuum in quo propugnaculum antea igne absumptum erat tenuisset, ac inde ad latus hostilium fossarum ac munitionum illa parte deleta tumultuario opere factarum fossas ac munitiones ducendo praesidarios circuire ferè cepisset, atque sic in potestate hostis esset, nos & sanguini Christiano parcendum & operam dandam rati, vt arce quam maximè integra cum tormentorum aliorumque belli instrumentorum apparatu potiremur, quae hostis ipse ad extremum iniecto igne delere posset, facta omnibus vitae gratia permisimus, vt qui nobis militare vellent (quorum qui velint magnus sanè est numerus) fortunas omnes suas incolumes conseruarent, atque stipendia nostra mererent, quibus redeundi in

EDICTVM

Moscoviam animus esset id nobis permittentibus atque omnem securitatem praestantibus facerent. Palatini, Basilius Iuanouicz, Mikolinski Telakowski, Demetrius Michalovicz Sczerbati Obolinski, Matthaeus Iwanouicz Rzewski, Iwan Hrehorouicz Susin, Petrus Iuanouicz Volinski, Lukian Tretiakow Rakou filius scriba, qui partim praesidere, partim in arce suere cum se sponte dedere, ac gratia nostrae permittere nolent, captos in custodijs habemus, & arcem ipsam praesidio nostro immisso iam obtinemus. In qua quidem arce, qui eam defendissent, & arma tulissent ultra sex millia fuisse compertum est. Nostri cum ingressi essent, passim magnam cadaverum insepulorum numerum reppererunt, tum tormentorum ac pulueris tormentarij globorumque tantam vim deprehenderunt, quanta in arce aliqua Christiani orbis his rebus instructissima posset reperiri. Quos quidem rei gestae successus ut imprimis ad Deum praepotentem referimus, ita illi summa animi pietate agimus gratias, ac sync. & fid. vestras hortamur, ut eandem pro bene gesta re publica agant simul etiam comprecantur, ut quae gerenda supersunt, quaeque in hostem huc deinceps etiam suscipiemus itidem clementissime fortunare dignetur. Quod illi pro sua benignitate, & causae quae haec nobis arma induit bonitate facturum confidimus. Nos quidem ad res pro communi Reipubl. gerendas, omne animi studium curam, laborem, operam, sanguinem, adeoque vitam nostram cupide semper prompteq; afferemus. Datum ex arce nostra Polocensii die vltima mensis Augusti. Anno Domini M. D. LXXIX. Regni vero nostri Anno IIII.

STEPHANVS REX szc.

Ex hoc Edicto videre est, quam fausta & fortunater fuerit haec prima Regis Poloni expeditione, quae hanc inclementissime anni tempore suscepta fuerat: Nam intempereis tanta aëris & pluuiae continua videbantur praenunciare infelicem & initam fore illam expeditionem: At Regis strenua virtus, haec coram impedimenta superauit, praeterque spem & opinionem hostis castra metatus est ante arcem Polosko: qua, ut supra dictum, capta non substitit, donec totam illam prouinciam recuperaret Magna vis iumentorum & equorum ob pabuli defectum, & corruptum annonam propterea pluuias perijt: nihilominus Rex non conqueuit, donec quod volebat, perficeret. Nam hac arce Polosko sic feliciter capta, progreditur ulterius, & diuiso exercitu, Polonorum, Hungarorum, Lithuanorum, alias arces obsidet, capitque partim vi, partim deditioe. Lithuani miro stratagemate arcem Turowla ceperunt, dum scilicet vnam partem arcis versus planitiem sitam defendit hostis: milites aliquot Lithuani collem noctu conscendunt, & ingressi aliquot per foramen, qua tormenta eiulantur, clamant, impetum faciunt in Moscos, per scalas alij ascendunt: & sic illa arce potiti. Sokol arx tertia, quae accipiter latine dici potest, fortissima & bene munita, obsessa fuit à Polonis, quibus praest imperator Milecius, vir summus, animosus, & gloria maiorum clarus, Podoliae Palatinus: haec defendebatur à bellicosis viris Moschouitis, qui tam viriliter repugnant, ut non sine vtriusque gentis & Polonorum & Moscorum clade capta sit: ferunt enim ad tria milia Moscorum ibi interfecta: Atque istud est feritatis & immanitatis barbarae indicium, quod Moschouitae quotiescunque Germanum militem capere poterant, tum illum dilaniatum & dissectum, ac puluere bombardico infectum, ita extra arcis moenia eiiculabantur: ut odium suum in gentem Germanicam re ipsa testarentur. Inter dedititios captus est praefectus militum Fedor Wafelouicius Seremiczius, qui erat ipsi magno Duci Moschorum ob suam fortitudinem pergratus & amabilis: cuius viri iacturam grauiter tulit Magnus Dux. Milecius cum Polonorum exercitu, ne quid deesset, ad perfectum victoriae triumphum, castra mouet, & grauiter iudicat Arcem vnam residuam esse, quae nisi capiatur: futurum sit, ut per-

REGIS POLONIAE.

113

perpetuis incurfionibus Plocensis agere recuperatus infestetur. Est autem arx illa Susa, in summa planitie & palustri loco posita: cuius accessus est perdifficilis ob profundas paludes. Tamen cum obsessi viderunt Polonum Imperatorem nihil remittere de sua diligentia, lapsi animis: tandem se dedunt & veniunt in potestatem Polonorum, certis legibus & conditionibus praescriptis. Vbi arx illa Susa tradita fuit, ibique magna vis tormentorum & commeatus bellici inuentus fuisset: de consilio Regis arx illa deturbata & euerfa, ne & hosti amplius esset utilis: neue in ea seruanda à Polono multum consumeretur. Sunt postea ab exercitu regio aliquot arces captae & euerfae: veluti Krasno, Sithno, & Kosiani: id quod prudenter à Polono factum, ne tot arcibus muniendis, vires exercitus diminuere cogeretur. Itaque rebus sic perbene & laudabiliter, Dei auspicio, peractis: Rex disposuit in hybernis militem cum equites tum pedites: Et deinde indicit Comititia Regni, ut incaptum bellum cum hoste potenti: ad salutem totius Regni perficiat. Celebrata sunt Comititia Calendis Decembris, vbi ab omnibus Ordinibus assensu est, ut Rex fortunam belli sequatur, & occasionem datam recipiendi omnia amissa à maioribus arripiat, ratioque nerui bellici, tam tributisque alio pacto Regi est concessa. Sic speratur quod in Februario anni istius, & toto hoc anno perget Rex Polonus aduersus Moschum: Quod vti nam felix faustumque sit, ad salutem & incolumitatem illius potentissimi Regni, quod est Germania maceria & propugnaculum aduersus feros hostes & barbaros. Amen.

BOLESLAVS CHABRI PRIMVS
REX POLONIAE.

Coronatur ab Ottone, Vide fol. 10. pag. 2.

114

EDICTVM REGIVM SVIRENSE AD MILITES.

EX QVO CAVSÆ SVSCEPTI IN MAGNVM
Moscouiæ Ducem belli cognoscuntur.

EDICTVM REGIVM DE SVPPPLICATIONIBVS.
ob captam Polotiam.

RERVVM POST CAPTAM POLOTIAM CONTRA
Moscum gestarum narratio.

STEPHANVS Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae, Samogitiae, Liuoniae, & Princeps Transyluaniae, exercitus sui cuiuscunq; nationis, atq; ordinis militibus. Etsi tanta & tam nota omnibus iniuriarum magnitudo est, quas Magnus Moscouiae Dux Regno nostro Poloniae, Magniq; Lituaniae Duactui adhuc attulit, vt arma haec, in quibus hoc tempore versamur, sera potius cunctis, quam vel praepropera, vel non satis iusta cuiquam visum iri arbitremur: tamē cum studium nostrum satis expleri nō possit, quo desideramus, vt quae suscipimus gerimusq; cum aequitate iustitiaq; nos suscepisse, ij penitus intelligant, ad quos causa quaeq; attinere videatur: faciendum nobis hoc in bello existimauimus, vt exercitus nostri, cum eos non tantum ex Regni nostri Poloniae, Magniq; Ducatus Lituaniae, verum etiam Hungariae atq; Germaniae, alijsq; nationibus exteris compositos habeamus: certius vel recentiora cognoscant, quae inter nos, posteaquam Regni huius nostri Principatum gerendum suscepsemus, & Magnum Moscorum Ducem interfessissent: quae quidem istius modi sunt, vt facile pateat, nihil a nobis praetermissum esse, quod ad Principis Christiani officium, ad vitandum Christiani sanguinis discrimen, ad constituendum ex aequitate cum eo hoste concordiam, pertinere posset: ab illo autem, quae suscepta estaq; sunt, omnia cum hostilibus iniurijs coniuncta, & ad arcium, ciuiratum, ditionumq; nostrarum circumuentionem & detrimentum, nostriq; nominis dedecus comparata fuisse. Nos quidem simul ac in Regnum hoc nostrum peruenissemus, vt caeteros Principes Christianos, partim ordinum Regni nomine, ita etiam Magnum Moscouiae Ducem de acceessione dignitatis potentiaq; nostrae, deque optima nostra cum eo etiam pacis constituendae colendaeq; voluntate, fecimus per internuntios nostros certiores. Et dederat verbis, non nullam significationem, mutuae voluntatis atq; studij sui erga nos sanguinemq; Christianum, & litteras addidit, quibus ampliori alicui legationi nostrae securitatem accommodabat, & peculiari ipistola, quae etiamnum nostra in potestate est, confirmabat, se imperasse suis, vt dum mutuo inter nos per Legatos res agerentur, ab omni iniuria maleficioque in nostros se abstinerent, exposcens vt eadem ad nostros mandata darentur. Etsi vero tam callide haec simulare non enim posset, quin se etiam tum proderet, verbis in nomen nostram valde iniuriosis, infestus illius erga nos animus, tamen cum eo se vsque tantum iacturam eius esse superbiam, in posterum vero illum ad mentem meliorem, & publicae pacis, & suorum salutis curam aliquam reuocatum iri existimarem: habita a nobis eius literarum confirmationi fides est: pro qua quidem fiducia, & mandata nostris dedimus, vt cum Moscis inducias diligenter conseruarent, & ad ipsum Moscouiae Ducem, Legatos quam amplissimos, Magnificum Stanislauum Kryski Masouiae Palatinum, Nicolaum Sapiha, Palatinum Mincensem, ac Theodorū Skumin Curiae nostrae Lituaniae Thesaurarium misimus. Quae dum a nobis fiunt, ille violata promissi fide (qua nos inducti, tantum abest, vt ab eo, dum nostri ad illum Legati perficiscerentur, hostile aliquid pertimescendum putaremus, vt tuta nobis atq; amica omnia pollicemur) subito nulla, aut renuntiatione induciarū,

aut belli denuntiatione adhibita, cum exercitu ipse, adeoq; vna filius natu maior Li-
uoniam inuasit, ac fraude potissimum, & conspiratione adductis in potestatem subdi-
tis nostris, in libertatem, liberos, coniuges, vitam, ac sanguinem Christianorum ho-
minum crudelissimè flamma ferroq; grassatus est: arcibus nonnullis ditionis nostræ,
dum extremis in finibus Regni nostri necessario versamur, insidiosè occupatis: quo
tempore, quæ illius in trucidâdis per acerbissimos cruciatus captiuus truculentia, quæ
flagitiosa in vexandis honestissimis nobilissimisq; faminis turpitude, quàm inexple-
bilis in auriendo sanguine Christiano sitis, & in omni genere iniuriarum immanitas
fuerit, commemorari satis non potest: & qui supersunt crudelitati, & modis aliquibus
se ex illa acerbitate liberarunt, satis ista testantur. Accesserant iam tum Oratores nostri
ad ipsos Moscouiæ fines, cum in expectatum de his Mosci captis accipiunt nuncium,
quo quidem per moti, ad fines Moscouiæ subsistunt: nosq; faciunt de violata pace. de
qua literis suis Magnus Moscouiæ Dux nobis confirmauerat, diligenter certiores. Est
verò ab illo hæc fieri indignissimè perspiceremus, tamen adducti, studio consulendi
Christiano sanguini, atq; hæc sine maiori Christianarum vtrinque prouinciarum vasti-
tate, atq; incendio ad tranquillitatē & pacem reuocandi: mandata nostris Oratoribus
dedimus, vt se nihilominus ad ipsum Magnum Moscouiæ Ducem cōferre pergerent,
& penitus, quis illi pacis nobiscum colendæ sensus esset, explorarent: ablatas verò à
Mosco eo tempore res, contra literarum fidem, vt repeterent, & quæ subditis nostris
ab illo calamitas proximè allata esset: eam modis omnibus sarciri postularent. Quid tū
verò: cum peruenissent Oratores nostri, ac Moscus agere cum illis per homines certos
suos cœpisset, subito ad omnem superbiam, atq; animi impotētiam descendit. Liuo-
niam non modò ab omni pacificatione, verum etiam mentione faciendâ exclusit: nos
dignitatēq; nostram Regiam, ijs verbis atq; scriptis, à quibus non modò Principem
virum, eumq; Christianum, verum quemuis etiam cuiusuis ordinis abhorrere quàm
maximè decet, acerbè violauit, in Regnum nostrum Polonia, Magnumq; Lithuanie
Ducatum ius sibi arrogauit, idq; vanissimis modis asseruit, dum à Prusso nunquam in-
ter mortales cognito aut nato (quem Octauij Cæsaris fratrem, generis verò sui auctorem
fuisse contendit) ortus, ab eo se esse propaginem quartam decimam significauit: qui-
bus quidem generis sui vanissimis deliramentis, sibi ius per quâ absurdè in vniuersum
Polonia Regnum, Magnumq; Lithuanie Ducatum, aliasq; Prouincias vendicare in-
stituit. Ac hæc omnia, cum post multas variasq; actiones, nostrorum Oratorum, cum
Consiliarijs Magni Moscouiæ Ducis: quos eam ad rem designarat, de certa induciarū
ratione conuenisset, nostriq; pro eo ac vtrinque conuenerat, suas de eo literas perferri-
sissent: & Magno Moscouiæ Duci tradidissent: ille suas, quas è conuerso daret, non (vt
facere par erat) ad similitudinem literarum earum, quas Oratores nostri obtulissent,
veritatēq; mutæ inter Legatos nostros eiusq; Consiliarios conuentionis: sed ad
arbitrium libidinēq; suam ita perscripsit, vt inducias ad Liuoniam pertinere nollet,
quinimò non modò eam sibi cum Curlandie Ducatu, verum etiam quicquid nobis
vsq; ad Prussia fines ditionem est: (interest autem ipsius Lithuanie pars) credi à nobis
oportere significaret: quas suas literas ita perscriptas, cum in eas iusiurandum dedis-
set, nostris Oratoribus per vim superbè obtrusit. Qua de re cum nos Oratores nostri
ante suum è Moscouia discessum, facerent certiores, ad Magnum Moscouiæ Ducem,
ex aulicis nostris, internūcium misimus, Nobilem Petrum Haraburdam, iterata cum
testificatione propensionis nostræ, colendæ cū eo pacis atq; concordie, idq; rei Chri-
stianæ consulendi causa, qua quidem in testificatione luculenter ostendimus, si com-
mune idemq; vtriusque nostrum iuramentum esse deberet, communem eo iuramen-
to inter nos atque omnes prouincias nostras pacem comprehendere oportere. Neque
enim honestati atque rationi congruere, si iusiurandū, de pace inter duos susceptum,
bellum quacunque de prouincia inter eos ipsos consequatur, quodque sanctissimum
concordie vinculum sit, in eo locus hostilitati relinquatur, quodque sanctissimum
bis, tanquam Principibus Christianis, nos vt dictis factisq; omnibus, ita maximè reli-
giosa

giosa isti iusiurandi affirmationi, constantiam adhibere. Curandum igitur esse, vt
ne qua inter nos fidei, recteque factorum nostrorum conscientie, vis afferatur. Quæ
nostra æquitatis optimiq; studij plena cohortatio, tantum abest vt ponderis aliquid
apud Moscum habuerit, vt internuntium nostrum, posteaquam admisisse audissetq;
à se longè remouerit, & in modum captiuus diu inuitum retinuerit: cumq; suos ad nos
Legatos misisset, in Liuonia missis iam ad nos Legatis suis, arces nostras, ac sigillatim
Vendam bis oppugnauerit. quod cum per insignem faceret iniuriam, effectum Dei
præpotentis beneficio est, vt & exercitus ille, à nostris copijs, cum ad eas Suetica auxi-
lia accessissent, deletus sit, & in potestatem nostram tormenta, aliaq; quibus nostra op-
pugnabat, cuncta peruenerint. Sub id ipsum tempus Legatos Moschicos ad nos Cra-
couiam, in ipsum Regni nostri quasi domicilium atq; sedem admisimus, cum eorum
loco, permagna propè vndiq; gentium Christianarum, frequentia hominum versaretur,
Legati externorum Regum, Principum, atq; nationum adessent: eorum in oculo-
lis, cum eos audiendi causa ad nos in Senatum nostrum perhonorificè, vt fieri inter
Principes par est, introduci curassemus, à fastu suo nostræq; dignitatis contemp-
tione orsi, ad explicanda, quæ haberent mandata, nulla cohortatione se passi sunt adduci: qd
à Magno suo Duce præscriptum sibi esse significarent, ne quæ apud nos verba facerent,
nisi nos ante, quæ à nobis superbè atq; ad derogandum dignitati nostræ, in quodam
genere habendi sibi honoris flagitarent, præstitissemus. Quod cum nobis minimè cō-
mittendum iudicissemus, neq; illi à fastuosa pertinacia se deduci sinerent, etsi iterum
atque iterum ab illis, vt dicerent, contenderetur, indictis rebus è Senatu nostro, atque
adeò Cracouia discesserunt, atque irare vlla non modo non confecta, sed ne affecta
quidem diciue ab ijs cœpta, permisimus vt se in Moscouiam referrent. Quæ omnia,
vt perspicue testantur, quale nostrum exiterit suscipiendæ cum hoste illo concordie
pacisque studium, quod consulendi sanguini ac tranquillitati Christianæ desiderium,
ita ostendunt planissimè. Magnum Moscouiæ Ducem è potissimum incumbere, hoc
agere, huc omnes sensus conatusque suos conferre, vt nobiscum hostilibus iniurijs
perpetuè dissideat: & cum ditionibus nostris, tum nomini amplitudiniq; nostræ
modis omnibus derogatum velit. Misit ad nos postea per Nuncium suum literas, qui-
bus à nobis postulat, vt in ea induciarum verba, quæ citra Oratorum nostrorum assen-
sionem perscripta ostendimus, iusiurandum daremus, Legatis suis redeundi ad se po-
testas fieret, & si visum nobis esset, Oratores ad se iterum mitteremus, qui de Liuonia
secum agerent. Quam autem & ab æquitate, & ab officio dignitateq; nostra alienum
sit, ad ea nos iureiurando descendere, quibus non modo assensum nullum vnquam
accommodauimus, sed de quibus nos cogitationem aliquam suscipere non oportere
intelligimus, quis non perscipiat? Qui enim nos eius crudelitati Liuoniam, Curlandie
Ducatum, ditionesque alias nostras, quæ Lithuanici iuris intermedie inter Liuoniam
& Prussia fines sunt, permittere possimus, quæ nobis pro Regio nostro Sacramento,
quod in nostra Regni inauguratione verbis solennibus dedimus, omni fide, cura, co-
nata tuenda, & ab aliena potestate, vita etiam nostræ discrimine defendenda intelli-
gimus? quod quidem officium nostrum, vt nobis antiquissimum commendatissimū-
que semper fuit, ita alienæ ab eo voluntatis significationem nullam vnquam dedimus
neque de ea Oratores nostri quicquam polliceri potuerunt, atque adeò constat, mini-
mè pollicitos esse. Nam quæ illi in verba cautionis suæ de inducijs perscriptæ iurarunt
ea ab omni istius modi concessione longè remota sunt. Quæ verò nō modò pacis inter
Principes feriendæ, sed inter priuatos etiam conuentionis alicuius in eundem ratio, quæ
vis, quæ necessitudo esse possit, vbi res alterius non modò nulla consensio voluntasq;
sed ne quidem suscepta aliqua cogitatio accedat? non vtrinque voluntatibus ad con-
sensionem adductis, & literis non tantum sententiarum, sed propè verborum omnium
similitudine perscriptis, negotium administratur? Quod quidem ita administrari &
solere & oportere, hunc ipsum hostem nostrum fugere haud quaquam potest, vt non
iuris æquitatisque memorem, at ea tantum recordantem, quæ in faciendis inducijs,

& pace ferienda, inter Serenissimos Prædecesores nostros, atque eius maiores, adeo- que cum illo ipso, ante hac suscepta atque vsurpata fuerunt. Neque verò minus, quam superiora illa & hoc iniquum est, quod Magnus Moscouiæ Dux, nos in literarum suarum verba iurare voluit. Quæ quidem literæ, etsi ex voluntate atque cõsensione vtriusque nostrum, ac literis Oratorum nostrorum congruenter scriptæ fuissent, tamen vt ille in cautionis suæ formulam iurasset, ita nos in nostram iurare conueniret: tantum abest, vt à nobis in eas literas iusiurandum rectè possit exigere, quæ ab ipso pro arbitratu suo per scriptæ, ab animi nostri sententia, mandatisq; nostris, & Legatorum nostrorum assensu, plurimum dissidēt. Quæ omnia quàm plena iniuriæ doliq; fuerint, quis non facillimè perspiciat? cuius quidem doli studia, ex eo se etiam ostendere, quod quæ communicata, gesta, acta que inter Oratores nostros, & eos, quibus agendi cum nostris Moscouiæ Dux negocium dederat, quæque ab ipso Duce constituta fuerant, Legati eius, cum ad nos Cracouiam venissent, profiteri atque explicare minimè voluerunt. Ad has verò omnes fraudum technas, mox armata vis, aperta que iniuriæ accesserunt, cum non modo Liuoniam assiduis direptionibus ac bello infestum habere Moscouiæ Dux non desineret, verum ariam in finibus Vitepscenibus, in ipsa Magni Ducatus Lituanie ditione, propugnaculum nuper collocaret, ac per suos rei militaris Præfectos: illis etiam locis, subditos nostros trucidaret, alios crudelissimè diriperet, se deniq; maximis delectibus habitis, magis magisque cõtra nos armaret: qua quidē de re, cum non modo ad nos Illustris Curlandiæ Ducis, & Rigensium, simul etiam nostrorū in Liuonia præsidiarorum, quotidiani nuncij ac littere peruenirent: sed summa etiam imploratio opis defensionis que nostræ accederet, nullo modo debuit potuit que belli administratio diutius à nobis differri. Proinde iustissimis istis grauissimisque causis adducti, repudiandas minimè que iuramento nostro confirmandas Mosci literas, de inducijs ab ipso arbitratu suo pscriptas nobis esse iudicauimus: quinimò ipsas in Moscouiam ad Magnum Ducem, expositis quibus id faceremus de causis, per internunciū nostrum remisimus, ac hosti illi bellum iustum legitimū que indiximus, cum iam tūc ille maximas contra nos copias ad Plefcouiam coactas haberet. Quod ad Oratores atinet, quos remitti postulauit: etsi qui neque literas, quibus fidem legationis suæ facerent, nobis reddiderint, neque vllam legationis partem explicarint, exploratorum potius quàm Oratorum loco haberi à nobis meritò potuissent, tamen quod Oratoribus nostris in Moscouia significatum intellexissemus, Legatos eos ad nos missum iri, nihil illis in omni genere & honoris habendi, & laucia conferendi vllò loco ditionum nostrarum deesse siuimus, permisisimisque, vt quod facere obstinauerant, nullis rebus apud nos expositis, se in Moscouiam referrent. Quod verò postulabat, vt nostros Oratores, qui de Liuonia agerent, iureiurando prius in eius literas de inducijs dato, iterū ad se mitteremus: non perspiciamus, quid agi de Liuonia per Oratores possit, si ante iurati in eius conditiones (quod exposcit) non tantum de Liuonia atque Curlandia, verum etiam parte nostrarum Lituanie ditionū, quæ mediæ Curlandiam ac Prussiam dirimunt, decederemus. Minimè igitur nobis committendum esse intelligimus, vt noua legatione, nihil aliud, quàm Prouinciarum nostrarum iacturam, ac nominis nostri indignitatem aliquam incurramus. Intelligi atque adeo cerni arbitramur, quale nostrum fuerit studium, vitandi omnem Christiani sanguinis profusionem, quod nostrū pacis tranquillitatis que desiderium, pro quo quidem nos, ijs rationibus, quæ supra expositæ sunt: experiri pacis conciliationem cum hoste illo contendimus, atque omnia indignitatum genera, quæ Maieitati nostræ Regiæ ab Magno Moscorum Duce allata essent, libenter tranquillitati publicæ atque saluti, sanguini, fortunisque hominum Christianorum condonauimus: verum his nostris omnibus studijs ad concordiam pacem que propensis, tantum abest, vt quidquam ab eo æqui bonique consecuti simus, vt ille hoc magis effrenatæ superbiæ atque impotentia animi sui indulserit, & quæ ad contumeliam nostram, nostrique Regni & Magni Ducatus Lituanie detrimentum pertinere possent, susceperit. Cui quidem rei, vt modum aliquando finem que sponte sua

sua facturum illum desperemus, facit inueterata iam perpetua que eius cum Serenissimis prædecesoribus nostris simili genere agendi ratio. quam quidem ex ea iniuriæ stimare licebit, qua Diuum Sigismundum Augustum Serenissimum prædecesorem nostrum affecit, cum missos ad se ex ordine Senatorio splēditos Oratores Palatinum Inouladislauensem, & Castellatum Samogitiensem contumeliosè tractauit, & modis indignissimis contra gentium iura violauit, hominem Nobilem ex Serenissimi prædecesoris nostri aulicis spoliavit, & cum res quasdam preciosiores inspiciendi causa accepisset, superbe retinuit, mercatoribus qui vnà venissent, magnam mercium vim eripuit, equos in Oratorum illorum conspectu productos ferro dissecari curauit: à qua indignitate vindicanda, cum Diuum illum antecessorem nostrum mors (quæ breui subsecuta est) exclusisset, nos per Oratores nostros postulauimus, vt iniurias eas id temporis illatas, sarcire studeret, cui quidem postulationi nostræ, nullum animus eius, iniuriæ pertinacissimus, reliquit omnino locum. Quid illa, quæ Serenissimo antecessori nostro Henrico Regi per litteras de pace vtrinque retinenda promiserat? & contēpra promissi fide, non ita multò post capta Pernauia, aliisque Liuonia arcibus in potestatem suam redactis violauit? Quæ quidem fidei vanitate, maiores etiam eius erga Serenissimos prædecesores nostros prope omnes vsos esse perspiciamus. Neque enim obscura est plurimum, qui ista verè memoriæ prodidere consensio, & maiorum istius Ducis Moscouiæ literis, quæ in tabulario Magni Ducatus nostri Lituanie seruantur, comprobari potest, quàm sæpè Magni Moscorum Duces Serenissimis Polonia Regibus, pace suscepta, ac iusiurandi religione sancita, ad tranquillitatis fiduciam adductis, & contra barbaros nominique Christiano infestos populos bella regentibus fidem impiè fregerint, pacta omnia violauerint, & redintegrato bello, vel à necessaria prædecesores nostros contra Ethnicos defensione, vel pulcherimis pro Repub. Christiana coeptis reuocarint, & obistere suis iniurijs coegerint. Quorum maiorum in dictis factisq; in constantiam, fraudem & insidias, hic Ioannes Basilij filius, hostis noster, nō modò omnem in se admisit, verum etiam auxit, idque tūc maximè egit, cum litteris missis ad Diuum Sigismundum Augustum Serenissimum antecessorem nostrum, de securitate Oratoribus præstanda, qui ad se de pace concilianda mitterentur scriptis, subito Polotiam inuasit occupauitque, consimili fraude erga nos vsus, cum postea quàm nobis fiduciam pacis attulisset, repente Liuoniam armis oppugnauit, & tamen nos Regnum nostrum Poloniae, Magnum Lituanie Ducatum à defensione eius prouinciæ excludere instituit. Quandoquidem igitur spes nulla nos tenere amplius potest, ad mentem fidem que inliorem Magnum Moscorum Ducem se vnquam recepturam esse, quinimò iniurias veteres recentiores que nouis quotidie magis magisque accumulæ, certæ pacis fiduciam nullam afferat, omnia ad nos circūueniendum derogandum que cum nomini tūc ditionibus nostris suscipiat, nos adhibitis atque adeo consumptis omnibus studijs nostris, quibus fida atque æqua inter nos pax conciliari, & rei sanguini que Christiano consuli posset, expleto iam omni officio Regis Christiani, hæc rem & Deo præpotenti, oculis hæc suis iustissimis aspicienti, & legitime vindicationi permittendam iudicamus. Quo nomine remissis illis insidiosis induciarum literis, bellum iustum legitimū que, Ioanni Basilij filio, Magno Moscorum Duci denunciamus: quo bello multiplicem nobis, cum ab ipso Magno Moscorum Duce verbis literisque, tūc ab eius Legatis factam contumeliam, allatas que subditis nostris acerbissimas multis iam annis iniurias, & detrimenta omnia, quæ Regnum nostrum Magnūque Lituanie Ducatus accepit, armis propulsare & vindicare in animo habemus. Vt verò perspicuum sit omnibus, nos ad eorum, qui Magno Moscorum Duci parent, hominum Christianorum calamitatem aut sanguinis profusionem minime ferri, declaramus nos ita armis nostris moderaturos esse, vt ne ijs (quanta maxima cura ac studio caueri poterit) quisquam violetur, qui non aut in præsidijs, aut acie suo periculo propugnandas hostis nostri partes susceperit. Nam vt ab vno Magno Duce causas omnes, quibus in arma hæc impellimur, profectas esse intelligimus, ab vno nos honorem

EDICTVM

dignitatēque nostram oppugnari, ac prouincias nostras illius vnus libidine appeti ac sitiri percipimus: ita in vno illo vindicare omnia, vnus refranata audacia grafsandi que atrocitate, in posterum tranquillitati publicæ paci que Christianæ (si fieri vlla ratione posset) consulere desideramus. Quæ cum ita sint, spe vel potius fiducia magna sumus, & DEVM OPTIMUM MAXIMUM quod bellum grauissimis iustissimisque atque adeo pernecessarijs de causis iniuimus, nobis, exercitibus nostris, ac Reipub. vniuersæ, quam obtinemus, bene & feliciter fortunaturum esse, & Principes Christianos, adeoque omnes homines, qui ista accipient, facile arbitraturos nos ad bellum hoc permagnum non temerè neque vlla profundendi sanguinem Christianum (cui prodesse, consulere, cauere semper studuimus) cupiditate ferri, sed ad ea hostilibus tot temporum per summam atrocitatem crudelitatemq; exercitis iniurijs impelli, nostra dignitate, & Regni nostri Magnique Lithuania Ducatus cæterarumque prouinciarum nostrarum statu, & subditorum nostrorum salute, fortunis, vita, sanguine, quem hostis ille truculentissimus iam nimium diu immaniter hausit, necessariò commoueri, consilio iudicioque omnium Regni nostri Magnique Lithuania Ducatus ordinum duci, dignique nos fidam stabilemque tranquillitatem, & publicam inter populos Christiani nominis pacem concordiamque spectare. Quæ quidem belli nostri causa, quæque animi consilijque nostri ratio, etsi de militum nostrorum studijs alacritate, fortitudine, fide, nobis dubitationem nullam relinquit: hortamur tamen, vt animum ad res nostro ductu in hostem hunc nostrum gerendas magnum fortemq; adferant, existimentq; & gloriæ & felicitatis summam in eo potissimum versari, si pro tam iusta honestaque causa dimicetur: subditi nostri diurnas grauesque iniurias hostiles, vel à se vel ciuibus suis adhuc per pessas, hoc tempore pro more, virtute, rebus que gestis maiorum suorum & vindicandas & in omne tēpus sibi depellendas statuunt: extranei pro vicinorum salute, suam in discrimen vocare, fortissimeque armis contendere pulcherimum, necessitudini quæ vicino ad vicinum est conuenientissimum, & delere proximi parietis incendium, suæ suorumque securitati vtile existiment: omnes sibi tam iusto in bello summa fortium factorum studia esse adhibenda iudicent: quorū hoc maior laus atque gloria quemque consequetur, quò in grauiore hoc maioreque bello contra crudelem vniuersi propè generis humani hostem nobiscum versabitur. Nos profectò cuiusque militum nostrorum virtutem, fidem, operam, conatū in omni genere præclare factorum, ea benevolentia, gratia, munificentia prosequemur, vt neminem gestæ abs se fortiter rei poeniteat, omnes intelligat, nos cuiusque industriæ, fidei, fortitudini sua præmia ornamentaque libenter tribuisse. Suiri die duodecima Iulij. ANNO DOMINI, M. D. LXXIX. REGNI VERò nostri ANNO QUARTO.

RERVM POST CAPTAM POLOTIAM CONTRA MOSCVM gestarum narratio.

Apta Polotia, & iam ante in vicino arcibus tribus, Cosiana, Crasna & Sitna deletis, tres omninò arces, Turoulia, Solum & Sussa in Polocensi ditio- ne hostiles supererant, quas hosti relinquere, neque ex belli suscepti consilio, neque dignitate sua, neque rei abs se gestæ fortuna Rex esse iudicauit. Turoulia quatuor supra Polotiam arcem miliaribus, ad Dhunam flumen, quo loco illud Turoulia amnis illabitur, sita est, sic vt duorum amnium confluxu maxima parte comprehendatur, quaque in continentem patet, inter vtriusque præterlabentis fluuij tipas, lacum transuersum, tanquam obicem, obiectum habeat. Quod inter Polocensem arcem, atq; inter Vlam, Vitepscium, aliasque arces & ciuitates, altius in Dhunæ ripis sitas, quæ semper in potestate Regum Poloniae retētæ sunt, media Turoulia interesset, facile à Regijs castris ad Polotiam positis, commeatum exclusit, qui commodè ex locis superioribus poterat importari: quæ res non mediocriter in exercitu annonæ caritatem atque adeo inopiam auxerat. Qua de causa, circumfessa primum Polocia,

GESTARVM NARRATIO.

119

Polotia, Franciscus Zucus à Nicolao Radiuilo Palatino Vilnensi, tentanda certis cū copijs per celeritatem rei causa ad arcem Turoulam missus est. Verum quod & præsidio firmo, & defensionis diligenter intente locus teneretur, & pauca minoraque belli tormenta Zucus secum traxerat, effici ex sententia nihil potuit. Socolam ab arce Polocensi quinque miliaribus ea via distantem, quæ Septentrionem versus rectissima Plefcouiam ducit, duorum itidem concurrentium fluminum, Dryssa & Niscia, complexus continet: ea in arce præter vetus præsidium, quod tuendi Polotiam aditus causa firmum semper inerat, Theodorus Basilij F. Seremetus, & Boriffus Basilij F. Seinus, Andreas Pelecius, Michael Georgij F. Lycus, Basilus Criuoborsius Palatini, clari cū propinquitate Moscouiæ Ducis, alij tum rebus antea gestis omnes copiarum Præfeti, cum Magno Moscouitica nobilitatis ac sclopetariorū numero confederant, posteaq; se ab aditu Polocensis arcis, primum à Palatino Vilnensi obsessis itineribus, mox ipsa obsidione Regia exclusos esse intelligerēt: Accesserat hūc etiam Georgius Bullahacus cum duobus milibus sclopetariorum, partim Dunensium, partim Voliensium, qui ad Dhunæ & Volhiæ fontium paludes ob perpetuas cum Tartaris dimicationes, cæteris belli vsu ac iaculandi peritia facile præstant. Quod hi omnes magno discrimine nostrorū ex propinquo castris iminerent, dum oppugnatur Polotia, Lithuanicæ quædam copia primum, Ioanne Voliminscio, deinde Christophoro Radiuilo, qui in Lithuania Regi à poculis est, dimicandi studio Socolam excurrunt: sed quod hostis arce & munitionibus prope arcem extructis, aut propinquo tormentis suis spacio in tuto se teneret, velitationibus tantum, nonnullis vtrinq; desideratis, res gesta est. Vtramque arcem Rex occupata Polotia iustis copijs oppugnandam ratus, Nicolaum Mielecium Podolix Palatinum, summum copiarum Polonicarum Præfectum, cum equitatu Polonico stipendia merente, cumq; peditatu Polonorum, ac Germanorum cohortibus Socolam mouere, Vngarorum copias Turouilam accedere iubet: ipse vt medio loco omnem in partem casumque intentus esse posset, motis trans Polotiam castris, ijsque secundum flumen Dhunam metatis (quòd pristinum castrorum locum, obsidioni quidem opportunum cum ad cingendum maxima ex parte arcem, tam ad prompta munitionibus omnibus, ex quibus miles oppugnabat, auxilia afferendum, assidui imbres iam ante iniquissimum, & valde quàm cœnosum effecerāt) ad Polotiam permanet, curaque quod ad arcem Polocensem, qua munitiones aut flamma conflagrant, aut tormentis verberata vitium fecerant, instaurandum pertineret: simul etiam arci Palatinum præfecit Nicolaum Derohostaiscium, in quem iam ante, Regno primum inito, non inani omine ius nomenque eius Magistratus contulerat: hunc ipse in possessionem mittit, præsidium iustum imponit, & quibus circum locis miles sinibus tuendis recte collocetur constituit: templi etiam, quòd monumētum diuinę ad victoriam opis esset, ædificationem decernit. Interea dum quæ opus erant ad Socolæ & Turoulię oppugnationem expediuntur, & miles vasa colligit, visum est Palatino Vilnensi, de Turoulia leuioribus copijs experiri, & quid hostibus in recenti consternatione fiducia esset tētare. Mittitur cum aliquo numero equitum expeditiorū armaturæ leuioris quos Cosacos nominant, Constantinus Lucomscius Vlenfis præfectus, quem Turouliens praesidiarij cōspicati, cum pauor maiorem quàm pro numero militum speciem copiarum obiecisset, exercitum vniuersum adesse rati, per auersam portam se properè omnes eijciunt, ac fugam adunt Palatinis suis desertis: qui cum arcem sibi non defendendam putarent, ac soli in ea permanerent, ad quartam Septembris diem cum arce & belli apparatu ac commeatu omni Regiam in potestatem peruenerunt. Arci ita occupatæ miles ille, qui ceperat, præsidio relinquitur. Is dum inter ligneas munitiones ac domos tædæ ædificatas indiligenter ignem habet, tormentisque maioribus gratulationis & læticiæ causa iaculatur, temerè incēdio causam præbuit: quod sublatum paucis post diebus, quàm capta esset, arcem deleuit, vt non minore celeritate, quam occupauerat, Turouliam miles amiserit. Quod quidem hoc iniquiore animo à Rege acceptum est, quòd præsidio hostili Sussam etiam tum obtinēti, Turoulia nostræ potestatis

facta, omnem subsidij aditum & commeatus accipiendi spem, certius eripere potuisset. Interea rerum Palatinus Podoliae Socolam (à qua Dunenses cohortes fama aduentantis exercitus permoti contra imperium Praefectorum, ut est genus illud militum leue, & insolens disciplinae, iam ante in Moscouiam redierant) cum copijs progreditur, & Drissam flumen imbribus proximis ad modum redundans ponte subitario opere effecto, transmittit, hoste quod facere in procliu erat, nihil repugnante, qui in aduersa ripa ociose tantum inequitans, inani metus faciendi studio, clare ut exaudiri à nostris facile possent, subinde inter se sciscitabantur, adessent apud se Astracanorum, adesset Casanorum copia, quas alter adesse magna itidem voce respondebat. Flumine superato Palatinus nulla cum mora propius hostem mouet. Quà accesserat inter vtrumque flumen non ita magno ab arce intervallo sylua est, in qua maximam equitatus partem tendere iubet, peditarij imperat, ut munitiones, in quibus versarentur, & tormenta dirigerent, fossa atque aggere subito efficiant: quas Poloni secundum Nissam, Germani iuxta Drissam ita ad arcem perducunt, ut cum iusto iam ab ea spacio abessent, transuersa ab Nissia Dryssam, itidemque ab Dryssia Nissam versus promouerentur, atque opera vtriusque nationis committerentur: ultra Nissiam annem minorem, quàm promptum hosti effugium patebat, Ioannes Zabarasius Palatinus Braslauensis consistere & curare iubetur. Munitionibus perfectis, ac tormentis, ut visum erat, collocatis, cum iam tunc in vespere dies vergeret, qui tormenta administrant, periclitari rem globis candentibus instituant, tribus tantum in hostiles ditiones perlatis, cum alij alijs locis periculum incendij afferrent, & ijs restinguendis hostis detineretur, tertius eo loco, quo nascens primum fumus, mox flamma ab hoste non facile potuit deprehendi, vires cepit. Ab hoc incendium ortum, cum magnam hostilium munitionum partem subito complexum esset, hosti summam defensionis desperationem attulit. Quocirca ut perditis trepidisque rebus, & flamma se iam longius latiusque fundente, pars magna hostium globo temere facto, porta, quae meridiem versus ad Nissam vnà patebat, cõfertim erumpunt: quibus ex proximis munitionibus Poloni impigre occurrunt, & obstant. Perducitur eodem properè signo sublato Germanorum sclopetariorum cohors: sic hostis in arcem flammamque reijcitur, quem dum nostri magna vi premunt, se atque signa portae arcique inferunt. Dabat mox hostis intra arcem desperatis rebus magnas cum armis tum verbis dededi significationes, quas cum miles Germanicus Russicae linguae nesciens, praeterea Polocensis praesidij crudelitate, qua immanissima in captiuos omnes ac potissimum Germanos fuerant, iritati, minimè acciperet, caedemque accerrimè misceret, ille desperata salute totis viribus contra dimicat, quaeque supra portam custodie erant, cataractam è turri portae imminentem in irrupentes deijciunt, sic nostros receptu alios, alios aditu subsidioque, excludit. Atrox inde vtrinque pugna fuit, & aqua vtrorumque desperatione ob incendij vim, quae vndique se circumfuderat, ac pluribus locis dimicantes inter se pari interitu victi ac vincens extinguebat. Ad dexteram arcis partem munitiones ostium fuit, ad quod qui nostrorum errando perlatis sunt, integri euasere. Interea foris milites, quanta vi maxima possunt cataractam moliuntur, atque opere magno perstringunt, patefacta via, qui nostrorum supererant, faucij prope omnes atque ambusti, pariter cum hoste erumpunt, inferunt se integri alij praedae ex ipsa flamma rapiendae causa. Pars magna hostium aut in munitiones aut stationes Germanorum incidit, qui omnes per iram militarem & linguæ ignorantiam interfecti sunt, in his Borisfus Sainus, Andreas Palecius, Michæl Lycus, Basilius Criuoborscius Palatini cecidere. Quibus in Polonorum potestatem peruenire contigit, plerique omnes, cum qui aliquo aut munere aut numero fuissent, pro se quisque nomen ederet suum, facile apud linguæ intelligentes seruari sunt. accaptiui habentur: quorum in numero Seremetus est, ut rerum gestarum fama, ita & corporis specie vultuque, & animi sermonisque cultu ceteris praestantior, & Mesoiodus Dunensium aliquod cohortium Praefectus, qui post militum etiam suorum discessum, cum ceteris praesidiarijs in arce permanserat. Arx ipsa cum iam incendio occurri non posset conflagrauit. Hostium ad quatuor millia caesa, quos

quos excellentissimo, & quidem pratoriano milite Magni Ducis fuisse, etsi ex captiuis cognitum est, tamen etiam ex ipsa corporum stratorum forma & proceritate, animisque perditis in rebus adhibitis, tum praedae ratione potuit intelligi. In qua quidem praeda maior & pecunia, & vestis preciosae, & aliorum ornamentorum numerus fuit, quam ut gregarij militis fuisse videri posset. Captiuorum ea multitudo est, ut & penes praefectos copiarum permulti sint, & Polonorum militum propè sint nulli, qui in potestate non singulos, alij plures habeant. Susa oppugnatione, quam suscipere difficilem & spaciosi lacus, & palustria circum loca, & Autumnii ipsius tempestas redditura erant, temereque militem iam ante maximis incommodis affectum nouis periculis obijcere, Regi visum non est: cum potentissimum arcem eam, penitus Lithuaniam versus sitam, & ab omni suorum subsidio, & commeatus consequendi potestate exclusam, (ut vis nulla adhiberetur) sponte dedituram sese non dubitanter existimaret. Itaque praesidia tantum militum stipendiariorum circumquaque in statuis disponit, quae Moscos ab aditu ad Susanos arcerent. Neque sefellit ea Regem existimatio: nam & ipse Moscouiae Dux, diffidens Susam amissa Polotia retineri posse, sexta primum, tum iterum decima septima Septembris die, mandata ad Petrum Theodori F. Coliceum, Palatinum Susensem ac praesidiarios omnes dederat, ut templi imaginibus & libris, omnique apparatu sacro in terra defossis, aut quacunque alia cura adhibita, ne in hostium potestatem peruenirent, arcem incenderent: bellica tormenta ac puluerem tormentorum omnem igne delerent: tum operam, qua euadere possent, diligenter darent, ac saluti suae consulerent. Haec mandata cum (quod certius perferrètur) per plures nuncios Susam misisset, nonnulli eorum in arcem perueniunt: vnus à Regio milite interceptus, ad Palatinum Podoliae cum literis perducitur. Sub id ipsum tempus, Palatinus Polocensis dat Susa literas, quibus significat, se Polotiae cum parte exercitus, à Rege ijscū mandatis relictum, ut quicquid ea in prouincia hostile superesset, modis omnibus tollere contenderet: Regem summa placabilitate & clementia Principem, quam suae voluntatis significationem dedisset: cum primum Magno Moscouiae Duci bellum indiceret, ea in voluntate etiamnum permanere: eorum, qui Magno Duci parent, hominum Christianorum caedem & sanguinis profusionem haudquaquam experere, quinimò illi paritum ac consultum velle: acceptas iniurias in autore ipso Magno ipsorum Duce vindicandas statuere, nisi verò essent, qui istas iniurias suo discrimine propugnare vellent: quod ut illi ne suscipiant, illorum maximè referre: hortari se, arce sponte sua potius abscederent, impetrabili venia & salute, quam vim atque oppugnationem experirentur. Palatinus Podoliae Mosci literas ad Palatinum Susensem ac praesidiarios, qui dedit arcem postularent: illi salutem, & rerum quae cuiusque essent auferendarum potestatem, atque in Moscouiam tuto se referendi concessiorem pacti, arcem cum omni bellico apparatu commeatuque Palatino Polocensi militibusque à Palatino Podoliae missis, sexta die Octobris dedunt. Iam ante Philo Kmira Capitaneus Orsauenis, cui aliquod turmae equitum, & peditum stipendiariorum cohortes, erant in eam rem assignatae, coacta non mediocri finitimis in locis ex nobilitate aliisque incolis militum manu, in Mosci ditiones excurrit, magnamque omnia populando vastitatem affert: ad duo millia pagorum incendit, & Smolensciae suburbij ambustis, magnum ex eo agro hominum, magnum pecudum numerum agit: suosque nullo detrimento accepto intra fines reducit. Idem non multo post Constantinus Ostrogia Dux, cum Michæle Vifnionccio Castellano Braslauense, & filio Ianusio Boristhenem transgressus facit, expeditissimas quasque Tartarorum aliorumque turmas praemittit, has longè latèque populari, & terrorem vastitatemque in hostico circumferre iubet, ipse cum reliquis copijs Czenihouiam progreditur, castrisque ad arcem metatis, oppugnationem suscipit, ipsaque ciuitate incendio deleta, vim omnem arci expugnandae adhibet, sed quod ea praesidio firmo, cui nihil ad omne impugnandi apparatus deesset, teneretur: accerrimeque locum Mosci defenderent, in castris paucae peditum cohortes essent, afflictae maximis tempestarum iniurijs, missa obsidione, vicina circum loca omnia diripit, totaque

RERVM CAPTA POLOTIA

totaque Siueriæ ditione vastata, ac populationibus ad Starodubam, Radohostiam, ac Podczepouiam vsque, per leuiores equitum turmas factis, præda ingenti acta discessit. Simili successu Mecislauensis præfectus Iaroslauam oppidum, pagosque quam plurimos euertit. Rex posteaquam dierum quinquaginta spacio, sex arcibus captis, ad quas Salsâ non ita multo post septima accessit, prouinciam omnem Polocensem mira agrorum fertilitate, magna fluminum opportunitate præditam, octauo decimo post anno, quam esset ab hoste occupata, bello Reipub: recuperasset, Polotiam præsidij, fines copijs firmasset, decima septima Septembris die, illo de loco discedit: Vehementi quidem studio ferebatur, vt cœptû sclicitatis cursum vrgeret, & cum magna hostes locis omnibus cõsternatio ingensque pauor teneret, longius arma sua in hostiles ditiones proferret: Sed cum & præteriti tēporis iniuriæ, (quibus miles admodum afflictus, equorum ingens numerus enectus fuerat) & grauiores Autumni tempestates, indies ingrauescentes, isti voluntati & studio planè repugnarent, omni cura in comitia omnium Reipub: ordinum habenda incumbit, cumque iam ante ex castris de ea deliberatione literas ad Regni Senatores dedisset, rediens in Lithuaniam, ea ad diem vigesimam secundam Nouembris Varfauiæ habitum iri edicit, in quibus cõsilia de bello diutius administrando suscipiantur. Dum Vilna Rex ad comitia proficiscitur, è Moscouia per nūcium Moscicum literæ afferuntur, à duobus Legatis Nouogrodia: Duce Ioanne Theodorio F Mscislauensi, & Mikita Georgij F Romanouicio Sacharino, ad Nicolaum Raduulium Palatinum Vilnensem & Eustachium Volouicium Castellatum Trocensem, Plefcou: die trigesima octaua Septembris scriptæ, hoc omninò argumento. Cum offensæ duorum summorum Principum eò progressæ sint, vt arma vterque sumpserit, quibus Polonia: Rex Polotiam expugnat, Magnus Moscouia: Dux vindicare vicissim id factum in animo habuerit: se cum reliqua nobilitate Moscouitica ad Principis sui pedes se abiectis, obsecrasseque vt sanguini Christiano consultum atque paritum vellet. Istis precibus Principem suum reliquisse locū, & belli expeditionem repressisse, nunc mutuo studio ipsis atque alijs Regis Polonia: Cõsiliarijs, apud Regem suum elaborandum esse, vt ad similem voluntatem & sistendi cursus sui bellici, & pacis cum Magno Moscouia: Duce locis omnibus, tam Regni Polonia:, quam Magni Ducatus Lirhuania:, atque etiam Liuonia: causa suscipienda adducant, in primis verò ab eo impetrent, vt in Regiam suam se referat, ac copijs suis omnibus tam in Lithuania: quam Liuonia: finibus imperet, se ab omni in Moscos maleficio atque iniurijs abstineant. Hæc eadem Magnum suum Ducem diligenter facturum, rediturū ad sedes suas, suoque à vi atque iniuria, cohibiturum. Interea temporis dandam vtrinque operam, vt Principes missis inter se Oratoribus rem vtilem & pernecessariam pacem ac concordiam suscipiant. In extremo literarum exculant, cur Basilius Lopatinicius, quem Rex ad Magnum Moscouia: Ducem ante expeditionem suam cum literis miserat, quibus se bellum illi facturum iustum legitimumque denunciabat, adhuc in Moscouia derineatur: promittuntque, simul vt Principum se vterque ad sedes suas retulerit, se operam daturos, vt cum mandatis sui Principis de pace consiliada ad Regem ocyus remittatur. Sub idem tempus Philo Knitha, Orfacensis præfectus ad Regem literas mittit, quas à Palatino Smolensiano acceperat. Ijs Philonem Palatinus certiore facit, se à Magno suo Duce mandata accepisse, ne quam Regijs finibus atque ditionibus vim aut iniuriam adferat. Monere igitur, vt mutua etiam Philo præster: neque permittat, vt sui fines transgressi, hostile aliquid in Magni Ducis Moscouia: ditionibus committant. Allatis lectisque vtrisque literis Rex omnem eius deliberationem ad Comitiam referendam esse iudicauit.

* *

EDICTVM

EDICTVM DE SVPPPLICATIONIBVS,
A SERENISSIMO POLONIAE REGE STEPHANO,
Wielicoluco ex Moscouia missum. Die 5. mensis Septembris.
Anno Domini, M. D. LXXX.

STEPHANVS Dei Gratia Rex Polonia:, Magnus Dux Lituania:, Russia:, Prussia:, Masouia:, Samogitia:, Liuonia:q; &c. Princeps Transyluania: &c. Reuerendissimis, Reuerendis, Magnificis, Generosis, Nobilibus, Famatis, Archiepiscopis, Episcopis, Palatinis, Castellanis, Regni nostri Senatoribus, præterea cuiusuis ordinis subditis nostris, sincere fidelibus nobis dilectis, gratiam nostram Regiam, Reuerendissimi, Reuerendi, Magnifici, Genorosi, Nobiles, Famati, sincere fideles nobis dilecti. Vtrumque; facimus quam libenter, vt & ea quæ decernuntur, communibus Reipub: comitijs geramus, & de rebus à nobis gestis, synce: & fidelita: vestras faciamus certiores. Cum superioribus proximis Reipub: comitijs placuisset, bellum contra Magnum Moscouia: Ducem susceptum continuari, nihil prætermisimus, quod posset ad illud rectè atque ordine administrandum: & imprimis ad exercitus cum veteres retinendum, tum nouos conscribendum pertinere: quibus omnibus, postquam vt ad Czañciam (quo loco nos & Russia: contra iniurias Mosci præsidio esse posse: & ad primarias alias atque alias arces hostiles peropportunos aditus habituros intelligebamus) certo die conuenirent, edixissemus, nos Vilna profecti, eodem ad Octauam Iulij mensis diem peruenimus: ac imprimis frequētiore, & Senatorum nostrorum & hominum militarium conuentu, de belli administratione, & quò potissimum arma in hostem infereremus, ad concilium nostrum retulimus: in quo & si varia initio dictæ sententiæ fuissent, eo tamen descensum postea est, vt Vielicolucum nobis cum exercitu ante omnia mouendum, eamque arcem omni conatu oppugnandum concluderimus: securi quam maximè, cum ipsam seriem & quasi tenorem gerendarum rerum, qui nos ex locis, anno superiore proximo expugnatis & receptis Vielicolucū vocare & ducere visus est: tum Russia: defensione, quam vniuersam eo loci cum exercitu progressi, nos ab hostili vi tueri posse intelligebamus, præterea Lucensis arcis situ, fama, ditionis, amplitudine, vbertate, qua exercitus nostri sine ditionum nostrarum detrimento ali ac sustineri possent, opportunitate denique; ad signa nostra penitus in hostilia loca inferendum, eoque hostem ad aliquam prælij dimicationem eliciendum: cæteraque; deinceps ex Vielicoluco facilius promptiusque; administrandum adducti. Habito igitur exercitus nostri delictu, ex agro Czañciensi Vitepscum profecti sumus: quo in itinere, cum arces duas hostiles, Vielisium vnam, in Dhunæ ripa, Vitepscio ex superiore fluminis loco oppositam, atque; alteram Vsvvium, quæ ad amnem cognominem in Dhunam fluuium illabentem, & propius Lucum versus fereat, sita est: exclusuras nos tormentorum & comeatus ad exercitus nostros supportandi commoditate accepissemus, & cætero quum studium nobis esset Dhunam flumen magis magisque ab hoste in potestatem nostram vindicandi, quo res maiore celeritate cõficeretur, Magnificum Ioannem de Zamoscie Regni nostri Cancellarium, & cum ijs copijs, quas hoc in bellum nobis adduxit, & alijs additis Vielisium oppugnandi causa præmisimus, qua ex arce, cum vnius diei oppugnatione præsidium hostile feliciter deiecisset, nos ea potiti, premisis primo agmine Copijs Lituanicis Vsvvium cum exercitu accessimus: locumque; munitio-nibus oppugnandi causa iam actis, metu potius admodo tantum quam ipsa adhibita deditione capimus. Inde contratis in itinere copijs omnibus, quas duarum istarum arcium oppugnatione diuiserat, mouimus, ac superata locorum inde ab Czañcia incredibili vastitudine, itinere summo cum labore militum ac ingenti difficultate, quæ Vsvvium, quæ Vielisium exercitus iuerè, per assiduas densissimasque; sylvas factis, Vielicolucum progressi, ad arcem xxvi. Mēsis Augusti die Castra metati sumus, quæ in Castracum id temporis Oratores ab Magno Moscouia: Duce ad nos venissent, eos nulla in-

EDICTVM DE SUPPLICATIONIBVS.

terposita mora audiuius. Verum cum a nobis contra omnes nostras rerum gerendarum rationes, contraq; dignitatem nostram postularent, vt nos in Lituaniam cum exercitu referremus, negarentq; nisi id ante omnia fecissemus, se per Principis sui mandata quicquam de ipsa legationis causa dicere posse: nos repudiata & postulationis indignitate, & insidiosa tergiversatione non cessandum rati, eundem Ioannem de Zamoscie Cancellarium, cum copijs suis atratis, cæterisq; quas ad Vielisium habuerat, & maxima parte omnis peditatus transflumen propius arcem castra alia facere ibiq; curare iussimus, illaq; ex parte nulla mora munitionibus, quibus visum est locis actis, & quo oportebat perductis, ipsis Kalend: Septemb: oppugnationem maiore apparatu ac conatu suscepimus: nihilq; aut lenitatis, aut terroris prætermisimus, aut oppugnationis non adhibuimus, quo integra arce potiremur. Verum cum & prædiariorum summa loci retinendi pertinacia esset, & vltima sibi expectanda coniurassent: & arx non modò loci natura, in edito planissimis circū locis, partim intra fluminis Louati, partim intra lacuum complexus sita: nec tantum modo consuetis ante hac Moscis parietum densissimorum contignationibus firma, sed aggere etiam densissimo ac latissimo ex cespite extrinsecus obducto tum qua flumen aut lacus non ambiunt: fossa maiore munitissima esset, ac omnino Polotiam omni genere firmitatis superaret, ad hæc præsidium validum & Polotia aliarumque arcium propugnatione è quibus a nobis anno superiore impetrata salute discesserāt, exercitatus inesset vt omnino sine maiore militum nostrorum interitu, ac diuturniore obsidione, si in instituto permaneremus, necessario res nobis incendio experienda fuit, quod cum magna militum nostrorum virtute & discrimine, primum ex Vngarorum peditum munitionibus allatum, & hoste incredibilem in modum restinguente sæpius triduū repetitum atq; diutius altum esset, ac deinde ex altera etiam parte per militem Polonicum, & atratas illas cohortes aggere ad propugnaculum maius, ad ligneas vsq; substructiones suffosso, nocte in ante quintam Septembris diē maius conflaretur, præsidium verò, quo ad igni iam temperari nullo modo posset, ab obstinatione hostili non discederet, factum est, vt & arcis flamma, & ferrum quidquid prope hominum in arce fuit, per militarem iracundiam hostili illa pertinacia, & acceptis in oppugnatione incommodis, & eorum qui Polotia ac cæteris ex arcibus iam antè occupatis impune dimissi fuerant: hunc in locū ad hostilia reditu irritatam, quinta istius mensis die prima luce deleuerit. Dum hac in oppugnatione versatissimus, Oratores Magni Moscouia Ducis iterum apud nos dicendi potestatem sibi fieri petierunt: qua impetrata cum ea exponerent, quæ honestæ nobis & Reipub: paci & faciendis incommodis, quæ ab eo hoste accepta sunt, minimè satisfacerent, leuioraq; omnia quam nostra dignitas & iura Reip: paterentur proponerent: ostendimus nos ad istiusmodi descendere non posse: cumq; illi alia mandata se hoc tempore non habere dixissent, & a nobis peterent, dare ad Magnum suum Moscouia Ducem literas liceret, quibus eum de nostra voluntate atque conditionibus redderent certiores, ne quid prætermisisse videremur, quod facere ad spem iustæ honestæq; pacificationis posset, & nostras dedimus ad Moscum literas, & Oratores dare suas pmisimus: ad quas cū respoderit, qua voluntate sit, certius fortasse cognoscemus.

Nos hæc Sinc: & fide: vestras scire volumus: cumq; ea que adhuc bene sceleriterq; gesta sunt, vni Deo grata, cum animi pietate acceptum referamus, parq; sit, vt illi volenti, & propitio, & nos & omnes in Repub: nostra, ad cuius hæc vtilitatem, amplitudinem, laudem imprimis redundant, gratias agamus: hortamur syne: & fid: vestras, ad ea omnia gratarum mentium studia, quæ supplicationibus alijsq; rebus, quoties bene gesta est res publica, suscipi consueuerunt. Quemadmodum hic res porrò administrada, & hic locus nobis tuendus sit, de eo hoc tempore cõsilia cœpius: quæ deinceps è Reip: geri a nobis hoc bello posse, videbuntur: in ijs studiū, consilium, curā, operam omnem nostram libenter consumemus. Bene valeat sinceritates & fidelitates vestra.

Datum ex Castris nostris ad arcem nostram Vielicolucum die 6. Septembris. Anno Domini, M. D. LXXX. Regni verò nostri Anno Quinto.

STEPHANAS REX SIZC.

RERVM ET VERBORVM IN SARMACIA EUROPEAE ALEXANDRI Guagnini Historia præcipuè memorabilem Index.

A	D Polonos Pruteni deficiunt Crucigeros spernantes	fol. 69. b	Azoph & Achas	108. a
	Alexander Rex Polo. & Dux Lithuaniae moritur	57. a	B	
	Alexander moritur	21. a	Badis castrum	75. a
	Alexander rex Poloniae Alberti frater, perfidiam Valachorum ulciscitur	21. a	Barbaricam crudelitatem	108. b
	Aliud crudelissimum facinus	96. a	Barbarus & detestabilis Magni Ducis ludus	99. b
	Amplificatio tyrannidis Moschorum Ducis	93. a	fol.	
	Animalia colorem mutant	83. a	Baschirdi, Hieseliti, Molgomosani, Basaj, ritusq; eorum	107. b
	Anna filia Godimiri Casimiro filio regis Poloniae nupta	50. b	Basilus Rechuold filius Boriski	64. b
	Antiquus limes Lithuanorum	81. b	Bati Tartarorum Imp. Russiam vastat	46. a
	Aque consecratio	89. b	Batismi sacramento Rutheni	88. b
	Arandi, semnandiq; modus in Russia alba Moschouia consinia, & in magno Lithuaniae Ducatu	61. b	Bellum sacerdotum	70. a
	Arbores Cedri	85. a	Belluina crudelitas in captiuos	101. b
	Arces & ciuitates Regis Polo. in Liuania	77. b	Belzensis terra cum suis ciuitati. Senatoribus & vexillum	40. a
	Archiepiscopus Rigensis	74. a	Bercholmarx	75. a
	Archiepiscopus regem Henricum denunciat	25. b	Berezina fluius	81. b
	fol.	76. b	Bertoldus Episcopus occiditur	73. a
	Archiepiscopus cedit	97. b	Bialykamien arx	75. a
	Archiepiscopo Nouogrodensi quid acciderit	fol.	Bielskia Ducatus	82. a
	fol.	80. a	Bielciezioro Ducatus	84. a
	Argenti & auri Moschouia sterilis	16. b	Blokaus munitio, inter Rigam & Dunamunt	73. b
	Argenti Moschus dines	ibid.	fol.	73. b
	Argentea moneta in Polonia	73. b	Boatus quidam	86. a
	Aries arx.	78. b	Bohemiarum rex a Bohemo occiditur, cui insignia sine arma, Oxa, nomine a Boleslao dantur	13. a
	Arma Magni Ducis Moschouia	20. b	fol.	
	Arma in Turcas parata in Valachos conuertuntur	109. a	Bohemia sub Vladislao a Polonis vastatur, Miedzirice intercitur a Morauis	12. a
	Arma Tartarorum	90. b	Boleslaus Chabri primus Rex Poloniae	113. a
	Arma Moschorum	8. a	Boleslai acra & memorabile certamen cum Henrico Cesare qui a Boleslao fuditur & magna strage acta fugatur cum unico seruo, & Poloni de eo triumphantes, loco ubi pugnarunt nomen canum campis dederunt, Psie pole, eorum lingua	13. a
	Arx Goplo	112. a	Boleslaus iterum Bohemiam & Morauiam igne ferro vastauit	12. b
	Arx Polotia incensa	112. b	Boleslaus strenuè dimicat	12. b
	Arx Polotia capta	73. b	Boleslai expeditio in Pomeraniam, Bohemiae rex ab eo auxilium petit	12. b
	Ascher ad olim Palatinatus	81. a	Boleslaus Bohem. Russ. Prute. Pomer. sternit, sineq; Imperij sui dilatat	10. b
	Asoph ciuitas	107. a	Boleslaus repugnat ibidem	12. b
	Astrachan Tartariae regnum	ibid.		
	Astrachan vrbs	107. a		
	Astrachan a Turcis obsessa	93. a		
	Authoritas Magni Ducis	95. b		
	Auriculam Palatino abscindit			

INDEX.

Boleslaus condiciones dat, si quis Bohemia re- gem occiderit	13.a	prostravit	11.a
Boleslaus 47. conflictibus victor	13.b	Casimirus rex Prusiam vastat, Marienburga Polonis venditur	20.a
Boleslaus quintus pudicus	15.b	Casimirus in Prusiam expedit	20.a
Boleslaus Ottoni Cesari splendide & laute ho- norem exhibet	10.b	Casimirus quartus	20.a
Boleslaus in Vagaria triumphat. Rusiam va- stat, Kiouiamq. capit, Pramisia dedit se illi fol.	11.b	Casimirus quartus moritur, eius proles	20.a
Boleslaus quartus Crispus cum Conrado Impe- ratore & Friderico Barbarossa belligerat fol.	14.a	Casimirus Iagelonis filius Dux Lituaniae	56.b
Boleslaus in Daniam nauigat	13.a	Castellanus Craco Palatino dignior titulo	13.b
Boleslaus Chabri primus rex Poloniae	10.a	Castra Ducis Moschouiae	77.b
Boleslaus Audax	11.b	Castra Moschorum	91.a
Boleslaus Audax Bohemiam vastat	11.b	Causa belli Liuonici	77.a
Boleslaus Audax Bohemiam iterum vastat	11.b	Casanenſes Moschos profligant	106.a
Boleslaus Krziuouſki	12.b	Cazan comburitur	106.a
Boleslai Hermani filij astutia in oppugnatione, & recuperatione Miedzirice arcis, & pru- dentia eiusdem	12.b	Cazan iterum oppugnatur	ibid.
Bombardarij Germani, facinus misericordia plenum	102.a	Cazan capitur, expugnaturq.	ibid.
Bona Ducis Mediolani filia Sigismundo nupta fol.	22.a	Cazanenses a Moscho subiugati	105.b
Borissenis fluius	81.b	Cecus in Bohemia confedit s.a quida de rem- pore eorum dubitant	5.a
Boris & Borissodo	46.b	Ceremisi populi	86.b
Brestiensis terra Senatores, vexillum	36.b	Ceremisi sagitarij excellentes	87.a
Bruteno relicto Imperio sacerdos fit, vnde Kirie Kirieytoa Bitinys vocabulis dictus	64.b	Certamen acre Polonorum & Moschouitarum, Moschouiae crudeliter profligantur	22.a
Bulgari & Votincij	106.b	Ceremisi Machometani	80.b
C.		Cholmensis terra cum suis ciuitatibus Senato- ribus & vexillum	40.a
Calamigena	86.a	Cimbri vnde prognati	44.b
Calisiensis terra, Senatores, vexillum	35.b	Cimbrorum patria	44.b
Calor mirabilis in hyeme & insuetus	21.a	Cimbri Galliam & Hispaniam ingressi	44.b
Caluus mons	50.a	Cimbrorum bellari Italia	44.b
Campe ex quo Gastalde	46.a	Circassi & Rusi bellicosi	59.a
Cancellario suo quid fecerit	95.a	Circassi, Pietior sczj, Tartari	108.a
Cancellarius cum duobus filijs occiditur	ibid.	Circassi Christiani	ibid.
Capitanei quot in maiori & minori Polonia, & in Ducatu Masouia	42.b	Circassorum funebres exequia	ibid.
Captiuis quomodo vtuntur Tartari	110.b	Ciuitates ad Occam condita	80.b
Campi deserti	108.a	Ciuitates Prussiae	71.a
Casimirus Magnus Leopolim capit, Volodimi- riam expugnauit. Rusia prouincias tribu- tarias reddidit, & eas subiugauit, tres reges ad nuptias, & Imperatorem inuitat, fracto sibi pede moritur, bonus fuit paterfamilias fol.	17.b	Coco suo non parcat Magnus Dux	103.a
Casimirus secundus Iustus cognomen	14.b	Ciues & Nobiles in Liuonia Germani	75.b
Casimirus primus e Monasterio acceptus, & rex factus Maslam cum Prutenis vicis & prostravit	11.a	Ciuitates a Polono sudata	5.b

INDEX.

Consilium oppugnandi Polociam	111.b	Cubicularium trucidat	95.b
Consilium sub Adriano Papa	88.a	Cuiaua vel Vladislauia terra cum vexillo	36.b
Conspiratio aduersus Archiepisc.	76.b	Cuiaua a Vitena Duce. Lit. vastatur	49.a
Constantinus Mancipium Moschi ab eo aufsu- git cum magnis thesauris	87.a	Curlandiae Dux	74.b
Constantinus Ostrouſti Polon.	21.b	Curlandia Regio	74.b
Andreas Celodin Moscho. Dux belli	21.b	Czar, dictionis Regem significantis expositio fol.	92.b
Conuentus Principum & Nobilium Polonia, de eligendo rege, anno 1572. particulares	25.a	D.	
Conuentus regum Polonia & Hungariae cum Imperatore	22.a	Dani iterum a Polo. profligantur	5.b
Corſra	80.b	Debita exhibendi mos	91.a
Corrella Prouincia	83.b	Debitum sancti Petri, nempe obulum, quod Po- lo. Pontifi. Roma. annuatim soluebat, & qua- caput superantes fundant	11.a
Cracouia bis capitur, Premislaus Rex occidi- tur	16.b	De iniuria expositulantibus quid acciderit	96.a
Cracouiensis terra, aduocatus Cracouiensis Pa- latinus & Castellanus quare honore differ- rant	33.a	De fratricidio perpetrato a Magno Duce, anno Domini 1570.	100.a
Cracouiensis terra senatus & Senatores, & ve- xillum militare	33.a	De intestino & civili Liuoniensium bello	76.b
Cracouia pro coronatione regem debita	17.a	De religione Moschouitarum	87.a
Cracus Princeps Polon.	5.b	De magno Seueriensis Ducatu	81.a
Cracouia Polon. Maior Metropolis a Craco fun- data	6.a	De idolo aurea annus	85.b
Crimſcij sine prapoczj Tartari	108.a	De Matrimonio	90.a
Crucigeri Lituaniam vastant	55.a	De expeditione bellica	90.a
Crucigeri iterum Lituaniam inuadunt, Litua- nia iterum vastatur	53.b	De consuetudine moribusq. Moschorum	91.a
Crucigeri in Lituania tendunt, eam vastant, Vilna obsidetur, capitur Polonorum strenua oppugnatio	53.b	De magni Moschouiae Ducis Ioannis Basiliadis tyrannide	92.b
Crucigerorum strages	50.a	De Rostouiensis Ducis nece	94.a
Crucigeri funditus profligati, pax cum illis fit fol.	20.a	De Ioannis Piotronicz Palatini supremi Mo- schouiae falso accusati, crudeli nece	94.b
Crucigerorum superbia	19.a	De moribus, consuetudineq. vite Tartarorum fol.	109.a
Crucigeri a Gedano fugantur	70.a	De regno Cazanensi	105.b
Crucigeri ex Prussia ciciuntur	70.b	De turci carnificina, quam exercuit Magnus Dux in clarissimos suos consiliarios & opti- mates	102.a
Crucigeri profligantur	69.b	De tyrannide quam super intimum secretari- um consiliariumq. suum Magnus Dux exer- cuit	98.a
Crucigeri in Prusiam veniunt.	67.b	De crudeli Magni Ducis Moschorum tyranni- de, quam in Nonogrodia magna, Pskouia, Tberia, & Nerua ciuitatibus perpetravit anno Domini 1569.	96.b
Crucigerorum Magister occisus, totus eius ex- ercitus profligat	19.a	De truculento facinore, & crudelitate summa, quam ille summus exercuit in captiuos, Li- tuanos, Ruthenos & Polonos	99.b
Crucigerorum Ordinis Commendatores, quasi Palatini erant pronuncijs comendatis, pre- sidentes	19.a	Denegata sepultura inhumaniter	103.b
Crudeles tyranni	94.b	D. Alberti corpus ex Prussia Gnesnam transf- fertur	10.b
Crudele supplicium quo affectus indigne Can- cellarius	103.a	Derpt vrbs Episcopalis	74.a
Crudeles ad pugnam institutio	104.a	Descriptio noui supplicij	102.a
Crudeles mors ducentorum Nobilium	103.a	Dies festos Dux Moschouiae sauitia sanctificare	
Crudeles poena ob Nobilitatis defensionem ad- uersus degenerem	100.b		
Crym vrbs	108.a		

INDEX.

folet	101.a	F.
Discordia Principum Polo. de Monarchia	16.b	Falsa criminatio in Basilium Dimitroucium
Diuortium	90.a	fol.
Dobrzynensis terra vastatur	49.a	False accusationes in Cancellarium principis
Dobrzynensis terra senatores vexillum & ciuitates	37.b	fol.
Doctores Ruthenorum	88.a	Falsis & blasphemis Apostolis magna & multa
Dolus Lesci	7.a	latrocinia cum exorcismis committebatur
Dolus aperitur	ibid.	anno 1548.
Draco in Cracouia	6.a	Fedor VVasselonius Moscus captus
Draco artificiosus peremptus	ibid.	Fegueur arx
Ducatus Pomerania	71.b	Feste Ruthenorum
Ducatus Pskouiensis	82.b	Felin arx
Ducatus Nonogrodie magna	82.b	Felin cum Magistro capta
Ducatus Rhenanensis	80.b	Ficzkel & felix arces
Ducatus Polodimiriæ	80.a	Fines Præopensium
Ducatus Smolenscensis	81.b	Fines regni Cazanenensis
Ducis Curlandia feudalis, & vassalli Regis Polonia arces	77.b	Flumina Prussia
Duina fluuius	73.b	Fontes Tanais Moschouitis Don
Dvina Prouincia	83.b	Fraquenter Moschi belligerant
Duodecim Palatini iterum	6.b	Fridericus Imperator
Dunamunt arx impugnabilis	73.b	G.
Dunemborg arx ad Duinam	73.b	Gades Boleslai
Duplex apud Ruthenos Eucharistia	89.b	Galicz Prouincia
Dux Romanus Moschos debilitat	24.a	Ged. Vilnam condita
Dux Zeganiensis nomine Baltazar occiditur à Polonis	20.a	Gedanum sine Dantiscum
E.		Gedanum
Eadem fors est viri illustri Muesseiedy	101.b	Geduninus à Cruciger. occiditur, Gedimi. proles
Edictum Regium	111.b	Gediminius Mag. Dux Lituaniæ
Emporium Rigense	73.b	Gedimini victoria de Crucig.
Epilogus operis	105.a	Gedim. Principes Russ. profugat. Kioiæ Principat. cum suis adherentibus occupat
Episcopatus Prussia	71.b	Gedimini somnium de lupo ferreo, somnij interpretatio
Episcopatus Habselensis & Ozelensis	74.a	Georgius Czapkinius cum uxore & liberis occiditur
Episcopatus Derpensis	74.a	Gens scipsam mutuo comedens
Episcopatus Lituonia direpti à multis Principibus	73.a	Gens mirabilis
Episcopi Lituonia	73.a	Genus supplicij immanè
Equi Tartatorum	109.b	Germani in Lituaniam veniunt
Equitum militumq. apud Sar. antiquos dignitas	4.a	Germontes
Estlandia Ducatus	74.b	Geruenlandia Ducatus
Engroneland Regio	86.b	Gesta Magistri Alberti Marchionis anno 1519.
Erdinilus Tartaros sternit	46.a	fol.
Expeditio Christianorum in terram sanctam fol.	67.b	Giedrocenses Duces
Expeditio in bell. Antiquor. Sarm.	4.a	Gothardus Kietler Dux Curlandia
Expeditio Turcarum ad Astrachan	107.a	Goldingcu arx
Eixistri ab Eixio adific.	46.a	Gnesna prima Polonor. ciuitas
Exitus Magistrorum Lituoniæ	74.b	Grande turpeq. facinus uxoris Pepeli
		Grande facinus in Gaulindia, fraus & vindicta mulieris prophetis, cuius consilio Pruteni, Gau

INDEX.

ni. Gaulindiani à Masouitis omnino prostigantur	66.a	Hungaria duxit.	52.a
Grande facinus	96.a	Iagelo Lituanius Hedingum Polonia Heredem cum regno sub conditionibus petit	18.a
Granso vnde Gransiski	46.a	Iagelonis causa Oratores in Lituaniam mittuntur	18.a
Graui apologia Cancellarij ad confictas criminationes	102.b	Iagelo (sub quo praclara facinora gesta sunt) moritur	19.b
Grodno edificata	46.a	Iagelo. sine Vladislaus Lituanius in regem Poloniae receptus	18.b
Grubin & Candaph arces	74.b	Iagelonis humilitas	19.a
Grustintzi & Serponodoci populi	86.a	Iagelo arces in Silesia recuperat	19.a
H.		Iagelo & Vitoldus contra Crucigeros, Iagelonis deuotio	19.a
Habitus Moschorum	92.a	Iagelo expeditionem ad Idola, & Idolatriam extirpandam mittit	18.b
Habsel arx	74.a	Iapheti posteritas	2.a
Haria Prouincia	75.a	Idola Sarmatarum	4.a
Headigis regina Polo. moritur	19.a	Iamma castrum	83.a
Henricus Probus	16.a	Ianunus Gerdi. filius patri successit.	51.a
Henricus Imper. in Boleslaum cum rege Bohemia arma excolit	12.b	Iaroslauie Ducatus	84.a
Henricus Impe. cum Boleslao amicitiam inire optat	13.a	Ieiunandi mos apud Ruthenos	89.a
electio regis Henrici Galli incipit 7. Aprilis VVarzouie	25.a	Ieiunium Petri	ibid.
Henricus Valesius electus	111.a	Ieiunium virginis	ibid.
Henrici regis Parisijs discessus	25.b	Ieiunium Philippi	ibid.
Henrici regis itinera cundo in Poloniam	25.b	Ignis perpetuus sacrosanctus	83.a
Henrici in German. ingressus	26.a	Imen lacus	82.b
Henrici in Saxoniam ingressus	26.a	Imagines domesticæ	91.b
Henrici in Marchiam ingressus	26.a	Imperij Lechi promotio	5.a
Henrici in Poloniam ingressus	26.a	Impudens & crudele facinus in uxorem thesaurarij	103.b
Henrici Regis Cracouiam celeberrimus ingressus & coronatio	24.a & b	Incola Perzore	85.b
Henrici regis in coronatione ordo & ritus antiqui Polonorum consuetudines, solennitates, &c.	29.a	Incepta religio vel potius superstitio Magni Ducis	104.b
Honoris cupiditas	91.b	Iugra Regio	85.a
Herda quia significat	106.b	Initium tyrannidis Moschorum Principis Ioannis Basiliadis	93.b
Hospitalitas Pyasti prius ruricoli	8.b	Insidia Boleslao parantur, & circumuenitur, strenuè sese defendit, Palatinus Cracou fugit, Bolesl. domum Palatino profugo, mittit dignum	13.b
Hospitalitas	91.b	Insignis victoria Moschorum Duce occiso	75.a
Hospitalitas beatæ Mariae virginis Hierosolimis fol.	67.b	Insignia Lituaniæ	48.a
Hungarorum ortus	85.a	Insigne Polono. Regum Aquila alba	5.a
Hungaria denominatio	ibid.	Instrumentum mortis crudele	95.a
I.		Interregna Polonia conuentus	24.b
Iaczingi siue Iasiges gens crudelis	45.a	In uxores & liberos occisorum procerum seuit, & bona omnia diripit	103.b
Iaiczk fluuius	85.a	In Moschouia homo homini lupus	100.b
Iagelo arces in Litua. recuperat	52.b	In Pskouiam vastandam contendit	98.a
Iagelo rex Polo. in periculo	56.a	Ioannis Alberti regis Polonia mors	21.a
Iagelo rex Polo. moritur	56.a	Ioannes Albertus rex Polo. filius Casti.	20.b
Iagelon. in Lituaniæ. ad baptizandam gentem expeditio	53.a	Ioannes Bulhakodv, Basilius Stephanodv capiti	
Iagelo Princeps Lituaniæ	51.b		
Iagelo ad regnum Polonia vocatur, baptizatur & coronatur, Hedingum filiam Ludo. regis			

I N D E X.

talipona trucidantur	103.a	Lescio tertius	7.b
Isidorus Metropolitanus	88.a	Leopoliensis & Haliciensis terra cum suis cini-	
Iter in Petzoram	85.b	tati. Senatoribus & vexillum	39.b
Iudicium tyranni	94.b	Lechal castrum	74.a
Iulinum	72.a	Lenuard arx	73.b
Ius patris in filium	91.b	Lezdazuko, à quo Radzuulones	59.a
Iusticia Tartarorum	110.b	Limes Liuonici & Moschouitici Imp.	83.a
Iustum premium adulatoris	104.b	Litas Plutoni Moschus, trucidando captiuos,	
		in omnibus carceribus positos	101.b
K.			
Kaniodo oppidum	59.a	Liter.e Permiorum	84.b
Karxhaus arx	74.b	Liuenis terra cum suis ciuitat. vexillum & se-	
Keistutus Mag. Dux Litua. Vilnam capit à Ia-		natoribus	38.a
gelome à quo statim recuperatur bellum Ia-		Lithuania à Cruciger. vastatur Suidugielonis	
gelo. cum Keistuto, qui in vinculis tandem		opera	54.b
trucidatur	52.a	Lituani Prussiae vastant	69.a
Kiernus & Gibutus filij Kunoss. arcem Kuer-		Lituani profligantur	69.a
nou magni Ducatus Lithuania ubi sedes eius		Lituani & Moschouita quomodo frumentare-	
edificant	45.b	condunt	62.b
Kiermunt Ruthenos prostrat	46.b	Lituania fluuij, Lithuania coloni, tributis one-	
Kirchholm arx murata	73.b	rantur, Lithuania Rusticorum molendina,	
Kokenhaus arx	74.a	domestica manualia	61.a
Kosiana, Krasna, & Sithno à Rege Poloniae re-		Lituanorum 14000. caduntur	16.a
cuperate	112.a	Lituani iterum funduntur	16.a
Kunossodo arx	45.b	Lituani metu funduntur	57.a
Kyrgefforum Horda	107.b	Lituania amplitudo, in Palatinatus diuidi-	
Kyrgefforum ritus	ibid.	tur	57.a
L.			
Lais & Tolczkofen arces	74.b	Lituania Episcopi Romani, & Ruthenici ritus	
Lancisciensis terra senatores & vexillum	36.a	fol.	57.b
Legatus Regis Poloniae in Liuoniam	77.a	Lituanor. Idola ignis, fulmen, arbores, Sol, ser-	
Legatorum expeditio	92.a	pentes	52.b
Legati in Galliam	25.b	Lituanor. solennes epulae, sepultura, serui cre-	
Legati Caesaris & Vitoldi à Czarukouio inter-		mabantur	52.b
cipiuntur	55.a	Lituania Poloniae regno adiuncta	18.b
Lechus Fratrem Giacum trucidat	6.a	Lituania à Crucigeris vastatur	49.a
Lescio quartus	9.a	Lituanorum Idola demolita, Lituani bap-	
Lescio Niger Leonem Ducem Russiae prostrauit		zantur	53.a
fol.	16.a	Lituani Prussiae, Crucigeri Lituaniam va-	
Lechus primus Dux & autor Polon.	4.b	stant, Crucigeri profligantur, Dobrzin va-	
Lechus regulum Germ. duello vicit	5.a	statur à Lituaniis	50.b
Lechus & Cecus fratres germani	4.b	Lituani quomodo supplicium sumant	62.b
Lecub cum Ceco frat. in Germ. ditio. Bremam		Lituanor. primus Dux Palemon Italus	45.a
edificant	5.a	Lituania ab Italia corruptè nominata	45.a
Lescio sextus Niger	16.a	Lituania, à litore maris Baltici dicta quidam	
Lescio secundus	7.a	volunt	48.a
Lescio plebeius ad regnum euehitur	7.a	Lituani olim obscuri Russis tributarij	45.a
Lesci	ibid.	Lituani iugum Ruthenorum excutiunt	45.b
Lescio quartus cum Mutzlao patre de Mo-		Lituana constituti. bellicarum articuli, & quo-	
narchia certat, à Pomerano fœdistrago occi-		modo custodire debent	62.b
ditur	15.b	Lituania à litu tuba dicta	45.b
Lescio Niger Rex Polon. Lithuanos profligat		Lituanor. prisca religio	52.b
fol.	48.b	Lituania & Samogitia ad fidem Christi con-	
		uertuntur	19.a

Lituania

I N D E X.

Lituania populi	44.b	Masouia Ducatus cum suis ciuitatibus, senato-	
Lituani à Simbris orti	45.a	ribus & vexillum	38.a
Lituania, Samogitia, & Liuania denomina-		Masouia clades ubi Semouitus à Szwarno capi-	
tio	45.a	te truncatur	47.b
Lituani à Lituanorum cum Alberto Crucige. com-		Matronarum Rigenstum habitus	75.b
mendatore in nuptijs trucidantur & spoli-		Meinhardus pius vir, primus in Liuoniam	
antur	49.a	venit	72.b
Lituania à Lituanorum	49.a	Meinhardus Liuones in fide Christi instruit	
Lituania gentis, Itali, propagatores, Lutua-		fol.	72.b
nia vulgus à Gotis oriundi, Nobiles verò		Meinhard. Episcopus creatur in Liuonia	72.b
ab Italis orti	45.a	Memorabilis victoria	76.b
Liuanorum agrestium habitus, mores & idioma		Mendog coronatur & baptizatur postea Chri-	
fol.	75.a	stianam fidem spernit, Masouiam & Prussi-	
Liuanos ferri vocati à Moschis	76.b	am vastat	47.a
Liuania à Lituaniis vastatur	50.b	Mendax oratio odiosa	104.b
Liuanenses se redemerunt à Prussiensibus	73.a	Mendici trucidantur	97.a
Liuania cum suis ciuitatibus & castris descrip-		Mendog cum genero & filijs occiditur	47.b
tio	72.a	Mercatores, modusq. mercandi in Moschouia	
Liuania ferax	75.b	fol.	79.a
Liuanos Moschouiam inuadunt	76.a	Metropolitanus Russiae	87.b
Lublinensis terra, senatores, vexillum terre-		Metropolitan. Russiae in Liuania eligitur	ibid.
stre	34.b	Mezentius iungebat vina corpora mortuis, sic	
Lode arx	74.a	Moschus facit	102.a
Loppi Sagitarij optimi	86.b	Michloua prouincia	67.b
Loppia Regio	86.b	Miesco primus natus cecus	9.b
Lucomoria Regio	86.a	Miesco secundus	10.b
Ludouicus Hungarus Polonia Rex creatur	18.a	Miesco degenerat	11.a
		Mingalio Dux Lithuaniae	46.a
M.			
Magister Liuania pacem afflagitat	77.a	Mietzlaus siue Miesco tertius, tyrannus & ra-	
Magister Liuania capitur	ibid.	pax regno excutitur	14.b
Magister Prussiae iuramentum Regi Poloniae		Mirabile quiddam	86.a
praestat	70.b	Mirus mercandi modus	ibid.
Magister Pruss. Ord. Teutonici regis iugum su-		Miraiustag, vindicta diuina ex cadaveribus	
bit	22.a	Mures	8.b
Magnus Dux, sex praestantes viros, propter		Mirabilis cursus in naris	85.a
loricam inauratam crudelissime necari ius-		Mirus seruandi modus	62.a
sit	98.b	Miser populus pro timore applaudit Dux	102.b
Magnanimitas Bickodowski in tyrannum Mo-		Miserabilis & indignissima Lyniena, cum duo-	
schum	101.b	rum Procerum Moschouitarum	101.a
Magni Ducatus Lithuania cum suis Ducibus,		Modus electionis certare equis	7.a
prouincijs, Palatinatibus, ciuitatibus & ca-		Monachi trucidantur	97.b
stris praecipuis, mores, origo, religio, com-		Monachi	87.b
pendiosa descriptio, & stemma siue arma		Moneta Moschouitica	79.b
fol.	44.a	Moneta Nouogrodensum	80.a
Malefactorum iudicia	92.a	Moneta Turenensis	80.a
Malus animus in Duce, & mala mens	102.a	Monitiones Polotia incensa	112.a
Manu propria cum filio Magnus Dux ciues tru-		Mordua populi	87.a
cidat	97.a	Mordua gens bellicosa	ibid.
Marchia ab Olgerdo vastatur	51.b	Mordua populi	80.b
Mariemburga venditur	69.b	Mores Tumenium	107.a
Mariemburga	71.b	Moschouia à Tartaris exusta	108.b
		Moschouita loco pontis dispositi	103.b

X 19

I N D E X.

Moschus Nenhuus in Liouonia oppugnat	76.a	Mulierum conditio	91.b	Mulierum Liouoniae habitus	75.a
Moschouitarum centum millia Teutonicorum duntaxat vnus occubuit	76.a	Multorum imperium damnosum	5.b	Munt vvil Samogitiæ Dux	45.b
Moschus petit fœdus à Liouonibus	76.b	Mutatio religionis in Liouonia	76.b	Mutatio locorum Tartaris dulcis	110.a
Moschonia olim gens obscura	78.a	Mutatio religionis in Liouonia	76.b	Msczenek olim arx	80.b
Moschoni imperium vnde creuit	78.a	Msczislaniensis Palatinatus cum suo territorio & ciuitatibus	59.b		
Moschonia Liouoniam vastant	76.b				
Moskua fluius	78.b				
Moschonia ciuitas ibid.					
Moschouitis inebriari prohibitum	79.a				
Moschouite certa habent tempora inebriandi	79.a				
Moschonia à Tartaris exusta	79.a				
Moschonia sterilis & frigida	79.b				
Moschus tyrannidem molitur	93.b				
Moschus imperium malitiose abdicat	94.a				
Moschus satellites malitiosos conscribit	ibid.				
Moschus contumelia innita	94.a				
Moschonia arces capiunt	57.a				
Moschorum 8000. milia caesa à Polonis & Lituanis	57.a				
Moschus in Alexand. Litua. Duc. insurgit	56.b				
Moschouite sternuntur	24.a				
Moschus senit in captiuos	100.a				
Moschus Herodis infanticide superat crudelitatem	ibid.				
Moschouite Litua. vastat, Poloni in Moschoniam contendunt. Storo dub arx capta	22.b				
Moschouie Dux Poloczka capit	23.b				
Moschouite à Polo. & Litua. funduntur, Soiski Dux exercitus Mesccho. occiditur	23.b				
Moschouitarum numerus occisor. Moschus fugit	22.a				
Mosouia Polono regi cessit	22.a				
Monstrantur in Polo. anno 1269.	16.a				
Moschonia à Polo. depradatur sub Sigismundo primo	21.b				
Mosouia à Maslao dicta	11.b				
Moschorum immanis barbaries	112.b				
Moschouie denominatio	78.b				
Moschouite à Cazaa oppugnant	106.a				
Moschus religionem suam sanguine innocentum sanctificat	104.b				
Moschouite à fame perciti, seniunt in corpora mortua	103.b				
Monstrata in Polonia duo	21.a				
Monstrum tertium à muliere Iudea	21.a				
Montes ignei	86.b				
Montes cingultus terra	85.a				
Mortuorum ceremonie	89.a				
Mors belua	85.b				
Mos Popeli. sese excedandi	8.a				
Mos omagiorum Regni Poloniae	70.b				

I N D E X.

norem Henrici Galli mittitur Varssouiam, quid proposuerit	25.a	Polemone Nepotes, Borous, Kunoffes, & Spira fol.	45.b
Ordo Teutonicorum in Liouonia	73.a	Polonia à Polonis obsidione cincta	112.a
Ordo Liouonicus à Gregorio nono Pontifice confirmatur	73.a	Poloni vnde dicti	3.a
Ordo genealogiaq. Ducum Lituania	45.b	Poloni fidem Christianam amplectuntur, Idola demoliuntur	9.b
Ornatus equorum 110.a	107.a	Poloni & Masouia Prusiam Crucigeris concedunt	68.a
Osvuicim Ducatus, Zator Ducatus	33.b	Poloni cum Lituanis Prusiam vastant	69.b
Otto Imperator cur Gnesnam in Poloniam uenerit	10.b	Polonorum clades à Crucigeris	20.a
Otto Boleslaum Poloniae regem suoq. Diademate coronat	10.b	Polonia Maior à Lithan. vastatur	50.a
Oswuicim in carcere moritur	93.b	Polono. recondendi frumenti mos	62.b
Ozilia Insula	74.a	Poloni à Tartaris funduntur, auricularum no-nem sacci pleni	15.b
		Poloni Hungaros trucidant, Poloni cum Lituanis Prusiam diripiunt, Lituani insignia nobilitatis Polonorum accipiunt	19.b
		Poloni excellentes in peregrinis linguis ediscendis, & studiorum amantiß. linguam Latinam ferè omnes tam nobiles quam laici callentes	43.a
		Poloni multos seruitores alunt	43.b
		Polosko capta	112.b
		Pom'ania prouincia cum suis ciuitatibus	67.a
		Pomerania Polonia adiungitur	69.b
		Pomerani bis vincuntur	13.a
		Pomerania recuperatur à Polonis	20.a
		Popelus à muribus cum uxore & liberis comeditur	8.b
		Popelus secundus qui à muribus corroditur	8.a
		Popeli infirmitas simulata	8.a
		Popelus primus huius nominis	8.a
		Poroskavia Polosie Ducissa	46.b
		Premislaus siue Lesco primus	6.b
		Premislaus Moranos prostrauit	7.a
		Premisliensis terra cum ciuitate, senatoribus vexillum	40.b
		Premium Legatis redditum	105.a
		Pracopsky vnde dicti	108.a
		Pracop vrbs	ibid.
		Processus religio. Prussorum	64.b
		Prouincia Liouonia	73.a
		Prussia duplex	71.b
		Prussia siue, Prussia gentilis	64.b
		Prussia ab Vlmigauo Bruteno appell. quidam volunt	64.b
		Prussorum religio & dij gentiles siue nom. Idolorum, Perun, Parrimo, Patelo, Vurschayro, Sneybrato, Gurcho	64.b
		Prussia à Lituanis vastatur	49.a
		Prussia descriptio. Doct. opinion. & appellationes, scilicet Syluy, Vlmigau, Ioannis Bo-	

I N D E X.

hemi, Mochonit. e Polo. Prussia rex Bitinie, Romani in Prussia	64.b	uita	100.b
Prussia castra à Litua. expugnantur, Henricus de Capiodo profligatur, Masouia vastatur fol.	50.b	Quomodo cum Moschis dimicandum	90.b
Prussia cum suis prouincijs, ciuitatib. om. Magist. Cruciger. Teutonicor. ordin. descriptio & stemma sue arma	64.a	R.	
Prussi à Crucigeris, ad Regem Polon. desiciunt propter Crucige. tyrannidem	20.a	Rauenfis terra vexillum	37.a
Pruteni cum Pomer. à Bolesl. uicti, uectigalia Boleslao soluunt sub iugo eius	11.b	Regia expeditio in Raskonicens.	24.a
Pruteni gentiles funditus debellantur	68.b	Regina uidua Micscomis, cum filio Castimiro, corona regni, & magnis thesauris acceptis in Saxoniam aufugit	11.a
Pruteni Crucigerorum iugum excutunt	69.b	Reges Casani	105.b
Prutenorum prisca & antiqua religio	64.b	Regi Suetia arces	77.b
Pruteni à Boleslao oppugnantur, profugi à Prussia fraudulanti, profugis non credendum, Poloni funduntur	14.b	Regiomontum ciuitas Prussia	71.b
Pruteni, & Pomeran. fredi fragi trucidantur fol.	13.a	Regionem suam wastat Moschus	97.a
Pruteni cum Crucigeris circa 50000. à Polonis trucidantur, à Polonis iterum funduntur ibidem fol.	19.a	Regni Poloniae, magniq. Ducatus Lituaniae, Regis cum senatoribus suis in senatu ordo	42.a
Purgatorium Graeci & Rutheni negant	88.b	Regni Poloniae cum suis Palatinatibus, distributibus & territorijs breuis descriptio	32.b
Pskonia capta	82.b	Regni Poloniae fines	32.b
Pskonia proditione sacerdotum capta	ibid.	Religio Liucnorum	75.b
Pyastus Crusphiciensis, qui propter sua beneficia & honestatem in regem Poloniae eligitur fol.	8.b	Reualia urbs	75.a
Qualem crudelitatem Magnus Dux socero suo exhibuerit	96.b	Rex noua nascitur in Polonia	4.a
Quales merces in Moschouia importantur	79.a	Rex Poloniae Christianis pepercit	112.a
Quale futurum sit imperium filij Magni Ducis, quia parente non degenerat	104.b	Rex de Catagia	106.b
Qualis sit religio & pietas Magni Ducis Moschouiae	ibid.	Rex Poloniae armata manu in Liuoniam contendit	77.a
Quali munere Magn. Dux suos honorauit	63.b	Ritus religionis gentilis Polono.	9.b
Quali uenatione magnus Dux plurimum oblectetur	99.b	Ringolt principes Russiae sternit	46.b
Quae & qualis sit gens Moschouitica	105.a	Roslodski capitur	94.a
Quo pacto Magnus Dux suos exercet, & instituit, in ratione pugna, aduersus inimicos fol.	104.a	Rhezan ciuitas	80.b
Quo premio & mercede ampla soleat Magnus Dux suos adulatorem afficere	104.a	Rosthouia Ducatus	84.a
Quo tempore Idola demolientur in Polonos & mos Polonos. de gladijs semi enaginatjs, antiquis, in lectione Euangely	10.a	Roston ciuitas	ibid.
Quid acciderit istis, qui inquirere uoluerunt quidnam ageret magnus Dux	99.a	Rurik Nouogrodia Princeps	82.b
Quo amore mutuo, se prosequi solent Moscho-		Russia terra districtus subiecti regi Poloniae incorporati	39.a
		Rutheni Christiani	87.a
		Rutheni sue Roxolani gens Sarmatica 2.	3.a
		Rutheni in Boleslao concitantur	13.a
		Rschouia Ducatus	82.a
		S.	
		S. Andreas in Russia esse dicitur	87.b
		Sacerdos Idolum consulit	86.a
		Sacerdotum regula	87.b
		Sacrosancta Eucharistia usus	89.b
		Salamandra	86.b
		Sales & loci Magni Ducis circa mensam	95.b
		Samachia urbs & regio	107.b
		Samogitia à Crucigeris occupatur	49.b
		Samogitia ducatus cum descriptione	60.b
		Samogitar. habitationes, mores arandi agros, sfluosa Idolatria, Idola miraculum aemulicium	60.b
		Samogitarum ritus gentiles	61.a
		Samogiticum mare	61.a
		Sancelarx	74.a

I N D E X.

Sandomiriensis terra. senatores, Sandomirienses cum vexillo	34.a	Siradiensis terra senatores & vexillum	36.a
Sauromatarum prima migratio	ibid.	Sithno lacus, circa quem Moschouiae sunt caesi fol.	24.a
Sarmat. ad Vistulam ueniunt	ibid.a	Skirmunt, Gimuli, Boris	46.a
Sauromat. olim literis ignari	2.b	Sokol arx capta	112.b
Sarmatis nulla olim gens bellicosior	3.a	Soles tres 1532. uisi supra Olom	22.a
Sauromat. e unde dicti	2.a	Sluczko in Russiam Ducatus & ciuitas	62.b
Sarmatar. Roxolanorumq. uariae appellationes fol.	3.a	Smilten arx	74.a
Satellites Moschouiae Principis	97.a	Smolenska proditione capta	81.b
Secundum conditionem personarum habitus fol.	92.a	Sokolensko obsidetur	22.a
Sedis Regiae uaria translatio	8.a	Somniorum egregius interpres Magnus Dux fol.	95.b
Segeuolt arx	73.b	Suidrigelo in Moschouiam fugit	55.a
Semonuslaus	9.a	Sortes Ducibus Lithuaniae à Gedimino diuisae fol.	51.a
Sem & Sona fluij	80.b	Statura Tartarorum	109.a
Semouitus cum suis uirtutibus	9.a	Stephanus Battori Rex Poloniae	111.a
Semigalia Ducatus	74.b	Stricngelo Iagel. frater princeps Lituaniae	53.a
Senatores & vexillum Posnaniensis terrae	35.a	Strup insula	80.b
Sepultura Sarmatarum	4.a	Suatastaus occiditur, Andreas frater incarceratur	52.b
Seruitus Moschouitarum	91.a	Suotelaus Russiam wastat	52.a
Seueria à Lituanijs defecit	82.a	Sulphureus Lachus	84.a
Seueria Duces Moschose dedunt	57.a	Supplementum de rebus gestis inter Regem Poloniae, Stephanum, & magnum Ducem Moschouiae	111.a
Sex pro uerberato uno suspensi	96.b	Suslaliensis Ducatus	84.b
Slauonica lingua	110.a	Suidrigelo princeps Lithuaniae. sub quo Poloni partem Podoliae occupant	55.b
Slauorum termini	3.b	Syuardus dolore moritur	5.b
Slauorum commutatio & metamorphosis	3.b	T.	
Schad fluius	81.a	Tamerlanes	107.b
Sibir prouincia	85.a	Tanais fluius	44.b
Sigismundus Dux occiditur	56.a	Tanais ostia	81.a
Sigismundi August. funus & uita breuiter descriptum	56.a	Tanais minor	ibid.
Sigismund. prim. Anno 1548. moritur	22.b	Tarlo Legatus, lumen incerto queritur, Valachi à Polo. & Podalia funduntur	56.a
Sigismundus August. secundus moritur Krysfuue	24.b	Tarnest arx	74.b
Sigismundus Augustus secundus hoc nomine fol.	23.a	Tartarorum à Lituanijs fusi 20000.	
Sigismundus Augustus, Helisabeta uxor prima	23.a	Tartari Poloniam wastant	16.a
Sigis. bellum cum Moschorum Duce	23.b	Tartari Oczakodskij	108.b
Sigis. uxor tertia	23.a	Tartari crudeliter Moschouiam wastant	106.a
Sigis. August. contra Liuones	23.a	Tartaricum responsum	106.a
Sigismundus Aug. coronatur	22.a	Tartari prostrati 1573. à Polon.	25.a
Sigismundus primus huius nominis Rex Poloniae	21.a	Tartari Nabahicenses cum Seremit. & alijs Ducibus eorum, Vitebskam oppugnant fol.	24.b
Sigismund. Marchio, regnum Polon. ui obtinere tentat, quo spreto Polon. filiam Ludouici pro herede accipiunt	18.a	Tartarorum Campestrium in Hordas	105.b
Sigismundus Augustus obiit	111.a	Tartarorum Zauolensium Horda	106.b
Sigismundi expeditio contra Moschorum Ducem	21.b	Tartari in Russiam grassantur, Poloni de illis triumphant	21.b
Sirada à Lituanijs wastatur.	50.b	Tartari profligati anno 1507. à Polo.	21.b

I N D E X.

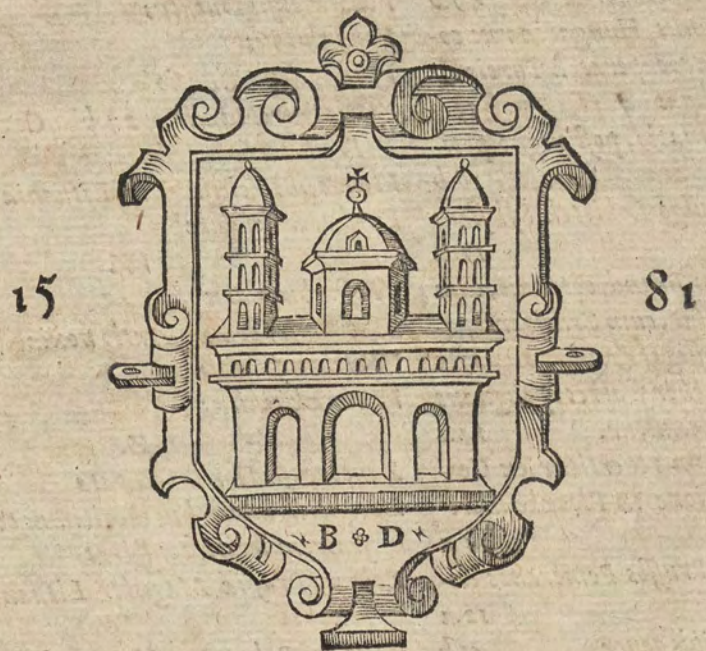
Tartari in Polonia crudeliter grassantur, Poloni cum his dimicant	15.b	Valachia Palatini perfidia	20.b
Tartari ex Podolia cieciti ab Olgerdo	51.b	Vandalitarum in Italia Hispaniamque irrupitio	2.b
Tartari panis usus ignorant	110.b	Vanda virago Ducissa Polo.	6.b
Taurica Chersonesus Capha	108.a	Vanda Ritagoram German. Principem fudit	ibid.
Taurus capta	74.b	fol.	ibid.
Terminus religionis Christiane	80.b	Vandain Vistulam de ponte triumphans desiliit	6.b
Tertius Cancellarij filius rotis distrahitur	95.a	Varietas sermonis Sclavor. Causa mutationis	6.b
Teutonici Ordinis origo	67.b	Idiomatis Sclavorum	3.a
Teutonicorum Crucigerorum habitus	68.a	Varij vndiq. Legati in elect. Reg.	25.a
Timothei Masalski crudelis fortuna	98.a	Varschoniae districtus	38.a
Titulus Moschoniae Ducis	92.b	Venceslaus Bohemiae Rex	16.b
Tolczburg arx	75.a	Venerianus Rotmagis. occisus	24.a
Theatrum laetuosum & miserabile erectum à Magno Duce die S. Iacobi	102.a	Venectorum Legati ad Albertum	20.b
Theaurarius Magni Ducis rapitur	103.a	Verba Regis ad Ducem Prussiae	71.a
Thesauros Moschus in Albo lacu recondit	84.a	Verbera seruis chara	91.b
Troidenus Lituania Princeps Prussiae vastat & trucidatur	48.a	Verder arx	74.a
Troki sedes, exkiernoua, pro Ducibus Lituaniae mutata	50.a	Vestes Magnus Dux copiosas habet pro suis amicis	92.a
Tuczkom, Sabel, arces	74.b	Vestitus Episcoporum	87.b
Tumen Regnum	85.a	Vestitus Tartarorum	110.a
Tulla arx & fluius	80.b	Vestitus solennis Regis Poloniae	70.b
Tulla olim Ducatus	ibid.	Vexillum Ducatus Lithuaniae	57.b
Turcis à Moschouitis profligati	107.b	Viatka Regio & fluius	84.b
Turca pacem à Polo petit	10.b	Vielis arx post exusta captiui insignes	24.b
Turca per Oratores à Polonis inducias petit	20.b	Vielis Moscho. ciuitas exustio	24.a
fol.	20.b	Vilhelmus Austriacus Cracon. venit, post Cracouia eiecitur	18.b
Turcarum clades	107.b	Vilna Palatinatus & eius descriptio, Vilna & Vilis fluij vnde Vilna dicta	57.b
Torodola capta	112.b	Vilna à Keistuto capitur	51.a. 52.a
Turcomani	107.b	Victus Tartarorum	109.a
Turpis matronarum Nobiliu, apud Magnum Ducem abusus	96.a	Victus Sarmatarum	4.a
Tuveria vastatur	98.a	Victus Liouonum miserimus	75.b
Tuverensis Ducatus	82.b	Victus bellicus Moschorum	90.b
Tuverensis moneta	ibid.	Victus, Vestitus habitusq. Lappiorum	86.b
Tyranno aliquando veritatis oratio grata	104.a	Vikint princeps Samogitia	46.a
Tyrannis ingens	94.a	Vikechlandia Regio	74.a
V.		Vinda arx	74.b
Valachus Polonus sub Sigismundo infestat, acri conflictum Valachi à Polon. tandem profligantur & funduntur	22.a	Virlandia	75.a
Valachus Polonos, fedore fracto prosternit	20.b	Vitoldus incarceratur, à vinculis aufugit, cum Crucig. Lithuan. vastat, ex Prussia à Iagelo reuocatur	52.a
fol.	20.b	Vglitz ciuitas	84.b
Valachia Palat. Poloniam infestat anno 1509.	21.b	Vitenes princeps Lituaniae	49.b
fol.	21.b	Vitoldus Tartaros vincit, & multitudinem captiuorum in Lituania collocat: Iterum contra Tartaros proficiscitur, à Tartaris tunc vincitur	54.b
Valachos Poloni egregie vlciscuntur, & à Polonis caduntur	21.a	Vitoldus Smoleskam capit, Liouones vlciscitur	ibid.
Valachia Palatini homagium	20.a	fol.	ibid.
Valachi cum suo Rochdano Illegitimo fugantur	ibid.		
fol.	ibid.		

I N D E X.

Vitoldus in Masouiam, postea ad Crucigeros fugit	53.a	Vojsk ingulatur	47.b
Vitoldus moritur, Vitoldi mores	55.b	Vodzka Regio	83.a
Vitoldus à Crucigeris aufugit, Vilnam capere tentat, in Prussia iterum fugit, Iagelo illi obstat à Crucigeris iteru, damno illato aufugit	53.b	Vogulici gens	85.b
Vitobsciens sine Vitebliensis palatinatus, cum suis senator. & ciuitat.	59.b	Volochda prouincia	83.b
Vitoldus Moschoniae & Prussiae. Vitoldus latet. Nouogrodens. capit. Cum Vitoldo Sigismundus gratiam inijt, diadema ei pollicetur	55.a	Vetus limes Lituaniae	81.b
Vitoldus Coributu vicit, Vitebskam, Orsham & Kiouiam capit, Rasandussum Ducatum expugnat, Tartaros fudit, Podolia Ducem sternit	54.a	Volter Pletenburg magister Lituoniae	76.a
Vitones à Gedimino obtruncatur	49.b	Volga fluius celeberris	82.a
Vladislaus quintus Polonus, Hungariae rex coronatur, arces Raciae recuperat, à Turcis & eos profugatur & profligatur	19.b	Volgari sine Volhinij ibid. à Volga fluius dicti	3.a
Vladislaus exulis peregrinatio, post regno potitur	10.b	Volgari tres Imperatores Constantinopolitanos occiderunt	3.a
Vladislaus cubitalis, vulgo Lokiotek Syleciam vastat	17.a	Volquinas primus Lituoniae Magister	73.a
Vladislaus in Marchiam Brand. cotendit, eam ferro & flamma vastat, cum Crucigeris postea certat, & eos profligatur & vincit	17.a	Vngariam petit, Voluam expugnat, Suuotolaum fugat, Episcopum D. Stanislaum Cracouiae occidit, penitentiam agens cum filio voluntariae exulat	12.a
Vladislaus secundus degener fratres oppugnans ipse fugatur, regnoq. exiit	14.a	Volinia regionis denom. & descriptio	58.b
Vladislaus 2. in Poloniam reuertitur ex Germania veneni suspitione in Ploczke moritur	14.a	Vorotiniensis Ducatus	81.a
Vladislaus Hermannus Prussos Pomeranos domat	12.a	Vppa fluius	80.b
Vedilo ex rustico principis gener	51.b	Vstius denominatio	83.b
Vedilonis peruersum consilium, suspenditur	52.a	Vsdiat direpta alit 24.b	Cozaci, Corsari, Freibiterij
fol.		Vtenu sine Vcienu Dux Lituaniae	47.b
		Vxul arx desolata	73.b
		VV.	
		VVesemburg arx	75.a
		VVlodimiro commiseratio noxia	99.a
		VVolchon fluius	82.b
		VVoloczk ciuitas	82.a
		Z.	
		Zauolhensis Horda occupata	107.a
		Zbignerus monachus illegitimus contra regem fratrem legitimi. conspirat	12.b
		Zolner, Prussiae Magister Lituaniam vastat	fol.
		fol.	52.a
		Zelislaus Bohemos, Morauosq. regis Boleslai nomine profligatur.	12.b
		Zimibundus Dux Lituaniae	45.b

F I N I S.

SPIRÆ.

Hist. Colon.

a. genus

